This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

1837
ARTES VERITAS SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Digitized by Google

Digitized by Google

878
C7
*G28

Digitized by Google

M. T. CICERONIS

CATO MAIOR, SOMNIUM SCIPIONIS, LAELIUS ET PARADOXA

EX GRAECIS INTERPRETATIONIBUS

TH. GAZAE, MAX. PLANUDIS, DION. PETAVII, ADR. TURNEBI.

ACCEDIT

INCERTI SCRIPTORIS RHETORICORUM AD HERENNIUM III., 16. — 24.

INTERPRETATIO GRAECA.

AD FIDEM CODD. ET EDD. RECENSUIT ET ANNOTATIONIBUS

INSTRUXIT

PHILIPPUS CAROLUS HESS

PHILOS. DOCTOR, GYMNASII HELMSTADIENSIS PROFESSOR ET DIRECTOR.

HALIS

APUD C. A. SCHWETSCHKE ET FILIUM.

MDCCCXXXIII.

1833

Digitized by Google

878
C7
+G28

A. BREYSIG

Digitized by Google

PROLEGOMENA.

Quum ante aliquot annos in editionem Goezianam incidissem, in qua Ciceronis *Cato Maior* et *Somnium Scipionis* cum Graecis interpretationibus eorundem libellorum continentur, hisque leviter inspectis statim intellexissem, Graeca verba tam mendose esse expressa, ut haec editio, quae sola adhuc in tabernis librariis Germaniae prostat, omnium corruptissima prorsusque inutilis esset habenda; operae pretium mihi visum est, has interpretationes a mendis typographicis pravisque lectionibus ope Codd. et Edd. purgatas emendatius edere. Confirmatum est meum consilium iudicio *Blumii* V. Cl., quod in praefatione libri sui utilissimi „*Anleitung zum Uebersetzen aus dem Lateinischen ins Griechische*" p. XI. proposuit, ubi de sordibus, quibus textus sit inquinatus, conquestus ad novam editionem excitavit. Ut igitur satis paratus ad hocce negotium accederem omniaque praesidia ad textum emendandum conquirerem, per litteras adii praefectos nobilissimarum Europae bibliothecarum, quae sunt Dresdae, Wolfenbuttelae, Gottingae, Florentiae, Parisiis et Monachii, sperans fore ut de Codicibus et veteribus Editionibus nondum collatis ab illis certior fierem. Nec vana fuit haec spes eaque subsidia nactus sum, quibus ita usus mihi videor, ut mea editio ceteris omnibus multo emendatior iure dici possit. Neque alienum a proposito mihi videbatur, hisce

Digitized by Google

opusculis addere interpretationem Graecam *Laelii* a Dionysio Petavio et *Paradoxorum* ab eodem Petavio et Adriano Turnebo compositam, quarum exempla in Germania rarissima sunt, quas si comparaveris cum Gazae et Planudis interpretationibus, tibi perspicuum erit, illos viros doctissimos, licet non ex omni parte plausum tuum ferant, Ciceronem, et melius intellexisse et accuratius convertisse quam Gazam et Planudem. Placuit denique in calce adiicere *Rhetoricorum ad Herennium* III, 16. — 24. interpretationem Graecam ab incerto scriptore conscriptam, quam, quoniam ope duarum Editionum Matthaei et Maii emendata nunc primum in Germania foras exiit, multis haud ingratam fore confido.

Sed priusquam de praesidiis, quibus in adornanda mea editione usus sum, uberius exponam, quidnam consilii sim secutus mihi praemittendum videtur. Primum verba Graeca Catonis et Somnii in plerisque fere Edd. et mendis typographicis et corruptis lectionibus mire depravata ad fidem potissimum Codd. regg. Pariss. Cod. Augustan. (nunc Monac.) et vett. Edd. diligentissime a me excussarum ita correxi, ut nova quae dicitur textus recensio exhibita sit. Quod ut via et ratione fieret, optt. Edd. Ciceronis consultis examinavi, quasnam lectiones vel Gaza vel Planudes vel interpres Rhetoricorum sit secutus, quod a nullo editorum ante me, ne a Mosero quidem satis accurate in Somnio, factum est; pariterque in interpret. Laelii et Paradoxorum, ubi a Petavio verba Graeca e regione Latinorum posita sunt, si vel Petavius vel Turnebus deteriores lectiones expressit, annotavi. Deinde in annotationibus interpretationem ipsam, ubi parum accurata aut falsa mihi esse videbatur, multis locis emendavi. Denique nec res ad grammaticam et Lexicographiam pertinentes neglexi, praecipueque e Graecis scriptoribus locos parallelos, quibus tum res tum verba illustrarentur, attuli.

Digitized by Google

DE SUBSIDIIS, QUAE MIHI IN CURANDA HAC EDITIONE AD MANUS FUERUNT.

I. AD CATONEM MAIOREM.

Codex regius Parisinus 2071. scriptus, ut Hasius V. Cl. suspicatur, a Georgio Hermonymo Spartano, qui a. 1472. litteras Graecas Parisiis docens discipulos habuit G. Budaeum et I. Reuchlinum. Intercedente Hasio, viro et doctrina et humanitate pariter insigni, Donndorfius, Phil. Dr. et Colleg. reg. Carol. Magn. praeceptor, hunc Codicem satis bonum contulit cum editione Colinaei mox laudanda. Quum Hasius, qui speciminis causa aliquot locos huius Cod. cum Edit. Lugd. 1560 ap. Theobald. Paganum in meam gratiam contulit, hanc ex Edit. Colin. expressam esse et cum Cod. Paris. fere consentire litteris ostenderit, inde sequitur, ut utraque editio ex eo sit profecta. Nam in Aldin. (ex quo Cod. Edit. princeps Ald. s. a. Venet. sit expressa non constat) et in omnibus Edd. eam secutis omissi sunt loci, qui in Edit. Colin. aeque atque in Codd. Par. Monac. exstant: Cap. XIV, 46. *οἳ — ὑπολείπονται,* Cap. XVII, 61. *Ἔχει — ἀξίωμα,* Cap. XVIII, 64. *ἀλλ' οὐχὶ — καταπεπτωκέναι.* Nec dubitavi hoc Cod. potissimum fundamento novae recensionis uti, quoniam meliores lectt. offert quam Editt., et plerumque consentit cum Cod. Monacensi 289., cui tamen meo iudicio est postponendus. Valde autem dolui, quod haec collatio sero ad me perlata in Appendicem reiicienda fuit, quam acceptam refero humanitati Heldii V. Cl., Professoris Gymnasii Baruthini doctissimi, cuius rogatu Woelfelius, optimae spei adolescens in Academia Monacensi studiis antiquitatis deditus, Codd. Catonis et Somnii in Bibliotheca regia Monacensi asservatos diligentissime contulerat. Qui Codex quum multas bonas lectt. cum Paris. consentientes exhibeat, his nullam notam ascripsi; sed quas meliores peculiares habet, iis notam addidi, qua eas recipiendas mihi videri significarem, ita ut ex utriusque Cod. collatione recensio libelli optima componi possit. Praeterea de duobus Codicibus Mediceis

Digitized by Google

del Furia, clarissimus Bibl. Laurent. praefectus, litteris d. 12. Ianuar. 1830. Florent. ad me datis, certiorem me fecit hisce verbis: „*Le dirò adunque, che del Catone Maggiore tradotto in Greco due soli Codici Mss. si trovano in questa Biblioteca Laurenziana. In uno di essi si fa autore della traduzione Teodoro Gaza espressamente. Nell' altro non si pone nel testo il nome del traduttore, ma da mano antica sul principio del Codice si pone essere lo stesso Gaza. Sono ambedue del secolo XV. di assai buona e corretta scrittura.*"

Editiones, quibus maximam partem primus ad textum emendandum usus sum, haé fuerunt, de quibus aliisve cf. Beier. Indic. Editt. de Cic. Offic. T. II. p. 449 sqq.

1) *Aldina*: Cic. Opp. Vol. II. Venet. 1517. 8., ad cuius calcem addita est Graec. interpret. Cicer. Caton. M. et Somn., a Iacobsio V. Cl. e Bibl. Gothana mihi transmissa, intercedente Rostio V. Cl.

2) *Basileensis*: Cic. de Offic. etc. Accedit Graec. vers. Caton. M. et Somn. Basil. 1520. 4. In Bibl. senat. Lips.

3) *Parisiensis*: Cat. M. et Somn. apud Simon. Colinaeum 1528. 4., e qua Donndorfius verba Graeca utriusque libelli exscripsit. In Bibl. reg. Paris. Ex qua Edit. expressae sunt Edit. Lugd. 1544. infra in Notit. liter. Edd. Somn. laudanda et haec Editio in eadem bibliotheca ab Hasio commemorata, quae annexa est huic libello, ita ut Cato p. 1 — 37, Somn. 37 — 46 exstent: *De verbis anomalis commentarius, in quo singula* [Graeca] *verba aut anomala, aut alioqui difficilia, ordine alphabetico ad sua themata revocantur etc.* Lugduni, apud Theobaldum Paganum. 1560. 8.

4) *Lugdunensis*: Cicer. de Offic. etc. Acced. Gazae traduct. Graec. Cat. M. et Somn. Scip. Lugd. Bat. 1536. 8. In Bibl. reg. Dresd.

5) *Sturmiana*: Cic. de Offic. L. III. Cato Maior sive de Senectute. Laelius sive de Amicitia. Somnium Scipionis, Paradoxa. *Θεοδώρου περὶ Γήρως ἑρμηνεία. καὶ Ὄνειρος Σκιπίωνος.* Argent. 1541. 8.

6) *Goeziana*: M. Tullii Ciceronis Cato Maior et Somnium Scipionis. *Μάρκου Τουλλίου Κικέρωνος Κάτων καὶ Ὄνειρος τοῦ Σκιπίωνος ἑρμηνεία Θεοδώρου.* Nürnberg 1801. 8.

Ut iam de pretio singulis editt. statuendo aliquid afferam, Aldina ex Cod. admodum corrupto et lacunoso

Digitized by Google

expressa, et quae eam sunt sequutae Basileensis, Sturmiana et Goeziana satis mendosae sunt malasque lectt. exhibent, earumque variae lectt. fere nihil nisi errores typographici sunt, quos tamen propterea diligenter enotavi, ut inde omnes has Edd. eodem fere numero ponendas esse appareret praeter Goezianam omnium Edd. script. Graec., quae unquam typis exscriptae sunt, mendosissimam. Multo correctior est Ed. Parisiensis, cuius multas emendationes ope meliorum Edd. Cicer. factas non recipere dubitassem, si e Codice desumptae et non a manu correctoris essent profectae: quod item de Lugd. 1544. et 1560. est statuendum.

Praeter haec subsidia adhibui optt. quoque Edd. Ciceronis apparatu critico satis luculento instructas, ut quasnam lectt. Gaza expresserit accurate diiudicare possem.

1) M. T. Cicer. Opp. ed. C. Schrevel. Lugd. Bat. 1661. 4.
2) M. T. Cicer. Opp. ed. Verburg. Amstelod. 1724. 4 voll. 4.
3) M. T. Cicer. Opp. ed. Ernest. Hal. 1776. 5 voll. 8.
4) M. T. Cicer. Opp. ed. I. C. Orelli. Turic. 1826—1831. 4 voll. 8.
5) M. T. Ciceronis de Offic. L. III., Cato M., Laelius, Paradoxa, Somn. Scipionis. Ex recens. I. G. Graevii. Lugd. Bat. 1710. 8.
6) M. T. Ciceronis Cato Maior et Laelius et Paradoxa illustr. C. F. Wetzel. Lignit. 1808. 8.
7) M. T. Ciceronis Cato Maior et Paradoxa rec. A. G. Gernhard. Lips. 1819. 8.
8) M. T. Ciceronis Cato Maior rec. Fr. Vil. Otto. Lips. 1830. 8.
9) M. T. Ciceronis Cato Maior rec. R. Klotz. Lips. 1831. 8.

Quoniam haec egregia editio viri et doctrina et ingenii acumine insignis, qui de Cicerone bene meruit meliusque merebitur, tum demum in lucem est edita, quum mea editio iam sub prelo sudabat, nec ea uti potui nisi ut in plagulis a typothetarum erroribus purgandis hic illic eam commemorarem; eius rationem habui in Appendice annotatt. ad Caton. M., in qua adhibui insuper lectt. Cod. Gudiani 2. satis boni (in quo Cat. M. quoque con-

Digitized by Google

tineri non notavit Ebert. *Biblioth. Guelferbytanae Codd. Graec. et Lat. class.* p. 57.) a me primum cum Edit. Orell. collati, cuius multae lectt. cum optt. alior. Codd. et Edd., Klotz. item, conspirant.

Neque neglecta est a me haec commentatio in Annal. Academ. Lovaniensis T. III. p. 1—198.: *Petri Iosephi van der Ton* Commentatio ad quaestionem ab ordine philosophorum et litteratorum propositam: Explicetur et e Graecis potissimum fontibus illustretur Ciceronis liber, qui *Cato Maior* sive de Senectute inscribitur, idque ad exemplum egregiarum in hoc genere disputationum, quibus de Cicerone nuper insigniter meruerunt Batavi homines doctissimi, ut F. G. van *Lynden*, Io. Th. *Netscher*, C. I. van *Assen*.

Denique ut meam de hac interpretatione sententiam cum lectoribus communicem, Gaza linguae Latinae non satis gnarus et usus Codice in deterioribus habendo (non dixerim „pessimo" cum Ottone, quoniam saepius optt. lectt. expressit) multis locis nec recte intellexit nec ea qua par erat diligentia interpretatus est Ciceronem, modo mutans et transponens, modo addens, modo circumcidens. Nec ideo tamen haec interpretatio ei neglegenda est, qui vel in legendo vel in edendo Cicerone critici partes strenue tueri velit.

II. AD SOMNIUM SCIPIONIS.

A) CODICES.

1) „*Codex regius Parisiensis* 1868. Saec. XV. fol. 143. recto: *Σκηπίωνος ὄνειρος, συγγραφεὶς μὲν παρὰ μάρκου τουλλίου κικέρωνος τοῦ ῥήτορος· ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου· εἰς τὴν ἑλλάδα δὲ γλῶτταν μετενεχθεὶς παρὰ μαξίμου τοῦ πλανούδη.* Sequuntur duo Macrobii libri eadem manu scripti: Est vero hic liber horum, quos adhuc excussi, quatuor codicum emendatissimus, ab homine Graeco haud indocto descriptus, qui nunquam fere itacismo, quem dicunt, in errorem abreptus est." Has. Vd. Moser. praefat. Cic. de Re publ. p. XVII.

Digitized by Google

Quem Codicem hoc iudicio Hasii V. Cl. emendatissimum quum ipse bonum esse cognossem, ad eius lectt. potissimum meam textus recensionem constituere non dubitavi. De aliis Codd. Pariss. vd. Hasium ap. Mosen l. l. p. XII sq.

2) *Codex Augustanus*, nunc *Monacensis* 495., cuius descriptionem et accuratam collationem infra in Appendice exhibebo. Ex hoc Codice C F. de Matthaei, Prof. quondam Acad. Vitebergensis et Mosquensis, in Sylloge Opusculorum Graecorum (quorum recensum egi in *Seebod.* Krit. Bibl. 1829. nr. 77) rarissima in Germania foras dedit Mosquae 1811. 8. Somnium Scipionis collatum cum Edit. Lugdun. 1544.

Est quidem hic Codex, cuius var. lectt. Matth. non diligenter enotavit, inter bonos referendus quique multis locis meliores lectt. quam Editt. repraesentat, tamen Parisiensi posthabendus. Contulit quoque Matth. Cod. August., nunc Monac. 489., in quo duo tantum loci Somnii insunt, quorum var. lectt. a Woelfelio diligenter exscriptas in Appendice proponam. Erravit autem Krabingerus V. Cl., Bibl. reg. Monac. custos, qui de Codd. interpretatt. Gazae et Planudis a me consultus litteris humanissimis d. 11. Ianuar. 1832. ad me datis rescripsit, neutrum horum Codd. Somn. esse collatum.

De duobus Codd. Mediceis del Furia V. Cl. haec ad me scripsit: „*Del Sogno di Scipione poi ne sono nella stessa Biblioteca due Codici* (vd. *Bandin.* Catal. Codd. mss. Bibl. Med. Laurent. Codd. Gr. T. III. p. 213), *l' uno di quali oltre alla traduzione greca del Sogno contiene ancora la traduzione del Commento di Macrobio, e porta il nome si l' una che l' altra di Massimo Planude. L' altro poi contiene la traduzione del solo Sogno senza esservi espresso il nome del traduttore. Anche questi due Codici solno del Secolo XV.*"

Exstat in Bibl. quoque Ambrosiana Cod. M. 52. chartac. 4°. Saec. XV., in quo inest Somnium Scipionis Graece redditum per Maximum Planudem, cuius notitiam sumpsi ex Edit. II. M. T. Cicer. VI oratt. partt. in-

Digitized by Google

edit. etc. cur. A. Mai. Mediol. 1817. 8. pag. 243. Ibidem commemoratur Editio interpretationis Planudeae Somnii a Sebast. Ciampo nuper (quonam anno, non indicatum est) Pisis in lucem emissa, quam in bibliothecis et tabernis librariis Germaniae frustra quaesivi.

2) EDITIONES.

Praeter *Aldinam*, *Basileensem*, *Parisiensem*, *Lugdunensem* a. 1536. (quam dixi Lugd. I. ut eam ab altera (II.) a. 1544. discernerem) *Sturmianam* et *Goezianam* (quas supra pag. VII. descripsi), adhibui:

1) Edit. *Matthaei*, quae inest in Sylloge Opuscul. Graec. Mosq. emiss. pag. 183—204. Est haec Editio omnium optima, quam usus Cod. August. et Edit. Lugd. II. brevibus annott. criticis adornavit. Haec Edit. Lugd. sic inscribitur: M. T. Ciceronis libri tres de Officiis. Item de amicitia, de senectute, paradoxa et de somnio Scipionis, cum D. Erasmi ac Bartholomaei Latomi quorundamque aliorum doctissimorum virorum annotationibus. Quibus accessit Graeca Theodori Gazae in lib. de senectute, somnium Scipionis traductio. Lugd. ap. Theobald. Paganum. 1544. 8. Ut ex lectt. eius a Matth. allatis iudicare poteram, et haec Edit. et altera a 1560. supra pag. VI. ab Hasio commemorata ex Edit. Colin. expressa est.
2) *Moseriana* ad calcem Cicer. de Re publ. Francof. 1826. 8. Si Moserus, vir doctissimus et de Cicerone meritissimus, praeter Edd. Sturm. et Goez. consuluisset Codd. et vett. Edd., editionem multo emendatiorem vulgasset multasque annotationes vel prorsus supervacaneas vel improbandas omisisset.
3) Specimen novae editionis Somnii Scipionis e L. VI. Cic. de Rep. in Graecum conversi a Maximo Planude. Quo edito ad examen etc. invitat P. C. *Hess*. Helmstad. 1830. 4.

Ut accurate cognoscerem, quaenam verba Graeca sit secutus Planudes, consului praeter Editt. Orell. et Graev. supra pag. VII. a me laudatas has:

1) M. T. Ciceronis de Re publica quae supersunt edente A. Maio. Stuttgart. et Tubing. 1822. 8.
2) M. T. Ciceronis de Re publ. libri ed. G. F. Moser. Francof. 1826. 8.

Digitized by Google

3) M. T. Ciceronis de Re publ. libror. reliqua. Ex emendat. C. F. Heinrichii. Ed. maior. Bonn. 1828. 8.
4) M. T. Ciceronis Eclog. gesammelt v. d'Olivet. Mit Anmerk. v. Hottinger II. Ausg. (v. J. J. Ochsner). Zürich 1820. 8.

Restat, ut meam sententiam de scriptore huius interpretationis in medium prolatam eruditorum hominum examini subiiciam. Est enim opinio fere tralaticia, Somnii pariter ac Catonis M. interpretationem *Theodoro Gazae* esse assignandam vd. Fabric. Bibl. Graec. Vol. IX. p. 195. Ed. pr. (quamquam Vol. X. p. 533. Planudis quoque exstare dicit), Ei. Bibl. Lat. T. I. p. 200. Ern., Editt. Basill. 1520. 4. 1524. 12. 1528. 4. Colin. Lugdd. 1536. 1544. 1560. Goez. Moser., Boerner. de Graec. lit. Graec. in Ital. instauratt. p. 134., Harles. Introd. in Hist. Litt. Graec. Vol. II. P. I. p. 547., Schoell. Gesch. d. Griech. Litt. übers. v. Pinder, III. Bd. pag. 514., qui p. 222. se in errorem induci passus dicit: „*Handschriftlich existirt von Planudes eine griechische Uebersetzung des Somnium Scipionis des Cicero, und des Commentars des Macrobius zu diesem Werke.*" Maximo Planudi eam ascripserunt Matthaeius, A. Maius (vd. eius annot. ad Cic. de Re p. VI. 12), Ciampus, F. A. Ebertus V. Cl. litteris d. 18. Sept. 1828. ad me scriptis: „*Das aber ist mir wahrscheinlich, daſs der Paraphrast des Somn. Scip. nicht Gaza (der in keinem mir bekannten Ms. genannt wird), sondern Planudes gewesen seyn mag.*"

At in Catalog. Codd. mss. Graec. Bibl. reg. Bavar., cuius verba infra in Append. exscribam, unam quidem solam Somnii interpretationem exstare statuitur, sed in incerto relinquitur, utrum Gazae sit an Planudis. Eadem fere est sententia Hasii in Moseri praefat. Cic. de Re p. p. XVI.: „Quod vero ad Somnii Scipionis versionem Graecam Planudeam, quam quaeris, spectat, equidem persuasum habeo, eam vel omnino non discrepare ab ea, quae Theodori Gazae nomine fertur, vel certe in bibliothecae nostrae Codicibus non differre Planudeam ab edita, quae inscribitur ἑρμηνεία Θεοδώρου." — Pag.

Digitized by Google

XVIII. „Habes Codicum notitiam. Unde primum illud patere videtur, non aliam esse versionem Planudeam, aliam Theodori. Utrius sit opus, decernere non audeo. Planudem produnt Codicum inscriptiones, nostrorum certe. Accedit, quod folia Codicis regii 1000. in fine, quamvis reliquia codicis parte recentiore, anno 1480. videntur superiora; is autem est annus, quo Theod. Gaza, mortuus 1478, primum in Italiam venit. Huic ego versionem nostram plane abiudicarem, nisi, quo saepius eam inspicio, non Attica quidem, sed grammatici hominis esse videretur, qui usu scribendi stilum excoluerit, qualem ego a Gaza viro doctissimo eodemque eloquentissimo, neque vero a Maximo Planude exspectaverim. Planudis ego accurate potissimum perlegi Metamorphoseon versionem, nostra longe inferiorem. Quamquam ego huic rationi non nimium tribuerim. Saepe enim unius eiusdemque scriptoris libri, praesertim si vitam per multorum annorum seriem produxerit, ita inter se differunt, ut vix eos ab eodem homine profectos credas. Fieri potest, ut Planudes aetate provectus saepe stilum vertendo ad meliorem frugem redierit, Gaza vero eam descripserit indeque eius auctor habitus fuerit, prouti idem eandem ob causam habetur paraphraseos Iliadis auctor, cuius nos partem habemus in bibliotheca regia in Codd. saec. XIII. conscriptis. Gazam vero per longum tempus describendis Codd. Graec. vitam sustentasse constat, antequam 1451 Romam vocaretur. Sed iudicium esto penes idoneos harum rerum iudices."

Argumenta, quibus demonstrari posse confido, hanc Somnii Scipionis interpretationem Maximo Planudi esse vindicandam nec ullam Theodori Gazae exstare, haec tria se mihi obtulerunt:

1) In quatuor Codd. regg. Parisiensibus 1608. 1772. 1868. 2070. Coislin. 355. Cod. Medic. supra a del Furia laudato interpretatio Somnii Scipionis nomen Maximi Planudis auctoris prae se fert: in uno Cod. Medic. Paris. 969. Monac. 495. simplex est inscri-

Digitized by Google

pio *Ὄνειρος τοῦ Σκιπίωνος*. Interpretatio autem Catonis tribuitur Theodoro Gazae in Cod. Paris. 2071. Monac. 289. et duobus Mediceis, quos supra commemoravimus.

Inscriptiones Codd. Pariss. ab *Hasio* in praefat. Edit. Moseri enotatae sunt hae:

a) Cod. Reg. 1603. Sec. XVI. ineunte scriptus. Inscr. fol. 379 recto: *Σκηπίωνος ὄνειρος συγγραφεὶς μὲν παρὰ μάρκου τουλλίου κικέρωνος τοῦ ῥήτορος. ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου εἰς* [deesse videtur hic *δὲ* et distinctio ante *εἰς*] *ἑλλάδα γλῶττα* [sic] *μετενεχθεὶς παρὰ μαξίμου τοῦ πλανούδη.*

b) Cod. Reg. 1772. sec. XVI. Inscr. fol. 178. recto: *Σκηπίωνος ὄνειρος, συγραφεὶς* [sic] *μὲν παρὰ μάρκου τουλλίου τοῦ ῥήτορος, ἐξηγηθῆς* [sic] *δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου· εἰς τὴν ἑλλάδα δὲ γλῶτταν μετενεχθῆς* [sic] *παρὰ μαξίμου τοῦ πλανούδη.* Sequitur Macrobii commentarius graece versus, cuius hoc initium est: *μεταξὺ τῶν τοῦ πλάτωνος καὶ κικέρωνος βιβλίων* [perperam Harles. Bibl. Graec. Vol. XI. p. 682. *μεταξὺ τὴν τοῦ*] usque ad fol. 302. rect. Uterque liber ab homine Italo, certe non Graeco, exaratus esse videtur.

c) De Cod. 1868 vd. supr. pag. VIII.

d) Cod. Reg. 2070. sec. XVI. Inscr. fol. 1 recto: *σκηπίονος ὄνειρος, συγγραφεὶς παρὰ μάρκου τουλλίου κικέρωνος ῥήτορος· ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου· εἰς δὲ τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν μετανεχθεὶς* [sic] *παρὰ μαξίμου μοναχοῦ τοῦ πλανούδη.* Adduntur item duo Macrobii libri.

e) Cod. Reg. 1000. sec. XIV., quem ideo reliquis postposui, quia Somnium Scipionis ultimis foliis a seriore manu, nec plenum illud, adscriptum reperio. Manu prima in hoc Cod. est scripta proverbiorum Graecorum collectio, quae imperfecta desinit; tum fol. 268 recto incipit, + *σκηπίωνος* inscriptum, Somnium a verbis + *ἀλλ᾽ ἵν᾽ εὐθυμότερος εἴης ἀφρικανὲ τῆς πολιτείας ἐπιμελεῖσθαι*

Digitized by Google

(conf. fol. 34 recto lin. 7. Ed. Colinaei). Desinit hoc fragmentum fol. 274. recto in verbis: *αὐτὴ* [Ed. fol. 36. lin. 4. *αὕτη*] *γὰρ ἡ ἐννάτη καὶ μέση γῆ οὔτε κινεῖται καὶ κατωτάτω ἐστὶ·* [sic] *καὶ πρὸς αὐτὴν φέρεται πάντα τῇ οἰκείᾳ ῥοπῇ τὰ βάρη·* sequuntur in fine eiusdem folii et fol. 275., quod est Codicis ultimum, observationes aliquot astronomicae.

f) Cod. Coislin. 355. seculo XV. exeunte vel ineunte XVI. Inscr. fol. 2 verso: *Σκηπίονος* [sic] *ὄνειρος· συγγραφεὶς μὲν παρὰ μάρκου τουλλίου κικέρωνος· τοῦ ῥήτορος· ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου· εἰς δὲ τὴν ἑλλάδα γλῶτταν μετενεχθεὶς ἐκ τῆς λατίνων φωνῆς παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ μαξίμου μοναχοῦ, τοῦ πλανούδη.* Sequitur Macrobii Commentarius *παρὰ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ μαξίμου* graece versus. Omnia eadem manu satis eleganter scripta sunt.

Codicis Medicei ap. Bandin. l. l. T. III. p. 213. inscriptio haec est: *'σκηπίωνος ὄνειρος συγγραφεὶς μὲν. παρὰ Μάρκου τουλλίου κικέρωνος τοῦ ῥήτορος, ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου. εἰς δὲ τὴν ἑλλάδα γλῶτταν μετενεχθεὶς παρὰ τοῦ σοφωτάτου ἐν μοναχοῖς μαξίμου τοῦ πλανούδη.*

2) Interpretatio Graeca Commentar. Macrobii in Cic. Somn. Scip. L. II, a Matthaeio e Cod. Augustano, nunc Monacensi 439, primum edita in Syllog. Opuscul. Graec. Mosquae p. 91 — 182. 1811., in quo nomen scriptoris est omissum, in Codd. Pariss. 1772. 1868. Coislin. 355. Cod. Medic. et in Catalog. Codd. Mss. Graec. Bibl. reg. Bavar. T. III. p. 411. vindicatur Planudi, quae aliquot locis, ubi Macrobius verba Ciceronis interposuit, cum interpretatione Somnii ita congruit, ut orationis consensus eundem auctorem prodat, nisi quis forte statuere vult, hos locos ex interpretatione Planudea transcriptos a Gaza in suam, quae fertur, esse translatos. Tu compara ap. Matth. Cap. 15. p. 91. 92. *ἐξ οὗ κατα-*

Digitized by Google

νοοῦντι — ὑπερεῖχεν cum Somn. Cap. XVI, 16., Cap. 25. p. 96. 97. *ἐννέα — βάρη* cum Somn. Cap. XVII, 17.

3) In Edit. Aldin. s. a. (vd. Beier. l. l. p. 449), quae est princeps huius interpretationis, haec utriusque libelli inscriptio in titulo exhibetur: *Θεοδωρου περὶ γήρως ἑρμηνεία. ὄνειρος σκιπιωνος.* (Procul dubio Somnium peculiarem inscriptionem tantum habet: *Ὄνειρος Σκιπίωνος* sine nomine auctoris, ne quis forte inscriptionem utriusque libelli in fronte Editionis ad Theodorum referre velit.) In Aldin. a. 1517. haec libelli, non in titulo: *Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος ὄνειρος τοῦ Σκηπίωνος.* In Edit. Sturm., quae procul dubio Aldinam est secuta, haec: *ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ ΟΝΕΙΡΟΣ ΤΟΥ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ.* In titulo huius editionis Operum philos. Cic. haec inscriptio est: *ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΕΡΙ ΓΗΡΩΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ. ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΟΣ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ.* In nulla harum Editt. interpretatio Somnii Gazae ascribitur.

Horum trium argumentorum, quae proposui, gravissima sunt primum et secundum, quibus ipse plurimum tribuens satis luculenter mihi videor demonstrasse, Graecam Somnii Scipionis interpretationem Maximo Planudi, non Theodoro Gazae esse assignandam, quae propterea a plerisque editoribus posterioribus, qui nullis Codicibus inspectis Aldinas solas duces essent secuti, Gazae temere est ascripta, quod, quoniam in Ald. interpretatio Catonis nomen Gazae prae se fert, Somnii interpretationem ad eundem auctorem referendam esse opinati sunt.

III. AD LAELIUM ET PARADOXA.

Interpretatio Graeca *Laelii* a Dionysio Petavio conscripta inest in hoc libello: *ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ ΛΑΙΛΙΟΣ Η ΠΕΡΙ ΦΙΛΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ*

Digitized by Google

Πεταβίου τοῦ ἐκ τῆς ἑταιρείας Ἰησοῦ. M. TULLII CICERONIS LAELIUS SIVE DE AMICITIA, Graece redditus a Dion. Petavio, e societate Iesu. Lutetiae Parisiorum CIↃIↃLIII. 8. In Bibl. Gotting.

Interpretatio Graeca sex Paradoxorum a Dionysio Petavio conscripta inest in hoc libello: *ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΤΑΒΙΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΗΣΟΥ ΠΑΡΕΡΓΑ ΑΤΤΑ· Τούτεστι τῶν τοῦ Κικέρωνος Παραδόξων, καὶ τοῦ αὐτοῦ τιγων ἑτέρων μετάφρασις.* DIONYSII PETAVII E SOCIETATE IESU PARERGA QUAEDAM: Hoc est Ciceronis Paradoxa, et eiusdem alia Graece reddita. Parisiis. MDXLIV. 8. Insunt praeterea haec: Prooem. Cic. de Officiis (quod in Seebod. Archiv. 1830. p. 61. repetendum curavi), Epistol. Anton. ad Cic., Cic. ad Anton. Epp. ad. Att. l. XIV. inter 13 et 14. In Bibl. Wolfenbuttel. — In utroque Petavii libello textus e regione Gr. interpr. est positus, sed e quanam Edit. sit repetitus ob penuriam Editt. Cicer. constituere mihi non licuit. Quatuor priora Paradoxa *Adrianus Turnebus* Graece reddidit in Opp. T. II. p. 171 — 175, quae sic inscribuntur: Adriani Turnebi Opera nunc primum collecta, emendata, aucta et tributa in Tomos III. Argentorati. 1600. Fol.

Uterque quidem interpres Ciceronem melius intellexit et in Graecum convertit quam Gaza et Planudes, ita ut, si de universa interpretatione utriusque, non de singulis locis iudicare velis, difficilius sit ad decernendum, uter alteri sit praeferendus; sed ex annotationibus tamen meis, in quibus potiora solum vitia notavi, cognosci poterit, multo deteriorem textum Latinum quam nunc in optt. Edd. exstat, Petavium et Turnebum secutos esse, multumque ab iis tum in singulis verbis tum in constructionibus, de quibus meliora nunc in Lexicc. et Grammat. (ut de struct. part. ὅταν — ἐάν c. Indicat. [vd. Indic. Gr.] et de usu particc. οὐ et μή) traduntur, peccatum esse. Utriusque interpretationis verba quidem non mutata exhibuimus, sed interpunctionem satis malam (quamvis forsitan sint, qui eam non mutatam ve-

Digitized by Google

lint) correxi et distinctionem in Capita et Paragraphos recepi, quam duplicem mutationem in usum commodiorem lectorum factam Ciceronis Edd. recentt. accommodavi. Praeterea menda typographica emendavi, quorum magnam copiam ex interpretatione Turnebi collect. p. 178. exhibui.

IV. AD RHETORIC. AD HERENNIUM III, 16.—24.

Quum a nostro proposito alienum sit, de incerto scriptore Rhetor. ad Herenn. L. IV. disceptare, qui ab interprete Graeco Ciceroni falso tribuuntur, lectores relegamus ad Bähr. Gesch. d. Röm. Lit. §. 248., ubi sententiae VV. DD. de hac controversia collectae reperiuntur. Quis autem fuerit Graecus interpres huius fragmenti, de eo nulla dissensio potest esse, si auctoritati Codd. Ambrosiani, Augustani et duorum Mediceorum (Bandin. Catal. Codd. mss. Bibl. Med. Laur. Codd. Gr. T. II. p. 387. T. III. p. 214.) obtemperamus, in quibus nomen eius non indicatur, unde apparet Matthaeium in Indic. Lectt. Acad. Mosq. 1810. (vd. Struv. in Seebod. Krit. Bibl. 1823. p. 540., at in Allg. Lit. Anzeiger 1801. Nr. 68. ap. Seebod. l. l. p. 193 specimen sine nomine auctoris proposuit) temere interpretationem Maximo Planudi inscripsisse cf. Syllog. Opusc. Gr. p. 183. „Nam in hisce tribus libellis [Commentar. Macrob. in Somn. Scip., Somn. Scip. et Rhetoric. ad Herenn.], quos ego nunc edidi, nullum auctoris nomen [Cod. Aug.] prodidit. Trium autem istorum librorum eundem esse interpretem, ex similitudine orationis videtur apparere." Angelus Maius in Cicer. sex Oratt. partt. ined. p. 209. haec praefatus est: „In ambrosiano cod. M. 52. part. sup. graecum legitur scriptum de artificiali memoria Tullio auctore titulatum. Id ego quum legerem, statim comperi nihil aliud esse quam interpretationem capitum aliquot tertii Rhetoricorum ad Herennium. Hoc autem sine dubio est illud graecum opus *de memoria*, quod

Digitized by Google

quidam Tyronis, quidam ipsius Ciceronis putarunt vd. Morhof. Polyhist. II., 6. Fabric. Bibl. lat. ed. nov. T. I. p. 215.. Sane id scriptum, quod vetus fama extare Florentina in urbe docuerat, bis occurrit in Bandinii Catalogo [vd. supr.]. Constat autem recentioris aevi graecos homines Ciceroni interpretando operam impendisse. Nunc haud me piget heic exhibere rhetoricorum eiusmodi locum, ex quo patet, graecum Interpretem usum esse vetustiore latino exemplari, a quo latinae, ut nunc sunt, editiones insigniter interdum differunt."

I. C. Orellius Opp. Cic. Vol. I. p. 53 in annott. (7) de interprete haec suspicatus est: „Ceterum hunc locum inde a *Memoria utrum* usque ad C. 24. *dixisse videamur* ab erudito aliquo homine, ut opinor Seculi XV., graece conversum habes in Maii Cicerone Ambrosiano p. 210."

Recte igitur se habet inscriptio nostra huius fragmenti, quum et de auctore Rhetoricorum et de interprete nihil certi constet.

Codices iam collati hi sunt:

1) *Codex Augustanus* chartaceus nr. 67. (non 97. ut ap. Matth.), nunc Monac. 495., idem in quo inest Somn. Scip. de quo cf. infra Append. I. p. XXXIII.

Primum indicium et specimen huius interpretationis Vitebergae e Cod. exscriptae dederat Matth. in Allg. Lit. Anzeig. a. 1801. Nr. 68. p. 662 — 663, quum Hoeschel. in Catal. graec. libr. mss. Augustan. Bibl. p. 51. et Reiser. Ind. Mstorum. Bibl. Augustan. p. 76, etsi hunc Codicem in manibus habuerant, huius interpretationis mentionem praetermisissent. Postea Indic. lectt. in Academ. Mosq. 1810. habendarum integram interpretationem emendatam paucisque annotationibus criticis instructam praemisit eandemque repetiit in Syllog. Opusc. Graec. p. 205 sq., cui subiunxit textum Latinum, quem collatum cum Ed. Ernest. ope Codicis cuiusdam emendavit.

Ex eodem Codice August. hoc fragmentum pessime exscriptum edidit Francisc. Xaver. Bergerus quoque in Catalog. Codd. Mss. graec. Bibl. Reg. Bavar. T. III.

Digitized by Google

p. 411 sq. et in Aretin. Beitr. zur Liter. Octob. 1806., quod cognovi ex Fr. Iacobsii indicio in Seebod. Archiv. 1824. p. 113 sq. Qui quoniam intellexerat, a Bergero in legendis Codd. graec. parum exercitato mendosissime hoc fragmentum editum esse, iterum Cod. Aug. accuratissime contulit cum Edit. A. Maii variasque lectt. cum aliquot emendationibus proposuit ibid. p. 116. sq.

2) *Codex Ambrosianus* chartac. Saec. XV., ex quo hoc fragmentum exscriptum transtulit in Cicer. sex. oratt. part. inedit. etc. p. 209 sq.

Est haec editio Maii negligentissime ex ipso Codice cum omnibus mendis expressa editioni Matth. postponenda. Sed quum in utraque editione haud pauci loci emendatione egere mihi viderentur, comparatione utriusque editionis id assecutus videor, ut mea editio multo emendatior prodierit.

Editiones Rhetoricorum Latinas hasce adhibui:

1) Cicer. Opp. edd. Schrevel., Verburg., Ernest., Orell.
2) Edit. Matth.
3) M. Tull. Cicer. script. rhetor. minor. ed. I. C. F. Wetzel. Lignit. 1807. 2 voll. 8.
4) M. T. Cicer. ut ferunt Rhetoric. ad Herenn. L. IV. Eiusdem de Invent. rhetor. L. II. Edit. Graevio — Burmann. in German. repetendam curavit suasque notas adiecit Fr. Lindemann. Lips. 1828. 8.

Haec fere habui, quae praefarer, unde aequis iudicibus manifestum erit, me tantum operae studiique in hac Collectione Opusc. Gr. emendanda et illustranda posuisse, quantum mihi licuit per virium mearum tenuitatem et subsidiorum litterariorum penuriam.

Dabam Helmstadii exeunte mense Sept. 1832.

Dr. *Hess.*

Digitized by Google

APPENDIX I.

VARIAE LECTT. IN CATONEM MAIOREM ET SOMNIUM E CODD. MONACENSIBUS.

CATO MAIOR.

CODEX 289.

Membranaceus, membrana tenui, charactere minuto et nitido, in quarto, foliis 36, Saec. XV, possessus a M. Brennio et Adolpho Occone, cum notis Marulli marginalibus, optime conservatus et inscriptus

Μάρκου τουλλίου κικέρωνος ῥωμαίου, διάλογος περὶ γήρως, ἐπιγραφθεὶς· κάτων ὁ μείζων ἢ περὶ γήρως. ἑρμηνεία Θεοδώρου τοῦ γαζῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶτταν μετενεχθεὶς:—
προοίμιον ἀπὸ τῶν τοῦ ἐννίου στίχων.

Initio fol. 1. legitur: Adolpho Occoni Augustano iuveni opt. Martinus Brennius Septem Castrensis D. Amicitiae ergò D. D. Patavii Anno dn̄i M.D.XLVII. quod bene vortat. Ante titulum libri adhuc legitur: hic liber est conventus S. Marci de Florētia ordinis p̄dicator (sed haec obliterata sunt. H.).

LECTIONES

EDITIONIS GOEZ. Pag.	vers.		CODICIS. CAP. I. Pag.	vers.	
5	2	*μελεδῶνα θῶμαι*	1	2	*μελεδῶνα γε θῶμαι*
-	4	*Η δὲ*	-	4	*ἠδὲ*
-	6	*ἔπη, ὦ Ἀ,*	-	6	*ἔπη πρὸς σὲ ὦ*
-	9	*μεδὲν*	-	8	*μηδὲν*
-	15	*μέν τοι*	-	12	*μέντοι*
-	-	*αὐτοῖς, οἷς ἔσθ'*	-	-	*αὐτοῖς ἔσθ'* (sic Cod. quoque reg. annotante Hasio in epistol., omis. Donndorf. H.)

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
5	11	βουλομένῳ	4	21	βουλομένω
-	-	συγγράψαι	-	-	γράψαι
-	12	προσέβαλες	-	-	προσέβαλες (σ superscr.)
-	16	ξύμπαντα	-	24	ἅπαντα (in marg. ξύμπτ:)
-	-	ἀπεῤῥίφθαι	-	-	ἀπερρύφθαι
-	-	μαλακὸν	-	-	μαλθακὸν
-	17	προςαπειργᾶσθαι	2	1	προςαπειργάσθαι
-	24	οὐ Τιθωνῷ	-	6	οὐχὶ τιθωνῷ (Recip. lect. H.)
7	2	δὲ Λαίλιον	-	9	δὲ δὴ λαίλιον
-	6	εἰώθεν	-	13	εἴωθε
-	8	ὅγε ἐν	-	15	ὅδ' ἐν
		CAP. II.			
-	17	μάλιστα τὸ μηδεπώποτέ	-	20	μάλιστα μηδέπώποτέ
-	18	γῆρας, αἰσθέσθαι·	-	21	γῆρας αἰσθέσθαι,
9	1	πάντα αἰτοῦσι τὰ ἀγαθὰ,	3	1	αἰτοῦσι πάντα τὰ ἀγαθὰ,
-	5	τυγχάνι μάλιστα	-	3	τυγχάνει ὅτι μάλιστα
-	6	τοσοῦτο δ'	-	5	τοσοῦτον δὴ
-	-	ἀστασίας καὶ εὐθείας καὶ κακοηθείας.	-	-	ἀστασίας (deest in cod. καὶ εὐθείας in marg. adscript.) καὶ κακοηθείας
-	8	ἢ φήθησαν	3	6	ἢ ὡς φήθησαν (Placet omiss. part. ἂν. H.)
-	13	ἢ ὀγδοηκοστὸν;	-	10	ἢ ^ (εἰ superscr.) ὀγδοηκοστὸν (in marg. ἢ εἰ ^)
-	14	ἐξεῤῥυκὸς	-	11	ἐξερρυηκός
-	18	τῆς θ' ὑμῶν	-	14	τῆς τὲ ὑμῶν
-	25	καὶ τοι που	-	19	καί τι που (Recipienda est lect., quum *aliquid* sit ap. Cic. H.)
-	27	παρεπόν τι	-	21	παρετόν τι
11	6	εἰ γ'	4	1	εἴγ'
-	9	δυναίμεθα	-	3	δυνάμεθα (in marg. δυναίμεθα)
		CAP. III.			
-	11	ἑκατέρων	-	5	ἑκατέρω
-	14	προεληλυθὼς, ἣν καὶ	-	7	προεληλυθὼς ἣν (eras. in marg. εἰης) καὶ
-	19	ὅμοιον ὁμοίῳ	-	11	ὅμοιον δ' ὁμοίω
13	6	εἰώθεσαν	-	16	εἰώθεισαν
-	7	αὗτοι	-	-	οὗτοι
-	10	τοῖς λιποῖς	-	19	τοῖς λοιποῖς.
-	12	οἵγε τὸ τῶν ἐπιθυμιτικῶν ἀπολελύασθαι	-	20	οἵ γε τῶν ἐπιθυμητικῶν ἀπολελῦσθαι
-	16	ἀλλὰ ἐν	-	23	ἀλλ' ἐν
-	24	ἐθέλει	5	3	ἐθέλοι
15	1	Ἔστι τοῦτό γ', ὦ	-	-	ἔστι δὲ το γέ τι — in marg. τοῦτό γέ τι (Confirmatur emend. mea

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
					pr. τοι; Colin. Ἐστί τι τοῦτό γε H.)
15	2	*Σεριφίῳ πρὸς*	5	5	*σεριφίῳ τω πρὸς*
-	4	*ἀλλὰ διὰ*	-	6	*ἀλλ' ὡς διὰ*
-	5	*εὐδοκιμεῖν*	-	7	*εὐδοκιμεῖ* (*Εὐδοκιμεῖν* lect. exquisitior quam *εὐδοκιμεῖ* vd. Heind. et Stallb. ad Plat. Phaedon. op. 8. H.)
-	6	*ἔνδοξος*	-	11	*ἄδοξος*
-	11	*ἀκρᾷ*	-	-	*ἄκρα*
-	13	*καὶ ἀσκήσεις*	-	13	*καὶ αἱ ἀσκήσεις*
-	14	*δῆτα*	-	-	*δή τω*
-	17	*προλείπειν*	-	15	*προλείπ''* (sic leg. pr. *προλιπεῖν* H.)
		CAP. IV.			
-	21	*Κοΐντον*	-	19	*κΰιντον*
-	-	*τὸν Τάραντα*	-	-	*τάραντα*
-	24	*μάλα φιλοφρ.*	-	21	*μάλα ἐκ φιλοφρ.*
17	1	*γ' αὐτὸν*	-	22	*γε αὐτὸν*
-	-	*ἤρξάμεν*	-	23	*ἠρξάμην*
-	2	*ὄντα ἡλικίᾳ*	-	-	*ὄντα. ἐνιαυτῷ* (omissis *ἡλικίᾳ — προβ.* quae verba in marg. sunt adscripta.)
-	7	*εἶτ'*	6	1	*εἶτα* (Recip. lect. H.)
-	10	*κεῖνος*	-	3	*ἐκεῖνος* (Recip. lect. H.)
-	-	*Κιντικοῦ*	-	-	*κινθικοῦ* (Haec lect. prope accedit ad lect. Cod. Gudian. 2. *Cinthiae.* H.)
-	14	*σκιρτῶνα*	-	6	*σκιρτῶντα*
-	16	*εἰς*	-	8	*εἰς*
-	17	*ἢ μὴ σωτηρίη*	-	9	*ἢ 'μὴ σωτηρία*
19	1	*εἰ μὴ γὰρ*	-	15	*εἰ γὰρ σὺ μὴ*
-	2	*ἐν ὅπλοις*	-	16	*ἐν τοῖς ὅπλοις*
-	6	*ἀντέστη*	-	19	ε *ἀνέςη* (in marg. *ἐνστή*)
-	7	*ἐναντία*	6	20	*ἐναντιν*
-	8	*Μάντις τε ὢν*	-	21	*μάντις ὢν*
-	9	*καὶ ὅσα*	-	22	*ὡς ὅσα*
-	10	*ἀρίστοις*	-	23	*ἀρίστοις οἰωνοῖς*
-	19	*κἂν*	7	4	*κὰν*
-	23	*νομίμου μαντικοῦ*	-	7	*νομίμου καὶ μαντικῆς*
-	24	*ὥσγ' ἐν*	-	8	*ὡς ἐν*
21	4	*εἶναι μηδένα, κεῖνου γε ἀπεσβυκότος*	-	12	*εἶναι* ‸ *'κείνου ἀπ̈ βηκότος* (in marg. *μηδένα* ‸)
		CAP. V.			
-	8	*τοιοῦτο γῆρας*	-	15	*τοιοῦτον γῆρας*
-	9	*ἢ Μάξιμοι*	-	16	ἢ *καὶ μάξιμοι*

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
21	11	ὥστε ἐπινικίους	8	18	ὥς ἐπινικίους
-	12	ἐνθυμεῖσθαι· ἀλλὰ	-	19	ἐνθυμεῖσθαι. λύσις ἀλλὰ
-	13	καθαρῶς μὲν καὶ	-	20	καθαρῶς, καὶ
-	18	πέντα δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη	-	25	πέντε δὲ μετὰ
			8	1	ἔτη
-	22	ὅς ἐρωτώμενος	-	5	ὅς καὶ ἐρωτώμενος
25	2	πεποίηται	-	8	πεποίημαι
-	3	ἦϋτ'	-	9	ἠΰθ'
-	5	ἦρετ'	-	10	ἦρετ'
-	15	ἑβδομηκονταέτης	-	19	ἑβδομηκοντούτης
-	17	μέγιστα νομιζόμενα	-	21	μέγιστα (deest νομιζ.)
-	21	εἰσὶ μάλιστα	-	24	εἰσὶν (deest μαλι)
25	1	Τούτων δὲ, εἰ	9	5	τοῦ δε των δὲ δὴ εἰ
		CAP. VI.			
-	5	πράσσεται καὶ ἰσχύει;	-	5	σσ πραττεται, καὶ ἰσχύει; (in marg. ἴσχύϊ)
-	6	πρεσβυτικὸν ὅπερ	-	-	πρεσβυτικόν ἐστιν ὅπερ
-	9	σὸν πατέρα	-	8	σὸν μὲν πατέρα (Recip. lect. H.)
-	12	Κορούγκανοι	-	10	κορύγκανοι (Recipienda videtur haec scriptura. H.)
-	13	προϊστήκεσαν	-	11	προειστήκεσαν (Recip. lect. H.)
-	17	φᾶναι	-	15	φάναι
-	20	Αἶψα γε δὴ	-	17	αἶψα δὲ δὴ
-	21	ὑμῖν	-	18	υ ἡμῖν (Ed. Mediol. *nobis* habet. H.)
27	1	ὑπατίαιν, ἔτει	-	21	ὑπατείαιν, ἔτη
-	2	τιμιτής	-	22	τιμητής
-	8	ἐπὶ τὰ πρακτέα	16	1	ἀμφὶ τὰ πρακτέα (Recip. lect. vd. m. annot. H.)
-	13	ὃ δὲ τὸ πηδάλιον	-	6	ὁδὲ πηδάλιον
-	15	πολὺ δὴ μείζω	-	7	πολὺ ⁝ μείζω (in marg. δή ⁝ eod. atram. quo cod. script.)
-	17	ὀξότητι σώματος	-	8	ὀξύτητι σωμάτων
29	1	ἐποιήσαμεν	-	16	ω ποιησομεν (ω alio videtur atram. superscript. eoque, quo in marg. not. Latin. W. — *Bellum inferre* i. q. πόλεμον ποιεῖν — ἐπιφέρειν: tamen h.l. praefero ἐποίσομεν. H.)
-	5	τροπαῖον σοι	-	18	τρόπαιόν σοι
-	4	ταμιεῦσαν τι οἱ	-	-	ταμιεύσαιντο οἱ

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
29	5	λείψαντα	9	19	λείψανα
–	9	κατέστρεφεν	10	22	κατέστρεψεν
–	15	Μὰ δι' οὐ γὰρ	–	25	μὰ δί' οὐ γὰρ
–	17	ἐκάλεσαν	11	2	ἐκάλουν (Lectio memorabilis. H.)
–	19	ὀνομάζονται	–	4	ὀνομάζουσι
–	22	συνορθωθείσας	–	7	ἀνορθωθείσας
31	5	παρῆσαν	–	11	παρήεσαν
–	–	μειράκια	–	12	μειράκι'
		CAP. VII.			
–	7	εἰ μὴ	–	14	ἦν μὴ
–	10	οἴεσθαι	–	17	οἴεσθε
–	15	μνήματα	–	20	μνήματ'
–	16	ὅ φασι,	–	21	ὄφα σοὶ (o eras. in marg. ead. scriptur. ὃ φασί)
–	17	γάρ τοι αὐτῶν ἀναγινωσκ.	–	22	γάρ τοι ⁚Λ ἀναγινωσκ. (in marg. ead. manu script. αὐτῶν ⁚Λ)
–	20	κατορωρυχὸς εἴη·	–	24	κατορωρυχὼς εἴη
–	22	ἐξ ἐγγυήσεών τε συγκειμένων καὶ ἀνταλλαγῶν·	–	26	ἐξεγγυήσεών τε HΛ καὶ ἀνταλλάγων (in marg. alia manu adscript. HΛ συγκειμένων. atram. id. quod in not. marg. lat.) graec. infra in marg. adnot. ζῆ, ὁ ἀντάλλαγος ὁ ἀνθ' ἑτέρων ἠλλαγμένος.
–	25	οἰονοσκόποι	12	1	οἰωνοσκόποι
33	1	πλείων	–	2	πλεῖστον
–	–	ἔχουσι;	–	–	ἔχουσιν
–	2	ἦν	–	3	ἦν
–	3	Ταῦτα οὐ μόνον	–	4	Καὶ ταῦτα οὐ μόνον
–	5	ἰδιώτῃ τε καὶ	–	5	ἰδιώτῃ καὶ
–	6	τραγωδίας	–	6	τραγῳδίας
–	10	γονεῦσι	–	9	πάτρασι
–	–	περὶ τὴν οὐσίαν	–	10	περὶ οἰκίαν (Lect. non spernend. H.)
–	13	μῦθον αὐτὸν διὰ	–	12	μῦθον αὐτὸν ὃν διὰ
–	14	Οἰδίπουν ἐν τῷ	–	13	οἰδίπουν τὸν ἐν τῷ
–	16	αὐφραίνοντος τοῦ	–	15	ἀφραίνοντός του
–	21	Πυθαγόραν τὸν ἡγεμόνα	–	18	πυθαγόραν ἡγεμόνα
–	22	Ξενοκράτην, μὴ Πλάτωνα	–	19	πλάτωνα, μὴ Ξενοκράτη
–	26	ἢ αὐτῶν	–	25	ἢ τῶν αὐτῶν
35	5	γίγνεται	–	27	γίνεται
–	7	τοῦτ' ἧσσον	13	2	τοῦθ' ἧσσον
–	8	καὶ θαυμαστόν·	–	3	καὶ θαυμαστὸν (οὐ eras. καὶ alio atram. supersc.)
–	12	φυτεύει, θερίζει	–	6	σοϊ φυτευει, θερίζει (cor-

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
					recte alia a manu prof.)
35	13	ὥσπερ Στάτιος	12	7	στάτιος (om. ὥσπερ)
-	15	ἀμφιβάλλων	-	8	ἀμφιβάλλει (ων superscript. al. man.)
-	17	οἶ μ' οὐχ	-	10	οἶ με οὐχ (Recip. lect. H.)
		CAP. VIII.			
-	21	ἐπιφέρῃ	13	14	ἐπιφερής
37	7	κεκοσμημένοις	-	22	κοσμουμένοις
-	12	προσβιάζεται	-	26	προβιβάζονται (quod ς ... εται corr. al. manu)
-	15	ἐμαυτὸν ἡμῖν	14	1	ὑμῖν ἐμαυτόν
-	17	μηχανόμενον	-	4	μηχανώμενον.
-	23	συνέρπασα εὐθύμως	-	9	συνήρπασα ἐκθύμως
-	26	Σωκράτην	-	12	σωκράτη
		CAP. IX.			
39	11	φωνὴ τοῦ	-	20	φωνὴ τῆς
-	-	ὅς γέρων	-	21	ὡς γέρων
-	13	τοὺς βραχίονας αὐτοῦ	-	22	τοὺς αὐτοῦ βραχίονας
-	16	σὺ σεαυτὸν	-	24	σὺ διὰ σεαυτὸν
-	19	Αἰμύλιον τοιοῦτο	-	26	αἰμύλιον τοιοῦτοι
-	20	Κορουγκάνον	15	1	κορύγκανον
-	24	ἔστι γὰρ καὶ	-	4	ἔστι καὶ γὰρ
-	26	εὐτονίας, καὶ νὴ δία εὐήχου φωνῆς ἐμμελὲς	-	6	εὐτονίας # παντά: απασι γε τὸ τῆς φωνῆς ἐμμελὲς (omiss. verb. # καὶ νὴ δία εὐήχου φωνῆς, quae sunt in margin. a Marullo adscr. cum hac adnot.: hoc non est apud Ciceronem Latinum.)
41	8	ἐφικνεῖσθαι μὴ οἷός	-	12	ἐφικνεῖσθαι ^μὴ^ οἷός (μὴ videtur al. atram. scr.)
-	11	ταύτην γοῦν τὴν	-	14	ταύτην : τὴν (in marg. γοῦν : eod. atram.)
-	13	δὴ ἔργον	-	16	δὴ ἔργου (Bene, vd. m. annot. H.)
-	14	τοί νῦν καὶ οἱ περὶ	-	-	τοίνυν οἱ περὶ
-	15	Πόπλιον, καὶ τῷ	-	17	πόπλιον τῷ
-	20	περὶ ἰσχὺν	-	21	περὶ ἴσχυν
-	22	κακῇ	-	22	κάκη
43	2	δὲ Λεύκιον	16	3	δὲ καὶ λεύκιον
-	3	τετραετίᾳ	-	4	τετραετεία
-	6	οὕτω περ	-	6	οὕτω πῶς

Digitized by Google

Pag.	vers.	EDIT. GOEZ.	CAP. X. Pag.	vers.	COD.
43	16	καὶ γλώσσης	16	13	ἀπὸ καὶ γλώττης
-	18	καὶ μὴν δὴ	-	15	καὶ μὲν δὴ
-	21	ἀμφιβάλλει τὸ	-	17	ἀμφιβάλλει τό (ι et accent. in βάλλει al. atr.)
-	25	βουλοίμην μὲν ἂν	-	20	βουλοίμην ἂν
45	1	ἢ αὐτὴ, ἣ	-	22	ἡ αὐτὴ, ἣ
-	5	Μάρκου Ἀττελίου	-	25	μάρκου αἰμυλίου
-	8	ὑμεῖς νῦν	-	27	ὑμεῖς δὴ
-	17	ἔλασσον	17	8	ἔλαττον
-	18	ἀλλ' οὐδ' ὑμεῖςγε	-	-	ἀλλ' ὑμεῖς γε (in marg. ἀλλ' οὐδ' ὑ. atram. vid. aliud esse.)
-	19	Ποντίου τοῦ ταξ.	-	9	ποντίου ταξ.
-	22	ἀγωνιζέσθαι· καὶ ναὶ δὴ ἐκεῖνόςγε	-	11	ἀγωνιζέσθω· καὶ ναὶ δὴ 'κεῖνος
47	1	τοῦ Πυθαγόρου	-	15	τῆς πυθαγόρου
-	6	μέλλουσι.	-	19	μέλλουσιν.
-	7	ἁπλὴ, οἰκείαν τε	-	21	ἁπλῆ. οἰκείαν δὲ (τ above δὲ)
-	8	ἕκαστος	-	22	ἕκαστον (Recte, vd. m. annot. H.)
-	10	ἐμβριθοῦς	17	23	ἐμβιθοῦς
-	17	ἀναβαίνειν· ἐφ' ἵππον	18	3	ἀναβαίνειν^H μηδενί τε (omiss., ^ quae intersunt inter has voc. Sunt vero verba ^H ἔφιππον δὲ ἀφ' ἵππου μηδαμοῦ καταβαίνειν in marg. al. man. adnot.)
-	19	διασάγεσθαι	-	4	προσάγεσθαι
-	20	διὸ καὶ	-	5	δι' ὃ καὶ
-	25	ῥώμην διαφιλάττειν	-	9	ῥώμης διαφυλάττειν (Recte, vd. m. annotat. H.)

CAP. XI.

Pag.	vers.	EDIT. GOEZ.	Pag.	vers.	COD.
49	8	μήτε τοῦ τῶν	-	15	μήτέ του τῶν
-	10	οὔτινος οὖν	-	16	οὐτινοσοῦν
-	17	εἰς γὰρ τὸ πατρικὸν	-	22	εἰς γὰρ πατρικὸν
-	19	τί θαυμαστὸν	-	23	τί δὴ θαυμαστὸν
-	20	μὴ δὲ νέοι γε ἀποφ.	-	24	μηδὲ νέοι ἀποφ. (Abesse potest γε. H.)
51	1	ἀλλὰ καὶ μὴ	19	3	ἀλλὰ μὴ (Bene, quum ap. Cic. tantum sit *non*. H.)
-	7	Κεκίλιος	-	9	καίκιλιος
-	25	ἤκμαζεν	-	23	ἤκμαζον (Praeferendum videtur ob lect. *vigebant*. H.)
55	5	εἰ μηδενὶ ἠνδραποδίσθαι			haec verba non leguntur in cod., neque in marg.

Digitized by Google

EDIT. GOEZ.			COD.		
Pag.	vers.		Pag.	vers.	
53	5	πρεσβυτικόν τε, ὡς καὶ	20	3	πρεσβυτικόν ἐστιν. ὡς καὶ
–	6	νεανικὸν	–	4	νεανίσκου (Recip. lect., quum *adolescentis* ap. Cic. exstet. H.)
–	13	πολιτῶν	–	10	ἀστῶν
–	18	ἐπιποθῶ τὴν περὶ τὸ σῶμα	–	14	ποθῶ τὴν περὶ τοῦ γήρως
–	21	πολύ τοι	–	17	πολύ τι (Recip. lect. H.)
–	23	διαφυλάσσων, ὧν	–	18	διαφυλάσσω, ὧν
–	25	μὲν δύνασθαι	–	20	μὴ δύνασθαι (Recip. lect. H.)
55	3	ὑπέλθοι	–	23	ὑπέλθη [οι]
			CAP. XII.		
–	6	Ἑπόμενον,	–	26	ἐχόμενον
–	12	ἐπιφανῶν	21	5	ὑπερϊφανῶν (υ eras. η corr. in. ι, ut sit περίφ. H.)
–	–	Ἀρχίτου	–	–	ἀρχύτου
–	18	ἀμφορηθῆναι ἰταμῶς	–	9	ἐμφορηθῆναι ἰταμῶς
–	19	ὀργώνη	–	–	ὀργώη
–	20	πολιτῶν	–	10	πολιτειῶν
–	21	λαθραίας	–	–	λαθρίας
57	3	ἐκ τοῦ	–	18	ἔκ του
–	7	μέθ' ὅλως	–	21	μήθ' ὅλως
–	13	διαπράσσασθαι	22	3	διαπράσσεσθαι
–	14	διὸ	–	4	δι' ὃ
–	15	μηδὲ οὕτω	–	5	μηδ' οὕτω (Recipienda utriusque Cod. auctoritate. H.)
–	18	ἐφ' οὗ τῷ Καυδινῷ	–	7	ὑφ' οὗ τῷ καυδηνῷ
59	4	δέοντ'	–	17	δέοντα
–	15	τοῦ ἐρωμένου ἐν συμποσίῳ	23	2	τῆς ἐρωμένης συμποσίῳ
–	18	ἐξώλισθαι	–	4	ἐξώλισθε.
–	21	ἀνήπτε	–	7	ἀνῆψε (in marg. ead. script. ἧπτε)
			CAP. XIII.		
–	23	ἐπειθόμην	–	8	ἐπυθόμην
–	25	γεραιτέρων	–	9	γερόντων (Praeferenda videtur lect. H.)
61	12	Ἤδει	23	20	ἤδη [ει]
–	15	ἤδει δὲ Κορύγκ.	–	21	ἤδη [ει] δὲ καὶ κορύγκ. (Recip. lect. H.)
–	18	τῆς ἡδονῆς, τῶν βελτίστων	–	25	τῆς ἡδονῆς ὅτι οὐχ ὅσον (quae in cod. omiss. sunt τῶν βελτίστων — ἡδονῆς; in marg. al. man. sunt adscript.)

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
61	25	εὐπρεπῶν	24	2	εὐπρεπῶν (Recipere debebam h. l, a Cod. reg. quoque oblatam. H.)
65	1	δαιμονίως	–	6	δαιμόνιῶς (Exstant var. lectt. *divine* — *divinus*. H.)
–	4	ἔχοι	–	8	ἔχει
–	9	ἥδετο	–	11	ἥδετο (in marg. al. atram. ἤγετο)
–	–	λαμπάσι	–	–	λαμπάδι
–	13	Πρῶτα μὲν	–	15	πρῶτα μὲν γὰρ
–	14	ταμείου ὄντων	–	16	ταμίου ὄντος
		CAP. XIV.			
65	6	ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ	25	4	ἐμαυτοῦ, οἵτ' ὀλίγοι δὴ παντάπασιν ὑπολείπονται. ἀλλὰ
–	7	ὑμετέρα	–	5	ἡμετέρα (in marg. ead. man. script. ὑ)
–	9	βρώσεως καὶ πόσεως	–	7	πόσεως καὶ βρώσεως
–	21	μέρει ἥλιος	–	16	μέρει ἤτοι ἥλιος
67	4	ἐρωμένου τοῦ	–	22	ἐρομένου του
–	5	ἡλικίαν	–	25	ἡλικία
–	7	αὐτὸ ὥσπερ	26	1	αὐτὸ τοῦτο ὥσπερ (Recip. lect. H.)
–	22	ἥδεται δὲ γε μὴν	–	12	ἥδεταί γε μήν
–	25	ἔχοι	–	15	ἔχει
69	1	μεθ' ἑαυτὴν	–	16	μεθ' ἑαυτῆς
–	6	Γάϊον	–	20	Γάλον
–	17	διδάξας, προβέβηκε	27	3	διδάξας ‸ προβεβηκε (in marg. Marull. adscr.; ‸ κεθήγου καὶ τυτιδάνου ὑπατευόντων)
–	18	δ' ἄρα ὑπὲρ	–	4	δ' ἄρ' ὑπὲρ
–	25	ὀρθώτατα	–	9	haec vox in cod. omissa.
–	26	εἰς τὸ λέγειν	–	–	in cod. desunt.
71	5	μὲν δὴ	–	12	μὲν τοίνυν
–	7	Γηράσκω	–	15	γηράσκειν
		CAP. XV.			
–	11	οὔτε τὸν	–	19	οὔτέ τω
–	16	πολλὰ δὲ σὺν	–	25	πολλὰ σὺν
–	20	τὸ σχεδασθὲν	–	26	τὸ σκεδασθὲν
–	25	καλεῖτα·	28	2	καλεῖται
73	1	αὐξανομένη	–	5	αὐξομένη
–	2	ἀνατιθεῖσα	–	6	ἀναταθεῖσα
–	7	ὀχυρῶς	–	9	ἐχυρῶς
–	9	κόρον	–	11	κόρον γε
–	12	Παρίημι καὶ	–	13	παρίημι γὰρ
–	–	αὐτῶν τῶν	–	–	αὐτὴν πάντων τῶν
–	16	δημιουργεῖ μοσχ.	–	16	δημιουργεῖ καὶ μοσχ.
–	20	φυτει	–	20	φύσει

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
73	21	ἀπεριδομένη	28	20	ἀπερειδομένη
–	22	ἢ δ' ὅπως	–	21	ἦδ' ὅπως
–	23	αὐτοῦ ἂν	–	22	ὅτου ἂν
75	4	αὐτοῖς	9	1	deest
–	11	πρὸ δὲ	–	8	τοῦδε
–	–	περικαλεστέρον	–	–	περικαλλέστερον
–	17	πρόσδεσις	–	15	πρόσθεσις (et supra κατάθεσις)
–	19	βωλοστρεψίας	–	14	βωλοστροφίας
–	–	ἀπαγγελῶ;	–	–	ἀπαγγέλλω.
–	24	ὡς ἐμοὶ δοκεῖ	–	19	ὅς ἐμοῖ δοκεῖν (Bene; vd. m. annot. H.)
77	4	τὸ δὲ σμήνεσι	–	24	τὶ δὲ σμήνεσσι
–	5	φυτείας	–	25	φυτείαις
		CAP. XVI.			
–	13	λαλέστερον	30	5	λαλίστερον
–	–	ἵνα μὴ πάσης κακίας αὐτὸ	–	–	ἵνα πάσης αὐτὸ κακίας
–	19	ἀποχρῶντες	–	9	ἀποχρώντως
–	25	οὖν οὐ δυνατὸν	–	15	οὖν δυνατὸν
79	3	ἦσαν τότε	–	17	ἦσαν τό τότε (Recip. lect. auctoritate utriusque cod. H.)
–	4	Εἰ γ' ἀροῦντι	–	19	οἵ γ' ἀροῦντι
–	6	αἱρεθείη	–	20	αἱρέθη
–	8	βεσιλείαν	–	22	βασιλείαν
–	10	βουλευτερίῳ	–	23	βουλευτηρίῳ
–	15	εἴη τούτου	31	4	τούτου εἴη
–	17	ἀνθρωπίνῳ	–	6	ἀνθρωπείῳ
–	2	Αἰεὶ γὰρ	–	10	(γὰρ omiss.)
–	24	μελιτῶνες	–	11	μελιττῶνες
81	1	ταραχεῖαν	–	14	ταριχείαν
–	3	καὶ ἡ ὡς	–	15	καὶ ὡς
–	7	συνελὼν δὴ εἰς	–	18	συνελὼν δὲ ἐς
–	–	εὖ καὶ καλῶς γεγεωργημένου	–	19	καὶ καλῶς (deest εὖ) γεωργημένου
–	11	δύναται ἐκείνη	–	23	δύναιτο 'κείνη
		CAP. XVII.			
–	21	δὲ μὴν	32	8	γε μὴν
–	22	ἃ δὲ	–	9	ἃ δὴ
83	4	περὶ γεωργίας	–	13	περὶ γεωργίαν
–	9	Σαρδεῖς	–	18	εἰς σαρδεῖς
–	22	εἶμι εἰσὶν	33	6	ἐμοί εἰσιν
–	25	καύδην	–	8	κάνδυν
85	6	χρόνου γήρως	–	14	χρόνου τοῦ γήρως (Recip. lect. H.)
–	8	παρατείνοντα	–	16	παρατείναντα
–	21	τὸ ἐλεγεῖον	34	2	ἐλεγεῖον (art. deest.)
–	23	ἐπικεχαραδμένον	–	4	ἐπικεχαραγμένον
87	2	τεθεάμεθα; οἷον δὴ	–	7	τεθέαμαι; οἷον δὲ (Praefero δέ vd. m. annot. H.)

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
87	7	ἀξίωμα, ὥστ' ἂν	54	11	ἀξίωμα ἔχει καὶ γὰρ τὸ γῆρας καὶ μάλιστα τὸ ὂν ἐν ἐπιτιμίᾳ τοσοῦτον ἀξίωμα, ὥστ' ἂν (Leg. ἐν ἐπιτιμίᾳ pr. ἐπίτιμον in m. Edit. H.)
		CAP. XVIII.			
–	15	ἀπεφηνάμην	–	18	ἐπεφηνάμην
89	2	ἐντιμώτερον	55	6	ἐντιμότερον
–	6	παραληλυθότος	–	8	παρεληλυθότος
–	12	φάναί τινα	–	14	φᾶναί τινα
–	17	ὡς γὰρ	–	17	ὡς γὰρ ἂν (Recte, vd. m. annot. H.)
–	18	καὶ τὸ περὶ	–	18	καὶ περὶ
–	19	οὐδὲ μόνον	–	–	οὐδὲ μόνων
–	21	Τίνες δὴ	–	21	τίνες δὲ
–	25	διηνυχέναι.	Cod.	ad	διηνυχέναι add. habet, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τοὺς ἀνασκήτους τῶν ὑποκριτῶν ἐν ἐσχάτῳ που τοῦ δράματος ἀναπεπτωκέναι (Quum καταπεπτωκέναι Cod. reg. et ἀναπεπτωκέναι Cod. Mon. signif. *carruendi* usurpentur, optio h. l. est difficilis. H.)
					α
91	2	δυσάνιοι	56	1	δυσήνιοι
–	5	καίτοιγε καὶ	–	3	καίτοι καὶ
–	7	ἀπολογίας τινὰ	–	4	ἀπολογίαν τινὰ
–	–	κοίνην γε	–	5	κἀκείνην γε
–	12	ταῦτα καὶ	–	8	ταῦτα πάντα καὶ
–	19	καὶ ταῦτα	–	14	καὶ ταύτην
		CAP. XIX.			
–	24	ἡ τετάρτη	–	18	ἡ τετάρτη
93	1	πόῤῥω ποῦ γήρως	–	20	πόρρω γήρως
–	7	ὡς ἀληθῶς	–	25	ὡς ὡς ἀληθῶς
–	10	ἄχρι	57	3	ἄχρις (Cf. de ἄχρι — ἄχρις Flügel. observv. critt in Plutarch. Vit. Phoc. p 43. H.)
–	20	ἐπηρτημένον	–	10	ὑπηρτημένον
–	23	ὁρᾶται	–	12	ὁρᾶτε
–	24	υἱέως	–	13	υἱέος
–	26	ἡλικίᾳ πάσῃ	–	15	πάσῃ ἡλικία (Recte, modo ι subscribas, ut Cic. *omni aetati.* H.)
95	5	πρόδηλα ἀντ' ἀδήλων	–	18	ἄδηλα ἀντὶ προδήλων (Recte abest τῶν vd. m. annot. H.)

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
95	5	ἔχοι ὁ γέρων	37	20	οι ἔχει ὁ γέρων
-	7	εἴγ' ὃ ἤδη	-	22	εἴγ ὅς ἤδη
-	8	ὁ μὲν	-	23	ὁ μὲν γὰρ
-	9	πανταγαθοι	-	24	πανάγαθσι
-	14	Γαδυτανὸς	38	1	γαδητανός
-	15	ἐβίωσεν	-	2	ἐβιότευσεν
-	26	ἀρήση	-	11	ἀρέση
97	8	ἔσεσθαι ἐπιδείκνυσιν	-	17	ἐπιδείκνυσιν (deest ἔσεσθαι
-	14	γηραιοῖς	-	21	ε γηραιοῖς
-	25	ἔμοιγε, προσυνής	39	8	ἐμοὶ προσηνής
99	2	ὁρᾷν τοι	39	9	ὁρᾷν μοι
		CAP. XX.			
-	6	ὀρθῶς τ' ἔχει	-	12	ὀρθῶς τ' ἔχειν
-	9	κινδυνεύει θαῤῥαλεώτερόν	-	14	κινδυνεύειν θαρσαλεώτεράν (De form. θαῤῥαλέος → θαρσαλέος vd. Lexx. H)
-	15	οὕτως οἳ	-	18	οὕτώς οἱ
-	22	δέ τοι πάνυ	40	1	δὲ τι, πάνυ
101	1	αὐτωκράτορος	-	5	αὐτοκράτορος
-	5	δὲ τοῦ	-	6	δέ γε τοῦ
-	8	δάκρυ' ἀφήσει	-	11	ηοι δάκρυ ἀφήσει
-	9	θήσει	-	12	η θήσοι
-	14	μεμελετημένον	-	17	μεμελετημένως
-	18	ταύτῃ τῇ	-	20	ταύτῃ γε τῇ
-	24	μόρον ἑκούσιον	-	24	αὐθαίρετον μόρον
103	1	δρόμῳ συνέτεινα	-	25	inverso ordine συν. δρομ.
-	6	παραπολέλαυκε	41	4	ου παραπολελαυκε (ου al. atram. superscript.)
-	12	ἐφορμῶντα	-	9	ἐφορμῶνται
-	17	καταπλήξουσιν	-	12	καταπτήξουσι
-	18	ἐναπεργάζεται	-	15	ἀνὰπεργάζεται
-	23	τῆς ἡλικίας	-	16	τῆςδε τῆς ἡλικίας
-	26	ἀνωτέρων ἡλικιῶν σπουδ.	-	18	ἀνωτέρω ἡλικιῶν αἱ σπουδ.
		CAP. XXI.			
105	6	ἀνθρεῖν	-	23	ἀθρεῖν
-	12	ᾤμην	42	2	ὤμεν
-	17	ὥσπερ	-	6	ὧπερ
107	1	καὶ τοὺς Πυθαγ.	-	13	καὶ πυθαγ.
-	2	σχεδόντι	-	14	σχεδόντοι
-	6	Σωσράτης	-	17	σωκράτης
-	10	καὶ ταυτὶ	-	20	καὶ ταύτη
-	15	θνητὸν	-	24	θνητὴν

Digitized by Google

EDIT. GOEZ.			COD.		
Pag.	vers.		Pag.	vers.	
107	20	κεχρυμμένον	43	5	κεχραμένον
-	25	μανθάνοντας	-	6	μανθάνοντες
		CAP. XXII.			
109	10	διεπραττόμην ταύτην	-	13	ἐπραττόμην τούτοις
-	12	κατεφορᾶτε	-	14	κατεφωρᾶτε
-	18	ἐν θνητῷ σώματι	-	18	ἐν τῷ σώματι (*Corporibus* Cic., cui lect. utriusque Cod. bene respondet. H.)
-	25	εὔδηλον	-	24	ἔκδηλον
-	26	προῆλθον	-	25	προῆλθεν
111	15	φυλάξατε	44	10	ε φυλάξατε
		CAP. XXIII.			
-	17	δοκεῖ	-	12	δοκοίη (*si placeat* Cod. Bern. *si placet* vulg.)
-	19	ἢ Πόπλιος	-	13	ἢ ὁ πόπλιος
-	21	ἢ πρὸς πατρὸς	-	15	ἢ ὁ πρὸς πατρὸς
-	-	ἄλλοι τῶν	-	-	ἄλλοι πολλοὶ τῶν
-	22	ἐξαριθμῆσαι	-	16	ἐξαριθμεῖσθαι
113	1	αὐχήσομαι	-	19	κ αὐχήσωμαι
-	4	ἆρ' οὐκ	-	22	ἀλλ' οὐκ (omiss. verb. ἆρ' οὐκ — διάγειν; quae in marg. alia man. sunt adnot.)
-	15	ἢ πλέον	45	4	ἢ πλέον
-	19	ὑμετέρους πατέρας θεασ.	-	6	υ ἡμετέρους θεασ. (πατ. omiss. ἢ in rasur.)
-	23	Οὐ δὴ προχωροῦντά με	-	10	οἱ δὴ χωροῦντά με
115	3	παραιτοίμεν	-	14	παραιτοίμην
-	8	δέει καλεῖν	-	18	δέοι καλεῖν
-	10	δι' ἀπαιδευσίας	-	19	δι' ἀπαιδευσίαν
-	11	ζῆσαι	-	20	ζῆν
-	-	μεταμέλεια	-	-	μετάμελως
-	12	πανδοχίου	-	21	πανδοχείου
-	14	ἡ φύσις ἡμῖν	-	23	ἡ φύσις ἡμῶν
-	15	θείαν ψυχῶν	46	2	θείαν τῶν ψυχῶν
-	-	ἥγε	-	-	ἦτε
-	22	ἐγκαταλυμπάνουσα	-	8	ἐγκαταλιμπάνουσα
-	-	πῶς ὡς ἐκεῖνον	-	-	πως ἐκεῖνον
117	2	ἔφησθα	-	14	ἔφησας (Lect. recip. H.)
-	6	οἴομαι	-	17	πείθομαι

Τέλος.

Digitized by Google

SOMNIUM SCIPIONIS.

CODEX 489.

Chartaceus, in assere, corio nigro tectus et aere clausus, in folio, ultimo titulo miniato, reliquis desideratis, literis minutis et abbreviatis, manu diversa, in foliis 83, Saec. XIV. et XV., signatus p. 76. n. 9. male conservatus et inscriptus etc.

fol. 59. Somnium Scipionis graecè cum enarratione.

Recte sic inscripsit Reiserus, licet titulus absit et initium mutilum sit. Prima enim verba sunt: διαζώννυται. ἐντεῦθεν δ' ἐπὶ τὰ ἑπόμενα μεταβῶμεν. — ἐξ οὗ κατανοοῦντι πάντα λαμπρά τ' ἄλλα καὶ θαυμαστά μοι ἐδόκει. ἦσαν δ' οὗτι ἀστέρες κ. τ. λ. Id quod in p. 7. edit. Bas. 1524. 12. occurrit. Est vero Ciceronis fragmentum graece versum cum commentario graeco. Cuiusnam autem textus et commentarius in Somnium Scipionis sit, nec hic apparet, nec Reiserus indicavit. Memini autem me legere, Somnium Scipionis et Macrobii commentarium in illud a Maximo Planude graece esse versum. Et revera! collatione enim instituta vidi, esse Planudeam Macrobii versionem. Commentarius enim ad textum supra positum sic incipit: ἐν τῷ λέγειν, ἐξ οὗ κατανοοῦντι πάντα, τὸ αὐτὸ βέβαιοι, ὅπερ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἐν αὐτῷ τῷ γαλαξίᾳ τοῦ γε σκηπίωνος, καὶ τῶν γεννησαμένων γενέσθαι τὴν σύνοδον. Quae Macrobius latine sic habet lib. I. c. 16. p. 16. *Tractatum ad sequentia transferamus. Ex quo mihi omnia contemplanti praeclara cetera et mirabilia videbantur etc. Dicendo, ex quo mihi omnia contemplanti: id quod supra diximus, affirmat: in ipso lacteo Scipionis et parentum per somnium contigisse conventum.*

Ex quo manifeste intelligitur, esse Somnium Scipionis et Macrobii commentarium a Maximo Planude graece versum. Sed et Theodorus Gaza Somnium Scipionis vertit graece in cit. editione Basil. editum. Hic incipit: ἡνίκα περὶ τὴν ἀφρικὴν ἀφιγμένην Ἀνιτίου μανλίου. Planudes vero: ἡνίκα ἐπὶ τὴν ἀφρικὴν ἀφικόμην Ἀνιτίου μαλλίου, ut apud Montfaucon in bibl. Coislin.

Digitized by Google

lego p. 520. Finis in hoc codice est mutilus. Desinit enim: *τοῦδε δὲ καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν.....*, quod est secundi libri c. 4. de sono acuto et gravi fol. 25. B. edit. Venet. 1513. f. Planudis textus et commentarius graecus numquam prodiit.

(Ex catal. bibl. Reg. Monac.)

In hoc codice duo tantum loci ex Somnii Scipionis versione leguntur. Prior continet verba *ἐξ οὗ κατανοοῦντι — εὐχερῶς ὑπερεῖχε* (Edit. Goez. pag. 131 — 133.) Alter haud multo post in eodem sequitur folio: *Ἐννέα κύκλοις — τῇ οἰκείᾳ ῥοπῇ τὰ βάρη* (Edit. Goez. p. 133 — 135.), quem statim excipit commentarius cetera mutili codicis xv folia complectens. Quorum quum exscripsero lectt. variantes, alterum, quem haec servat bibliotheca, codicem Maximi Planudis conferam cum Norimbergensi ista editione, qua, quoniam alia non erat ad manus, uti equidem sum coactus.

Woelfel.

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
		CAP. XVI.			
131	22	*θαυμαστά τ' ἄλλα καὶ λαμπρά*	115 f. 59	2	*λαμπρὰ τἆλλα καὶ θαυμαστά*
-	25	*οἷα πάντων*	-	3	*πάντων οἷα*
-	26	*ὑποπτεύσαμεν*	-	4	*ὑπωπτεύσαμεν*
133	11	*συμπλέκεται*	118	37	*συμπέπλεκται*
-	16	*τούτῳ δ' ἑπτὰ*	-	40	*τούτῳ δ' αἱ ἑπτὰ*
-	-	*αἶ, εἷς*	-	-	*αἱ εἷς*
-	20	*τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει*	-	42	*τὸ τῶν ἀνθρώπων τῳ γένει*
-	21	*πυρόεις*	-	43	*πυρρώδης*
-	22	*Ἄρη*	-	44	*ἄρην*
-	25	*φωτῶν*	-	45	*φωτων*
135	1	*οἰκοίου*	119	1	*οἰκείου*
-	5	*ἕτερος δὲ τοῦ*	-	3	*ἕτερος δ' ὁ τοῦ*
-	6	*ἀνατтομένη*	-	4	*ἀναπτομένη*
-	10	*Αὕτη γὰρ ἡ ἐνάτη*	-	7	*αὐτὴ γὰρ ἡ ἐνάτη*

Digitized by Google

CODEX 495.

Chartaceus, in assere, corio fusco tectus, in 4[to], titulis et initialibus miniatis, literis minutis et nitidis, manu diversa, in foliis 228, in fine corrosus. Saec. XIV. et XV. signatus p. 89. n. 67. maximam partem sat conservatus, et inscriptus etc.:

fol. 205. Ὄνειρος τοῦ σκιπίωνος.

Est Ciceronis. Versio autem graeca nomine Theodori Gazae edita Bas. 1524. 12. At et Maximus Planudes Somnium hoc graece vertit, ut apud Bandinium (Catal. Codd. mss. Bibl. Med. Laurent. Codd. Graec. Florent. 1764 — 74. 3 voll. Fol.) Tom. III. p. 213. legitur. Titulus enim est: *σκηπίωνος ὄνειρος συγγραφεὶς μὲν παρὰ Μαρκοῦ τουλλίου κικέρωνος τοῦ ῥήτορος, ἐξηγηθεὶς δὲ παρὰ μακροβίου ἀμβροσίου. εἰς δὲ τὴν ἑλλάδα γλῶτταν μετενεχθεὶς παρὰ τοῦ σοφωτάτου ἐν μοναχοῖς μαξίμου τοῦ πλανούδη.*

Sic etiam occurrit in bibl. Coislin. apud Montfaucon. p. 520. Quin et in codice nostro 439. Somnium Scipionis et Macrobii in illud commentarius graece versus a Maximo Planude habetur.

Cum vero textum Somnii nomine Theodori Gazae editum cum illo Planudis conferrem, vidi, eandem prorsus esse, nec in verbo differre, facta maximae partis illius collatione. Quis ergo graece vertit Somnium? Theodorus Gaza an Maximus Planudes? Quae pugnant pro Theod. Gaza? quae pro Planude? pro illo editio, pro hoc Msci. codices. Pro utroque Fabricius. Versio enim credebatur diversa, quae eadem est. Si et diversa foret, Theod. Gaza post Planudem graece vertisse mihi videretur. Quid vero Reiserus sua voluerit inscriptione, nescio. Sic vero inscripsit: Somnium Scipionis, auctore Macrobio, graece translatum. — Scimus quidem, Macrobium in illud commentatum esse, eum vero Somnii auctorem esse, nec somniamus.

(Ex catal. bibl.)

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag. (fol. 204)	vers.	
			CAP. IX.		
123	1	*Ἤνεικα*	408	9	*ἤνικα*
-	2	*Μανλίου*	-	-	*μαλίου*
-	5	*οἰκίας*	-	12	*οἰκείας* (omis. Matth. H.)
-	11	*μεταστῆναι*	-	17	*μεταναστῆναι*

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
123	2	ἐκείνην ἡμῖν αὐτοῖς	–	25	ἐκείνην ἐν ἡμῖν αὐτοῖς
		CAP. X.			
–	–	Μετὰ δὲ ταῦτα	–	24	μετὰ ταῦτα
–	5	μεδὲν	409	1	μηδὲν
–	11	τοῦ εἰωθότος	–	6	τοῦ εἰοθότος (omis. Matth. H.)
–	12	ἐκ ὧν	–	7	ἐξ ὧν
–	15	περὶ ὃν δὴ	–	9	περὶ ὃν δηλονότι (Matth. igitur ὧν ex emend. non e Cod. Aug., ut scripsi in annot. H.)
–	19	ἐκίνου	–	12	ἐκείνου
		CAP. XI.			
–	26	ἐδείκνυε δὲ	–	17	ἐδείκνυ δὲ
125	4	διτείᾳ	–	20	διετία
–	7	ἐκπολιορκήσῃς	–	22	ἐκπολιορκήσεις
–	10	καὶ τὴν Ἑλλάδα	–	24	καὶ Ἑλληνίδα
–	–	αἱρεθήσῃ	–	–	αἱρεθείσῃ (omis. Matth. H.)
–	15	ἐνηχθῆς, προσκρούσεις	410	1	ἐνεχθῆς, προσκρούσης (omis. Matth. H.)
–	–	πολιτείᾳ, ταῖς	–	2	πολιτεία· καὶ ταῖς
–	14	ἐγγόνον μοῦ βουλαῖς ταραχθείσῃ	–	–	ἐγγόνου μοι βουλᾶσταραχθεισει (in corr.)
		CAP. XII.			
–	15	δεήσῃ	–	3	δεήσει (omis. Matth. H.)
–	16	νοός σου	–	4	νοός σοι (σου emend. Matth. a me in annot. omiss. H.)
–	20	δύο δ' οὗτοι	–	7	δύο οὗτοι γε
127	4	δεήσῃ	–	14	δεήσει
–	9	Δέομαι	–	17	δαίομαι (omis. Matth. H.)
–	–	μὴ τοῦ	–	18	μὴ τοῦτον τοῦ
–	10	διαναστήσετε	–	–	διαναστήσητε
–	–	ἔστω	–	–	ἢ τῷ
		CAP. XIII.			
–	14	Πᾶσι	–	21	ἆσι
–	–	φυλάξασι	–	–	φϊλάξασι
–	19	κόσμον ἄσμεν.	–	25	κόσμον ἐπι τῶν ἄσμεν.
		CAP. XIV.			
129	1	ζῇ	411	6	ζεῖ (omis. Matth. H.)
–	4	ζῶσιν, τῶν	–	8	ζῶσιν· οἱ τῶν
–	6	ὑμετέρα	–	9	ἡμετέρα
		CAP. XV.			
–	17	εἰ μὴ γὰρ θεὸς	–	18	εἰ μὴ γὰρ ὁ θεὸς
–	19	δεῦρὸ πάροδον	–	19	δεῦρό σοι πάροδον
–	21	τῷ δὲ τῷ κόσμῳ	–	20	τῶδε τῶ κόσμω (in marg. τ γράφεται τῶδε ω νόμω)
–	–	γεγένηται	–	–	γεγένηνται

Digitized by Google

EDIT. GOEZ.			COD.		
Pag.	vers.		Pag.	vers.	
129	25	ἄσρα	411	23	ἄστρα
131	1	νοηθέντες	-	25	νοωθέντες
-	2	ὅθεν σοι δῆτα	-	26	ὅθεν καὶ σοι δῆτα
-	5	καὶ μὲν δίχα	412	2	καὶ μὴ δίχα
-	7	μεταστατέον	-	3	μεταναστατέον (Perperam Matth. exhibet μεταναςευτέον. H.)
-	9	Ἀλλ' οὕτως	-	5	ἀλλ' οὕτω (omisi annot. H.)
-	14	Ἧδε κατὰ	-	9	ἡ δὲ κατὰ
-	17	λευχόματος	-	12	λευχώματος
-	25	οἷα πάντων	-	17	πάντων οἷα
-	26	ὑποπτεύσαμεν	-	-	ὑπωπτεύσαμεν
133	2	Τὸ δὲ τῶν	-	20	τῶ δε τῶν
-	4	αὕτη μοι ἡ γῆ οὕτω	-	21	αὕτη ἡ γῆ οὕτω μοι
-	5	ὥστε καὶ τῇ	-	22	ὥστε καὶ ἐπὶ τῇ
		CAP. XVII.			
-	7	δέομαι	-	24	abest
-	8	ὁ νοῦς ἐπὶ γῆς	-	-	ἐπὶ γῆς ὁ νοῦς
-	20	σέλας ἐκεῖνος	413	8	σέλας ἐκεῖνο
-	21	πυρόεις	-	9	πυρώδης
-	22	Ἄρη	-	-	ἄρην
-	25	φωτῶν	-	11	φωτων
135	1	οἰκοίου	-	13	οἰκείου
-	6	ἀναττομένη	-	16	ἀναπτομένη
-	7	θνητὸν καὶ ἐπίκηρον	-	17	θνητὸν ἐπίκηρον (καὶ omiss.)
		CAP. XVIII.			
-	15	οὗτος ἡδύς	-	25	οὕτως ἡδὺς
-	24	ἐκ δὲ θατέρου	414	4	ἐκ θατέρου δ'
137	5	διττὴ αὐτοῖς	-	10	διττὴ ἑαυτοῖς
-	8	ἄντυκρυς	-	12	ἄντικρυς
-	14	Τούτου δὲ τοῦ	-	16	τούτου τοῦ
-	16	ὥσπερ καὶ τοῦ	-	17	ὥσπερ που καὶ τοῦ
-	17	καταδούπποις	-	18	καταδούποις (omis. Matth.)
-	20	Οὗτος τοσοῦτος	-	20	οὗτός δὲ τοσοῦτος
-	23	καθάπερ δὴ	-	23	καθάδη
-	24	ἀμηχάνως ἔχεται, καὶ	-	-	ἀμηχάνως· καὶ
-	25	ὑμέτερον	-	-	ἡμέτερον
		CAP. XIX.			
139	6	οὐράνια, δῆτα δια	415	2	οὐράνια διὰ
-	14	οὕτως ἀπεῤῥωγότας	-	9	ἀπορρωγότας (omis. Matth., var. lect. οἰκεῖτε omis. Woelfel. H.)
-	-	ὡς μεδὴν ἐν αὐτοῖς ἀφ'	-	-	ὡς μὴ δὲ μίαν ἀφ'
-	15	μετοχοτεύεσθαι (omisi hoc mendum typ. H.)	-	10	μετοχετεύεσθαι
-	16	οἷόν τε	-	11	οἴονται (omis. Matth. H.)
-	18	ἀντικειμένους	-	12	ἀντικαμένους (omis. Matth. H)

Digitized by Google

EDIT. GOEZ. Pag.	vers.		COD. Pag.	vers.	
			CAP. XX.		
141	5	ἡ τῷ βορᾷ	415	21	ἡ τῶ βορρᾶ
-	4	νέμεσθαι	-	22	νέμεσθε
-	6	γῆ, στενὴ μὲν	-	23	γῆ, ἧ στενὴ μὲν
-	7	τὰς πλευρὰς	-	25	τὰ πλευρὰ
-	11	τυγχάνων	416	1	τυγχάνον
-	14	τῶν ἡμετέρων τινὸς	-	3	τῶν ὑμετέρων τινὸς
-	16	ἐπιλοίποις τισι	-	4	ἐπιλοίποις τίς
-	18	τοῦ βαρᾶ	-	7	τοῦ βορρᾶ
-	19	ὧν γὰρ ἀφαιρ. (omisi annotare hoc mend. typ. H.)	-	8	ὧν ἀφαιρ. (deest γάρ.)
-	20	θεωρίᾳ ἡμετέρα	-	-	στενοχωρία ἡ ὑμετέρα
			CAP. XXI.		
145	1	μεταδιδόναι	-	13	παραδιδόναι
-	2	ἐμπυρώσεις	-	14	ἐκπυρόσεις (ω)
-	6	Τίς δὲ ὄνησις	-	17	τίς δὲ καὶ ὄνησις
			CAP. XXII.		
-	12	οὐδ᾽ οἷς	-	21	οὐδεὶς
-	14	μόνον τὴν	-	23	μόνην τὴν
-	21	μόνῳ, τολμῶ	417	3	μόλις τολμῶ
145	5	ἐξεληλυθὸς	-	10	διεξεληλυθὸς
			CAP. XXIII.		
-	7	ἀπελπίσῃς	-	11	ἀπελπίσεις (Matth. in errorem me induxit, ut ἀπελπίσῃς ascriberem Cod. Aug. H.)
-	9	δόξαν, ὃ	-	13	δόξαν, ἥ
-	17	Τί δὲ περί σοῦ θρυλλήσειεν	-	19	τί δὲ γε περὶ σοῦ θρυλλήσαιεν
-	19	στενοχορίαις	-	21	στενοχωρίαις
			CAP. XXIV.		
147	6	γρεγορώτερον	418	6	γρηγορώτερον
-	12	δύκνεισθαι	-	10	δείκνυσθαι
			CAP. XXV.		
-	24	Μόνον δὲ τὸ αὐτὸ	-	19	μόνον δὴ τὸ αὐτὸ
-	25	ἀλλὰ καὶ ἄλλοις	-	20	ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις
149	2	μεδ᾽ ἐξ ἑνὸς	419	1	μὴδεξ ἑνὸς
-	5	ἀπολωμένης	-	4	ἀπολλωμένης
-	8	τὸ αὐτὸ ἑαυτὸν	-	6	τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ
-	9	γίγνεσθαι	-	7	γίνεσθαι
-	10	οὐρανὸν καὶ πᾶσαν	-	8	οὐρανον, πᾶσαν
			CAP. XXVI.		
-	17	αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ	-	15	αὐτῶ ἐξ ἑαυτοῦ
151	6	ἐγκεκλεισμένη	-	22	ἐγκηκλεισμένη (omis. Matth. H.)
-	11	τούτων ἑαυτὰς	420	3	τούτοις ἑαυτὰς
-	12	οἱονεὶ τινὰς παρέδ.	-	-	οἱονεὶ παρέδ. (deest τινὰς)
-	15	ἡδυπαθείας	-	4	ἡδυπαθείαις
-	18	ἐπαναγκάμτουσι	-	7	ἐπανακάμπτουσι
-	19	Καὶ ὁ ἀνεχ.	-	8	καὶ ὁ μὲν ἀνεχ.

Digitized by Google

APPENDIX II.

SUPPLEMENTUM ANNOTATIONUM

AD

CATONEM MAIOREM.

Cap. I, 1. νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα] Recte observat Klotz. Annotatt. ad Cic. Cat. p. 75. *noctesque diesque* nihil aliud esse nisi accuratam interpretationem Homerici illius νύκτας τε καὶ ἦμαρ vd. Il. 5, 490.

Ib. μὴ μόνον — ἀλλὰ καί] Expressa est lect. *non — solum — sed — etiam* aliquot Codd. ap. Otton., vulgo *sed*.

Ib. 3. καὶ εἰςαῦθις ἐροῦμεν πολλάκις] Gaza secutus videtur lect. *et dicemus saepe* ab Otton. e Cod. Dresd. 1. receptam, vulgo *et saepe dicemus*.

Ib. Ἀρίστων ὁ Χῖος] Recte *Aristo Ceus* Ritschl. in Sched. crit. sentent. controv. I. e Cod. Vinariens. Klotz. in Edit. Sinten. ad Plut. Them. p. 21. disputans de Ar. *Ceo* et *Chio* probaverunt, quam lect. confirmat Cod. Gud. 2. a me collatus, in quo *aristo ceus*.

Ib. πεποιήκαμεν] Gaza expressit *fecimus* vd. Ott.; vulgo *facimus*.

Cap. II, 4. κτησάμενοι] Gaza utrum *adepti* an *adeptam* (etiam Gud. 2.) expresserit non liquet: equidem cum Klotz. non praetulerim *adepti*.

Ib. Τί γάρ;] Expressa est lect. *quid enim;* melius *qui enim* Klotz. c. optt. Codd.

Ib. 6. εἴγ' ἐπειδήπερ ἐλπίζομεν, καὶ μέντοι προθυμούμεθα εἰς γέροντας ἀφικέσθαι] Expressa est lect. 7 Codd. Manut. Mediol. Ed. Ascens. 1. et 2. Magnol. *si quoniam speramus et volumus quidem;* vulgo *si, quoniam speramus — volumus quidem certe*.

Ib. ὥςπερ τινὰ μακρὰν ὁδὸν προεληλυθώς] Gaza secutus est lect. *tanquam aliquam longam viam;* al. *tanquam aliquam viam longam* (Gernh.); *tanquam longam aliquam viam* (Klotz.) vd. Ott. *aliquam* om. Gud. 2.

Cap. III, 9. καίπερ ὂν τοῦτο μέγα γε] Expr. est lect. *quanquam id quidem maximum est*, a Klotz. e bonis Codd. recepta, quibus addo Gud. 2., al. *quidem* om.

Cap. IV, 10. Ἔγωγε οὖν Κύϊντον Μάξιμον] Expressa est lect. *Ego quidem Q. Maximum* a Klotz. recepta; *Ego quidem Maximum* Gernh.; *Ego Q. Maximum* Ott. quem vd. de var. lect.

Ib. γέροντα, μειράκιον ὢν καθάπερ τινὰ ἡλικιώτην ἐφίλουν] Expressa est lect. *senem adolescens ita dilexi ut aequalem;* Orell. *adolescens ita dilexi senem*.

Ib. 11. οὐκ ἂν ἔγωγε ἀνέλαβον] Expr. est lect. *ego nunquam* recepta ab Ott., improbata Klotz., vulgo *nunquam*.

Cap. VI, 16. ἔτει ἑβδόμῳ καὶ δεκάτῳ] Expr. est lect. *septimo et decimo anno* vd. Ott., vulg. *septem et decem annis*.

Digitized by Google

Ibid. *διαγένοιτο*] Expressa est vulg. *interfuissent*, Ott. *interfluxissent*. Ceterum Gazam ut *διαγένοιτο* perperam poneret pro *διεγένετο* induxit Coniunctivus.

Ibid. *ὁ δὲ τὸ πηδάλιον*] Klotz. eiecit *autem*, Orell. Ott. uncis incluserunt.

Cap. VII, 21. *ἢ εἰ*] Expr. lect. *aut si* Gernh. Orell. Ott.; *aut etiam si* recte Klotz. ex optt. Codd. Edd.; item Gud. 2.

Ib. 25. *μὴ Ἡσίοδον, Σιμωνίδην, Στησίχορον*] Gaza *num* bis ante *Simonidem* — *Stesichorum* om. ut Klotz., al. addunt vd. de var. leott. Ott.

Ib. 26. Pro *ὥσπερ εἰ* legendum est *ὡσπερεί*.

Cap. IX, 28. *Τί γὰρ ἥδιον*] Gaza om. *est*, recep. Klotz. ex optt. Codd. *quid enim est*, equidem probo *quid est enim* vd. Ott.

Ibid. *Ἢ οὐδὲ ταύτην γοῦν τὴν ἰσχὺν καταλείψομεν γήρᾳ*] Gaza expressit lect. *An ne has quidem vires senectuti relinquemus*, al. Gernh. Orell. Ott. *An ne eas quidem vires senectuti relinquemus; an ne has quidem vires senectuti relinquimus* Klotz. ex optt. Codd.; *eas senectuti vires relinquimus* Cod. Gud. 2. non male.

Cap. X, 31. *Τρίτην γὰρ ἤδη*] Gaza bene expr. *tertiam enim iam (enim iam* i. q. *γὰρ δή)* vulg. optt. Edd.

Ib. *ὃ δὴ εἰ προσγένοιτό οἱ*] *προσγένοιτο οἱ* Cod. reg. *sibi* rec. Klotz.

Ib. 32. *οὐδὲ ἐκάκωσεν*] Gaza expr. *nec afflixit* vulg. Gernh. Orell. Ott., *non* Klotz., item Cod. Gud. 2.

Ib. 33. Otto perperam *ὑμεῖς γε* traxit ad *vobis* additum post *praestantior* in aliquot Codd. et Edd., quum *ὑμῶν* fuisset exhibendum.

Ib. *τοσαῦτον δ' ὅσον ἕκαστος δυνατὸς ᾖ, ἀγωνιζέσθω*] Gaza expr. lect. multt. Codd. et Edd. *et tantum, quantum quisque potest, nitatur;* vulg. optt. Edd. *et tantum, quantum potest, quisque nitatur.*

Cap. XI, 34. *Οὐκ ἔστι, φησί, τῷ γήρᾳ ἰσχύς*] Gaza vulg. *Non sunt* expressit: Klotz. recepit *Ne sint* ex optt. Codd., quibus addo Gud. 2.

Ib. 36. *γυμνασιῶν καμάτοις*] Gaza recte *exercitationum defatigatione* expr., confirmatum Cod. Gud. 2., probatum Klotz.

Ib. 38. *ἐν ᾧ τι πρεσβυτικόν ἐστιν*] Gaza: *in quo est aliquid senile:* Klotz. *in quo est senile aliquid.*

Cap. XII, 41. *χρονιωτέρα*] Gaza expressisse videtur *longinquior* optt. Codd. etiam Cod. Gud. 2. recept. a Klotz.

Ib. *Γαΐου Ποντίου*] Gaza omis. *Samnite.*

Ib. 42. *ἵν' εἰδῆτε — ἀπεργαζομένῳ*] Num Gaza *intelligatis* (vulg.) an *intelligeretis* (Klotz. ex optt. Codd., it. Cod. Gud. 2.) expresserit decerni non potest; sed expressit *efficeret*, recept. a Klotz., confirmatum Cod. Gud. 2.

Ib. *Εὐβουλίᾳ γὰρ ἐμποδὼν γίνεται ἡδονή, λόγῳ τε πολεμία ἐστί*] Gaza bene express. lect. *Impedit enim consilium voluptas, rationi inimica est*, rec. ab Orell. Klotz.; *est inimica* Ott.; *Impedit enim libido consilium; voluptas rationi inimica est* Gernh.

Cap. XIII, 44 *Ἀπορεῖ*] Recte Klotz. *at* omisit.

Ib. 45. *οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι*] Gaza expr. *maiores nostri*, Klotz. omis. *nostri* auctoritate optt. libror., quibus addo Cod. Gud. 2., Ott. uncis inclusit.

Cap. XIV, 46. *εἰς τὸν κώθωνα*] Klotz. recepit *in poculo*, repraesentatum a Cod. quoque Gud. 2.

Digitized by Google

Ibid. 46. *ὡς ἐν Ξενοφῶντος συμποσίῳ*] Gaza ut Gernh. om. *est* ab optt. Codd. et Edd. exhibitum.

Ib. 48. *κἂν πρὸς ἀφθονίαν μὴ ἐμφορῆται*] Gaza express. lect. *etiam si non abunde potitur* Klotz. probatam, vulgo *si non abunde* etc.

Ib. 50. *Μόνον — ἑωρῶμεν*] Cf. de var. lect. Klotz.

Cap. XV, 52. *ἀνάπαυλαν τε καὶ ἡδυπάθειαν εἰδῆτε*] Gaza bene express. *requietem oblectamentumque noscatis* optt. Codd. (etiam Gud. 2.) et Edd. Orell. Ott. Klotz., *oblectamentaque pernoscatis* Graev. Gernh.

Cap. XVI, 55. *Πολλ' ἔτι*] Gaza vulg. *multa* expressit, *permulta* Cod. Gud. 2. Klotz.

Ibid. *οὐδεμιᾶς ἔτυχον ἐπιστροφῆς*] Recte observat Gernhardus Gazam omisisse *ab eo*, male Otto hoc glossema eum expressisse, quod in optt. Codd. (etiam Gud. 2.) et Edd. Gernh. Orell. Klotz. eiectum, ab Ott. uncis inclusum est.

Ib. 56. *ἐλεεινὸν ἦν*] Gaza vulg. *miserabilis fuit* expressit: *fuit* uncis inclusit Otto, eiecit Klotz.

Ib. *πλείω εἴπω*] Klotz. retinuit *plura*.

Ib. 58. *Οὐκοῦν — ἐχόντων*] Gaza secutus est ordinem verborum *Sibi igitur — habeant*, Klotz. *habeant igitur sibi*: Gaza transposuit *equos — arma* pr. *arma — equos*.

Cap. XVII, 61. *Πρῶτος — εὐρυόχλου*] Klotz. sic exhibet hoc elogium: OINO HONC PLOIRUME COSENTIONT GENTES POPULI PRIMARIO FUISE VIRO.

Ib. *Γνώριμον εὖ μάλα τὸ ἔπος*] Gaza recte omis. glossema *totum* repraesentatum a Cod. Gud. 2. multisque all satis bonis.

Cap. XVIII, 62. *Οὐ γὰρ πολιαί, οὐδὲ ῥυτίδες*] Gaza expr. *Non cani, nec rugae* probantibus Ott. Klotz., bis *non* plerique Codd. et Edd.

Ib. 63. *ἐξίστασθαι, ὑπανίστασθαι*] Xenoph. Symp. IV, 31. *ἐξίστασθαι τῶν ὁδῶν* i. q. *assurgere*, *ὑπανίστασθαι θάκων* i. q. *decedere*.

Ib. *πάντας ὑπαναστῆναι λέγεται*] Gaza express. lect. *consurrexisse omnes dicuntur*, bene Klotz. rec. auctoritate optt. Codd. (etiam Gud. 2.) *omnes illi dicuntur*.

Ib. 65. *οὕτως — παλαιωθείς*] Gaza express. vulgatam *aetas vetustate*, bene Klotz. ex optt. Codd. (etiam Gud. 2.) *naturae vetustate*.

καὶ ταύτην] Gaza bene *et eam*, ut Cod. Gud. 2. Klotz. auctoritate optt. Codd., vulgo *sed eam*.

Cap. XIX, 67. *ὅτε κοινὸν — ὁρᾶτε*] Gaza *quum id* expressit, recept. a Klotz. ex optt. Codd, quibus addo Gud. 2., vulgo *quum illud*.

Ib. 71. *βίᾳ κατασπῶνται*] Cod. Gud. 2. *vi velluntur*, Klotz. *vi avelluntur*, in Praef. male probat *vix* ab Orell. recept. vd. Indic. s. *vi av.*

Ib. *ὁρᾶν μοι δοκῶ*] Gaza secutus videtur lect. *videre videar*, ut Orell. Klotz., al. *videar videre*.

Cap. XX, 72. *ἐφ' ὅσον — καταφρονεῖν*] Gaza secutus est lect. *possit — et tamen mortem* ut Ott.; Klotz. *possit — mortemque*; *possis — et tamen* vulg. Gernh. Orell.

Ib. *Καὶ τοῦτ' ἔστιν, οἶμαι, ὃ Πεισιστράτῳ*] Klotz. observat in his formulis semper fere verbum omitti, ita Graecos quoque dixisse *τοῦτ' ἐκεῖν' ὅ*: id quod parum cognitum habuerit Theodorus, qui verterit *καὶ τοῦτ' ἔστιν* etc. pro *τοῦτ' ἐκεῖν' ὃ Πεισιστράτῳ* etc.

Ib. *ὑγιανουσῶν τῶν αἰσθήσεων*] Confirmat lect. egregiam *certisque sensibus* Cod. Gud. 2, recepit Klotz.

Digitized by Google

Ib. 76. ὑπὸ γήρως ἐπιζητοῦνται] Gaza expr. *a senectute* in mult. Codd. et Edd. Gernh. Orell., *in senectute* optt. Codd. etiam Gud. 2. Ott. Klotz.

Cap. XXI, 77. Pro ταύτῃ — ᾗ *eo* — *quo* corr. τόσῳ — ὅσῳ.

Ib. 78. Καὶ ταῦτα μὲν Πλάτωνος] Klotz. solus e Codd. Erfurt. Trev. *Haec sunt Platonis fere.*

Cap. XXII, 81. ὡς θεὸν — θεραπεύετε] Klotz. auctoritate optt. Codd., quibus add. Gud. 2., *inquit* post *colitote* recepit.

Cap. XXIII, 82. Οὐδείς με οὐδέποτε πείσει] Gaza secutus est ordinem *nemo mihi unquam*, ut Ott. Klotz., al. ut Gernh. Orell. *nemo unquam mihi.*

Ib. πραγμάτων χωρὶς καὶ φιλονεικίας] Gaza express. lect. vulg. *sine ullo labore et contentione*, Klotz. ex optt. Codd., quibus accedit Gud. 2., *sine ullo aut labore aut contentione.*

Ib. 83. Κἄν τις θεῶν μοι] Gaza expr. *et si quis mihi deus*, rec. Klotz. exhib. Cod. Gud. 2., vulg. *quod si quis deus mihi.*

Ib. 84. ἢ ἐγὼ παρὰ τὴν θείαν τῶν ψυχῶν ὁμήγυριν] Gaza vulg. *ad illud* expr., *in illud* Cod. Gud. 2. Klotz.

Digitized by Google

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Proleg. pag. IX. vers. 34. leg. *sono* pr. *folno*.
— — XVI. — 4 — CIↃIↃCLIII pr. CIƆIƆCLIII
— — — — 8 — *Τουτέστι* pr. *Τούτεστι*.
— — — — 12 — MDCXLIX pr. MDXLIV.
Pag. 1. vers. 2. supr. annot. post *ΘΕΟΔΟΡΟΥ* adde Sturm.
— 6. — 16. text. leg. *ἧσσον* pr. *ησσον*.
— 7. — 7. text. leg. *εἶγ'* pr. *εἴ γ'*.
— 9. — 7. text. adde lect. *Παρίδος* Sturm.
— 12. — 27. annot. leg. *οὐ θεμιτόν* pr. *οὐδεμιτόν*.
— 16. — 5. annot. adde Goez. post *τιμιτής*.
— 17. — 30. adde *μαχαίρας* Cod. reg. ante *μαχαίραις*.
— 21. — 15. add. praeter *ἄττα* Goez.
— 22. — 5. annot. leg. *οὖν* pr. *ουν*.
— 24. — 25. et 26. leg. *Αἰμύλιον* — *Αἰμύλιον* — *Αἰμίλιον* pro *Αἰμύλιος* — *Αἰμύλιος* — *Αἰμίλιος*.
— 25. — 11. annot. add. *αὐτό* Colin. ante *Quod*.
Ibid. — 35. annot. leg. *περὶ* pr. *περί*.
— 26. — 1. annot. comma pone ante *Colin*.
— 27. — 6. text. leg. *μὲν* pro *μὴν* (quod mend. et aliquot infra ex Edit. Goez. irrepserunt, quam a me correctam operis describendam dedi).
Ibid. — 26. annot. leg. *Ἀττελίου* pr. *Ἀπελίου*.
— 28. — 9. text. leg. *ἂν ὑμῶν* pr. *ἡμῶν* ut in annot.
— 30. — 7. text. leg. *ὡς* pr. *Ὡς*.
Ibid. — 10. text. leg. *Τί δὴ* pr. *Τί* (omis. *δή* Goez.).
Ibid. — 1. annot. leg. *μήθ'* pr. *μήτ'*: add. ad vers. 2. text. var. lect. *μή τέ του* Cod. reg. *μή τε του* Goez. vers. 4. text. *οὗτινος οὖν* Goez. pr. *οὗτινοσοῦν*. vers. 2. annot. adde *κακὴ* Co. lin. *κακὴ* Goez. vers. 5. annot. adde *ὅς σὲ* Cod. reg.
— 33. — 8. text. leg. *φυλάσσω* pr. *φυλάσσων* mendo Goez.
— 34. — 16. text. leg. *μηδ' οὕτω* pr. *μηδὲ οὕτω* mendo Goez.
— 35. — 17. leg. *διαπελεκίσαι τινὰ* pr. *διαπελεκίσαί τινα* mendo Sturm. Goez.
— 36. — 6. text. leg. *Γάϊος* pr. *Γαῖος*.
Ibid. — 4. annot. adde *ἐγγυτάτω* Colin.
Ibid. — 13. annot. adde Senec. Controvers. IV, 25., ubi *meretrix* appellatur.
Ibid. — 17. annot. leg. *ἐπιθόμην* Sturm. *ἐπειθόμην* Goez.
Ibid. — 21. annot. add. in plerisque Edd. exstare *T. Corunc.*, in Gernh. *Ti. Corunc.*
— 37. — 9. text. leg. *φησιν* pr. *φησίν*.
— 41. — 14. text. leg. *ἄρ'* pr. *ἄρα*.
Ibid. — 15. adde *τοῦ δέ* Goez.
— 43. — 15. annot. adde Goez. ante *οὐχ*.
— 44. — 9. annot. adde *ὑπομέτωπα* Cod. reg. post *καταλίποις*.
— 48. — 15. text. leg. *δή* pr. *δέ* (Goez.).

Digitized by Google

Pag. 50 vers. 15. annot. et alibi leg. Suffrid. Petr. pr. Petr. Suffrid.
— 51. in inscript. dele XVIII.
— — vers. 34. annot. add. Colin. post ἤδη inseruit ἔφην.
— 53. — 27. annot. leg. Cod. reg. pr. Colin.
— 54. vers. 8. text. leg. ἀπολογίαν pr. ἀπολογίας (Goez.)
— 55. — 6. annot. add. δὲ ἢ Goez.
Ibid. — 7. annot. adde ποῦ Goez.
— 57. — 9. text. post εἰ in Cod. reg. est lacuna tribus litteris explenda.
Ibid. — 17. annot. leg. ἀρήσῃ pr. ἀρήσῃ.
— 58. — 14. annot. ante θᾶττον adde προσυνής Goez.
Ibid. — 19. annot. adde καθορθοῦν Colin.
— 59. — 25 annot. adde Edd. post αἴσθησις.
— 61. — 12. annot. leg. ὤμην ἐγκατακεκλεισμένον Goez
— 62. — 2. lege Πυθαγορείους pr. τοὺς Πυθαγορείους (Goez.).
— 88. — 15. ante Τούτου pone 19.
— 97 et 98. inscript. lege bis Cap. XXVI. pr. IX.
— 98. vers. 9. annot. lege παρέσχον pr. πάρεσχον.
Ibid. — 22. annot. lege exagitari pr. exagitare.
— 104. — 10. annot. dele Θεοῦ.
— 105. — 11. annot. leg. τοσοῦτον — Πῶς pr. τοσοῦτον πῶς.
— 120. — 20. text. leg. τὴν pr. τὸν.
— 124. ante ἀνταγαπᾶν pone 49, non ante ἢ te.
— 138. vers. 11. text. leg. τὴν pr. την.
— 142. — 19 text. Petavius pr. ἔκκλινον ponere debebat ἔκκλινον et
— 144. — 29. Θαῖς pr. Θάϊς.
— 151. Pro litteris maiusculis ΣΤ et Δ et p. 155. A — B etc. ad numerum Paradoxorum indicandum pone litteras minusculas cum lineola ς' et δ' et α' — β' et; pro CICERONIS PARADOXA pone STOICORUM P.
— 162. §. 16. column. 1. leg. ποτὲ pr. ποτέ.
— 204. vers. 19. annot. leg. Commentt. 247. pr. Iudic. de Thuc. cp. 26, 14.
— 215. col. b. vers. 4. leg. ἐπαρείνησα pr. ἐπαρόνησα

Digitized by Google

M. TULLI CICERONIS
CATO MAIOR
SIVE
DE SENECTUTE DIALOGUS
IN GRAECUM CONVERSUS
A
THEODORO GAZA.

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ
ΚΑΤΩΝ
Η
ΠΕΡΙ ΓΗΡΩΣ.
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Digitized by Google

A. BREYSIG

Digitized by Google

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ

Κ Α Τ Ω Ν

Η

ΠΕΡΙ ΓΗΡΩΣ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

I. Ὦ *Τίτε, εἴ κεν ἐγὼ πρόφρων τοι ἵκωμαι ἀρήξων,* 1
Πάγχυ τε κούφην ἀργαλέην μελεδῶνά γε θῶμαι,
Ἥ σ' αὔτως ἕψουσ' αἰνῶς μάλα δὴ κατατήκει,
Ἠδὲ παγεῖσ' ἐν στήθεσι θυμόν σ' ἀμφικραδαίνει,
Τῇ νῦν τείρεαι, ἆθλον ἔπειτ' ἂν ἐμοὶ τί ποτ' εἴη;

Ἔξεστι γάρ τοι κἀμοὶ φάναι ταυτὰ ἔπη πρὸς σέ, ὦ Ἀττικέ, ἅπερ ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ πρὸς Φλαμίνιον ἐπὶ πράγματι μὲν οὐ πάνυ μεγάλῳ, ἔμπλεώς γε μὴν πίστεως ὢν εἰρήκει. Καίτοι

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ κτλ.] Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez., at vitiose *ΡΩΜΑΙΥ* Bas, *ΕΡΜΗΝΙΑ* Ald. Sturm. *ΘΕΟΔΟΡΟΥ* Goez. *Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνὸς Ῥωμαίου διάλογος περὶ Γήρως Κάτων. Ἑρμήνεια Θεοδώρου* Cod. reg. *Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος Ῥωμαίου Κάτων ὁ Μείζων Η περὶ Γήρως* Colin. e correct.

Cap. I. *Ὦ Τίτε κτλ.*] Goez. v. 2. *γε* omis. *Ηρ'* Colin. Gaza Ennii 1 versus non ad verbum, sed circumscribendo in Graecum convertit. A Scaligero Ennii aliorumque poetarum versus, qui in Catone Maiore leguntur, esse emendatos cognovi e Boerneri libro *de doctis hominibus Graecis literarum Graecarum in Italia instauratoribus*, in quo p. 128. haec observata sunt: „Graecam vero etiam Ciceronis de senectute libri, speciatimque Ennii et aliorum, qui in illo occurrunt, versuum interpretationem haudquaquam approbavit Scaliger, quin potius Gazae metaphrasim dictorum versuum castigavit, eique aliam ipse substituit, in notis *in Catonis disticha moralia*, Graece a se conversa edit. Amst. a. 1646. p. 116 et sqq." Quam editionem quum frustra in aliquot bibliothecis quaesivissem, alias editiones Distich. mor. Catonis cum annotatt. Scaliger. contuli, in quibus paucas emendationes, memoratu vix dignas a meque silentio praetermissas reperi. — Vers. 3. non *ἕψειν*, sed *πέττειν* eadem significatione, qua *coquere*, i. e. perturbare — conficere, a Graecis usurpatur.

φάναι ταυτὰ ἔπη πρὸς σέ] Recte Cod. reg. addit *πρὸς σέ*, quum Cicero scripserit: *Licet enim versibus iisdem mihi affari te.*

ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ πρὸς Φλαμίνιον ἐπὶ πράγματι μὲν οὐ πάνυ μεγάλῳ, ἔμπλεώς] H l. et infra male *Flaminium* in plerisque Codd. et Edd.

Digitized by Google

εὖ οἶδα μηδὲν κατὰ Φλαμίνιον σέγε, ὦ Ἀττικέ, μεριμνᾶν νύ-
κτας τε καὶ ἤματα πάντα. Ἔγνων γάρ σου τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιει-
κές τε καὶ κόσμιον, καί σε μὴ μόνον ἐπωνυμίαν Ἀθήνηθεν
ἀπενέγκασθαι, ἀλλὰ καὶ φρόνησιν καὶ παιδείαν μανθάνω.
Ὑποπτεύω μέντοι καὶ σὲ τοῖς αὐτοῖς, οἷς ἔσθ' ὅτε καὶ ἐμαυ-
τόν, χαλεπώτερον ἐνοχλεῖσθαι, ὧν ἄρ' ἡ παραμυθία καὶ μεί-
ζων δή τίς ἐστι, καὶ εἰς ἕτερόν γε ὑπερκείσθω καιρόν. Νῦν
2 δέ μοι πρὸς σὲ ἄττα συγγράψαι ἔδοξε γήρως πέρι. Τοῦ γάρ
τοι φορτίου τοῦδε, ὅπερ ἐμοὶ κοινὸν ὑπάρχει πρὸς σέ, ἤτοι
ἐπιτιθεμένου ἤδη τοῦ γήρως, ἢ καὶ ἐπερχομένου κουφίσαι δεῖν
καὶ σὲ καὶ ἐμαυτὸν ἀξιῶ· καίτοι εὖ εἰδὼς σέγε φέροντά τε αὐτὸ
καὶ οἴσοντα, ὥςπερ ἀμέλει καὶ τἄλλα πάντα, μετρίως τε καὶ
σοφῶς. Ἀλλά μοι ἐπειδὴ βουλομένῳ ἦν περὶ γήρως τι γράψαι,
σὺ προςέβαλλες ἄξιος δώρου τοιοῦδε, ᾧ γ' ἂν εἰς κοινὸν χρῷτο
ἡμῶν ἑκάτερος. Ἔμοιγε οὖν ἡ τοῦ τοιούτου σύνταξις λόγου
οὕτω που καθ' ἡδονὴν ἐγεγόνει, ὥστε μὴ μόνον τὰ χαλεπὰ τοῦ
γήρως ξύμπαντα ἀπερρῦφθαι, ἀλλὰ καὶ μαλθακὸν τὸ γῆρας
προςαπειργάσθαι καὶ ἡδύ. Οὐ μήποτ' οὖν ἱκανῶς πρὸς ἀξίαν
ἐγκωμιάσαι φιλοσοφίαν γένηται, ᾗ γ' ὁ πειθόμενος οἷός τε διά-
3 γειν ἔξω χαλεπῶν τὸν τοῦ βίου σύμπαντα χρόνον. Ἀλλὰ τῶν
μὲν ἄλλων πέρι πολλά τε εἰρήκαμεν, καὶ εἰςαῦθις ἐροῦμεν πολ-

Cic., quam lect. lectioni *Flamininum* posthabendam Gaza est secutus. De eadem confusione nominum vid. Appian. Maced. T. I. et III. p. 510 Schweigh. Schaef. ad Plutarch. Vit. T. V. p. 52. 66. *Res*, i. e. res familiaris, non est πρᾶγμα, sed οὐσία—χρήματα. Pro ἔμπλεως Colin. ἔκπλεως. Ceterum versus trochaicus Ennii metri vinculis solutis est redditus.

κατὰ Φλαμίνιον] Apud Cic. est *ut Flamininum*, i. e. ὡς Φλαμινῖνον.

μεριμνᾶν] *Sollicitari* ap. Cic. melius i. q. λυπεῖσθαι—ἄχθεσθαι—ταράττεσθαι. Versum Ennii metro soluto Gaza interpretatus est.

καὶ μείζων δή τίς ἐστι] *καὶ μείζων δὲ* Cod. reg.

ἄττα συγγράψαι] Cod. reg. Lugd. ἅττα Ald. Bas. Colin. Sturm. Goez. Vd. Matth. Gr. Vol. I. §. 151. Vol. II. §. 487. 4. *Συγγράψαι* i. q. *conscribere:* in multis Codd. et Edd. *scribere.*

2 *κουφίσαι*] Expressa est lectio deterior *levare* pro *levari.*

ἀμέλει τἄλλα] *ἀμέλλει* Cod. reg. *τἄλλα* Colin.

γράψαι] Cod. reg. recte ut Cic. *scribere:* συγγράψαι Edd.

προςέβαλλες] Cod. reg. recte ut Cic. *occurrebas:* προςέβαλες Edd. *Occurrere* h. l. i. q. ἐντυγχάνειν—συμβάλλεσθαι.

χρῷτο] *χρῶτο* Cod. reg. Edd.

που—ἐγεγόνει] *πως—γέγονεν* Colin. e corr.: apud Cic. *fuit.*

ἀπερρῦφθαι] ἀπερρύφθαι (in marg. gloss. κεκαθάρθαι) Cod. reg. recte, quum ap. Cic. sit *absterserit;* ἀπερρίφθαι Edd.

μαλθακόν] Cod. reg. *μαλακὶν* Edd.

3 *καὶ εἰςαῦθις ἐροῦμεν πολλάκις*] εἰςαῦθις de suo addidit Gaza.

Digitized by Google

λάκις· τὸ νῦν δ' εἶναι βιβλίον τοῦτό σοι περὶ γήρως πεπόμφαμεν. Πάντα δὲ τὸν λόγον οὐ Τιθωνῷ, καθάπερ Ἀρίστων ὁ Χῖος, περιτεθεικότες ἐσμέν, τοῦ μή τι σμικρὸν ὡς ἐν μύθοις ἀξίωμα εἶναι, ἀλλὰ Μάρκῳ Κάτωνι γέροντι, ἵνα μείζονος ἔχοιτο ἀξιώματος ὁ λόγος. Πρὸς τοῦτον δὲ δὴ Λαίλιον καὶ Σκιπίωνα θαυμάζοντας πεποιήκαμεν, ὅτι ῥᾳδίως αὐτὸς φέρει τὸ γῆρας, κἀκείνοις αὖ πάλιν τόνδε ἀποκρινόμενον. Ὁ δέ γε εἴ τι πολυμαθέστερον δοκεῖ διαλέγεσθαι, ἢ ὡς ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτὸς εἴωθε συγγράμμασι, τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦτό γε ἀπόνεμε λόγοις, περὶ οὓς δῆλον ὡς ὅδ' ἐν γήρᾳ τυγχάνει λίαν ἐσπουδακώς. Ἀλλὰ τί δεῖ πλειόνων; ἤδη γὰρ ὁ λόγος αὐτοῦ Κάτωνος πᾶσαν τὴν ἡμετέραν περὶ γήρως δηλώσει διάνοιαν.

II. ΣΚΙΠΙΩΝ. Πολλάκις, ὦ Μάρκε Κάτων, θαυ- 4
μάζειν εἴωθα μετὰ Γαΐου Λαιλίου τουτουΐ ποτὲ μὲν τὴν σὴν περὶ τἄλλα ἐπιφανῆ τε καὶ τελείαν σοφίαν, ποτὲ δὲ καὶ μάλιστα τὸ μηδεπώποτέ σοι ἐπαχθὲς ὂν τὸ γῆρας αἰσθέσθαι· ὅπερ οὐκ ὀλίγοις τῶν γερόντων οὕτως ἐστὶ μισητόν, ὥστε σφᾶς ἀνέχειν φορτίον φάσκειν Αἴτνης βαρύτερον. ΚΑΤΩΝ. Πρᾶγμα ἥκιστα χαλεπὸν θαυμάζειν ἐοίκατε, ὦ Σκιπίων καὶ Λαίλιε. Οἷς μὲν γὰρ ἐπικουρία παρ' αὐτοῖς οὐδεμία πρὸς τὸ

τὸ νῦν δ' εἶναι βιβλίον τοῦτό σοι περὶ γήρως πεπόμφαμεν] Quum Codd. exhibeant: *hunc vero librum — hunc autem librum — nunc librum — nunc vero librum*, Gaza utramque lectionem copulavit: *Nunc vero hunc librum.* Gernh. suspicatur, num quis scripserit: *Nunc hunc librum mittimus?*

καθάπερ] *κατάπερ* Ald. Bas.

τοῦ μή τι σμικρὸν ὡς ἐν μύθοις ἀξίωμα εἶναι] Gaza secutus est lect. *ne parum esset auctoritatis tamquam in fabula*, quam offert quoque Ed. Colon. 1563: *parum enim esset auctoritatis* optt. Edd.

τοῦτον δὲ δὴ Λαίλιον καὶ Σκιπίωνα] *δή* addit Cod. reg. *Δαίλιον* Lugd. *Σκπίωνα* Goez. Nomen *Scipionis* Cod. reg. Edd. constanter per ι exhibent: vd. de scriptur. *Σκιπίων* et *Σκηπίων* annot. meam ad Somn. Scip. cp. IX.

εἴωθε συγγράμμασι] Cod. reg. *εἴωθεν* Edd.

ὡς ὅδ' ἐν] Cod. reg. *ὅγε ἐν* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *ὅγ' ἐν* Colin.

Cap. II. In Cod. reg. haec leguntur: *Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα σκιπίων κάτων λαίλιος προλογίζει σκιπίων.* 4

τελείαν] Cod. reg. *τελέαν* Edd.

Πολλάκις κτλ.] Recte observat Otto, Ciceronem videri expressisse loc. Plat. Crit. Cap. I. *καὶ πολλάκις μὲν δή σε καὶ πρότερον ἐν παντὶ τῷ βίῳ εὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου, πολὺ δὲ μάλιστα ἐν τῇ νῦν παρεστώσῃ ξυμφορᾷ, ὡς ῥᾳδίως αὐτὴν καὶ πρᾴως φέρεις.*

ὥστε σφᾶς ἀνέχειν φορτίον φάσκειν Αἴτνης βαρύτερον] Sententia h. l. est desumpta ex Eurip. Herc. fur. v. 631 sq. Matth.

— ἄχθος δὲ τὸ γῆρας ἀεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Digitized by Google

ζῆν εὖ τε καὶ μακαρίως, τούτοις ἐπαχθής ἐστιν ἡλικία πᾶσα· ὅσοι δὲ παρὰ σφῶν πάντα αἰτοῦσι τἀγαθά, τούτοις κακὸν οὐδὲν οἷόν τε δοκεῖν, ὧν ἂν φύσεως ἀνάγκη ἐπάγῃ. Οἷον δὴ καὶ τὸ γῆρας τυγχάνει ὅτι μάλιστα ὄν, ὃ κτήσασθαι μὲν εὔχονται πάντες ἄνθρωποι, κτησάμενοι δὲ τοῦτο πάλιν αὐτὸ αἰτιῶνται. Εἰς τοσοῦτον δὴ ἥκουσιν ἀστασίας καὶ εὐηθείας καὶ κακοηθείας. Θᾶττον αὐτό φασιν ἢ ὡς ἂν ᾠήθησαν ὑποδύεσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν τίς αὐτοὺς οἴεσθαι βιάζεται τὰ ψευδῆ; Τί γάρ; θᾶσσον νεανίσκῳ τὸ γῆρας, ἢ παιδὶ ἡ νεανικὴ ὑποδύεται ἡλικία; Ἔπειτα δὲ πῶς ἧσσον αὐτοῖς ἐπαχθὲς ἔσται τὸ γῆρας, εἰ ἔτος διατελοῖεν ὀκτακοσιοστὸν ἢ ὀγδοηκοστόν; τὸ γὰρ τοῦ βίου παρεληλυθός, κἂν μακρόν, ἐξεῤῥυηκὸς μέντοι ἅπαξ, οὐδενὶ ἂν ἔτι παραμυθίῳ γέροντα εὐήθη καταμειλίσσειν δυνατὸν εἴη.
5 Δι᾽ ὃ δὴ εἰ τὴν ἐμὴν σοφίαν φιλεῖτε θαυμάζειν (ἢ ὄφελον ἦν ἀξία τῆς θ᾽ ὑμῶν ὑπολήψεως, τῆς θ᾽ ἡμετέρας ἐπωνυμίας), ἐν τούτῳ τυγχάνομεν ὄντες σοφοί, ὅτι φύσει ἡγεμόνι ἀρίστῃ ἑπόμεθα καθάπερ θεῷ, καὶ πειθόμεθα ταύτῃ, ὑφ᾽ ἧς οὐκ εἰκός, τῶν ἄλλων τοῦ βίου μερῶν εὖ διαγεγραμμένων, τὸ τελευταῖον δρᾶμα ὥςπερ ὑπὸ ῥαθύμου ποιητοῦ ἠμελῆσθαι. Ἀλλὰ γὰρ ὅμως ἀναγκαῖον ἦν καίτοι που

ὅσοι δὲ παρὰ σφῶν πάντα αἰτοῦσι τἀγαθά] Cod. reg. τὰ ἀγαθά Edd. Verba Cic. non commode reddita sunt: *qui autem omnia bona a se ipsis petunt.*

τυγχάνει ὅτι μάλιστα] ὅτι addit Cod. reg. τυγχάνι Goez. μάλισται Sturm.

Εἰς τοσοῦτον δὴ ἥκουσιν ἀστασίας καὶ εὐηθείας καὶ κακοηθείας] τοσοῦτον δὴ ἥκουσιν Cod. reg. τοσοῦτο δὲ ἥκουσι Edd. καὶ εὐηθείας om. Cod. reg. Expressa est lectio *tanta inest inconstantia, stultitia atque perversitas*, pro qua in optt. Edd. recept. *tanta est stultitiae inconstantia atque perversitas.* Pro ἥκουσι male ἥκοισι Sturm., pro εὐηθείας male εὐθείας Goez.

Θᾶττον αὐτό φασιν ἢ ὡς ἂν ᾠήθησαν ὑποδύεσθαι] Cod. reg. [at male αὐτὸ φασίν]: ἢ ᾠήθησαν ἂν Edd. Aeschin. Axioch. cp. 9. Λαθὸν ὑπεισῆλθε τὸ γῆρας.

τὸ γὰρ τοῦ βίου — ἐξεῤῥυηκός] τοι — ἐξεῤῥυηκός Cod. reg. ἐξεῤῥυκός Ald. Bas. Colin. Lugd. Sturm. Goez.

οὐδενὶ ἂν ἔτι παραμυθίῳ γέροντα εὐήθη καταμειλίσσειν δυνατὸν εἴη] εἴη ἔτι — ἂν Colin. Γέροντα εὐήθη male exhibetur, quum apud Cic. sit *stultam senectutem.* Καταμειλίσσειν (laudatur quidem Steph. Thes. L. Gr. T. II. p. 1616. ut var. lect.) non fuit in usu, sed καταμειλίσσεσθαι; μειλίσσειν a poetis usurpatum est. *Permulcere* h. l. i. q. καταθέλγειν — παρηγορεῖν.

5 φιλεῖτε θαυμάζειν, (ἢ ὄφελον ἦν ἀξία τῆς θ᾽ ὑμῶν ὑπολήψεως, τῆς θ᾽ ἡμετέρας ἐπωνυμίας] φιλεῖται — τῆς τε Cod. reg. ἢ Colin. ἡμέρας Ald. Sturm. Ὄφελον vd. Buttm. Gr. max. Vol. II. p. 204.

τὸ τελευταῖον δρᾶμα] δρᾶμα est fabula, *actus* h. l. πρᾶξις.

ἀναγκαῖον — ἀκροδρύων — πάρειον] ἀνναγκαῖον Lugd. ἀκροδρίων Ald. Sturm. πάρεπόν Edd.

Digitized by Google

ἔσχατον εἶναι, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀκροδρύων καὶ τῶν ἐκ γῆς καρπῶν ὡσανεὶ πάρετόν τι καὶ εὐκατάπτωτον ὡραίᾳ πεπάνσει, ὃ δὴ πράως οἰστέον ἂν εἴη ἀνδρὶ σοφῷ. Τί γὰρ ἄλλο τὸ δίκην γιγάντων θεομαχεῖν ἢ τὸ τὴν φύσιν ἀμύνεσθαι; ΛΑΙΛΙΟΣ. Οὐκοῦν, ὦ Κάτων, κεχαρισμενώ- 6
τατ' ἂν ἡμῖν, ἵνα καὶ ὑπὲρ Σκιπίωνος ὑπόσχωμαι, δράσειας, εἴ γ', ἐπειδήπερ ἐλπίζομεν, καὶ μέντοι προθυμούμεθα εἰς γέροντας ἀφικέσθαι, πολὺ πρότερον μάθοιμεν παρὰ σοῦ, τίσι ποτὲ λόγοις ῥᾶστα φέρειν δυνάμεθα τὴν βαρύνουσαν αὐτὴν ἡλικίαν. ΚΑΤΩΝ. Ποιήσω γε δή, ὦ Λαίλιε, ἄλλως τε καὶ εἰ ὑμῶν ἑκατέρῳ ἐν χάριτι ἔσται, ὡς λέγεις. ΛΑΙΛΙΟΣ. Καὶ μάλα, ὦ Κάτων, ἡμεῖς γε βουλόμεθα, εἰ μή τί σοι χαλεπόν, ὥσπερ τινὰ μακρὰν ὁδὸν προεληλυθώς, ἣν καὶ ἡμᾶς ὁμοίως δεήσει πορεύεσθαι, τοῦτο, εἰς ὅπερ ἀφίκου, ἰδεῖν ὁποῖόν τι ἐστί.

III. *ΚΑΤΩΝ. Ποιήσω δὴ ταῦτα, ὦ Λαίλιε, ὡς ἂν* 7
οἷός τε γένωμαι. Πολλάκις γάρ τοι καὶ περιέτυχον ὀδυρμοῖς ἀνδρῶν ἡλικιωτῶν ἐμῶν (ὅμοιον δ' ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζειν, παλαιὰ παροιμία), οὓς Γάϊος Σαλινάτωρ, οὓς Σπόριος Ἀλβῖνος, ἄν-

---

πεπάνσει — πράως] *πεπάνσαι — πρᾶος* Colin.

Τί γὰρ ἄλλο τὸ δίκην γιγάντων θεομαχεῖν ἢ τὸ τὴν φύσιν ἀμύνεσθαι] Cum Cod. reg. omisi *ἐστιν* ante *ἤ*, quod in hac formula a Graecis fere omittitur, *Repugnare naturae* ap. Cic. non est *ἀμύνεσθαι τὴν φύσιν*, sed *ἐναντιοῦσθαι — μάχεσθαι τῇ φύσει*. Goez. *φίσιν*.

καὶ — πολὺ πρότερον] *πολὺ πρότον* Cod. reg. Pro *et* optt. Edd. *quidem*. 6

δυνάμεθα] Cod. reg. *δυναίμεθα* Edd.

εἰ ὑμῶν ἑκατέρῳ ἐν χάριτι ἔσται] *ἑκατέρω* Cod. reg. *ἑκατέρων* Edd.

Καὶ μάλα] *καί* omis. Lugd.

εἰ μή τί σοι χαλεπόν] Secutus est Gaza lect. *nisi tibi molestum est:* optt. Edd. *nisi molestum est.*

ὥσπερ τινὰ μακρὰν ὁδὸν προεληλυθώς] Cicero imitatus est Plat. de Rep. I. p. 328. e. Steph. I, 2. Ast. *δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθάνεσθαι, ὥσπερ τινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, ἣν καὶ ἡμᾶς ἴσως δεήσει πορεύεσθαι, ποία τίς ἐστι.* — Infra *ἀφίκουν* Sturm. *εἰδεῖν* Goez. Pro *ἥν* Cod. reg. *ἦν*; pro *ἐστι* idem *ἐστιν*.

Cap. III. *Ποιήσω δή*] *δέ* Cod. reg. Expressa est lect. *faciam* 7
vero, in aliquot Codd. reperta; vd. Otto.

γάρ τοι] *τι* Lugd.

ὅμοιον δ' ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζειν, παλαιὰ παροιμία] *ὅμοιον δ' ὁμοίῳ πελάζειν παλαιὰ παροιμία* Cod. reg. *ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πελάζειν παλαιὰ παροιμία* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πελάζειν παλαιᾷ παροιμίᾳ* Colin. Quum ap. Plat. Symp. p. 195. b. Steph. cp. 18. Stallb., e quo hoc proverbium translatum, scriptum sit *ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει*, item apud Homer. Odyss. 17, 218.

ὡς ἀεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον:

pro *δεῖ* correxi *ἀεί*; cuius confusionis exempla attulit Bast. comment. palaeogr. p. 704. in edit. Schaefer. Greg. Cor. De hoc proverbio tritissimo vd. Gernh. Otton. et van der Ton. Comment.

Digitized by Google

δρες ὑπατικοί, ἡμέτεροι σχεδόν τι ἡλικιῶται, εἰώθασι κατοδύρασθαι· τὸ μὲν ὡς τῶν ἡδονῶν στερόμενοι, ὧν ἄνευ οὐδ' ἂν οἴοιντο ζῆν, τὸ δ' ὡς ὑπὸ τούτων ὑπερορώμενοι, ὑφ' ὧν εἰώθεσαν διακονεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι. Οὗτοι δὲ οὐ τὸ αἴτιον ἐδόκουν ἐμοὶ αἰτιᾶσθαι. Εἰ γὰρ ἦν τοῦτο γήρως αἰτία, κἂν ἐμοὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις χρῆσθαι συνέβαινε καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι τῶν πρεσβυτέρων, ὧν τὸ γῆρας πολλῶν ὄντων ἔξω μεμψιμοιρίας ὂν οἶδα ἐγώ· οἵγε τὸ τῶν ἐπιθυμητικῶν ἀπολελύσθαι δεσμῶν οὐ φέρουσι χαλεπῶς, οὐδέ τι ὑπὸ τῶν σφετέρων ὑπερορῶνται. Ἀλλὰ πάντων δὴ τῶν τοιούτων ὀλοφυρμῶν τὸ αἴτιον οὐκ ἐν τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ τρόπῳ ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ μὴ δύςκολοι μηδ' ἀπαίδευτοι γέροντες ἀνεκτὸν διάγουσι γῆρας· τὸ φορτικὸν δὲ καὶ ἀπαίδευτον χαλεπὸν παρὰ
8 *πάντα τὸν βίον ἐστίν.* ΛΑΙΛΙΟΣ. *Ἔχει μέν, ὦ Κάτων,*

---

p. 25. not. 2. Stallb. ad Plat. de Rep. I. p. 11. Ceterum verba Ciceronis non accurate conversa sunt: *pares — cum paribus facillime congregantur*, i. e. *ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ῥᾷστα πελάζειν*. Colorem duxit Cicero e Plat. de Rep. I. p. 329. a. Steph. I, 3. Ast. Stallb. — De *ὁμοῖος* et *ὅμοιος* vd. Herbst. Ind. ad Xen. Sympos. p. 172.

οὓς Γάϊος Σαλινάτωρ, οὓς Σπόριος Ἀλβῖνος, ἄνδρες ὑπατικοί, ἡμέτεροι σχεδόν τι ἡλικιῶται, εἰώθασι κατοδύρασθαι] *Σπύριος*, Cap. 4. *Σπυρίου*, Cap. 12. *Σπύριος*, Cap. 16. *Σπύριον* Cod. reg.; *Σπόριος*, Cap. 4. *Σπορίου*, Cap. 12. *Σπύριος*, Cap. 16. *Σπύριον* Ald. Sturm.; *Σπόριος* et all. locc. constanter per ο Bas.; *Σπούριος* et all. locc. constanter per ου Colin. Lugd.; *Σπούριος*, Cap. 4. *Σπουρίου*, Cap. 12. *Σπύριος*, Cap. 16. *Σπύριον* Goez. Graeci scriptores variant in scriptura huius nominis: *Σπόριος* Polyb. XXXI, 12. Dion. Halicarn. Arch. V, 19., *Σπούριος* Appian. Civ. I, 27. Dio Cass. XLV, 32. *Σχεδόν τοι — κατοδύρασθαι* Cod. reg. *σχεδόν τι κατοδύρεσθαι* Edd. Secutus est Gaza lect. *quas — quas*, pro qua optt. Edd. *quae — quae*. Pro *εἰώθασι* scribendum erat *εἰώθεσαν*, quum ap. Cic. sit *solebant*. Pro *ἡμέτεροι* Sturm. *ὑμέτεροι*.

ὑφ' ὧν εἰώθεσαν διακονεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι] *Διακονεῖσθαι* de suo adiecit Gaza, quum ap. Cic. tantum sit *coli*, cui optime respondet *θεραπεύεσθαι*, Ald. Goez. *θεραπεῦσθαι*.

λοιποῖς] *λιποῖς* Goez.

ὧν τὸ γῆρας πολλῶν ὄντων ἔξω μεμψιμοιρίας ὂν οἶδα ἐγώ· οἵγε τὸ τῶν ἐπιθυμητικῶν ἀπολελύσθαι δεσμῶν οὐ φέρουσι χαλεπῶς, οὐδέ τι ὑπὸ τῶν σφετέρων] Haec verba omis. Cod. reg. *ἐπιθυμιτικῶν* Edd. *ἀπολελύασθαι* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *φέροισι* Ald. Bas. Colin. [*οὐκ φ.*] Sturm.

Ἀλλὰ πάντων δὴ τῶν τοιούτων ὀλοφυρμῶν τὸ αἴτιον οὐκ ἐν τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ τρόπῳ] *ἀλλ' ἐν* Cod. reg. Colin. *ἀλλὰ ἐν* cett. Edd. *ἡλικίῳ* Sturm. Infra *γέροντεις* Bas. Cf. Plat. Rep. I, 3. — *ἀλλὰ καὶ τούτων πέρι καὶ τῶν γε πρὸς τοὺς οἰκείους μία τις αἰτία ἐστίν, οὐ τὸ γῆρας, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων· ἂν μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ εὔκολοι ὦσι, καὶ τὸ γῆρας μετρίως ἐστὶν ἐπίπονον, εἰ δὲ μή, καὶ γῆρας, ὦ Σώκρατες, καὶ νεότης χαλεπὴ τῷ τοιούτῳ ξυμβαίνει.*

τὸ φορτικὸν δὲ καὶ ἀπαίδευτον χαλεπὸν παρὰ πάντα τὸν βίον

Digitized by Google

ἢ λέγεις· ἀλλ᾽ ἴσως εἴποι τίς ἄν, ὡς σοὶ διά τε οὐσίαν καὶ ἀξίαν
καὶ εὐπορίαν τὴν σὴν ἀνεκτότερον δοκοίη τὸ γῆρας· τὸ δὲ μὴ
πολλοῖς ἐθέλει συμβαίνειν. *ΚΑΤΩΝ.* Ἔστι τοῦτό γε τοι,
ὦ Λαίλιε, ἀλλ᾽ οὐδαμῶς πάντα ἐν τούτῳ· ὡς Θεμιστοκλῆς
Σεριφίῳ τῳ πρὸς λοιδορίαν ἀποκρίνασθαι λέγεται· τοῦ μὲν 1
γὰρ εἰπόντος, ὡς οὐ δι᾽ οἰκείαν αὐτὸς δόξαν, ἀλλὰ διὰ τὴν
τῆς πατρίδος εὐδοκιμεῖν· Μὰ Δί᾽, ὃς ἔφη, οὔτ᾽ ἂν εἰ ἐγὼ
Σερίφιος ἦν, ἔνδοξος ἂν ἐτύγχανον, οὔτ᾽ εἰ σὺ Ἀθηναῖος,
ὀνομαστός ποτε ἂν ἐγένου. Τὸ δ᾽ οὖν τὸν αὐτὸν τρόπον ἐστὶ
καὶ περὶ γήρως εἰπεῖν. Οὔτε γὰρ ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ ἐλαφρὸν
ἂν εἴη τὸ γῆρας, οὐδὲ σοφῷ γε· οὔτ᾽ αὖ ἐν ἄκρᾳ εὐπορίᾳ μὴ
ἐπαχθὲς ἀμαθεῖ τε καὶ φαύλῳ. Ἐπιδέξια γὰρ παντάπασιν, ὦ 9
Σκιπίων καὶ Λαίλιε, ὅπλα γήρως αἵ τέχναι τε καὶ αἱ ἀσκήσεις
τῶν ἀρετῶν, αἳ δῆτα καλῶς διὰ βίου ἐκπονηθεῖσαι καρποὺς
φέρουσι θαυμαστοὺς πολὺν χρόνον διαβεβιωκότι, οὐ μόνον

ἐστίν] *δέ* omis. Cod. reg. Expressa est lect. *omni aetate:* opt. Edd. *omni aetati.* *Inhumanitas* h. l. non est *τὸ ἀπαίδευτον*, sed *δυςκολία — δυςάρεστον — αὐστηρότης*

διά τε οὐσίαν καὶ ἀξίαν καὶ εὐπορίαν τὴν σὴν ἀνεκτότερον δοκοίη 8
τὸ γῆρας] *διά τε οὐσίαν καὶ εὐπορίαν καὶ ἀξίαν* Colin. eodem quidem ordine, quo Cic. *propter opes et copias et dignitatem tuam*, sed e correct. Lugd. *γῆςρα.*

Ἔστι τοῦτό γέ τοι] Cod. reg. *τοι* omis. Edd. *γ᾽ ὦ* Goez. Quum apud Cic. sit *Est istuc quidem — aliquid* et apud Plat. *λέγουσι μέν τι*, pro *τοι* legendum videtur *τι.*

Σεριφίῳ τῳ] *Σεριφίῳ τῷ* Cod. reg. *Σεριφίῳ* Edd. Apud Plat. est *τῷ Σεριφίῳ.* Recte observat Meyerus in libro „Anleitung zum Uebers. aus dem Lat. in das Griech. p. 69.", Ciceronem pro *Seriphio cuidam* rectius interpretaturum fuisse *Seriphio illi.* Vd. Stallbaum ad h. l. Plat. in Edit. Gothan.

ὃς ἔφη, οὔτ᾽ ἂν εἰ ἐγὼ Σερίφιος ἦν] *εἰ ᾽γώ* Cod. reg. Formula *ἦ δ᾽ ὅς* Graecis usitata, maxime Platoni, non *ὅς ἔφη*, quam nusquam me legere memini." Gaza om. *esses* in verbis *nec tu, si Atheniensis esses.* Colorem duxit Cicero e Plat. Rep. I, 4. *Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· οὐ γὰρ ἀποδέχονται καὶ λέγουσι μέν τι, οὐ μέντοι γε, ὅσον οἴονται, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους εὖ ἔχει, ὃς τῷ Σεριφίῳ λοιδορουμένῳ καὶ λέγοντι, ὅτι οὐ δι᾽ αὑτόν, ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν εὐδοκιμοίη, ἀπεκρίνατο, ὅτι οὔτ᾽ ἂν αὐτὸς Σερίφιος ὢν ὀνομαστὸς ἐγένετο, οὔτ᾽ ἐκεῖνος Ἀθηναῖος. καὶ τοῖς δὴ μὴ πλουσίοις, χαλεπῶς δὲ τὸ γῆρας φέρουσιν εὖ ἔχει ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι οὔτ᾽ ἂν ὁ ἐπιεικὴς πάνυ τι ῥᾳδίως γῆρας μετὰ πενίας ἐνέγκοι, οὔθ᾽ ὁ μὴ ἐπιεικὴς πλουτήσας εὔκολός ποτ᾽ ἂν ἑαυτῷ γένοιτο.*

ἐσχάτῃ] *ἔσχατα* Sturm.

ἀμαθεῖ τε καὶ φαύλῳ] Cic. tantum *insipienti.*

Ἐπιδέξια γὰρ παντάπασιν] *Aptissima* ap. Cic. i. q. *ἱκανώτατα —* 9
ἐπιτηδειότατα. Nam *ἐπιδέξιος* i. q. *scitus — urbanus.*

καὶ αἱ ἀσκήσεις τῶν ἀρετῶν] *αἱ* om. Goez. *ἀσκήσεις* Lugd. *ἀρητῶν* Goez.

δῆτα — καρπούς — προλιπεῖν — βεβιωμένου] *δὴ τό* Cod. reg. *καρούς* Lugd. *προλίπειν* Cod. reg. *προλείπεν* Goez. *βιβιωμένου* Bas.

Digitized by Google

τῷ μηδέποτε προλιπεῖν, μηδ᾽ ἐν τῷ ἐσχάτῳ χρόνῳ τῆς ἡλικίας, (καίπερ ὂν μέγα τοῦτό γε), ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἡ τοῦ καλῶς βεβιωμένου βίου σύνεσις καὶ τῶν εὖ πεπραγμένων ἀνάμνησις ἡδίστη οὖσα τυγχάνει.

IV. Ἔγωγε οὖν Κύϊντον Μάξιμον, τὸν Τάραντα ἀνειληφότα γέροντα, μειράκιον ὢν καθάπερ τινὰ ἡλικιώτην ἐφίλουν· ἦν γὰρ ἐν ἐκείνῳ τἀνδρὶ σεμνότης εὖ μάλα ἐκ φιλοφροσύνης ἡδυνομένη, οὐδέ τι μετέθηκε τὸν τρόπον τὸ γῆρας. Καίτοι γ᾽ αὐτὸν θεραπεύειν ἠρξάμην πρεσβύτην μὲν κομιδῇ μήπω ὄντα, ἡλικίᾳ γε μὴν ἤδη προβεβηκότα. Ἐνιαυτῷ γάρ τοι ὕστερον γενέσεως τῆς ἐμῆς ὕπατος ἀπεδείχθη τοπρῶτον· σὺν αὐτῷ δὲ τὸ τέταρτον ὑπατεύοντι νεανίσκος ὢν ἐγὼ στρατιώτης εἰς Καπύην ἀπῆλθον, ἔτει δὲ πέμπτῳ ὕστερον ταμίας εἰς Τάραντα, εἶτ᾽ ἀστυνόμος, καὶ μετὰ τετραετίαν ἔπαρχος ἀπεδείχθην, ἣν ἦρξα ἀρχὴν Τυδιτάνου καὶ Κεθήγου ὑπατευόντων, ἡνίκα κεῖνος γέρων κομιδῇ ὢν εἰσηγητὴς Κιντικοῦ γίγνεται νόμου ὑπὲρ δωρεῶν καὶ χαρίτων. Οὗτος δὲ καὶ πολέμους πρεσβύτης ὢν ἐμφανῶς ἤδη ὥς τις τῶν νεωτέρων ἐπολέμει, καὶ

μηδ᾽ ἐν τῷ ἐσχάτῳ] *μὴ δὲ τῷ* Cod. reg.

Cap. IV. *Ἔγωγε οὖν Κύϊντον Μάξιμον τόν*] *Ἔγωγ᾽ οὖν* Colin. *Κύϊντον* Cod. reg. *Κΰντον* Colin. *Κοΐντον* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. Infra h. cap. *Κύϊντε* Cod. reg. Edd. *Quintus* a Graecis *Κόϊντος—Κύϊντος* dicitur. Cod. reg. *τόν* omis. Expressum est *Ego quidem Q. Maximum:* Gernh. habet *Ego quidem Maximum:* Orell. Otto *Ego Q. Maximum.*

ἐκ φιλοφροσύνης ἡδυνομένη] *ἡδομένη* (in marg. *ἠρτυμένη*) Cod. reg. *ἐκ* omis. Goez.

ἡλικίᾳ γε μὴν ἤδη προβεβηκότα] Omis. Cod. reg.

ἀπεδείχθη τοπρῶτον] *ἀνεδείχθη* Cod. reg. Utrumque verbum hac significatione probum. Lugd. *τοπρῶτον*, de quo vd. nos ad Cic. Somn. Scip. Cap. XIV.

στρατιώτης εἰς Καπύην ἀπῆλθον] *Κάπυην* Cod. reg. Decerni non potest, utrum Gaza secutus sit lect. 1) *profectus sum ad Capuam*, an *ad Capuam profectus sum.* 2) *Capuam*, an *ad Capuam*, i. e. ad exercitum, qui erat *ad Capuam* (ut *ad Tarentum*), quod optt. Edd. recepere.

ἔτει δὲ πέμπτῳ ὕστερον ταμίας εἰς Τάραντα, εἶτ᾽ ἀστυνόμος, καὶ μετὰ τετραετίαν ἔπαρχος ἀπεδείχθην, ἣν ἦρξα ἀρχὴν Τυδιτάνου καὶ Κεθήγου ὑπατευόντων] *ἔτι — εἶτα* Cod. reg. *Τουδιτάνου — Κετήγου* Colin. Expressa est lect. mendosa: *quintoque anno post ad Tarentum Quaestor; deinde Aedilis, quadriennio post factus sum Praetor.* Edd. optt. in textum admiserunt Pighii emendationem: *quintoque anno post ad Tarentum. Quaestor deinde quadriennio post factus sum.* Ἔπαρχος est Propraetor.

Κιντικοῦ γίγνεται νόμου] *Κιντύκου* Ald. Bas. Sturm. *ἐγένετο* Colin. e corr., nam ap. Cic. est: *fuit.* *Κιντικός* non recte est formatum, quum *Lex Cincia* dicatur. *Κίγκιος* Dion. H. Arch. I. p. 5. s.

Digitized by Google

Ἀννίβαν σκιρτῶντα νεανικῶς διεμάλασσεν ἀνεχόμενος· οὗ πέρι παγκάλως ὁ οἰκεῖος ἡμῶν Ἔννιος λέγει·

Πολλὰ δὲ δηθύνων εἰς χρήματα πάντα σαώζει.
Τῷ γὰρ πρὸ θρύλλων ἡμὴ σωτηρία ἔσκε.
Τοῦ δὴ καὶ κλέα νῦν ἀνὰ λαοὺς πάμμεγα λάμπει.

Τάραντα δὲ ὅσῃ μὲν ἐγρηγόρσει, οἵᾳ δὲ εὐβουλίᾳ χρησάμενος 11
ἀνειλήφει, ὅτε δὴ παρόντος κἀμοῦ Σαλινάτωρι, ὃς τῆς πόλεως ἑαλωκυίας ἐπὶ τὴν ἄκραν κατέφυγε, σεμνυνομένῳ καὶ λέγοντι· ἐμοῦ συμπράσσοντος, ὦ Κύϊντε Φάβιε, Τάραντα ἀνέλαβες· Ἀληθέστατα, ἔφη γελάσας, εἰ γὰρ σὺ μὴ ἀπέβαλες, οὐκ ἂν ἔγωγε ἀνέλαβον. Οὐδὲ μὴν ὅγ' ἐν ὅπλοις ὑπέρτερος ὢν ἢ ἐν τηβέννῳ δοκεῖ· ὅς γε ὑπατεύων τὸ δεύτερον, Σπορίου Καρβιλίου τοῦ συνάρχοντος ἄγοντος ἡσυχίαν, Γαΐῳ Φλαμινίῳ δημαρχοῦντι, καθ' ὅσον οἷός τε ἦν, ἀντέστη διαιροῦντι κατ' ἄνδρα τὴν Πικηνίδα καὶ Γαλατικὴν χώραν ἐναντία τῷ τῆς βουλῆς ἀξιώματι· μάντις τε ὢν τῶν ἐπ' οἰωνοῖς θαρρῶν ἔφασκεν, ὡς ὅσα μὲν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πολιτείας πράσσεται, ἀρίστοις οἰω-

---

σκιρτῶντα νεανικῶς] *Iuveniliter exsultare* rectius i. q. *νεανιεύεσθαι* vd. Plut. Num. cp. 12. Goez. *σκιρτῶνα*.

Πολλὰ δὲ δηθύνων εἰς χρήματα πάντα σαώζει] *Restituere rem* non est *χρήματα σώζειν*: *res* h. l. i. q. status reipublicae — *τὰ κοινὰ* — *τὸ κοινόν*, *restituere* i. q. *ἐπανορθοῦν* — *ἀποκαθιστάναι*.

Τῷ γὰρ πρὸ θρύλλων ἡμὴ σωτηρία ἔσκε] *θρύλλων* Bas. Colin. Lugd. *ἡ' μὴ* Cod. reg. *ἡμὴ* Ald. Bas. Lugd. Sturm. *ἢ μή* Goez. de forma *ἡμός* pr. *ἡμέτερος* vd. Passov. Lex. *σωτηρία* Cod. reg. *σωτηρίη* Edd.

Τοῦ δὴ καὶ κλέα νῦν ἀνὰ λαοὺς πάμμεγα λάμπει] Expressum est: *Ergo magisque magisque*: optt. Edd. *Ergo postque magisque*.

Ἀληθέστατα, ἔφη γελάσας, εἰ γὰρ σὺ μὴ ἀπέβαλες, οὐκ ἂν ἔγωγε 11 *ἀνέλαβον*] *εἰ μὴ γὰρ ἀπέβαλες* Edd. *εἰ γὰρ σὺ μὴ ἀπέλαβες* Cod. reg. Plut. Fab. Max. cp. 23. *Γελάσας οὖν ὁ Φάβιος „Ἀληθῆ λέγεις" εἶπεν· εἰ μὴ γὰρ σὺ τὴν πόλιν ἀπέβαλες, οὐκ ἂν ἐγὼ παρέλαβον.* Recte Otto recepit *ego nunquam*.

Οὐδὲ μὴν ὅγ' ἐν ὅπλοις ὑπέρτερος ὢν ἢ ἐν τηβέννῳ δοκεῖ] Pro *ὢν* ponendum erat *εἶναι*, quia *δοκεῖν* cum Infin. struitur. Male *τῇ βέννῳ* Edd.

ἀντέστη] *ἀνέστη* Ald. Bas. Sturm.

ἐναντία τῷ τῆς βουλῆς ἀξιώματι] *Senatus auctoritas* non est *ἀξίωμα τῆς βουλῆς*, sed *ψήφισμα* — *δόγμα* — *γνώμη τῆς βουλῆς*.

μάντις τε ὢν τῶν ἐπ' οἰωνοῖς θαρρῶν ἔφασκεν, ὡς ὅσα μὲν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πολιτείας πράσσεται, ἀρίστοις οἰωνοῖς ταῦτα πράσσοιτο, ὅσα δ' — φέρεται — φέροιτο] *τε* omis. Cod. reg. (exstat pro *augurque* lect. var. *augur qui*) *οἰωνεῖς* Cod. reg. *ἔφασκεν*, *ὡς* Cod. reg. *ὅτι* Colin. *ἔφασκεν καὶ* cett. Edd. *οἰωνοῖς* omis. Goez. *ὅσα δέ* Cod. reg. *ὅσσα δ'* Bas. Gaza recte secutus est lect. *ferrentur* — *ferri* pro *fierent* — *fieri*. Quum *ferri* h. l. sit decerni et *φέρεσθαι* non conveniens, Blum. Anleitung p. 144. *ferri contra* interpretatus est *ἐναντίον εἶναι* — *ἐναντιοῦσθαι*. *Augur* non est *μάντις*, sed *οἰωνοπόλος* Dion. Hal. Arch. II, 64, *οἰωνιστής* ib. X, 57, *οἰωνόμαντις* ib. III,

Digitized by Google

νοῖς ταῦτα πράσσοιτο, ὅσα δ' ἐναντία τῇ πολιτείᾳ φέρεται,
12 καὶ τοῖς οἰωνοῖς ὅτι ταῦτα φέροιτο ἐναντία. *Πολλὰ μὲν τοίνυν* τῶν λαμπροτάτων ἐν τῷ ἀνδρὶ τῷδε καταγενόηκα· θαυμαστότερον δὲ οὐδέν, ἢ ὅπως τὴν τελευτὴν ἤνεγκε Μάρκου τοῦ υἱέος, ἀνδρὸς τῶν ἐνδόξων τε καὶ ὑπατικῶν. Διὰ χειρὸς δὲ ἡμῖν τὸ ἐγκώμιον, ὅπερ ἀναγινώσκοντες τίνα οὐχ ὑπερφρονοῦμεν τῶν ἐκ τρίβωνος φιλοσόφων; Οὐδ' ἄρα κεῖνός γε ἐν τῷ ἐμφανεῖ μόνον κἀν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν πολιτῶν μέγας, ἀλλὰ καὶ ἔνδον τε καὶ οἴκοι βελτίων ἦν. Οἷος μὲν γὰρ λόγος αὐτοῦ· οἷα δὲ παραγγέλματα· ὅση δὲ γνῶσις πραγμάτων ἀρχαίων· οἷα δὲ νομίμου μαντικοῦ ἐπιστήμη. Πολλοὶ ἔτ' ἐν αὐτῷ λόγοι ἦσαν, ὡς γ' ἐν ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ· καὶ πάντας διὰ μνήμης οὐ μόνον τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀλλοφύλους εἶχε πολέμους. Οὗ τῶν λόγων οὕτως ἐγὼ πρὸς ἐπιθυμίαν τέως ἀπέλαυον, ὥσπερ εἰ πάλαι προὐμαντευόμην τὸ νῦν ἀποβεβηκὸς τοῦτο, μηκέτι ἂν εἶναί μηδένα, κείνου γε ἀπεσβηκότος, παρ' οὗ μανθάνειν οἷός τ' ἂν εἴην.

13 V. *Πρὸς δὴ τί ταῦθ' οὕτως ὑπὲρ Μαξίμου πολλά;* ὅτι ὁρᾶτε δήπου, ὡς οὐ θεμιτὸν φάναι τὸ τοιοῦτον γῆρας ἄθλιον

69, ὀρνιθοσκόπος ib. II, 6, *οἰωνοσκόπος* — *ὀρνιθόμαντις* vd. Steph. Thes. T. II. p. 1263. Verba Cic. *ausus est dicere* non recte conversa sunt *θαῤῥῶν ἔφασκεν* pro *ἐτόλμησε λέγειν*.

12 *Πολλὰ μὲν τοίνυν τῶν λαμπροτάτων — οὐδέν*] *Multa praeclara* i. e. *πολλὰ καὶ λαμπρά*. Gaza *est* omis. post *nihil*.

Μάρκου τοῦ υἱέος] Recte optt. Codd. praenomen omittunt, quippe quod *Quintus*, non *Marcus* fuerit.

τίνα — τῶν ἐκ τρίβωνος φιλοσόφων] Apud Cic. est *quem philosophum*: *ἐκ τρίβωνος* de suo adiecit Gaza. Fuit autem *τρίβων* sive *τριβώνιον* vestimentum insigne philosophorum apud Graecos et Romanos, de quo vd. Lucian. Dialog. Mort. 1. Aelian. V. H. V, 5. ibiq. Perizon. Gell. N. Att. IX, 2. Gronov.

Οὐδ' ἄρα κἀκεῖνός γε] Cod. reg. *κεῖνός γε* Edd.

οἷα δὲ νομίμου μαντικοῦ ἐπιστήμη] Edd. quo expressa est lect. *iuris auguralis; οἷα δὲ νομίμου καὶ μαντικῆς* Cod. reg. quo *iuris et augurii* vd. Gernh. et Ott. Lect. optt. Edd. est *iuris augurii*. *Ius augurii* a Dion. Halic. Arch. II, 6. dicitur *τὸ περὶ τοὺς οἰωνισμοὺς νόμιμον*.

Λόγοι] *Litterae* ap. Cic. sunt *ἐπιστῆμαι — μαθήματα*.

λόγων — ἀπέλαυον — ἀπεσβηκότος] *λόγον* Goez. *ἀπέλαβον* Cod. reg. *ἀπεσβηκότος* Edd.

13 Cap. V. *Πρὸς δὴ τί ταῦθ' οὕτως ὑπὲρ Μαξίμου πολλά*] *Quorsus igitur haec tam multa de Maximo*, in qua lect. *haec* Gernh. et Otto uncis inclusere.

ὅτι ὁρᾶτε δήπου, ὡς οὐ θεμιτὸν φάναι τὸ τοιοῦτον γῆρας ἄθλιον γεγονέναι] *τοιοῦτον — εἶναι* Cod. reg. ut Cod. Oxon. *n* ap. Gernh. *esse* pro *fuisse*; *ὁρᾶτε* Edd. *οὐδεμιτὸν* Bas. Post *γεγονέναι* in Cod. reg. interpositum est *ἀντίθεσις* rubro colore, post *ἐνθυμεῖσθαι* infra *λύσις* rubro colore.

Digitized by Google

γεγονέναι. Ἀλλ᾽ οὐ πάντες Σκιπίωνες ἢ Μάξιμοι εἶναι δύνανται, ὥστε πόλεων ἁλώσεις, ὥστε πεζομαχίας τε καὶ ναυμαχίας, ὥστε πολέμους σφίσι διαπεπολεμημένους, ὥστ᾽ ἐπινικίους πομπὰς ὕστερόν ποτε ἐνθυμεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν ἔστι καὶ βίου καθαρῶς καὶ ἡσύχως καὶ χαριέντως διηνυσμένου γῆρας ἐλαφρὸν καὶ εὐάρεστον, οἷον τὸ Πλάτωνος πυνθανόμεθα, ὃς πρώτῳ καὶ ὀγδοηκοστῷ ἐτελεύτησεν ἔτει· οἷον τὸ Ἰσοκράτους, ὃν τετάρτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ ἔτει φασὶ γεγραφέναι τὸν πανηγυρικὸν ἐπιγραφόμενον λόγον, πέντε δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη ἐπιβιῶναι· οὗ ὁ διδάσκαλος Γοργίας ὁ Λεοντῖνος ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑκατὸν διετέλεσεν· οὐδέ τι τῆς αὐτοῦ σπουδῆς καὶ τοῦ ἔργου ἔληξεν οὐδεπώποτε· ὃς καὶ ἐρωτώμενος, τί ποτε ἐπὶ τοσοῦτον χρονίζειν ἐν τῷ βίῳ ἐθέλοι, Οὐδὲν ἔχω, ἔφη, αἰτιᾶσθαι τὸ γῆρας. Λαμπροτάτη ἀπόκρισις καὶ ἀνδρὸς ἀξία σοφοῦ. Τὰς 14
γὰρ σφετέρας κακίας οἱ ἀμαθεῖς καὶ τὰς σφῶν αἰτίας ἐπὶ τὸ γῆρας μετάγουσιν· οἷόν τι αὐτὸς οὐκ ἐποίει, οὗ νῦν μνείαν πεποίημαι, Ἔννιος·

> *Ἀλλ᾽ ἠΰτ᾽ ἵππος τ᾽ ἄλκιμος, ὃς πύματον διὰ χῶρον*
> *Ζηνὸς Ὀλύμπια πατρὸς πολλάκις ἦρετ᾽ ἄεθλα,*
> *Νῦν κρατερῷ δεδμημένος εὖ μάλα γήραϊ εὕδει.*

Σκιπίωνες — πολέμους] *Σκιπίωνος* Colin. *Σκιπίονες* Sturm. *ἀλλώσεις* Bas. *ἁλώσεις* Ald. Sturm. *τε* omis. Cod. reg. *πολέμου* Cod. reg.

ὥστ᾽ ἐπινικίους πομπὰς — ἐνθυμεῖσθαι] *ὥστε* Goez. et Gernhard. Gaza est secutus lect. *ut triumphos recordentur*: al. *triumphosque recordentur.*

ἀλλὰ μὴν ἔστι καὶ βίου καθαρῶς καὶ ἡσύχως] Cod. reg. *καθαρῶς μὲν ἡσύχως* Ald. Bas. Colin. Sturm. Lugd. *μὲν καὶ* Goez.

γῆρας ἐλαφρὸν καὶ εὐάρεστον] I. e. *levis et placida senectus*, ut Codd Man. vd. Gernh. Otto; vulgo *placida ac lenis senectus.*

ὃς πρώτῳ καὶ ὀγδοηκοστῷ ἐτελεύτησεν ἔτει] Colin. interposuit *γράφων* post *ὀγδοηκοστῷ*, quum ap. Cic. sit *scribens.*

ὃν τετάρτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ ἔτει φασὶ γεγραφέναι τὸν πανηγυρικὸν ἐπιγραφόμενον λόγον] Expressa est lect. *qui eum librum, qui Panegyricus inscribitur, quarto et nonagesimo anno scripsisse dicitur*: *Panegyricus* Cod. Bald.; *scripsisse dicitur* plerique Codd. et Edd. ante Ern. *Panathenaicus — scripsisse se dicit* optt. Edd. recc.

πέντε δὲ — ἔτη ἑπτά] *πέντα* Goez. *ἐν τῇ* Ald. Bas. Sturm.

ὃς καὶ ἐρωτώμενος, τί ποτε ἐπὶ τοσοῦτον χρονίζειν ἐν τῷ βίῳ ἐθέλοι, Οὐδὲν ἔχω, ἔφη] *ἐθέλει, ἔφη, οὐδὲν ἔχω* Cod. reg. *καὶ* Goez. omis.

οὗ νῦν μνείαν πεποίημαι, Ἔννιος] Cod. reg. *πεποίηται* Edd., quo 14
expressa est lect. deterior *fecit* Cod. Oxon. *e.*

Ἀλλ᾽ ἠΰτ᾽ ἵππος κτλ.] *ηὔτε* Cod. reg. Male *ἤρετ᾽* Ald. Bas. Sturm. *δηδμημένος* Goez. infra *μεμνῆσθαι* Colin. Duo Ennii versus, si ad sententiam et ad metrum respicimus, non bene redditi sunt. Conf. Soph. Electr. v. 25 s. de paedagogo.

Digitized by Google

Ἵππου ὅδε ἰσχυροῦ καὶ Ὀλυμπιονίκου γῆρα τὸ ἑαυτοῦ παραβάλλει. Τούτου δὲ καὶ ὑμεῖς μεμνῆσθαι εὖ ἔχοιτε ἄν· ἐνάτῳ γὰρ καὶ δεκάτῳ ἔτει μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν Τίτος Φλαμίνιος καὶ Μάρκος Ἀττίλιος ὕπατοι ἀπεδείχθησαν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ Σκιπίωνος ὑπάτου καὶ Φιλίππου τὸ δεύτερον ὑπατεύοντος ἐτελεύτησεν· ἐπειδὴ ἐγὼ πέντε καὶ ἑξήκοντα ἔτη γεγονὼς εὐφώνως τε καὶ εὐτόνως τὸν Οὐοκώνειον νόμον εἰσηγησάμην. Ἑβδομηκοντούτης δὲ γενόμενος (ἐπὶ τοσοῦτο γάρ τοι βεβίωκεν Ἔννιος) οὕτως ἔφερε δύο τὰ μέγιστα νομιζόμενα φορτία, πενίαν καὶ γῆρας, ὥστε σχεδόν τι ἐπὶ τούτοις καὶ ἡδόμενος φαίνεσθαι. Ὅσα γε γάρ τοι σκοπούμενος ἐγὼ καὶ περιβάλλων τῷ νῷ εὑρίσκω, ὅτι τέτταρές εἰσι μάλιστα αἰτίαι, δι' ἃς ἂν δόξειεν ἄθλιον τὸ γῆρας· μία μέν, ὅτι τῶν πρακτέων ἀφίστησιν· ἑτέρα δ', ὅτι ἀσθενέστερον ἀπεργάζεται τὸ σῶμα· τρίτη δ', ὅτι πασῶν σχεδόν τι ἀποστερεῖ τῶν ἡδονῶν· τετάρτη δ', ὅτι οὐ πόῤῥω θανάτου ἐστί. Τούτων δὲ δή, εἰ δοκεῖ, τῶν αἰτιῶν ὁπόση ἑκάστη καὶ ὅσον εὔλογός ἐστι, θεασώμεθα.

VI. Τῶν πρακτέων ἀπάγει τὸ γῆρας. Τῶν ποίων; Ἢ τῶν ὅσα νεότητι πράσσεται καὶ ἰσχύϊ; Ἆρ' οὖν οὐδὲν χρῆμα πρεσβυτικόν ἐστιν, ὅπερ ἄν, καίτοι σώμασιν ἀσθενέσι, ψυ-

---

Τίτος Φλαμίνιος καὶ Μάρκος Ἀττίλιος] *Flaminius* sex Codd. Oxon. *Attilius* duo Oxon. vett. Edd. Vulgo recte *Titus Flamininus et Manius Acilius.* Quod ap. Gernhardum *M.* pro *M'.* exstat, mendum typographicum videtur, quum in annot. *M'. Acil.* eum vocet.

ἐπὶ Σκιπίωνος ὑπάτου καὶ Φιλίππου τὸ δεύτερον ὑπατεύοντος] ὑπατεύοντες Cod. reg. *Scipione* pro *Caepione* et *consule* pro *consulibus* sunt lectt. iure ab editoribus rejectae vd. Gernh. et Ott.

εὐφώνως] εὐφώτως Lugd.

ἑβδομηκοντούτης] Cod. reg. ἑβδομηκονταέτης Edd. Utramque formam exhibet Steph. Thes. L. Gr., illam solam Lexica Schneid., Passov. et Rost. Vd. de hac duplici forma in ούτης et αέτης Lobeck. ad Phryn. p. 407. de τριακονταέτης — τούτης Krueg. Ind. ad Dion. Halic. Histor. p. 528.

15 Ὅσα γε γάρ τοι σκοπούμενος ἐγὼ καὶ περιβάλλων τῷ νῷ εὑρίσκω, ὅτι τέτταρές εἰσι μάλιστα αἰτίαι, δι' ἃς ἂν δόξειεν ἄθλιον τὸ γῆρας μία — ἑτέρα — τρίτη] Cod. reg. ὅτι om. Edd. μίαν — ἑτέραν — τρίτη Ald. Bas. Lugd. Sturm. μία — ἑτέρα — τρίτη Colin. Goez. ἄθλεον — δὲ ὅτι Colin. Quum exstet var. lect. *contemplor — complector*, Gaza interpretatus est σκοπούμενος καὶ περιβάλλων τῷ νῷ.

ἀσθενέστερον] Recte expressum est *infirmius*: al. *infirmum.*

Τούτων δὲ δή] δή om. Bas. Colin. Lugd. Goez.

Cap. VI. Νεότητι — ἰσχύϊ] ἰσχύει Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. ἰσχύϊ Colin. νεότητι Goez. Quum a plurimis Codd. et Edd. ut Orell. (*in* habent Gernh. Ott.) absit *in* ante *juventute*, Gaza hanc lect. secutus est. Vd. Otton. de omissione praepos. h. l. non probanda recte disputantem contra Wunder. in Var. Lectt. e Cod. Erfurt. p. CXIX.

πρεσβυτικόν ἐστιν] πρεσβυτικὸν ἐστὶν Cod. reg. ἐστιν om. Edd.

καίτοι σώμασιν ἀσθενέσι, ψυχῆς μέντοι ῥώμῃ ὑπουργηθείη] *Infir-*

Digitized by Google

χῆς μέντοι ῥώμῃ ὑπουργηθείη; Οὐδὲν ἄρα οἱ περὶ Κύϊντον Μάξιμον ἔπρασσον; Οὐδὲν οἱ περὶ Λεύκιον Παῦλον, τὸν σὸν πατέρα, ὦ Σκιπίων, κηδεστὴν δὲ τοῦ ἐμοῦ υἱέος, ἀνδρὸς ἀρίστου; Οἵτ᾽ ἄλλοι γέροντες, Φαβρίκιοι, Κούριοι, Κορούγκανοι, ὅτε τῆς πολιτείας εὐβουλίᾳ καὶ ἀξιώματι προεστήκεσαν, οὐδὲν ἔπρασσον; Ἀλλὰ μὴν τῷ Ἀππίου Κλαυδίου γήρᾳ 16
προςῆν καὶ τυφλὸν εἶναι· ἀλλ᾽ ὅμως ὅγε, ψήφῳ τῆς συγκλήτου εἰς εἰρήνην τῷ Πύῤῥῳ ἀποκλινούσης καὶ σπένδεσθαι βουλομένης, οὐκ ἀπώκνησε φάναι, ἅπερ Ἔννιος ἔπεσι διεξέρχεται φράζων·

Ποῖ φρένες ὑμῶν, αἷς ἦν ἀστεμφῶς πάρος ἴσχειν,
Αἶψά γε δὴ ταύτην ἄφρονα τράφθεν μάλ᾽ ἀταρπόν;

Καὶ τἄλλα λίαν σεμνῶς· δῆλα μὲν οὖν καὶ τὰ ἔπη ὑμῖν. Σώζεταί γε μὴν ἔτι καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ Ἀππίου. Καὶ ταῦτ᾽ ἔπρασσεν ἐκεῖνος ἔτει ἑβδόμῳ καὶ δεκάτῳ ἀπὸ τῆς δευτέρας ὑπατείας, ἐπειδὴ μεταξὺ ταῖν δυεῖν ὑπατείαιν ἔτη διαγένοιτο δέκα, καὶ

---

mis corporibus ap. Cic. h. l. i. q. *τῶν σωμάτων ἀσθενῶν ὄντων*, Sturm. *χῆς* pro *ψυχῆς*, Goez. *ὑπουργηδείη*.

οἱ περὶ Κύϊντον Μάξιμον — οἱ περὶ Λεύκιον Παῦλον] *Λεύβιον* Cod. reg. *Quintus Maximus — Lucius Paullus* Cic. Haec formula a scriptoribus posterioribus de uno homine usurpatur vd. Matth. Gr. Vol. II. p. 1160. Passov. Lex. s. v. *ἀμφί* et Iacob. ad Lucian. Toxar. cp. 21. p. 83. De hoc usu apud Plutarch. frequent. vd. Bähr. ad Plut. Pyrrh. cp. 20. p. 203.

Κορούγκανοι] Lect. vitiosa *Coruncani* Gazam induxisse videtur, ut h. l. et infra sic scriberet pro *Κορουγκάνιος*. Sic nomen exhibet Appian. Samnit. III, 3. *Κορογκάνιος* Polyb. II, 8. *Κορούγκανοι* — Cap. 9. *Κορουγκάνον* — Cap. 13. *Κορύγκανον* — *Κορύγκανος* Ald. Colin. Sturm; *Κορούγκανοι* — Cap. 9. *Κορύγκανον* — Cap. 13. *Κορύγκανον* — *Κορύγκανος* Cod. reg.

προεστήκεσαν] *προϊστήκεσαν* Cod. reg. Edd.

τῷ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου γήρᾳ προςῆν καὶ τυφλὸν εἶναι] Cod. reg. 16
τοῦ om. Edd. *γήρῳ* Sturm. Ob verba Cic. *accedebat etiam, ut caecus esset τό* ante Infinit. adiectum velim, quamquam probe scio, saepius articulum ante Infinitivum, praecipue a poetis, omitti vd. Matth. Gr. Vol. II. §. 542. Not. 1. a.

διεξέρχεται] Recte expressum est *persecutus est:* al. *prosecutus est.*

Ποῖ φρένες κτλ.] Gaza secutus videtur lect. *dementi via.* Vd. de var. lectt. Gernh. et Otton. *ἀστεμοφῶς* Sturm.

δῆλα μὲν οὖν καὶ τὰ ἔπη ὑμῖν] Cod. reg. *ὑμῖν καὶ τὰ ἔπη* Edd. Cicero: *notum enim vobis carmen.*

Σώζεταί γε μὴν ἔτι καὶ ὁ λόγος] Cod. reg. *ἔτι* om. Edd. *ὁ* om. Goez. Expressa est lect. *Et tamen ipsius Appii exstat oratio:* al. *Tum ipsius Appii.*

Καὶ ταῦτ᾽ ἔπρασσεν ἐκεῖνος] *Atque haec ille egit:* lect. deterior est *Atque hanc ille egit.*

μετὰ ταῖν δυεῖν ὑπατείαιν] *ταῖς δυεῖν ὑπατείαιν* Cod. reg. *ταῖν δυεῖν ὑπατίαιν* Ald. Sturm. *ταῖν δυοῖν ὑπατίαιν* Colin. Bas. Lugd.

Digitized by Google

τιμητὴς πρὸ τῆς προτέρας ὑπατείας ἀποδειχθείη· ὅθεν δὴ καὶ ἔστι μαθεῖν, ὡς πάντως πρεσβύτης αὐτὸς εἴη ἐπὶ τοῦ πρὸς Πύῤῥον πολέμου· ταυτὶ μέντοι παρὰ τῶν πατέρων οὕτω που
17 παρειλήφαμεν. Τοιγάρτοι οὐδὲν ἐπιφέρουσιν οἱ τὸ γῆρας ἐπὶ τὰ πρακτέα μὴ φάσκοντες διατρίβειν· ὅμοιοί τε τυγχάνουσιν ὄντες, ὥςπερ εἴ τις τὸν κυβερνήτην μηδὲν πράσσειν ἐν τῷ πλῷ λέγοι, ἐπειδὰν τῶν μὲν ἄλλων οἱ μὲν τοὺς ἱστοὺς ἀναῤῥιχῶνται, οἱ δὲ διὰ τῶν καταστρωμάτων τρέχωσιν, ἕτεροι δέ τινες ἀνιμῶνται τὸν ἄντλον, ὁ δὲ τὸ πηδάλιον κατέχων ἐπὶ πρύμνης καθ' ἡσυχίαν καθέζηται, μηδὲν ποιῶν ὧν οἱ νέοι, ἀλλὰ πολὺ δὴ μείζω τε καὶ κρείσσω ποιεῖ. Οὐ γὰρ ἰσχύϊ, ἢ τάχει, ἢ ὀξύτητι σωμάτων τὰ μεγάλα τῶν πραγμάτων κατασκευάζεται, ἀλλ' εὐβουλίᾳ καὶ γνώμῃ καὶ ἀξιώματι, ὧν τὸ γῆρας οὐχ ὅπως
18 ἐστὶν ἐνδεές, ἀλλὰ καὶ ἐπιδιδόναι εἰς ταῦτα πέφυκεν. Εἰ μὴ ἴσως ἐγώ, ὃς καὶ στρατιώτης καὶ χιλίαρχος καὶ πρεσβευτὴς καὶ ὕπατος πολλαῖς ἰδέαις πολέμων ὡμίληκα, νῦν παντὸς ἔργου

Goez. De his formis Dual. vd. Matth. Gr. Vol. I. §. 138. Iacob. ad Lucian. Alexandr. p. 21. Lennep. ad Phalar. Epist. VIII. p. 42. Bähr. in Creuz. Melett. P. III. p. 76.

ἔτη διαγένοιτο — τιμητής] *διεγένοιτο* Cod. reg. *ἔτει* Goez. *τιμιτής* — infra *πάτως* — *πλνέμου* Lugd.

ταυτὶ μέντοι] *μέντι* Cod. reg. *καὶ μὴν ταυτὶ μέντοι* Colin.

οἱ τὸ γῆρας ἐπὶ τὰ πρακτέα μὴ φάσκοντες διατρίβειν] *Versari in aliqua re*, i. q. *διατρίβειν ἐν — ἐπί τινι, περί — ἀμφί τι* etc. vd. meas observv. in Plutarch. Timol. p. 67. Steph. Thes. T. III. p. 1333. Blum. p. 153. *ἀφιστάναι τινὰ τῶν πραγμάτων* substítuit.

ὅμοιοί τε τυγχάνουσιν ὄντες, ὥςπερ εἴ τις — λέγοι] Reddita est lectio: *similesque sunt, ut si quis:* al. *similesque sunt iis, qui*, jure damnatum; *que* non est copulativum *τε*, sed adversativùm *ἀλλά* vd. Otto ad h. l. Paldamus ad Sueton. Caes. 19; vulgo *similesque sunt, ut si qui*. Lugd. *ὅμιοι*, Colin. *λέγει*.

διὰ τῶν καταστρωμάτων τρέχωσιν] Poll. Onom. I, 88. in enumerandis partibus navis: *τὸ δὲ περὶ τὸ κατάστρωμα, θράνος*, 94. *θρανίον*; interpres Latinus *θράνος foros* explicat. *Fori* ap. Cic. igitur non sunt *καταστρώματα* (quod voc. Blum. h. l. retinuit), sed *ἑδώλια*, si Gell. N. A. XVI, 19. recte interpretatus est verba Herod. I, 24. *στάντα ἐν τοῖσι ἑδωλίοισι stans in summae puppis foro*. Vd. Schweigh. Lex. Herod. *κατάστρωμα* i. q. *stega, constratum navis*, Verdeck.

ὁ δὲ τὸ πηδάλιον κατέχων ἐπὶ πρύμνης καθ' ἡσυχίαν καθέζηται, μηδὲν ποιῶν ὧν οἱ νέοι] *καθέζεται* Cod. reg. Gaza secutus est lect. *sedeat in puppi quietus, non faciat ea:* optt. Edd. *quietus sedeat in puppi. Non facit ea* —. Pro *πηδάλιον* Blum. p. 153. *οἴαξ*; vd. Passov. Lex. s. vv.

Οὐ γὰρ ἰσχύϊ, ἢ τάχει, ἢ ὀξύτητι σωμάτων] Cod. reg. *σώματος* Edd. Expressa est lect. *Non enim viribus, aut velocitate, aut celeritate corporum* [*corporum* i. e. *σωμάτων* Cod. reg., *corporis* i. e. *σώματος* Edd. ut Codd. Man. 5. etc.]: vulgata optt. Edd. *Non viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum; ἰσχύει* Cod. reg. Sturm. *ὀξότητι* Edd. praeter Colin.

18 *ὡμίληκα*] *ὡμίλικα* Colin.

Digitized by Google

ν πεπαῦσθαι δοκῶ, ὅτε οὐ πολεμῶ ἔτι πολέμους. Ἀλλὰ ι, ἅττα δεῖ πρᾶξαι, τῇ συγκλήτῳ προγράφω, καὶ ὅπως τῇ ρχηδόνι κακῶς ἤδη ἐκ πολλοῦ διανοουμένῃ ἐποίσομεν πόλε- πολὺ πρότερον ἀπαγγέλλω· δι' ἣν ἔγωγε οὐ παύσομαι δε- ς, πρὶν τὸ σύμπαν ἐκκεκομμένην αἰσθέσθαι. Ὃ δὴ προ- 19
ὸν σοι ταμιεύσαιντο οἱ ἀεὶ ὄντες θεοί, ὦ Σκιπίων, ὡς ἂν λείψανα μεταδιώξῃς τοῦ πάππου· οὗ τῇ μὲν τελευτῇ τρίτον τριακοστὸν ἔτος τουτί. Τὴν μνήμην δ' ἐκείνου τἀνδρὸς ας ὁ ἐπιὼν διαδέξεται χρόνος. Ἐνιαυτῷ γὰρ πρὸ τῆς ἐμῆς ητείας τὸν βίον κατέστρεψεν, ἐννέα ἔτεσι μετὰ τὴν ἐμὴν ατείαν, ἐπειδὴ ὕπατος αὖθις ἐμοῦ ὑπατεύοντος ἀναῤῥηθείη. ὴ οὖν αὐτῷ, εἰ εἰς ἔτος ἑκατοστὸν διεβίω, τοῦ γήρως ἂν με- μέλησεν; Μὰ Δί', οὐ γὰρ ἐκδρομαῖς ἢ πηδήμασιν, οὐδὲ ῤῥωθεν ἀκοντίοις ἢ ἐγγύθεν μαχαίραις χρώμενος ἂν διετέ- , ἀλλὰ λόγῳ καὶ εὐβουλίᾳ καὶ γνώμῃ· ἅπερ εἰ μὴ ἐν τοῖς ρουσιν ἦν, οὐκ ἂν τὴν μεγάλην βουλὴν γερουσίαν ἐκάλεσαν ἡμέτεροι πρόγονοι. Καὶ παρὰ Λακεδαιμονίοις δὲ οἱ τὴν 20
ὑψηλοτάτην τῶν ἀρχῶν διοικοῦντες, ὅπερ εἰσί, τοῦτο καὶ ὀνο-

Ἀλλὰ γάρ, ἅττα δεῖ πρᾶξαι, τῇ συγκλήτῳ προγράφω, καὶ ὅπως τῇ Καρχηδόνι κακῶς ἤδη ἐκ πολλοῦ διανοουμένῃ ἐποίσομεν πόλεμον, πολὺ πρότερον ἀπαγγέλλω] διακονουμένῃ Colin. ἐποιήσομεν Cod. reg. ποιήσομεν Colin. ἐποιήσαμεν Goez. ἐποίσομεν cett. Edd. ἀπαγγέλω Cod. reg. Gaza secutus videtur lect. *At senatui, quae sunt gerenda, praescribo, et quomodo Carthagini male jam diu cogitanti* [*excogitanti*] *bellum sit inferendum* [*inferatur*], *multo ante denuntio.* De magna discrepantia Codd. vd. Gernh. Orell. et Otton. Vulgata optt. Edd. est: *At senatui, quae sint* [Orell. Ott. *sunt* Gernh.] *gerenda, praescribo, et quomodo: Carthagini male jam diu cogitanti bellum multo ante denuntio;* ἅπτα Sturm. Καρχηδόνι Lugd. διανουμένῃ Goez. διαναουμένῃ Sturm.

πρὶν τὸ σύμπαν ἐκκεκομμένην αἰσθέσθαι] Vulgo *quam illam excisam esse cognovero.* Unus Cod. Ox. n. *quam illam excisam penitus cognoscam*, ut Gaza.

ταμιεύσαιντο οἱ θεοὶ — λείψανα μεταδιώξῃς] οἱ omis. Cod. reg. 19
μεταδιώξεις Cod. reg. ταμιεύσαντο Bas. Lugd. Sturm. Goez. ταμιεύσοιντο Colin. λείψαντα Goez.

οὗ τῇ μὲν τελευτῇ τρίτον καὶ τριακοστὸν ἔτος τουτί] ἀφ' οὗ τῆς μὲν τελευτῆς Colin. e correct. ob verba Cic. *cuius a morte*, parum recte explicata a Gaza.

Ἐνιαυτῷ γὰρ — κατέστρεψεν] Ἐνιαυτῷ μὲν Colin. κατέστρεφεν Lugd.

ἐπειδὴ — ἀναῤῥηθείη] Cic. *quum — creatus esset*, i. e. ἐπεὶ — ἀνεῤῥήθη.

Μὰ Δί', οὐ] Οὐ μὰ Δία, οὐ Colin. praeter necessitatem, quum μὰ Δία et Οὐ μὰ Δία dicatur vd. Matth. Gr. Vol. II. §. 605. Lex. ed. Sturz. Vol. III. s. Μά. Bas. μὰ Δί'. Gaza de suo adjecit haec.

μαχαίραις — εὐβουλίᾳ] μαχάραις — εὐβουλίᾳ Sturm.

τὴν ὑψηλοτάτην τῶν ἀρχῶν] *Amplissimus magistratus* ap. Cic. 20
ἡ μεγίστη — πρώτη τῶν ἀρχῶν.

Digitized by Google

μάζονται γέροντες. Ὥςτ' εἰ ἀναγνῶναι ἢ πυθέσθαι ἐθέλοι τὰς ἔξωθεν μεγίστας τῶν πολιτειῶν ὑπὸ νέων πταισάσας, πα γερόντων ἀνορθωθείσας καὶ ἀποκατασταθείσας εὕροιτε ἂ Ἀλλ' εἴπαθ', ὅπως ὤλετο τάχιστα πάνθ' ὑμῖν τὰ τῆς πολ τείας τηλικαῦτα πράγματα. Οὕτω γὰρ ἀνακρίνονται ἐν τ Νεβίου τοῦ ποιητοῦ παιδιᾷ· ἄλλα τε ουν ἀποκρίνονται κἀκεῖ δὴ εἰς τὰ πρῶτα· Παῤῥήεσαν τάχιστα ῥήτορες νέοι, μειράκι εὐήθη. Ἡλικίας μὲν ἀκμαζούσης θρασύτητα δηλονότι εἶνα γήρως δὲ φρόνησιν.

21 VII. Ἀλλὰ τήν γε μνήμην ἐλαττοῦσθαι συμβαίνει. Πε θομαι, εἰ μὴ ταύτην ἀσκῇς, ἢ εἰ φύσει βραδύτερος ὢν τυγχά νῃς. Θεμιστοκλῆς μέντοι συμπάντων τῶν πολιτῶν ἐγίνωσ τὰ ὀνόματα· μῶν οὖν τι αὐτὸν οἴεσθε πόῤῥω γενόμενον ἡλικία τὸν ὄντ' Ἀριστείδην Λυσίμαχον εἰωθέναι προςαγορεύειν Οἶδ' ἔγωγε μὴ μόνον τοὺς ὄντας τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πα τέρας καὶ τοὺς πάππους αὐτῶν. Οὐδέ τι τὰ μνήματα ἀναγι νώσκων δέδοικα, ὅ φασι, μὴ ἀπολέσω τὴν μνήμην· ἐκ τοῦ

ὅπερ εἰσί, τοῦτο καὶ ὀνομάζονται] ὀνομάζουσι Cod. reg. ὥσπε εἰσί, οὕτως Colin.

ἀναγνῶναι] ἀγνῶναι e compendio scripturae Ald. Bas. Colin Lugd. Sturm.

ἀνορθωθείσας] Cod. reg. recte, nam Cic. *sustentatas* (de qu vd. Otton. et de *restitutas* a Gernh. fals. uncis incluso); συνορ θωθείσας Edd. συνορθωθείσαρ Sturm. εὕροιτ' ἂν Colin.

Ἀλλ' εἴπαθ' — ὑμῖν] ἡμῖν Colin. Versus Naevii metri vinculi solutis in Graecum est conversus.

Οὕτω γὰρ ἀνακρίνονται ἐν τῇ Νεβίου τοῦ ποιητοῦ παιδιᾷ· ἄλλα τ οὖν ἀποκρίνονται εἰς τὰ πρῶτα] ἐρωτῶντι Colin. e corr., quae re spondet lectioni *percontanti* pro vulgata *percontantur*; τ' οὖν Co lin.; *poetae*, quod expressum est a Gaza, Edd Graev. Wetz Gernh. Orell. Otton. ut gloss. eiecerunt. *Naevius* est Ναίβιος non Νέβιος. Goez. ἀποκριόνονται. *Imprimis* ap. Cic. non es εἰς τὰ πρῶτα, sed μάλιστα.

Παῤῥήεσαν τάχιστα ῥήτορες νέοι, μειράκια εὐήθη] Παῤῥήεσαν Cod reg. παῤῥῆσαν Ald. St. παρῆσαν Bas. Colin. Lugd. Goez. τάχιστ bis Ald. μειράκι' Cod. reg. Recte secutus est Gaza lect.: *Prov niebant oratores novi, stulti adolescentuli.* De al. var. lectt. v Gernh. et Otton. Ceterum versum tetrametrum trochaicum a talecticum Gaza vinculis metri solutis reddidit.

Ἡλικίας μὲν ἀκμαζούσης θρασύτητα δηλονότι εἶναι, γήρως δὲ φ νησιν] Secutus videtur Gaza lect. *senectutis*, optt. Edd. *senesc tis.* Similis sententia exstat Aristot. Polit. VI, 5. ἡ μὲν δύναμις νεωτέροις, ἡ δὲ φρόνησις ἐν πρεσβυτέροις ἐστί.

21 Cap. VII. εἰ μὴ ταύτην ἀσκῇς, ἢ εἰ φύσει βραδύτερος ὢν τυγ νῃς] ἀσκῇς — τυγχάνῃς Cod. reg. Colin. Goez. ἀσκῆς — τυγχά Ald. Bas. Lugd. Sturm.

οἴεσθε — ὄντ'] οἴεσθαι Colin. Goez. ὄντα Colin.

Οὐδέ τι τὰ μνήματα — ὅ φασι] ὄφρα σοι Cod. reg. οὐδέ τιν Stur τὰ omis. Colin.

Digitized by Google

τῶν γάρ τοι αὐτῶν ἀναγινωσκομένων εἰς μνήμην ἐπανάγω τῶν ἀπογενομένων. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδέπω τινὰ τῶν γερόντων ἐπιλαθόμενον ἤκουσα, ἢ γῆς θησαυρὸν κατορωρυχὼς εἴη· ἀλλ' ἄρα μέμνηνται πάντων, ὧν ἐπιμέλειαν ποιοῦνται, οἷον ἐξεγγυήσεών τε συγκειμένων καὶ ἀνταλλαγῶν· καὶ ὅστις μὲν αὐτοῖς, ὅτῳ δ' οὗτοι ὀφείλοιεν. Τί δὲ οἱ τῶν νομίμων ἐξηγηταί; τί δ' οἱ 22
ἀρχιερεῖς; τί δ' οἱ οἰωνοσκόποι; τί δ' οἱ φιλόσοφοι γέροντες; ὡς πλείστων μνημονικῶς ἔχουσι; Παραμένει γὰρ τὸ ἀγχίνουν καὶ γέρουσιν, ἢν μόνον γε παραμένῃ σπουδὴ καὶ φιλοπονία. Καὶ ταῦτα οὐ μόνον ἐπ' ἀνδράσι τῶν λαμπρῶν τε καὶ ἐπιτίμων, ἀλλὰ κἂν τῷ ἰδιώτῃ τε καὶ ἡσύχῳ βίῳ. Σοφοκλῆς μὲν οὖν ἐν γήρᾳ βαθεῖ τραγῳδίας ἐποίει· ὃς καὶ διὰ σπουδὴν τῶν τοιούτων ἀμελῶς ἔχειν τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν δοκῶν εἰς δικαστήριον ὑπὸ τῶν υἱέων ἐκλήθη, ἵν', ὥσπερ ἔθος ἡμῖν ἀπαγορεύειν τὰ ὑπάρχοντα πατράσι κακῶς τὰ περὶ τὴν οὐσίαν διοικουμένοις, ὡς ἐκεῖνον οἷόν τινα τῶν ἀφρόνων ἀποστήσαιεν τῶν οἰκείων

ἀναγινωσκομένων] ἀναγινοσκομένων Cod. reg.

ἢ γῆς θησαυρὸν κατορωρυχὼς εἴη] ἣ Cod. reg. γὴς Ald. Bas. κατορωρυχός Bas. Lugd. Goez. εἴη Goez.

ἀλλ' ἄρα μέμνηνται πάντων, ὧν ἐπιμέλειαν ποιοῦνται, οἷον ἐξεγγυήσεων τε συγκειμένων καὶ ἀνταλλαγῶν,] ἐπιμέλειαι Cod. reg. συγκειμένων omis. Cod. reg. μέμνηται Sturm. ἐξ ἐγγυήσεων Cod. reg. Edd. a me mutatum in ἐξεγγυήσεων. Verba Cic. *vadimonia constituta* non recte interpretatus est Gaza.

τί δ' οἱ ἀρχιερεῖς — οἰωνοσκόποι] τί δ' ἱερεῖς Cod. reg. ἀρχιερεῖρ Lugd. οἰονοσκόποι Goez. 22

ὡς πλείστων μνημονικῶς ἔχουσι] Cod. reg. πλείων Edd. Apud Cic. est *quam multa meminerunt*.

παραμένει — ἢν μόνον γε παραμένῃ] Cod. reg. Goez. παραμείνει Colin. παραμείνῃ Ald. Colin. Sturm.

Καὶ ταῦτα ου μόνον] Cod. reg. καὶ om. Edd. Cic. *Nec ea solum.*

τραγῳδίας ἐποιει] τραγωδίας Lugd. ἐποίοι Sturm.

ὃς καὶ διὰ σπουδὴν τῶν τοιούτων ἀμελῶς ἔχειν] ἔχων Cod. reg. Quum h. l. var. lectt. sint *qui propter studium — quod propter studium* (optt. Edd.), Gaza utramque lect. expressit.

εἰς δικαστήριον ὑπὸ τῶν υἱέων ἐκλήθη] ἀπὸ Colin. ἠιέων Lugd. υἱῶν ἐκκλήθη Sturm. Non erat, cur Blum. p. 151. pro καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον substitueret ὑπάγειν τινὰ (εἰς τὸ δικαστήριον), quum utraque locutio apud scriptores Graecos inveniatur cf. Passov. Lex. s. καλέω et ὑπάγω, Meier u. Schömann Attisch. Procefs p. 705.

ἵν', ὥςπερ] ἵνα ὥςπερ Goez.

ἀπαγορεύειν τὰ ὑπάρχοντα πατράσι κακῶς τὰ περὶ τὴν οὐσίαν διοικουμένοις] Cod. reg. γονεῦσι Edd. *Interdicere alicui bonis* Blum. p. 152. interpretatur ἀποκρίνειν τινὰ τῶν ὑπαρχόντων. *Rem gerere* h. l. i. q. τὰ ἑαυτοῦ διοικεῖν — τὸν οἶκον διοικεῖν — τὴν οἰκίαν οἰκεῖν vd. Sturz. Lex. Xen. s. διοικεῖν et οἰκία. Διοικεῖσθαι Med. hac significatione a bonis scriptoribus non usurpatum videtur. Blum. p. 151. *male rem gerere* explicat κακῶς διοικεῖν τὰ ἑαυτοῦ. — Male ἐκεῖον Bas.

Digitized by Google

χρημάτων οἱ δικασταί. Τότε δ' ὁ γέρων τὸν μῦθον αὐτόν,
ὃν διὰ χειρὸς εἶχε καὶ ὑπογυιότατα γέγραφεν, Οἰδίπουν τὸν
ἐν τῷ Κολωνῷ, παραναγνῶναι τοῖς δικασταῖς λέγεται καὶ ἐρέ-
σθαι, εἴ τι ἐκεῖνο τὸ ποίημα ἀφραίνοντός του δοκοίη; Τοῦ δὲ
23 *παραναγνωσμένου ψήφῳ τῶν δικαστῶν ἀφείθη. Μὴ οὖν τόνδε,*
μὴ Ἡσίοδον, Σιμωνίδην, Στησίχορον, μὴ οὓς πρότερον εἶ-
πον, Ἰσοκράτη τε καὶ Γοργίαν, μὴ Ὅμηρον, μὴ Πυθαγόραν,
τὸν ἡγεμόνα τῶν φιλοσόφων, μὴ Δημόκριτον, μὴ Πλάτωνα,
μὴ Ξενοκράτη, μὴ Ζήνωνα ὕστερον καὶ Κλεάνθην, ἢ ὃν ἐν
Ῥώμῃ καὶ ὑμεῖς ἴδετε, Διογένην τὸν Στωϊκόν, ἄφωνον γενέ-

Τότε δ' ὁ γέρων τὸν μῦθον αὐτόν, ὃν διὰ χειρὸς εἶχε καὶ ὑπογυιότατα γέγραφεν, Οἰδίπουν τὸν ἐν τῷ Κολωνῷ] Cod. reg. *Οἰδίπουν ἐν Κ.* Edd. Inscriptio huius fabulae in Editt. Sophocl. est *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ*, in Schol. *ὁ ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίπους*; in Lucian. Macrob. *Οἰδίπους ὁ ἐπὶ Κολωνῷ*; Plutarch. an seni sit gerend. respubl. T. XII. cp. 3. Hutt. *Οἰδίπους ὁ ἐπὶ Κολωνοῦ*. Fabula h. l. non est *μῦθος*, sed *δρᾶμα*, ut ap. Lucian. exstat. Goez. *ὃν* male omis. Apponere lubet loc. Lucian. Macrob. cp. 24: *Οὗτος ὑπὸ Ἰοφῶντος τοῦ υἱέος ἐπὶ τέλει τοῦ βίου παρανοίας κρινόμενος ἀνέγνω τοῖς δικασταῖς Οἰδίπουν τὸν ἐπὶ Κολωνῷ, ἐπιδεικνύμενος διὰ τοῦ δράματος, ὅπως τὸν νοῦν ὑγιαίνει· ὡς τοὺς δικαστὰς τὸν μὲν ὑπερθαυμάσαι, καταψηφίσασθαι δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μανίαν.*

εἴ τι ἐκεῖνο τὸ ποίημα ἀφραίνοντός του δοκοίη] *ἐκεῖνο* Cod. reg. *κεῖνο* Edd. de qua duplici scriptura vd. Elmsl. ad Eur. Med. v. 88. Passov. Lex. s. *κεῖνος*; Cod. reg. *ἀφρονοῦντός*, Ald. Bas. Colin. Lugd. *ἀφραίνοντός*, Sturm. *εὐφραίνοντός*, Goez. *αὐφραίνοντος τοῦ*; id. male *ψήφω*

23 *Σιμωνίδην, Στησίχορον*] *Σιμονίδην* Edd. *Num* ante utrumque nomen a Gaza, it. in mult. Codd. et Edd. omissum Otto uncis inclusit, Orell. non improbante.

μὴ οὓς πρότερον εἶπον, Ἰσοκράτη, Γοργίαν] *πρότεγον* Colin. *Ἰσοκράτην* Goez. *Πογγίαν* Sturm.

μὴ Ὅμηρον, μὴ Πυθαγόραν, τὸν ἡγεμόνα τῶν φιλοσόφων] Verba *num Homerum* in plerisque Codd. et omnibus vett. Edd. perperam h. l. posita Graevius auctoritate Codd. in locum suum reduxit post *τόνδε* vd. Gernh. et Otton. Gaza secutus est lect. deteriorem *principem* pro *principes* vd. Orell. Ott.; Sturm. *ὑγεμόνα*.

μὴ Πλάτωνα, μὴ Ξενοκράτη, μὴ Ζήνωνα ὕστερον καὶ Κλεάνθην] Cod. reg. ut optt. Edd. Cic. *μὴ Ξενοκράτην, μὴ Πλάτωνα* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *μὴ Σωκράτην, μὴ Πλάτωνα* Colin. Supra confusum *Isocratem* et *Socratem* vd. ap. Otton. *Κλεάντην* Bas. Colin. Lugd. *Κλεάντιν* Sturm.

ἢ ὃν ἐν Ῥώμῃ καὶ ὑμεῖς ἴδετε, Διογένην, τὸν Στωϊκόν, ἄφωνον γενέσθαι] *ἴδετε* Cod. reg. Edd., quare form. Homericam retinui, Atticis scriptoribus non usurpatam, quum Plat. Rep. VI, 12. nunc *εἶδον* pr. *ἴδον* legatur vd. Matth. Gr. Vol. I. p. 449.; *μή* Colin. pr. *ἤ*. *Στοϊκόν* Colin. Lugd. Goez. Exstant quidem tres formae *στοά — στοιά — στωά*, quarum prima usitatissima, vd. Lobeck. Parerg. ad Phryn. p. 495, at adiectivi forma sola *Στωϊκός*. Rost. Lex. Germ. Graec. s. v. Stoa *Στοϊκοί* exhibet, in Lex. Graec. Germ.

Digitized by Google

ϑαι τὸ γῆρας ἠνάγκασε περὶ τὰς οἰκείας σπουδάς; Ἢ πᾶσι τού-
τοις ἡ τῶν αὐτῶν σπουδῶν ἐντελέχεια ἐξίσου τῷ βίῳ διεγεγόνει;
Ἀλλά γε τὰς ϑείας ταύτας ἐῶμεν σπουδάς· ἔχω γάρ τοι ὀνομά- 24
σαι Ῥωμαίους ἐκ Σαβίνης ἀγροίκους, γείτονας ἐμοὶ καὶ συνή-
ϑεις, ὧν ἀπόντων οὐδέποτε σχεδόν τι ἔργ᾽ ἄττα τῶν μειζόνων
γίγνεται ἀμφὶ τὸν ἀγρόν, οὐ γὰρ σπειρομένων, οὐδὲ συλλεγο-
μένων, οὐδὲ ἀποτιϑεμένων τῶν καρπῶν. Κἂν ἐπὶ τῶν ἄλλων
δέ γε τοῦϑ᾽ ἧσσον καὶ ϑαυμαστόν· γέρων γὰρ οὕτως οὐδείς,
ὥστε μὴ οἴεσϑαι ἐνιαυτὸν ἂν ἐπιζῆσαι. Ἀλλ᾽ οἱ αὐτοὶ περὶ
ἐκεῖνα πονοῦσιν, ἅπερ οὐδὲν τὸ παράπαν πρὸς ἑαυτοὺς φέροντα
ἴσασι· Δένδρα γὰρ φυτεύει, ϑερίζει, ἅττα αἰῶνα ἕτερόν γ᾽ ὀνή-
σει, Στάτιος ὁ ἡμέτερος ἔφη ἐν Συνεφήβοις. Οὐδέ τι ἀμφι- 25
βάλλων ὁ γηπόνος, καίπερ ὢν γέρων, ἀποκρίνεται τῷ, τίνι

---

solam form. Στωϊκός. — Pro ἄφωνον γενέσϑαι corr. ἀφώνους γε-νέσϑαι, quia ad plures refertur.

οἰκείας] οἰκίας Cod. reg.

Ἢ πᾶσι τούτοις ἡ τῶν αὐτῶν σπουδῶν ἐντελέχεια ἐξίσου] Cod. reg. τῶν om. Goez. ἐντελέχεια Cod. reg. Colin. ἐνδελέχεια reliq. Edd., de quorum vv. discrimine vd. Steph. Thes. L. Gr. T. III. p. 1887. Wolf. Schol. ad Cic. Tuscul. I, 22. p. 337. ed. Orell. Schaef. ad Plut. Aristid. cp. 6. T. V. p. 37. (dubitans de hoc discrimine) Passov. Lex. s. ἐντελέχεια. Colin. ἐξ ἴσου. Expressa videtur lect. *An omnibus his*, vd. Graev.; *An non in omnibus his* (*iis* Graev. Ern.) Gernh.; *An in omnibus his* Orell. Ott.

τὰς ϑείας ταύτας ἐῶμεν σπουδάς] ταύτας om. Cod. reg. ut *ista* om. Cod. Oxon. *u*. 24

Ῥωμαίους — συνήϑεις — σχεδόν τι ἔργ᾽ ἅττα — γίγνεται] Ῥει-μαίους — συνήϑς Lugd. σχεδὸν Cod. reg. ἄττα Cod. reg. ἅττα Edd. γίνεται Cod. reg.

οὐ γὰρ σπειρομένων, οὐδὲ συλλεγομένων, οὐδὲ ἀποτιϑεμένων τῶν καρπῶν] Eodem ordine pleraeque Edd. *non serendis, non percipiendis, non condendis fructibus:* at Otto e Codd. *non serendis, non percipiendis frugibus, non condendis* Bas. οὐδ᾽ ἀποτιϑεμένων.

Κἂν ἐπὶ τῶν ἄλλων δέ γε τοῦϑ᾽ ἧσσον καὶ ϑαυμαστόν] Καὶ — τοῦϑ᾽ Cod. reg. Κἂν τοῦτ᾽ Edd. praeter Colin., quae ex emend. habet κἂν ἐπ᾽ ἐκείνων δὲ το˜.ό γε ἧσσον ϑαυμαστόν. Gaza secutus est lect. *Quanquam in aliis hoc minus mirum*, ut Orell.: Colin. *Quanquam in illis hoc minus mirum*, ut Graev. Ern. Gernh. Ott. quos vd. de discrepant. lect.

Ἀλλ᾽ οἱ] Ἀλλὰ οἱ Colin. Lugd.

ἅπερ οὐδὲν τὸ παράπαν πρὸς ἑαυτοὺς φέροντα ἴσασι] *Pertinere* h. l. i. q. τείνειν πρός τι — καϑήκειν εἰς — ἐπὶ — πρός τι. Quid sit φέρειν πρός τι docet Passov. Lex. s φέρω.

Δένδρα γὰρ φυτεύει, ϑερίζει, ἅττα αἰῶνα ἕτερόν γ᾽ ὀνήσει, Στά-τιος] ἀλῶναι pr. αἰῶνα Cod. reg. ὠνήσει Ald. Bas. Sturm. Δένδρα γὰρ φυτεύειν, ἅττα — ὥςπερ Στάτιος Colin. ex emend. ὥςπερ Goez. quoque. Gaza expressit glossam *metitque* in Codd. Oxx. *i. u.*, ut ante *Statius* omisit, et versum creticum Statii vinculis metri solutis interpretatus est.

Digitized by Google

φυτεύει, ἐρωτῶντι, θεοῖς ἀθανάτοις, οἵ μ᾽ οὐχ ὅτι λαβεῖν ταῦτα παρὰ τῶν προγόνων ἠξίωσαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔπειτα παραδοῦναι.

VIII. Ὀρθότερον οὖν Καικίλιος περὶ τοῦ προορωμένου γέροντος τὰ εἰς ἕτερον αἰῶνα ἢ ὁ αὐτὸς ἐκεῖνα· Νὴ Δία γῆρας, ἔφη, κἂν ἄλλο μηδὲν ἐπιφέρῃς ἐρχόμενον, ἓν δὴ τοῦ τόπου κακῶν ἅλις, ὡς πόλλ᾽ ἀνάγκη τῶν ἀβουλήτων ὁρᾶν, ὅτῳ ξυνέβη μακρὸν διαζῆσαι χρόνον. Ἴσως δὲ καὶ πολλά, ὧν γε βούλεται. Καὶ δὴ καὶ νεότης εἰς ἃ μὴ βούλεται ἐμπίπτει πολλάκις. Κἀκεῖνο δὲ φαυλότερον ὁ αὐτὸς λέγει· Κακοδαιμονέστατον τοῦτ᾽ οἴομαι γήρως, μισητὸν αὑτὸν ἐννοεῖν ὄντα ἑτέ-
26 ροις κατ᾽ ἐκεῖνο τοῦ βίου. Ἡδὺν γε μᾶλλον ἢ μισητόν. Ὥςπερ γὰρ τοῖς εὐφυΐα κεκοσμημένοις τῶν μειρακίων οἱ σοφοὶ τῶν γερόντων ἐφήδονται, τό τε γῆρας τούτων ἐστὶν ἐλαφρότερον, ὅσοι ἐκ νέας δὴ φιλοῦνται καὶ θεραπεύονται, οὕτω καὶ τὰ μειράκια τοῖς τῶν γερόντων παραγγέλμασι χαίρει, οἷς ἐπὶ τὰς σπουδὰς τῶν ἀρετῶν προςβιβάζονται. Οὐδέ τι ἧσσον ἐμαυτὸν ὑμῖν ἢ ὑμᾶς ἐμοὶ ἡδεῖς αἰσθάνομαι ὄντας. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὁρᾶτε, ὡς τὸ γῆρας οὐχ ὅπως χαλαρόν ἐστι καὶ ἀργόν, ἀλλὰ καὶ πολύεργον δή, καί τι αἰεὶ ἐργαζόμενόν τε καὶ μηχανώμενον, δηλονότι τοιοῦτο, οἷα περ ἑκάστῳ σπουδὴ τοῦ πρὸ τοῦ βίου

---

25 *γέρων ἀποκρίνεται — οἵ μ᾽ οὐχ*] *ἀποκρίνεσθαι — οἵ μὲ* Cod. reg. *γέρον* Goez.

Cap. VIII. *Ὀρθότερον ουν Καικίλιος περὶ τοῦ προορωμένου γέροντος τὰ — ἢ*] *καὶ Καικίλιος* Cod. reg. *προορομένου* Cod. reg. Bas. Lugd. *ἡ* Sturm. *Prospicere* i. q. *προορᾶν* c. Genit., non *προορᾶσθαί τι*: vd. Herod. II, 121. III, 159

Νὴ Δία — ἐπιφέρῃς] Cod. reg. *ἐπιφέρῃ* Edd. vd. var. lect. *apportet*. *Νὴ διὰ γῆρας* Goez. *ἔφη* om. Colin. De v. *Edepol* vd. Ott. ad h. l. aliter explicantem quam Zumpt. Gr. Lat. §. 361. Ed. VI. Versus Caecilii metri vinculis solutis, non ad verbum, reddidit Gaza, quos perperam Colin. et Goez. in quatuor versus distinctos exhibuerunt.

ὅτῳ ξυνέβη μακρὸν διαζῆσαι χρόνον. Ἴσως δὲ καὶ πολλά, ὧν γε] Omissa sunt in Cod. reg.; Sturm. *ξυνέβη*. Pro Aor. *διαζῆσαι* Atticis in usu est *διαβιῶναι* vd Passov. Lex. s. *ζάω*.

αὑτὸν ἐννοεῖν] *αὐτόν* Cod. reg. *ἐνοεῖν* Bas.

26 *Ἡδὺν γε μᾶλλον ἢ μισητόν*] *Ἡδὴν* omisso *ἢ* Colin.

κεκοσμημένοις] *κοσμουμένοις* Cod. reg.

τό τε γῆρας] *καὶ τό γε γῆρας* Colin.

ὅσοι ἐκ νέας δὴ φιλοῦνται καὶ θεραπεύονται] *ἐκ νέας* sc. *ἡλικίας* (a prima pueritia — a prima aetate) perperam posuit Gaza pro *ὑπὸ νεότητος* — *a iuventute*.

παραγγέλμασι χαίρει] Cod. reg. *παραγγέλμασιν* Edd. *χαίροι* Sturm.

προςβιβάζονται — ὑμῖν] Cod. reg. *προςβιάζεται* Edd. *ἡμῖν* Goez.

οὐχ ὅπως — μηχανώμενον, δηλονότι τοιοῦτο, οἷα περ ἑκάστῳ σπουδὴ τοῦ πρὸ τοῦ] *οὐκ* Colin. *μηχανόμενον* Edd. *γηλονότι* Lugd. *οἷα* Cod. reg. Edd. *τόν* Cod. reg. Edd. De scriptura *πρὸ τοῦ* et *προτοῦ* vd. Popp. Proleg. ad Thuc. P. I. p. 464. Ast. ad Plat. Alcib. I, 6. Stallb. ad Plat. Symp. 1. (*πρὸ τοῦ* ap. Plat. exhibentes).

Digitized by Google

ὑπῆρξε. Τί δαί; οἳ καὶ διδάσκονταί τι, καθάπερ Σόλωνα ἐκλαμπρυνόμενον ἔπεσιν ὁρῶμεν, ὃς γηράσκειν καθ᾽ ἡμέραν διδασκόμενός τί φησιν, οἷόν τι κἀγὼ πεποίηκα, ὃς γέρων ὢν γράμματα ἔμαθον Ἑλληνικά· ἃ δὴ οὕτω πως συνήρπασα ἐκθύμως, ὥςπερ εἰ χρόνιον δίψος ἐκπλῆσαι ἐπιθυμῶν, ἵνα γνώριμά μοι γένοιτο αὐτὰ ταῦτα, οἷς παραδείγμασι νῦν προσχρώμενόν με ὁρᾶτε. Οἷον δὴ καὶ Σωκράτην δράσαντα περὶ χορδὰς πυνθανόμενος ἐβουλόμην μὲν ἔγωγε ἂν κἀκεῖνο (ἐπεμελοῦντο γάρ τοι καὶ χορδῶν μαθήματος οἱ ἀρχαῖοι)· τὰ περὶ τοὺς λόγους δ᾽ ὡς ἀληθῶς διεπονησάμην.

IX. Οὐδέ τι νῦν ἐπιποθῶ νεανίσκου ἰσχὺν (ἕτερος γὰρ 27
ἦν οὑτοσὶ τόπος κακιῶν εἰς τὸ γῆρας), οὐδέν τι μᾶλλον ἢ νεανίσκος ὢν ἀλκὴν ἐλέφαντος ἐπόθουν ἢ ταύρου. Χρῆσθαι γὰρ τῷ παρόντι ἀεὶ πρέπει, καί, ὅτι ἂν πράσσῃς, πράττειν εἰς δύναμιν. Τίς γὰρ ἂν γένοιτο εὐκαταφρονητοτέρα φωνὴ τῆς

Τί δαί; οἳ] Expressa est lect. *Quid, qui*, ab Orell. et Otton. ex optt. Codd. recepta: cett. Edd. Gernh. quoque *Quid, quod*. Sic Colin. ex emendat. ὅτι pr. οἳ.

ὃς γηράσκειν καθ᾽ ἡμέραν διδασκόμενός τι φησιν] καθημέραν Cod. reg. Plutarch. Solon. cp. 2. ὅς γε καὶ πρεσβύτερος ὢν ἔλεγε Γηράσκειν αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Ibid. cp. 31. Γηράσκω δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Add. Plat. Amator. p. 133. C. Schol. Soph. Antig. v. 703. Erf. Plut. Cat. Mai. cp. 2. Ἄλλως δὲ παιδείας Ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται κτλ.

πως συνήρπασα ἐκθύμως—προσχρώμενον—Σωκράτην] πως om. Cod. reg. συδήρπασα Sturm. συνέρπασα Goez. εὐθύμως Bas. Colin. Lugd. Goez. προχρώμενον Goez. Σωκράτην Cod. reg. Goez. Σωκράτη reliq. Edd. vd. Flügel. obss. in Plut. Phoc. p. 30. *Avide arripere* ap. Cic. rectius i. q. προθύμως—σὺν μεγάλῃ προθυμίᾳ τρέπεσθαι πρός τι.

ἐβουλόμην μέν] μέν om. Colin.

ἐπεμελοῦντο γάρ τοι καὶ χορδῶν μαθήματος] καί bis Bas. *Fidibus discere* ap. Cicer. i. q. λυρίζειν—κιθαρίζειν μανθάνειν. Diog. Laert. I, 32. de Socrate. Ἀλλὰ καὶ λυρίζειν ἐμάνθανεν ἤδη γεραιός. Vd. Van der Ton. Comment. p. 52.

τὰ περί] Ἀλλὰ τὰ περί Colin.

Cap. IX. ἕτερος γὰρ ἦν οὑτοσὶ τόπος κακιῶν εἰς τὸ γῆρας] γὰρ ἦν 27
om. Cod. reg. τό Goez. Cic. verba *locus de vitiis senectutis* rectius mihi convertenda videntur: αὕτη γὰρ ἦν ἡ δευτέρα ὑπόθεσις περὶ τῶν κακιῶν (κακῶν) τοῦ γήρως.

οὐδέν τι μᾶλλον ἢ νεανίσκος ὢν ἀλκὴν ἐλέφαντος ἐπόθουν ἢ ταύρου] τι omis. Cod. reg. καί pro τι Colin. Glossema *vires* post *elephanti* expressit Gaza voc. ἀλκήν et verba *tauri aut elephanti* transposuit.

Χρῆσθαι γὰρ τῷ παρόντι ἀεὶ πρέπει, καί, ὅτι ἂν πράσσῃς, πράττειν εἰς δύναμιν] Ne quem forte haec inconstantia offendat, is conferat Plut. Solon. cp. 27. θάλατταν—θάλασσαν ibiq. Schaef. Vol. IV. p. 320. Flügel. l. l. p. 36. Pertinent huc formulae, quae apud Graecos in proverbium abiere: τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν Plat. Gorg. cp. 54. Heind. Stallb., cum qua ibid. coniuncta legitur altera formula

Digitized by Google

Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου; ὃς γέρων ὢν ἤδη τοὺς ἀθλητὰς γυμναζομένους ἐν τῷ σταδίῳ θεώμενος ἐπιβλέψαι εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ λέγεται καὶ φάναι δακρύων· Ἀλλ' οὗτοί γε ἤδη τεθνήκασι. Μὰ Δί', οὐχ οὗτοι τοσοῦτον, ὅσον σὺ φλυαρεῖς· οὐ γάρ σὺ διὰ σεαυτὸν ἀπεδείχθης σεμνότερος οὐδεπώποτε, ἀλλὰ διὰ τὰ σεαυτοῦ πλευρά τε καὶ τοὺς βραχίονας. Οὐδὲν οὖν οἱ περὶ Σέξτον Αἰμύλιον τοιοῦτο, οὐδὲν ἔτεσι πρόσθεν πολλοῖς οἱ περὶ Τίτον Κορούγκανον, οὐδὲν ἄρτι οἱ περὶ Πόπλιον Κράσσον, ὑφ' ὧν τὰ νόμιμα τοῖς πολίταις προὐγράφετο· οἷς
28 μέχρι ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐπιδέδωκε τὸ φρονεῖν. Ἀλλὰ δέος, μὴ ὁ ῥήτωρ γήρᾳ παραχαλάσειεν· ἔστι γὰρ καὶ αὐτοῦ τὸ ἐπιτήδευμα οὐ μόνον ἀγχινοίας, ἀλλὰ καὶ πλευρῶν εὐτονίας. Καί,

---

eiusdem significationis δέχεσθαι τὸ διδόμενον; τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι Lucian. Necyom. 21. illustrat Hemsth. Lugd. τράττειν.

φωνὴ τῆς Μίλωνος] τοῦ τῆς Μίλωνος Colin. τοῦ Μίλωνος Goez.

ὃς γέρων ὢν ἤδη τοὺς ἀθλητάς] *Qui cum senex esset iam* exhibent Codd. ap. Ott., vulgo *qui cum iam senex esset.* Sturm. τὴν ἀθλητάς.

ἐπιβλέψαι εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ] αὐτοῦ om. Cod. reg. Cic. habet *suos:* quod pronomen ne quis in αὑτοῦ mutet, vetant Matth. Gr. Vol. I. §. 148. not. 3. Stallb. ad Plat. Gorg. cp. 7. Ed. Gothan. Flüg. l. l. p. 21. De frequenti confusione vd. Bähr. in Creuz. Melett. P. III. p. 27. Sturm. h. l. et infra τὴν βραχίονας. Recte Blum. Anleit. p. 148. ἀποβλέπειν substituit.

οὐχ οὗτοι τοσοῦτον, ὅσον σὺ φλυαρεῖς] τόσοῦτον om. Cod. reg. φλυαρῇς Cod. reg. Locum perperam intellexit Gaza, recte explicatum a Facciolato: Non tam lacerti tui, quam tu ipse mortuus es, Milo. Pro φλυαρεῖς ponendum erat φλύαρε.

οὐ γάρ σὺ διὰ σεαυτὸν ἀπεδείχθης σεμνότερος οὐδεπώποτε] *Nobilitari* i. q. ἔνδοξον — περιβόητον γίγνεσθαι — εὔκλειαν κτᾶσθαι — δόξαν λαμβάνειν etc. Goez. διά om., idem male ἀπεθείχθης. Pro διά Blum. Anleit. p. 148. κατά substituit.

σεαυτοῦ πλευρά τε] σαυτοῦ Cod. reg. τε omis. Cod. reg.

οἱ περὶ Σέξτον Αἰμύλιον — πολλοῖς οἱ περὶ Τίτον Κορούγκανον] σεκτόν Cod. reg. πολλοῖς om. Cod. reg. *Emilius* omnes Codd. *Aelius* ex emendat Manut. Balduin. Graev. recc. infra hoc Cap. Αἰμύλιος Cod. reg. Colin. Αἰμύλιος Ald. Bas. Lugd. Αἰμίλιος Sturm. Goez. Gaza, cui obversabatur Gr. αἱμύλιος, Αἰμύλιος scripsit. Vd. de hac etymolog. nugantem Plut. Aemil. Paul. cp. 2. ibiq. Schaef. Vol. IV. p. 409. Ed. Teubn. *Coruncanii* praenomen fuit *Tiberius*, non *Titus* vd. supra ad Cap. 6. Cod. reg. πολλοῖς om. De formula οἱ περί τινα vd. nos ad idem Cap.

τὰ νόμιμα — προὐγράφετο] *Iura praescribere* Blum. Anleit. p. 148. interpretatus est νόμους γράφειν: ego τὰ δίκαια προτιθέναι.

28 παραχαλάσειεν] παρακαλάσειεν Cod. reg. Colin.

ἀλλὰ καὶ πλευρῶν εὐτονίας] Cod. reg. Colin. Goez. Lugd. ἐντονίας Ald. Bas. Sturm. Quum εὐτονία et ἐντονία idem fere significent facillimeque inter se confundi potuerint, difficilis est optio; priorem lect. praetuli ob Cod. reg. Expressa est lect. *sed laterum etiam virium:* vulgata optt. Edd. *sed laterum etiam et virium.*

Digitized by Google

νὴ Δία, εὐήχου φωνῆς ἐμμελὲς ἐκεῖνο ἔτι κἂν τῷ γήρᾳ οὐκ
οἶδ' ὅπως ἐκλάμπει· ὅπερ ἔγωγε ἔτι καὶ νῦν οὐκ ἀπώλεσα· καὶ
τἀμὰ ἔτη ὅμως ὁρᾶτε. Ἀλλὰ μὴν εὐπρεπής ἐστιν ὁ τοῦ γέρον-
τος λόγος καὶ ἥσυχος καὶ ἀνειμένος, καὶ ὡς τὰ πολλὰ αὐτὸς
ἀκρόασιν ἑαυτῷ ἐξεργάζεται ὁ τοῦ εὐφραδοῦς γέροντος πρᾶός
τε καὶ εὐσύνθετος λόγος. Οὗ δὴ κἂν εἰ αὐτός τις ἐφικνεῖσθαι
μὴ οἷός τ' εἴη, ἐπιστέλλειν γε μὴν Σκιπίωνι καὶ Λαιλίῳ δύ-
ναιτο ἄν. Τί γὰρ ἥδιον γήρως σπουδαῖς βρίθοντος ἐκ νεότη-
τος; Ἢ οὐδὲ ταύτην γοῦν τὴν ἰσχὺν καταλείψομεν γήρᾳ, δι- 29
δάσκειν, παιδεύειν, ἄγειν εἰς ἅπαν καθῆκον τοὺς νέους; οὗ
δὴ ἔργον τί ποτ' ἂν περιφανέστερον γένοιτο; Ἐμοὶ τοίνυν καὶ
οἱ περὶ Γναῖον καὶ Πόπλιον τὼ Σκιπίωνε καὶ οἱ σοὶ δύο πάπ-
ποι, Λεύκιος Αἰμύλιος καὶ Πόπλιος Ἀφρικανὸς, εὐτυχεῖς ὄντες
τῆς τῶν εὖ γεγονότων ἠϊθέων ὁμιλίας ἐδόκουν· μὴ δέ τινες
ὦσι διδάσκαλοι τεχνῶν ἀγαθῶν, οὓς μακαρίους οὐ νομιστέον,

καὶ τἀμὰ ἔτη ὅμως ὁρᾶτε] *et videtis tamen meos annos* unius Cod. Manut. est expressum: vulgo *et* (*καὶ* i. q. et sane) *videtis annos*.

Ἀλλὰ μὴν εὐπρεπής ἐστιν ὁ τοῦ γέροντος λόγος καὶ ἥσυχος καὶ ἀνειμένος] Gaza secutus est ordinem verborum *Sed tamen decorus est senis sermo*, ut Orell. ex optt. Codd. *Sed tamen decorus est sermo senis* Gernh. *Sed tamen est decorus senis sermo* Otto. Colin. ἀνειμένον.

πρᾶός τε καὶ εὐσύνθετος λόγος] Gaza transposuit verba: Edd. Cic. *compta et mitis oratio*.

Οὗ δὴ — ἐπιστέλλειν] *Quod si* a Gaza expressum in plerisque Codd. et Edd. (Gernh. Ott.) exstat: *Quam si* Orell. improbante Ottone. *Praecipere* non est ἐπιστέλλειν, sed διδάσκειν — ὑφηγεῖσθαι. Colin. δύναιτ' ἄν.

Τί γὰρ ἥδιον γήρως σπουδαῖς βρίθοντος ἐκ νεότητος] Verba Cic. *Quid enim iucundius senectute stipata studiis iuventutis* in hunc fere modum sunt transferenda: *Τί γὰρ ἥδιον γήρως περιβεβλημένου — περιειλημμένου σπουδαῖς τῆς νεότητος;*

καταλείψομεν] καταλήψομεν Cod. reg.

οὗ δὴ ἔργον τί ποτ' ἂν περιφανέστερον γένοιτο] ἔργου — γένοιτο Colin.; Colin. emendatio accurate respondet Cic. verbis *quo quidem opere*, quae non damnanda videtur, quum ἔργον cum ἔργου facillime a librariis confundi potuisset et ἔργον rectius ex indole linguae Graecae post τί ponendum fuisset. 29

Ἐμοὶ τοίνυν καὶ οἱ περὶ Γναῖον καὶ Πόπλιον τὼ Σκιπίωνε καὶ αἱ σοὶ δύο πάπποι Λεύκιος Αἰμύλιος καὶ Πόπλιος Ἀφρικανὸς εὐτυχεῖς ὄντες τῆς τῶν εὖ γεγονότων ἠϊθέων ὁμιλίας ἐδόκουν] τὼ Σκιπίωνε omisso καί Cod. reg. καὶ τὼ Σκιπίωνε Edd. Λεύκιος καὶ [deletum, sed puncta subscripta] Αἰμύλιος Cod. reg. Ceterum structura Adiect. εὐτυχής cum Genitivo inusitata, pro quo Dativus [*fortunati comitatu* Cic.] erat ponendus, et verbi δοκεῖν cum Participio ὄντες pro Infinitivo εἶναι; *Comitatus* h. l. i. q. πομπή — παραπομπή — ἀκολουθία. De οἱ περὶ Γναῖον κτλ. pro Scipione ipso vd. annot. ad Cap. 6.

διδάσκαλοι τεχνῶν ἀγαθῶν] *Bonarum artium magistri* sunt διδάσκαλοι τεχνῶν ἐλευθερίων.

Digitized by Google

κἂν τὰ περὶ ἰσχὺν γεγηρακότα καὶ ἐκλελοιπότα γε ᾖ. Καί τοι καὶ ἡ τῆς ἰσχύος αὕτη γε ἐπίλειψις κάκη νεότητος πλεονάκις ἢ γήρως συμβαίνει· νεότης γὰρ φιλήδονος καὶ ἀκόλαστος σῶμα
30 διάκενον φέρουσα τῷ γήρᾳ παρέδωκε. Κῦρος μὲν οὖν παρὰ Ξενοφῶντι τῷ λόγῳ, ὃν διελήλυθεν ἀποθνήσκων, γέρων ὢν παντελῶς, οὔ φησιν ἐπαισθέσθαι ποτὲ τὸ ἑαυτοῦ γῆρας ἀσθενέστερον γενόμενον τῆς νεότητος. Ἐγὼ δὲ καὶ Λεύκιον Μέτελλον μέμνημαι ἰδὼν ἔτι παῖς ὢν (ὃς τετραετίᾳ μετὰ τὴν ἑτέραν ὑπατείαν ἀρχιερεὺς ἀποδειχθεὶς μέγιστος ἔτη δύο καὶ εἴκοσι προὔστη τῆς ἀρχιερωσύνης) οὕτω πως εὖ ἔχοντα τὴν ἰσχὺν τὸν ἔσχατον χρόνον τῆς ἡλικίας, ὥσθ' ἥκιστα νεότητά γε ἐπιζητεῖν. Περὶ ἐμαυτοῦ γὰρ λέγειν ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον· ἣν καὶ πρεσβυτικὸν τοῦτό γε ᾖ καὶ τῇ ἡλικίᾳ ἡμῶν συγκεχωρημένον.

31 X. Ὁρᾶτε γὰρ καὶ ὡς παρ' Ὁμήρῳ Νέστωρ τὴν ἑαυτοῦ

γεγηρακότα καὶ ἐκλελοιπότα γε ᾖ] Bas. γερηρακότα Colin γ' ᾖ.

σῶμα διάκενον — παρέδωκε] *Effetum corpus* i. q. σῶμα ἀσθενὲς — ἄῤῥωστον — ἐκλελυμένον — παραλελυμένον. Colin. e mala correct. παραδίδωσι. De hoc usu frequenti Aoristi vd. Rost. Gr. §. 116. not. 4. Stallb. ad Plat. Phaedon. c. 18. p. 78. Ed. Gothan. Blume. ad Eurip. Erechth. v. 29. apud Lycurg. cp. 24.

30 Κῦρος μὲν οὖν παρὰ Ξενοφῶντι τῷ λόγῳ, ὃν διελήλυθεν ἀποθνήσκων, γέρων ὢν παντελῶς, οὔ φησιν ἐπαισθέσθαι ποτὲ τὸ ἑαυτοῦ γῆρας ἀσθενέστερον γενόμενον τῆς νεότητος] Vd. Xen. Cyr. VIII, 7. — σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ᾐσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον. Ad quem loc. Bornem. Ed. Goth. haec annotavit: „Ex quibus verbis non recte, opinor, colligi potest, Ciceronem γενόμενον legisse: hic enim non potuit non dicere *factam*, sed qui loquens introducitur Cyrus quidni praesentis participio aeque bene uti potuerit atque nostrates: *noch nie habe ich gemerkt, dafs mein Alter schwächer wird, als meine Jugend war.*" Gaza *factam* explicuit γενόμενον. — Colin. ἐν τῷ λόγῳ ex emendat. Bas ἐθαισθέσθαι ποτέ.

Ἐγὼ δὲ καὶ — τετραετίᾳ — ἀρχιερωσύνης] Ἐγὼ δὲ καὶ Cod. reg. Ἐγὼ καὶ Edd. nisi quod Goez. Ἐγὼ δέ; Cod. reg. τετραετείᾳ, ἀρχιεροσύνης Cod. reg. Goez.

οὕτω πως εὖ ἔχοντα] οὕτω πῶς ἔχοντα Cod. reg. περ Edd.

Περὶ ἐμαυτοῦ γὰρ λέγειν ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον] *mihi* in aliquot Codd. omissum et ab Ottone uncis inclusum non expressit Gaza. Lugd. μέγειν.

31 Cap. X. Ὁρᾶτε γὰρ καὶ ὡς παρ' Ὁμήρῳ Νέστωρ τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν πολλάκις ὑμνεῖ] Vulgata optt. Codd. et Edd. est *Videtisne, ut apud Homerum;* Edd. Asc. 2. Manut. Lambin. etc. *Videtis enim, ut.* Gaza convertit quasi scriptum esset: *Videtis enim, ut etiam apud Homerum saepe Nestor de viribus suis praedicet.* Pro *virtutibus* G. Canterus Nov. Lect. in Gruter. Lamp. T. III. p. 647. *viribus* emendavit, observans et Homerum sic docere et Gazam vertere. Pro soloeco τοῦ ἑαυτοῦ Cod. et Edd. emendavi τὴν ἑαυτοῦ. Lugd. παλλάκις.

Digitized by Google

ἰσχὺν πολλάκις ὑμνεῖ. Τρίτην γὰρ ἤδη γενεὰν ἀνθρώπων ἐβίου· οὐδέ οἱ φόβος, μὴ τἀληθῆ περὶ ἑαυτοῦ κηρύττων ἤτοι λίαν ἀλαζὼν ἢ λάλος δοκέῃ. Καὶ γὰρ ὡς Ὅμηρος ἔφη·

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Εἰς ἣν δή γε ἡδονὴν οὐδεμιᾶς ἰσχύος τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐτύγχανε προςδεόμενος· καὶ μὴν δὴ κἀκεῖνος ὁ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμὼν δέκα τυχεῖν οὐ τῷ Αἴαντι ὁμοίων, ἀλλὰ τῷ Νέστορι εὔχεται· ὃ δὴ εἰ προςγένοιτό οἱ, οὐκ ἀμφιβάλλει τὸ μὴ οὐκ ὀλίγου χρόνου ἁλῶναι τὸ Ἴλιον. Ἀλλ' ἐπάνειμι δὴ ἐπὶ τὰ 32
παρ' ἐμαυτοῦ. Ἐγὼ γὰρ τέταρτον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος διάγων τουτὶ βουλοίμην ἂν σεμνύνεσθαι ἔχειν, ἐφ' οἷς ὁ Κῦρος· ἔχω μέντοι τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς ἰσχὺς μὲν οὐκ ἔτι μοι ἡ αὐτή, ἥ δήποτε ἦν ἢ στρατιώτῃ ἐπὶ τῷ Λιβυκῷ πολέμῳ, ἢ ταμίᾳ ἐπὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ πολέμῳ, ἢ ὑπάτῳ ἐν Ἰβηρίᾳ, ἢ ὕστερον ἔτει τετάρτῳ, ἡνίκα χιλίαρχος ὢν ἀμφὶ Θερμοπύλας κατεμαχόμην, Μάρκου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος ὄντος ὑπάτου· οὐ μὴν σαφῶς με ἐξενεύρισε τὸ γῆρας, οὐδὲ ἐκάκωσεν, ὡς καὶ ὑμεῖς δὴ ὁρᾶτε· οὐδὲν γὰρ τὸ βουλευτήριον ὡς ἀποῦσαν ποθεῖ τὴν

Τρίτην γὰρ ἤδη γενεὰν ἀνθρώπων ἐβίου] Hom. Il. 1, 249 sq.

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο
ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

Odyss. 3, 245. Γλώττης Cod. reg. Goez. v. 249. omis. ἀπό; Lugd. γλυκύων. De hoc loco Homerico a scriptoribus Graecis laudato et imitando expresso vd. Comment. van der Ton. p. 78. not. 1. Lucian. Parasit. cp. 44. ὅ τε γὰρ Νέστωρ ἐκεῖνος, οὗ ἀπὸ τῆς γλώττης ὥςπερ μέλι ὁ λόγος ἀπέῤῥει.

ἑαυτοῦ] Cod. reg. αὐτοῦ Edd.

εἰς ἣν] ἐς ἣν Cod. reg.

καὶ μὴν δὴ κἀκεῖνος κτλ.] κεῖνος Colin. Hom. Il. 2, 371—374.

αἲ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἄπολλον!
τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιῶν·
τῷ κε τάχ' ἠμύσειε πόλις Πριάμοιο ἄνακτος,
χερσὶν ὑφ' ἡμετέρῃσιν ἁλοῦσά τε περθομένη τε.

De h. l. a scriptoribus Graec. citato vd. Comment. van der Ton. p. 79. not. 1.

ὃ δὴ εἰ προςγένοιτό οἱ] Expressa est lectio *quod si sibi acciderit*; al. Gernh. Orell. Ott. *sibi* omittunt. Colin. οἱ omis.

ὀλίγου χρόνου] ὀλίγον χρόνον Cod. reg.

βουλοίμην ἂν] Cod. reg. βουλοίμην μὲν ἂν Edd. 32

δήποτε] δήποτ' Colin.

Μάρκου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος] Cod. reg. Ἀττιλίου Edd. nisi quod vitiose Ἀπτιλίου Bas. et Ἀπτελίου Goez. De falsa scriptura Codd. *M. Atilio* pro *M'. Acilio* vd. Otton.

ὡς καὶ ὑμεῖς δὴ ὁρᾶτε] ἡμεῖς δὴ ὁρᾶτε Cod. reg. ὑμεῖς νῦν Edd. Cicero: *ut vos videtis*, i. e. ὡς ὑμεῖς ὁρᾶτε.

Digitized by Google

ἐμὴν ἰσχύν, οὐδὲν τὰ ἔμβολα, οὐδὲν οἱ φίλοι, οὐδὲν οἱ πελάται, οὐδὲν αἱ ξένοι. Οὐδὲ γὰρ πώποτε συγκατεθέμην τῇ παλαιᾷ καὶ ἐπαινετῇ παροιμίᾳ, ἢ γέροντα πρωϊαίτερον γίγνεσθαι παραινεῖ, εἰ βούλοιο ἐπὶ πολὺ γέρων εἶναι. Ἀλλ' ἔγωγε ἧσσον ἂν ἐπὶ πολὺ γέρων εἶναι μᾶλλον ἑλοίμην, ἢ γέρων εἶναι πρὶν εἶναι. Ἀμέλει καὶ οὐδεὶς με ἔτι καὶ νῦν ἔσχεν εὑρεῖν μὴ ἄσχολον ὄντα. Ἀλλ' ἰσχύος ἔλασσον ἔχω ἢ ὁποτεροσοῦν ὑμῶν;
33 Ἀλλ' οὐδ' ὑμεῖς γε τὴν Τίτου Ποντίου τοῦ ταξιάρχου ἰσχὺν ἔχετε· ἆρ' οὖν διὰ τοῦτ' ἐκεῖνος βελτίων ἡμῶν εἴη; Μόνον ἰσχύος συμμετρία παρέστω, τοσοῦτον δ', ὅσον ἂν ἕκαστος δυνατὸς ᾖ, ἀγωνιζέσθω· καὶ ναὶ δὴ ἐκεῖνός γε οὐδέν τι πόθῳ κρατήσεται μεγάλης ἰσχύος. Μίλων γε μὴν Ὀλυμπίασι παρελθεῖν εἰς τὸ θέατρον λέγεται, βοῦν ζῶον ἀνέχων τοῖς ὤμοις. πότερον οὖν τὴν περὶ τὸ σῶμα ταύτην, ἢ τὴν τῆς Πυθαγόρου ἀγχινοίας ἰσχὺν ἂν ἕλοιο δοθῆναί σοι; Ἁπλῶς δὴ τῷ ἀγαθῷ τούτῳ χρῶ μὲν παρόντι, ἀπὸν δὲ μηδὲν ἐπιζήτει, εἰ μὴ τάχα καὶ ἔφηβοι τέως μὲν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, σμικρὸν δὲ παραμείψαντες τὴν ἡβητικὴν ἐπιζητεῖν μέλλουσι. Δρόμος ἡλικίας ἐστὶν ὡρισμένος καὶ φύσεως ὁδὸς μία καὶ αὕτη ἁπλῆ, οἰκείαν τε ὡραιότητα μέρος ἡλικίας ἕκαστον εἴληχεν· ὡς γάρ τοι ἀσθένεια μέν ἐστι παίδων, ἀλκὴ δὲ νεανίσκων, σεμνότης δ' ἤδη ἐμβριθοῦς ἡλικίας, οὕτως ἄρα καὶ ἡ τοῦ γήρως πέπανσις ἔχει τι κατὰ φύσιν, ὅπερ εἰς καιρὸν οἰκεῖον προσήκει παραλαμβά-

---

ἐπαινετῇ—πρωϊαίτερον] *ἐπενετῇ* Colin. *πρωϊέτερόν* Cod. reg.

Ἀμέλει καὶ οὐδεὶς με ἔτι καὶ νῦν ἔσχεν εὑρεῖν μὴ ἄσχολον ὄντα] *Ἀμέλλει—ἔσχε* Cod. reg. Gaza hunc locum non recte est interpretatus vd. Gernh.

Ἀλλ' ἰσχύος ἔλασσον ἔχω ἢ ὁποτεροσοῦν ὑμῶν] Omissa sunt in Cod. reg.

33 *βελτίων ἂν ὑμῶν*] Cod. reg. *βελτίων ὑμῶν* Colin. Lugd. Goez. *ἡμῶν* Ald. Bas. Sturm. Quum al. Codd. *vobis*, al. *nobis* addant, non certo quidem ob var. lect. decerni potest, utram lect. expresserit Gaza, mihi tamen *vobis* in pluribus repertum quam *nobis* expressisse videtur. Optt. Edd. recc. Gernh. Orell. Ott. hoc glossema eiecere.

παρέστω—ἀγωνιζέσθω] *παρέσχε* Cod. reg. *ἀγωνιζέστω* Colin. *ἀγωνίζεσθαι* Goez.

ἐκεῖνός γε οὐδέν] *κεῖνος οὐδέν* Cod. reg.

Μίλων] *Μήλων* Cod. reg.

τὴν περὶ τὸ σῶμα ταύτην, ἢ τὴν τῆς Πυθαγόρου] *τήν* ante *περί* omis. Colin. *Πηθαγόρου* Lugd. *τοῦ Πυθαγόρου* Goez.

παραμείψαντες] *παραμείψωντες* Sturm. *παραμείψαντεις* Bas.

οἰκείαν τε ὡραιότητα μέρος ἡλικίας ἕκαστον εἴληχεν] Quum ap. Cic. legatur *sua cuique parti aetatis tempestivitas est*, correxi *ἕκαστον* pro vitioso *ἕκαστος* in Cod. reg. Edd. Pro *τε* Lugd. *σε*.

ὡς γάρ τοι ἀσθένεια μέν ἐστι παίδων, ἀλκὴ δὲ νεανίσκων, σεμνότης δ' ἤδη ἐμβριθοῦς ἡλικίας, οὕτως ἄρα καὶ ἡ τοῦ γήρως πέπανσις—προσήκει] Gaza expressit trium Codd. Vinc. Contar. et vett.

νεσθαι. Ἀλλ᾽ οἶμαί σε πυνθάνεσθαι, ὦ Σκιπίων, ἅττα Μασσανάσσης ὁ σὸς νομιζόμενος ξένος ποιεῖ τὸ τήμερον, ἔτη ἐνενήκοντα γεγονώς· πεζὸν μὲν ἐπιβαλλόμενον ὁδοιπορεῖν, ἐφ᾽ ἵππου τὸ παράπαν οὐκ ἀναβαίνειν· ἐφ᾽ ἵππον δέ, ἀφ᾽ ἵππου οὐδαμοῦ καταβαίνειν· μηδενί τε ὄμβρῳ, μηδενὶ ψύχει προςάγεσθαι καλύψαι τὴν κεφαλήν· ξηρότητά τε αὐτῷ σώματος εἶναι πλείστην· διὸ καὶ πάντων δὴ τῶν τε εἰς βασιλέα καθηκόντων τῶν τε περὶ λειτουργίας προστεταγμένων εὖ μάλα διατελεῖν ἀφικνούμενον. Δύναται τοίνυν σωφροσύνη καὶ ἄσκησις ἔτι κἂν τῷ γήρᾳ τι τῆς πρόσθεν ῥώμης διαφυλάττειν. 34

XI. Οὐκ ἔστι, φησί, τῷ γήρᾳ ἰσχύς. — Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἀπαιτεῖται τὸ γῆρας ἰσχύν. Καὶ νόμοις ἄρα καὶ ἔθεσιν ἡ ἡμετέρα ἡλικία τῶν τοιούτων λειτουργιῶν ἐστιν ἀτελής, ἃς οὐκ ἔστιν ὑφίστασθαι ἄνευ ἰσχύος· ὥςτ᾽ οὐ μόνον, ἃ μὴ δυνάμεθα,

---

Edd. lectionem *ut enim infirmitas est — sic senectutis — habet.* Vulgata nunc est: *ut et infirmitas — et senectutis — habeat*, de qua var. lect. vd. Gernh. Orell. Ott. *Ferocitas* non est ἀλκή, sed ἀκολασία — ἀκρασία. Otto in interpretat. Gazae laudanda male ἀσθενεῖν pro ἀσθένεια exhibuit. Goez. ἐμβριθοῦς — πέπαυσις; Colin. προςήκει.

ἅττα Μασσανάσσης ὁ σὸς νομιζόμενος ξένος — γεγονώς] *Μασσανάσσης* Cod. reg. *Μασανάσσης* Goez., de cuius nominis var. scriptura vd. nos ad Somn. Scip. cp. 9. Gaza expressit lect. plerorumque Codd. *habitus*, quam Langius, Cuiacius, Lambinus al. in *avitus* mutavere. Ceterum erravit Otto annotans, ὡς νομιζόμενος (ὁ σός Gernh. leg.) apud Gazam exstare. Goez. γεγὼνος. 34

ἐφ᾽ ἵππον δέ, ἀφ᾽ ἵππου οὐδαμοῦ καταβαίνειν — τε ὄμβρῳ — προςάγεσθαι] ἄφιππον — τῷ ὄμβρῳ Cod. reg. Gaza secutus est lect. Codd. Oxon. ε. ψ. Dresd. (d4. ap. Otton.): *cum autem sit in equum* pro vulg. *quum equo*. Bas. καταβάνειν, Goez. διασάγεσθαι.

καὶ πάντων — καθηκόντων, τῶν τε περὶ λειτουργίας προστεταγμένων εὖ μάλα διατελεῖν ἀφικνούμενον] Structura verbi ἀφικνεῖσθαι cum Genitivo est posterioris Graecitatis, de qua vd. Bast. epist. crit. p. 176 sq. Gaza cp. 11. *exsequi* interpretatus est ἐφικνεῖσθαι c. Genit. At nec ἀφικνεῖσθαι, nec ἐφικνεῖσθαι c. Genit. (de quorum vv. frequenti confus. vd. Steph. Thes. Bast. l. l.) significat *exsequi; exsequi officia* ap. Cic. non est ἀφικνεῖσθαι τῶν καθηκόντων, sed πράττειν τὰ καθήκοντα — δέοντα — προςήκοντα. Bas. τῶν omis. Lugd. προστιταγμένων.

Δύναται τοίνυν σωφροσύνη καὶ ἄσκησις ἔτι κἂν τῷ γήρᾳ τι τῆς πρόσθεν ῥώμης διαφυλάττειν] καί pro κἂν Cod. reg. ῥώμην Edd., quod in ῥώμης mutavi; τῆς omis. Sturm. σωφρυσύνη — διαφιλάττειν Goez. Substantiva σωφροσύνη καὶ ἄσκησις ex arbitrio transposita sunt, quum Cic. *exercitatio et temperantia* repraesentet. Gaza expressit vulgatam *in senectute*; exhibent *senectuti* quinque Codd. Oxx. Pith. Dresd. Edd. Graev. Olivet. Ceterum Cod. reg. omis. verba τῆς πρόσθεν. — Cap. XI. ἰσχύς.

Cap. XI. *Οὐκ ἔστι, φησί, τῷ γήρᾳ ἰσχύς*] „Theodorus vertit, quasi haec sint adversarii." Gernh.

ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὧν ἐν δυνάμει ἐσμὲν πράσσειν ἀναγκαζόμεθα.
35 Ἀλλ᾽ εἰσὶ πολλοὶ τῶν γερόντων οὕτως ἀδύνατοι, ὥςτε μήτε του τῶν ἐπιτηδευομένων, μήτε ὅλως τῶν κατὰ τὸν βίον λειτουργουμένων οὑτινοσοῦγ ἂν ἐφικέσθαι. Ἀλλὰ τοῦτό γε οὐ γήρως ἰδία κάκη, ἀλλὰ κοινὴ δήπου ἕξεως ἀνθρωπίνης. Ὡς ἀδύνατος καὶ γὰρ ἦν ὁ Ποπλίου Ἀφρικανοῦ υἱός, ὅς σε ποιητὸν ἔθετο· Ὡς ἀδρανοῦς, μᾶλλον δὲ μηδεμιᾶς εὐρωστίας ἐκεῖνός γε μεμοίραται. Ὃ δὴ εἰ μὴ οὕτω συνέβαινεν, ἕτερον ἂν φέγγος ἐκεῖνος τῆς πόλεως ἀνεφάνη· εἰς γὰρ τὸ πατρικὸν μέγεθος τῆς ψυχῆς εὐπορώτερος ἐκ διδασκαλίας παραγέγονεν οὗτος. Τί θαυμαστὸν ἐπὶ τῶν γερόντων, ἢν ἀσθενεῖς ὦσιν ἔνιοι, ὁπότ᾽ αὐτὸ μηδὲ νέοι γε ἀποφυγεῖν ἔχουσιν; Ἀντιστατέογ γε μήν, ὦ Σκιπίων καὶ Λαίλιε, τῷ γήρα καὶ κολαστέον πρὸς ἀκρίβειαν τὰς αὐτοῦ κακίας· ὡς γὰρ πρός τινα νόσον, οὕτω καὶ πρὸς τὸ γῆ-
36 ρας πολεμητέον. Λόγον ὑγιείας ἑκτέον· γυμνασίοις συμμέτροις χρηστέον· τοσοῦτον βρώσεως καὶ πόσεως παρεκτέαν, ὁπόσον τὴν ἰσχὺν ἀναλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ μὴ συμπιέζειν. Μὴ δὲ δὴ μόνον τῷ σώματι συλληπτέον, ἀλλὰ καὶ τῷ νῷ καὶ τῇ ψυχῇ πολλῷ μᾶλλον· καὶ ταῦτα γάρ, εἰ μὴ καθάπερ φωτὶ ἔλαιον ἐπιστάζοις, ἀποσβέννυται ὑπὸ γήρως. Καὶ σώματα μὲν γυ-

---

μήτε ὅλως] μήτ᾽ ὅλως Colin.

35 Ἀλλὰ τοῦτό γε οὐ γήρως ἰδία κάκη, ἀλλά] De duplici ἀλλά vd. Otto ad h. l. Stallb. ad Plat. Euthyphr. p. 15. Plat. Protag. cp. 27. p. 113. Ed. Gothan.

ὅς σε ποιητὸν ἔθετο] *Adoptare* i. q. εἰςποιεῖσθαι υἱόν — παῖδα ποιεῖσθαι — υἱοθετεῖν.

Ὡς ἀδρανοῦς — ἐκεῖνός γε] ἀδρανοῦ Cod. reg. κεῖνός γε Edd.

ἕτερον ἂν φέγγος ἐκεῖνος τῆς πόλεως ἀνεφάνη] *Lumen* i. q. φῶς ap. Homer. Il. 8, 282. Βάλλ᾽ οὕτως, αἴκεν τι φόως Δαναοῖσι γένηαι.

εὐπορώτερος] ἐκπορώτερος Cod. reg.

καὶ κολαστέον πρὸς ἀκρίβειαν τὰς αὐτοῦ κακίας] Gaza secutus est lect. deteriorem multorum Codd. *compescenda* pro *compensanda*, de qua var. bene disputat Otto.

ὡς γὰρ πρός τινα νόσον, οὕτω καὶ πρὸς τὸ γῆρας πολεμητέον] Expressit Gaza lect. *pugnandum namque* in Codd. aliquot Oxonn. Trevir. Lips. al. vd. Ott., vulgo *namque* omittitur. Lugd. οὕυτω.

36 γυμνασίοις] Ald. Sturm. γυμνάσιοι.

τοσοῦτον βρώσεως καὶ πόσεως παρεκτέον, ὁπόσον τὴν ἰσχὺν ἀναλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ μὴ συμπιέζειν] ὁπόσα Cod. reg. Edd. quod quum soloecum sit, in ὁπόσον mutavi. *Adhibere cibum — potionem* h. l. i. q. χρῆσθαι βρώσει — πόσει, non παρέχειν, quod est *praebere* alic. cibum. Pro ἀλλὰ καὶ μὴ συμπιέζειν posuerim μὴ δὲ συστέλλειν.

Μὴ δὲ δὴ μόνον τῷ σώματι συλληπτέον, ἀλλὰ καὶ τῷ νῷ] Μὴ δὲ μή — σώμασι Colin. Expressum est *corpori solum — sed etiam* pro vulgat. c. *soli — sed* vd. Otto.

ἐπιστάζοις, ἀποσβέννυται ὑπὸ γήρως] ἐπιστάζεις — ἀπό Cod. reg. ἀποσβέννηται Lugd.

Καὶ σώματα μὲν γυμνασιῶν καμάτοις βαρύνεται] Expressa est lect.

μνασιῶν καμάτοις βαρύνεται· ψυχαὶ δὲ γυμναζόμεναι αἴρονται. Γέροντας γὰρ εὐήθεις Καικίλιος ὁ κωμικὸς λέγων, τοὺς ταχυπειθεῖς τούτους καὶ ἐπιλήσμονας καὶ παραλελυμένους δηλοῖ· ἅπερ οὐ γήρως ἁπλῶς οὕτω κακίαι, ἀλλ' ἀπράκτου καὶ νωθροῦ καὶ ὑπνηλοῦ γήρως εἰσίν. Ὡς γὰρ τὸ ἀσελγὲς καὶ ἀκόλαστον νεανίσκων μᾶλλον ἤπερ γερόντων ἐστίν, οὐ μέντοι ἁπάντων τῶν νεανίσκων, ἀλλὰ τῶν μοχθηρῶν τὸν τρόπον· οὕτω καὶ ἡ πρεσβυτικὴ αὕτη μωρία, ἣν λῆρον ἔθος προςαγορεύειν, γερόντων κουφολόγων, οὐχ ἁπάντων ἐστίν. Τέτταρας οὖν υἱεῖς 37
ῥωμαλέους καὶ θυγατέρας πέντε οἶκόν τε τηλικοῦτον καὶ πελατείας τοιαύτας Ἄππιος διῳκεῖτο γέρων τε ὢν καὶ τυφλός· εἶχε καὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ὥςπερ τόξον ἐντεταμένην, οὐδέν τι χαλῶν τῷ γήρᾳ ὑπέπιπτεν. Οὐ μόνον γὰρ ἦν εἰκὸς αὐθεντίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡγεμονίαν τινὰ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ διεσώζετο, ἐδεδίεσαν οἱ δοῦλοι, κατῃδοῦντο τὰ τέκνα, ἀγαπητὸν σύμπαντες εἶχον· ἤκμαζεν ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τὸ πάτριον σχῆμα καὶ μάθημα.
Οὕτω καὶ γὰρ εὐσχημόνως ἔχει τὸ γῆρας, εἰ αὐτὸ προστατεῖ 38
ἑαυτοῦ, εἰ τῶν οἰκείων δικαίων ἀντέχεται, εἰ μηδενὶ ἠνδραπό-

---

exercitationum defatigatione pro vulg. *exercitatione*, de qua vd. Gernh. Ott.

Γέροντας γὰρ εὐήθεις Καικίλιος ὁ κωμικὸς λέγων] Καικίλιος Cod. reg. Κεκίλιος Edd. Gaza expressit lect. *comicus* in Codd. reg. Erfurt. Dresd. al. vett. Edd. pro *comicos*; vd. Otto. Infra ταχυπειτεῖς Colin.

καὶ νωθροῦ καὶ ὑπνηλοῦ] Expressum videtur *et ignavae* Codd. Dresd. (d1. ap. Otton.) Oxon. *e.* et *somniculosaeque* septem Codd. Oxonn. Trev. Dresdd. vd. Otton.; vulgo *ignavae, somniculosae.*

37 Τέτταρας — θυγατέρας — καὶ τυφλός· εἶχε] Τέπταρας Bas. θυγαθέρας Sturm. Male Goez. τυφλὸς εἶχε· distinxit.
εἶχε καὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ὥςπερ τόξον ἐντεταμένην] Cod. reg. ἐντεταμένον Edd. Cic. *Intentum enim animum tanquam arcum habebat.*

Οὐ μόνον γὰρ ἦν εἰκὸς αὐθεντίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡγεμονίαν τινὰ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ διεσώζετο] αὐθεντείαν Cod. reg. Edd. mutavi in αὐθεντίαν; pro τινά Cod. reg. τι. Pro ἡγεμονία Blum. Anleit. p. 144. ἀρχή substituit. *Imperium in suos* οἰκοδεσποσύνη, *i. i. s. tenere* — infra *dominari in suos* οἰκοδεσποτεῖν — δεσποτεύειν τῶν οἰκείων explicari potest.

ἤκμαζεν ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τὸ πάτριον σχῆμα καὶ μάθημα] ἤκμαζον [sic Cod. Oxon. o. *vigebant*] Cod. reg. Patrius *mos* non est τὸ πάτριον σχῆμα, sed τὸ πάτριον ἔθος (πατρῷα ἔθη Lycurg. cp. 8. ibiq. Blum. τὰ πάτρια ἔθη Plutarch. Cat. Mai. cp. 16.); et *disciplina* non μάθημα, sed παιδεία — εὐταξία — κοσμιότης. Blum. Anleit. p. 145. κόσμος substituit.

38 προστατεῖ ἑαυτοῦ] ἑαυτῷ Cod. reg.
εἰ μηδενὶ ἠνδραπόδισται] *Mancipatum esse* rectius cum Blum. p. 145. γίγνεσθαι ἐπί τινι — ὑποχείριον εἶναί τινι explicari potest, vel ὑποτετάχθαι τινί — εἶναι ὑπό — ἐπί τινι.

Digitized by Google

διεσται, εἰ εἰς ἐσχάτην ἀναπνοὴν κύριον τῶν σφετέρων διατελεῖ. Ὡς γὰρ νεανίσκον, ἐν ᾧ τι πρεσβυτικόν ἐστιν, ὥς καὶ γέροντα, ἐν ᾧ τι νεανικόν, ἐπαινῶ· ὃ δὴ μετιὼν τις σώματι μὲν γέρων ἂν εἴη, ψυχῇ δὲ οὐ μήποτε ᾖ. Ἀτὰρ οὖν ἐμοὶ μετὰ χεῖρας βιβλίον ἕβδομον Ἀρχαιολογίας, τὰ τῶν παλαιῶν πάντα ὑπομνήματα συλλέγω, τῶν ἐπιφανεστέρων δικῶν, ὧν ποτε συνηγόρησα, τοὺς λόγους νῦν μάλιστα ἐπιτελῶ· νόμιμα οἰωνιστῶν καὶ ἀρχιερέων καὶ πολιτῶν δὴ συντάττομαι· *** Πυθαγο-

---

εἰ εἰς ἐσχάτην ἀναπνοὴν κύριον τῶν σφετέρων διατελεῖ] ἔσχατον Cod. reg. supra Cap. 9. §. 27. μέχρι ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ceterum de structura insolentiore verbi διατελεῖν cum Adiectivo cf. Lobeck. ad Phryn. p. 277.

ἐν ᾧ τι πρεσβυτικόν ἐστιν, ὥς καὶ γέροντα, ἐν ᾧ τι νεανικόν] Cod. reg. [τὶ πρεσβυτικὸν ἐστίν], πρεσβυτικόν τε Edd. praeter Colin., in qua ἐν ᾧ πρεσβυτικόν τι; addunt enim plerique Codd. *est: in quo est senile aliquid* reg. Erfurt., *in quo aliquid senile est* Bas., *in quo senile aliquid est* Lips. quinque Oxon. vd. Orell. Ott., quanquam optt. Edd. Graev. Gernh. Orell. Ott. *est* omittunt, quae tamen exhibent *in quo est aliquid adolescentis*, ubi Gaza *est* omisit, ab Ott. uncis inclusum.

Ἀτὰρ οὖν ἐμοὶ μετὰ χεῖρας βιβλίον ἕβδομον Ἀρχαιολογίας κτλ.] Plutarch. Cat. Mai. cp. 2. Ἄλλως δὲ παιδείας Ἑλληνικῆς (Cap. 23 Ἑλληνικὴ μοῦσα καὶ παιδεία — τὰ Ἑλληνικά — τὰ γράμματα Ἑλληνικά — Ἑλληνικὰ μαθήματα) ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται καὶ πόῤῥω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς Ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι. Τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται· καὶ μεθηρμηνευμένα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι καὶ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται. — Ibid. Cap. 24. — κάλλιστον αὐτὸς ἐγγήραμα τὴν πολιτείαν ποιησάμενος ἀναπαύσεσιν ἐχρῆτο καὶ παιδιαῖς, ὁπότε σχολάζοι, τῷ συντάττεσθαι βιβλία καὶ τῷ γεωργεῖν. Ibid. Cap. 25. Συνετάττετο μὲν οὖν λόγους τε παντοδαποὺς καὶ ἱστορίας. Ceterum quemadmodum apud Latinos locutt. *in manibus esse*—*in manibus haberi* duplici sensu accipiuntur et de rebus, quas manibus tenemus, et de libris, quibus componendis, limandis, perficiendis scriptor operam dat, ut h. l. de Catone est accipiendum, ita ἔχειν ἐν χερσὶν — μετὰ χεῖρας apud Graecos. Dionys. Halic. Iudic. de Thuc. I, 1. ἀναβαλόμενος τὴν περὶ Δημοσθένους πραγματείαν, ἣν εἶχον ἐν χερσίν. De iis quae Thucyd. prop. sunt XVI, 2. ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε. *Origines* Catonis, quae a Gaza hic Ἀρχαιολογία, Cap. 20. Ἀρχαιολογίαι appellantur, a Dionys. Halicarn. Arch. R. I, 74. vocantur ἡ συναγωγὴ τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας.

νόμιμα οἰωνιστῶν καὶ ἀρχιερέων καὶ πολιτῶν δὴ συντάττομαι· ***] ἀστῶν pr. πολιτῶν Cod. reg. Νόμιμα οἰωνιστῶν i. q. supr. Cap. 4. *ius augurii.* Asteriscos posui ad lacunam significandam, inde ortam, quod Gaza verba Ciceronis omisit *multum etiam Graecis literis utor*, quorum interpretatio in Ed. Colin. ex emendat. interposita est: πολλὰ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς χρῶμαι. In eadem Edit. Cap. 17. extrema verba a Gaza omissa sunt suppleta.

Digitized by Google

ρείων ἔθει τῆς περὶ τὴν μνήμην ἀσκήσεως χάριν, ὅπερ ἂν ἡμέραν ἑκάστην ἢ εἴπω, ἢ ἀκούσω, ἢ πράξω, ἑσπέρας ἀναπολῶ. Ταῦτά ἐστιν ἀσκήματα ἀγχινοίας, ταῦτα στάδια νοῦ· ἐν τούτοις ἱδρῶν ἐγὼ καὶ διαπονούμενος οὐ πάνυ τι ἐπιποθῶ τὴν περὶ τὸ σῶμα ἰσχύν. Παρίσταμαι φίλοις, ἔρχομαι εἰς τὴν βουλὴν συνεχῶς, πράγματα εἰσφέρω ἑκὼν εἶναι πολύ τοι καὶ διὰ πολλοῦ μεμελετημένα· ψυχῆς τε ἰσχύϊ, οὐ σώματος ταῦτα διαφυλάσσων· ὧν εἰ καὶ ἔργῳ ἐφικνεῖσθαι μὴ οἷός τε ἦν, ἀλλά μου τόγε κλινάριον εὔφραινεν ἄν με αὐτὰ διαλογιζόμενον ταῦτα, ἃ πράσσειν μὲν δύνασθαι οὐκ εἰκός, δύνασθαι δέ με πεποίηκεν ὁ παρεληλυθὼς οὕτω βίος. Ἀεὶ γὰρ τῷ περὶ πόνους τοιούτους καὶ σπουδὰς βιωτεύοντι οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, ὁπότε ὑπέλθοι τὸ γῆρας· οὕτως ἠρέμα καὶ ἀνεπαισθήτως ἡ ἡλικία γηράσκει, οὐδέ τι ἐξαίφνης κατάγνυται, ἀλλὰ χρονίως ἀποσβέννυται.

XII. Ἐχόμενον δὴ τῶν εἰρημένων ἡ τρίτη βλασφημία 39
τοῦ γήρως, ἢ φασιν αὐτὸ στέρεσθαι ἡδονῶν. Ὢ τοίνυν λαμπροτάτου ἡμῖν ἡλικίας δώρου, εἴ γε τοῦθ' ἡμῶν ἀφαιρεῖται, ὅπερ τῶν φαυλοτάτων ἐστὶν ἐν νεότητι. Λάβετε γάρ, ὦ βέλτιστοι νέοι, λόγον ἀρχαῖον ἀνδρὸς τῶν μεγάλων τε καὶ ἐπιφανῶν εἰς τὰ πρῶτα, Ἀρχύτου Ταραντίνου, ὅς μοι ἐγκεχείριστο νανίσκῳ ἐν Τάραντι διατρίβοντι ἅμα Κυΐντῳ Μαξίμῳ. Οὐδένα γάρ τοι λοιμὸν ἔφασκεν ἀνθρώποις δεδόσθαι ὑπὸ τῆς φύσεως ὀλεθριώτερον ἡδονῆς τῆς διὰ τοῦ σώματος, ἧς ἂν τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν καὶ ἀλόγιστον ἐμφορηθῆναι ἰταμῶς τε καὶ δυσηνίως ὀργῴη τε καὶ κατερεθίζοιτο. Ἐντεῦθεν προδοσίας 40

Πυθαγορείων — ἀναπολῶ] ὅπερ Cod. reg. ἅπερ Edd.; illud praetuli, cum ap. Cic. sit *quid*. *Πηθαγορείων εἴθει* Lugd. *ἀναπλῶ* Goez. Gaza *Pythagoreorum* sept. Codd. Manut. expressit pro vulgata *Pythagoreorumque*. — Versus Pseudo-Pythagorae in carmine aureo 40—44 hi sunt:

> μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προςδέξασθαι,
> πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
> πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
> ἀρξάμενος ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα
> δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο, χρηστὰ δὲ τέρπου.

Ταῦτά — νοῦ] ἀγχοινίας Cod. reg. ταῦτ' ἐστιν Colin. ταῦπα στάδια Lugd.

Παρίσταμαι — τε] πολύ τι Cod. reg.; τε om. Cod. reg.; περίσταμαι Colin.

ἃ πράσσειν μέν] Cod. reg. μή.

παρεληλυθὼς — τῷ περί] παραλελυθὼς — τὸ περί Cod. reg.

Cap. XII. *Ἐχόμενον — αὐτό*] Cod. reg. ἑπόμενον Edd. ἑπίμενον Lugd. αὐτός Ald. Bas. Apud Cic. est: *Sequitur tertia vituperatio.* De v. ἔχεσθαι c. Genit. vd. Passov. Lex. s. v. Schweigh. Lex. Herodot. Sturz. Lex. Xenoph. 39

εἴ γε] ἤγε Cod. reg.

Ἀρχύτου — ὀλεθριώτερον] Ἀρχίτου Colin. Lugd. Goez. νοανίσκῳ — ἀθρώποις Goez. ὀλετριώτερον Colin.

ἧς — κατερεθίζοιτο] ἐμφορηθῆναι correxi, quum Cod. reg. Edd.

Digitized by Google

πατρίδων, ἐντεῦθεν πολιτειῶν ἀνατροπάς, ἐντεῦθεν λαθραίας πρὸς πολεμίους ἀναφύεσθαι συνουσίας· ἁπλῶς τε μηδὲν ἄγος, μηδέ τινα κακουργίαν εἶναι, ἥντιν' οὐκ ἂν ἡ τῆς ἡδονῆς ἐπιθυμία προσδέξασθαι συνωθήσειε· διακορήσεις δὲ καὶ μοιχείας καὶ σύμπασαν ὕβριν τοιαύτην μὴ ἂν ἄλλαις ἴϋγξιν ἀλλ' ἢ ἡδοναῖς παροξύνεσθαι. Ἀνθρώπῳ δὲ δὴ μηδὲν ἐξοχώτερον νοῦ εἴτ' ἐκ φύσεως εἴτ' ἔκ του θεῶν δοθέντος, τούτῳ δὲ τῷ θείῳ δώρῳ τε καὶ χαρίσματι μηδὲν οὕτως ἐναντίον εἶναι ὡς ἡδονήν.
41 Μὴ γὰρ ἂν ἀκολασίας κρατούσης σωφροσύνῃ χώραν ὑπάρχειν, μήθ' ὅλως ἐν ἡδονῆς βασιλείᾳ δύνασθαι ἀρετὴν συσταθῆναι. Ὃ δὴ ἵνα καὶ μᾶλλον εἴη μαθεῖν, πλάττειν ἐκέλευε τῇ διανοίᾳ κατηρεθισμένον τινὰ σώματος ἡδονῇ τοσαύτῃ, ὁπόσην ἂν δύνηται πλείστην χωρῆσαι· οὐδενὶ γὰρ ἀμφίδοξον ᾤετ' ἂν εἶναι, εἰ μὴ ἐν ᾧ σφόδρα γέγηθεν οὕτω χρονίως, μηδὲν διαπράσσεσθαι νῷ, μηδενὸς λόγῳ, μηδενὸς λογισμῷ ἐπιτυγχάνειν ἱκανὸς εἴη. Διὸ καὶ μηδὲν οὕτω βδελυρὸν μηδὲ οὕτω θανατηφόρον εἶναι ὡς ἡδονήν, εἴγε αὕτη μείζων τε οὖσα καὶ χρονιωτέρα πᾶν τὸ φῶς τῆς ψυχῆς ἀποσβέννυσι. Ταῦτα μετὰ Γαΐου Ποντίου τοῦ πατρός, ὑφ' οὗ τῷ Καυδηνῷ πολέμῳ Σπόριος

ἀμφορηθῆναι exhibeant; ὀργώῃ Cod. reg. ὀργαίνῃ Edd.; ἰταμῶς — δυσηνίως Ald. Bas. Lugd. Sturm.; κατερεθήζοιτο Colin. Steph. Thes. L. Gr. T. IV. Ind. v. κατερεθίζω Gazam usum esse de senect. scripsit: Schneider. Lex. Ed. III. auctoritatem huius vocabuli dubiam esse; Rost. Lex. Ed. III. voc. germanum habet, at Passov. Ed. III. omisit. Donec exempla frustra a me quaesita e bonis scriptoribus afferantur, fides voc. mihi erit suspecta. Verba Ciceronis non recte Gaza interpretatus est: Blum. Anleit. p. 155. ὁρμητικόν substituit pro ἀλόγιστον, κτᾶσθαι pro ἐμφορηθῆναι (de quo verb. vd. Phalarid. Epist. p. 26. b. Ed. Schaef. Lex. Herodot. Schweigh. s. v. Iacobs ad Ach. Tat. VI, 19.), ἀλογίστως καὶ ἀκολάστως pro ἰταμῶς καὶ δυσηνίως, ἐπαίρειν pro ὀργᾶν καὶ κατερεθίζειν.

40 προδοσίας — μηδέν] προδοσίαι Ald. πολιτῶν Goez. λαθρίας Cod. reg. Edd. praeter Goez., quae λαθραίας habet, quod recepi (nisi λαθρίους legere malis); σανουσίας Sturm. μηδὲ Colin. Post συνουσίας Colin. ἔφην interposuit: duo Codd. Oxon. 11. Man. Trev. al. Edd. vett. dicebat addunt. Pro συνουσία (colloquium) Blum. l. l. ἔντευξις substituit.

ἥντιν' — συνωθήσειε] συνωθήσειεν Edd. Cic. verba *ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret* ad literam male est interpretatus Gaza: *impellere ad aliquid suscipiendum* i. q. παρορμᾶν — παροξύνειν ἐπί τι.

ἀλλ' ἢ — δή] Omis. ἢ et δή Cod. reg.

41 μήθ' ὅλως — ἱκανός] μήθ' ὅλως μή τε ἐν Cod. reg. διαπράσσεσθαι Cod. reg. ἕνα Bas. διαπράσσασθαι Edd. ἱκανῶς Goez.

Διὸ — αὕτη] δι' ὃ — μηδ' Cod. reg. μὴ δὲ Bas. εἴ γε αὐτή Colin.

ὑφ' οὗ — ἥττηνται] ὑφ' Cod. reg. ἐφ' Edd. (de structura v. ἡττᾶσθαι vid. annot. meam ad Somn. Scip. cp. 18); Καυδηνῷ Cod. reg. Καυδηνῷ Edd. Καυδινῷ Goez. aut ex emend. aut mendo typogr.; Σπύριος Cod. reg. Edd., quod nomen Σπόριος

Digitized by Google

Ποστούμιος καὶ Τίτος Βετούριος ὑπατεύοντες ἥττηνται, διαλεχθῆναι τὸν Ἀρχύταν Νέαρχος Ταραντῖνος ξένος ἡμέτερος, ὃς ἀεὶ φίλος τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων διέμεινε, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγεν εἰληφέναι, ἡνίκα δὴ τῷ λόγῳ τούτῳ παρεγένετο καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος, ὃν εἰς Τάραντα ἀφικέσθαι Λευκίου Αἰμυλίου καὶ Ἀππίου Κλαυδίου ὑπατευόντων εὑρίσκω. Τοῦ δ᾽ ἕνεκα ταῦτα; ἵν᾽ εἰδῆτε, ὡς, εἰ μὴ παρ᾽ οὐδὲν τίθε- 42
σθαι τὴν ἡδονὴν λόγῳ τε δυνάμεθα καὶ σοφίᾳ, χάριν πολλὴν ἄξιον ἔχειν τῷ γήρᾳ, ὡς μὴ προσφιλῆ τὰ μὴ δέοντα ἀπεργαζομένῳ. Εὐβουλίᾳ γὰρ ἐμποδὼν γίνεται ἡδονή, λόγῳ τε πολεμία ἐστί, καὶ τὰ τοῦ νοῦ ὡς ἔπος εἰπεῖν καταστρεβλοῖ ὄμματα, οὐδέ τι πρὸς ἀρετὴν συνάλλαγμα ἔχει. Ἐγὼ δὲ ἄκων μὲν διεπραξάμην ἐκβάλλων τῆς συγκλήτου Λεύκιον Φλαμίνιον, ἀδελφὸν Τίτου Φλαμινίου γενναιοτάτου ἀνδρός, ἑπτὰ μάλιστα ἔτεσι μετὰ τὴν αὐτοῦ ὑπατείαν· χρῆναι μέντοι πάθος ἀκόλαστον ἀτιμάσαι ᾠήθην. Ἐκεῖνος γὰρ ὕπατος ὢν ἐν Γαλατίᾳ παρακέκληται πρὸς τῆς ἐρωμένης ἐν συμποσίῳ διαπελεκίσαι τινα τῶν ἐν δεσμοῖς κατακρίτων ἐπὶ θανάτῳ· καὶ τότε μὲν δὴ ἐξώλισθε, τιμητοῦ ὄντος τοῦ ἀδελφοῦ ἐγγυτάτω πρὸ ἐμοῦ αἰ-

---

Dionys. Hal. Arch VIII, 77. Polyb. XXXI, 12. Appian. Civ. II, 113, Σπούριος Dio Cass. XLI, 32. scribunt; *Ποστούμενος* Ald. Bas. Sturm. *Ποσθούμιος* Colin.; *Βετέριος* Cod. reg. Edd. praeter *Βετύριος* Colin. correxi in *Βετούριος* Sic Appian. Samn. III, 6. Plut. Num. 13. C. Gracch. 3. ibiq. Schaef. *Οὐετούριος* Poplic. 12. Rost. Lex. Germ. Graec. solam form. *Οὐετεύριος* exhibet.

ὃς — διέμεινε] *διέμενε* Cod. reg. De formula antiqua *in amicitia permanere* vd. Gernh. et Otton., quae est expressa in vetustissimo Senatus Consulto Graece scripto, quod M. Lepido Q. Catulo Coss. in aes incisum fuit: *Τῶν διὰ τέλους ἐν τῇ φιλίᾳ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων μεμενηκότων.* Vd. Otto ad h. l.

Τάραντα — Λευκίου Αἰμυλίου] *Τάραντος* Cod. reg.; *Lucio Camillo* est lect. optt. Codd. et Edd. vd. Gernh. Ott.

δέοντα ἀπεργαζομένῳ] Cod. reg. Colin. *δέοντ᾽ ἀπεργαζομένῳ* reliq. Edd.

καταστρεβλοῖ — ἔχει] *Praestringere oculos* i. q. *ἀμαυροῦν τοὺς* 42
ὀφθαλμούς (de discrimine inter *ὀφθαλμός* et *ὄμμα* vd. Rost. Lex. Germ. Graec. s. v. Auge), *commercium habere cum aliquo* i. q. *ἐπιμίγνυσθαί τινι.* Ald. *καταστλεβλοῖ.* ει

Ἐγὼ — ᾠήθην] *δὲ* omis. Cod. reg. *ἐκβάλλων* Cod. reg. *ἐκβαλεῖν* Edd. *ἐκβάλλων* recepi, quum *διεπραξάμην ἐκβάλλειν* vel *ἐκβαλεῖν* indoli linguae Graecae mihi adversari videatur; pro *διεπραξάμην* posuerim *ἐποίησα*. *Λεύβιον — ἀτιμᾶσαι* Cod. reg. *ἀτιμῆσαι* Colin. De falsa scriptura *Flaminius* vd. annot. meam ad Cap. 1.; pro *septem annis* (sic Orell.) Wetz. Gernh. Ott. ex antiq. libr. Ursin. *octo* recepere, cum *Cato* Censor fuisset p. u. c. 569, *Flamininus* Consul 561. Plut. Cat. Mai. 17. *ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον.* Equidem numerum non mutandum censeo. Forsitan ipsum Ciceronem in computando memoria fefellit. Lugd. *διετραξάμην*.

Digitized by Google

ρεθέντος· ἐμοὶ δὲ καὶ Φλάκκῳ οὐδεπώποτ' ἐγένετο δυνατὴ ἀποδέξασθαι ἀσελγὴς οὕτω καὶ ἐξώλης ἐρωτοληψία, ἣ ἰδιωτικῷ ὀνείδει ἀδοξίαν τῆς ὅλης ἀνῆπτεν ἡγεμονίας.

43 XIII. Πολλάκις δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἐπυθόμην λεγόντων, σφᾶς νέους κομιδῇ ὄντας ἀκοῦσαι τῶν γεραιτέρων, ὡς Γαΐος Φαβρίκιος εἰωθὼς εἴη θαυμάζειν, ὅτι πρεσβευτὴς ὢν παρὰ Πύῤῥῳ τῷ βασιλεῖ πύθοιτο Κινέου τοῦ Θεσσαλοῦ, ὡς Ἀθήνησιν εἴη τὶς σοφὸς προσποιούμενος εἶναι, φάσκων πάνθ' ὅσαπερ ἂν ποιῶμεν, χρῆναι εἰς ἡδονὴν ἀναφέρειν· ὅπερ ἀκούοντας αὐτοῦ Μάρκον Κούριον καὶ Τίτον Κορούγκανον ἐπεύχεσθαι εἰωθέναι, Σαυνίτας τε καὶ Πύῤῥον αὐτὸν ταῦτα πεισθῆναι, ὅπως οἷοι ῥᾷον ἡττᾶσθαι γένοιντο σφᾶς αὐτοὺς ἡδοναῖς ἐπιδεδωκότες. Βεβίωκε δ' ἄρα Μάρκος Κούριος κατὰ Πόπλιον Δέκιον, τὸν πενταετίᾳ πρὸ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ Κουρίου εἰς ἑκούσιον σφαγὴν ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἑαυτὸν δεδωκότα.

Ἐκεῖνος — αἱρεθέντος] πρὸς τῆς ἐρωμένης Cod. reg. Colin. τοῦ ἐρωμένου cett. Edd.; ἐν ante συμποσίῳ om. Cod. reg.; ἐξώλισθε Cod. reg. ἐξώλισθαι Edd. praeter Coliu. ἐξώλισται; τιμὴ τοῦ Cod. reg. ἐγγύτατα Cod. reg. διαπελεκύσαι Lugd. διαπελεκίζω Steph. Thes. T. III. p. 195. laudat ex interpr. Graec. Gazae de Sen.; Schneiderus voc. dubiae auctoritatis habet. Πελεκίζω scriptoribus Graecis in usu est vd. Lobeck. ad Phryn. p. 341. Dissentiunt in hoc flagitio enarrando veteres scriptores vd. Liv. XXXIX, 42—43. Plutarch. Cat. Mai. 17. Flamin. 18 ibiq. Bähr. (utroque loco Cicero memoratur). *Scortum* ap. Cic. utrum Gaza de mare, an de femina intellexerit ob. var. lect. ἐρωμένης et ἐρωμένου decerni nequit: Valerius Antias Liv. l. l. et Plut. Flam. l. l. de femina accepit, cum cuius narratione convenit lect. τῆς ἐρωμένης Cod. reg. Colin. — Adiectiva κατάκριτος — κατάδικος cum simpl. Genit. strui solent.

ἣ — ἡγεμονίας] ονειδι — ἀνῆπτεν Cod. reg. ἀνήπτεν Colin. ἀνήπτε reliq. Edd. praeter Bas. ἀνήττε. Goez. ἣ omis.

43 Cap. XIII. ἐπυθόμην] ἐπειθόμην Sturm. ἐπιθόμην Goez.

Φαβρίκιος] Φάβριος Cod. reg.

ὅσαπερ ἂν ποιῶμεν] ἂν om. Cod. reg. ποιῶμαι Ald. Sturm.

Μάρκον — εἰωθέναι] Gaza auctoritate deteriorum Codd. h. l. et cp. 16. Μάρκον pro Μάνιον et Τίτον Κορούγκανον pro Τιβέριον Κορουγκάνιον (vd. ad Cap. 9.) exhibuit. Lugd. εἰωθῆναι.

Σαυνίτας] Cod. reg. Σαννίτας Ald. Bas. Sturm. Lugd. Σαμνίτας Colin., et Cap. 16. Σαμνιτῶν — Σαυνῖται Cod. reg. Ald. Bas. Sturm. bis Σαμνιτῶν Colin. Σαννιτῶν — Σαινῖται Lugd. Σαννιτῶν — Σαννῖται Goez.

Βεβίωκε — δεδωκότα] πενταετίαν Cod. reg. (*quinquennium* Cod. c. ap. Otton.). *Vivere cum aliquo* rectius dixeris βιοῦν μετά τινος, cum κατά ad tempus, non ad consuetudinem, quae alicui cum aliquo est, refertur. *Se devovere* Plut. Camill. 21. dicitur ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῷ δαίμονι καθιεροῦν. Blum. Anleit. p. 146. substituit ὑφίστασθαι ἑκούσιον θάνατον: at non omnis mors voluntaria est *devotio*. Gaza omicit *quartum consul* (τέταρτον ὑπατεύοντα) ante *devoverat*. Sturm. τεδωκότα.

Digitized by Google

Ἤδη δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ Φαβρίκιος, ἤδη δὲ Κορούγκανος· οἳ δὴ τὸ μὲν ἐκ τοῦ καθ' ἑαυτοὺς βίου, τὸ δ' ἐκ τῆς πράξεως οὗ λέγω Ποπλίου Δεκίου ἔκριναν, εἶναί τι φύσει κάλλιστον καὶ λαμπρότατον, ὅπερ ἂν ἐθελουσίως μαστεύοιτο, καὶ ᾧ γ' ἄν, περιορωμένης τε καὶ καταφρονουμένης τῆς ἡδονῆς, τῶν βελτίστων ἕκαστος ἕποιτο. Τί δὲ ταῦθ' οὕτω συχνὰ περὶ 44
ἡδονῆς; ὅτι οὐχ ὅσον ψόγος οὐδείς, ἀλλὰ καὶ μέγιστος ἔπαινος γήρως τὸ μὴ πάνυ τι ποθεῖν τῶν τοιούτων ἡδονῶν μηδεμίαν. — Ἀπορεῖ, φησίν, εὐωχιῶν καὶ τραπεζῶν εὐπρεπῶν καὶ κυλίκων συχνῶν. Οὐκοῦν καὶ οἰνοφλυγίας καὶ ἀπεψίας καὶ ἀγρυπνίας ἀπορεῖ. Εἰ δ' ἄρα τι καὶ δοτέον τῇ ἡδονῇ, ἐπειδὴ τοῖς θωπεύμασιν αὐτῆς οὐκ εὐμαρῶς ἐνιστάμεθα (καὶ Πλάτων δαιμονίως κακῶν δέλεαρ τὴν ἡδονὴν ὀνομάζει ἐκ τοῦ ταύτῃ δηλονότι ἀνθρώπους ἁλίσκεσθαι ὥσπερ ἰχθύας ἀγκίστρῳ)· κἂν εἰ εὐωχιῶν ἀσυμμέτρων ἐνδεῶς ἔχοι τὸ γῆρας, δύναταί γε ὅμως μετρίοις ἥδεσθαι συμποσίοις. Γάϊον οὖν Δυίλ-

---

Ἤδη — καταφρονουμένης] Ἤιδη τότε αὐτὸν — ἤδη δὲ καὶ Κορ. Cod. reg. ἤδη — ἤδη Ald. Sturm. ἤδη — ἤδη Bas. ἤδει Colin. Lugd. Goez., de qua utraque forma vd. Buttm. Gr. Vol. I. p. 434. not. Vol. II. p. 422. Matth. Gr. Vol. I. p. 452. Sturm. περιομένης — καταφρονουμένης

ὅτι οὐχ ὅσον] In Cod. reg. supra scriptum est *μόνον*, Lugd. *οὐκ*. 44

Ἀπορεῖ — εὐωχιῶν] φύσει Cod. reg., in quo ante ἀπορεῖ rubr. col. interiectum ἀντίθεσις. *At* in Codd. omissum ab Ascens. primum male invectum et a Gernh. Orell. Ott. est receptum.

τραπεζῶν εὐπρεπῶν] εὐτρεπῶν Cod. reg. de qua confus. vd. Valck. ad Eurip. Phoen. v. 803. Iacobs. Additt. ad Athen. p. 361. ad Achill. Tat. II, 31. *Mensae exstructae* sunt τράπεζαι πολυτελεῖς vd. Lucian. Amor. cp. 42.

Οὐκοῦν — ἀπορεῖ] Gaza expressit *caret ergo etiam* exhibitum a Guilielm. Graev. Ern. Orell., *etiam* Gernh. auctoritate Codd. et vett. Edd. eiecit, Otto uncis inclusit. Ἀγρυπνία (falso Gernh. et Otto ἀϋπνίαν Gazae ascribunt) est *insomnia*, quod Lambinus invitis Codd. et Edd. emendavit pro *insomniis*, quae sunt somnia a Nominat. *insomnium*, non *insomnia*, quod placet Schell. Lex. mai. s. v.

καὶ — ὀνομάζει] Recte Gaza *divine* expressit, al. *divinus*, ut Colin. ex emend. καὶ γὰρ Πλάτων ὁ δαιμόνιος. Locus Platon. est Timae. p. 69. d. Steph. — πρῶτον μὲν ἡδονὴν μέγιστον κακῶν δέλεαρ: adde Plut. Cat. Mai cp. 2. Van der Ton Comment. p. 93. not. 2. Sturm. ὀνομάζειν, Lugd. ὀνομάζαι. Klotz. *hamo* recte om.

κἂν — ὅμως] ἔχει Cod. reg. ὅμως omissum in Edd. offert Cod. reg.

Γάϊον — ἐκράτησε] Cod. reg. πρῶτος Λιβύων ἐκράτησε Edd. *classe primus* vulg. Gernh. Orell. *primus classe* Otto e Codd. Trev. Lips. c. Dresd. r. 4. Edd. vett. Rom. Vand. Frob. Sylv. etc. Δυίλλιον Colin. Gaza secutus est lect. *Duillum*, quae est quoque in Asc. 2. Lambin. (mendum scripturae pro *Duilium* optt. Edd.). *Duillium* Ed. Roman. originem dedit script. Δυίλλιον in Ed. Colin. sic Flor. II, 2. De his aliisque scripturis *Duelius — Duellius* (*Duilius*

Digitized by Google

λον τὸν Μαρτίου, ὃς δὴ στόλῳ Λιβύων ἐκράτησε πρῶτος, πολλάκις παῖς ὢν γέροντα ἑώρων οἴκαδε ἀναλύοντα μετὰ δεῖπνον· ἥδετο γὰρ θαμινὰ λαμπάδι τε καὶ αὐλῷ, ἃ πρὸς οὐδὲν παράδειγμα ἰδιώτης ὢν ἑαυτῷ προςειλήφει· τοσοῦτον εἰς αὐ-
45 τὸν ἐξουσίας παρεῖχεν ἡ εὔκλεια. Ἀλλὰ τί τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐγώ; πρὸς ἐμαυτὸν δὴ ἐπανήξω. Πρῶτα μὲν γὰρ συσσίτους εἶχον ἀεί· συσσίτια δέ, ταμίου ὄντος ἐμοῦ, ἀναδέδεικται, τῶν Ἰδαίων παραλαμβανομένων τελετῶν τῆς Μεγάλης Μητρός. Εὐωχούμην οὖν μετὰ συσσίτων πάνυ μετρίως, ἀλλ' ἦν, ὡς ἔοικε, ζέσις τις ἡλικίας· ἧς προϊούσης πάντα πραότερα τῷ χρόνῳ καθίσταται. Οὐδὲ γὰρ τὴν τῶν συμποσίων αὐτῶν εὐφροσύνην ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὸ σῶμα πλέον ἢ τῷ χορῷ τῶν φίλων καὶ τοῖς λόγοις ἐμέτρουν. Καλῶς γὰρ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τὴν περὶ τὰς εὐωχίας τῶν φίλων κατάκλισιν, ὅτι περ σύνδεσμον ἔχει βίου, συμβίωσιν ἀπεκάλεσαν· καὶ ἄμεινον ἤπερ Ἕλληνες, οἱ ταὐτὸ τοῦτο ὅτε μὲν συμπόσιον, ὅτε δὲ σύνδειπνον ὀνομάζουσιν, ὥςθ' ὅπερ ἐνταῦθα ἐλάχιστον, τοῦτο μάλιστα φαίνεσθαι ἀποδεχομένους.

46 XIV. Ἐγὼ δὲ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν λόγων εὐθυμίαν καὶ συμποσίοις ἐπικαίροις ἐνασμενίζω· καὶ οὐ μόνον μεθ' ἡλικιωτῶν

---

optima vd. Wund. ad Cic. p. Planc. p. 159.) — *Bellius* — *Billius* — *Bilius* vd. Gernh. et Otto ad h. l. Duker. ad Flor. l. l. Ern. Clav. Cic. s. v. Mai. ad Cic. de Rep. I, 1., qui annotavit, Cod. Graec. apud Dion. Halic. Archaeol. X, 58. XI, 28. 46. *Δουέλιος* vel *Δουέλλιος* habere. Polyb. I, 22. XXIII, 1. exstat *Δουίλιον* ex emendat. Casaub., at Schweigh. apud Polyb. e scriptura mendosa *Λίβιος* censet restituendum *Βίλιος*, quum *Δουίλλιον* utroque loco viri docti emendationi debeatur. Pro *Μαρτίου* erat scribendum *Μάρκου*.

ἥδετο — αὐλῷ] *λαμπάδι* Cod. reg. *λαμπάσι* Edd. illud praetuli ob singul. *funali* ap. Cicer. *Crebro*, quod Adiectivum i. q. *densum*, Gaza pro Adverbio accepit. Gernh. comparat quasi lucernam *πολύμυξον*.

45 *Πρῶτα — ἀναδέδεικται*] *αἰεὶ* Cod. reg. *Sodales* et *sodalitates*, Graevio observante, non sunt *σύσσιτοι* et *συσσίτια*, sed *θιασῶται* et *θίασοι*; nam *σύσσιτοι* semper una vescebantur, *θιασῶται* certis tantum diebus, cum sacra facerent vd. Passov. Lex. s. v. Goez. *γάρ* om. *δέ* om. Colin. *ταμείου* Edd. *ὄντων* Goez. *ἐδαίων* Sturm. infra *εὐοχούμην* Goez. *πόνυ* Sturm

ἀλλ' — τις ἡλικίας] *τῆς* Cod. reg *ἀλλά* Goez.

καθίσταται] Gaza recte *fiunt* lect. optt. Edd. Gernh. Orell. Ott. reddidit, al. *fient*.

κατάκλισιν] *κατάκλησιν* Cod. reg.

ὀνομάζουσιν] Cod. reg. *ὀνομάζουσι* Edd. *ὀνιμάζουσι* Lugd.

46 Cap. XIV. *Ἐγὼ — ἐνασμενίζω*] *δέ* addit Cod. reg. Edd. omittunt. *Ἐνασμενίζω*, quo verbo h. l. et infra Cap. 15. *delectari* Gaza interpretatur, est cadentis Graecitatis. Steph. Thes. L. Gr. T. I. p. 1437. citat hoc verbum e Graec. conversione Gazae; Schneid. Lex. Gr. e Nicet. Ann. VIII, 5. et e Cornut. de Nat. Deor. cp. 21,

Digitized by Google

ἐμαυτοῦ, οἳ γ᾽ ὀλίγοι δὴ παντάπασιν ὑπολείπονται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐν ἡλικίᾳ τῇ ὑμετέρᾳ καὶ μεθ᾽ ὑμῶν αὐτῶν· χάριν τε ἔχω τῷ γήρᾳ πολλήν, ὅ μοι τὴν μὲν τῶν λόγων ἐπιθυμίαν ηὔξησε, τὴν δὲ τῆς πόσεως καὶ βρώσεως ἀπεμάρανεν. Ὥστ᾽, εἴ τινα καὶ ταῦτα εὐφραίνει, ὡς ἂν μὴ παντάπασι δόξω πόλεμον καταγγείλας τῇ ἡδονῇ, ἧς ἔνεστιν ἴσως μέτρον τι κατὰ φύσιν, οὐδ᾽ ἐν αὐταῖς δὴ ταῖς ἡδοναῖς ταύταις αἰσθήσεως τὸ γῆρας δεῖσθαι ὁρῶ. Ἐμὲ γάρ τοι καὶ συμποσιαρχίαι εὐφραίνουσι πρὸς τῶν προγόνων συντεταγμέναι καὶ λόγος, ὃς παρὰ συμποσιάρχου τοῦ μεγίστου εἰς τὸν κώθωνα ἔθει προγίνων παράγεται, καὶ κύλικες, ὡς ἐν τῷ Ξενοφῶντος συμποσίῳ, σμικραὶ καὶ ἐπιψεκάζουσαι, ψῦχος τε ἀκμῇ θέρους καὶ αὖ ἐν μέρει ἤτοι ἥλιος ἢ πῦρ ὥρᾳ χειμερινῇ, ἃ δὴ καὶ ἐν Σαβίνῃ μετιέναι εἴωθ᾽ ἐγώ, συμπόσιόν τε ἀγρογειτόνων συγκροτῶ καθ᾽ ἑκά-

---

ubi in textu Edit. Gal. εὐμενίζουσι, in annot. var. lect. ἐνασμενίζουσι exhibetur. Infra ὀλικιωτῶν Lugd.

οἳ — ὑπολείπονται] Cod. reg. Colin. [οἳ ὀλίγοι] haec verba in cett. Edd. omissa recte exhibent: Cic. *qui pauci iam admodum restant:* cum Nonio Edd. optt. *iam* eiecere.

μεθ᾽ ὑμῶν] μετὰ ὑμῶν Colin.

χάριν — ἀπεμάρανεν] ηὔξησε Cod. reg. ηὔξησεν Edd.; πόσεως καὶ βρώσεως Cod. reg. eodem ordine quo Cicero *potionis et cibi*: Edd. βρώσεως καὶ πόσεως. Similis sententia exstat ap. Plat. Rep. I. p. 328. d. St. (I, 2. Ast. Stallb.) ὡς εὖ ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε, ὅσον αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον αὔξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί.

μὴ — καταγγείλας] Iam supra δοκεῖν c. Partic. structum legimus, quod Graeci cum Infinitivo componunt.

ἧς — τι] *Modus* pro *motus* lectione optt. Edd. Gernh. Orell. Ott. expressum est: *etiam* om. quod in multis Codd. deest: uncis inclusum est a Gernh. Ott., liberatum ab Orell. ἔνεσιν Ald. Bas.

πρὸς τῶν προγόνων] παρά Colin.

ὃς — παράγεται] Gaza expressit glossam *magistro* post *summo* in omnibus Codd. praeter unum Turneb [de cuius auctoritate dubitare videtur Orell. signo (?) apposito], a Lamb. primum expulsam; deinde lect. meliorem *in poculo* pro *in poculis*: Otto recepit *in poculo* mihi probatum. *A summo bibere* i. q. ἐν κύκλῳ πίνειν.

καὶ — ἐπιψεκάζουσαι] Xenoph. Symp. II, 26. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλοῦνται, καὶ οὐδὲ ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι δυνησόμεθα· ἢν δὲ ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ἐπιψακάζωσιν [non ἐπιψεκάζωσιν vd. Born. Herbst. ad h. l. Passov. Lex.], ἵνα καὶ ἐγὼ ἐν Γοργιείοις ῥήμασιν εἴπω, οὕτως οὐ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ οἴνου μεθύειν, ἀλλ᾽ ἀναπειθόμενοι πρὸς τὸ παιγνιωδέστερον ἀφιξόμεθα. Gernh recte observat, Ciceronem, praetermissa, ut senem decebat, voce πυκνά, quam Platonici ratio flagitabat, cum brevitate poetica dixisse *rorantia pocula.*

ἤτοι] Cod. reg. om. Edd.

συμπόσιόν — ἑκάστην] δὲ — συγκροτῶ Cod. reg. De v. συγκροτεῖν

Digitized by Google

στην· καὶ τοῦτο πόῤῥω νυκτῶν ἢ μάλιστα δυνατὸν λόγοις
47 *συμπαρατείνομεν διαφόροις. — Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἡδονῶν το-*
σοῦτος οἷον γάργαλος ἐν τοῖς γέρουσι. Πείθομαι· ἀλλὰ μὴν
οὐδὲ πόθησίς γε· χαλεπὸν δὲ οὐδὲν ὧν ἂν μὴ ποθῇς. Εὖ
οὖν καὶ Σοφοκλῆς ἐρομένου του αὐτὸν ἡλικίᾳ ἤδη κατειργα-
σμένον, εἰ ἔτι χρῷτο ἀφροδισίοις, Εὐφήμει, εἶπεν· ἐγὼ γὰρ
ἀσμένως αὐτὸ ὥςπερ τινὰ λυττῶντα καὶ ἄγριον δεσπότην
ἀπέφυγον. Τοῖς μὲν γὰρ ἐρωτικῶς ἔχουσι τῶν τοιούτων μισν-
τὸν ἴσως τὸ δεῖσθαι καὶ χαλεπόν· διακόροις δὲ καὶ καταπλέως
τοῦ ἀπολαύειν τὸ δεῖσθαι ἥδιον. Καίτοι γε οὐδὲ δεῖται, ὃς
ἂν μὴ ποθῇ· τοιγαροῦν τὸ μὴ ποθεῖν τοῦτο ἥδιόν φημι εἶναι.
48 *Ὥςτ' εἰ τούτων αὐτῶν ἀπολαύει τῶν ἡδονῶν ἥδιον ἡ χρηστὴ*
ἡλικία, πρῶτον μὲν σμικρῶν τινῶν, ὡς ἔφαμεν, ἀπολαύει,
ἔπειτα δὲ ὧν καὶ τὸ γῆρας, κἂν πρὸς ἀφθονίαν μὴ ἐμφαρῆται,
ἐνδεὲς οὐκ ἔστι παντάπασιν. Ὡς γὰρ ἐπὶ Τυρπίωνι Ἀμβιβίῳ
ἥδεται μέντοι μᾶλλον ὁ ἀπὸ τοῦ πρώτου θεωρητηρίου θεώμε-
νος, ἥδεται δὲ αὖ καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ τελευταίου· ὡς καὶ νεότης
ταῖς ἡδοναῖς ἐγγύθεν προςβάλλουσα μᾶλλον ἥδεται ἴσως, ἥδε-
ται δέ γε μὴν καὶ τὸ γῆρας θεώμενον αὐτὰς πόῤῥωθεν, ὅσον
49 *ἱκανῶς ἔχει. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνό γε ἡλίκον τὸ τὴν ψυχὴν ὥς-*
περ μισθοφορεῖν πεπαυμένην ἀκολασίᾳ, φιλοτιμίᾳ, φιλονει-

(*συμπόσιον — πότους — παννυχίδα*), quo non accurate redditur *compleo* ap. Cic. vd. Ern., cf. Dorvill. ad Charit. p. 251. Lips. Reitz. ad Lucian. Conviv. 19. Matthaei. ad Chrysost. Homil. II. not. 35. Iacobs. ad Achill. Tat. V, 3. Herbst. ad Xen. Symp. VIII, 1. De re ipsa vd. Plutarch. Cat. Mai. cp. 25. Lugd. *συνατόν*.

οἷον — γέρουσι] *γάργαρος — γέρουσι* Cod. reg. *γέρουσιν* Edd.

47 *χαλεπὸν δὲ οὐδέν*] Recte *est* omiss.; in Ald. Bas. Sturm. *χαλεπῶν*.

Εὖ — ἀπέφυγον] *ἡλικίᾳ ἤδη κατειργασμένον* Cod. reg. Colin. *ἡλικίαν* cett. Edd. *Aetate affectus* ap. Cic. rectius dicitur *παρακμάζων — κακοπαθῶν τῇ ἡλικίᾳ*. Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *ἐρωμένου τοῦ*, Bas. *λυπτῶντα*. Locus Plat. est Rep. I. p. 329. b. Steph. (I, 3. Ast. Stallb.): *νῦν δ' ἔγωγε ἤδη ἐντετύχηκα οὐχ οὕτως ἔχουσι καὶ ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ Σοφοκλεῖ ποτὲ τῷ ποιητῇ παρεγενόμην ἐρωτωμένῳ ὑπό τινος· Πῶς, ἔφη, ὦ Σοφόκλεις, ἔχεις πρὸς τἀφροδίσια; ἔτι οἷός τ' εἶ γυναικὶ συγγίγνεσθαι; καὶ ὅς, εὐφήμει, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε· ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥςπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών*. Vd. Ast. et Stallb. ad h. l. Otton. ad loc. Cicer. Van der Ton. Comment. p. 99. not. 1.

χαλεπὸν — καταπλέως] Lugd. *καλεπόν*, Cod. reg. Edd. *κατάπλεως*.

48 *ἡ χρηστὴ ἡλικία*] Colin. *ἡ* omis. *Bona aetas* ap. Cic. i. q. *ἀκμή — ὥρα*

θεωρητηρίου — τελευταίου] *ὁ* omis. Cod. reg., Bas. *θεοωρητηρίου*, Colin. *θεωρηθηρίου*.

ὅσον — ἔχει] Cod. reg. *ἔχοι* Edd. Cic. *quantum sat est*.

ἥδεται δέ γε] *δέ* omis. Cod. reg.

49 *Ἀλλὰ — ἡλίκον*] Gaza omis. *sunt* ab Ottone uncis circumseptum, quia deest in Cod. Lips. *a*. ap. Ott. Colin. *τε* pro *γε*.

Digitized by Google

κία, ἔχθρα, πάσαις ἐπιθυμίαις καθ' ἑαυτὴν εἶναι καὶ μεθ' ἑαυτῆς τὸ λεγόμενον ζῆν· ἐὰν δὲ δή τι καὶ σπουδῆς καὶ μαθήσεως οἷόν τινα χιλὸν ἔχῃ, οὐδὲν ὡς ἀληθῶς γήρως σχολὴν ἄγοντος ἥδιον. Μόνον οὐκ ἐναποπνέοντα σπουδῇ τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἀναμετρήσεων Γάλλον ἑωρῶμεν τὸν οἰκεῖον τοῦ σοῦ πατρός, ὦ Σκιπίων· ὁσάκις μὲν ἐκεῖνον ἡ ἕως ἐγχειρήσαντα νυκτὸς διαγράφειν ἄττ' ἐπέσχεν, ὁσάκις δ' αὖ ἡ νὺξ ἀρξάμενον ἕωθεν, ὅσον αὐτὸν εὔφραινε τὸ τὰς ἡλίου καὶ σελήνης ἐκλείψεις πολὺ πρόσθεν προλέγειν ἡμῖν; Τί δ' ἐν ἐλαφροτέραις μέν, ὀξείαις δὲ καὶ ταῖσδε σπουδαῖς; ὅσον μὲν Ἔννιος ἔχαιρε τῷ ἑαυτοῦ Λιβυκῷ πολέμῳ· ὅσον δὲ Πλαῦτος τῷ Τρυκυλέντῳ· ὅσον τῷ Ψευδοδούλῳ. Εἶδον ἔτι καὶ Λίβιον γέροντα, ὃς ἑπτὰ ἔτεσι πρὸ γενέσεως τῆς ἐμῆς τραγῳδίαν διδάξας προβέβηκε ζῶν ἄχρι ἐμῆς ἐφηβίας. Τί δ' ἄρα ὑπὲρ τῆς Ποπλίου Λικινίου Κράσσου σπουδῆς περί τε τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὸ πολιτικὸν νόμιμον λέγω; ἢ τῆς αὐτοῦ Ποπλίου Σκιπίωνος, ὃς ὀλίγων ἡμερῶν τῶνδε μέγιστος ἀπεδείχθη ἀρχιερεύς;

φιλονεικία] *Contentionis* expressum pro *contentionum* mult. Codd., in Editt. post Graev. receptum. vd. Gernh. Orell. Ott.; Ald. Bas. Lugd. Sturm. *ἀκολασία, φιλοτιμία, φιλονεικία, ἔχθρα.*

πάσαις ἐπιθυμίαις] Colin. *καὶ* addit.

μεθ' ἑαυτῆς] Cod. reg. *μεθ' ἑαυτήν* Edd. praeter Colin., quae *εἶναι καὶ μεθ' ἑαυτῆς* omisit.

ἔχῃ] Colin. *ἔχει.*

Μόνον—ἑωρῶμεν] *σπουδὴ τὸν—ἀναμετρήσεως γάλον* Cod. reg. *Γάϊον* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *Γάϊον Γάλλον* Colin., correxi *Γάλλον*: *Caium* om. plerique Codd. *Gallum* om. Cod. Dresd. 8. Manut. *οὐρανόν* Lugd. Gaza secutus videtur ordinem verborum, in Codd. admodum discrepantem, qui est in Edd. Mediol. et Ascens. 2. *videbamus in studio dimetiundi coeli atque terrae mori paene C. Gallum.* Ex Graev. emend. Edd. *mori paene videbamus in studio dimetiundi coeli atque terrae* vd. Gernh. Orell. Ott.

ἕως—ἄττ'] Colin. *νυκτός* om. *διαγράφει* Colin. *ἅττ'* Cod. reg. Edd. *ἕως* et infr. *ἕωθεν* Cod. reg.

προλέγειν ἡμῖν] *ὑμῖν* Cod. reg.

Τί—σπουδαῖς] *τὸ δ'—ὀξύαις—ταῖς* Cod. reg.

ὅσον—Ψευδοδούλῳ] Gaza secutus est lect. deteriorem Cod. Oxon. *η. Ennius* pro *Naevius.* Licet Plauti fabula *Pseudolus* inscribatur, tamen retinendum censui *Ψευδοδούλῳ* ob Cod. et Edd. consensum. *Λυβικῷ* Ald. Bas. Colin. Lugd. Sturm. *ὅσαν* Bas.

Λίβιον—διδάξας] *προγενέσεως* Cod. reg. Lect. *septem annis* pro *sex annis* in plerisque Codd. et optt. Edd. Gernh. Orell. Ott. probatur Osann. Analect. crit. p. 40. 47. 50. Quae verba Cic. *Centone Tuditanoque consulibus* Gaza omisit, in Ed. Colin. ex emend. post *διδάξας* sunt interiecta, expressa lect. *Cethego* pro *Centone*: *Κεθήγου καὶ Τουδιτάνου ὑπατευόντων*; Ald. Sturm. *Λύβιον.*

Τί—λέγω] Cod. reg. *τί δ' ἄρα* Edd. *ἀρχιερουσύνην* Cod. reg. Goez. *Ἀρχιερωσύνη* est munus Pontificis Maximi, non *pontificium ius*, quod mihi interpretandum videtur *τὰ δικαιώματα τοῦ ἀρχιερέως.* Colin. *τοῦ Ποπλίου—πολυτικόν.*

Digitized by Google

Καὶ γὰρ ἅπαντας, οὓς ἀνέμνησα, τούτους σπουδῶν ἀνέχοντας τοιούτων ἐν γήρᾳ εἴδομεν· Μάρκον δὲ Κέθηγον, ὃν Ἔννιος μελίγηρυν ὀρθότατα ὀνομάζει, ὅσῃ σπουδῇ γυμναζόμενον εἰς τὸ λέγειν ἑωρῶμεν καὶ γέροντα. Τίνας οὖν εὐωχιῶν ἢ ἀγώνων ἢ παιδικῶν ἡδονὰς ἄξιον ταῖς ἡδοναῖς ταυταισὶ παραβάλλειν; Καὶ αὗται μὲν τοίνυν σπουδαὶ μαθημάτων εἰσίν, αἳ δὴ τοῖς συνετοῖς τῶν ἀνδρῶν καὶ πεπαιδευμένοις εὖ κατὰ ταὐτὰ τῷ βίῳ συναύξονται, οἷόν τι κἀκεῖνο τῷ Σόλωνι εὐσχημονολογούμενον, ὅπερ ἐμμέτρως φησίν, ὡς πρότερον εἶπον, γηράσκειν αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος· ἧς δὴ περὶ ψυχὴν ἡδονῆς οὐδ' ἂν μία ὡς ἀληθῶς μείζων εἴη.

51 XV. *Νῦν δὲ πρὸς τὰς τῶν γεωργῶν ἔρχομαι ἡδονάς, αἷς ὑπερφυῶς ἥδομαι ἔγωγε, αἳ δὴ οὔτε τῳ διακωλύονται γήρᾳ, κἀμοὶ πρὸς βίον σοφοῦ ἐγγυτάτω παραγινόμεναι φαίνονται. Ἔχουσι γάρ τοι λόγον πρὸς γῆν, ἥγε τὸ κελευόμενον οὐδέποτ' ἀναίνεται, οὐδ' ἔστιν ὅτε χωρὶς τόκου ἀποδίδωσι τὸ ληφθέν,*

τούτους — εἴδομεν] *Studio flagrare* i. q. *σπουδῇ φέρεσθαί τινος — σπουδὴν ποιεῖσθαι — σπουδάζειν περί τι.*

Μάρκον — ὀνομάζει] Gaza a Politiano Miscell. Cap. XCI. Ed. Basil. reprehenditur, quod Ciceronis verba *Suadae medullam* non recte sit interpretatus *μελίγηρυν*: „Libellum Ciceronis aureolum de Senectute Theodorus idem Gaza non incommode profecto nec infeliciter vertit in linguam graecam. Sed est in eo quoque (ne quid gravius dixerim) paulo nonnumquam indiligentior. Illud interim pro argumento sit, quod ait strictim Cicero Marcum Cethegum ab Ennio *Suadae medullam* dictum: vocabulum illud *Suadae medulla μελίγηρυν* [*μηλίγηρυν* hic et infra ex mendo typogr.] Theodorus, quasi tu dixeris dulciloquium, interpretatur, cum Cicero idem in Bruto locum hunc Ennii verbaque sic ampliter exponat. *Suadae medulla*, inquit, *Pitho* [*Suadaeque medulla. Πειθώ* Ellendt. Orell.] *quam vocant Graeci, cuius effector est orator, hanc Suadam appellavit Ennius. Eius autem medullam Cethegum fuisse vult, ut quam deam in Pericli labris scripsit Eupolis sessitavisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.* Hactenus in Bruto Cicero. Qua apparet utique, non intellectum a Theodoro locum. Neque enim *μελίγηρυν* debuerat, sed *Πειθοῦς μυελὸν* interpretari." *Καιθηγόν* Ald. Sturm. *ὀρθώτατα* Edd. praeter Colin.

Τίνας — ἀγώνων] *Τίνες* Cod. reg. *καὶ ἀγώνων* Colin.

Καὶ — συναύξονται] Cod. reg. *αὗται* Colin. *μὲν δή* Edd. *κατὰ ταῦτα* Colin. Goez. (*κατὰ ταὐτό* usitatum); *συναυξάνονται* Colin. Optt. Edd. *sunt* post *studia* a Gaza expressum omittunt.

γηράσκειν — διδασκόμενος] *ἀεὶ — διδασκόμενος* Cod. reg. *αἰεὶ — διδασκόμενος* Ald. Bas. Sturm. Goez. *αἰεὶ — διδασκόμενον* Colin. Lugd. *Γηράσκω* Goez

51 Cap. XV. *οὔτε τῳ*] *τῷ* Cod. reg. Colin. *τω* Ald. Bas. *τό* Lugd. Sturm. *τόν* Goez.

ἥγε — ἔστιν] *ἀνένεται* Cod. reg. *κελεύμενον* Bas. Colin. *οὐδέν ἐστιν* Ald. Bas. Sturm.

Digitized by Google

ἀλλ' ὅτε μὲν σὺν ἐπικαρπίᾳ ἐλάσσονι, ὡς τὰ πολλὰ δὲ σὺν μείζονι ἀμείβεται. Καίτοι ἔμεγε οὐχ ὁ καρπὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τῆς γῆς δύναμίς τε καὶ φύσις εὐφραίνει, ἥτις εἰς κόλπον μεμαλαγμένον τε καὶ διειργασμένον τὸ σκεδασθὲν σπέρμα ὑποδεξαμένη πρῶτον μὲν βωλοκοπηθὲν συνίσχει πιέσασα, ὅθεν δὴ καὶ βωλοκοπία ἡ τόδε ἀπεργαζομένη καλεῖται, ἔπειτα δὲ νοτίδι τε καὶ πιλώσει διαχεῖ θερμαινόμενον, καὶ χλωρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἐφέλκεται πόαν· ἣ δὴ ῥιζίοις προσφυεῖσά τε καὶ παραῖσα λεληθότως αὐξανομένη μειρακιοῦται, καὶ καλάμῃ εὐγονάτῳ ἀνατεθεῖσα λέμμασιν ἤδη καὶ θήκαις ὥσπερ ἡβῶσά τε καὶ ἰουλοφόουσα περικλείεται. Τούτων δ' ἀναδῦσα ἀποχεῖ τὸν καρπὸν στάχυος εὐταξίᾳ συντεταγμένον καὶ πρὸς τὰ τῶν ἐλασσόνων ὀρνίθων δήγματα ἀθέρων σταυροῖς ὀχυρῶς κεχαρακωμένον. Τί δ' ἀμπέλων περὶ γενέσεως καὶ φυτεύσεως καὶ αὐξή- 52
σεως ἀναμιμνήσκω; Κόρον γε εὐφροσύνης τῷ ὄντι λαβεῖν οὐχ οἷός τ' εἰμί, ἵνα τὴν τοῦ ἐμοῦ γήρως ἀνάπαυλάν τε καὶ ἡδυπάθειαν εἰδῆτε. Παρίημι γὰρ τὴν δύναμιν αὐτὴν πάντων τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων, ἥτις ἐκ τηλικαύτης κεγχραμίδος ἢ γιγάρτου ἢ ἑτέρων καρπῶν ἢ ῥιζοφύτων τινῶν ἐλαχίστων σπερμάτων τηλικαῦτα στελέχη καὶ κλάδους δημιουργεῖ· μοσχεύματα δὲ φυτευτήρια καὶ ὦσχαι καὶ ὑπόρριζοι καὶ ἀπώρυγες, ταῦτα πάντα οὐχ οὕτω πως διατίθησιν, ὡς μὴ ἂν θαύματος ἄνευ τέρπεσθαι

ὡς τὰ πολλὰ δέ] δέ omis. Cod. reg.

ἡ τῆς γῆς δύναμις] Colin. τῆς om.

διειργασμένον — χλωράν] διηργασμένον — πηλόσει — χλοράν Cod. reg. σχεδασθέν Edd. ἀπερζομένη καλεῖται Goez. Ὑποδεξαμένη recte respondet lect. meliori *excepit* pro *excipit* — *accipit*: βωλοκοπηθέν reddit lect. deteriorem *occatum* pro *occaecatum* (κατακρυφθέν) optt. Edd., πιλώσει lect. vulg. *compressu*, pro qua al. *complexu*, διαχεῖ *diffundit* (sic Schütz. Lex. Cic.) pro *diffindit*, quod est in optt. Edd. vd. Gernh. Orell. Ott.

αὐξανομένη — ἀνατεθεῖσα] ἀναταθεῖσα Cod. reg. ἀνατιθεῖσα Edd. ἀνατεθεῖσα emendavi, quum ap. Cic. sit *erecta*. Sturm. αὐξονομένη.

ὀχυρῶς κεχαρακωμένον] ἐχυρῶς χαρακωμένον Cod. reg.

ἀναμιμνήσκω; — εἰμί] Cod. reg. Κόρον τε Ald. Bas. Sturm. τε omis. Colin. Lugd. Sturm. οὐχ omis. Ald. Bas. Sturm. ἀναμιμνίσκω Bas. Lugd. ἀναμιμήνσκω Sturm. 52

Παρίημι — ῥιζοφύτων] αὐτὴν πάντων Cod. reg. sic Cic. *vim ipsam*, αὐτῶν Edd. καγχράμιδος Cod. reg. Edd. praeter Colin. παρ ἡμι Ald. (at apparet ι excidisse) παρήμι Sturm. παρίημι καί Goez. πάντων omis. Goez. ῥυζοφυτῶν Goez.

μοσχεύματα — ὁντιναοῦν] καὶ μοσχεύματα καὶ φυτευτήρια Cod. reg. μοσχεύματα καί Goez. ὦχαι Cod. reg. Edd. mutavi in ὦσχαι; μὲ — τράπεσθαι Cod. reg. ἐντιναοῦν Bas. Gaza legisse videtur *nonne ea ita afficiunt* pro vulg. *nonne ea efficiunt*, deinde *non sine admiratione* (a Facciolat. et Goez. in textum admissum) pro vulg. *cum admiratione*.

Digitized by Google

μηδὲ ὁντιναοῦν; Ἄμπελος δὲ δὴ φύσει εὐκατάπτωτος οὖσα καὶ εἰ μὴ ἀπερειδομένη που τύχοι ῥαδίως ἐπὶ τὴν γῆν καταφερομένη, ἠδ᾽ ὅπως ἑαυτὴν ἀνορθοῖ συμφύτοις ἕλιξιν οἷον χερσίν, ὅτου ἂν λάβηται, περιπτύσσεται, εἶτ᾽ ἀφέρπουσα ὀλίσθῳ πολυσχιδεῖ τε καὶ πλάνητι, σιδήρῳ τέχνης γεωργῶν περιαιρουμένη κατίσχεται, μὴ κληματίσιν ὑλομανῇ καὶ πανταχόσε διαχέηται
53 *πλείστη. Ἔαρος δ᾽ ὑποφαίνοντος ἐν τοῖς καταλοίποις αὐτοῖς ὥςπερ ὑπὸ μέτωπα τῶν κλημάτων ἀνέῳγεν ὁ καλούμενος ὀφθαλμός, ὅθεν ὁ βότρυς ἑαυτὸν δεικνύει ἀνίσχων· ὁ δ᾽ αὖ γῆς εὐτροφίᾳ καὶ θάλπει ἡλίου αὐξόμενος πρῶτα μὲν στρυφνότατός ἐστι γεύσασθαι, ἔπειτα δὲ γλυκαίνεται πεπαινόμενος, οἰναρά τε περικείμενος οὔτε θερμοῦ συμμετρίας ἀμοιρεῖ καὶ τὸν τοῦ ἡλίου ἰσχυρὸν καύσωνα διαφεύγει. Καὶ τί ποτ᾽ ἂν ἢ εὐκαρπίᾳ τοῦδε ἁβρότερον ἢ εὐμορφίᾳ περικαλλέστερον γένοιτο; τοῦδ᾽ οὐ τὸ ὄφελος μόνον, ὡς πρότερον ἔφην, ἀλλὰ καὶ ἡ θεραπεία καὶ ἡ φύσις αὐτή με εὐφραίνει, χαράκων συστοιχία, κορυφῶν συζυγία, ἀνάδεσις καὶ κατάθεσις ἀμπέλων καὶ κλημάτων τῶν μὲν ὡς εἴρηται περιαίρεσις, τῶν δὲ πρόςθεσις. Τί δ᾽ ἀρδείας, τί δὲ σκαπάνας καὶ νεώσεις καὶ γυρείας καὶ βωλοστροφίας ἀγρῶν ἀπαγγελῶ, οἷς ἡ γῆ πολὺ γονιμωτέρα καθίσταται;*
54 *Τί δὲ κόπρου ὠφελείας πέρι διδάσκω; Γέγραφα ἐν οἷς τὰ περὶ τοὺς ἀγροὺς συντεταγμένος εἰμί, ἧς πέρι Ἡσίοδος ὁ σοφὸς οὐδένα πεποίηται λόγον γράφων περὶ ἐργασίας ἀγρῶν· ἀλλὰ μὴν*

φύσει — ὑλομανῇ] *εὐκάπτωτος — καὶ μὴ ἀπερειδομένη — οὕτου* (Colin. Lugd. Goez.) *ἐλίσθῳ πολυσχιδεῖ — κληματίδι* Cod. reg. Expressa est lect. *nisi fulta sit — εἰ μὴ ἀπερειδομένη που τύχοι* — al. melius *fulta est.* Goez. *φύτει — ἀπεριδομένη — ἢ δ᾽ — ὑλομανῇ*; Lugd. *ἀνοθροῖ — χεσίν*; Sturm. *πολυσχιδοῖ*; Colin. *τέχνη*; Ald. Bas. Sturm. *πλήστη*. *Εὐκατάπτωτος* a Passov. in Lex. omiss. citat Schneider. e Theophr. c. pl. II, 11, ubi Scaliger recte emendavit *εὔπτωτος*.

53 *καταλοίποις — αὐξόμενος*] *καταλίποις* Cod. reg. *εὐξόμενος* Goez.

Καὶ — διαφεύγει] Gaza expressit *defugit*, quod uni Betuleio placet. Vulgata Codd. et libr. est *defendit*.

εὐκαρπίᾳ — γένοιτο] *περικαλέστερον* Cod. Edd. *γε* pro *τοῦδε — γένειτο* Colin.

ἀλλὰ — πρόςθεσις] *στοιχία* Cod. reg. *καὶ* omis. Colin. *καταδέσεις — πρόςδεσις* Goez.

Τί — καθίσταται] *ἀπαγγέλλω* Cod. reg. *Τί δὲ ἀρδείας* Goez. *κατίσταται* Colin. Quae apud Cic. sunt tria substantiva *irrigationes — fossiones — repastinationes*, quinque Graecis interpretatus est Gaza: *ἀρδεία* i. q. *irrigatio*, *σκαπάνη* i. q. *fossio*, *νέωσις* i. q. *novatio*, *γυρεία* i. q. *ablaqueatio*, *βωλοστροφία* i. q. *repastinatio*. Goez. *βωλοστρεφίας — γονυμωτέρα*.

54 *διδάσκω*] Colin. *διδάξω* ex emend., quum *loquar* ap. Cic. sit. Gernh. solus *loquor* ex mendo typothetae. vd. Ott.

Γέγραφα — εἰμί] *τεταγμένος* Cod. reg. Plut. Cat. Mai. cp. 25. *Καὶ συντέτακταί γε βιβλίον γεωργικὸν κτλ.* Sturm. *εἰμέ*.

ἀλλὰ — ἔτεσι] *ὡς ἐμοὶ δοκεῖ — ἔτεσι* Cod. reg. Goez. *ὅς — ἔτεσιν* Ald. Bas. Lugd. Sturm. *ὅς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ — ἔτεσιν* Colin. Quum

Digitized by Google

Ὅμηρος, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ πολλοῖς πρόσθεν ἦν ἔτεσι, Λαέρτην ὑπολεαίνοντά τι τὸν πόθον, ᾧ κατείχετο ποθῶν τὸν υἱόν, ἀγρὸν ἐργαζόμενον καὶ παρέχοντα κόπρον ποιεῖ. Οὐδὲ δὴ λήϊοις μόνον καὶ λειμῶσι καὶ ἀμπελῶσι καὶ δενδρῶσιν ἡδέως ἔχει τὰ τῶν ἀγροίκων, ἀλλὰ καὶ κήποις καὶ παραδείσοις, καὶ τὸ μὲν βοσκημάτων νομαῖς, τὸ δὲ σμήνεσι μελισσῶν καὶ ποικιλίᾳ παντοδαπῶν ἀνθέων· οὐδ' αὖ μόνον φυτείαις ἐνασμενίζομεν, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐμφυτείαις· ὧν οὐδὲν εὕρετο γεωργία φιλοτεχνότερον.

XVI. *Πόλλ' ἔτι τῶν κατὰ ἀγροίκους ἀπολαύσματα ἔχω* 55 *διεξελθεῖν, ἀλλ' ὅπερ εἴρηκα ταῦτα μακρότερα αἰσθάνομαι εἰρηκώς. Σύγγνωτε δέ· σπουδῇ τε γὰρ προῆγμαι τῶν ἀμφὶ τοὺς ἀγροὺς καὶ ἅμα τὸ γῆρας φύσει λαλίστερον· ἵνα μὴ πάσης αὐτὸ κακίας φαίνωμαι ἀπαλλάττων. Τοιγαροῦν ἐν τῷ τοιῷδε βίῳ Μάρκος Κούριος, ἐπειδὴ ἀπὸ Σαυνιτῶν καὶ Σαβίνων καὶ Πύῤῥου νικητήρια ἔπεμψε, τὸν τελευταῖον τῆς ἡλικίας χρόνον δὴ κατεβίω· οὗ τὴν ἔπαυλιν ἐγὼ θεωρῶν — ἀπέχει γὰρ ἀπ' ἐμοῦ οὐ πολύ — θαυμάζειν ἀποχρώντως οὐκ ἔχω οὔτε τὸ*

Graecis usitatae sint formulae *ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐμοὶ δοκεῖ, μοὶ δοκεῖ* vd. Stallb. ad Plat. Protag. cp. 28. Ed. Gothan., adde *ὡς ἐμοὶ δοκεῖν, ἐμοὶ δοκεῖν*, de quibus cf. Bernhardy. Syntax. p. 360. Passov. Lex. s. *δοκέω* et Heind. ad Plat. Euthyd. cp. 19., et apud Cic. legatur *qui, ut mihi videtur*, forsitan lectio Colin. recipi possit *ὅς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ*.

ὑπολεαίνοντά — ποιεῖ] *Lenire desiderium* i. q. *καταπραΰνειν — ἠπιᾶν — παραμυθεῖσθαι τὸν πόθον*. Colin. *τοῦ υἱοῦ*. Gaza *eum* ante *stercorantem* omisit. Ceterum Homerus Od. 24, 226 sq. Laertem non *stercorantem* facit, sed *λιστρεύοντα φυτόν*, i. e. purgantem et ablaqueantem arbores.

παραδείσοις] *Pomaria* sunt *μηλῶνες*. Quid sit *παράδεισος* (vivarium et pomarium) docent Sturz. Lex. Xenoph. Vol. III. Schleusn. Lex. N. T. Vol. II. s. v.

παντοδαπῶν — φυτείαις] *φυτείας* Cod. reg. Sturm. Goez. *παντοδοπῶν* Goez.

Cap. XVI. *ἀπολαύσματα — αἰσθάνομαι*] *ἀπολαίσματα* Cod. reg. 55 *αὐθάνομαι* Bas.

Σύγγνωτε — λαλίστερον] *συγγνῶτε* Cod. reg. Gaza secutus est lect. unius Cod. Manut. *ignoscite:* vulgo *ignoscetis.* Lugd. Goez. *λαλέστερον.*

ἵνα — κακίας] Cod. reg. sequitur ordinem verbb. ap. Cic. *ne ab omnibus eam vitiis:* Edd. *ἵνα μὴ πάσης κακίας αὐτό.*

νικητήρια ἔπεμψε] *νικητύρια* Cod. reg. *νηκητήρια* Bas. *ἔπεμψεν* Edd. Steph. Thes. L. Gr. T. II. p. 1059. observavit, Gazam *νικητήρια πέμψαι ἀπὸ τῶν Σαβίνων* dixisse, quod Ciceronem *triumphare de Sabinis*. Apud veteres scriptores haec locutio hoc sensu vix reperiatur: quid sit *triumphare — triumphum agere* apud Graecos explicui ad Cic. Somn. Scip. cp. 11.

οὗ — ἀποχρώντως] *οὐ* Cod. reg. Gaza recte om. *quidem* et secutus est lect. *a me:* Gernhard. ex Codd. Manut. Cod. Ciz. A. et Edd. Wech. Lall. *a meo.* Goez. *ἀποχρῶντες.*

Digitized by Google

ἐπαινετὲς τοῦ ἀνδρὸς οὔτε τὰ ἀπὸ τῶν χρόνων πολυμαθές.
Κουρίῳ δὲ ταύτῳ πρὸς ἐσχάρᾳ καθεζομένῳ Σαυνῖται σταθμὸν
χρυσίου μέγαν προσενεγκόντες οὐδεμιᾶς ἔτυχον ἐπιστροφῆς.
56 Οὐ γὰρ τὸ χρυσίον ἔχειν λαμπρόν οἱ ἔφη δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ κρα-
τεῖν τῶν ἐχόντων χρυσίον. Ἆρ' οὖν οὐ δυνατόν, ψυχὴν τηλι-
καύτην μὴ οὐ γῆρας ἡδὺ ἀπεργάζεσθαι; Ἀλλὰ μέτειμι πάλιν
πρὸς τοὺς γεωργικούς, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπ' ἐμαυτοῦ δοκέω ἀπο-
χωρεῖν. Ἐν ἀγροῖς ἦσαν τότε ἄνδρες τῶν ἐκ τῆς γερουσίας γέ-
ροντες, καθάπερ εἰκός· εἴγ' ἀροῦντι Λευκίῳ Κυΐντῳ Κιννα-
νάτῳ ἀπηγγέλθη, ὅτι Δικτάτωρ αὐτὸς αἱρεθείη, οὗ δικτατω-
ρεύοντος ἐπιτάξει Γάϊος Σερβίλιος Ἄλας ἄρχων τῶν ἱππέων
Σπόριον Μέλιον βασιλείαν οἱ κατασκευαζόμενον φωραθέντα
ἀπέκτεινεν. Ἐξ ἐπαύλεως μετάπεμπτοι τῷ βουλευτηρίῳ παρῆ-

οὔτε — ἀνδρός] Gaza non reddidit *ipsius* post *hominis*, quod a Gernh. uncis inclusum recte liberarunt Orell. et Ott.

οὔτε — πολυμαθές] Cic. *vel temporum disciplinam.* Gernh. de hac interpretatione annotavit: „Theodorus Gaza vertit, quasi temporum in agro colendo observationem intellexerit."

Κουρίῳ δὲ τούτῳ κτλ.] Rem narrat Plutarch. Cat. Mai. cp. 2. — *ἐνταῦθα πρὸς ἐσχάρᾳ καθήμενον αὐτὸν ἕψοντα γογγυλίδας εὑρόντες οἱ Σαυνιτῶν πρέσβεις ἐδίδοσαν πολὺ χρυσίον, ὁ δ' ἀπεπέμψατο φήσας οὐδὲν χρυσίου δεῖν, ᾧ δεῖπνον ἀρκεῖ τοιοῦτον, αὐτῷ μέντοι τοῦ χρυσίον ἔχειν κάλλιον εἶναι τὸ νικᾶν τοὺς ἔχοντας.*

56 *οἱ — τὸ κρατεῖν*] *τὸ κρατοῦν* Cod. reg. *οἱ* omis. Colin.

ἀποχωρεῖν] *ἀποχορεῖν* Cod. reg.

Ἐν — εἰκός] *τὸ τότε* Cod. reg. Ald. Bas. Sturm. Hunc locum varie exhibent Edd.: *In agris tum erant senatores, et iidem senes* Lang. Graev. Ern. Schütz., *id est senes* c. vett. Edd. Gernh. Orell. Ott. *Καθάπερ εἰκός* h. l. non conveniens i. q. *ut par est, ut par se intelligitur.*

εἴγ' — αἱρεθείη] *εἰ γὰρ ἀροῦντι* Cod. reg. *siquidem* h. l. i. q. *ἐπεί-περ. Κυΐντῳ* Cod. reg. Ald. Bas. Sturm. *Κυϊντίῳ* ex emendat. Colin. Lugd. Goez.; *Κιννινάτῳ* Cod. reg. Ald. Bas. Sturm. Goez. *Κιννιννάτῳ* Colin. *Λεύκιος Κοΐντιος Κικιννάτο.* Dion. Halic. Arch. X, 5 et 25. *Κιννινάτος* Dio Cass. fragm. Vol. I. p. 13. Reimar. Rost. Lex. Germ. Graec. *Κινκιννάτος* exhibet, Blum. Anleit. p. 147. *Κιγκιννάτος*; Cod. reg. *αἱρέθη.*

οὗ — ἀπέκτεινεν] *δικτατορεύοντος — Ἄλας — Μέλλιον — οἰκείαν σκευαζόμενον* Cod. reg. *οὐδ' δικτατωρεύοντος* Ald. Bas. Sturm. *Σελβίλιος* Ald. Sturm. *Ἄλας* Edd. Blum. Anleit. p. 147.; Plutarch. Brut. 1. *Ἄλαν Σερβίλιον* vett. Edd. (*Servilius* dicitur quoque *Σερουΐλιος* Polyb. XXXI, 23. Dion. Halic. IX, 67.) *Ἄλαν* recc. Hutt. Schaef. *Μήλιον* Edd. quod respondet scripturae deteriori *Melius* in Codd. et vett. Edd. Liv. IV, 13 sq. (ubi nunc *Maelius* optt. Edd.) Cic. in Catil. I, 1. (ubi *Melium* Matth., *Maelium* Beneck. Krebs.) pr. Dom. 38. (*Maelii — Maelio — Aequimaelium* Wolf. *Mel. Aequimel.* Graev. ut supr. Catil. at *Maelium* de Senect. 16.), *Aequimelium* h. l. et de Div. II, 17. Hotting. *Aequimaelium* Mos., meliorem scripturam per *ae* Orell. ap. Cic. secutus est: *Μήλιος* Dion. Hal. Arch. VIII, 91. Zonar. VII, 20. *Μήλιος τό-*

Digitized by Google

σων καὶ οἱ περὶ Κούριον καὶ ἕτεροι γέροντες, ὅθεν δὴ καὶ κλήτορές οἱ καλοῦντες αὐτοὺς ὠνομάσθησαν. Μὴ οὖν τὸ γῆρας τούτων ἐλεεινὸν ἦν, οἱ σφᾶς αὐτοὺς γεωργίᾳ τέρποντες διετέλουν; Οὐ κατά γε γνώμην ἐμὴν οὐκ οἶδα, εἴ τις βίος εἴη τούτου μακαριώτερος, οὐ μόνον ἐπιτηδεύσει τῷ τὴν ἀγρῶν ἐργασίαν παντὶ τῷ ἀνθρωπείῳ γένει σωτήριον πεφυκέναι, ἀλλὰ καὶ ᾗ ἔφην εὐφροσύνῃ καὶ πληρώσει καὶ εὐπορίᾳ πάντων, ὅσα τείνει εἴς τε ἀνθρώπων τροφὴν εἴς τε θεῶν θεραπείαν, ἵν', ἐπειδή τινες τὰ τοιάδε ποθοῦσιν, εἰς χάριν ἤδη τῇ ἡδονῇ ἐπανήκωμεν. Αἰεὶ γὰρ τἀγαθοῦ καὶ ἐπιμελοῦς κυρίου μεστοὶ οἱ οἰνῶνες καὶ ἐλαιῶνες καὶ μελιττῶνες καὶ ὀψῶνες καὶ κτηματικὴ πᾶσα ἡ κώμη εὐπορεῖ δέλφακος, ἀμνοῦ, ἐρίφου, ἀλεκτορίδος, γάλακτος, τυροῦ, μέλιτος. Ἤδη δὲ καὶ τὸν κῆπον αὐτοὶ γεωργοὶ ταριχείαν ἑτέραν ἀποκαλοῦσιν· ἡδίω δ' ἄρα ταῦτα ἀποδεικνύει καὶ ἡ ὡς ἐν παρέργῳ ὀρνιθοθήρα καὶ κυνη-
γία. Τί δὲ τοῦ τῶν λειμώνων εὐχλώρου καὶ εὐανθοῦς πέρι ἢ 57
τοῦ τῶν δένδρων εὐτάκτου ἢ τοῦ τῶν ἀμπελώνων τε καὶ ἐλαιῶ-

πος — Αἰκυμήλιον Dion. Hal. Fragm. Ambr. XII, 1. ed. Mai. *Spurius Maelius* Plut. l. l. *Μάλλιος Σπόριος*, ubi tamen Schaef. Plut. Vol. VI. p. 433. *Μαιλίου* (Anonym. *Μιλίου*) *Σπορίου* ex emend. Xyland. probavit. cf. nos ad Cic. Somn. Scip. cp. 9. *Magister equitum* Dion Halic. Arch. X, 24. *ἱππάρχης* dicitur, Blum. h. l. *ἵππαρχος* substituit. Goez. *βασιλείαν*, Bas. *ἐπέκτεινεν*, Colin. *καὶ φωραθέντα*

βουλευτηρίῳ] *βουλευτηρίῳ* litteris *συλ* deletis at in marg. correct. Cod. reg. *βουλευτηρίῳ* Goez.

Οὐ — μακαριώτερος] *τούτου εἴη* Cod. reg. *οὐ* omis. Colin. Gernhardus: „Equidem haud scio an Theodorus ad graecum sermonem ut gravius negaret, verterit etc." Balduino suspicanti Theodorum legisse *Non, mea quidem sententia, haud scio an ulla* etc. assentitur Beier. in Excurs. II. ad calc. Lael. Ed. mai. p. 227. Glossam *vita* post *ulla* a Gaza expressam exhibent multi Codd. Beier. in Excurs. ad Cic. Off. T. I p. 338. suppleri vult *vita*, at rectius in Excurs. l. ad Lael. p. 282. *senectus*. vd. Otto.

τῷ — πεφυκέναι] *ἀνθρωπείῳ* Cod. reg. *ἀνθρωπίνῳ* Edd. *καὶ τῷ* Colin. *τῶν* Ald. Sturm. Goez. De Adiectivis *ἀνθρώπειος* et *ἀνθρώπινος* vd. annot. meam ad Somn. Scip. cp. 23.

ὅσα — ἐπανήκωμεν] *εἴς τε τὴν ἀνθρώπων τροφὴν καὶ εἰς θεῶν θεραπείαν, καί τοι — σὺν τῇ ἡδονῇ* Colin. Expressa videtur aut lectio *et cultum*, aut *cultumque Deorum*, optt Edd. *ad cultum etiam Deorum*. *In gratiam redire c. al.* ap. Cic. non est *ἐπανήκειν εἰς χάριν*, sed *διαλύεσθαι — καταλλάττεσθαι πρός τινα*.

Αἰεὶ γάρ] *γάρ* omis. Cod. reg.

ἐλαιῶνες — ἀλεκτορίδος] *ἐλεῶνες* Ald. Bas. Sturm. *μελιτῶνες* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *κτιματική* Lugd. *ἀλεκτερίδος* Cod. reg. Gaza exhibuit glossam *mellaria* in aliis Codd. post *vinaria*, in aliis post *olearia* interpositam. vd. Gernh. Ott.

ἤδη — ταριχείαν] *ἦδυ* Lugd. *ταραχείαν* Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *Succidia* ap. Cic. non est *ταριχεία*, sed *τάριχος*.

Τί — εἴπω] Secutus est Gaza lect Codd. plerorumque *Quid plura* 57

Digitized by Google

νων εὐειδοῦς πλείω εἴπω; *Συνελὼν δὴ εἰς βραχὺ ἐρῶ*, ὅτι ἀγροῦ εὖ καὶ καλῶς γεγεωργημένου οὐδὲν ἂν γένοιτο οὔτε ἀφθονώτερον χρήσασθαι οὔτε μὴν εὐειδέστερον θεάσασθαι, ὧν δὴ οὐχ ὅπως τὸ γῆρας βραδυτέρους ἢ ὡς ἐπ' ἀπόλαυσιν ἀπεργάζεται, ἀλλὰ καὶ διεγείρει καὶ θέλγον προσάγεται. Ποῦ γὰρ ἂν ἡ ἡλικία δύναιτο ἐκείνη ἤτοι ἡλίῳ καὶ πυρκαϊᾷ θερμαίνεσθαι βέλτιον ἢ σκιαῖς ἐν μέρει καὶ ὕδασι καταψύχεσθαι σωτη-
58 ριωδέστερον; Οὐκοῦν σφίσιν ἵππους, σφίσιν ὅπλα, σφίσιν ἀκόντια, σφίσι ῥόπαλον καὶ σφαῖραν, σφίσι νήξεις καὶ δρόμους ἐχόντων οἱ νέοι, ἡμῖν δὲ τοῖς γέρουσιν ἐκ παιγνίων πολλῶν πεττούς τε καὶ ἀστραγάλους καταλειπόντων, καὶ τοῦτ' αὐτὸ μήποτε εἰ οὐκ ᾖ πρὸς θυμοῦ, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἄνευ ἐθέλει τὸ γῆρας εἶναι μακάριον.

59 XVII. Ἐν πολλοῖς γε μὴν τὰ Ξενοφῶντος βιβλία τυγχάνει χρήσιμα ὄντα, ἃ δὲ καὶ σπουδαίως ἀναγινώσκειν ὑμᾶς ἀξιῶ, καθάπερ δὴ καὶ ποιεῖτε. Ὅσον οὖν φιλοτίμως πρὸς αὐτοῦ γεωργία ὑμνεῖται ἐν τῷ περὶ ἐπιμελείας τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν πραγμάτων, ὅπερ Οἰκονομικὴ ἐπιγράφεται. Καὶ ἵν' εἰδῆτε, μηδὲν βασιλικὸν οὕτω δοκεῖν ὡς τὴν περὶ γεωργίαν σπουδήν,

---

dicam, probatam Müller. et Ottoni: Gernh. et Orell. *plura* male eiecere. Cod. reg. λειμώνων, εὐαθοῦς Colin.

Συνελὼν — ἀφθονώτερον] ἐν βραχύ — ἀφθονότερον Cod. reg. εὖ omis. Cod. reg. γεγεοργημένου Bas. Gaza expressit lect. *brevi praecidam:* Lambin. Facciol. Goez. *brevi* eiecere, Otto *praecidam*.

ὧν — θέλγον] θέλγων Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. ὧν δὴ οὐ πῶς τὸ γῆρας βραδυτέρους ἐπ' ἀπόλαυσιν — θέλγον Colin. e qua θέλγον recepi pro mendoso θέλγων. Verba ἢ ὡς rectius abessent, quum pro formula *non modo non* apud Graecos sit in usu οὐχ ὅπως — οὐχ ὅτι — ἀλλά — ἀλλὰ καί, οὐ μόνον οὐ — ἀλλά.

ἡ — ἐκείνη] Cod. reg. δύναιτ' ἐκείνη Edd. praeter Goez. δύναται.

σφίσι ῥόπαλον] σφίσιν Cod. reg.

58 πεττούς — καταλειπόντων] Cod. reg. superscriptum exhibet καταλείποιντο; πεπτούς Ald. Bas. Sturm. *Tali* sunt ἀστράγαλοι, *tesserae* κύβοι. Quid sit πεττός docent Lexica. Cf. Meurs. de ludis Graecor. Senftleben. de alea veterum.

καὶ — πρὸς θυμοῦ] Cod. reg. Colin. Lugd. μήποτε οὐκ ᾖ Ald. Sturm. Goez. [ᾖ]. Verba Cic. *id ipsum utrum lubebit* Gaza non recte interpretatus est. Cf. Otton. de interpretatione h. l.

59 Cap. XVII. Ἐν — γε μήν] δὲ Colin. Lugd. Goez.

ἀναγινώσκειν ὑμᾶς] ἡμᾶς Cod. reg. ἀναγινώσκει Colin.

Ὅσον — γράφεται] οἰκείαν Cod. reg. οἰκονομικός Colin. Gaza non recte Οἰκονομική sc. τέχνη reddidit pro Οἰκονομικός. Postquam Grutero verba *qui est de tuenda re familiari*, Gernhardo *qui Oeconomicus inscribitur* suspecta sunt visa, recte Orell. et Otto, cuius disputatio copiosior est, neutrum locum suspectum habuere.

μηδὲν — δοκεῖν] μηδὲν αὐτῷ Colin. Gaza pron. *ei* omisit, quod deest in aliquot Codd. ap. Otton.

τὴν περὶ γεωργίαν σπουδήν] Cod. reg. γεωργίας Edd. Utraque structura bona vd. Steph. Thes. T. III. p. 946. Strang. ad Isocr. Dem. p. 38.

Digitized by Google

Σωκράτει λόγος ἐν αὐτῷ πρὸς Κριτόβουλον, Κῦρον τὸν νεώτερον, βασιλέα Περσῶν, ἀγχινοίᾳ τε καὶ ἡγεμονείας εὐκλείᾳ διάφορον, ὅτε Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος, ἀνὴρ ἐπ' ἀρετῆς ἄκρον ἐληλακώς, ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν εἰς Σάρδεις κομίζων τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, τά τε ἄλλα κοινῶς καὶ φιλανθρώπως Λυσάνδρῳ προσενεχθῆναι καί τινα συμπεφραγμένον ἀγρὸν πεφυτευμένον πρὸς ἀκρίβειαν ἐπιδεῖξαι. Ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν ὁ Λύσανδρος τάς τε τῶν δένδρων εὐθυωρίας καὶ τοὺς ὀρθοὺς εἰς πεντάδα εὐγώνιον στίχους καὶ τὸ τῆς γῆς μαλακὸν

Σωκράτει λόγος ἐν αὐτῷ] *ἦν ἐν αὐτῷ* Colin.

ἀγχινοίᾳ — εὐκλείᾳ] *ἡγεμονιίας εὐκλίᾳ* Cod. reg. *ἡγεμονίας* Edd.

εἰς Σάρδεις] *εἰς* omis. Goez.

τά — προσενεχθῆναι] Gaza lect. optt. Codd. et Edd. *communem* pro *comem* secutus est. De discr. vocc. *comis* et *communis* cf. Otto ad h. l. Hess. Var. Lectt. et Observv. in Tacit. Germ. p. 26. Helmstad. 1827. 4. Selling. Observv. crit. in Tac. Germ. p. 19. Graeci *κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος* frequenter iungunt. Demosth. de Coron. p. 315. Reisk. *ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις, εἰ μὴ πάντες ἴστε, ὅτι κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν σιωπῶ.* Ibid. in Boeot. de dot. p. 1118. *νυνὶ δ' ὑμεῖς μὲν οὕτως ἐστὲ κοινοὶ καὶ φιλάνθρωποι.* Aeschin. in Ctesiph. p. 639. *ἐὰν τοὺς προκαταλαμβάνοντας τὰ κοινὰ καὶ φιλάνθρωπα τῶν ὀνομάτων ἀπίστους ὄντας τοῖς ἤθεσι φυλάξησθε.* Sturm. *φιλανθρόπως.* Cur Blum. Anl. p. 149. *φιλοφρονεῖσθαι* substituerit pro *κοινῶς καὶ φιλανθρώπως προσφέρεσθαι* non video. Locus Xenophonteus exstat Oecon. IV, 20 sq. quem Cicero more suo in Latinum liberius convertit, alia addens, alia omittens, alia circumcidens: *Οὗτος τοίνυν ὁ Κῦρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι (ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξένῳ ποτέ τινι ἐν Μεγάροις διηγούμενος) καὶ τὸν ἐν Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνύναι αὐτὸν ἔφη. Ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἴη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἴη, ὀσμαὶ δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι· καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν· Ἀλλ' ἐγώ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν ταῦτα θαυμάζω ἐπὶ τῷ κάλλει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τοῦ καταμετρήσαντός σοι καὶ διατάξαντος ἕκαστα τούτων. Ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἡσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν· ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα καὶ διεμέτρησα καὶ διέταξα· ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. Καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν καὶ ἰδὼν τῶν τε ἱματίων τὸ κάλλος ὧν εἶχε, καὶ τῆς ὀσμῆς αἰσθόμενος, καὶ τῶν στρεπτῶν καὶ τῶν ψελλίων τὸ κάλλος, καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, εἰπεῖν· Τί λέγεις, φάναι, ὦ Κῦρε; ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας; Καὶ τὸν Κῦρον ἀποκρίνασθαι, Θαυμάζεις τοῦτο, ἔφη, ὦ Λύσανδρε; Ὄμνυμί σοι τὸν Μίθρην, ὅταν περ ὑγιαίνω, μὴ πώποτε δειπνῆσαι, πρὶν ἱδρῶσαι, ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργων μελετῶν, ἢ ἀεὶ οὖν γέ τι φιλοτιμούμενος. Καὶ αὐτός μέντοι, ἔφη ὁ Λύσανδρος, ἀκούσας ταῦτα, δεξιώσασθαί τε αὐτὸν καὶ εἰπεῖν, Δικαίως μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Κῦρε, εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς.*

Digitized by Google

*καὶ ὑπόκουφον καὶ τὴν τῶν ἀνθέων ἀποπνεομένην καθαρῶς
ἡδεῖαν ὀσμὴν καὶ θαυμάζων εἶπε, μὴ μόνον τὸ ἀπηκριβωμέ-
νον, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλότεχνον θαυμάζειν τοῦ καταμετρήσαντος
ἐκεῖνα καὶ διατάξαντος, τὸν Κῦρον ἀποκρίνασθαι· Ἐγὼ τοί-
νυν ταῦτα διεμέτρησα πάντα, ἐμοί εἰσιν οἱ ὄρχοι, ἐμὴ ἡ διά-
ταξις, πολλὰ δὲ τῶν δένδρων αὐτῶν καὶ χειρὶ πεφύτευται τῇ
ἐμῇ. Καὶ τὸν Λύσανδρον ἀποβλέποντα εἴς τε τὸν πορφυροῦν
κάνδυν καὶ τὸν πολλοῦ χρυσοῦ καὶ πολλῶν λίθων Περσικὸν κό-
σμον εἰπεῖν· Ὀρθῶς ἄρα, ὦ Κῦρε, μακάριόν σε εἶναί φασι,
60 τύχη γὰρ παρέζευκταί σου τῇ ἀρετῇ. Ταύτης τοίνυν ἔξεστι καὶ
γέρουσιν ἀπολαύειν, οὐδέ τι τὰ τῆς ἡλικίας ἀπείργει, ὥςθ' ἥσ-
σον τῶν τε ἄλλων καὶ τοῦ γεωργεῖν ἐν τοῖς μάλιστα ποιεῖσθαι
σπουδὴν ἄχρι τελευταίου χρόνου γήρως. Ἐπεὶ καὶ Μάρκον
Οὐαλέριον Κορβῖνον εἰς ἔτος ἑκατοστὸν παρατείναντα τὸ ζῆν
πυνθανόμεθα διαιτώμενον ἐν ἀγροῖς τοῦ βίου ἤδη πεπερασμέ-
νου καὶ γεωργίᾳ προςέχοντα, ᾧ δὴ ἀπό γε τῆς πρώτης ὑπα-
τείας ἐπὶ τὴν ἕκτην ἑπτὰ καὶ τετταράκοντα ἔτη διεγεγόνει.
Ὥςθ' ὅσον ἡλικίας διάστημα ἐπὶ τὴν τοῦ γήρως ἀρχὴν οἱ ἡμέ-
τεροι πρόγονοι ἠξιώκασιν εἶναι, τοσοῦτος ἐκείνῳ δρόμος παρε-
τάθη τιμῶν, καὶ τοὔσχατον τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ταύτῃ τοῦ μέ-
σου μακαριώτερον, ᾗ ἀξίωμα μὲν μεῖζον, πόνον δὲ εἶχεν ἐλάσσω.*

μαλακὸν — τῶν ἀνθέων] Cod. reg. *μαλθακόν* Edd. *τῶν* omis. Colin. *Humus subacta atque pura* i. q. *γῆ κατειργασμένη* (*τεθεραπευμένη*) *καὶ καθαρά.*

καταμετρήσαντος — κάνδυν] *καταμερήσαντος* Ald. Lugd. Sturm. *καταμερήξαντος* Bas. *εἰμὶ* Goez. *κάνδην* Ald. Bas. Colin. Sturm. *καύδην* Goez.

60 *Ταύτης — ἀπολαύειν*] A Gaza *fortuna* omissum deest in Cod. Manut. 1. Oxon. *u.* *μέρουσιν* Lugd.

Ἐπεὶ — ζῆν] *Οὐαλλέριον* Cod. reg. *ἔπις* pro *ἔτος* Lugd. *παρατείνοντα* Goez. *Corvum* pro *Corvinum* non primus Graevius, annotante Gernhardo, emendavit e Fastis Capitolinis, quem deinceps editores sunt secuti, sed exstat iam in Cod. Basil. et in Edd. Lambin. Petr. Suffrid. Gaza secutus est det. lect. *vitam produxisse* aut *vitam perduxisse. Vitam* in multis Codd. omissum eiecere optt. Edd.; nam non *vitam*, sed *agri colendi studia* supplendum. vd. Gernh.

διαιτώμενον — πεπερασμένου] *Aetas* h. l. non est vita, sed adolescentia, i. e. *ἡλικία.* Bas. *διαιτόμενον.*

ἑπτὰ καὶ τετταράκοντα ἔτη διεγεγόνει] Cod. reg. *τεσσαράκοντα* Edd. *Sex et XXX.* exhibet Cod. Erfurt. *septem et q.* Cod. Lips. *γ.* ap. Otton. Edd. Froben. Hervag. 1. al. *octo et q.* Optt. Edd. Graev. Ern. Gernh. Orell. Ott. Klotz. *sex et quadraginta* offerunt, de quo annorum numero vd. disputantes Ald. Manut. et Gernh. *Διεγεγόνει* respondet lect. *interfuerant* in Codd. Oxon. *o. ψ.* Edd. Cratandr. Mediol. Victor. *interfuerunt* est vulgata.

Ὥςθ' — τοὔσχατον — μακαριώτερον] *ὥςθ' — τούσχατον* Cod. reg. *ὡς δ' — τ' οὔσχατον* Colin. *μακαριώπερον* Lugd.

Digitized by Google

Οὕτω γήρως κολοφών ἐστι τὸ ἀξίωμα. Ὅσον μὲν οὖν ἐν Λευκίῳ Καικιλίῳ Μετέλλῳ· ὅσον δ' ἐν Ἀττιλίῳ Καλατίνῳ· εἰς ὃν ἕνα πλεῖστα ἔθνη τὸ ἐλεγεῖον ἐκεῖνο συνᾴδει· 61

Πρῶτος ἀνὴρ ὅδ' ἔην ἄστεος εὐρυόχλου.

Γνώριμον εὖ μάλα τὸ ἔπος ἐπικεχαραγμένον τῷ τάφῳ. Ἐνδίκως ἄρα σεμνός, ὅτῳ τοὺς ἐπαίνους ἡ παρὰ πάντων φήμη ὁμογνωμονοῦσα τυγχάνει. Οἷον δ' ἄνδρα νεωστὶ Πόπλιον Κράσσον, ἀρχιερέα μέγιστον, τεθεάμεθα, οἷον δὴ μετὰ ταῦτα Μάρκον Λέπιδον τῇ αὐτῇ ταύτῃ κεκοσμημένον ἱερωσύνῃ. Τί δὲ Παύλου πέρι ἢ Ἀφρικανοῦ λέγω; ἢ ὡς πρόσθεν ἤδη περὶ Μαξίμου; ὧν οὐ τῇ γνώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ νεύματι αὐτῷ ἐπεκάθιζε τὸ ἀξίωμα. Ἔχει καὶ γὰρ τὸ γῆρας καὶ μάλιστα τὸ

Οὕτω γήρως κολοφών] Gaza *autem* omis., quod deest in quinque Codd. Oxon. Trey. Lips. *α*. *β*. Edd. Lang. Man., exstat in plerisque Edd. Otto *autem — est* uncis inclusit. De locutione κολοφῶνα ἐπιτιθέναι, ἐπάγειν τινί vd. Wyttenb. ad Plut. de Ser. Num. Vind. p. 21.

Λευκίῳ Καικιλίῳ — δ' ἐν Ἀττιλίῳ] καὶ κιλίῳ Cod. reg. καὶ μιλλίῳ Ald. Sturm. Καικιλλίῳ Goez. δὲ Ἀττιλίῳ Cod. reg. 61

εἰς — εὐρυόχλου] Cod. reg. in marg. εὐλόγιον, ut *eulogium* Cod. Lips. *α*. Dresd. 1. ap. Otton. Edd Rom. Ascens. 1. Locus in plerisque Edd. etiam Gernh. Orell. sic exhibetur: *in quem illud elogium unicum: PLURIMAE CONSENTIUNT GENTES, POPULI PRIMARIUM FUISSE VIRUM.* Otto ex emendat. Orell. ad Cic. de Fin. II, 35., qui adhibuit elogium L. Scipionis, Barbati fil., apud Viscont. Monum. degli Scipioni Tav. V. p. 14. [add. G. F. Grotefend. Gramm. Lat. Vol. II. §. 259.]: *UNUM . HUNC . PLURIMAE . CONSENTIUNT . GENTES . POPULI . PRIMARIUM . FUISSE . VIRUM*. Gaza *unicum* referendum ad *elogium* male retulit ad *quem*. *Elogium*, quod h. l. interpretatur Cic. *carmen incisum in sepulcro* (Gaza non recte carmen ἔπος), est titulus — inscriptio sepulcri, tabulae, statuae etc. ἐπίγραμμα, ἐπιγραφή. Ἐλεγεῖον (cap. 20. Gaza *elogium* quoque sic interpretatur) est carmen elegiacum, inscriptio versibus praecipue elegiacis composita. Εὐρύοχλος, quod Gaza de suo addidit, Steph. Thes. L. Gr. T. II. p. 1575. explicat *numerosus*, Schneider. Lex. recte dubium habet, Passov. et Rost. Lexx. omisere, quum sola Gazae auctoritas pro hoc Adiectivo afferri posse videatur. Bas. εὐριόχλου. Infra ἐπικεχαραδμένον Goez.

Οἷον — τεθεάμεθα] τεθέαμαι Cod. reg. Gaza secutus est ordinem verborum *nuper P. Crassum, pontificem maximum* ab Orell. et Otton. ex optt. Codd. Reg. Erfurt. Trever. Bas. al. et Edd. Vict. Lamb. Manut. Petr. Suffrid. receptum: Graev. Ern. Gernh. al. *P. Crassum, nuper pontificem maximum.*

οἷον δὴ — κεκοσμημένον ἱερωσύνῃ] δὲ Cod. reg. κεκοσμένον Ald. Bas. Lugd. Sturm. ἱεροσύνῃ Goez.

ἀλλὰ καὶ — ἀξίωμα] Cod. reg. καὶ om. Edd. ἐπικάθιζε Goez.

Ἔχει — ἀξίωμα] Cod. reg. bene hanc lacunam, quae est in Edd., explevit: at quum verba corrupta ἐν ἐπετιάτο (subscriptum est ἐπε-

Digitized by Google

ὂν ἐπίτιμον τοσοῦτον ἀξίωμα, ὥστ' ἂν περὶ πλείονος εἶναι πασῶν ὁμοῦ τῶν ἡδονῶν τῆς νεότητος.

62 XVIII. Ἀλλὰ γὰρ μεμνῆσθαι δεῖ παρὰ πάντα τὸν λόγον, ὡς ἐγὼ γῆρας ἐκεῖνο δὴ ἐπαινῶ, ὅπερ ἐπὶ κρηπῖδος νεότητος βεβηκὸς ἕστηκε. Ταῦτ' ἄρα καὶ συμβαίνει, ὅπερ αὐτὸς πάλαι σὺν ὁμολογίᾳ μεγάλῃ ἁπάντων ἀπεφηνάμην, ὡς ἄρα ἄθλιον γῆρας εἴη τὸ λόγῳ μόνον προϊστάμενον ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ πολιαί, οὐδὲ ῥυτίδες ἐξαίφνης ἱκαναὶ προσφέρειν ἀξίωμα, ἀλλ' ὁ πρὸ τοῦ καλῶς διηγμένος βίος καρποὺς τελευτῶν δρέπεται
63 ἀξιώματος. Ταυτὶ γάρ ἐστιν αὐτά που τὰ ἔντιμα, ἅπερ ἐλαφρὰ καὶ κοινά πως δοκεῖ, ἀσπάζεσθαι, ἐφίεσθαι, ἐξίστασθαι, ὑπανίστασθαι, προπέμπειν, ἐπαναπέμπειν, συμβουλεύεσθαι· ἃ δὴ καὶ ἐν ἡμῖν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν πόλεων, ὡς ἄριστα ἠθῶν ἔχει ἑκάστη, οὕτω τοι καὶ ἀκριβέστατα διασώζεται. Λύσανδρον οὖν τὸν Λακεδαιμόνιον, οὗ μνείαν πε-

---

τίματι) exhibeat, emendavi ἐπίτιμον. *Honoratus* h. l. sensu latiore (i. e. quicunque honore est insignis) esse accipiendum, recte observat Otto laudans Jacob. ad Lucian. Alex. cp. 20., ubi *honorati* sunt οἱ δυνατώτατοι καὶ μέγιστον ἀξίωμα ἐν τῇ πόλει ἔχοντες. *Honoratus* sensu strictiore (i. e. honoribus functus) ibidem dicitur Rutillianus ἀνὴρ ἐν πολλαῖς τάξεσι Ῥωμαϊκαῖς ἐξητασμένος, qua significatione cum Facciolato Gernhardus h. l. Cicer. h. v. accipit. Ceterum Ed. Colin. in margine haec habet: „In Aldina et Frobeniana editione desunt hoc loco haec Ciceronis verba: *Habet senectus, honorata praesertim tantam authoritatem.* Quae sic reddere poteris: ἔχει τὸ γῆρας, ἄλλως τε τὸ ἔντιμον, τοσοῦτον ἀξίωμα." Qua de causa Gernhardus eumque secutus Otto non accurate annotarunt, Balduinum haec verba in Graecis Theodori exemplaribus omissa in uno, quod Colinaeus a. 1528. emisit, sic reddita deprehendisse: ἔχει τὸ γῆρας μάλιστα τίμιον τηλικοῦτον ἀξίωμα.

62 Cap. XVIII. Ἀλλὰ γὰρ] In Cod. reg. prima litera in Ἀλλά est erasa et exstat lacuna quinque literis explenda.

ἕστηκε] Cod. reg. ἕστηκεν Edd.

τὸ λόγῳ] τῷ λόγῳ Colin. Goez.

Οὐ — ἀξιώματος] In Cod. reg. super τῶν in τελευτῶν scriptum τοῦσ. ἀλλὰ ὁ Colin. Lugd. Goez. προτοῦ Cod. reg. διηγμένου Colin. Gaza h. l. deteriores lectt. est secutus *Non igitur* Cod. Ciz. C. pro *Non*; *auctoritatem afferre* in duob. Codd. Dresd. 4. 5. Oxonn. κ. α. vett. Edd. pro *auctoritatem arripere*, *fructus carpit* (Lamb. P. Suffrid.) pro *capit*.

63 Ταυτὶ γάρ ἐστιν — τὰ ἔντιμα, ἅπερ] Ταυτὶ γάρ ἐστιν αὐτά που ἔντιμα, ἃ Colin.

ἀσπάζεσθαι — ἐπαναπέμπειν] Cod. reg. om. ἐπαναπέμπειν. Verba passiva ap. Cic. Gaza non recte reddidit verbis mediis et activis. Colin. προπέμπεσθαι — ἐπαναπέμπεσθαι.

ἑκάστη] ἑκάστης Cod. reg.

Λακεδαιμόνιον, οὗ μνείαν πεποίημαι] Gaza omisit modo. Lugd. Λακεδιαμόνιον.

Digitized by Google

ποίημαι, λέγειν εἰωθέναι φασὶν, ὅτι εὐσχημονέστατον γήρως δωμάτιον ἐν Λακεδαίμονι εἴη· οὐδαμοῦ γὰρ ἀπονέμοιτο ἡλικίᾳ τοσοῦτον, οὐδαμοῦ τὸ γῆρας ἐντιμότερον εἴη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παραδέδοται εἰς μνήμην, ὡς Ἀθήνησι θεῶν ἐπιτελουμένων τινὸς τῶν πρεσβυτάτων εἰς τὸ θέατρον παρεληλυθότος, οὐδαμοῦ τοῦ μεγάλου συνεδρίου τόπος αὐτῷ δοθείη ὑπὸ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν· ὡς δὲ πρὸς Λακεδαιμονίους παρεγένετο, οἳ πρέσβεις ὄντες ἐν ἀποδεδειγμένῳ τόπῳ ἐτύγχανον συνεδρεύοντες, πάντας ὑπαναστῆναι λέγεται καὶ εἰς ἕδραν παρειληφέναι τὸν γέ-
ροντα. Ἐφ' οἷς κρότου συχνοῦ παρὰ παντὸς γενομένου τοῦ συν- 64
εδρίου, φάναι τινὰ αὐτῶν, ὡς Ἀθηναῖοι ἐπίστανται μὲν τὰ ὀρθῶς ἔχοντα, ποιεῖν δὲ ἥκιστα αἱροῦνται. Κἂν τῷ ἡμετέρῳ δὲ συλλόγῳ πολλὰ μὲν τῶν ἀξιολογωτάτων ἐστὶν ἰδεῖν, τοῦτο δὲ εἰς τὰ πρῶτα, οὗ πέρι ὁ λόγος· ὡς γὰρ ἂν ἕκαστος ἡλικίᾳ προέχῃ, οὕτω καὶ τὸ περὶ τὰς γνώμας ἀνῄρηται κράτος· οὐδὲ μόνον τῶν ἄλλων ἐπιτιμίᾳ προεχόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ ὄντων αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι τῶν οἰωνοσκόπων προάγονται. Τίνες δὴ σώματος ἡδοναὶ ἄξιαι παραβάλλεσθαι τοῖς τοῦ ἀξιώ-

---

ὅτι — εἴη] Gaza *Lacedaemone*, quod est in plerisque Codd. et Edd., expressit; *Lacedaemonem* Codd. Reg. Bas. Dresd. 1. Gronov. Lallem. Orell. Ott. *Domicilium* est οἴκησις, οἰκητήριον. Similis sententia exstat Plut. Apophtheg. Lacon. Vol. VIII. p. 244. Hutt. Ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν.

οὐδαμοῦ — εἴη] Optativus non recte se habet, quoniam haec sunt Ciceronis verba. Edd. ἐντιμώτερον.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κτλ.] Rem narrat Plut. Apophth. Lacon. XVI. Gierig. Opp. T. II. p. 235. Francof. Vol. VIII. p. 243. Hutt.: Παναθηναίων γὰρ ὄντων, οἱ Ἀττικοὶ γέροντα προεπηλάκιζον, προσκαλούμενοι μὲν ὡς παραδεξόμενοι, εἰ δὲ παραγένοιτο, οὐ προσδεχόμενοι· ὡς δὲ διεξιὼν σχεδὸν ἅπαντας ἐγένετο κατὰ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων θεωρούς, ἅπαντες τῶν βάθρων ἀναστάντες τοῦ τόπου παρεχώρουν· ἀγασθεὶς δὲ ὁ ὄχλος ἐπὶ τῷ γεγονότι ἐκρότησε μετὰ πολλῆς ἐπισημασίας. Καί τις εἶπε τῶν Σπαρτιατῶν· Μὴ τὼ Σιὼ ἴσασι μὲν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ καλά, οὐ πράσσουσι δέ.

Ἀθήνησι — τῶν πρεσβυτάτων — παρεληλυθότος — Λακεδαιμονίους — ἀποδεδειγμένῳ — παρειληφέναι — φάναι — ἐπίστανται — ἡμετέρῳ — ἕκαστος] Ἀθήνησιν Edd. τὸν πρεσβυτάτων Colin. παραλελυθότος Cod. reg. παραληλυθότος Edd. Λαικεδαιμονίους Bas. Λακαδαιμονίους Goez. ἀποδεδηγμένῳ Ald. Bas. Lugd. Sturm. παραληφέναι Colin. φαίαι Lugd. ἐπίσταναι Bas. ὑμετέρῳ Colin. ἕκατος Lugd.

Κἂν — ἰδεῖν] Gaza expressit glossam *cognovi* in tribus Codd. Man. Pith. Dresd. 4. Ed. Cratandr.; in al. *sunt*. Vulgata est: *Multa* 64
in nostro collegio praeclara.

ὡς — κράτος] ὅς γὰρ ἂν Cod. reg. ὡς γὰρ ἕκαστος Edd., unde lectionem ὡς γὰρ ἂν composui; τό om. Colin. *Principatum sententiae habere* rectius dici videtur τὰ πρῶτα ἔχειν περὶ τὰς γνώμας.

ἐπιτιμίᾳ — προάγονται] *Honos* h. l. i. q. τιμή, *praeponi* i. q. προτιμᾶσθαι.

Digitized by Google

ματος γέρασιν; οἷς οἱ διαφανῶς χρησάμενοι τὸν τοῦ βίου μῦθον ἐμοὶ δοκοῦσι διηνυκέναι, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τοὺς ἀνασκήτους τῶν ὑποκριτῶν ἐν ἐσχάτῳ που τοῦ δράματος καταπεπτωκέναι.

65 Νὴ Δί' ἀλλ' εἰσί τινες δυςάρεστοι καὶ ἐπίχολοι καὶ δυςάνιοι καὶ ὀργίλοι καὶ δυςξύμβολοι καὶ ἀπροςήγοροι γέροντες, ἢν δὲ πολυπραγμονῶμεν, καὶ φειδωλοί. Ἀλλὰ ταῦτα οὐ γήρως, ἀλλ' ἤθους κακίαι εἰσί. Καί τοι καὶ τὸ δυςάρεστον αὐτὸ καὶ ὅσαπερ ἔφην, ἔχοντ' ἀπολογίας τινὰ φαίνεται, οὐ μέντοι κείνην γε τὴν δικαίαν, ἀλλ' ᾗ ἂν δυνατὴ δοκιμάσαι πως δόξειε. Καταφρονεῖσθαι γὰρ οἴονται, παρορᾶσθαι, ἐμπαίζεσθαι, πρὸς δὲ καὶ εἰς ἀσθενὲς σῶμα μισητὸν πρόςκρουμα ἅπαν ἐστίν. Ὅμως μὴν ταῦτα πάντα καὶ δι' ἠθῶν εὐτραπέλων καὶ δι' ἐπιστημῶν μάθησιν πέφυκε γίγνεσθαι ἡδίω· τοῦτο δ' ἐστὶ καταμαθεῖν τῇ μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βίου, τῇ δ' ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ἀδελφῶν. Ὅση μὲν γὰρ ἐν τῷ σκληρότης, ὅση δ' ἐν τῷ φιλοφροσύνη. Οὕτω καὶ γὰρ ἔχει· καθάπερ οὐ πᾶς οἶνος, οὕτως οὐδὲ πᾶς βίος ὀξύνει παλαιωθείς. Αὐστηρότητα μὲν οὖν ἀποδέχομαι γήρως, καὶ ταύτην ὡς καὶ

οἷς — διηνυκέναι] διηνυνεκέναι Cod. reg. διαφαννῶς Lugd. δοκοῦσιν Ald. Bas. Lugd. Sturm. Goez. *Fabulam peragere* non est τὸν μῦθον διανύειν, sed ἀγωνίζεσθαι σχῆμα — πρόσωπον. Infra Cap. 19, 69. *peragenda est fabula* non minus incommode interpretatus est ἀπεργαστέος ἅπας ὁ μῦθος.

ἀλλ' οὐχὶ — καταπεπτωκέναι] Cod. reg. Colin., nisi quod haec πω. In reliquis Edd. haec verba sunt omissa.

65 Νὴ Δί' — φειδωλοί] Gaza tria Adiectiva *morosi — iracundi — difficiles* per quinque Adiectiva expressit, nimirum *iracundi* et *difficiles* binis. Gernh. et Ott. in hoc loco laudando omisere δυςάνιοι et male exhibent δυςξύμβουλοι. Aristot. Rhet. II, 13. *senes morosi* dicuntur φιλαίτιοι. *Avari* sunt πλεονέκται, infra extr. cap. *avaritia* non φειδωλία, sed πλεονεξία. Bas. Lugd. Goez. ἀλλὰ εἰσί τινες, Goez. δυςάστεροι, Bas. δυγξύμβολοι, Lugd. πολυπραγμονοῦμεν.

Ἀλλὰ — εἰσί] Ducta sunt e Plat. Rep. I. p. 329. d. St. cp. 3. Ast. Stallb. ut supra cap. 3, 7.

Καί τοι καὶ — ἔχοντ' — κείνην — δοκιμάσαι πως δόξειε] Καί τοί γε καὶ Goez. ἔχοντα Colin. κοίνην Goez. δοκιμάσασθαι Colin. δόξεις Cod. reg. Gaza *vitia* omisit et secutus videtur lect. *omnia ea — quae* Cod. Oxon. n. Pro δοκιμάσαι Passivum erat ponendum, quum Cic. scripserit *quae probari posse videatur.*

Ὅμως — ἡδίω] πάντα recte interposuit Cod. reg. Cicero: *Quae tamen omnia;* γίνεσθαι. ἡδίων Cod. reg. Recte Gaza *fiunt* ab Orell. et Otton. (quos vd.) e Codd. Reg. Dresdd. Cizz. a. b. vett. Edd. receptum expressit.

Ὅση — δ' ἐν] ὅση δὲ ἐν Cod. reg. Σκληρότης est *duritas*; Otto *diritas* (i. q. ὠμότης) e Cod. Erfurt. Non. Edd. Sylv. Vict. Lamb. P. Suffrid. Vd. Gernh. Orell. Ott. ad h. l.

Οὕτω καὶ — βίος] καὶ om. Colin. *Aetas* h. l. non est βίος, sed ἡλικία.

καὶ — ὁπωςτιοῦν] ταύτην — τὰ ἄλλα Cod. reg. ταῦτα — τἄλλα Edd. οὐδὲ ὁπωςτιοῦν Lugd. Goez.

Digitized by Google

τἄλλα μετρίαν, στρυφνότητα δὲ οὐδ' ὁπωστιοῦν. Φειδωλία 66 δὲ γερόντων ὅ,τι βούλοιτο οὐ μανθάνω. Τί γὰρ ἀτοπώτερον τοῦ ταύτῃ πλείω ζητεῖν ἐφόδια, ᾗ ἐλάσσων ὁδὸς καταλείπεται;

XIX. Λοιπὴ δὲ ἡ τετάρτη τῶν αἰτιῶν, ἣ μάλιστα περιλυπόν τε δοκεῖ καὶ πολυμέριμνον ἴσχειν τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν, ἡ τοῦ θανάτου γειτνίασις· ὅν γε ὡς ἀληθῶς πόῤῥω που γήρως εἶναι οὐκ ἐγχωρεῖ. Ἀλλ' ὦ γέροντος κακοδαίμονος, ὃς δι' οὕτω βίου μακροῦ καταφρονητέον ὄντα οὐκ ἴδοι τὸν θάνατον. ὃς ἤτοι καθάπαξ ὀλιγωρητέος ἐστίν, εἰ παντελῶς τὴν ψυχὴν ἀποσβέννυσιν, ἢ καὶ εὐκταῖος, εἴ ποι αὐτὴν ἀπάγοι, ᾗ μέλλει εἶναι ἀΐδιος. Καὶ τρίτον οὐθὲν ὡς ἀληθῶς οἷόν τε εὑρεῖν. Τί οὖν 67 δείσω, εἰ μετὰ θάνατον ἢ οὐκ ἄθλιος ἢ μακάριος ἔσομαι; Καί τοι τίς οὕτως εὐήθης, κἂν νεανίσκος ᾖ, ὃς βεβαίως οἴεται ζήσειν ἄχρι ἑσπέρας; Κἀκείνη γάρ τοι ἡ ἡλικία πολὺ πλείους τῆς ἡμετέρας συντυχίας ἴσχει θανάτου· ῥᾷον γὰρ περιπίπτουσι νόσοις οἱ νέοι, χαλεπώτερον ἀσθενοῦσι, δυςχερέστερον θερα-

---

Φειδωλία — μανθάνω] *Φειδωλία καί* Colin. *φειδολία* Sturm. Coniunctivus *velit* ap. Cic. Gazam induxit, ut *βούλοιτο* pro *βούλεται* poneret. 66

Τί — καταλείπεται] *ἐλάσσω* Cod. reg. *ταύτῳ* Sturm. Pro *ταύτῃ — ᾗ* (*quo — eo*) scribendum *τοσούτῳ — ὅσῳ*.

Cap. XIX. *Λοιπὴ δέ*] *δέ* omis. Cod. reg.

πόῤῥω που] *που* omis. Cod. reg. Xen. Memor. III, 5, 15. *Λέγεις, ἔφη, πόῤῥω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκἀγαθίαν.*

βίου μακροῦ] *βίαν* Cod. reg.

ὃς ἤτοι] *ὅς τοι* Colin.

ἢ καὶ εὐκταῖος] Gaza bene *etiam optanda* expressit; *appetenda* vett. Edd. Spir. Sylv. Magnol. Mediol. Lamb. al.

Καὶ τρίτον οὐθέν] Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. Sturm. *οὐδέν* Colin. Goez. Formae *οὐθείς — μηθείς*, inde ab Aristotele promiscue cum formis *οὐδείς — μηδείς* — usurpatae sunt (vd. Göttling. ad Aristot. Polit. I, 1. discrimen inter *οὐδέν* et *οὐθέν* statuens), e scriptoribus tamen Atticis expellendae (vd. Göller. ad Thuc. VI, 60. 68. Poppo Prolegg. ad Xenoph. Cyrop. p. XXXIII. Lobeck. ad Phryn. p. 181. Flügel. obss. in Plut. Phoc. p. 59.), quanquam ob inconstantiam Codd. ut Plutarch. (vd. Bähr. ad Flamin. 8. qui formam per *θ* admittendam censet, a Schaefero undecunque expulsam, cui operae non paruerunt Cat. Min. 69. ubi *μηθέν* in text., *μηδέν* in annot.) difficilius est statuere, utra forma apud scriptores citerioris Graecitatis sit ubique recipienda. Gaza lect. *atque* Edd. Bas. Man. 4. est secutus. Otto perperam *certe* ut vocem supervacuam, repetitam ex initio huius §. uncis inclusit. Tu vide Cic. N. D. II, 7. *atqui certe nihil omnium rerum melius est mundo.* 67

ἢ μακάριος ἔσομαι] Gaza omis. *etiam* post *beatus*, quod deest in Cod. C. ap. Ott.

ζήσειν — γάρ τοι — ἴσχει — περιπίπτουσι] *ζήσει* Colin. *τοι* om. Cod. reg. *ἔσχει* Colin. *περιπίπτουσιν* Goez.

δυςχερέστερον] *δυςχερέστατον* Cod. reg. Gaza recte sic interpretatus est *tristius*. vd. Gernh. Ott.

*πεύονται. Ὅθεν δὴ καὶ πάνυ ὀλίγοι ἥκουσιν ἐπὶ γῆρας, ὅπερ
εἰ μὴ ταύτῃ συνέβαινε, βελτιόνως ἂν εἶχε καὶ φρονιμωτέ-
ρως ὁ βίος. Νοῦς γὰρ καὶ λόγος καὶ εὐβουλία γέρουσιν
ἔνεστιν, ὧν εἰ μηδεὶς ἦν, οὐδὲ πόλεις ἂν τὸ παράπαν ἦσαν.
Ἀλλ' εἰς τὸν ἐπηρτημένον αὐτὸν ἐπάνειμι θάνατον. Τί γὰρ
68 ἔγκλημα γήρως ἐκεῖνο, ὅτε κοινὰν πρὸς νεότητα ὂν ὁρᾶτε; Ἠι-
σθόμην ἔγωγε τὰ μὲν ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ βελτίστου υἱέος, τὰ δὲ ἐπὶ
τῶν εἰς ἀξίαν ὑψηλοτάτην προσδοκίμων σῶν ἀδελφῶν, ὦ Σκι-
πίων, κοινὸν ὄντα ἡλικίᾳ πάσῃ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὅγε νεα-
νίσκος ἐλπίζει βιώσειν ἐπιπολύ, ὅπερ ὁ γέρων ἐλπίσαι κατὰ
ταῦτα οὐκ ἂν ἔχοι. Ἀνοήτως μὲν οὖν ἐλπίζει. Τί γὰρ εὐηθέ-
στερον τοῦ ἄδηλα ἀντὶ τῶν προδήλων λαμβάνειν καὶ ψευδῆ
ἀντὶ ἀληθῶν; Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὅ, τι δὴ καὶ ἐλπίσειεν ἔχοι ὁ
γέρων. Ἀλλ' ἔστι κἀνταῦθα ἐν καταστάσει βελτίονι νεανίσκου,
εἴγ' ὃς ἤδη τετύχηκεν, ὧν ἐκεῖνος ἔτι ἐλπίζει· ὁ μὲν γὰρ ἐπι-
69 πολὺ βούλεται ζῆσαι, ὁ δ' ἐπιπολὺ ἔζησε. Καίτοι, ὦ θεοὶ
πανάγαθοι, ἐν ἀνθρώπου ζωῇ τί ἂν εἴη ἐπιπολύ; Δώσεις γὰρ
τελευταῖον που χρόνον, κἂν εἰς τὴν βασιλέως τῶν Ταρτησίων
ζωὴν ἀποβλέψωμεν. Ἐγένετο γάρ, ὥς ἐστιν ἀναγεγραμμένον
ἰδεῖν, Ἀργανθώνιός τις Γαδητανός, ὃς ὀγδοήκοντα μὲν ἐβα-*

πάνυ ὀλίγοι] *perpauci* in mult. Codd. et Edd. ap. Otton. expressit Gaza, vulgo *pauci*.

φρονιμωτέρως — γέρουσιν — τὸ παράπαν — αὐτόν] *φρονιμώτερος* Colin. *γέρουσσι* Ald. Bas. *γέρουσι* Sturm. *τοπαράπαν* Ald. Bas. *αὐτῷ* Colin.

ὅτε — ὁρᾶτε] Cod. reg. *ὁρᾶται* Edd. Gaza alterum *illud* non expressit a Gernhardo uncis inclusum, improbantibus Orell. Otton. Pro *πρὸς νεότητα* malim *ξὺν νεότητι*.

68 *υἱέος, — ἀδελφῶν*] *δ' ἐπί* Cod. reg. *ἠιέος* Lugd. *υἱέως* Goez. *Amplissima dignitas* i. q. *ἡ μεγίστη τιμή*

βιώσειν] Est cadentis Graecitatis pro *βιώσεσθαι*.

Τί — ἀληθῶν] Cod. reg. Colin. *τοῦ πρόδηλα ἀντ' ἀδήλων* cett. Edd. *ἀντ' ἀληθῶν* Goez. Abesse malim *τῶν* ante *προδήλων*.

Οὐ — κἀνταῦθα] *ἔτι — καὶ ἀνταῦθα* Cod. reg.

εἴγ' — ἐλπίζει] Gazam expressisse lect. *hic iam consecutus est* contra Gernh. et Ott. est monendum, qui ab eo *iam* omissum dixerunt; Orell. Ott. *iam* recte uncis inclusere, quum in mult. Codd. et Edd. omittatur. Gaza *ἔτι* de suo addidit. Goez. *ὅ*.

ὁ μὲν γάρ] *γάρ* omis. Goez.

ὁ δ' ἐπιπολύ] *ὁ δὲ ἐπιπολύ* Cod. reg. *ὅδ'* Edd.

69 *πανάγαθοι*] *παντάγαθοι* Goez.

που χρόνον — Ταρτησίων] *πολυχρόνον* Cod. reg. *Tartesiorum* Edd. Venet. Victor. *Tartessus* ab omnibus scriptoribus Graecis duplici $\bar{\sigma}$ scribitur vd. Reitz. ad Lucian. Macrob. cp. 10.

Ἀργανθώνιός τις Γαδητανός — ἐβιότευσεν] Cod. reg. *Ἀργαντώνιος Γαδιτανός* Colin. *Γαδητανός* Ald. Bas. Lugd. Sturm. *Γαδυτανός* Goez. *ἐβίωσαν* Edd. *Gaditanus* i. q. *Γάδειρος* apud scriptores Graecos. *Gaditanus* exhibent Codd. Contaren. Oxon. *u.* Dresd. 5.,

Digitized by Google

σίλευσεν ἔτη, εἴκοσι δὲ καὶ ἑκατὸν ἐβιότευσεν. Ἀλλ' ἐμοὶ οὐ
χρόνιον δοκεῖ οὐδὲ ἕν, ἐν ᾧ τί ἐστι τελευταῖον· ἐπειδὰν γὰρ
αὐτὸ παραγένηται, ἐκεῖνο τὸ παρεληλυθὸς ἐξεῤῥύη, καὶ το-
σοῦτον δὴ παραμένει μόνον, ὁπόσον ἀρετῇ καὶ ἔργοις ὀρθοῖς
περιεποιήσω. Ὧραι μὲν γὰρ ὑπεκχωροῦσι καὶ ἡμέραι καὶ μῆ-
νες καὶ ἐνιαυτοί, οὐδ' ὁ παρεληλυθὼς ποτε ἀναστρέφει χρόνος,
οὐδ' ὅ,τι ἕπεται δυνατὸν εἰδέναι. Ὁπόσος οὖν ἑκάστῳ πρὸς
ζωὴν δίδοται χρόνος, στέργειν ἐπὶ τοσούτῳ χρεών. Οὔτε γὰρ 70
ὑποκριτῇ ἀπεργαστέος ἅπας ὁ μῦθος, ὅπως ἀρέσῃ, εἰ μόνον
ἐν ὅτῳ τύχοι δράματι εὐδοκίμησεν, οὔτε σοφῷ ἄχρι τοῦ Κρο-
τεῖτε ἰτέον. Βραχὺς γὰρ βίου χρόνος ἅλις ἔχει μήκους πρὸς τὸ
εὖ καὶ καλῶς βιοτεύειν· εἰ δὲ καὶ περαιτέρω χωρήσαις, οὐδὲν
μᾶλλον τῶν γεωργῶν ἀνιᾶσθαι χρή, ἐφ' ᾧ τοῦ ἡδίστου τῆς
ἐαρινῆς παρεληλυθότος ὥρας θέρος τε καὶ φθινόπωρον ἐφε-
στηκέναι. Τὸ μὲν γὰρ ἔαρ τὸν νεανίσκον οἷον σημαίνει καὶ
καρποὺς μέλλοντας ἔσεσθαι ἐπιδείκνυσιν, αἱ λοιπαὶ δ' ὧραι
τῷ τῶν καρπῶν ἀμητῷ καὶ τῇ κομιδῇ συνῳκείωνται. Καρπὸς 71
δὲ γήρως, ὡς πολλάκις ἔφθην εἰπών, ἡ τῶν πρόσθεν ἀγαθῶν
πλεονεκτημάτων μνήμη καὶ εὐπορία. Πάντα δὲ τὰ κατὰ φύ-
σιν γιγνόμενα θετέον ἐν ἀγαθοῖς. Τί δ' οὕτω κατὰ φύσιν, ὡς
γηραιοῖς τὸ τεθνάναι; ὃ δὴ καὶ νέοις συμβαίνει ταὐτό, ἐναν-

---

vulgo *Gadibus*. Cicero, quum de annorum numero dissensio sit inter veteres scriptores, secutus est Herodot. I, 163. — *ἀπικόμενοι δὲ (Φωκαιέες) ἐς τὸν Ταρτησσὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν.*

οὐ χρόνιον — παρεληλυθὸς ἐξεῤῥύη — παρεληλυθώς] *οὐ οὐ χρόνιον — παρηλελυθὼς — παραλελυθώς* Cod. reg. *ἐξεῤῥύει* Colin.

Ὁπόσος — χρεών] Steph. Thes. L. Gr. T. III. p. 1014. s. v. *στέργω* h. l. laudans non recte *χρόνῳ* pro *χρεών* exhibet. Structuram verbi *στέργειν* c. praepos. *ἐπί* sequente Dativo recentt. Lexicographi omisere: vd. Matth. Gr. Gr. T. II. §. 399. Fisch. ad Weller. Spec. III. a. p. 409 sq.

Οὔτε — ἰτέον] Cod. reg. post *εἰ* habet lacunam tribus literis explendam. De vv. *ἀπεργαστέος ἅπας ὁ μῦθος* vd. supr. ad cp. 18, 64. *Actus* est *πρᾶξις*, non *δρᾶμα*, quod fabulam significat. *Ἰτέον* exprimit lect. *veniendum* optt. Codd. et Edd., al. *vivendum* vd. Gernh. Ott.; Goez. *ἀρήσῃ*. 70

παρεληλυθότος — τε καί] *παραλελυθότος — γὰρ καί* Cod. reg.

μέλλοντας ἔσεσθαι — συνῳκείωνται] *ἔσεσθαι* om. Cod. reg. *συνῳκείονται* Colin.

ὡς πολλάκις ἔφθην εἰπών] Expressa est lect. *ut saepe iam dixi* vett. Edd. vd. Ott. Gernh., vulgo *ut saepe dixi*. 71

ἡ — εὐπορία] Quum ap. Cic. legatur *ante partorum bonorum*, aut *ἀγαθῶν* aut *πλεονεκτημάτων* ut redundans omitti poterat.

συμβαίνει — δοκοῦσι — πλησμονῇ — καταπιέζηται] *πλησμονῆς — καταπιέζεται* Cod. reg. *συμβαίναι* Bas. *δοκοῦσιν* Colin. Lugd. Goez. *πλησμονή* Ald. Sturm.

Digitized by Google

τιουμένης τε καὶ ἀμυνομένης τῆς φύσεως. Διὸ καὶ νέοι μὲν ἀποθνήσκειν ἐμοὶ δοκοῦσι, καθάπερ ὅταν πλησμονῇ ὕδατος φλογὸς καταπιέζηται δύναμις· γέροντες δέ, ὥςτε ὅτε πῦρ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, μηδεμιᾶς βίας ἐπενεχθείσης, ἀναλωθὲν ἀποσβέννυται· καὶ ὥςπερ ὀπῶραι, ἢν μὲν ἄωροι τυγχάνωσιν οὖσαι, βίᾳ κατασπῶνται τῶν δένδρων, εἰ δ᾽ ὡραῖαι καὶ πέπονες, εὐπετῶς καταπίπτουσιν· ὡς δὲ καὶ νέων μὲν τὸ ζῆν ἀφαιρεῖται βία, γερόντων δὲ πέπανσις ὡραία. Ἡ δὴ οὕτως ἔμοιγε προςηνής ἐστιν, ὥςθ᾽, ὅσῳ ἐγγυτέρω γίγνομαι τοῦ θανάτου, γῆν οἷον ὁρᾶν μοι δοκῶ καί ποτε μέλλειν ἐκ μακροῦ πλοῦ εἰς λιμένα καταίρειν.

72 XX. Καὶ πασῶν μὲν τῶν ἄλλων ἡλικιῶν ἀποδέδεικται προθεσμία, γήρως δὲ οὐδεὶς ὥρισται ὅρος· ὀρθῶς τ᾽ ἔχει τὸ ζῆν ἐν αὐτῷ, ἐφ᾽ ὅσον ἄν τις κατορθοῦν τὴν καθήκοντος ὑπουργίαν καὶ φυλάσσειν οἷός τε ᾖ καὶ μέντοι θανάτου καταφρονεῖν· ὥςτε καὶ κινδυνεύει θαῤῥαλεώτερόν τε καὶ ἀνδρειότερον νεότητος εἶναι τὸ γῆρας. Καὶ τοῦτ᾽ ἔστιν, οἶμαι, ὃ Πεισιστράτῳ τῷ τυράννῳ ἀπεκρίνατο Σόλων, ὅτ᾽ ἐρωτῶντι αὐτῷ, τίνι δήποτε πεποιθὼς ἐλπίδι εὐτόλμως οὕτως οἱ ἐνίσταται, γήρᾳ, ἔφη. Πέρας γε μὴν ἄριστον βίου, ὅταν, ἀκεραίου ἔτι ὄντος τοῦ νοῦ καὶ ὑγιαινουσῶν τῶν αἰσθήσεων, τὸ οἰκεῖον ἔργον αὐτὴ διαλύσῃ, ἥτις καὶ συνέστησε φύσις. Ὡς γὰρ ναῦν τε καὶ οἰκοδόμημα ὁ αὐτὸς ῥᾶστα καταλύει, ὅςτις καὶ κατεσκεύασεν· οὕτως ἄρα καὶ ἄνθρωπον ἄριστα ἡ αὐτὴ διαλύει, ἥτις καὶ συν-

---

ἢν μὲν ἄωροι τυγχάνωσιν οὖσαι] Cod. reg. τυγχάνουσιν Edd.

βίᾳ — καταπίπτουσιν] Manut. Lamb. Suffrid. Petr. *vi* omisere, Gernh. et Ott. *vi* uncis incluserunt, nam primum molestum esse voc. *vis* quater paucis in versibus positum, deinde nihil avelli nisi vi quadam adhibita, denique monere verb. *decidunt*, cui nemo *sponte* adiungi velit. Orell. e Cod. Reg. *vix* recepit Ottoni improbatum. Mihi retinendum videtur *vi*, si respicio ad formulas Graecas κραυγῇ βοᾶν, δρόμῳ θεῖν, ὕπνῳ εὕδειν, φόβῳ δεδιέναι vd. Bornem. ad Xenoph. Cyrop. I, 6, 40. Ed. Gothan. Gaza εὐπετῶς de suo adiecit.

ἀφαιρεῖται βία — πέπανσις ὡραία] βίᾳ Cod. reg. Edd., correxi ob seq. πέπανσις.

Ἡ δή — ἔμοιγε — ὥςθ᾽, ὅσῳ — δοκῶ] δή om. Cod. reg. ἔμοι — ὥςτ᾽ ὅσα Cod. reg. θᾶττον ante γῆν interposuit Colin. Goer. male τοι pro μοι.

72 Cap. XX. γήρως — τε] γάρως — σε Lugd.

ὅτ᾽ ἐρωτῶντι — ἔφη] Gaza secutus est lect. *respondit* Codd. Erf. Trev. Bas. septem Oxonn. Lips. α. Dresdd. 3. 4. vulgatae *respondisse dicitur* non postponenda. vd. Orell. Vd. Plut. Solon. cp. 31.

Πέρας — βίου] *est* om. Gaza, ab Ottone uncis inclusum.

ἀκεραίου — αἰσθήσεων] Gaza bene expressit *certisque sensibus* lect. Codd. Reg. Erf. Trev. octo Manut. quatuor Oxonn. Bas. Lips. α. Dresd. 1. Edd. Manut. Lamb., vulgo *ceterisque sensibus*.

ὁ αὐτὸς — διαλύει] ὁ αὐτό Ald. Bas. διαλύσει Goer.

Digitized by Google

ἵστησι φύσις. Ἤδη δὲ πᾶσα σύστασις πρόσφατος μὲν οὖσα
χαλεπῶς διασπᾶται, παλαιωθεῖσα δέ τοι πάνυ ῥᾳδίως. Οὕτω
δὴ συμβαίνει μήτ' ἄγαν ὀρέγεσθαι χρῆναι τοὺς γέροντας αὐ-
τοῦ τοῦ ἐπὶ βραχύ τι τῆς ζωῆς ὑπολειπομένου, μήτε τι μεθίε-
σθαι ἄνευ αἰτίας· ἐπεὶ καὶ Πυθαγόρας κωλύει προστάγματος 73
ἄνευ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ θεοῦ δηλονότι, ἐκ τῆς φρουρᾶς
ἀναχωρεῖν καὶ τῆς περὶ τὸ ζῆν φυλακῆς. Σόλωνος δέ γε τοῦ
σοφοῦ ἐλεγεῖόν ἐστιν, ᾧ τὸν αὐτοῦ θάνατον οὔ φησι βούλεσθαι
καθαρὸν λύπης εἶναι καὶ ὀλοφυρμῶν τῶν ἐπιτηδείων. Ποθει-
νὸς γὰρ ὅδ', οἶμαι, τοῖς ἑαυτοῦ εἶναι ἐθέλει· ἀλλ' ἴσως Ἔν-
νιος ἄμεινον·

> Οὔτις κυδαίνων ἤπειτ' ἐμὲ δάκρυ' ἀφήσει,
> Οὐδὲ τάφον μοι θήσει λυγρὸν ἐπιστοναχίζων.

Οὐ γὰρ οἴεται θρηνητέον τὸν θάνατον, ᾧ γ' ἀθανασία παρ-
έπεται. Ἤδη δ' αἴσθησις μὲν τοῦ ἀποθνήσκειν εἴ τις καὶ 74
εἴη, ἐπὶ χρόνον ἧγε ἀδρανῆ διαρκεῖ ἄλλως τε καὶ γέροντι·
μετὰ θάνατον δὴ ἤτοι εὐκταία ἢ οὐδεμία ἐστὶν αἴσθησις.
Ἀλλὰ γὰρ ἐκ νέου δεῖ ἔχειν μεμελετημένον θανάτου καταφρο-
νεῖν, ὡς ἄνευ ταυτησὶ τῆς μελέτης οὐκ ἐνόν τῳ τὸ ἔχειν τὴν

παλαιωθεῖσα δέ τοι] τοι om. Cod. reg. παλαιοθεῖσα Colin.

συμβαίνει — αἰτίας] 'συμβαίνειν Cod. reg. αὐτίας Lugd.

73 ἐπεί — φυλακῆς] αὐτωκράτορος Goez. φυλακῦς Colin. De sententia vd. Plat. Phaedon. cp. 6. Stallb. ὁ μὲν οὖν ἐν ἀποῤῥήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος, ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδ' ἀποδιδράσκειν.

Σόλωνος δέ γε — ἐλεγεῖόν ἐστιν] Cod. reg. γε om. Edd. εὐλόγιον in marg. Cod. reg. Exhibent Solonis elogium Stob. Floril. tit. 123. Plutarch. Comp. Solon. c. Poplic. cp. 1. Bach. Solon. Carm. p. 101.

> Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατός μόλοι, ἀλλὰ φίλοισιν
> Καλλείποιμι (ποιήσαιμι Plut.) θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς.

ἀλλ' ἴσως Ἔννιος ἄμεινον] ἐν ἀνθρώποις, at in marg. ἔννιος Cod. reg.

Οὔτις — ἐπιστοναχίζων] ὅς Cod. reg. Gaza omisit verba *cur? volito vivu' per ora virum*, quae Facciol. et Goez. e vett. Edd. recepere. vd. Gernh. et Ott. de h. l. vexato. Expressa est lect. *funera fletu faxit*. De v. ἤπειτα, quam scripturam non apud Homerum solum damnatam retinuit Gaisford. Hesiod. Theog. 562. Bekker. Plat. Legg. IV. p. 719. a., vd. Thiersch. Gramm. §. 166. 2. Passov. Lex. s. ἔπειτα.

74 Ἤδη δ' αἴσθησις — χρόνον — ἄλλως — γέροντι] χρόνου — ἀλλ' ὡς τε καὶ Cod. reg. δὲ αἴσθησις. Gaza expressit lect. *Iam sensus moriendi si aliquis potest esse, is ad exiguum tempus durat*, de qua vd. Ott.; vulgo *Iam sensus moriendi aliquis potest esse, isque ad exiguum tempus*. Pro ἀδρανῆ posuerim ὀλίγον — οὐ πολύν. Sturm. διακρεῖ.

οὐκ ἐνόν τῳ τὸ ἔχειν — ἀθορύβως] ἐνόν τω τό Cod. reg. ἐνὸν τῷ Edd. praeter Colin., in qua ἐνὸν τὸ ἔχειν. Infra ἄθηλαν Goez.

Digitized by Google

ψυχὴν ἀθορύβως. Ἀποθανεῖν γάρ τοι ὡς ἀληθῶς δεῖ, καὶ
τοῦτ' ἄδηλον, εἰ ἐν αὐτῇ ταύτῃ γε τῇ ἡμέρᾳ. Τὸν οὖν ὅσαι
ὧραι ἐπηρτημένον θάνατον δεδιὼς τίς ἂν ἀτρεμίζειν τὴν ψυ-
χὴν οἷός τε εἴη; Τούτου γε μὴν πέρι οὐ πολλῆς τινος διαλέξεως
ἔοικε δεῖν, ὁπότε καὶ ἔχω ἐν νῷ οὐ Λεύκιον Βροῦτον, ὃς
75 ἐπ' ἐλευθερίᾳ τῆς πατρίδος ἀνῄρηται· οὐ τοὺς δύο Δεκίους,
οἳ πρὸς αὐθαίρετον μόρον τοὺς ἵππους συνέτειναν δρόμῳ· οὐ
Μάρκον Ἀττίλιον, ὃς ἐπὶ τιμωρίαν ἀπῆλθεν, ὅπως τὴν δο-
θεῖσαν τῷ πολεμίῳ πίστιν εἴη τετηρηκώς· οὐ τοὺς δύο Σκιπίω-
νας, οἳ καὶ τοῖς σφετέροις σώμασιν ἔφοδον τοῖς Λίβυσιν ἀντι-
τάξασθαι ἠξιώκασιν· οὐ Λεύκιον Παῦλον πάππον τὸν σόν, ὃς
εἰς θάνατον παραπολέλαυκε τῆς τοῦ συνάρχοντος ἐν τῇ περὶ
Κάννας ἀτιμίᾳ θρασύτητος· οὐ Μάρκον Μάρκελλον, ὃν ἀναι-
ρεθέντα οὐδ' ὁ ἀπηνέστατός γε πολέμιος τιμῆς στέρεσθαι ἐπι-
ταφίου ἠνέσχετο· ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἡμέτερα τάγματα, ὃ δὴ κἀν
ταῖς Ἀρχαιολογίαις ἀνέγραψα, εἰς τόπον τοιοῦτον ἐφορμῶντα
πολλάκις ἀκραιφνεῖ καὶ ἀπτῶτι ψυχῇ, ὅθεν οὐδέποτ' ἂν ἐδό-
κει ἐπανελθεῖν. Οὗ τοίνυν νεανίσκοι καὶ οὗτοι μὴ ὅτι ἀδίδα-
κτοι, ἀλλὰ καὶ ἀγροῖκοι καταφρονοῦσι, τοῦτο γέροντες σοφοὶ
76 καταπτήξουσι; Παντάπασιν, ὥς γε ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ περὶ ἑκά-
στην σπουδὴν κόρος καὶ βίου ἐναπεργάζεται κόρον. Εἰσὶ μὲν
γάρ τοι παιδὸς ἀποδεδειγμέναι σπουδαί· μὴ γὰρ ταύτας ἐπι-

εἰ — γε] Cod. reg. γε om. Edd.

ὅσαι ὧραι] in marg. ὁσημαίραι Cod. reg.

ὁπότε — ἐλευθερίᾳ — ἀνῄρηται] Gaza secutus est lect. *non L. Brutum* Cod. Reg. Edd. Manut. Lambin. Petr. Suffrid. Gernh. Orell. Ott., plerique Codd. Edd. *non solum L. Brutum*, quorum auctoritate Colin. οὐ μόνον exhibet. Goez. ἐλευθερίᾳ.

75 οὐ — δρόμῳ] Cod. reg. πρὸς μόρον ἑκούσιον τοὺς ἵππους δρόμῳ συνέτειναν Edd. οὐ omis. Ald. Sturm. Infra τιμορίαν Sturm.

οἳ — ἠξιώκασιν] ἀντιτάξεσθαι Bas. Colin. Lugd. Goez. *Iter obstruere* alicui significat διακλείειν τινὰ τῆς ὁδοῦ, non ἔφοδον ἀντιτάττεσθαι.

ὃς — θρασύτητος] ὃς θανάτῳ παραπολέλυκε τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐν τῇ περὶ Καννὰς ἀτιμίᾳ θρασύτητα Colin. *Morte luere temeritatem* i. q. ἀποθανόντα — πεσόντα πάσχειν ὑπὲρ τῆς θρασύτητος. Κάννας παροξυτόνως exhibui, non Καννάς ut Cod. Edd., quum scribatur Κάνναι Polyb. XV, 7. Plutarch. Fab. Max. 15. vel Κάννα Polyb. III, 117.

ἀπηνέστατός γε — ἀνέγραψα — ἀκραιφνεῖ — τοίνυν — οὗτοι] ἐπηνέστατος γε — ἀναγέγραφα — ἀκραυφνεῖ — τοίνην. Colin. οὔτι Bas. *Alacri animo et erecto* non est ἀκραιφνεῖ καὶ ἀπτῶτι ψυχῇ, sed προθύμως καὶ θαῤῥαλέως.

τοῦτο γέροντες σοφοὶ καταπτήξουσι] Cod. reg. καταπλήξουσιν Edd.

76 ὁ — ἐναπεργάζεται κόρον] ἂν ἀπεργάζεται Cod. reg. Expressa est lect. melior optt. Codd. Edd. Graev. Ern. Gernh. Orell. Ott. *studiorum omnium satietas*, plerique Codd. et Edd. exhibent *rerum omnium satietas*. vd. Ott.

μὴ γὰρ ταύτας] ταυτῶν Colin.

Digitized by Google

ποθεῖ τὰ μειράκια; Εἰσὶ γὰρ καὶ μειρακίων ἄλλαι τινές, μῶν ταύτας ἤδη ἡ σταθερὰ ἡλικία μαστεύει, ἢ μέση καλεῖται; Εἰσὶ δὲ καὶ τῆσδε τῆς ἡλικίας· ἀλλ' οὐδ' αὗταί γε ὑπὸ γήρως ἐπιζητοῦνται. Εἰσὶ δὲ καὶ γήρως σπουδαί τινες τελευταῖαι· οὐκοῦν ὥσπερ αἱ τῶν ἀνωτέρω ἡλικιῶν σπουδαὶ δύουσιν ἀεί, οὕτω καὶ αἱ τοῦ γήρως· οὗ δὴ παραγενομένου ὁ τοῦ βίου κόρος καιρὸν τῷ θανάτῳ ἐπάγει ὡραῖον.

XXI. Ἀλλ' ἔγωγε οὐχ ὁρῶ, τί ποτε λέγειν οὐ τολμῶ 77
πρὸς ὑμᾶς, ἅττα αὐτὸς φρονῶ περὶ τοῦ θανάτου, ἅπερ ταύτῃ που βέλτιον ἀθρεῖν μοι δοκῶ, ᾗ δὴ ἧσσον πόῤῥω τούτου ἀφέστηκα. Ἐγὼ γὰρ τοὺς πατέρας ὑμῶν, ὦ Πόπλιε Σκιπίων καὶ Γάϊε Λαίλιε, τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐκείνους καὶ προσφιλεστάτους μοι ἄνδρας ζῆν ἡγοῦμαι, καὶ ταύτην γε τὴν ζωήν, ἣν μόνην χρὴ ζωὴν ὀνομάζειν. Καὶ γὰρ ἕως ἂν ὦμεν ἐγκατακεκλειμένοι ταῖς ἀλληλουχίαις ταῖσδε τοῦ σώματος, λειτουργίαν τινὰ ἀνάγκης καὶ ἔργον ἀνύομεν ἐπαχθές. Ἡ γάρ τοι ψυχὴ οὐράνιός ἐστιν ἐξ ὑπερκοσμίου οἰκήματος ἐκπεπιεσμένη καὶ εἰς γῆν ὥσπερ βεβαπτισμένη, τόπον φύσει θείᾳ καὶ ἀϊδιότητι ἐναντίον. Ἀλλὰ γὰρ πείθομαι, τοὺς ἀεὶ ὄντας θεοὺς σκεδάσαι δὴ τὰς ψυχὰς εἰς τἀνθρώπινα σώματα, ἵν' εἶεν, οἵτ' ἂν τῶν ἐπιγείων ἐπιμελοῖντο καὶ οἱ τὴν τῶν οὐρανίων εὐταξίαν θεωροῦντες μέτρῳ τε βίου καὶ εὐσταθείᾳ ταύτην ἀπομιμοῖντο. Καὶ ταῦτα οὐ μόνον λόγος τε καὶ διάλεξις οὕτω με πείθεσθαι ἀναγκάζει,

---

ἐπιποθεῖ—ταύτας] In Cod. reg. haec verba margini sunt ascripta.

Εἰσὶ—τῆσδε τῆς ἡλικίας—γε] Ald. Sturm. *τῆσδε τῆς ἐκκλησίας* (superscr. *ἡλικίας*) omisso *γε* Cod. reg. *δὲ καὶ τῆς ἡλικίας* Bas. Colin. Goez.

Εἰσὶ—σπουδαί τινες] *σπουδὲ* omisso *δὲ* Cod. reg.

οὐκοῦν—ἀνωτέρω—ἀεί] Cod. reg. *ἀνωτέρων* Edd. *δύνουσιν* Colin. *Superiores aetates* ap. Cic. sunt *αἱ πρότερον ἡλικίαι*. Gaza *ἀεὶ* de suo addidit.

Cap. XXI. *ἀθρεῖν—ταύτην γε*] *ἀνθρεῖν* Goez. *ταύτην ε* Bas. 77

ὦμεν ἐγκατεκεκλειμένοι] Cod. reg. *ἐγκατακεκλημένοι* Ald. Bas. Lugd. *ἐγκεκλειμένοι* Colin. *ἐγκατακεκλεισμένοι* Goez. De variis formis Perfecti *κέκλεισμαι*, *κέκλειμαι* et *κέκλημαι* vd. Buttmann. Gr. ampl. Vol. II. p. 169. Brem. ad Aeschin. adv. Ctesiph. cp. 26. Vol. II. Stallbaum. ad Plat. Protag. cp. 35 Ed. Gothan.

Ἀλλὰ—σκεδάσαι—ἐπιμελοῖντο,—εὐσταθείᾳ—ἀπομιμοῖντο] *σχεδάσαι* Cod. reg. Edd. *ἐπιμελλοῖντο* Cod. reg. *εὐσταθεία* Cod. reg. *εὐσταθίᾳ* Edd. at Colin. *εὐστασίᾳ*, *ἀπομιλοῖντο* Ald. Bas. Sturm. Lugd. Cicero sua hausit e Plat. Timae. p. 47. b. Steph. *Ἀλλὰ τοῦτο λεγέσθω παρ' ἡμῶν αὐτὰ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαί τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ τοῦ νοῦ κατιδόντες περιόδους χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως συγγενεῖς ἐκείναις οὔσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας, ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμὸν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μεταχόντες τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαίμεθα.*

Digitized by Google

ἀλλὰ καὶ τῶν ἄκρων δὴ φιλοσόφων τὸ εὐγενές τε καὶ ἔνδοξον.
78 Ἤκουον γὰρ Πυθαγόραν τε καὶ τοὺς Πυθαγορείους τοὺς ἡμετέρους σχεδόν τι ἐπιχωρίους, οἳ τὸ πάλαι Ἰταλικοὶ ἐκαλοῦντο φιλόσοφοι, μηδεπώποτ᾽ ἀμφισβητῆσαι, ὡς ἐκ τοῦ καθόλου θείου νοῦ ἀποῤῥυείσας ἔχοιμεν τὰς ψυχάς. Ἀπεδείκνυτο δέ μοι πρὸς τούτοις καὶ ἅττα Σωκράτης τῇ τελευταίᾳ τοῦ βίου ἀθανασίας πέρι ψυχῶν διελέχθη, ὃς χρησμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος σοφώτατος κέκριται ἁπάντων. Ἀλλὰ τί δεῖ πολλὰ λέγειν; Οὕτως ἔγωγε ἐμαυτὸν πείθω καὶ ταύτῃ φρονῶ, ὅτι, ἐπειδὴ τάχος τοσοῦτον ἔνεστι ταῖς ψυχαῖς καὶ τοσαύτη μνήμη μὲν παρεληλυθότων, σύνεσις δὲ μελλόντων, καὶ τοσαῦται τέχναι, τοσαῦται ἐπιστῆμαι, τοσαῦτα εὑρήματα, οὐχ οἷόν τε τὴν περιέχουσαν ταῦτα φύσιν εἶναι θνητήν· καὶ ἐπειδὴ ψυχὴ κινεῖται ἀεί, οὐδ᾽ ἀρχὴν κινήσεως ἔχει διὰ τὸ αὐτὴν ἑαυτὴν κινεῖν, μηδέ γε τέλος κινήσεως ἕξειν διὰ τὸ μηδέποτε αὐτὴν ἑαυτὴν καταλείψειν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐστὶν ἁπλῆ, οὐδ᾽ ἔχει τι ἐν ἑαυτῇ κεκραμένον, διαφέρον αὐτῆς καὶ ἀνόμοιον, μὴ οἷόν τ᾽ εἶναι αὐτὴν διαιρεῖσθαι· ὅπερ εἰ μὴ δυνατόν, μηδ᾽ ἀπόλλυσθαι δυνατὸν εἶναι· τεκμήριόν τε μέγα τοῦ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὶν γενέσθαι εἰδέναι πολλά, ὅτι παῖ-

---

78 *Πυθαγόραν τε — σχεδόν τι*] *τε* om. Cod. reg. *σχεδόν τοι* Cod. reg. *τὴν Πυθαγορείους* Sturm.

ὡς — ψυχάς] Cod. reg. *ὡς οὐκ* Edd. De hac sententia Pythagorae vd. Diog. Laert. VIII. p. 220. Menag. Londin. 1664. *εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα αἰθέρος — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν, ἐπειδήπερ καὶ τὸ ἀφ᾽ οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν τέ ἐστι.* Epictet. Diss. T. I. Lib. II. cp. 8. §. 11. ed. Schweighaeus. *Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ· σὺ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ· ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκείνου.*

Ἀπεδείκνυτο — τοῦ βίου] *Ἀπεδείκνυτο — τῇ τελευταίᾳ τοῦ βίου ἡμέρᾳ* Cod. reg. de qua ellipsi v. *ἡμέρα* Graecis usitata vd. Schaef. ad Lamb. Bos. de Ellips. p. 174 sq. Brem. ad Aeschin. de fals. leg. cp. 18. Vol. I. p. 174. *Σωστράτης* Goez.

Ἀλλὰ τί δεῖ — ταύτῃ — παρεληλυθότων — σύνεσις] *Ἀλλά* om. Colin. *ταυτί* Bas. Colin. Goez. *παραλελυθότων* Cod. reg. *παρελυληθότων* Goez. *συνέσης* Lugd.

καὶ — θνητήν] Gaza secutus est lect. deteriorem *tot artes, tot scientiae; et tantae scientiae* Cod. Erfurt. vett. Edd.; Blum. Anleit. p. 157. *tot artes, tantae scientiae.* Recte Schütz. astipulantibus Gernh. Orell. Ott. (quos cf.) *tot artes tantae scientiae* commate deleto post *artes* exhibuit, ut *scientiae* sit Genitivus sing., quum *scientia* numero plurali a nullo scriptore Latino usurpatum reperias. Goez. *θνητόν.*

καὶ — καταλείψειν] *τό* et *γε* om. Cod. reg. *καταλήψειν* Cod. reg. Cicero Plat. expressit Phaedr. p. 245. c. St. cp. 51. Hdf. cp. 24. Ast. *Μόνον δὴ τὸ αὑτὸ κινοῦν, ἅτε οὐκ ἀπολεῖπον ἑαυτὸ οὔποτε λήγει κινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα κινεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως.*

κεκραμένον] Cod. reg. Colin. *κεκραμμένον* Ald. Bas. Lugd. Sturm. *κεκρυμμένον* Goez.

Digitized by Google

δες ἔτι ὄντες, τέχνας μανθάνοντες δυςχερεῖς οὕτω ταχὺ μυρία χρήματα συναρπάζουσιν, ὥςτε μὴ τότε αὐτὰ πρῶτον ἀναλαμβάνοντες, ἀλλ' ἀναμιμνησκόμενοι καὶ ἀναλογιζόμενοι φαίνεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν Πλάτωνος.

XXII. Παρὰ Ξενοφῶντι δὲ Κῦρος ὁ πρεσβύτερος ἀποθνήσκων ὧδέ φησι· „Μὴ οἴεσθε, ἔφη, ὦ φίλοι παῖδες, ὡς οὐδὲν οὐδαμοῦ ἐγὼ ἔσομαι, ἐπειδὰν ἀφ' ὑμῶν ἀποχωρήσω· οὐδὲ γὰρ, ὅτε ἦν μεθ' ὑμῶν, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπραττόμην, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν ἐν τῷ σώματι τούτῳ κατεφωρᾶτε· τὴν αὐτὴν τοίνυν πείθεσθε εἶναι κἂν εἰ μηδὲν ἔτι ἔχοιτε ὁρᾶν. Οὐδὲ γὰρ ἂν τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν μετὰ θάνατον αἱ τιμαὶ διέμενον, εἰ μηδὲν αὐτῶν αἱ ψυχαὶ ἀπετέλουν, ᾧ τὴν μνήμην αὐτῶν ἂν συντηροίημεν χρονιώτερον. Οὕτως ἔγωγε οὐδεπώποτ' ἐπείσθην, ὡς ἡ ψυχή, ἕως ἂν ᾖ ἐν θνητῷ σώματι, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ψυχή, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος ὁ νοῦς ἐκκριθεὶς εἰλικρινής τε καὶ ἀκέραιος ἄρχηται εἶναι, τότε καὶ φρονιμώτερός ἐστι. Θανάτῳ δὲ διαλυομένης τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, τῶν μὲν ἄλλων ἔκδηλον ὅπου ἕκαστα μεταλλάττει· ἄπεισι γὰρ ἐκεῖσε πάντα,

79 (at "XXII. Παρὰ Ξενοφῶντι") — 80 (at "Οὐδὲ γὰρ ἂν τῶν ἐλλογίμων")

μανθάνοντες — χρήματα] μανθάνοντας Goez. χήματα Lugd.
πρῶτον ἀναλαμβάνοντες — ἀναμιμνησκόμενοι] πρῶτον om. Cod. reg. ἀναμιμνησόμενοι Cod. reg.
Καὶ ταῦτα μὲν Πλάτωνος] Gaza secutus est lect. *Haec Platonis fere* Codd. Bas. duor. Oxonn. Edd. Manut. Lamb. Orell. Otton. *Haec Plato noster* Cod. Pith. Pal. 3. Manut. Graev. Ern. Gernh. Vd. Otton. de magna var. lect. Goezius haec verba initio cap. 22. posuit, retraxi ad finem antecedentis.
79 Cap. XXII. φησι· Μὴ οἴεσθε — ὡς οὐδὲν οὐδαμοῦ] φησι — οἴεσθαι Cod. reg. φησιν — οἴεσθε Edd. οὐδὲν ἢ οὐδαμοῦ Colin. ut Cic. *nusquam aut nullum fore.* Xenoph. ὡς οὐδὲν ἔσομαι ἐγὼ ἔτι.
τούτοις — κατεφωρᾶτε] Cod. reg. (τούτοις Xen.) ταύτην — κατεφορᾶτε Edd.
τοίνυν πείθεσθε] πείθεσθαι Cod. reg. τοίνην Colin.
80 εἰ — ἀπετέλουν] ἀπετέλων Colin. Gaza secutus est lect. Cod. Oxon. ψ. *ipsorum* a Gernh. receptam, vulgo *eorum ipsorum.*
ᾧ — συντηροίημεν χρονιώτερον] ὧν Cod. reg. συντηροῖμεν Colin. Reddita est vulgata *teneremus;* al. *retineremus; tuerentur* e Cod. Guil. Graev. Facciol. Goez.
θνητῷ σώματι] θνητῷ om. Cod. reg.
οὐδέ — ψυχή] Gaza omis. *tum.*
ἀλλ' ὅταν — εἶναι] Verba Cic. *omni admixtione corporis liberatus* non satis accurate reddita sunt ἄκρατος ἐκκριθείς. Xen. ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ. Blum. p. 159 substitnit ἀπολύεσθαι τοῦ σώματος. Goez. et Gernh., Gazae interpretationem citans, male exhibent ἄρχεται. Infra ἀνθρώτου φύσεως Ald.
τῶν — ἔκδηλον — μεταλλάττει] Cod. reg. εὔδηλον Edd. Xen. structura usitatiore δῆλά ἐστιν ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον.

Digitized by Google

ὅθεν προῆλθεν, ἡ ψυχὴ δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. Ἐννοήσατε δέ, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ
81 *θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου. Αἱ ψυχαὶ δὲ τότε δήπου τῶν κοιμωμένων θειοτάται καταφαίνονται· πολλὰ γὰρ τῶν μελλόντων ἀνειμέναι οὖσαι καὶ ἐλεύθεραι προορῶσιν, ὅθεν ἔστιν ἰδεῖν, ὁποῖαί τινες ἔσονται, ἐπειδὰν παντελῶς τῶν δεσμῶν ἀπολυθῶσι τοῦ σώματος. Εἰ μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ὡς θεὸν ἐμὲ τιμᾶτε καὶ θεραπεύετε· εἰ δ' ἄρα συναποθνήσκει τῷ σώματι ἡ ψυχή, ἀλλ' ὑμεῖς γε θεοὺς φοβούμενοι, οἳ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν καὶ καλλονὴν συγκρατοῦσιν ἀτριβῆ τε καὶ ἀναμάρτητον, μνήμην ἡμῶν εὐσεβῶς τε καὶ ἀνεκβιάστως φυλάξετε."*

ὅθεν προῆλθεν — παροῦσα] *ὅταν* Colin. *προῆλθον* Goez. *παρὰ σοῦ* in marg. *παροῦσα* Cod. reg.

Ἐννοήσατε — ὕπνου] Quum apud Cic. tantum exstet *morti*, apud Xenophontem vero *τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ*, e quo Gaza sua hausit, emendavi lectionem Cod. reg. Edd. corruptam *τῶν ἀνθρωπίνων*.

ὑμεῖς] *ἡμεῖς* Colin.

81 *Εἰ μὲν οὖν — θεραπεύετε*] *οὖν* om. Cod. reg. *τεραπεύετε* Lugd.

οἳ — ἀτριβῆ τε — εὐσεβῶς τε — φυλάξετε] Cod. reg. *τε* post *εὐσεβῶς* om. *φυλάξατε* Edd. *ἀκριβῆ* Goez. Apud Xenoph. *ἀτριβῆ καὶ ἀγήρατον* e Codd. Bud. et Altorf. Hutchinsono et Schneidero iam probatum pro *ἀκριβῆ καὶ ἀκήρατον* a Poppone et Bornemanno (Ed. Gothan.) erat recipiendum: eorundem Codd. lect. *συγκρατοῦσιν* pro vulg. *συνέχουσιν* Gaza secutus est, qui *τάξιν* de suo, *ἀτριβῆ καὶ ἀναμάρτητον* e Xen. addidit, *regunt* ap. Cic. omisit, i. e. *διοικεῖν — μεταχειρίζεσθαι*. *Inviolate* ap. Cic. non est *ἀνεκβιάστως*, sed *ἀκεραίως — ὁσίως*. Blum. p. 160. non recte verbis Cicer. *hanc omnem pulchritudinem* locut. Xenoph. *αὕτη ἡ τῶν ὅλων τάξις* pro *καλλονή* subiecit: idem exhibet *συνέχειν τι ἀκριβὲς καὶ ἀγήρατον*. — Ceterum ut lectores loco Ciceronis cum Xenophonteo comparato possint diiudicare, qua ratione Cicero in hoc loco in Latinum convertendo liberius more suo egerit, ut alia aut omitteret aut contraheret aut amplificaret, verba Xenophontis Cyr. VIII, 7, 17 seq. ex Ed. Bornem. Gothan. excerpta apponemus: *οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ', οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. — — Τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν; Οὔτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς ἡ ψυχή, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. — Οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχή, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. Διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον, πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. Ἐννοήσατε δέ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα*

Digitized by Google

XXIII. Κῦρος μὲν οὖν τελευτῶν τὸν βίον ἐκεῖνα· ἡμεῖς 82
δέ, εἰ δοκεῖ, τὰ ἡμέτερα αὐτῶν θεωρῶμεν. Οὐδείς με οὐδέποτε πείσει, ὦ Σκιπίων, ὡς ἢ Πόπλιος ὁ σὸς πατὴρ ἢ οἱ δύο πάπποι Παῦλος καὶ Ἀφρικανὸς ἢ ὁ Ἀφρικανοῦ πατὴρ ἢ ὁ πρὸς πατρὸς θεῖος ἢ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀρίστων, οὓς νῦν ἐξαριθμῆσαι ἀναγκαῖον οὐδέν, τηλικαῦτα διηγωνίσαντο ἂν εἰς μνήμην τῶν ἐν τῷ ἔπειτ' ἀνθρώπων φέροντα, εἰ μὴ εἶχον τῇ ψυχῇ διορᾶν τὰ τῶν μεταγενεστέρων εἰς σφᾶς τείνοντα αὐτούς. Ἢ ἐμὲ οἴει, ἵνα τι καὶ περὶ ἐμαυτοῦ γερόντων ἔθει αὐχήσωμαι, πόνους ἂν τοσούτους ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς οἴκοι τε καὶ ἐν στρατείαις ἀνατλῆναι, εἴ που τοῖς αὐτοῖς ὅροις τὴν ἐμαυτοῦ εὔκλειαν, οἷς καὶ τὸν βίον, ἔμελλον ὁριεῖν; Ἆρ' οὐκ ἂν πολὺ κάλλιον ἦν, βίον σχολαῖόν τε καὶ ἡσύχιον πραγμάτων χωρὶς καὶ φιλονεικίας διάγειν; Ἀλλ' οὐκ οἶδα ὅπως ἡ ψυχὴ ἑαυτὴν ἀνορθοῦσα τὰ τῶν ὑστέρων οὕτως ἀεὶ προεώρα, ὥσπερ εἰ τότε μέλλουσα ζῆν, ὅταν ἀπαγάγῃ τῆς ἐνθάδε ζωῆς. Καὶ μὲν δὴ εἰ μὴ οὕτως εἶχεν, ἀθανάτους δηλαδὴ τὰς ψυχὰς εἶναι, σχολῇ γ' ἂν τῶν βελτίστων ἑκάστου ψυχὴ μάλιστα ἠπείγετο πρὸς δόξαν ἀθανασίας ἀγήρων. Τί δέ; πᾶς μὲν σοφώτατος ἀταλαι- 83
πώρῳ ψυχῇ τελευτᾷ τὸν βίον, ἀβελτερώτατος δὲ ταλαιπωρο-

ἐλευθεροῦται. Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχὴ συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀκριβῆ καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μή ποτ' ἀσεβὲς μηδέν, μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε.

Cap. XXIII. εἰ δοκεῖ] εἰ δοκοίη Cod. reg. 82
οἱ δύο πάπποι] οἱ om. Colin.
ἢ ὁ — θεῖος] Cod. reg. ὁ om. Edd.
ἢ ἄλλοι πολλοὶ — οὓς νῦν ἐξαριθμῆσαι ἀναγκαῖον οὐδέν] ἐξαριθμεῖσθαι Cod. reg. πολλοὶ om. Goez. οὓς ἦν ἐξαριθμῆσαι Colin. ἐξαριθμῆται Lugd. Gaza *viros* omisit.
φέροντα, εἰ μὴ — τείνοντα] φέρονται — τείνοντας Cod. reg. εἰ μὲν Ald. Bas. Lugd.
ἵνα τι καὶ — αὐχήσωμαι — ἀνατλῆναι] τι om. Cod. reg. καὶ om. Goez. αὐχήσομαι Cod. reg. Goez. ἀνατλῆσαι Colin.
Ἆρ' — φιλονεικίας διάγειν] Haec verba margini sunt ascripta in Cod. reg. φιλονεικείας Goez.
προεώρα] προεώρας Cod. reg.
ἠπείγετο — ἀγήρων] ἠπείγεται Cod. reg. Gaza expressit *immortalitatis gloriam* lect. Cod. Ox. v. Graev. Pith. 9. Manut. Excerptt. Bed. Eyb., de suo adiiciens ἀγήρων, quum multi Codd. *immortalem gloriam* offerant: vulg. *immortalitatem gloriae* vd. Gernh. Ott.
πᾶς μὲν σοφώτατος — ταλαιπωροτάτῃ] μὲν om. Cod. reg. σοφώτατος Cod. reg. ταλαιπωροτάτῳ Colin. Pro ταλαίπωρος Blum. p. 162. ἀτάρακτος substituit. 83

Digitized by Google

τάτη. Ἆρ᾽ οὐχὶ καὶ ὑμῖν δοκεῖ, ὡς ἐκείνη μὲν ἡ ψυχὴ ἣ πλέον τι διορῶσα καὶ πορρωτέρω εἰς ἀμείνω λῆξιν ἑαυτὴν ἀπιοῦσαν ὁρῴη, αὕτη δέ, ἧς τὸ ὄμμα ἀμβλύτερον, οὐδὲν ἔχοι ὁρᾶν; Ἔγωγε οὖν ἐκφέρομαι σπουδῇ τοῦ τοὺς ὑμετέρους πατέρας θεάσασθαι, οὓς στέργων τε καὶ θεραπεύων διατετέλεκα. Οὐδ᾽ ἄρα τούτους μόνον ἔχω εὑρεῖν, οὕςπερ ἔγνων ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὧν πέρι ἤκουσα καὶ ἀνέγνων καὶ αὐτὸς τυγχάνω συγγεγραφώς. Οἳ δὴ προχωροῦντά με οὐδεὶς ἂν οἶμαι εὐχερῶς ἀποτρέψειεν, οὐδ᾽ ὥςπερ σφαῖραν ἀντικόψας ἀποσφαιρίσειε. Κἄν τις θεῶν μοι δωρῆται ἐκ τῆςδε τῆς ἡλικίας ἀνανηπιοῦσθαι καὶ πάλιν ἐν κοιτίδι βαβάζειν, σφόδρα ἂν παραιτοίμην· δόλιχον οἷόν τινα ἐκδραμὼν ἐκ τοῦ τέρματος αὖ ἐπὶ τὴν βαλβῖδα μετα-
84 καλεῖσθαι. Τί γὰρ σύμφορον ἔχει ὁ βίος; τί δ᾽ οὐ μᾶλλον ἐπίπονον; Εἰ δὲ μή, καὶ ἐχέτω τι, ἀλλ᾽ ἔχει δήπου καὶ εἴτε κόρον εἴτε μέτρον δέοι καλεῖν· οὐ γάρ τοι φίλον ἐμοὶ ὀλοφύρεσθαι τὸν βίον, ὃ πολλοὶ καὶ δι᾽ ἀπαιδευσίαν πολλάκις φαίνονται

Ἆρ᾽ — ἧς τὸ ὄμμα] ἦρ᾽ Lugd. ὄμμα Ald. Gaza secutus est lect. *cuius*, al. *cui*. vd. Ott. Klotz.

Ἔγωγε οὖν — θεάσασθαι] Ἔγωγ᾽ οὖν Colin. ἡμετέρους Ald. Bas. Sturm. πατέρας in marg. Cod. reg. θεάσεσθαι Bas. Colin. Lugd. Goez.

διατετέλεκα — οὕςπερ] διατετέληκα — ὥςπερ Cod. reg.

συγγεγραφώς] γεγραφώς Cod. reg.

Οἳ δὴ — ἀποτρέψειεν] Cod. reg. οὐ Edd. ἀπότρεψεν Lugd.

οὐδ᾽ ὥςπερ — ἀποσφαιρίσειε] Expressa est lect. deterior *pilam retorserit* aut *retorserit pilam*, quae in multis Codd. exstat vd. Otto: *Peliam recoxerit* Edd. Venet. 1487. Ascens. 1520. Hervag. 1540. Victor Graev. Ern. Gernh. Orell. Ott. *Peliam recoquere* i. q. τὸν Πελίαν ἀναπέψειν vd. Plat. Euthyd. cp. 34. Heind. Colin. Lugd. οὐδέ, Bas. αὐτικόψας.

ἀνανηπιοῦσθαι] Steph. Thes. L. Gr. T. IV. Ind. p. 421. observat, Gazam dixisse ἀνανηπιοῦσθαι pro eo, quod Cicero *repuerascere* in Cat. Mai., qua forma nullum alium scriptorem usum esse reperio pro usitata ἀνανηπιεύεσθαι, quam Blum. p. 162. quoque exhibet.

παραιτοίμην — τέρματος] Ciceronis verba *nec vero velim* post παραιτοίμην sunt omissa; δολιχόν Cod. reg. Edd. mutavi in δόλιχον. *Stadium decurrere* ap. Cic. est στάδιον διανύειν — διατρέχειν: at δόλιχος est curriculum 12 vel 24 stadiorum vd. Sturz. Lex. Xen. V. I. Passov. Lex. s. v. δόλιχος. Ald. Bas. Sturm. παραιποίμην, Goez. παραιτοίμεν, Lugd. τινμ.

84 *Τί γὰρ σύμφορον — τί δ᾽ οὐ*] σύμφερον — τὸ δ᾽ οὐ Cod. reg.

Εἰ δὲ μή] Gaza de suo addidit.

δέοι καλεῖν] Cod. reg. δέει Edd. praeter Colin. δεῖ. Gaza haec verba de suo adiecit.

πολλοὶ καὶ δι᾽ ἀπαιδευσίαν] Cod. reg. πολλοὶ δι᾽ ἀπαιδευσίαν Ald. Bas. Colin. Sturm. Lugd. δι᾽ ἀπαιδευσίας Goez., quem in hoc loco exscribendo perperam secuti sunt Gernh. et Otto. Gaza expressit lect. *multi et indocti*, non *multi et ii indocti*, ut Gernh. et Otto

Digitized by Google

δεδρακότες· οὐδέ τίς με τοῦ ζῆσαι ἔχει μετάμελος, ἐπειδὴ οὕτως ἔζησα, ὥςτε μὴ μάτην οἴεσθαι γεγενῆσθαι· κἀκ τῆς ζωῆς ὡς ἐκ πανδοχείου, καὶ οὐχ ὡς ἐξ οἴκου ἀναχωρῶ· διατριβῆς γὰρ καταγώγιον, ἀλλ' οὐ κατοικίαν ἡ φύσις ἡμῖν ἐδεδώκει. Ὦ τοίνυν λαμπροτάτης ἡμέρας, ἣ ἐγὼ παρὰ τὴν θείαν τῶν ψυχῶν ὁμήγυριν καὶ τὸν ὅμιλον ἄπειμι, ἥ τε ἐκ τῆς ἐνθάδε τύρβης καὶ τοῦ χλίδους ποτὲ ἀπαλλάξω. Πορεύσομαι γάρ τοι οὐ μόνον παρ' ἄνδρας, οὓς ἄρτι ἔφην, ἀλλὰ καὶ ὡς Κάτωνα τὸν ἐμόν, οὗ γ' ἀνὴρ βελτίων ἐγένετο οὐδὲ εἷς, οὐδεὶς διαφορώτερος τὴν εὐσέβειαν, οὗ τὸ μὲν σῶμα ἐμβέβληται ὑπ' ἐμοῦ τῇ πυρᾷ, δέον τοὐναντίον ὑπ' ἐκείνου τοὐμόν· ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἐγκαταλιμπάνουσά με, ἀλλ' ἐντροπαλιζομένη πως ὡς ἐκεῖνον οἴχεται ἀπιοῦσα τὸν χῶρον, οἷ ἐμοὶ πορευτέα εἶναι ἐκεῖνος ἐγίνωσκεν. Ἣν δὴ ἐγὼ συμφορὰν γενναίως πως ἔδοξα ἐνεγκεῖν, οὐχ ὡς φέρων ἀλύπως, ἀλλὰ παραμυθούμενος ἐμαυτόν, ὡς μὴ μακράν τινα οἰόμενος τὴν καθ' ἡμᾶς διάζευξίν τε καὶ ἀποχώρησιν ἔσεσθαι. Τούτοις ἐμοί, ὦ Σκιπίων, (τουτὶ γὰρ εἰωθέναι ἔφησθα θαυμάζειν μετὰ Λαιλίου) ἀνεπαχθές τὸ γῆράς 85
ἐστι, καὶ οὐχ ὅπως τι χαλεπόν, ἀλλὰ καὶ ἡδύ· ὥςτε εἰ ταύτῃ

---

annotarunt, quae est lect. Cod. Lips. α. Dresdd. 1. 3, 5. Oxonn. ο. ψ. Edd. Mediol. Ald. Cratand., vulgata est *et ii docti*.

δεδρακότες] καὶ δεδρακότες Cod reg.

μετάμελος] Ald. Bas. Sturm. μετάμελλως Cod. reg. μεταμέλεια Colin. Lugd. Goez. Ald. Bas. Sturm.

πανδοχείου] Cod. reg. Colin. πανδοχίου cett. Edd. Lexica exhibent πανδοκεῖον — πανδόκιον — πανδοχεῖον, non πανδόχιον vd. Lobeck. ad Phryn. p. 307. Brem. ad Aeschin. de fals. leg. 27; Blum. p. 163. ξενοδοχεῖον praeter necessitatem substituit.

οὐχ ὡς] οὐκ ὡς Lugd.

ἀλλ' οὐ — ἐδεδώκει] ἀλλ' οὐ Cod. reg. Ald. Sturm. ἀλλὰ οὐ Bas. Lugd. Goez. Perfect. *dedit* ap. Cicer. non recte Plusquamperf. ἐδεδώκει est redditum. Infra pro ἡμέρας Goez. ἑμέρας.

τῶν — ἄπειμι] ἄποιμι Cod. reg. τῶν omis. Goez.

ἥ τε — χλίδους] ἥ τε Cod. reg. ἥ τε Colin. ἥγε cett. Edd. χλίδου Cod. reg.

διαφορώτερος] διαφορότερος Cod. reg.

οὐκ — ἀπιοῦσα] οὐ καταλιμπάνουσα με Cod. reg. ἐγκαταλυμπάνουσα Ald. Bas. Colin. Sturm. Goez. ᾤχετο Colin. ἀπιοῖσα Ald. Bas. Sturm.

οἷ — ἐγίνωσκεν] κεῖνος Cod. reg. παρευτέα Lugd. Vulgata est *quo mihi ipsi cernebat esse veniendum: ipse* Codd. Trev. Bas. Dresdd. 4. 5. sex Oxonn. tres. Edd. Venet. Ascens. 2. Aldin. 1. Cratandr. Frob. Hervag. 1. Lugd. Otto statuit, a Gaza esse omissum *ipsi*, quod deest in Codd. Erfurt. Dresd. 3. Asc. 1; mihi Gaza lect. secutus videtur *mihi ipse* et non recte ἐκεῖνος pro αὐτός posuisse.

Ἣν — ἐνεγκεῖν] Plutarch. Cat. Mai. 85. cp. 24. πράως δὲ καὶ φιλοσόφως λέγεται τὴν συμφορὰν ἐνεγκεῖν.

ἔφησθα] ἔφησας Cod. reg. 85

Digitized by Google

που ἁμαρτάνω, ἢ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἀθανάτους πείθομαι εἶναι, ἄσμενος ἁμαρτάνω· οὐδέ τι μὰ Δι᾽ αἱροῦμαι τὸ ἁμάρτημα, ὃ χαίρω δὴ ἁμαρτάνων τοῦτο, ἕως ἂν ζῶ, ἐξαιρεθῆναι ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ· εἴγε μετὰ θάνατον, ὥς τινες κολοβοὶ φιλόσοφοι οἴονται, οὐδενὸς ἐπαισθήσομαι ἔτι, δέος γὰρ οὐδὲν οὕτω, μὴ τοῦ ἐμοῦ τουτουὶ πλάνου οἱ τοιοῦτοι φιλόσοφοι ἀποθανόντες καταγελῶσιν. Ὥςτ᾽ εἰ μὴ καὶ ἀθάνατοι εἶναι μέλλομεν, ἀλλ᾽ οὖν ἀνθρώπῳ εὐκταῖον κατασβέννυσθαι ἐν οἰκείῳ καιρῷ. Ἔχει γὰρ μέτρον ἡ φύσις ὥςπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὕτω τοι καὶ ζωῆς. Γῆρας δὲ βίου ἐστὶ καθάπερ μύθου ἀπεργασία, οὗ δὴ τοὺς καμάτους φεύγειν χρεὼν ἄλλως τε καὶ κόρου προςγενομένου. Ταῦτα περὶ γήρως εἶχον εἰπεῖν· ἐς ὃ δὴ καὶ ὑμᾶς γένοιτο ἀφικέσθαι, ἵν᾽, ἅπερ ἐμοῦ ἀκηκόατε, δυνηθείητε ἐπαινέσαι πεῖραν εἰληφότες τοῦ πράγματος.

πείθομαι εἶναι, ἄσμενος ἁμαρτάνω] πείθομαι εἶναι, ὡς ἄσμενος ἁμαρτάνω Cod. reg. οἴομαι εἶναι, ἄσμενος ἁμαρτάνω Edd.

οὐδέ τι μὰ Δί᾽] οὐ γέ τι Colin. Gaza μὰ Δί᾽ de suo addidit.

κολοβοὶ φιλόσοφοι] *Minuti philosophi* ap. Cic. sunt φιλόσοφοι μικροί — ταπεινοί — φαῦλοι — μικροῦ — οὐδενὸς ἄξιοι.

δέος γὰρ οὐδὲν οὕτω] οὐδέν omis. Colin. Gaza male γὰρ interposito nexum loci turbavit.

ἀλλ᾽ οὖν — εὐκταῖον — ἄλλων] ἀλλὰ οὖν Lugd. ἐκταῖον Colin. ἄλλων bis Sturm.

Γῆρας — χρεών] *Fabula* est δρᾶμα, non μῦθος; pro ἀπεργασία (*peractio*) Blum. p. 165. ἐξόδιον substituit. Gaza expressit *defatigationem* plerisque Edd. etiam Gernh. Orell. Otton. probatum: *defectionem* Codd. Erfurt. Trev. Bas. Hittorp. Schütz. Wunder. Var. Lectt. p. CXVI. sq. (contra quem cf. copiosam Ottonis disputationem.) Klotz. Blum. p. 165. *defectionem* exhibens ἔκλειψις subiecit.

ἵν᾽, ἅπερ — εἰληφότες] ἵνα περ Ald. Bas. Lugd. εἰληφόντες Cod. reg. εἰληφόσες Ald.

M. TULLI CICERONIS

SOMNIUM SCIPIONIS

E LIB. VI. DE RE PUBLICA

IN GRAECUM CONVERSUM

A

MAXIMO PLANUDE.

ΣΚΗΠΙΩΝΟΣ ΟΝΕΙΡΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΕΝ ΠΑΡΑ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΕ ΓΛΩΤΤΑΝ
ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣ ΠΑΡΑ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ.

Digitized by Google

A. BREYSIG

Digitized by Google

ΣΚΗΠΙΩΝΟΣ ΟΝΕΙΡΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΕΝ ΠΑΡΑ
ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΕ ΓΛΩΤΤΑΝ
ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣ ΠΑΡΑ
ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ.

IX. (I.) Ἡνίκα ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀφικόμην, Ἀντίου Μαλ- 9
λίου ὑπατεύοντος, ἐπὶ τὸ τέταρτον τάγμα δήμαρχος, ὡς

IX. (I.) *Ἡνίκα*] *νίκα* Cod. Coislin. 355. *H* a rubricatore non 9
ascripta. *ἡΝίκα* Ald. Sturm. *Ἡνείκα* Goez.

ἐπὶ τήν] Codd. regg. Parr. 1603. 1772. 1868. 2070. Coislin. 355. et sic Matth. pro *περί* coniecit. Vulgo *περί*. De frequentissima confusione praepp. *ἐπί* et *περί* vd. Schaef. ad Greg. Corinth. p. 783. Brem. ad Aeschin. adv. Ctesiph. cp. 37.

Ἀντίου Μαλλίου ὑπατεύοντος] *Ἀντίου μαλλίου* Cod. reg. 1868. *Ἀντίου Μαλίου* Cod. Aug. *Ἀντίου μανλίου* Ald. *Ἀντίου Μανλίου* Bas. Lugd. I. II. Goez. Mos. *Ἀντιοῦ μανλίου* Sturm. *Ἀντίου Μανιλλίου*, Colin. *Ἀντίου Μαλίου* Cod. reg. 969. Matth. haec annotans: ,, Vide quos laudat Ern. Clav. Cic. in *M'. Manilius* p. 201. In edito hic est *Μανλίου*. A Zosim. II, 4. appellatur *Μάρκος Μάλλιος Πουήλιος*. Sed is non *Marcus*, verum *Manius* est vocatus. Ex *Manilio* vero fecerunt Graeci *Μάλλιος*, cum istud N modo mutent, modo expellant, ut *Ὁρτήσιος* loco *Hortensius*." *Manlius* a Graecis vulgo scribitur *Μάλλιος* vd. Suid. s. v., quanquam Codd. nonnunquam discrepant, ut Polyb. I, 26. *Μάλλιος — Μάλιος — Μάνλιος*: e confusione nominum *Manlius* et *Manilius* (vd. Mai. ad Cic. de Rep. I, 12.) *Μάλλιος* pro *Μανίλιος* (Dion. Cass. XXXVI, 25) reperitur, at ib. LXXII, 7. *Μανίλιος*. *Μάλλιον* et *Μάνιον* confusa vd. Plut. Flamin. cp. 2. *Manilius* apud Graecos est *Μανίλιος* vd. Appian. Pun. 108. sq. *Μαλλίου* igitur ortum est e lect. *Manlio*, non *Manilio*. Sic *Maelius* et *Manlius* confusa Plut. Brut. 1, ubi iam Xylander recte vidit *Μαιλίου Σπορίου* pro *Μαλλίου Σπορίου* esse legendum, astipulante Schaef. Vol. VI. p. 453. Apud Sallust. Catil. cp. 24. Codd. modo *Manlium*, modo *Malium*, modo *Mallium* repraesentant. Apud Ciceronem primus Sigonius *M'. Manilio consuli* emendavit, quem plerique deinceps editores sunt secuti; neque tamen haec emendatio, ut vult Moserus, interpretationi Graecae est obtrudenda. *Anitio Manilio consule* Asc. 2. Crat. Rob. Steph. Tig. Lugd. Sturm. [mea non *Anitio Manlio Cos.* ut est apud Moser.]; *anitio Manilio COSS.* Ald. *Annio Manlio* Bazal. Iuntin. vd. Orell. *a Manlio consule* Venet. al. aliter vd. Moser. Expressa quoque est lectio *consule* a Sigonio recte in *consuli* mutata vd. Ochsner. ad Cicer. Eclog. p. 232. Ed. II.

ὑπατεύοντος, — στρατιᾶς] *ὡς ἴστε* Colin. *Tribunus militum* h. l. non est *δήμαρχος τῆς στρατιᾶς*, sed *χιλίαρχος* vd. Appian.

Digitized by Google

ἴστε, τῆς στρατιᾶς, οὐδέν μοι γέγονε προὔργου μᾶλλον ἢ Μασινίσσᾳ τῷ βασιλεῖ συνελθεῖν τῆς ἡμετέρας οἰκίας ἐξ αἰτιῶν δικαίων φίλῳ μάλιστα πάντων τυγχάνοντι. Πρὸς ὃν ἐλθόντα με περιβαλὼν ὁ γέρων αὐτὸς οὗτος ἐδάκρυσε, καὶ μεθ' ὅσον ἀναβλέψας εἰς οὐρανόν, Χάριτάς σοί, φησιν, ὕψιστε Ἥλιε, οἶδα καὶ ὑμῖν τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὅτι, πρὶν ἢ τοῦδε τοῦ βίου μεταναστῆναι, ὁρῶ ἐπὶ τῆς ἐμαυτοῦ βασιλείας καὶ τῶν οἰκημάτων τούτων Παῦλον Κορνήλιον τὸν Σκηπίωνα, οὗπερ αὐ-

---

Pun. 104. Mithrid. 89. *Δήμαρχος* est *tribunus plebis*. Blum. Anleitung zum Uebers. aus dem Latein. in das Griech. p. 191. secutus emendationem Sigonianam in annott. substituit *ὑπατεύοντός τινος ἐν τάγματί τινι εἶναι χιλίαρχον*.

Μασινίσσᾳ] Cod. Aug. Matth. *Μασινίσσῃ* Cod. reg. *Μασηνίσσᾳ* Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Mos. In Gazae translatione Graec. Cic. Cat. Mai. cp. 10. (ubi lect. var. *Masinissa — Massanissa — Masanissa* vd. Otto) *Μασσανάσσης* Cod. reg. Par. 2071. *Μασσανάσσης* Colin. *Μασανάσσης* al. Edd. In nomine *Masinissae* scribendo Graeci admodum variant. *Μασσανάσσης* Polyb. III, 5. e Cod. Flor. et alibi constanter Schweigh. (*Μασσανάσσην* Edd. cum cett. Codd. XI, 21, ubi *Μασσανίσσαν* Casaub., *Μασσανίσσην* Ed. pr. c. Codd.) Diod. Sic. lib. 27. Fragm. Vol. IX. p. 378. Bip. Plutarch. Cat. Mai. 26. Appian. constanter Pun. 10. (var. lect. *Μασσανάσην*) etc. Hisp. 25. *Μασανάσσης* Suid. s. v. *Μασσινισσᾶς* Lucian. Macrob. 17. *Μασινίσσας* Dion. Cass. Fragm. 62., quae scriptura ab Rostio in Lex. Germ. Graec. sola recepta convenit cum ea (*Masinissa*), quam apud scriptores Latinos praeferendam censet Gernh. ad Cic. Cat. M. cp. 10.

μεθ' ὅσον] *μεθ' ὁσονοῦν* Cod. reg. Ad h. l. Matth. „Antea *μέσον*, sed ex correctione eiusdem manus *μεθ' ὅσον*. *Μετά* sine casu est *post — postea*. *Ὅσον aliquantulum*. Scholiasta Apoll. Rhod. p. 154. *ὅσον· ὀλίγον*. Malim tamen *μετὰ δὲ ὅσον*, seu *μετά — τε ὅσον*, seu *μετά θ' ὅσον*."

Χάριτάς — οἶδα] Cod. reg. vulgo *ἔχω*. Neutrum recte. *Grates agere* apud Cic. est *χάριν ὁμολογεῖν* (sic Blum. l. l.) — *χάριτας λέγειν*; *χάριν εἰδέναι — ἔχειν — γιγνώσκειν — ἐπίστασθαι* i. q. *gratiam habere* vd. Passov. et Rost. Lexx. Sturz. Lex. Xenoph. s. v. *χάρις*.

μεταναστῆναι] Codd. reg. Aug. Matth. vulgo *μεταστῆναι* vd. cp. 15. Apud Cic. est *migrare*.

Παῦλον Κορνήλιον τὸν Σκηπίωνα] *Παῦλον* Codd. reg. Aug. pleraeque Edd. *Πόπλιον* Colin. Lugd. II. e correct., ut videtur. Moserus *Πούπλιον* corrigendum censet. *Publius* et *Πούπλιος* (Dion. Cass. Fragm. Vol. I. p. 28. Reim.) et *Πόπλιος* dicitur vd. cp. 15., quanquam haec forma usitatior: ut ap. Polybium (vd. Ind. hist. et geogr. Schweigh.), Dion. Halicarn., Plutarchum, Appian. Civ. I, 88., ubi contra Codd. et Edd. perperam Schweigh. praetulit formam *Πούπλιον*. Scriptura nominis *Scipionis* tum in Codd. et Edit. huius libelli, tum apud alios scriptores Graecos variat. Plerique Codd. supra laudati et reg. 1000. offerunt *Σκηπίων*, sic Ald. in inscriptione et Capp. 9. 15., *Σκιπίων* Capp. 10. 12. et extremo libello, *Σκιπίων* Edd. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Matth. Mos. Sic in Graeca quoque interpretatione Cicer. Cato-

Digitized by Google

τὸς ἐγὼ τῷ ὀνόματι ἀναζωπυροῦμαι· οὕτως οὐκ ἔστιν ὅτε μου τῆς διανοίας ἀποκεχώρηκεν ἡ τοῦ ἀρίστου ἐκείνου καὶ πραοτάτου ἀνδρὸς μνήμη. Ἐντεῦθεν ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἐμὲ δ' ἐκεῖνος περὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀνήρετο, πολλοὺς δὲ λόγους δεῦρο κἀκεῖσε σχόντες ἐκείνην ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν ἡμέραν δεδαπανήκαμεν.

X. Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλικῇ ὑποδεχθέντες παρασκευῇ 10
τὴν ὁμιλίαν πόῤῥω νυκτὸς προηγάγομεν, τοῦ γέροντος μηδὲν

---

nis Mai. Cod. Paris. 2071. omnesque Edd. Σκιπίων Polyb. vd. Schweigh. in Ind. T. VIII. P. I. p. 275. b. Diodor. Sic. Vol. IX. p. 375. Ed. Bip., Dio Cassius Vol. I. p. 29. Reim., Zonaras, Suid. s. v., Plutarch. Vitt. parall., in quibus licet Codd. ob confusionem η cum ι hic illic discrepent, Schaeferus ubique Σκηπίων (errore typothetae Σκιπίων remansit Sertor. 1. 6. Crass. 26. Lucull. 11. Caes. 52. 53.) posuit, quam scripturam solam probat Bähr. ad Plut. Flamin. cp. 18. p. 122. Σκηπίων Lucian. Dial. Mort. 12. Polyaen. VIII, 14. Aelian. V. H. XI, 9. (ubi Perizonii argumentum pro hac scriptura ob originem Graecam a σκήπων pertenue est, at Σκιπίωνα XII, 14.) Rost. Lex. Germ. Graec. Thierschius Gr. Gr. p. 24. Ed. III. a Graecis Σκηπίων esse scriptum censet, ut ad analogiam Graecam hoc nomen proxime accederet.

οὗπερ — ἀναζωπυροῦμαι] οὗπερ — ζωπυροῦμαι Cod. reg. οὗ vulgo. Cf. de his verbis copiosam annot. Piers. ad Moerid. p. 170. et G. I. Bekker. Spec. var. lect. et observ. in Philostr. p. 102.

οὐκ — μου — ἀποκεχώρηκεν] μοι Cod. reg. οὐκ ἐστιν Colin. μοῦ Colin. Mos. ἀποκεχόρηκεν Bas.

ἡ — μνήμη] πραοτάτου Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. πρᾳοτάτου Colin. Matth. Goez. Mos. De scriptura πρᾷος et πρᾶος vd. Buttm. Gr. Gr. Vol. I. p. 261. Thiersch. Gr. §. 65. Passov. Lex. s. v. Matth. c. Cod. Aug. ἐκείνου delevit. De πραοτάτου haec observat.: „*Mitissimi*, *mansuetissimi*. In Latino: *invictissimi*. Atqui mites, amabiles: invicti, terribiles. Ergo *mitissimi* non ineptum videtur h. l." Apud Moser. Cod. Uffenbach. *iustissimi* [it. Gotting.], sed in marg. *invictissimi*: ab illo πραοτάτου non alienum.

δ' ἐκεῖνος] Codd. reg. Aug.; vulgo δὲ ἐκεῖνος.

πολλοὺς — δεδαπανήκαμεν] Cod. reg. πολλοὺς δὲ λόγους δεῦρο κἀκεῖσε κατ' ἐκείνην ἡμῖν αὐτοῖς τὴν ἡμέραν δεδαπανήκαμεν Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Matth. Mos. καταλλάττοντες ἐκείνην ἡμῖν — Lugd. II. Pro κατ' Matth. coniecit κινήσαντες. Blum. p. 192. substituit: ἀμειβόμενοί τινες ἀλλήλους λόγοις τὴν ἡμέραν διατρίβουσιν. Διαλέγεσθαι quoque pro Cic. *ultro citroque verba habere* poni potest.

X. Μετὰ — νυκτός] δὲ cum Cod. Aug. omisit Matth. τῆς ante νυκτός deest in Codd. reg. Aug. Matth., quorum auctoritate articulum eieci, licet saepe reperiatur πόῤῥω τῆς νυκτός — ἡμέρας etc. vd. Matth. Gr. Vol. II. §. 340. Bernhardy wiss. Syntax d. Griech. Spr. p. 157. Schweigh. in Lex. Herodot. s. πρόσω. Ὑποδεχθέντες significatione passiva est posterioris Graecitatis: ὑποδεχθεὶς i. q. ὑποδεξάμενος Eurip. Heraclid. 757. (752. c. annot. Matth.) vd. Popp. de verb. Graec. med. etc. in Seebod. Archiv. 10

Digitized by Google

ὅ,τι μὴ περὶ τοῦ Ἀφρικανοῦ τοὐμοῦ πάππου διαλαλοῦντος καὶ πάντα τὰ ἐκείνου οὐ μόνον ἔργα, ἀλλὰ καὶ ῥήματα διαμνημονεύοντος. Ἐκ δὲ δὴ τούτου ὡς ἐπὶ κοίτην ἀπεχωρήσαμεν, ἔκ τε τῆς τροφῆς καὶ ὅτι δὴ πρὸς νύκτα πολλὴν διηγρύπνησα βαθυτέρῳ τοῦ εἰωθότος ἐλήφθην ὕπνῳ. Ἐνταῦθά μοι (πέπεισμαι ἐξ ὧν ὡμιλήσαμεν· γίγνεται γὰρ πολλάκις τίκτειν τι τοιοῦτον τοὺς ἡμῶν διαλογισμούς τε καὶ λόγους ἐν ὕπνοις, ὁποῖον περὶ Ὁμήρου Ἔννιος γράφει, περὶ ὧν δηλονότι συνεχέστατα

1829. nr. 60. not. 99 Ἐδέχθην passiv. Bernhardy l. l. p. 341. Locell. ad Xenoph. Ephes. p. 249.

ὅ,τι μὴ — διαμνημονεύοντος] Cod. reg. nisi quod ὅτι et τοῦ μοῦ; quam lect. recipere non dubitavi, quippe quae verbis Ciceronis optime respondeat: *quum senex nil nisi de Africano loqueretur omniaque eius non facta solum, sed etiam dicta meminisset.* Cod. Aug. Edd. τοῦ γέροντος μηδὲν [μεδὲν Goez.] ὅτι περὶ Ἀφρικανοῦ τοῦ μοῦ [τ' οὐ μοῦ Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. τοῦ μοῦ Goez. Matth. τοὐμοῦ Mos. male hoc Sturm. tribuens] πάππου ἀνεξερεύνητον καταλιπόντος, ἀλλὰ πάντα τἀκείνου [τ' ἀκείνου Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. τἀκείνου Goez.] οὐ μόνον ἔργα κτλ. De crasi τοὐμοῦ cf. Bornem. ad Xen. Mem. I, 6, 4. Elmsl. ad Eur. Med. v. 464. Ex mira hac lectionum discrepantia mihi quidem videtur apparere, haec verba antea minus recte in Graecum conversa aut ab interprete ipso aut a librario esse correcta: Cod. certe non videtur secutus, quum h. l. lect. var. non exstent. Ceterum verba τοὐμοῦ πάππου, quoniam absunt a Cicerone, Moserus uncis coercuit.

ἔκ τε — καὶ] τε Cod. reg. recte ob vv. *et* — *et*, vulgo δή. Quum apud Ciceronem legatur *de via*, Moserus τῆς πορείας corrigendum censet; a quo tanquam suspectum *fessum* ante *de via* in textum non admissum Orellio in annot. non damnandum videtur. Lapsus est interpres confundens *via* cum *victu*. Matth. „Hoc est, quod liberalius me invitaveram cibo et potu. In Latino est *de via*, quod interpretantur *fessum ex itinere*. In Graeco potius est *de victu*, seu *victus caussa*"

βαθυτέρῳ — ὕπνῳ] „In Latino *arctior*. In Graeco *altior*, *profundior*." Matth. Quanquam si Matth. audimus, interpres Graecus *altior* et *artior* inter se confudisse videri possit, tamen tenendum est, quae a Latinis somno tribuuntur epitheta *altus* — *profundus* — *artus* — *gravis*, patrio sermone *tief* — *fest*, a Graecis significatione fere non diversa exprimi Adiectivo βαθύς, de quo vd. Schleusn. Lex. N. T. T. I. s. v.; βαρύς quoque dicitur ὕπνος vd. Dorvill. ad Charit. p. 234. Lips.

πέπεισμαι — γίγνεται] Colin. Matth. a v. γίγνεται, ut Heinrich. in Ed. Cic. de Rep. a v. *fit*, parenthesin incipiunt; reliqui Editores a v. πέπεισμαι = *credo* (quod rectius οἶμαι cum Blum. interpreteris), quoniam structura inde ab hoc verbo interrumpitur. Male ἐκ ὧν Goez. De plur. ὕπνοις vd. Iacobs. in Act. Phil. Mon. T. I. p. 156. Bernh. l. l. p. 63.

Ἔννιος — δηλονότι] ἔνιος Cod. Aug. περὶ ὃν δηλονότι Cod. reg. περὶ ὧν δηλονότι e Cod. Aug. Matth. περὶ ὃν δή vulgo. Matth. coniecit περὶ οὗ; quae structura praepositionis περὶ cum Genit.

Digitized by Google

ἀγρυπνῶν εἰώθει μελετᾶν τε καὶ διαλέγεσθαι) ὁ Ἀφρικανὸς ἑαυτὸν ἐνεφάνισε ταύτῃ τῇ μορφῇ, ἥ μοι ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου γνώριμος ἦν. Ὃν αὐτὸς μὲν ἐπιγνοὺς ἔφριξα. Ὁ δὲ τῷ νοΐ, φησι, πάρει, Σκηπίων, καὶ δὴ τὸ δέος ἀπόθου, καὶ ἅττα σοι ἐρῶ τῇ μνήμῃ παράθου.

XI. (II.) Ὁρᾷς ἐκείνην τὴν πόλιν, ἥτις ὑπακούειν τοῖς 11
Ῥωμαίων πράγμασι δι' ἐμοῦ καταναγκασθεῖσα τοὺς παλαιοὺς πολέμους ἀνανεοῖ, καὶ οὐχ οἷα τέ ἐστιν ἡσυχάζειν; (ἐδείκνυ δέ

---

licet sit hoc sensu vulgaris, reperitur tamen cum Accusativo, ut *λέγειν περί τινα* etc. vd. Bernhardy wiss. Syntax p. 262. De compendio v. *δηλονότι* (*δη*, quo facilis confusio vv. *δή* et *δηλονότι* fit) vd. Schaef. ad Greg. Cor. p. 8. — Infra *Ἀφρικανός* Sturm.

ἥ — ἦν] Expressa est lectio *qua mihi* etc. in Asc. 2. Crat. Hervag. Rob. Steph. Sturm. Boug. etc. vd. Moser., *quae mihi* in optt. Edd. ut Mai. Heinr. Mos. Orell. Male *ἐκείνου* Goez.

Ὁ — φησι — παράθου] *φησὶν* Cod. reg. *Adesse animo* apud Cicer. non est *παρεῖναι τῷ νοΐ*, nec *προσέχειν τὸν νοῦν* (i. e. animadvertere), quod Blum. p. 193. substituit, sed *θαῤῥεῖν*, *θυμὸν ἀγαθὸν ἔχειν* (bonum animum habere, bono animo esse), *εὐθαρσεῖν*. Sic Herodot. 1, 9. *Θάρσει — Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ*. Nec *omittere timorem* est *ἀποτίθεσθαι τὸν φόβον*, sed *ἀφιέναι τὸν φόβον* (ut Blum.) — *ἐκδύεσθαι*, *ἀπαλλάττεσθαι τοῦ φόβου*. Pro locutione *παρατίθεσθαι τῇ μνήμῃ tradere memoriae* Blum. p. 193. substituit *τίθεσθαι εἰς τὴν μνήμην*, quia illa, quae Latinae respondet, apud Graecos in usu non fuisse videtur: equidem apud multos scriptores, quos evolvi, non potui eam reperire. Neque tamen, licet *παρατίθεσθαι* significet fidei, curae, tutelae, patrocinio alicuius aliquid commendare, committere, haec locutio damnanda sit. *Memoriae tradere*, i. e. memoria tenere, plerumque dicitur *εἰς μνήμην τίθεσθαι* Demosth. pr. Cor. p. 273. Reisk., praeterea *ἄγειν εἰς μνήμην τι ἑαυτῷ* Aelian. V. H. XIV, 23; i. e. memoriae prodere *εἰς μνήμην παραδιδόναι* Diod. Sic. I, 9. *παραδιδόναι τῇ μνήμῃ* ib. XVII, 1. *τίθεσθαί τι διὰ μνήμης* Ael. V. H. II, 38. *διδόναι εἰς μνήμην* ib. XII, 34. — De forma Dativi *νοΐ* posterioribus scriptoribus usitata vd. Buttm. Gr. Vol. I. p. 156. Matth. Gr. Vol. I. §. 90.

XI. (II.) *ἥτις — τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι*] „In Latino: *populo Romano*. Certe pro *πράγμασι* coniici possit *προστάγμασιν, ἐπιτάγμασιν*." Matth. Coniectura non opus est. *Τὰ πράγματα* saepissime denotant opes, potentiam, imperium, rei publicae administrationem: *τὰ Περσικὰ πρήγματα* Herod. III, 137. Sturz. Lex. Xen. s. v. Göll. ad Thuc. III, 28. Bähr. ad Plut. Flam. cp. 17., ut *τὰ Ῥωμαίων πράγματα* per periphrasin pro Romanis ipsis positum sit. Goez. *πράγμασιν*. 11

ἐδείκνυ] Codd. reg. August. Matth., *ἐδείκνυε* reliq. Edd. Posterior forma est magis Attica, quum Imperf. singul. verborum in *υμι* formari soleat secundum coniugationem in *ῶ* vd. Fisch. ad Weller. P. II. p. 458. Buttm. Gr. Vol. I. p. 528. Rost. Gr. p. 272. not. 2. Brem. Exc. II. ad Isocr. P. I. p. 202. Ed. Goth. At Matth. Gr. Vol. I. §. 210. not. minus recte observat, Praes. et Imperf.

Digitized by Google

μοι τὴν Καρχηδόνα ἐκ μετεώρου καὶ πλήρους ἄστρων καὶ αἰθρίου καὶ λαμπροῦ τινὸς τόπου) πρὸς ἣν αὐτὸς πολεμήσων νῦν ἥκεις σχεδὸν στρατιώτης; Ταύτην ταύτῃ τῇ διετίᾳ ὕπατος ἀνατρέψεις, καί σοι ἔσται τόδε τὀυπώνυμον διὰ σαυτοῦ περιποιηθὲν, ὃ κατὰ κληρονομίαν ἐξ ἡμῶν κατιὸν ἔχεις. Ἡνίκα δ' ἂν ἐκπολιορκήσῃς τὴν Καρχηδόνα, θρίαμβον θήσεις, καὶ τιμητὴς γενήσῃ, καὶ πρεσβευτὴς ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Συρίαν ἀφίξῃ καὶ Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, αἱρεθήσῃ τε αὖθις ὕπατος καὶ ἀποδημῶν, καὶ πόλεμον μέγιστον συγκροτήσεις, καὶ τὴν Νουμαντίαν ἐκκόψεις. Ἐπειδὰν δὲ δίφρῳ πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἐνεχθῇς, προσκρούσεις τῇ πολιτείᾳ ταῖς τοῦ ἐγγόνου μοι βουλαῖς ταραχθείσῃ.

---

verb. in *ῡμι* ab Atticis secundum coniugationem in *ῡμι*, rarius in *ῡῶ* formari.

Ταύτην — ἀνατρέψεις] Cod. reg. *αὐτὴν ταύτῃ* in reliquis Edd. omiss. habet. Colin., Matth. *ταύτην* desideravit; *ἀναστρέψεις* e Cod. Aug. Matth. Edd. Sed *evertere* apud Cic. est *ἀνατρέπειν*, non *ἀναστρέφειν*, de qua confus. vd. Sturz. Lex. Xen. Vol. I. s. *ἀναστρέφειν* et *ἀνατρέπειν*, Schweighaeus. Lex. Polyb. Vol. VIII. P. 2. s. *ἀνατρέπειν*. Blum. p. 193. recte *ἀνατρέπειν* substituit. Male *διτείᾳ* Goez. *διετείᾳ* Mos. *Διετία* exstat bis N. T. Act. XXIV, 27. et XXXVIII, 30.

τόδε τὀυπώνυμον] Codd. reg. Aug. Matth. *τόδε τοῦ ἐπώνυμον* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. *τόδε τὸ ἐπώνυμον* Colin. Goez. Mos.

ὃ — ἔχεις] „Sic [*κατιὸν*] correxi loco *κατιόν*. Id est, *ex nobis generis originem ducens, descendens*." Matth. Quae emendatio est reiicienda; Ciceronis enim verba haec sunt: *eritque cognomen id tibi per te partum, quod habes adhuc a nobis hereditarium*. Blum. p. 193. substituit locutionem: *ἔχει τις ἐπωνυμίαν αὐτὸς ἑαυτῷ ἤδη κατασκευασάμενος τὴν πατρῴαν ἔκ τινος ὑπάρχουσαν*.

Ἡνίκα ἐκπολιορκήσῃς — θήσεις] „Sic correxi loco *ἐπολιορκήσεις*." Matth. Cod. reg. omnes Edd. *ἐκπολιορκήσῃς*. *Triumphum agere* i. q. *θρίαμβον ἄγειν* Polyb. I, 88. *εἰςάγειν* ib. IV, 66. *κατάγειν* Plutarch. Fab. Max. 24. Marcell. 22. *θριαμβεύειν* vd. Rost. Lex. Germ. Graec. s. Triumph; at *θρίαμβον τιθέναι* nusquam me legere memini.

τὴν Ἑλλάδα] Cod. reg. Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. *εἰς τὴν Ἑλληνίδα* Lugd. II. *καὶ Ἑλληνίδα* e Cod. Aug. Matth.

καὶ ἀποδημῶν] *καὶ* om. Colin., quod, cum apud Cic. tantum legatur *absens*, supervacuum est.

Νουμαντίαν] *Νουματίαν* Cod. reg. *Νομαντία* Plut. Lucull. 38. Appian. Hisp. 46. *Νομαντῖνοι* ib. Diod. Sic. Fragm. I, 53. Vol. X. p. 87. Bip. Plutarch. Tib. Gracch. 5. *Νουμαντῖνοι* Dion. Cass. Fragm. T. I. p. 35. 37. Reim.

δίφρῳ — ἐνεχθῇς] *ἐνηχθῇς* Goez. *Currus triumphalis* a Plutarch Aem. Paul. 34. *ἅρμα* dicitur.

ταῖς — ταραχθείσῃ] *καὶ* ante *ταῖς* e Cod. Aug. Matth., cui tamen omittendum videtur, quod in Latino non compareat. Deest in Cod. reg. et al. Edd.; *ἐκγόνου* Colin. *ἐγγόνου* Goez. De differentia vv. *ἔγγονος* et *ἔκγονος* a posterioribus scriptoribus non ubique observata vd. Sturz. Lex. Xen. T. II. s. *ἔκγονος*. Schoemann. ad

Digitized by Google

XII. Ἐνταῦθά σε, Ἀφρικανέ, δεῖξαι δεήσει τῇ πατρίδι 12
τὸ φῶς τοῦ τε νοός σοι καὶ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς εὐβουλίας. Ἀλλὰ τὴν ἐκείνου τοῦ χρόνου ὀξυτάτην ὁρῶ ὡςανεὶ μοιρῶν ὁδόν. Καὶ γὰρ τῆς ἡλικίας σοι ἑπταδικὰς ὀκτάκις τοῦ ἡλίου περιόδους καὶ ἐπανόδους ἀμειψάσης, δύο οὗτοί γε ἀριθμοί, ὧν ἑκάτερος πλήρης ἐκ διαφόρου ἐστὶν αἰτίας, περιόδῳ φυσικῇ τὸ πεπρωμένον σοι τέλος συμπράξουσι, καὶ πρὸς σὲ μόνον καὶ τὸ σὸν ὄνομα ἡ πόλις ἑαυτὴν ἐπιστρέψει· σὲ δ' ἡ γερουσία, σὲ πάντες οἱ χρηστοί, σὲ οἱ ἑταῖροι, σὲ οἱ Λατῖνοι περιβλέψονται· σὺ μόνος ἔσῃ, πρὸς ὃν ἂν ἡ τῆς πόλεως ἐρείδοιτο σωτηρία· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, σὲ μόνον ἄρξαντα τὴν

Isaeum p. 387. Schneid. ad Plat. Polit. p. 364. E. Schleusner. Lex. N. T. Vol. I. s. *ἔκγονα*, de confus. in Codd. vd. Matth. ad Eurip. Hecub. 934. Orest. 472. Blomf. ad Aesch. Agam. v. 365. Cod. reg. *μοι* vd. Matth. Gr. Vol. II. §. 389. 3., *ταραχθείς*] Cod. reg. *ταραχθῇς* Ald. Bas. Colin. Sturm. Lugd. II.

XII. *δεῖξαι δεήσει — εὐβουλίας*] *δεήσῃ* (ut infra) Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. *καὶ τῆς εὐφυΐας* Cod. reg. pro vulg. *καὶ τῆς εὐβουλίας*. Quum apud Cicer. sit *animi*, *ingenii consiliique tui*, mihi ex duabus lectionibus, ut Cic. tria substantiva reddantur, legendum videtur: *τοῦ τε νοός σοι καὶ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς εὐβουλίας*. Blum. p. 194. pro v. *ingenii* *ὀργή* posuit. De v. *εὐφυΐα* vd. Valck. ad Ammon. p. 87. 12

ὀξυτάτην] „Non recte intellexit Gaza voc. *ancipitem*. Debebat scribere *ἀμφίβολον*. Pro *μοιρῶν* melius dedisset *εἱμαρμένης*." Moser.

Καὶ — ἀμειψάσης] *ἑπταδικάς* Codd. reg. Aug. Matth. *ἑπτάδι καὶ* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. *ἑπτὰ δὴ ὀκτ.* Colin. *ἑπτάδα* Mos. *Ἑπταδικός* frustra a me in Lexicis quaesitum recte est formatum ad analogiam vv. *μοναδικός — δεκαδικός*. Moserus: „*Καὶ* [ante *ὀκτάκις*] abundat. Neque bene procedit structura post Genitivos absolutos *δύο δ' οὗτοι συμπράξουσι*. [Melius verbo *περαίνω* usus esset] *κτλ.*" Blum. p. 194. *ἑπτάκις ὀκτὼ περιόδους καὶ ἐπανόδους τοῦ ἡλίου ἀμείβειν*. Male *σῆς ἡλικίας* Goez.

δύο οὗτοί γε ἀριθμοί] Codd. reg. Aug. Matth. *δύο δ' οὗτοι ἀριθμοί* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Moser. *καὶ δύο δ' οὗτοι ἀριθμοί* Colin.

συμπράξουσι] Codd. reg. Aug. Matth. Mos. *συμπράξουσιν* reliq. Edd.

πρὸς σὲ — ἐπιστρέψει] *πρός σε — ἐπιτρέψει* Colin., de qua confus. vd. supra ad Cap. 11.

σὲ δ' ἡ γερουσία] *σὲ δ' οἱ* Cod. reg. *σὲ δή* omnes Edd. *σὲ δ' ἡ* recepi e coniectura Matth. et Mos.

σὲ — περιβλέψονται] „In Latino *socii*, *σύμμαχοι*." Matth. Cf. Lucian. Somn. 12. *εἰς σὲ πάντες ἀποβλέψονται*.

πρὸς ὃν ἂν — σωτηρία] *ἂν* interposui e Cod. reg., quod in Edd. ob *ὃν* excidisse videtur.

καὶ — ἄρξαντα] Pro formula *ne multa* Graecis usitatae sunt formulae *ὡς ἐπιτεμόντι — συντεμόντι — συνελόντι — συντόμως εἰπεῖν — λέγειν* multaeque al. vd. Zeun. ad Viger. p. 205. *Dictator* non

Digitized by Google

πολιτείαν καταστῆσαι δεήσει, εἰ τὰς ἀλιτηρίους τῶν ἔγγιστα γένους ἐκφύγοις χεῖρας. Ἐν τούτοις ἀνακεκραγότος Λαιλίου καὶ οἰμωξάντων τῶν ἄλλων σφοδρότερον, ἠπίως προσμειδιῶν ὁ Σκηπίων, Δέομαι, φησι, μὴ τούτου τοῦ ὕπνου διαναστήσητε, ἀλλ' εἰρήνη ἤτω τοῖς πράγμασιν, ὡς ἀκοῦσαι καὶ τὰ λοιπά.

13 XIII. (III.) *Ἀλλ' ἵν' εὐθυμότερος εἴης, Ἀφρικανέ, τῆς πολιτείας ἐπιμελεῖσθαι, οὕτως ἔχειν σε χρὴ καὶ πιστεύειν· πᾶσι τοῖς τὴν πατρίδα φυλάξασι, βοηθήσασιν, αὐξήσασιν ἀποδεδειγμένον τυγχάνειν ἐν οὐρανῷ τόπον καὶ ὡρισμένον, ἔνθα περ οἱ μακάριοι ἀτελευτήτου αἰῶνος καταπολαύουσιν. Οὐδὲν γάρ ἐστιν, ὅπερ ἂν ἐκείνῳ τῷ ἄρχοντι θεῷ καὶ πάντα διοικοῦντι*

ἄρξας dicitur, sed *δικτάτωρ* vd. Polyb. III, 87. Appian. Plutarch. Dio Cass. (ibid. *δικτατωρία — δικτατωρεύω*).

εἰ — ἀλιτηρίους — γένους] *ἀλητηρίους* Cod. reg. Colin. *ἔγγυστα* Colin. *τοῦ* eieci auctoritate Cod. reg., sic dicitur *προσήκων γένει.*

ἠπίως] *ἠπίως* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. improbatum Elmsl. ad Eur. Med. v. 132.

μή — διανασθήσητε] *μὴ τούτον τοῦ ὕπνου διανάστητε* Cod. reg. *μὴ τοῦτον τοῦ ὕπνου διαναστήσητε* Cod. Aug. Matth. *μὴ τοῦτον τοῦ ὕπνου διαναστήσετε* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Mos. *τοῦτον* om. Goez. *μὴ τούτου ἐμὲ τοῦ ὕπνου διαναστήσετε* Colin., quae verba Cic. accurate reddit: *ne me e somno excitetis; μή με τούτου τοῦ ὕπνου* Lugd. II. Mutavi *διαναστήσετε* in *διαναστήσητε.*

ἀλλ' εἰρήνη — λοιπά] *ἤτω* Cod. reg. *ἢ τῷ* Aug. unde *ἤτω* Matth. *ἔστω* Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez Mos. Forma *ἤτω* semel invenitur Plat. Republ. II, 5. ubi *ἔστω* Ast. et Stallbaum., qui in Plat. Dialog. sel. ed. Gothan. Vol. III. Sect. I. p. 104. pariter ac Buttmann. Gr. Vol. I. p. 550. hanc formam apud scriptorem melioris aetatis exstare dubitat, at germanam eam habent Matth. Gr. Vol. I. §. 216. not. 3. Thiersch. Gr. §. 243, 43. Reperitur apud LXX. Psalm. 104, 31, in N. T. 2 Cor. XVI, 22. vd. Maittair. de Dial. ed. Sturz. p. 276. A Maio quoque, qui in Edit. Cic. de Rep. haec verba ex interpretatione Planudis laudat, exhibetur *ἤτω.* In h. l. vexatissimo expressa est lectio *et pax sit rebus: audite cetera*, quae Codd. recc. est, in antiquioribus *et parumper rebus.* Quibus coniecturis editores locum sanare studuerint vd. ap. Moser. et Orell. Matthaei coniectura, quam quum nusquam memoratam legissem, primus in Seebod. Bibl. crit. 1829. Iun. nr. 77, cum VV. DD. communicavi, haec est: *et parcite fletibus*, i. e. *φείδεσθε οἰμωγῆς.*

13 XIII. (III.) *ἵν' εὐθυμότερος εἴης*] *ἵνα* Matth. *εἴη* Colin. *Alacrior* ap. Cic. i. q. *προθυμότερος.*

οὕτως — σε χρὴ καὶ πιστεύειν] *τε* Cod. reg. „Haec quum ad verbum translata sensum Ciceronis non redderent, Gaza addidit *καὶ πιστεύειν.*" Mos.

ἀποδεδειγμένον τυγχάνειν] *τυγχάνει* Ald. Sturm. *ἀποδεδειγμένος τυγχάνει* Bas.

οἱ μακάριοι] „Abundat *οἱ.*" Mos.

ὅπερ ἂν] Addidi *ἂν* e Cod. reg.

Digitized by Google

τὸν κόσμον ἐπὶ γῆς ἀσμενέστερον γένοιτο ἢ συνέδρια καὶ στίφη ἀνθρώπων νόμοις συναγελαζόμενα, ἃ πόλεις προσαγορεύονται· τούτων οἱ διοικηταί τε καὶ φύλακες ἐνθένδε προελθόντες δεῦρο ἐπανίασιν αὖθις.

XIV. *Ἐνταῦθα δὲ ἐγώ, καὶ εἰ τὰ μάλιστα κατεπεπλήγμην τοῦτο μὲν τῷ τοῦ θανάτου φόβῳ, τοῦτο δὲ ταῖς παρὰ τῶν ἡμετέρων ἐπιβουλαῖς, ἠρόμην μέντοι, εἰ ἄρα αὐτός τε ζῇ καὶ ὁ πατὴρ Παῦλος καὶ οἱ ἄλλοι, οὓς ἡμεῖς ἀπεσβηκότας εἶναι οἰόμεθα. Καὶ μάλα, φησίν, οὗτοι ζῶσιν οἱ τῶν τοῦ σώματος δεσμῶν ὡσανεὶ δεσμωτηρίου ἐκπτάντες· ἡ δ' ὑμετέρα λεγομένη ζωὴ θάνατός ἐστι. Τί γὰρ μὴ βλέπεις ἐρχόμενον πρὸς σὲ Παῦλον τὸν πατέρα σαύτοῦ; Ὃν αὐτίκα τε εἶδον καὶ πλῆθος δακρύων ἀνέδωκα· ὁ δέ με περιπλεξάμενος καὶ καταφιλῶν κλαίειν ἐκώλυεν.* 14

XV. *Ἐγὼ δ' ὡς τὰ πρῶτα τὸν θρῆνον πιέσας τοῦ λέγειν ῥώμην ἀνέλαβον, Δέομαι, ἔφην, πάτερ ἁγιώτατέ μοι καὶ ἄριστε, ἐπείπερ ἥδ' ἐστὶν ἡ ζωή, καθάπερ ἀκούω τοῦ Ἀφρι-* 15

τὸν κόσμον ἐπὶ γῆς] *ἐπὶ γῆς* e Codd. reg. Aug. interposui, quod in omnibus Edd. praeter Matth. desideratur.

στίφη ἀνθρώπων] Cod. Aug. *ἀνῶν* [i. e. *ἀνθρώπων* vd. Schaef. ad Greg. Cor. p. 415] Cod. reg. a me cum Matth. pro vulgata *ἀνδρῶν* e compendio scribendi orta receptum. Infra *ἐνθέντε* Goez.

XIV. *καὶ εἰ τὰ μάλιστα*] „Malim *εἰ καὶ τά*." Matth. Recte; de discrimine formularum *καὶ εἰ* et *εἰ καὶ* vd. Stallbaum ad Plat. Apolog. p. 62. Sympos. p. 62. Vol. I. ad Gorg. p. 212. Vol. II. Sect. I. Ed. Gothan. Herbst. et Bornem. ad Xenoph. Memor. IV, 1, 1. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. *ταμάλιστα*. De scriptura vocabulorum vel coniuncta vel disiuncta cf. Poppon. Proleg. ad Thuc. P. I. Vol. I. p. 219. 455. Observatt. meas critt. in Plut. Timol. p. 84; Matth. Gr. Vol. II. §. 283. p. 573. Elmsl. ad Eur. Med. v. 786. praeferunt scripturam disiunctam. Sic Cap. 15. *τὰ πρῶτα* Codd. reg. Aug. Colin. Matth. *ταπρῶτα* reliq. Edd. 14

τοῦτο μὲν — τοῦτο δέ] „Partim — partim. In Latino est *non tam — quam*, quod est *οὐχ οὕτω — ὡς*." Matth.

οἱ ἄλλοι] *οἱ* omis. Lugd. II.

οὓς — οἰόμεθα] *ἀπεβεσβηκότας* Colin. Expressa videtur lectio *quos nos exstinctos esse arbitramur*, vd. Moser. ad Cic. Cf. de v. *ἀπεσβ.* Elmsl. ad Eur. Med. p. 261.

οἱ — ἐκπτάντες] *οἱ* addidi e Codd. reg. Aug. Matth. *τῶν* om. Colin. *ὡςανὲ* Ald. Sturm. *δεσμοτηρίου* Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez.

ἡ — ζωή] Cod. reg. Ald. *ἥδ' ὑμετέρα* Bas. Lugd. I. Goez. Mos. *ἡ δ' ἡμετέρα* Cod. Aug. Matth. [in annott. *ὑμετέρα* legendum censet] Colin. Sturm.

Τί γάρ] „Melius scripsisset *Ἀλλὰ τί δή*, ne haec cum praecedentibus cohaerere videantur." Moser. Blum. p. 196. *Ἀλλὰ δὴ καὶ* substituit.

XV. *ἥδ' ἐστὶν ἡ ζωή*] Cod. reg. *ἥδε ἐστὶν* vulgo. 15

Digitized by Google

κανοῦ λέγοντος, τί ποτε διατρίβω ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μὴ δεῦρο πρὸς ὑμᾶς σπεύδω παραγενέσθαι; Οὐχ οὕτως ἐστὶν, ἦ δ' ὅς. Εἰ μὴ γὰρ ὁ θεός, οὗ νεώς ἐστι τόδε τὸ πᾶν, ὃ βλέπεις, ταύτης σε τῆς τοῦ σώματος ἐλευθερώσει φρουρᾶς, δεῦρό σοι πάροδον ἀνοιχθῆναι οὐχ οἷόν τε. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τῷδε τῷ νόμῳ γεγένηνται, οἱ τηροῦντες τὴν σφαῖραν ἐκείνην, ἣν ἐν τῷδε τῷ ναῷ βλέπεις, ἣ γῆ προςηγόρευται· καὶ τούτοις ὁ νοῦς δέδοται ἐξ ἐκείνων τῶν ἀϊδίων πυρῶν, ἅπερ ἄστρα καὶ ἀστέρας καλεῖτε, οἳ περιφερεῖς καὶ σφαιρικοὶ καθεστῶτες καὶ θείοις νόοις ὡς εἰπεῖν νοωθέντες τοὺς οἰκείους κύκλους τε καὶ τὰς σφαίρας θαυμαστῷ διεξίασι τάχει. Ὅθεν καὶ σοὶ δῆτα, Πούπλιε, καὶ τοῖς εὐσεβέσι πᾶσι καθεκτέον ἐστὶ τὴν ψυχὴν ἐν τῇ

ἐπὶ τῆς γῆς] Cod. reg., vulgo ἐπὶ γῆς.

ἦ δ' ὅς. Εἰ—ὁ θεός] ἦ δ' ὅς Sturm. Goez. ὁ θεός Codd. reg. Aug. Matth. vulgo θεός. De positione v. γάρ vd. Schaef. Melett. crit. p. 75 sq. Bornemann. ad Xenoph. Cyrop. VII, 5, 25. ed. Gothan. Brem. ad Demosth. oratt. sel. Sect. I. p. 22. ed. Gothan. Matth. Gr. Vol. II. §. 615.

δεῦρό σοι] σοι omis. Goez.

Οἱ—σφαῖραν] Cod. reg. Colin. Lugd. II. τῷδε τῷ κόσμῳ Aug. [in marg. γρ. τῷδε τῷ νόμῳ] Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Matth. [qui in annott. νόμῳ comprobat] Moser., cuius annotatio nemini probabitur: „Pro κόσμῳ malit fortasse aliquis θεσμῷ. Sed stare potest κόσμῳ, quanquam et ego illud praetulerim." Male γεγένηται Goez. τυροῦντες Colin. Sturm. σφαίραν Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Matth. Moser.

ἣν—βλέπεις] μέσην addit Colin., quae verba Cic. accurate reddidit: *quem in hoc templo medium vides*. Codd. et reliq. Edd. μέσην omittunt. Matth. suspicatur: ἣν ἐν μέσῳ τῷδε, quod respondet var. lect. *medio*, de qua vd. Mos. et Orell. ad Cicer.

ἣ γῆ προςηγόρευται] „Sic et in Latino: *quae terra dicitur*. Tamen hic aliquid vitii latet. Forte paullo ante legendum: ὥςτε τηρεῖν [recte ob v. Cic. *qui tuerentur*—Blum. p. 197. ἐφ' ᾧ—ᾧτε—ὥςτε.]" Matth. Nam οἱ τηροῦντες i. q. *qui tuentur*.

καὶ τούτοις ὁ νοῦς] ὁ omis. Cod. reg.

ἅπερ—καλεῖτε] Cod. reg. Matth. Sic Cicero: *quae sidera et stellas vocatis*; ἅπερ ἄστρα καὶ ἀστέρες καλεῖται Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. ἀστέρας καλεῖται vitiose Cod. Aug. Goez. Mos. Ἄσρα—οἱ Goez.

καθεστῶτες] Κατεστῶτες Colin.

καὶ—νοωθέντες] νόμοις Cod. reg. νοωθέντες Codd. reg. Aug. Matth. Moser. νοοθέντες Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. νοηθέντες Colin. Lugd. II. Goez. θοίοις Sturm. „Νοωθέντες est vocabulum Plotinianum Enn. VI, 7, 35, cumque sit rarius, addidit, ὡς εἰπεῖν." Moser. Adde Eustath. ad Homer. Il. ά. p. 53. Bas. Blum. p. 197. substituit θείῳ νῷ ψυχοῦν.

Ὅθεν—Πούπλιε] Codd. reg. Aug. Matth. καί male omittunt Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Mos. Πόπλιε Colin. vd. supra ad Cap. 9.

Digitized by Google

τοῦ σώματος φυλακῇ: καὶ μὴ δίχα προςτάγματος τούτου, παρ' οὗ ὑμῖν αὕτη δέδοται, ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς μεταναστατέον, ὡς ἂν μὴ τὸ τοῖς ἀνθρώποις ἐσφραγισμένον ἐκ θεοῦ δῶρον δόξητε πεφευγέναι. Ἀλλ' οὕτω, Σκηπίων, ὥςπερ ὅδε σοι ὁ πάππος καὶ ὁ γεννησάμενός σε ἐγώ, τὴν δικαιοσύνην τίμα καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἣ μεγάλη περί τε τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς καθ' αἷμα προςήκοντας οὖσα μεγίστη περὶ τὴν πατρίδα καθίσταται. Ἥδε κατὰ τὸν οὐρανόν ἐστιν ἡ ζωὴ καὶ

καὶ μὴ — ταύτου] Cod. reg. Colin. *καὶ μὴ — πράγματος* Cod. Aug. Matth. *καὶ μὲν — πράγματος* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. *καὶ μὴ — τάγματος* Lugd. II.; Matth. [male *iussu* exhibet, cum Cic. *iniussu*] et Mos. *προςτάγματος* coniecerunt: quippe orta est haec diversitas scripturae e facili confusione v. *πρᾶγμα* c. *πρόςταγμα*, cuius exemplum affert Osann. ad Lycurg. cp. 16. Flügel. ad Plut. Phoc. p. 78.

παρ' οὗ — δέδοται] Cod. reg. expressit lectionem *vobis*, in plerisque libris est *nobis* vd. Moser. et Orell. Sic *ἡμῖν* Cod. Aug. omnes Edd. *αὕτη* sola Colin.

μεταναστατέον] Cod. reg. *μεταστατέον* Edd. (de qua confus. vd. supra ad Cap. 9.) *μεταναστευτέον* Cod. Aug. Matth. „*Μεταναστεύειν* habet Chrysost. T. I. p. 215. E. Philo p. 248. G. *μεταναστεῦσαι πρὸς τὰ ἄφθαρτα* Synes. [Epist. 124.] T. II. p. 76." Matth. Blum. p. 198. *μεταστῆναι* retinuit.

ἐσφραγισμένον — πεφευγέναι] *πεφευχέναι* Colin. „Ridicule lapsus est Gaza, ad vocabula, non ad sensum respiciens, *munus* pro *dono* et *assignatum* pro *signato* accipiens. Commode Demosthenes (p. 318. a. Ed. Bas. ap. Episcop. 1572.) *τὴν τάξιν, ἥν τις παρέλαβε, διατηρεῖν.*" Mos. *Munus assignatum defugere* i. q. *λείπειν τὴν τάξιν παραδοθεῖσαν*, ut Blumius. De sententia h. l. cf. Plat. Phaedon. p. 62. b. Steph. [cp. 6. ibiq. Stallb. cp. 16. ibiq. Heind. et Wyttenb.]: *Ὁ μὲν οὖν ἐν ἀποῤῥήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος, ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ τίς μοι φαίνεται καὶ οὐ ῥᾴδιος διϊδεῖν· οὐ μέντοι ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελομένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι.* Philol. Fragm. p. 151. Boeckh. *Καὶ Φιλόλαος δὲ ὥςπερ ἐν φρουρᾷ πάντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ παρειλῆφθαι λέγων — δεικνύει.*

οὕτω — ὅδε σοι ὁ πάππος] *οὕτω* Cod. reg. *οὕτως* vulgo. Colin. *σου* vd. supra. De v. *οὕτως* ante consonas vd. Stallb. ad Plat. Gorg. p. 72. 78. ed. Gothan. Passov. Lex. s. v. Uster. ad Plut. Consol. ad Apoll. cp. 13. Schoemann. ad Isaeum p. 5.

γονεῖς — καθίσταται] De Accus. *γονεῖς* vd. Blum. ad Lycurg. cp. 23. Matth. Gr. Vol. I. §. 83. not. 6. Born. ad Xen. Anab. VII, 4, 22. Brem. Excurs. II. ad Isocr. P. 1. p. 200. ed. Goth. Lugd. I. *κατίσταται.*

Ἥδε — βεβιωκότων] Codd. reg. Aug. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Matth. Mos. *ὁδὸς γὰρ ἥδε κατὰ τὸν οὐρανόν ἐστιν ἡ ζωή* Colin. *ἥδε κατὰ τὸν οὐρανὸν ὁδός ἐστιν ἡ ζωή* Lugd. II. Matth. in textu *ἡ δέ*, in annot. locum sic constituit: *ἥδε ἡ ζωὴ ὁδός ἐστι πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦτο κτλ.* Lugd. I. *βεβιωκότων* Recte quidem omnes hae Edd. addunt *ὁδός*, quod est apud Ciceronem: Et

τοῦτό τὸ σύστημα τῶν ἤδη βεβιωκότων, οἳ τοῦ σώματος ἀφειμένοι, ὃν βλέπεις, οἰκοῦσι χῶρον ἐκεῖνον.

16 XVI. *(ἦν δ' οὗτος λαμπροτάτου λευκώματος μεταξὺ τῶν σελαγούντων πυρῶν κύκλος,) ὃν ὑμεῖς, ὡς παρελάβετε παρὰ τῶν Ἑλλήνων, κύκλον ὀνομάζετε γαλαξίαν· ἐξ οὗ κατανοοῦντι πάντα λαμπρὰ τἄλλα καὶ θαυμαστά μοι ἐδόκει. Ἦσαν δ' οὗτοι ἀστέρες, οὓς οὐκ ἔστιν ὅτε ἐκ τοῦδε τοῦ τόπου ἐθεασάμεθα, καὶ ταῦτα τὰ μεγέθη πάντων, οἷα εἶναι οὐδέποτε ὑπωπτεύσαμεν· ὧν ἥδε ἦν ἐλαχίστη, ἥτις ἐσχάτη μὲν ἐξ οὐρανοῦ, ἐγγυτάτω δὲ τῆς γῆς φωτὶ διέλαμπεν ἀλλοτρίῳ. Τὸ δὲ*

---

vita via est in coelum et in hunc coetum. Sed quum mihi verisimillimum sit, a Planude non ubivis accurato interprete *via* ob similitudinem voc. *vita* esse praetermissum, quoniam in Codd. et plerisque Edd. conversionis Graecae deest, satius duxi, hoc supplementum in textum non admittere. Ceterum Moserus observat, Gazam magis perspicue scripturum fuisse *καὶ κατὰ τοῦτο*: at cf. de hac omissione praeposit. Matth. Gr. Vol. II. §. 595 4. Plat. Phaedon. cp. 5. — *καί τις ἀήθης κρᾶσις ἀπό τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ τῆς λύπης* — ibiq. Heindorf. Buttmann. ad Plat. Menon. cp. 7. Schaef. ad Soph. Trach. v. 879. Brem. ad Lysiae or. de caed. Erat. p. 3. ed. Gothan. Nec Latini ab hac omissione praepositionis abhorrent vd. Ramshorn. Gr. L. §. 161. 2. Walch. ad Tacit. Agric. cp. 35. p. 361. Sallust. Catil. 49. ibiq. Krits., ubi praepos. *per* recte omiserunt Cort. et Herzog., cum de sermone Cicer. [de Offic. I, 14. ibique Heusing. Gernh. Beier.] aliter sit iudicandum ac de Sallust.

16 XVI. *λευκώματος — παρελάβετε — τῶν*] *λευκόματος* Bas. Colin. Lugd I. Goez., non Sturm., ut annotavit Moser.; *παραλάβετε* Sturm. *τὰν* Colin.

ἐξ — ἐδόκει] Codd. reg. A. I. Sic Cic. *ex quo omnia mihi contemplanti praeclara cetera et mirabilia videbantur.* Vulgo *πάντα τἄλλα θαυμαστὰ καὶ λαμπρά μοι* Codd Matth. *τἄλλα*, Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. *τ' ἄλλα* Goez. *τἆλλα* Moser. De *τἄλλα* et *τἆλλα* vd. quos laudat Passov. Lex. s. *ἄλλος* et Buttm. Gr. Vol. I. p. 115 sq et Vol. II. p. 391. *τἄλλα* Poppon. Proleg. ad Thuc. P. I. Vol. I. p. 214. *τἆλλα* Elmsl. Eur. Med. 883. ibiq. annot. Matth. ad h. l. „Ab *ἐξ οὗ* incipiunt fragmenta eiusdem Codicis Augustani, in quibus legitur eiusdem Planudis interpretatio Macrobii de Somnio Scipionis. Ex eo ad verba textus notavi diversas lectiones, addita nota A. I. Saepe vero in hoc textus repetitur, ut ex Macrobio discitur. Ergo interdum exinde extitit variatio."

καὶ — ὑπωπτεύσαμεν] Codd. reg. Aug. A. I. Colin. [*οἷ*] Matth. *μεγέθη, οἷα πάντων* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. *ὑποπτεύσαμεν* Cod. reg. Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez.

ἐσχάτη — ἐξ οὐρανοῦ] i. e. *ultima a coelo*, ut optt. Edd., al. *ultima coelo*.

ἐγγυτάτω δὲ τῆς γῆς] *ἐγγυτάτη* Colin. Lugd. II. ut Cic. *citima terris*. Matth. *ἐγγυτάτω* refert ad *διέλαμπε*; Mosero quidem hoc ferendum videtur, sed v. *ἐσχάτη* requirere videri *ἐγγυτάτη*. Planud. in Macrob. Somn. Scip. I, 16. habet *ἐγγυτάτω*: cp. 17. in illustrandis verbis Cicer. scripsit: *ἅτε δὴ ἀπ' οὐρανοῦ ἐσχάτην καὶ*

Digitized by Google

ἀστέρων σφαίρωμα τοῦ τῆς γῆς μεγέθους εὐχερῶς ὑπερ-
ε. Καὶ γὰρ αὐτὴ ἡ γῆ οὕτω μοι μικρὰ ἔδοξεν εἶναι, ὥςτε
ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἀρχῇ αἰσχύνεσθαι, δι' ἧς οἱονεί τινι στιγ-
τῆς γῆς ἐφαπτόμεθα.

XVII. (IV.) Ταύτην ἐπὶ μᾶλλον σκοποῦντί μοι, Δέο- 17
ι, ἦ δ' ὅς ὁ Ἀφρικανός, μέχρι τίνος ἐπὶ γῆς ὁ νοῦς σοι προς-
ται; ἢ οὐχ ὁρᾷς εἰς τίνα ποτὲ τὸν νεὼν ἐλήλυθας; Ἐννέα
λοις ἢ μᾶλλον σφαίραις τὰ πάντα συμπέπλεκται, ὧν εἷς ὁ

γῇ γειτονοῦσαν ἐλαχίστην εἶπεν. Ἐγγυτάτω mihi vim prae-
aū obtinere videtur cf. Bernhardy wiss. Syntax p. 337.
ιὸ — εὐχερῶς] τὰ — σφαιρώματα Colin., recte quidem, ut Cic.
llarum globi, at e correct. Nam Planud. quoque in Macrob.
mn. Scip. 1, 16. τὸ — σφαίρωμα. A Mosero ad Cic. de Rep.
485. Gaza reprehenditur, quod *facile* [i. e. ῥᾳδίως] εὐχερῶς
erpretatus sit.
Καὶ — μικρά] Καὶ γὰρ αὐτὴ ἡ γῆ οὕτω μικρά Cod. reg. Καὶ γὰρ
τη ἡ γῆ οὕτω μοι μικρά Cod. Aug. Matth. Καὶ γὰρ αὕτη μοι ἡ
οὕτω μικρά Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez.
os. Lectio a me recepta respondet verbis Cic.: *Iam ipsa terra*
ι *mihi parva*.
ἐπὶ — αἰσχύνεσθαι] ἐπὶ omis. Goez. [ἡμέτερα scripsit] Mos.
enitere ap. Cic. recte explicatum est αἰσχύνεσθαι, quum an-
tante Mosero Cic. et alibi et Philipp. I, 13. v. *poenitere* hac
gnificatione usus sit. Forsitan Planudes secutus est lect. *pude-*
t, quam repraesentat Ed. Magnoliana ap. Orell. Nulla igitur
usa fuit, cur Blum. p. 199. δυςαρεστεῖσθαι substitueret.
XVII. (IV.) ἐπὶ μᾶλλον σκοποῦντι] ἐπιμᾶλλον Cod. reg. de qua 17
riptura vd. nos ad Cap. 14. Moserus de h. vv. „An voluit ἔτι
ο ἐπί, an μᾶλλον ἔτι σκοποῦντι vel μᾶλλον ἐπισκοποῦντι?" Mi-
ndum sane est, has emendationes a Mosero, viro Graece do-
ssimo, potuisse proferri, quum ἐπὶ μᾶλλον haud infrequens sit
ud scriptores Graecos, cf. Werfer. in Act. Philol. Monac. T. I.
258. Goeller. ad Thuc. I, 88. VII, 76 Passov. Lex. s. ἐπί et im-
imis Lobeck ad Phryn. p. 48., qui inde a p. 46. accuratissime
ucturam praepositt. cum adverb. explanavit.
Δέομαι, — Ἀφρικανός] „Si ἦ δ' ὅς sana sunt, vocabula ὁ Ἀφρι-
νός ut explicandi causa addita repudianda sunt. Editum [Lugd. II.]
te ἦ addidit δέομαι [omissum a Matth. exstat in Cod. reg. omn.
d.]. In Latino est, δέομαι, ἔφη ὁ Ἀφρικανός [*Quaeso, inquit*
ricanus]." Matth. Male haec a Matth. sunt disputata; nam
e. ὁ Ἀφρικανός minime sunt repudianda, quum ab optimis
ptoribus, ut in primis Platonem laudem, in formula ἦ δ' ὅς
atis nomen subinde addi soleat, ut ἦ δ' ὅς ὁ Σωκράτης Plat.
edon. p 167. Heind. ἦ δ' ὅς ὁ Κέβης ib. p. 76. Cf. copiosam
ot. G. I. Bekker. in Spec. var. lect. et observ. in Philostr.
45. Passov. Lex. s. ἠμί.
έχρι — προσέξεται] Codd. reg. Aug. Matth. ὁ νοῦς ἐπὶ γῆς σοι
Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. ὁ νοῦς ἐπὶ γῆς σοι
έξηται Lugd. II. Pro προσέξεται [Cic. *defixa erit*] coniecit
th. προσπαγήσεται: προσέχειν ἐπί τινος dici non posse. Blum.
tituit τὸν νοῦν προσέχοντά τινι διατελεῖν. Infra ποτέ Lugd. I.
πάντα συμπέπλεκται] Codd. reg. Aug. A. I. recte, ut Cic.

Digitized by Google

ἐξωτάτω ἐστὶν ὁ οὐράνιος, ὁ τοὺς λοιποὺς περιειληφὼς ἅπαντας, κορυφαῖος αὐτὸς θεός, συνέχων τε καὶ περιέχων τοὺς ἄλλους· ἐν ᾧπερ ἐκεῖνοι πεπήγασιν οἱ περιελιττόμενοι τῶν ἀστέρων ἀΐδιοι δρόμοι· τούτῳ δ' ἑπτὰ σφαῖραι ὑπόκεινται αἱ εἰς τοὐπίσω στρεφόμεναι τὴν ἐναντίαν οὐρανῷ κίνησιν, ὧν μίαν ἐκεῖνος ὁ ἀστὴρ κέκτηται, ὃν ἐπὶ γῆς Κρόνον προσαγορεύουσιν. Ἐντεῦθεν δὲ τὸ τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει σωτήριον σέλας ἐκεῖνο, ὃ Ζεὺς ὀνομάζεται· εἶτα δ' ὁ πυρώδης καὶ φοβερὸς τοῖς ἐν γῇ, ὃν Ἄρην φατέ· μετὰ δ' ἐκεῖνον τὴν μέσην σχεδὸν

---

connexa sunt omnia; vulgo συμπλέκεται, quod Blum. quoque exhibet.

ὧν εἷς ὁ ἐξωτάτω — λοιπούς] ὧν ὁ εἷς Cod. reg. λειπούς Ald. Bas. Colin. Sturm.

περιέχων] περιάγων Lugd. II.

περιελιττόμενοι τῶν ἀστέρων] περιελιπτόμενοι Sturm. τῶν ἀστέρων Matth.

τούτῳ — κίνησιν] Cod. reg. τούτῳ δ' αἱ ἑπτά A. I. τούτῳ δ' ἑπτὰ σφαῖραι ὑπόκεινται, αἳ εἰς τοὐπίσω στρεφόμεναι τὴν ἐναντίαν κινοῦνται τῷ οὐρανῷ κίνησιν Cod. Aug. Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Matth. Mos. Cicero: *cui subiecti sunt septem qui versantur retro contrario motu atque coelum.* Mihi placet τούτῳ δ' αἱ ἑπτὰ κτλ. Planudes verba Macrob. I, 18. sic interpretatur: πότερον αἱ ὑποκείμεναι ἑπτὰ σφαῖραι τὴν ἐναντίαν, ὥς φησι, τῇ τοῦ οὐρανοῦ στροφῇ φέρονται κίνησιν. Blum. p. 200. substituit στρέφεσθαι εἰς τοὐπίσω τὴν ἐναντίαν κινουμένου τινὶ κίνησιν.

ἐκεῖνος — Κρόνον] „Ex hoc in Latino legendum videtur *illi stella, quam.* Alii solum *illa*, alii solum *stella.*" Matth. Omnes Edd., quas inspexi, exhibent *illa — quam*: nulla lect. var. *stella.* Cod. Uffenbach. *ille, quem Saturnum vocent*, quem secutus videtur Planudes. Nam ut h. l. Κρόνιον, sic infra Διός et Ἄρεος erat scribendum.

ἐντεῦθεν — ὀνομάζεται] Codd. reg. [nisi quod τῷ] A. I. τῷ [τῶν] ἀνθρώπων γένει σωτήριον σέλας ἐκεῖνος, ὁ Ζεύς Ald. Bas. Colin. [ἐκεῖνον ὅ] Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Matth. [ἐκεῖνο, ὃ Ζεύς] Moser. [in annot. coniiciens ἐκεῖνο, ὅ]. Quum ap. Cic. sit *prosperus et salutaris*, alterum Adiectivum h. l. et Macrob. I, 18. p. 97. non est expressum, at I, 19. p. 119., ubi Macrobius haec verba Cic. affert, τὸ τοῦ Διὸς σέλας τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει σωτήριον εἶναι καὶ δεξιόν. Matth. supplendum censuit: εὐτυχὲς καὶ σωτήριον. Sed haec negligentia in omittendis verbis saepius a nobis est notata. Ibid. I, 19. p. 122. σωτηριώδης dicitur.

εἶτα — φατέ] Codd. reg. Aug. Matth. πυῤῥώδης A. I. Macrob. I, 18. p. 97 et 19. p. 119. πυρόεις — Ἄρη cett. Edd. πυρόεις Plut. de Decr. Philos. II, 15. et Mars ὁ πυρόεις κατ' ἐξοχήν. De Acc. Ἄρη et Ἄρην (hoc magis Attic.), quo lect. vett. Edd. *Martem*, non *Martium* est reddita, vd. Blomfield. ad Aesch. Pers. v. 88. Agam. v. 47. Matth. Gr. Vol. I. §. 90. Buttmann. Gr. Vol. I. p. Ceterum Grammatici non ῥ duplicare solent in πυῤῥώδης, ut servat Matth., sed exstant duo Adiectiva πυρώδης (a πῦρ — εἶδος) et πυῤῥώδης (a πυῤῥός — εἶδος).

μετὰ — ἐπέχει] μεγίστην — ὁ Ἥλιος Cod. reg. illud male, apud Cic. est *mediam*, hoc recte; vulgo ἥλιος.

Digitized by Google

ἥλιος χώραν ἐπέχει ἡγεμὼν καὶ ἄρχων καὶ οἰκονόμος τῶν ἄλλων φώτων, νοῦς τοῦ κόσμου καὶ εὐκρασία, τοσούτου μεγέθους ὤν, ὡς πάντα τοῦ οἰκείου φωτὸς πληροῦν καὶ λαμπρύνειν. Τούτῳ δ᾽ ὥςπερεί τινες ὀπαδοὶ ἕτερος μὲν ὁ τῆς Ἀφροδίτης, ἕτερος δ᾽ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ δρόμος ἕπεται· ἐν τῇ ταπεινοτάτῃ δὲ σφαίρᾳ ἡ σελήνη στρέφεται ταῖς ἀκτῖσι τοῦ ἡλίου ἀναπτομένη. Ἐπὶ δὲ τῆς γῆς οὐδέν ἐστιν ὅ, τι μὴ θνητὸν καὶ ἐπίκηρον πλὴν τῶν ψυχῶν, αἳ τῇ χάριτι τῶν θεῶν τῷ τῶν ἀνθρώπων ἐδωρήθησαν γένει· τὰ δ᾽ ὑπὲρ τὴν σελήνην πάντα ἀΐδια. Αὐτὴ γὰρ ἡ ἐνάτη καὶ μέση γῆ οὔτε κινεῖται καὶ κατωτάτη ἐστὶ καὶ πρὸς αὐτὴν φέρεται πάντα τῇ οἰκείᾳ ῥοπῇ τὰ βάρη.

XVIII. (V.) Ταῦτ᾽ ἐγὼ σὺν ἐκπλήξει σκοπῶν, ὡς 18 ἐμαυτὸν ἐπανέλαβον, Τί τοῦτ᾽, ἔφην, τίς ὁ πληρῶν μοι τὰς ἀκοὰς οὕτως ἡδὺς καὶ τοσοῦτος ἦχος; Οὗτος ἐκεῖνος, εἶπεν, ὃς διαστήμασι περιττοῖς συνημμένος, ὅμως μέντοι τῇ συμφώνῳ

φώτων — οἰκείου] φώτων Codd. reg. Aug. Matth. φωτῶν Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. De accentu horum vocc. vd. Wagner. die Lehre v. d. Accent. d. Gr. Spr. p. 138. et Goettling. p. 58. Buttm. Gr. Vol. I. p. 177. Male οἰκοίου Goez.

ἕτερος δ᾽ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ] Cod. reg. A. I. Matth. vulgo δὲ τοῦ. Infra ἀναπτομένη Goez.

ὅ, τι — ἐπίκηρον] καὶ omisit Matth. haec annotans: „Ex Latino καὶ interponendum videtur. Id habet editum et A. I." Habent καὶ Cod. reg. omnesque reliq. Edd.

πλὴν τῶν ψυχῶν, αἳ] Sic Planudes Macrob. Somn. Scip. I, 17., at cap. 21. p. 157. haec verba repetens μηδὲν ἐντὸς τῆς σελήνης εἶναι θεῖον πλὴν τῶν νόων, οἳ.

τὰ δ᾽ ὑπέρ] Cod. reg. Ald. Bas. Sturm. Matth. τὰ δέ Lugd. I. Goez.

Αὐτὴ γὰρ ἡ ἐνάτη] Cod. reg. A. I. [Macrob. 1, 17 et 22.] αὕτη — ἐννάτη Cod. Aug. Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Matth. [qui αὐτή mavult] Mos. itemque cap. inseq. ἐννάτη. Αὐτὴ — ἐννάτη Cod. reg. 1000. vd. Mos. l. l. De scriptura ἔνατος meliore [ἐνάτη h. l. et cap. inseq. Cod. reg. et A. I.] quam ἔννατος vd. Passov. Lex. s. ἔνατος. Matth. Gr. Vol. I. §. 142. Thiersch. Gr. §. 243. 9. Iacobs. ad Achill. Tat. p. 413. Ἔνατος Rost. Lex. poeticum esse statuit.

κατωτάτη — καὶ] κατωτάτω Cod. reg. καὶ omis. Lugd. II.

XVIII. (V.) Ταῦτ᾽ ἐγώ] Ταῦτα ἐγώ Matth. 18

Τί — ἡδύς] Cod. reg. A. I. [Macrob. II, 1. et 2. at in Latin. *Quis hic — quis est*] τί τοῦτο — οὕτως Cod. Aug. τί τοῦτ᾽ — οὗτος Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Mos. τίς οὗτος — οὕτως Colin. Haec interpretatio respondet lect. ab editoribus recentioribus Heinrichio, Mosero et Orellio, quos cf., receptae: *Quis hic, inquam, quis est*, — al. *Quid hic — quis est* —.

καὶ τοσοῦτος] A. I. Macrob. Somn. II, 1, p. 158. τοσοῦτος, at II, 2. p. 173. τοιοῦτος; utroque loco recte praefert Matth. τοσοῦτος, i. e. *tantus*, ut Cicero. Infra διαστήματι Goez.

ὅμως — διωρισμένοις] A. I. Macrob. II, 2. τῇ omis. Expressa videtur lectio *pro rata partium ratione*; quanquam A. I. ap. Ma-

τῶν μερῶν ἀναλογίᾳ διωρισμένοις, ὑπὸ τῆς ὠθήσεως καὶ κινήσεως τῶνδε τῶν σφαιρῶν γίνεται, καὶ τὰ ὀξέα συγκιρνῶν τοῖς βαρέσι ποικίλους ὁμαλῶς τοὺς τόνους ἀποτελεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἡσύχως αἱ τοσαῦται κινήσεις φέρεσθαι δύνανται, καὶ ἡ φύσις δὲ δίδωσιν, ὥστε τὰ ἄκρα ἐκ μὲν θατέρου μέρους βαρέως, ἐκ θατέρου δ' ὀξέως ἠχεῖν. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ κορυφαῖος ἐκεῖνος καὶ ἀστροφόρος τοῦ οὐρανοῦ δρόμος, οὗπερ ἡ στροφὴ ὀξυτάτη καὶ ὀξυτάτῳ κινεῖται ἤχῳ, βαρυτάτῳ δ' οὗτος ὁ σεληναῖός τε καὶ κατώτατος. Ἡ γῆ γὰρ ἐνάτη καὶ ἀκίνητος μένουσα ἐν ἕδρᾳ μιᾷ δι' αἰῶνος ἐστήρικται, κατειληφυῖα τὸν μέσον τοῦ κόσμου τόπον. Ἐκεῖνοί γε μὴν οἱ ὀκτὼ δρόμοι, ὧν δυσὶν ἡ αὐτὴ πρόςεστι δύναμις, ἑπτὰ διωρισμένους τοῖς δια-

---

crob., ubi sine ulla var. *pro rata parte ratione* exhibetur, eadem interpretatio exstat; al. *pro rata portione:* Heinrich. Mo Orell. *pro rata parte, ratione* — quos vide. Blum. p. 201. lec *pro rata parte ratione* subiecit verba Graeca h. l. non mutat Matthae. de h. l. „Fortasse ergo in Latino legendum *conson* seu *congrua, et rata partium ratione*, aut *consona partium pr portione*. Cic. de Univers. cp. 4. ἀναλογία *Latine — comparat proportiove dici potest.* Ἀναλογίαν *comparationem* dixit de l D. II, 20, 51."

τὰ — δύνανται] ποικίλοις Colin. δύναται Sturm. Blum. p. 202. l cutionem τὰ ὀξέα τοῖς βαρέσι συγκρίνειν exhibet.

ἐκ θατέρου δ' ὀξέως] Cod. Aug. A. I. Macrob. II, 1 et 4. Matth ἐκ θατέρου ὀξέως Cod. reg. vulgo ἐκ δὲ θατέρου ὀξέως. De partic. δέ tertio loco posita vd. Popp. Observv. in Thucyd. p. 30. Blum ad Lycurg. cp. 3. Herbst. ad Xenoph. Mem. III, 1, 9. Krüger. a Xenoph. Anab. III, 1, 45; quarto loco Iacob. ad Lucian. Toxa cp. 34. De collocatione apud poetas vd. Hermann Diss. de Orph p. 820. De ellipsi huius part. vd. Hoogev. de partic. L. G. p. 347 Schütz. Locell. ad Xenoph. Eph. p. 226.

ὁ — δρόμος] ὁ κορυφαῖος ἐκεῖνος τοῦ ἀστροφόρου οὐρανοῦ δρόμο sola Colin. procul dubio e correctione, secuta lect. deteriore plurimarum Edd. *stelliferi coeli.* Nostra lectio est vulgata i Codd. et Edd., quam Planudes quoque Macrob. II, 1 et 4. sequitur, quanquam Cic. omissa copula *summus ille coeli stellife cursus* scripsit.

οὗπερ — ἤχῳ] Cic. verb. non accurate sunt explicata: *cui conversio est concitatior — acuto et excitato movetur sono.* Quu apud Macrob. II, 1 et 4. exstet *acute excitato*, hanc lectione secutus videtur Planudes. *Excitatus* i. q. λιγυρός — λιγύς.

βαρυτάτῳ — κατώτατος] βραδυτάτῳ δ' οὗτος ὁ σεληναῖος καὶ A. Macrob. II, 1., βαρυτάτῳ δ' οὗτος ὁ σεληναῖος καὶ κατώτατος II, βραδυτάτῳ δ' οὗτος ὁ σεληνιακός, φησι, καὶ κατωτάτῳ ibid. Rece τε καὶ e Cod. reg. et A. I., vulgo καὶ a Sturm. omiss., βαρυτα Ald. Sturm.

ἐν ἕδρᾳ μιᾷ] Cic. *ima sede*, sed confudit Planudes *ima* cum un

ὧν — δύναμις] Cod. reg. [δυσὶν] A. I. Macrob. II, 1. ὧν δυσὶ αὐ πρόςεστι Lugd. II. ὧν διττὴ αὐτοῖς πρόςεστι δύναμις Ald. Bas. C lin. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. [πρός ἐστι Ald. Sturm.]; ὧν δυσὶ

Digitized by Google

στήμασιν ἦχους ἀποτελοῦσιν, ὅςτις δῆτα ἀριθμὸς σύνδεσμος ἄντικρυς τῶν ὄντων ἐστίν· ὅπερ οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀνθρώπων νευραῖς μιμησάμενοι καὶ ᾠδαῖς ἠνέῳξαν ἑαυτοῖς εἰς τὸν δεῦρο χῶρον ἐπάνοδον· ὥςπεροῦν ἕτεροι ταῖς φύσεσιν ὑπερέχοντες, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ βιοτῇ τὰ θεῖα ἐσπούδασαν. Τούτου 19

ἑαυτοῖς e Cod. Aug. Matth. Hunc locum vexatum diverso modo exhibent Editt. Cic.: *in quibus eadem vis est duorum, Mercurii et Veneris* cum Heinr. Moser. e Codd. et vett. Edd. etiam Sturm. 1541., cuius lect. *in quibus duplex vis est modorum*, qui a Mosero expressisse dicitur Gazae interpretationem ὧν διττὴ αὐτοῖς πρόςεστι δύναμις. *Mercurii et Veneris* omis. Orell., qui tamen cum Ochsnero in Eclog. Cicer. p. 252. Ed. II. glossema *Mercurii et Veneris* minime reiiciendum censet. Ald. c. al. *in quibus eadem vis est duorum Veneris et Mercurii modorum.* Erasmus in Ed. Sturm. ad h. l. haec annotavit: „Theodori versio discrepat ab utraque lectione [*in quibus eadem vis est duorum, Veneris et Mercurii, modorum — quibus eadem vis est modorum*]. Sic enim reddit: ἐκεῖνοί γε μὴν οἱ ὀκτὼ δρόμοι, ὧν διττὴ αὐτοῖς πρόςεστι δύναμις etc. Quid autem sequutus Theodorus verterit διττή, non satis queo divinare, nisi forte sensit de duplici motu sphaerarum, non de sonis. Quanquam in his quid attinet torqueri, quum ipse sermo Graecus non satis cohaereat. Et fieri potest, ut Theodorus aliud scripserit, quam legimus." Vide lectionem a me receptam, quae cum optt. Edd. Cicer. congruit. De plur. δυοῖ deteriore quam dual. δυεῖν minusque usitato vd. Lobeck. ad Phryn. p. 210. Matth. Gr. Vol. I. §. 138. Buttm. Vol. I. p. 282. Goeller. ad Thuc. VIII, 101.

ὅςτις — ἐστίν] Recte expressum est *nodus*, al. *modus* vd. Moser. Blum. p. 202. κάθαμμα substituit. Cic. *qui numerus rerum omnium fere nodus est.* Codd. et Edd. ἄντικρυς [ἄντυκρυς Goez.] offerunt. De accentu et significatione Adverbiorum ἀντικρύ — ἀντικρύς — ἄντικρυς veteres Grammatici et VV. DD. dissentiunt: ut Lobeck. ad Phryn. p. 443. sq. Passov. in Lexic. s. v. Goeller. ad Thuc. VII, 26. ἀντικρύ et καταντικρύ de loco interpretantur *contra — ex adverso*, ἀντικρύς — ἄντικρυς *recta — statim*, temporis et loci significatione inter se confusa. At recte Buttmann. Gramm. Vol. II. p. 289., quocum facit Rost. Lex. Vol. I. qui ἀντικρύ et ἀντικρύς exhibet s. v. et in Add. Vol. I. p. 701., omni discrimine sublato ἀντικρύ et ἄντικρυς explicat: *contra, recta, penitus, prorsus:* ἀντικρύ apud Homerum vd. Heyn. ad Iliad. T. IV. p. 524., ἄντικρυς (sed ἀπαντικρύ — καταντικρύ — de κατ᾽ ἀντικρύ vd. Popp. Proleg. in Thuc. P. I. Vol. I. p. 462.) apud antiquiores Atticos exstare, et accentus ἀντικρύ et ἄντικρυς solos probandos. Goettling. Lehr. v. Griech. Acc. p. 92. Anm. ἄντικρυς Aeolibus, ἀντικρύ recentioribus Graecis tribuit.

ἠνέῳξαν] ἠνέωξαν Ald. Sturm. De hac forma deteriore, quae in N. T. et apud scriptores posteriores invenitur, vd. Maittair. de Dial. L. Gr. p. 69. Sturz. Fisch. ad Weller. Spec. III. a. p. 36. Thom. Mag. p. 71. Blanc. Steph. Thes. L. Gr. T. II. p. 1198. b.

ὥςπεροῦν — ὑπερέχοντες] Cod. reg. [nisi quod ὥςπερ οὖν ut pleraeque Edd.] ὥςπερ δὴ — ὑπερέχοντες Colin. ὑπάρχοντες Cod. Aug. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Matth. Mos. Lectio

Digitized by Google

τοῦ ἤχου πληρωθέντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ὦτα ἐκκεκώφωται· οὐδ᾽ ἔστιν ἑτέρα τις ἀμβλυτέρα ἐν ὑμῖν αἴσθησις ὥσπερ που καὶ τοῦ Νείλου παρὰ τοῖς λεγομένοις Καταδούποις ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων καταράττοντος, τὸ περιοικοῦν ἐκεῖνον τὸν τόπον ἔθνος τῷ τοῦ ἤχου μεγέθει τῆς αἰσθήσεως στέρεται. Οὗτος δέ τοσοῦτός ἐστιν ὁ τοῦ κόσμου τοῦ παντὸς ἦχος καὶ οὕτως ὀξυτάτης ῥύμης, ὡς μηδαμῶς τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀκοὰς χωρῆσαι τοῦτον δυνατῶς ἔχειν· καθὰ δὴ καὶ τῷ ἡλίῳ ἀντοφθαλμεῖν

Cod. reg. optime reddit verba Ciceronis *sicut alii praestantibus ingeniis*. Iam Matth. bene suspicatus est legendum ὑπερέχοντες; Moserus putabat excidisse vocabulum, quo *praestantibus* redderetur, ἐξαιρέτοις vel ἐξαίρετοι: si posterius placeat, posse etiam scribi τὰς φύσεις. De confusione v. ὑπάρχειν c. ὑπερέχειν vd. Sturz. Lex. Xen. s. ὑπάρχειν. Praetuli scripturam ὥσπερουν c. Heindorf. ad Plat. Crat Vol. III. p. 66. Passov. Rost. Lexx. et Stephan. Thes. Tom. IV. p. 824. copiose de hac exponente; Hoogev. de partic. L. Gr. p. 593. neutram scripturam potiorem habet. Lect. ὥσπερ δή Colin. non damnanda: reperitur quoque ὥσπερ δὴ οὖν vd. Steph. l. l. Stallb. Plat. Apol. cp 6. ed. Goth. ὥσπερ οὖν exhibuit.

ἐν — ἐσπούδασαν] βιωτῇ Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Goez. Mos. περὶ τὰ θεῖα Colin. et sic Blum. p. 203. praeter necessitatem. Σπουδάζειν τι et περί τι dicitur vd. Sturz. Lex. Xen. s. v.

Τούτου — ἐκκεκώφωται] δέ ante τοῦ male inferciunt Goez. et Mos. τά ante τῶν omis. Cod. reg. Ἐκκεκώφωται idem recte pro vulgato ἐκκεκώφηται Cod. Aug. omn. Edd. Ἐκκωφόω est forma vulgaris a Blumio quoque p. 203. allata, minus usitata nec tamen improbanda ἐκκωφέω vd. Passov. et Schneider. Lexx. Schaef. ad Greg. Cor. Add. et Corr. p. 908.

οὐδ᾽ ἔστιν — αἴσθησις] Cod. reg. (τὶς) ut Cicero: *nec est ullus hebetior sensus in vobis*. Vulgo: οὐδ᾽ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἀμβλυτέρα τις αἴσθησις ἑτέρα. Verburgius quidem observat *nobis* in vett. Edd. exstare, sed a Mosero est notatus, quod has non nominaverit, cum omnes Edd. *vobis* exhibeant.

ὥσπερ που] Codd. reg. Aug. Matth. vulgo που omissum est.

Καταδούποις] Codd. reg. Aug. Matth. Colin. Lugd. II. vd. Herodot. II, 17. Plin. H. N. V, 9. VI, 29. Eustath. ad Dionys. Perieg. v. 217. p. 39. Καδούπποις Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Καταδούπποις Goez. Mos. *Catadupp*a Ed. Venet.

ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων] Cod. reg. ὅρων Ald. Sturm. ὀρῶν reliq. Edd. De Genit. non contracto, Xen. quoque usitato, vd. Matth. Gr. Vol. I. p. 176. Krüger. et Bornem. ad Xenoph Anab. I, 2, 25. Iacobs. ad Achill. Tat. p. 489. Quum ap. Cic. sit *altissimis*, ὑψηλοτάτων erat scribendum.

αἰσθήσεως] Cic. *sensu audiendi*, i. e. ἀκοῆς; αἴσθησις i. q. *sensus*.

Οὗτος δέ] δέ omis. Goez. Mos.

τοῦ κόσμου τοῦ παντός] κόσμου τοῦ παντός Cod. reg.

δυνατῶς ἔχειν] Sic infra XXII, 24. Δυνατῶς apud LXX. et scriptores cadentis Graecitatis reperitur, ut Poll. IV, 3, 24., at ἀδυνάτως ἔχειν ap. Demosth. pr Phorm. init.

καθὰ δὴ καί] καθαδὴ καί Cod. reg. καθὰ δὴ καί Aug. Ald. Sturm.

Digitized by Google

ἀμηχάνως ἔχετε, καὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων ἐκείνου τὸ ὑμέτερον ὀξυδερκὲς ἥττηται. Ταῦτ' ἔγωγε θαυμάζων μετέφερον μέντοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὴν γῆν αὖθις καὶ αὖθις.

XIX. (VI.) Τότε τοίνυν ὁ Ἀφρικανός, Αἰσθάνομαί σου, φησι, τὴν ἕδραν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἑστίαν καταμανθάνοντος, ἥτις εἴπερ σοι μικρά, ὥσπερ δῆτα καὶ ἔστι, δοκεῖ, ταυτὶ τὰ οὐράνια διὰ παντὸς ἔλπιζε, τῶν ἀνθρωπίνων ἐκείνων ὑπεροπτικῶς ἔχε. Τίνος γὰρ σὺ τῆς εὐκλείας ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων φήμης ἢ τίνος ἐπεράστου τυχεῖν δόξης δυνήσῃ; Ὁρᾷς πάντως τὴν γῆν σποράδην καὶ στενοῖς οἰκουμένην χωρίοις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς οἱονεὶ στίγμασιν, ἔνθαπερ οἰκεῖται, μεγάλας ἐρημίας ἐμβεβλημένας· καὶ τούτους δὴ τοὺς τὴν γῆν οἰκοῦντας οὐ μόνον ἀπ' ἀλλήλων οὕτως ἀπεῤῥωγότας, ὡς μη- 20

Matth. κατὰ δὴ καὶ Bas. καθάπερ δὴ καὶ Colin. Lugd. II. Goez. Mos. κατάπερ δὴ καὶ Lugd. I.

ἀμηχάνως ἔχετε] ἔχετε perperam omis. Matth haec addens: „Forte ἀμήχανον, intellige ἐστι. Sed editum [Lugd. II.] recte habet ἀμηχάνως ἔχετε." Goez. ἔχεται.

καὶ — ἥττηται] Cod. reg. Colin. Lugd. II. καὶ τῶν ἀκτίνων Cod. Aug. reliq. Edd. ἡμέτερον Cod. Aug. ἡττᾶται Colin. Verbi ἡττᾶσθαι structura duplex est: 1) cum simpl. Genit. personae vel rei frequentissima apud poetas et optimos scriptores vd. Matth. Gr. Vol. II, §. 357. Sturz. Lex. Xen. s. v. Ind. Graec. Demosth. et Lys. Ed. Reisk. Brem. ad Dem. Phil. III. p. 262, ed. Goth. Ind. in Eurip. ed. Beck, 2) cum praep. ὑπό et Genit. vel rei vel personae Bernhardy l. l. p. 170. ὑπὸ τῶν βαρβάρων Ael. V. H. IV, 8, ὑπὸ τῆς νόσου Lucian. Abdic. 7. Passovius igitur corrigendus, qui laudato Valck. ad Eur. Hippol. vv. 457. 724. Lex. observavit, ἡττᾶσθαι semper cum simpl. Genit. personae strui. Male ἐκρίνου Sturm. Ceterum Cic. verba *acies vestra sensusque* non accurate sunt reddita τὸ ὑμέτερον ὀξυδερκές: αἴσθησις erat addendum. *Acies* i. q. ὄψις.

Ταῦτ' ἔγωγε — αὖθις] Cod. reg. ταῦτ' ἐγὼ θαυμάζων μετέφερον μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ γῆς Cod. Aug. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. Matth. Mos. ἐπὶ γῆν Colin., quae fuit coniectura Matth. Pro v. μεταφέρειν Blum. p. 203. ἀποστρέφειν posuit.

XIX. (VI.) Αἰσθάνομαί — ὥσπερ] Planudes omisit *etiam nunc* (ἔτι καὶ νῦν) post *sedem*; pro καταμανθάνοντος aliud verbum erat ponendum, quod significaret *contemplari*, ut ἐπισκοπεῖν — κατασκοπεῖν — θεᾶσθαι. Pro ὥσπερ Colin. ὥστε. 20

ταυτὶ τὰ οὐράνια] Codd. reg. Aug. Matth., vulgo δῆτα post οὐράνια male additum legitur.

ἔλπιζε] Apud Cic. est *spectato*, quod Planudes confudit cum *sperato*.

τῶν — ἔχε] Cod. reg. ἐκείνων Cod. Aug. Edd. omis. δ' ἀνθρωπίνων vulgo, non damnandum, quia οὐράνια et ἀνθρώπινα sibi contraria sunt.

ἐν αὐτοῖς τοῖς] τοῖς omis. Colin.

οἰκεῖται] οἰκεῖτε Cod. Aug.

Digitized by Google

δὲν ἐν αὐτοῖς ἀφ' ἑτέρων μετοχετεύεσθαι πρὸς ἀλλήλους οἷόν τε εἶναι, ἀλλὰ καὶ ποῦ μὲν πλαγίους, ποῦ δ' ἀντεστραμμένους, ποῦ δ' ἀντικειμένους ὑμῖν ἱσταμένους, ἐξ ὧν προσδοκᾶν δόξαν ὡς ἀληθῶς οὐδ' ἡντιναοῦν ἔχετε.

21 XX. Ὁρᾷς δὲ τὴν αὐτὴν οἱονεὶ ταινιουμένην καὶ περιλαμβανομένην ζωναῖς τισίν, ὧν δύο μὲν ἀλλήλων τὸ μέγιστον ἀφεστώσας καὶ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς οὐρανοῦ πόλους ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑποκειμένας καὶ πεφρικυίας τοῖς πάγοις βλέπεις, τὴν μέσην δὲ καὶ μεγίστην ἐκείνην τῇ θέρμῃ τοῦ ἡλίου ἐκκαιομένην. Δύο δ' εἰσὶν οἰκήσιμοι, ὧν νοτία μὲν ἥδε ἐστίν, ἐφ' ἧς οἱ βαδίζοντες ἐναντία ὑμῖν τὰ ἴχνη ἐγείρουσιν, οὐδὲν αὐτοῖς πρὸς τὸ ἡμέτερον γένος· αὕτη δ' ἡ ἑτέρα ἡ τῷ βορρᾷ ὑποκειμένη, ἣν νέμεσθε, καθ' ἣν ἄθρει, πόσον τι στενῆς μερίδος ὑμῖν μετ-

---

καὶ — ἀπεῤῥωγότας] Pl. secutus videtur lect. *hosque*, al. *eosque*. Pro *δή* Cod. reg. *δέ*. Pro *ἀπεῤῥωγέναι* Blum. *διαχωρίζειν* exhibet.

ὡς — μετοχετεύεσθαι] *μηδεμίαν* Matth. e Cod. Aug., credens excidisse vocabulum *ὠφέλειαν*. Verbo *μετοχετεύεσθαι*, annotante Mosero, serviliter redditum est *manare* ap. Cic., ut vix aliquatenus sensus appareat. Blum. p. 204. substituit: *ἀπ' ἄλλων πρὸς ἄλλοις ἐξικνεῖσθαι*.

ποῦ δ' ἀντεστραμμένους] Ap. Cic. est var. lectt. *transversos — aversos*. Matth. *ἀπεστραμμένους* corrigendum est suspicatus: nam *ἀντεστραμμένους* i. q. *adversos*. Blum. p. 204. *ἀποτρέπειν* substituit.

ἀντικειμένους ὑμῖν] Cod. reg. *ἡμῖν* Cod. Aug. Edd. *ἀντικειμένως* Colin.

ἡντιναοῦν ἔχετε] Cod. Aug. Ed. Lugd. II. *ἡντινοῦν* Cod. reg. al. Edd. *ἔχεται* Goez.

21 XX. *Ὁρᾷς — ταινιουμένην*] *Terram* omissum est. *Ταινιμένην* Sturm.

ἀλλήλων — ἀφεστώσας] Cod. reg. *ἀλλήλων* omis. Cod. Aug. Edd. Blum. p. 205. *τὴν πλείστην ὁδὸν ἀφεστάναι ἀλλήλων* substituit.

οὐρανοῦ] *τοῦ*, quod recte adiiciendum censuit Matth., exhibet Blum.

πεφρικυίας τοῖς πάγοις] Codd. reg. Aug. Matth. Mos. *πεφρυκυίας τοῖς πάτοις* reliq. Edd. nisi quod Lugd. II. *πεφρικυίας*.

Δύο δ' εἰσὶν οἰκήσιμοι] *δ' εἰσιν* Cod. reg. *δέ* Cod. Aug. Edd.

οἱ βαδίζοντες] *οἱ* omis. Colin.

ὑμῖν τὰ ἴχνη ἐγείρουσιν] Cod. reg. *ἡμῖν* Cod. Aug. Edd. *ἠγείρουσιν* Colin. Pro *τὰ ἴχνη ἐγείρουσιν* Moser. *τὰ ἴχνη πατοῦσιν — τιθεῖσιν* corrigi vult, quum *τὰ ἴχνη ἐγείρειν* non significet *vestigia urgere*.

οὐδὲν — γένος] *αὐτοῖς* de suo interposuit Planudes, quare ap. Cic. *iis* addere volebat Patricius. Pro *ἡμέτερον* corr. *ὑμέτερον*, ut est ap. Cic.

αὕτη — νέμεσθε] Codd. reg. Aug. Matth. Colin. nisi quod *δ' ἡ ἑτέρα* solus reg. *δὲ ἡ ἑτέρα* vulgo, *βορρᾷ* h. l. et infra *βορρᾷ* Cod. reg. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez., at G. infra *βαρᾷ*, item male *ὑποκειμένην — νέμεσθαι*.

μέτεστι] *μέτεσι* Ald. Bas. Lugd. I. Sturm.

ἐστι. *Πᾶσα γὰρ ἡ ὑφ' ὑμῶν οἰκουμένη γῆ, ἣ στενὴ μὲν κατὰ τὰς τῶν πόλων ἐστὶ κορυφάς, πλατυτέρα δὲ κατὰ τὰ πλευρά, μικρά τις νῆσός ἐστι περικλυζομένη τῇ θαλάττῃ ἐκείνῃ, ἣν Ἀτλαντικήν, ἣν μεγάλην, ἣν Ὠκεανὸν ἐπὶ γῆς ὀνομάζετε· καὶ οὗτος μέντοι ὁ τοσούτου τυγχάνων ὀνόματος ὁπόσον βραχύς ἐστι, βλέπεις. Ἐκ δὴ τούτων αὐτῶν τῶν οἰκου-* 22
μένων καὶ γνωρίμων τόπων ἆρ' ἢ τὸ σὸν ἢ τῶν ἡμετέρων τινὸς ὄνομα ἢ τὸν Καύκασον τοῦτον, ὃν ὁρᾷς, ὑπερβῆναι δεδύνηται, ἢ τὸν Γάγγην ἐκεῖνον διαπλεῦσαι, ἢ ἐν τοῖς ἐπιλοίποις τίς τῆς ἀνατολῆς ἢ ἐν τοῖς τοῦ ἡλίου δυομένου ἐσχάτοις ἢ τοῦ βοῤῥᾶ ἢ τοῦ νότου τοῖς μέρεσι τὸ σὸν ἂν ἀκούσειεν ὄνομα; ὧν ἀφαιρουμένων, παντάπασι θεωρεῖς, ἐν πόσῃ στενοχωρίᾳ ἡ ὑμετέρα δόξα ἑαυτὴν θέλει πλατύνειν. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ περὶ ὑμῶν λέγοντες μέχρι πόσου δὴ λέξουσιν;

XXI. (VII.) *Ὁπότε καὶ εἰ τὰ μάλιστα προθυμοῖτο ἡ* 23
τῶν μεθ' ὑμᾶς ἀνθρώπων γενεὰ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἐπαίνους ὑμῶν ἑκάστου πρὸς τῶν πατέρων παραλαμβάνοντες τοῖς μεταγενεστέροις παραδιδόναι, διὰ μέντοι τοὺς κατακλυ-

---

καθ' ἣν] „Non est in Latino. Commode abesse potest." Matth.
ἣ στενὴ — ἐστί] ἡ Cod. reg. ἣ Aug. Matth. ἡ Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. omis. Colin. Lugd. II. Goez. Mos. Male Mos. *ἐστί* tanquam interpositum a Sturm. et Goez. delevit, quod Codd. et Edd. exhibent.
πλατυτέρα — ἐστι] *τὰ πλευρά* Codd. reg. Aug. Matth. *τὰς πλευράς* vulgo, de quibus formis vd. Lexx. *νῆσός ἐστι* c. Matth. scripsi, vulgo et Cod. reg. *νῆσος ἐστί.* Colin. *δή.*
ἣν Ἀτλαντικήν] *Ἀθλαντικήν* Colin. Sturm.
τυγχάνων — ἐστι] *τυγχάνον — βραχὺς ἐστι* Matth. *ἐστίν* Cod. reg. Matth. *ὡς* pro *ὁπόσον* coniecit.
Ἐκ — τόπων] Cod. reg. secundum ordinem verborum Ciceronis: 22
ex his ipsis cultis notisque terris; γνωρίμων καὶ οἰκουμένων Cod. Aug. Matth. Edd.
ἆρ' ἢ — ὄνομα] *ἆρ'* Cod. reg. *ἄρα* Cod. Aug. Matth. Mos. *ἄρα* reliq. Edd. *ὑμετέρων* Codd. reg. Aug. Matth. *ἡμῶν* Colin. *ἡμετέρων* reliq. Edd., recte: vulgo Cic. *nostrûm nomen*, Ed. Suffrid. Petr. ap. Orell. *vestrûm.*
τὸν Γάγγην ἐκεῖνον] *τόν* om. Cod. reg.
ἢ — τίς] Codd. reg. Aug. Matth. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. *τίς — τῆς ἀνατολῆς* Colin. *τίς — ἢ τῆς ἀνατολῆς* Lugd. II. *ἢ — τισι τῆς* Goez. *ἢ — τισὶ τῆς* Mos. Infra male *μέρεσιν — ὄναμα* Goez.
ὧν — δόξα] Codd. reg. [*στενοχωρία*] Aug. Matth. *θεωρίᾳ ἡ ὑμετέρα* Ald. Sturm. *θεωρίᾳ ἡμετέρα* Bas. Colin. Goez. Mos. *ἐν πάσῃ θεωρίᾳ ἡμετέρα* Lugd. I. *ἐν πόσῃ θεωρίᾳ ὑμετέρα* Lugd. II. Moserus pro *θεωρίᾳ* recte coniecit *στενοχωρίᾳ*, quoniam ap. Cic. est *angustiis.*
αὐτοὶ δ' οἱ] Cod. reg. *δὲ οἱ* Cod. Aug. Matth. Edd.
XXI. (VII.) *Ὁπότε καί*] *καὶ δή* Colin. recte, quum Cic. scri- 23
pserit *Quin imo*, sed haec correctio in textum admitti nequit.
τὰ — παραδιδόναι] *ταμάλιστα* Ald. Bas. Sturm. vd. me supr. ad cap. XIV. *ὑμᾶς — ὑμῶν* Colin. e corr. vd. Cic. [*vestrûm* Cod. Reh-

Digitized by Google

σμοὺς καὶ τὰς ἐκπυρώσεις τῆς γῆς, ἃς συμβαίνειν καθ' ὡρισμένον χρόνον ἀνάγκη, οὐ μόνον οὐκ ἀΐδιον, ἀλλ' οὐδὲ μακρόβιον λαχεῖν δόξαν δυνάμεθα. Τίς δὲ καὶ ὄνησις, ἐκ τῶν ἐπιγενησομένων ἀνθρώπων εἶναί τινα περὶ σοῦ λόγον, ὁπότε μηδεὶς ἐκ τῶν σοῦ προγενεστέρων γενήσεται; οἵπερ οὔτ' ἐλάττους, καὶ ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν κρείττους γεγόνασιν ἄνδρες·

24 XXII. καὶ μάλιστα ὁπότε παρ' αὐτοῖς τούτοις, ἀφ' ὧν θρυλλεῖσθαι τὸ ὑμέτερον ὄνομα δύναται, οὐδ' εἷς ἑνὸς ἐνιαυτοῦ παρακολουθῆσαι μνήμῃ δυνατῶς ἔχει; Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τῇ συνηθείᾳ ἐνιαυτὸν μόνην τὴν τοῦ ἡλίου, τοῦτο δ' ἐστὶν ἑνὸς ἀστέρος ἀποκατάστασιν συμμετροῦσιν· ἀλλ' ἡνίκα ἂν πρὸς τὸ αὐτό, ὅθεν καθάπαξ ἐκινήθησαν, πάντες ἐπανέλθωσιν οἱ ἀστέρες καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ παντὸς οὐρανοῦ διάθεσιν μακροῖς διαστήμασιν ἐπανακομίσωσι, τότε ἐκεῖνος ἀληθῶς στρέφων ἐνιαυτὸς ὀνομάζεσθαι δύναται, ἐν ᾧ, μόλις τολμῶ λέγειν, πολλοὶ ἀνθρώπων αἰῶνες ἂν περιέχοιντο. Καὶ γὰρ ὡς ἔμπροσθεν

---

diger.] παραδιδόναι Codd. reg. Aug. Matth. μεταδιδόναι vulgo. Pro ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς i. q. *deinceps* rectius posuit Blum. p. 205. ἐφεξῆς.

ἐκπυρώσεις — χρόνον] ἐμπυρώσεις Goez. ὁρισμένον Bas. Lugd. I. χρόνων Sturm.

οὐ — οὐδέ] Codd. reg. Aug. Matth. Colin. Goez. Mos. [οὐ δέ Cod. reg. Colin. οὔ δέ Lugd. I.] ἀλλ' οὐ Ald. Bas. Sturm. Expressa est lectio *non modo non* Edd. ante Gruterum: *non modo* Mai. Heinr. Mos. Orell, quos vide.

Τίς δὲ καί] Codd. reg. Aug. Matth. τίς δέ vulgo.

τῶν — γενήσεται] γεγένηται Colin. e corr., ut Cic. *fuerit*. Προγενέστερος Homer., πρόγονος = προγεγενημένος apud scriptores prosaicos.

21 XXII. τὸ ὑμέτερον ὄνομα] ἡμέτερον Colin. ut vulgo Cic., *nomen nostrum*: at var. lect. *vestrum* vd. ap. Orell.

οὐδείς — δυνατῶς] Codd. reg. Aug. Matth. οὐδ' εἷς vulgo, hoc fortius negat, de quo discrimine significationis vd. Matth. Gr. gr. Vol. I. § 137. Herbst. ad Xen. Memor. I, 6, 2. Symp. III, 4. Stallb. ad Plat. Phaedon. Vol. I. Sect. II. p. 75. ed. Gothan. Blum. ad Lycurg. cp. 12. Male οἷς Goez. Mos. δυνατός Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos., qui tamen in annot. εἷς — δυνατός legendum censet, perperam οἷς Sturm. quoque tribuens.

τῇ — συμμετροῦσιν] Codd. reg. Aug. Matth. [nisi quod τοῦτο δέ ἐστιν] μόνον vulgo. Matth.: „Propter συμμετροῦσι malim μόνῃ τῇ — ἀποκαταστάσει. Dici quoque poterat πρὸς μόνην — συμμετροῦσιν." Συμμετρεῖν struitur: τί τινι — εἴς τι — πρός τι vd. Passov. Lex. s. v. quapropter εἰς aut πρός ante μόνην interponendum est. Male συμετροῦσιν Bas.

καθάπαξ] κατάπαξ Ald. Bas. Sturm.

τὴν — διάθεσιν] αὐτοῦ Cod. reg. Recte Planudes expressit *totius coeli descriptionem*, quum plures Edd. exhibeant *totius anni*, errore typographico diu propagato: vd. Mos. et Orell.

ἐν ᾧ — περιέχοιντο] Cod. Aug. Matth. optime, ἐν ᾧ μόλις — περιέχοιντο Cod. reg. ἐν ᾧ μόλις — ὡς πολλοί Colin. Lugd. II. ἐν ᾧ μόνῳ

Digitized by Google

ἐκλιπεῖν ὁ ἥλιος πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδοξε καὶ σβεσθῆναι, ἡνίκα ἡ Ῥωμύλου ψυχὴ εἰς τοῦτον εἰςέδυ τὸν νεών, ὁπηνίκα ἂν πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ αὐτὸς ἐκλίπῃ, τηνικαῦτα καὶ τῶν ζωδίων ἁπάντων καὶ τῶν ἀστέρων πρὸς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἐπαναδραμόντων, τέλειον τοῦτον ἐνιαυτὸν ἔχε· τούτου γε μὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ μήπω τὸ εἰκοστὸν μέρος διεξεληλυθὸς ἴσθι.

XXIII. Περὶ ὅ φημι ὡς εἰ τὴν εἰς τουτονὶ τὸν χῶρον ἐπάνοδον ἀπελπίσεις, ἐν ᾧ πάντα ἐστὶ τοῖς μεγάλοις ἀνδράσι καὶ ὑπερέχουσι, πόσου ἂν τιμήσαιο ταύτην τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, ἣ πρὸς ἑνὸς μόλις ἐνιαυτοῦ μέρος ὀλίγον δύναται ἀφικέσθαι; Τοιγαροῦν ἢν εἰς τὸ ὕψος ἀφορᾶν ἐθελήσῃς καὶ ταυτησὶ τῆς λήξεως καὶ ἀϊδίου κατοικίας ἐπιλαβέσθαι, μήτε

---

reliqq. Edd., de qua leet. Moserus haec annotavit: „Gaza legisse videtur *in quo uno*, *dicere audeo*, pro: *vix dicere audeo*."

ἐκλιπεῖν] ἐκλειπεῖν Matth., qui aut ἐκλείπειν aut ἐκλιπεῖν legendum censet.

ἐκλίπῃ] ἐκλίπῃ Cod. reg. ἐκλείπει Cod. Aug. Matth. [ἐκλίπῃ legendum censens] Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Mos. ἐκλίπει Colin. ἐκλείπῃ Lugd. II.

ἔχε] ἔχῃ e Cod. Aug. Matth., qui in annot. ἔχε legendum suspicatur.

τούτου γε μὴν — διεξεληλυθός] γε omis. Cod. reg. διεξεληλυθὸς Codd. reg. Aug. Matth. vulgo ἐξεληλυθός.

XXIII. περὶ ὅ φημι] Matth. haec observat: „Haec redundant, nec leguntur in Latino. Deberet saltem esse περὶ οὗ φημι [vd. nos supr. ad Cap. X.]. Sed id iam intelligitur ex τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Tamen haec leguntur etiam in edito [Lugd. II.]. Ergo nunc coniicio sic: ἴσθι. Παρ' ὅ φημι, ὡς εἰ. Interpres *quocirca* reddidit παρ' ὅ, et φημί de suo addidit, sicuti proximum ὡς." Moserus: „Quid legerit Gaza, haec cum scriberet, non facile dixeris." Matth. distinxit ἴσθι. περὶ ὅ φημι. Ὡς —. Equidem secutus sum interpunctionem Cod. reg. et vett. Edd.; περὶ ὅ φημι ὡς Goez. Mos.

ἀπελπίσεις] Cod. reg. ἀπελπίσῃς Cod. Aug. Matth. Edd. De coniunctione εἰ cum Coniunctivo non solum apud Iones et Dores, sed apud Atticos quoque usitata vd. Herbst. et Bornem. ad Xen. Symp. VIII, 36. Mem. II, 1, 12. Thiersch. Gr. §. 329. Iacob. ad Lucian. Toxar. p. 52. Schoemann. ad Isaeum p. 462. Reisig. ad Soph. O. Col. p. 348. Matth. Gr. Vol. II. §. 525. 7. b. Rost. Gr. §. 121. II. not. 8. Passov. Lex. s. εἰ et Iacobitz. ad Lucian. Timon. p. 29. sq.

ἀνδράσι — τιμήσαιο] ἀνδράσι Lugd. I. ὑπερέχουσι ἀϊδίως, πόσου Lugd. II. ποσοῦ Colin. τιμήσαιο Cod. Aug.

ἣ πρὸς ἑνὸς μόλις] Cod. reg. ἣ μόλις πρὸς ἑνός Cod. Aug. Matth. Mos. ὃ μόλις Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez.

εἰς τὸ ὕψος ἀφορᾶν] „Si sensum quam verba [*alte spectare*] reddere maluisset, scripsisset ὑψηλὰ φρονεῖν, ut Lucian. Hermotim. 5. T. I. p. 745. Hemsterh." Mos.

καὶ — ἐπιλαβέσθαι] Λῆξις proprie est *sortitio*, deinde *sors*, id ipsum, quod sortitione contingit: sed scriptores Christiani h. v.

στροὺς καὶ τὰς ἐκπυρώσεις τῆς γῆς, ἃς συμβαίνειν καθ' ὡρισμένον χρόνον ἀνάγκη, οὐ μόνον οὐκ ἀΐδιον, ἀλλ' οὐδὲ μακρόβιον λαχεῖν δόξαν δυνάμεθα. Τίς δὲ καὶ ὄνησις, ἐκ τῶν ἐπιγενησομένων ἀνθρώπων εἶναί τινα περὶ σοῦ λόγον, ὁπότε μηδεὶς ἐκ τῶν σοῦ προγενεστέρων γενήσεται; οἵπερ οὔτ' ἐλάττους, καὶ ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν κρείττους γεγόνασιν ἄνδρες·

24 XXII. καὶ μάλιστα ὁπότε παρ' αὐτοῖς τούτοις, ἀφ' ὧν θρυλλεῖσθαι τὸ ὑμέτερον ὄνομα δύναται, οὐδ' εἷς ἑνὸς ἐνιαυτοῦ παρακολουθῆσαι μνήμῃ δυνατῶς ἔχει; Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τῇ συνηθείᾳ ἐνιαυτὸν μόνην τὴν τοῦ ἡλίου, τοῦτο δ' ἐστὶν ἑνὸς ἀστέρος ἀποκατάστασιν συμμετροῦσιν· ἀλλ' ἡνίκα ἂν πρὸς τὸ αὐτό, ὅθεν καθάπαξ ἐκινήθησαν, πάντες ἐπανέλθωσιν οἱ ἀστέρες καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ παντὸς οὐρανοῦ διάθεσιν μακροῖς διαστήμασιν ἐπανακομίσωσι, τότε ἐκεῖνος ἀληθῶς στρέφων ἐνιαυτὸς ὀνομάζεσθαι δύναται, ἐν ᾧ, μόλις τολμῶ λέγειν, πολλοὶ ἀνθρώπων αἰῶνες ἂν περιέχοιντο. Καὶ γὰρ ὡς ἔμπροσθεν

---

diger.] παραδιδόναι Codd. reg. Aug. Matth. μεταδιδόναι vulgo. Pro ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς i. q. *deinceps* rectius posuit Blum. p. 205. ἐφεξῆς.

ἐκπυρώσεις—χρόνον] ἐμπυρώσεις Goez. ὁρισμένον Bas. Lugd. I. χρόνων Sturm.

οὐ—οὐδέ] Codd. reg. Aug. Matth. Colin. Goez. Mos. [οὐ δέ Cod. reg. Colin. οὔ δέ Lugd. I.] ἀλλ' οὐ Ald. Bas. Sturm. Expressa est lectio *non modo non* Edd. ante Gruterum: *non modo* Mai. Heinr. Mos. Orell. quos vide.

Τίς δὲ καί] Codd. reg. Aug. Matth. τίς δέ vulgo.

τῶν — γενήσεται] γεγένηται Colin. e corr., ut Cic. *fuerit*. Προγενέστερος Homer., πρόγονος — προγεγενημένος apud scriptores prosaicos.

21 XXII. τὸ ὑμέτερον ὄνομα] ἡμέτερον Colin. ut vulgo Cic., *nomen nostrum*: at var. lect. *vestrum* vd. ap. Orell.

οὐδεὶς—δυνατῶς] Codd. reg. Aug. Matth. οὐδ' εἷς vulgo, hoc fortius negat, de quo discrimine significationis vd. Matth. Gr. gr. Vol. I. § 137. Herbst. ad Xen. Memor. I,6,2. Symp. III,4. Stallb. ad Plat. Phaedon. Vol. I. Sect. II. p. 75. ed. Gothan. Blum. ad Lycurg. cp. 12. Male οἷς Goez. Mos. δυνατός Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos., qui tamen in annot. εἷς—δυνατός legendum censet, perperam οἷς Sturm. quoque tribuens.

τῇ—συμμετροῦσιν] Codd. reg. Aug. Matth. [nisi quod τοῦτο δέ ἐστιν] μόνον vulgo. Matth.: „Propter συμμετροῦσι malim μόνῃ τῇ — ἀποκαταστάσει. Dici quoque poterat πρὸς μόνην — συμμετροῦσιν." Συμμετρεῖν struitur: τί τινι — εἴς τι — πρός τι vd. Passov. Lex. s. v. quapropter εἰς aut πρός ante μόνην interponendum est. Male συμμετροῦσιν Bas.

καθάπαξ] κατάπαξ Ald. Bas. Sturm.

τὴν — διάθεσιν] αὐτοῦ Cod. reg. Recte Planudes expressit *totius coeli descriptionem*, quum plures Edd. exhibeant *totius anni*, errore typographico diu propagato: vd. Mos. et Orell.

ἐν ᾧ — περιέχοιντο] Cod. Aug. Matth. optime, ἐν ᾧ μόλις — περιέχοιντο Cod. reg. ἐν ᾧ μόλις — ὡς πολλοί Colin. Lugd. II. ἐν ᾧ μόνῃ

Digitized by Google

ἐκλιπεῖν ὁ ἥλιος πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδοξε καὶ σβεσθῆναι, ἡνίκα ἡ Ῥωμύλου ψυχὴ εἰς τοῦτον εἰσέδυ τὸν νεών, ὁπηνίκα ἂν πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ αὐτὸς ἐκλίπῃ, τηνικαῦτα καὶ τῶν ζωδίων ἁπάντων καὶ τῶν ἀστέρων πρὸς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἐπαναδραμόντων, τέλειον τοῦτον ἐνιαυτὸν ἔχε· τούτου γε μὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ μήπω τὸ εἰκοστὸν μέρος διεξεληλυθὸς ἴσθι.

XXIII. Περὶ ὃ φημι ὡς εἰ τὴν εἰς τουτονὶ τὸν χῶρον 25 ἐπάνοδον ἀπελπίσειας, ἐν ᾧ πάντα ἐστὶ τοῖς μεγάλοις ἀνδράσι καὶ ὑπερέχουσι, πόσου ἂν τιμήσαιο ταύτην τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, ἣ πρὸς ἑνὸς μόλις ἐνιαυτοῦ μέρος ὀλίγον δύναται ἀφικέσθαι; Τοιγαροῦν ἢν εἰς τὸ ὕψος ἀφορᾶν ἐθελήσῃς καὶ ταυτησὶ τῆς λήξεως καὶ ἀϊδίου κατοικίας ἐπιλαβέσθαι, μήτε

---

reliqui Edd., de quo leet. Moserus haec annotavit: „Gasa legisse videtur: in quo uno, dicere audeo, pro: vix dicere audeo."

ἐκλιπεῖν] ἐκλειπεῖν Matth., qui aut ἐκλείπειν aut ἐκλιπεῖν legendum censet.

ἐκλίπῃ] ἐκλίπῃ Cod. reg. ἐκλείπει Cod. Aug. Matth. [ἐκλίπῃ legendum censens] Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Mos. ἐκλίπει Colin. ἐκλείπῃ Lugd. II.

ἔχε] ἔχῃ e Cod. Aug. Matth., qui in annot. ἔχε legendum suspicatur.

τούτου γε μὴν — διεξεληλυθός] γε omis. Cod. reg. διεξεληλυθός Codd. reg. Aug. Matth. vulgo ἐξεληλυθός.

XXIII. περὶ ὃ φημι] Matth. haec observat: „Haec redundant, nec leguntur in Latino. Deberet saltem esse περὶ οὗ φημὶ [vid. nos supr. ad Cap. X.]. Sed id iam intelligitur ex τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Tamen haec leguntur etiam in edito [Lugd. II.]. Ergo nunc coniicio sic: ἴσθι. Παρ' ὃ φημι, ὡς εἰ. Interpres quocirca reddidit παρ' ὅ, et φημὶ de suo addidit, sicuti proximum ὡς." Moserus: „Quid legerit Gaza, haec cum scriberet, non facile dixeris." Matth. distinxit ἴσθι. περὶ ὃ φημι. Ὡς —. Equidem secutus sum interpunctionem Cod. reg. et vett. Edd.; περὶ ὃ φημι ὡς Goez. Mos. 25

ἀπελπίσειας] Cod. reg. ἀπελπίσῃς Cod. Aug. Matth. Edd. De coniunctione εἰ cum Coniunctivo non solum apud Iones et Dores, sed apud Atticos quoque usitata vd. Herbst. et Bornem. ad Xen. Symp. VIII, 36. Mem. II, 1, 12. Thiersch. Gr. §. 329. Iacob. ad Lucian. Toxar. p. 52. Schoemann. ad Isaeum p. 462. Reisig. ad Soph. O. Col. p. 348. Matth. Gr. Vol. II. §. 525. 7. b. Rost. Gr. §. 121. II. not. 8. Passov. Lex. s. εἰ et Iacobitz. ad Lucian. Timon. p. 29. sq.

ἀνδράσι — τιμήσαιο] ἀνδράσι Lugd. I. ὑπερέχουσι ἀΐδια, πόσου Lugd. II. ποσοῦ Colin. τιμήσαιο Cod. Aug.

ἢ πρὸς ἑνὸς μόλις] Cod. reg. ἣ μόλις πρὸς ἑνός Cod. Aug. Matth. Mos. ὃ μόλις Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez.

εἰς τὸ ὕψος ἀφορᾶν] „Si sensum quam verba [alte spectare] reddere maluisset, scripsisset ὑψηλὰ φρονεῖν, ut Lucian. Hermotim. 5. T. I. p. 745. Hemsterh." Mos.

καὶ — ἐπιλαβέσθαι] Λῆξις proprie est sortitio, deinde sors, id ipsum, quod sortitione contingit: sed. scriptores Christiani h. v.

Digitized by Google

σεαυτὸν τοῖς τοῦ δήμου θρύλλοις ἐκδῷς, μήτ᾽ ἐν ἀνθρωπίνοις ἐπάθλοις τὴν ἐλπίδα τῶν σεαυτοῦ θῇς πραγμάτων· ταῖς γὰρ ἑαυτῆς ἡδοναῖς τὴν ἀρετὴν αὐτὴν δεῖ πρὸς τὴν ἀληθινήν σε τιμὴν ἀνελκῦσαι. Τί δέ γε περὶ σοῦ θρυλλήσαιεν ἄν, αὐτοί γε ὄψονται, θρυλλήσουσι μέντοι. Πᾶς γὰρ ὁ ἐκείνων λόγος καὶ στενοχωρίαις περιλαμβάνεται ταύταις αἷς βλέπεις, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε περί τινος ἀΐδιος γέγονεν, ἀλλὰ συγκαλύπτεταί τε καὶ σβέννυται.

26 XXIV. (VIII.) *Ταῦτα εἰπόντος, ἐγὼ δὲ ἔφην, Ἀφρικανέ, εἰ τοῖς σπουδαίοις τῶν ἔργων οἱονεί τις ὁδὸς ἐκ τῆς πατρίδος πρὸς τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον ἀναπέπταται, καί τοι τὰ*

---

utuntur pro sorte beatorum, quos secutus Gaza *sedem* hoc et ultimo capite interpretatus est *λῆξιν*, ut: *χριστοειδῆ λῆξιν καὶ ἀποκλήρωσιν* Dionys. Areopag. vd. Steph. Thes. L. G. T. II. p. 691. a., *ἐν θεοειδεῖ ζωῇ καὶ μακαρίαις λήξεσι* Budaei Comment. L. Gr. p. 820. ed. Episcop. a Moser. citat. Suicer. Thes. eccles. s. v. *Ἐπιλαβέσθαι* non est Cicer. *contueri*, sed *contingere.*

ἐκδῷς] *ἐκδῶς* Ald. Sturm.

μήτ᾽ ἐν ἀνθρωπίνοις ἐπάθλοις] Cod. reg. *μήτ᾽ ἐν ἀνθρωπείοις ἐπάθλοις* Cod. Aug. Matth. *μήτε ἐν ἀνθρωπείοις* Edd. *ἐπάλθοις* Colin. De formis *ἀνθρώπινος* et *ἀνθρώπειος*, illa Hellenica, hac Attica, quae saepissime in Codd. confunduntur vd. Schaef. Melett. crit. p. 2. Göller. ad Thuc. Vol. I. p. 68. Popp. Observv. critt. in Thuc. p. 144. Pierson. ad Moer. p. 26. Phalar. Epist. ed. Lips. p. 268. b. Thom. Mag. p. 74. et Valck. annott. ined. ad Thom. Mag. p. 147. in Ruhnk. Valck. etc. Epp. ad Ernest. Usteri ad Plut. Cons. ad Apollon. cp. 6.

σεαυτοῦ] Cod. reg. pro vulg. *σαυτοῦ.*

ἑαυτῆς] *ἑαυτοῖς* Cod. reg.

Τί — ἄν] Cod. Aug. Matth. *γε* cum reliq. Edd. omis. Cod. reg. *θρυλλήσειεν* Edd, nisi quod Colin. *ἄλλοι* addit, a Matth. in annot. commendatum, quia ap. Cic. est *alii.*

Πᾶς — λόγος] ap. Cic. est *sermo autem omnis ille:* in Asc. 1. *enim* pro *autem.*

στενοχωρίαις — γέγονεν] *στενοχορίαις* Goez. *γέγονε* Ald. Bas. Sturm.

ἀλλὰ — σβέννυται] Locum mutilum exhibent Codd. et Edd. praeter Colin. et Lugd. II., at e correct.: *ἀλλὰ συγκαλύπτεται τῇ τῶν ἀνθρώπων φθορᾷ καὶ σβέννυται τῇ τῶν μεταγενεστέρων λήθῃ,* quae Cic. verba accurate reddunt: *et obruitur hominum interitu et oblivione posteritatis exstinguitur.*

26 XXIV. (VIII.) *εἰ — ἀναπέπταται*] Cod. reg. *ἐκ* omis. Cod. Aug. Matth. Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. *εἰ τοῖς σπουδαίοις τῶν ἔργων τῆς πατρίδος οἱονεί τις ὁδὸς πρός* Colin. Lugd. II. Planudes verb. Cic. non accurate reddidit: *si quidem bene meritis de patria quasi limes ad coeli aditum patet.* In Cod. reg. pro *de patria* expressum est *e patria: meritis* Pl. perperam genere neutro accepit. Muserus annotavit scribendum fuisse: *τοῖς εὐεργετοῦσι τὴν πατρίδα οἱονεὶ ὁδός κτλ.* Matth. uberius de h. l. exposuit: ,, In Latino est *τοῖς τὴν πατρίδα εὐεργετήσασι.* Ferri sensu eodem potest *τοῖς σπουδαίοις τῶν ἔργων praeclare factis.* Sed *τῆς*

Digitized by Google

μάλιστα ἐκ παίδων τοῖς ἴχνεσι πορευθεὶς τοῦ πατρός τε καὶ τοῖς σοῖς, καὶ τῆς ὑμῶν κοσμιότητος οὔκουν γενόμενος ἐνδεής, νῦν μέντοι, βραβείου προκειμένου τοσούτου, σπεύσω πολλῷ γρηγορώτερον. Κἀκεῖνος ἔφη, Σὺ δὲ καὶ σπεῦδε, καὶ οὕτως ἴσθι σαυτὸν μὴ θνητὸν ὄντα, ἀλλὰ τουτὶ τὸ σῶμα. Οὐδὲ οὗτος εἶ σύ, ὃν ἥδε ἡ μορφὴ ἐμφανίζει, ἀλλ' ὁ νοῦς ἑκάστου οὗτος ἐστὶν ἕκαστος· ἀλλ' οὐχὶ τουτὶ τὸ σχῆμα, ὃ δακτύλῳ δείκνυσθαι δύναται. Θεὸν τοίγαροῦν ἴσθι σαυτὸν ὄντα, εἴγε θεός ἐστιν ὁ ζῶν, ὁ αἰσθανόμενος, ὁ μεμνημένος, ὁ προνοούμενος, ὁ διϊθύνων καὶ διεξάγων τουτὶ τὸ σῶμα, οὗ προκάθηται, ὥσπερ δῆτα καὶ τόνδε τὸν κόσμον ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος θεὸς διοικεῖ· καὶ ὃν τρόπον ὁ κόσμος ἔκ μέρους μέν τινος θνητός ἐστιν, αὐτὸς δ' ὁ θεὸς αἰώνιος, τοῦτον καὶ τὸ φθαρτὸν σῶμα ἡ ἀθάνατος κινεῖ ψυχή.

XXV. Τὸ γὰρ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· τὸ δ' ἄλλο κι- 27

πατρίδος plane alieno positum est loco. Ut nunc collocatum est, possit aliquis coniicere post ὁδός excidisse ἐκ. Verum hoc contrarium est Latino. —— Alius coniecerit ἐν τοῖς ἔργῳ σπουδάσασι περὶ τῆς πατρίδος, aut εἰ τοῖς σπουδαίοις ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πατρίδος." Bas. οἶνεὶ exhibet.

καὶ — ἐνδεής] Planudes sententiam Cic. non est assecutus: *decori vestro non defui*. Matth. coniecit οὐκ ἂν γενόμενος. Blum. p. 210. substituit: ἀπολείπειν τῆς τιμῆς. Male Sturm. τῆς — κοσμιότητος.

πολλῷ γρηγορώτερον] πολλῷ Ald. Sturm. γρεγορώτερον Goez. Γρηγορώτερον Steph. Thes. L. Gr. Append. p. 697. laudat e Gaza. Quum reperiantur quidem Adverbia ἐγρηγόρως et ἐγρηγορότως; non γρηγόρως — γρηγορότως apud scriptores a Lobeck. ad Phryn. p. 119. citatos, aut solus Planudes forma γρηγωρώτερον usus est, aut mutanda ea in ἐγρηγορώτερον.

Σὺ δὲ καὶ σπεῦδε] καί omis. Colin.

καὶ οὕτως ἴσθι] „Si omisisset Gaza οὕτως, minus accurate litteris [*et sic habeto*] adhaerens, accuratius sensum reddidisset." Mos. Male ἴσθε et infra δύκνυσθαι Goez. δαχτύλῳ Lugd. I.

Οὐδὲ οὗτος εἶ σύ] οὕτως Colin. γάρ e Cic. interposuit Matth.

καὶ διεξάγων τουτὶ τὸ σῶμα] τοῦτο Colin. καὶ κινῶν (*et movet*) addendum erat.

τόνδε τὸν κόσμον ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος] τὸν δὲ τόν Cod. reg. Ald. Sturm. ἐκεῖνος omis. Colin.

καὶ — ψυχή] αὐτὸς δ' ὁ Cod. reg. αὐτὸ δὲ ὁ Colin. Inv. τοῦτον Cod. reg. (at lit. ν est deleta). Moserus annotavit interpretandum fuisse: καὶ ὃν τρόπον τὸν κόσμον ἐκ μέρους μέν τινος θνητὸν ὄντα αὐτὸς ὁ θεὸς αἰώνιος κινεῖ, οὕτω καὶ τὸ φθαρτὸν κτλ.

XXV. Τὸ γὰρ ἀεικίνητον κτλ.] Quae inde ab his verbis sequuntur usque ad verba Cap. insequentis Ταύτην σὺ γύμναζε, desumpta sunt e Platon. Phaedr. p. 245. c. St. Cap. 24. Ast. Cap. 51. Heindf. Vd. quoque Muret. Var. Lect. VIII, 3. *collat. loci cuiusdam e Phaedro Platonis cum eiusdem loci interpretatione Ciceroniana* cum Faes. Animadv Vol. II. p. 314, unde apparet, Ciceronem more suo in convertendis verbis Platonis liberius esse 27

Digitized by Google

τοῦν καὶ ὑπ' ἄλλου κινούμενον παῦλαν ἔχον κινήσεως παῦλαν ἔχει ζωῆς. Μόνον δὴ τὸ αὐτὸ κινοῦν, ἅτε οὐκ ἀπολεῖπον ἑαυτό, οὔποτε λήγει κινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα κινεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. ἀρχὴ δὲ ἀγένητον· ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, αὐτὴν δὲ μηδ' ἐξ ἑνός· εἰ γὰρ ἔκ του ἀρχὴ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο· ἐπειδὴ δὲ ἀγένητόν ἐστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι· ἀρχῆς γὰρ δὴ ἀπολομένης, οὔτε αὐτή ποτε ἔκ του οὔτε ἄλλο ἐξ ἐκείνης γενήσεται, εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δεῖ τὰ

---

versatum. Ceterum Planudes non verba Cic. interpretatus est, sed Platonem exscripsit. Quod sciam nullus editorum Phaedr. Platon. interpretat. Planud. usus est, quae aliquot bonas lectt. repraesentat Bekkero probatas.

ἀεικίνητον] ἀεὶ κίνητον Bas. Lugd. I. Goez.

παῦλαν — ζωῆς] Codd. reg. Aug. Matth. Mos. καὶ παῦλαν ἔχον Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. Apud Platon. Astius exhibet παῦλαν ἔχει καὶ ζωῆς. Male ἔχῃ Sturm.

Μόνον — ἅτε] δή Codd. reg. Aug. Matth. Mos. δὲ reliq. Edd. αὐτό Cod. reg. Edd. praeter Matth., cui αὐτό non necessarium videtur, et Mos., qui tamen in annott. αὐτό vel τὸ αὐτοκινούμενον (?) legendum censet; ἑαυτό Cod. Aug. ὅτι pro ἅτε Colin.

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις] καὶ omis. Goez.

ἀρχὴ δὲ ἀγένητον] Cod. reg. Mos. et sic ap. Plat. ἀγέννητον h. l. et infra Cod. Aug. Matth. Colin. Lugd. I. II. Goez. ἀγένητον h. l. Ald. Sturm. infra et Cap. inseq. ἀγέννητον, ἀγίνητον h. l. ἀγέννητον infra Bas. De confusione in Codd. et de discrimine vv. ἀγένητος et ἀγέννητος cf. Schaef. ad Schol. Apoll. Rhod. T. II. p. 119. Uster. ad Plutarch. Consol. ad Apollon. cp. 26.

ἐξ — γίγνεσθαι] τε pro γάρ Lugd. II. Quam h. l. et infra Cod. reg. et Mos. offerunt scripturam γίγνομαι, ut potiorem recepi: de inconstantia Codd. in script. γίγνομαι et γίνομαι cf. Elmsl. ad Eur. Med. v. 14. Iacob. ad Lucian. Toxar. p. 77. Sturz. Lex. Xen s v. Blum. Praef. Lycurg. in Leocr. p. VIII.; Göttling. ad Aristot. Polit. p. 288. γίνομαι apud hunc script. praefert, cui haec scribendi ratio post Eucliciis tempora euphoniae causa magis magisque obtinuisse videtur. Edd. admodum variant hoc Cap.: γιγνόμενον — γίνεσθαι — γίγνοιτο — γίνεσθαι — γίγνεσθαι Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. Goez. γινόμενον — γίνεσθαι — γίγνοιτο — γίνεσθαι — γίνεσθαι Matth.

αὐτὴν δὲ μηδ' ἐξ ἑνός] δὲ μηδ' omis. Cod. reg. μεδ' male Goez.

εἰ — γίγνοιτο] Cod. reg. (ἐξ ἀρχῆς) ut Plat. ἐκ τοῦ Ald. Goez. ἐκ τοῦ Sturm. οὐκ ἂν εἴη ἀρχή Cod. Aug. Matth. Edd. quae lect. Cic. verbis accuratius respondet. Verba οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο Matth. ap. Plat. corrupta putat, licet omnes Codd. et Edd. ea offerant. Buttm. coniecit ap. Platon. οὐκ ἂν ἔτι ἀρχὴ γένοιτο. Cf. Ast.

ἀνάγκη εἶναι] Cod. reg. ut Plat. εἶναι ἀνάγκη Cod. Aug. Edd.

ἀπολομένης] Cod. reg. Matth. Mos. ἀπολλωμένης Cod. Aug. ἀπολωμένης Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Lugd. II. Goez. ἀπολυμένης Colin.

ἐξ ἀρχῆς] ἐξ ἀρχῆς Cod. reg.

Digitized by Google

ιάντα γίγνεσθαι. Οὕτω δὴ κινήσεως μὲν ἀρχὴ τὸ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν· τοῦτο δὲ οὔτ᾽ ἀπόλλυσθαι οὔτε γίγνεσθαι δυνατόν· ἢ πάντα τε οὐρανὸν πᾶσάν τε γένεσιν συμπεσοῦσαν στῆναι, καὶ μήποτε αὖθις ἔχειν στῆναι, ὅθεν κινηθέντα γενήσεται.

XXVI. (IX.) Ἀθανάτου δὲ πεφασμένου τοῦ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινουμένου, ψυχῆς οὐσίαν τε καὶ λόγον τοῦτον αὐτόν τις λέγων οὐκ αἰσχυνεῖται· πᾶν γὰρ σῶμα, ᾧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ᾧ δὲ ἔνδοθεν αὐτῷ ἐξ ἑαυτοῦ, ἔμψυχον, ὡς ταύτης οὔσης φύσεως ψυχῆς. εἰ δ᾽ ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν ἢ ψυχήν, ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴ ἂν εἴη. Ταύτην σὺ γύμναζε ἐν βελτίστοις πράγμασιν· εἰσὶ δ᾽ αὗται φροντίδες ἄρισται αἱ περὶ σωτηρίας τῆς ἐνεγκαμένης· αἷς ἡ ψυχὴ κινουμένη τε καὶ γυμναζομένη θᾶττον εἰς τήνδε τὴν λῆξιν καὶ τὸν ἑαυτῆς ἀναπτήσεται οἶκον. Καὶ τοῦτο δ᾽ ἂν κούφως ποιήσειεν, εἴπερ, ἡνίκα ἂν ἐγκεκλεισμένη τυγχάνῃ τῷ σώματι, ἔξω προκύπτοι 28

τὸ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν] Cod. reg. *ἑαυτό* Cod. Aug. Edd. sola Goez. male *ἑαυτόν*. Bekkerus ap. Platonem pro *αὑτό* e Stob. recepit *αὐτὸ αὑτό*.

ἀπόλλυσθαι] *ἀπόλυσθαι* Colin.

ἢ — στῆναι] Codd. reg. Aug. Matth. [nisi quod *πάντα τὲ*] *καὶ πᾶσαν* reliq. Edd. Post prius *στῆναι* Colin. addit *ἀνάγκη*, quod Moserus perperam opinatus est excidisse. Recte Heindorf. ad Platon. ad vv. *στῆναι* et *ἔχειν* ex praegresso *δυνατόν* subaudiendum observavit. Posterius *στῆναι* omiss. a Colin. iam Muretus l. l. delendum censuit, eiecerunt ap. Platon. e textu Heind. Ast. et Bekker. Hic quoque induci volunt Matth. Moser. Pro *γῆν* ap. Platon. Ast. et Bekker. e Stob. *γένεσιν* recepere, ut h. l. legitur.

XXVI. (IX.) *Ἀθανάτου δὲ*] *γε* Colin. 28

καὶ λόγον τοῦτον αὐτόν] Hanc lect. ap. Plat. tuetur Bekkerus relatam ad *λόγον*, quum pleraeque Edd., etiam Heind. Ast. *τοῦτο αὐτό* relatum ad *τὸ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινούμενον* offerant. Matth. e Plat. *τοῦτο αὐτό* recepit.

αἰσχυνεῖται] *αἰσχυνεῖτε* Colin.

ᾧ δὲ ἔνδοθεν αὐτῷ] Codd. reg. [nisi quod *αὐτῷ*] Aug. Matth. *δ᾽ ἔνδοθεν αὐτῷ* Mos. *δ᾽ ἔνδοθεν αὐτό* vulgo; ap Platon. iam Muret. eleganter, iudice Heindorfio, correxerat *αὐτῷ* ab Ast. et Bekkero receptum.

ἐξ — εἴη] Cod. reg. ut Plat. nisi quod *ἐξανάγκης; ψυχὴ ἂν εἴη* omis. Cod. Aug. Edd. *ἀγέννητός τε καὶ ἀθάνατός ἐστι* Colin.

ἐνεγκαμένης] „Ita saepius *ἡ ἐνεγκοῦσα* i. q. *πατρίς*. Vd. Budaei Comm. L. Gr. p. 542. sq. Ed. Episcop. a. 1556." Mos. Add. Steph. Thes. L. Gr. T. IV. p. 81. a. Lobeck. ad Phryn. p. 322. de *ἐνεγκοῦσα*: de utroque voc. Suid. T. I. p. 740. — Infra *λοῦξιν* pro *λῆξιν* Sturm.

κούφως] *κουφῶς* Cod. reg. *κουφοτέρως* Colin. Lugd. II. quod Matth. ob Cic. *ocius* probat. Sturm. *κοῦφος*.

εἴπερ — προκύπτοι] Cod. reg. Pro *τυγχάνῃ* omisso in Cod. Aug. Edd. *ᾖ* addendum est visum Matth. et Moser. *Προκύπτῃ* Cod.

Digitized by Google

καὶ τὰ ἐκτὸς ὄντα κατανοοῦσα πλεῖστον ὅσον ἑαυτὴν ἐξέλκοι τοῦ σώματος. Αἱ γὰρ ψυχαὶ τῶν ἑαυτοὺς ταῖς ἡδοναῖς ἐκδεδωκότων τοῦ σώματος, αἱ τούτων ἑαυτὰς οἱονεί τινας παρέδωκαν ὑπηρέτιδας καὶ τῇ τῶν ἐπιθυμιῶν ῥύμῃ ταῖς ἡδυπαθείαις ὑπέκυψαν καὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων δίκαια κατεπάτησαν, ἐξελθοῦσαι τοῦ σώματος περὶ τὴν γῆν αὐτὴν καλινδοῦνται· καὶ οὐδ' ὁτιοῦν πρὸς τουτονὶ τὸν χῶρον ὅ,τι μὴ πολλοῖς αἰῶσι δίκας εἰςπραχθεῖσαι ἐπανακάμπτουσι. — Καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ τοῦ ὕπνου εὐθὺς ἀπελύθην.

Aug. Edd. de qua structura part. εἰ c. Coniunct. vd. nos supra ad Cap. 23.

ἐξέλκοι — ἐκδεδωκότων] ἐξέλλοι — ἐκδεδοκότων Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Pro ἐξέλκειν Blum. p. 213. καταλύεσθαι substituit.

αἱ — ὑπέκυψαν] αἱ τούτοις omisso τινας Matth., cui e Latino legendum videtur: καὶ ταύταις (ταῖς ἡδοναῖς) ἑαυτάς. Hac emendatione non opus est, modo observemus *praebuerunt* ap. Cic. perperam Planudem interpretatum esse παρέδωκαν pro πάρεσχον. Sturm. male τινα. Infra male ἡδυπαθείας Goez. Mos. *Obedire* h. l. non est ὑποκύπτειν, sed δουλεύειν.

καλινδοῦνται] Codd. reg. Aug. Matth. Ald. Bas. Sturm. κυλινδοῦνται Colin. Lugd. I. II. Goez. Mos. De his aliisque formis huius verbi vd. Buttm. Lexil. Vol. II. p. 167. Licet κυλινδοῦμαι Atticis fuerit usitatius, tamen optimi scriptores καλινδοῦμαι usurpant vd. Popp. Proleg. ad Thuc. Vol. I. p. 211. Bornem. et Herbst. ad Xen. Symp. VIII, 32. Sturz. Lex. Xen. s. vv. Krüg. ad Xen. Anab. V, 2, 31. Dind. ad Isocr. Paneg. cp. 41.; Stallb. ad Plat. Phaedon. p. 103. ed. Gothan. apud Plat. κυλινδεῖσθαι praefert.

δίκας εἰςπραχθεῖσαι ἐπανακάμπτουσι] ἐπαναγκάμπτουσι Ald. Bas. Colin. Lugd. I. Sturm. ἐπαναγκάμιτουσι Goez. *Exagitati* ap. Cic. Plan. male interpretatus est δίκας εἰςπραχθεῖσαι: *exagitare* h. l. i. q. περιάγεσθαι — περιπλανᾶσθαι.

ὁ μὲν] μὲν omis. Goez.

Quae in Ald. Bas. Lugd. I. Sturm. Goez. Mos. leguntur verba extrema Τέλος τοῦ περὶ ὀνείρου (ἰνείρου Ald.) τοῦ Σκιπίωνος, vel Τέλος τοῦ ὀνείρου τοῦ Σκιπίωνος in Colin., omissa sunt in Codd. reg. Aug. Matth.

Digitized by Google

M. TULLI CICERONIS
L A E L I U S
SIVE DE AMICITIA
GRAECE REDDITUS

A

DION. PETAVIO
E SOCIETATE IESU,

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
Λ Α Ι Λ Ι Ο Σ
Η ΠΕΡΙ ΦΙΛΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΤΑΒΙΟΥ
ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΗΣΟΥ.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Λ Α Ι Λ Ι Ο Σ

Η ΠΕΡΙ ΦΙΛΙΑΣ

ΠΡΟΣ

ΤΙΤΟΝ ΠΟΜΠΩΝΙΟΝ ΤΟΝ ΑΤΤΙΚΟΝ.

Δ Ι Α Λ Ο Γ Ο Σ.

ΦΑΝΝΙΟΣ. ΣΚΑΙΟΛΑΣ. ΛΑΙΛΙΟΣ.

I. Κόϊντος Μούτιος Σκαιόλας ὁ οἰωνοσκόπος περὶ Γαΐου 1
Λαιλίου τοῦ ἑαυτοῦ πενθεροῦ πολλὰ μὲν εἰώθει καὶ μάλα ἡδέως
ἀπομνημονεύειν, οὐδ' ἐκεῖνον ὀκνεῖν ἐπὶ παντὸς λόγου σοφὸν
ὀνομάζειν. Ἐγὼ δὲ τῷ Σκαιόλᾳ προςαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ πα-
τρὸς μετὰ τὸ τὴν ἀνδρικὴν ἀμφιέσασθαι τήβεννον οὕτως
ἀπρὶξ εἰχόμην τοῦ πρεσβύτου, ὡς μηδέποτ' αὐτοῦ, καθόσον
οἷός τε ἤμην καὶ ἐξῆν, ἀποχωρεῖν. Τοιγαροῦν πάμπολλα φρο-
νίμως ὑπ' αὐτοῦ διειλημμένα, οὐκ ὀλίγα δὲ διὰ βραχέων καὶ
εὐχρήστως εἰρημένα εἰς μνήμην κατατιθέμενος τῆς ἐκείνου φρο-
νήσεως εἰς παιδείαν ὄνασθαι προὐθυμούμην. Οὗ δὴ ἀποθα-
νόντος, πρὸς τὸν ἀρχιερέα Σκαιόλαν μεταβὰς τούτῳ ἐμαυ-
τὸν ἐπέδωκα, ὃν ἔγωγε καθ' ἡμετέραν πόλιν ἕνα μάλιστα τῇ
τε ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ διενηνοχότα θαῤῥῶν ἂν ἀποφη-
ναίμην. Ἀλλὰ τούτων πέρι ἄλλοτε λεχθήσεται· νῦν δὲ πρὸς
τὸν οἰωνοσκόπον ἐπανιτέον ἐμοί. Οὗτος τοίνυν, ὡς ἑκάστοτε
πολλὰ διηγεῖτο, καὶ δὴ μέμνημαι, ὅπως οἴκοι ποτ' ἐφ' ἡμι- 2

Cap. I. *Μούτιος Σκαιόλας*] *Scaevola* ap. Cic. auctoritate optimorum Codd. omis. Graev. Facc. Ern. Gernh. Beier. Orell. Pro *Μούτιος* bis hoc Cap. et *Μοίτις* Cap. 27. scribendum *Μούκιος* — *Μούκις*, quae est scriptura huius nominis Dion. Cass. XLV, 32. Cf. annot. meam ad Parad. I, 12. 1

μετὰ — τήβεννον] *Toga virilis* a Dion. Cass. XLV, 2. *ἀνδρικὴ ἐσθής* (*ἐνδῦναι τὴν ἀνδρικὴν ἐσθῆτα — ἡ ἔνδυσις τοῦ ἀνδρικοῦ χιτῶνος*), a Plutarch. (vd. Bud. Comm. s. v.) *ἀνδρεῖον ἱμάτιον* vocatur. Appian. Civ. IV, 30 *togam virilem sumere* dicit *περιτίθεσθαι τὴν τῶν τελείων στολήν*. De v. *τήβεννος* vd. Müller. Etrusker. P. I. p. 261. sq.

ὡς ἑκάστοτε πολλὰ διηγεῖτο] Petavius secutus est lectionem *quum saepe multa narraret*; *narraret* optt. Codd. et Edd. eiecerunt.

ἐφ' ἡμικύκλου] Lectioni *hemicyclo* a Petav. expressae praeferenda est *hemicyclio* optt. Codd. et Edd. *Ἡμικύκλιον* Plutarch. 2

Digitized by Google

κύκλου, ὡς ἔθος εἶχε, καθεζόμενος, ἐμοῦ σὺν ὀλίγοις κομιδῇ τῶν οἰκείων αὐτῷ παρόντος, εἰς τοιοῦτον τάχα τινά, ὃς καὶ πολλοῖς τηνικαῦτα διὰ στόματος ἦν, τὸν λόγον ἐνέπεσε. Μέμνησαι γάρ, οἶμαι, ὦ Ἀττικέ, καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ Ποπλίῳ Σουλπικίῳ πλεῖστα χρώμενος ἐτύγχανες, ἡνίκα δήμαρχος ὢν ἐκεῖνος μετ' ἰσχυρᾶς καὶ ἀκράτου τινὸς ἀπεχθείας πρὸς Κοΐντον Πομπήϊον ὑπατεύοντα τότε διεφέρετο, καίτοι ὡς οἰκειότατα καὶ φίλτατα τέως αὐτῷ συμβεβιωκώς, ἥλικη ἐπὶ τῷδε τῶν ἀνθρώ-
3 πων ἔκπληξις καὶ ἀγανάκτησις ἐγένετο. Οὐκοῦν εἰς τῶν τοιούτων μνείαν τότε ὑπενεχθεὶς ὁ Σκαιόλας λόγον ἡμῖν ἐξέθετό τινα περὶ τῆς φιλίας, ὃν δγε Λαίλιος πρώην εἰρήκει κοινολογούμενος ἑαυτῷ τε καὶ ἑτέρῳ γαμβρῷ Γαΐῳ Φαννίῳ τῷ Μάρκου, οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἤδη ἀποθανόντος Ἀφρικανοῦ. Ταύτης ἔγωγε τῆς ὁμιλίας τὰ κεφάλαια εἰς τόδε τὸ βιβλίον ἐγκατεθέμην· ἀλλ' ὃν τρόπον βέλτιον ἔχειν ἔδοξέ μοι. Καὶ γὰρ ἐκείνους οἱονεὶ πρὸς ἀλλήλους αὐτοπροσώπως διαλεγομένους παρήγαγον εἰς μέσον, ἵνα μὴ τόδε ἦν δ' ἐγώ, ἢ τὸ ἦ δ' ὅς παρεμβάλλειν πολλάκις ἀναγκασθείην. καὶ τούτου δ' ἕνεκεν οὕτως ἐποίησα, ὅπως οἷα δὴ παρόντες ἔμπροσθεν εἰς λόγους
4 ἐλθεῖν δοκῶσι. Ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις, ὦ Ἀττικέ, ἐδεήθης ἐμοῦ περὶ τῆς φιλίας συγγράψασθαι, αὐτὸ δὴ τὸ πρᾶγμα τῆς θ' ἁπάντων γνώσεως καὶ τῆς ἡμετέρας φιλίας οὐκ ἀνάξιον ἐφαίνετο. Καὶ δῆτα τοιούτῳ τινὶ οὐκ ἄκων ἐνεχείρησα, ἐφ' ᾧ ταύτην ἐκ τῆς σῆς παρακλήσεως ἀφορμὴν ἔχων ὅτι πλείστους ὠφελεῖν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν Κάτωνι τῷ μείζονι, ὃ δὴ σύνταγμά σοι περὶ γήρως ἐπεγραψάμην, διαλεγόμενον εἰσῆγον Κάτωνα πρεσβύτην ἄνδρα, ἐπειδὴ οὐδὲν ἐδόκει μοι πρόσωπον ἀξιόχρεων εἶναι μᾶλλον ἐκείνης περὶ τῆς ἡλικίας λόγον ποιεῖσθαι, ἢ τοῦ πλεῖστον ἤδη ἐν τῷ γήρᾳ διατελέσαντος χρόνον καὶ τούτῳ δὲ μάλιστα παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀκμάσαντος· παραπλησίως δὴ ἄρα καὶ ἡμῖν παρὰ τῶν πατέρων ἀκηκοόσιν ὀνομαστὴν καὶ διαβόητον οὐχ ἥκιστα γενέσθαι τὴν Γαΐου Λαιλίου καὶ Ποπλίου Σκηπίωνος φιλίαν ἐπιτήδειον ἐφάνη τοῦ Λαιλίου τὸ πρόσωπον εἰς τὸ περὶ φιλίας τὰ αὐτὰ διαλέγεσθαι, ἃ ὑπ' ἐκείνου πάλαι διει-
5 λημμένα ὁ ἐμὸς ἐμέμνητο καθηγητὴς Σκαιόλας. Τῷ μὲν οὖν

Nic. 12. Alcib. 17. ibiq. Bähr. Pro ἐφ' ἡμικύκλου rectius dixisset ἐν ἡμικύκλῳ vd. Nic. l. l.

Μέμνησαι γάρ, οἶμαι] Expressa est lectio *Meministi enim profecto, ut opinor:* verba *ut opinor* in optt. Edd. ut glossema deleta sunt.

4 ὁ ἐμὸς — καθηγητὴς Σκαιόλας] Glossema *magister meus* optt. Edd. deleverunt. Καθηγητής proprie *dux*, apud scriptores Christianos i. q. *praeceptor — magister.*

5 Τῷ μὲν — ἐπιπολάζειν] Cicer. verba non commode reddita sunt: *Genus autem hoc sermonum — plus nescio quo pacto videtur habere gravitatis.* Ἐπιπολάζω 1) in superficie esse, innatare.

Digitized by Google

τοιούτῳ τῶν λόγων εἴδει ἐκ τοῦ παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπιφανῶν ἀξιώματος ὁρμωμένῳ οὐκ οἶδ' ὅπως πλέον τι φαίνεται σεμνότητος ἐπιπολάζειν. Οὐκοῦν τἀμὰ ἐπιλεγόμενος αὐτὸς οὕτως ἔστιν ὅτε διατίθεμαι, ὡς τὸν Κάτωνα, οὐκ ἐμὲ λέγειν ὑπολαμβάνειν. Ἀλλὰ καθάπερ τότε γέρων πρὸς γέροντα περὶ τοῦ γήρως, οὕτως ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ πρὸς φίλον ἄνδρα φίλος μάλιστα περὶ φιλίας ἔγραψα. Καὶ τηνικαῦτα μὲν εἶπεν ὁ Κάτων, οὗ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οὐδεὶς πρεσβύτερος οὔτε μὴν φρονιμώτερος ἦν· τὸ δὲ νῦν ὁ Λαίλιος καὶ σοφός (τοιοῦτος γὰρ ἐνομίζετο) καὶ τῇ τῆς φιλίας δόξῃ ὑπέρλαμπρος ὢν περὶ τῆς φιλίας διαλέγεται. Ἐγὼ δέ σε μικρόν τι τέως ἐμοῦ τὴν διάνοιαν ἀποστρέφειν ἀξιῶ καὶ αὐτὸν λέγειν οἴεσθαι τὸν Λαίλιον. Ὁ γοῦν Φάννιος καὶ Κοΐντος Μούτιος πρὸς τὸν ἑαυτῶν πενθερὸν ἔρχονται μετὰ τὸν τοῦ Σκηπίωνος θάνατον· ἀπὸ τούτων ὁ λόγος ἄρχεται, ἀποκρίνεται ὁ Λαίλιος, οὗ πᾶσά ἐστι περὶ τῆς φιλίας ἡ διάλεξις, ἣν σὺ ἀναγινώσκων ἂν ἐπιγνοίης.

II. ΦΑΝΝΙΟΣ. Ἀληθῆ δὴ ταῦτα λέγεις, ὦ Λαίλιε· 6
οὐδὲ γὰρ Ἀφρικανοῦ βελτίων τις ἀνὴρ ἐγένετο πώποτε οὔτ' οὖν ἐπικυδέστερος· πλὴν οὕτω πεπεῖσθαί σε χρή, ὅτι πάντες εἰς σὲ λοιπὸν ὁρῶσι, μόνον τε σοφὸν καὶ ὀνομάζουσιν καὶ ὑπάρχειν οἴονταί σε. Καὶ δὴ Μάρκῳ Κάτωνι τοῦτο πρώην ἀπενενέμητο· καὶ Λεύκιον δὲ τὸν Ἀτίλιον οἴδαμεν παρὰ τοῖς ἡμετέροις πατράσι κληθῆναι σοφόν· ἀλλ' ἑκάτερος ἄλλως πως τοιούτου ἐπέτυχε τοῦ ὀνόματος. ὁ μὲν Ἀτίλιος, ὅτι δόξαν εἶχε τῆς ἐν τοῖς πολιτικοῖς νόμοις φρονήσεως· ὁ δὲ Κάτων, ὅτι ἐκ τῆς πολλῶν τῶν πραγμάτων τριβῆς ἐμπειρίαν ἐκέκτητο, καὶ συχνὰ

---

2) Multum — frequentem esse, invalescere, imminere. 3) Efferri, ferocire c. Dativ. vd. Steph. Thes. Schneider. Lexic. s. v. Dici poterat τὸ μὲν τοιοῦτο τῶν λόγων εἶδος ἀνηρτημένον ἐκ — πλέον τι φαίνεται σεμνότητος ἔχειν.

ἐπιλεγόμενος] Apud Herodotum hoc verbum significat *legere*, pro quo Attici ἀναγιγνώσκειν ponunt, quo infra usus est Petavius. Schweighaeus. Lex. Herodot. P. I. p. 259. Ἀναλέγομαι hac significatione laudat e Galeno et Luciano Steph. Thes. s. v.

ἣν — ἐπιγνοίης] Secutus est Petav. lect. *quam legens tu ipse cognosces*: optt. Edd. *tu te ipsum cognosces.*

Cap. II. Ἀληθῆ δὴ ταῦτα λέγεις] Secutus est Petavius lect. *Sunt ista vera, ut dicis*, at vulgo recte *Sunt ista* (ἔστι ταῦτα ap. Plat.). 6

οὔτ' οὖν] Οὖν abesse potest, nam ap. Cic. tantum *nec* exstat.

ὅτι — ὁρῶσι] Cum expressa sit lectio *omnium oculos in te esse coniectos*, nescio quid sibi velit λοιπόν. Gernhardus: *omnium oculos nunc in te esse coniectos*; rectius Beierus: *omnium in te oculos esse coniectos unum.*

οἴδαμεν — κληθῆναι] Reperitur pro forma usitatiore ἴσμεν apud Herodot. II, 17. Plat. Alcib. II. p. 141. E. St. vd. Matth. Gr. Gr. Vol. I. p. 450. Pro κληθῆναι Participium κληθέντα erat ponendum vd. Matth. Gr. Vol. II. §. 548. 2.

Digitized by Google

δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔν τε τῇ συγκλήτῳ καὶ κατ' ἀγορὰν ἢ συνετῶς
προνενοημένα ἢ στεῤῥῶς πεπολιτευμένα ἢ μετὰ δριμύτητος
εἰρημένα ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν ἐφέρετο· ἀνθ' ὧν ἤδη αὐτῷ εἰς
γῆρας ἐληλακότι ἡ τοῦ σοφοῦ οἷον ἐπωνυμία περιετέθη. Σὲ
δὲ ἅπαντες καθ' ἕτερόν τινα τρόπον φάσκουσιν οὐ μόνον τῇ
φύσει καὶ τοῖς ἤθεσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ
καὶ παιδείᾳ σοφὸν ὑπάρχειν· καὶ οὐχ ὥςπερ οἱ πολλοί, ἀλλ' ὡς
οἱ λόγιοι σοφὸν εἰώθασιν ἐπιφημίζειν, οἷον οὐδένα πω κατὰ
7 λοιπὴν Ἑλλάδα. Τοὺς γὰρ ἑπτὰ λεγομένους οἱ περὶ τῶν τοιού-
των ἀκριβέστερον ἐπιζητοῦντες τοῖς σοφοῖς ἐναριθμεῖσθαι δεῖν
οὔ φασιν. Ἀθήνησι μὲν οὖν ἕνα που παρελάβομεν, καὶ τοῦ-
τον δ' ὑπὸ χρῶντος τοῦ θεοῦ σοφώτατον κεκρίσθαι. Τοιαύ-
την οὖν προςεῖναί σοι σοφίαν ἅπαντες ὑπολαμβάνουσιν, ὡς
πάντα τὰ σὰ ἐν ἑαυτῷ κεῖσθαι νομίζειν, καὶ τὰ ἀνθρώπινα
δ' ἥττω ἀξιοῦν εἶναι τῆς ἀρετῆς. Διόπερ ἐμοῦ πυνθάνονται,
οὐδὲν ἧττον δ' ὡς οἶμαι τουτουῒ τοῦ Σκαιόλα, πῶς σὺ τὸν
τοῦ Ἀφρικανοῦ θάνατον ὑποφέρεις, καὶ τούτου δ' ἕνεκα μᾶλ-
λον ἐρωτῶσιν, ὅτι κατὰ τὰς ἔναγχος Νώνας εἰς τοὺς κήπους
Δεκίμου Βρούτου τοῦ οἰωνοσκόπου συνελθόντων ἡμῶν μελέ-
της χάριν, ὡς νενόμισται, αὐτὸς οὐ παρῆσθα, καίτοι πρὸς
ἐκείνην ἡμέραν καὶ τὴν λειτουργίαν ὡς ἐπιμελέστατα εἰωθὼς
8 ἀπαντᾶν. ΣΚΑΙΟΛΑΣ. Πλεῖστοι μέν, ὦ Λαίλιε, πυν-
θάνονται, ὥς εἶπε Φάννιος· ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἀποκρίνομαι,
ὅπερ καὶ παρεφυλαξάμην, σὲ μὲν ταύτην τὴν λύπην, ἣν ἐκ
τοῦ θανάτου ἀνδρὸς ἔλαβες μεγίστου καὶ προςφιλεστάτου,
μετρίως φέρειν· μὴ μέντοι παθεῖν τι οὐχ οἷόν τε γενέσθαι,
οὔτ' ἄλλως τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἄξιον δοκεῖν. τοῦ δὲ μὴ
κατὰ τὰς Νώνας εἰς τὸν ἡμέτερον σύλλογον ἐλθεῖν αἰτίαν οὐ

Σὲ δὲ — φάσκουσιν] Expressit glossema *dicunt* in Codd. et plerisque Edd. omissum.

ἀλλ' ὡς — ἐπιφημίζειν] Verbo *ἐπιφημίζειν*, de quo cf. Schneider. et Passov. Lexx., non recte redditum est *appellare*, quod est *προςαγορεύειν — καλεῖν — ὀνομάζειν*.

κατὰ λοιπὴν Ἑλλάδα] *In reliqua Graecia*, Gernh. *in tota Graecia*, Beier. Orell. *in Graecia*.

7 *φασιν. Ἀθήνησι*] *φασιν* pro *φασι* exhibui. Buttmann. Gr. §. 103, 3. not. Gr. ampl. Vol. II. p. 275. Bornem. ad Xen. Mem. II, 9. praeferunt scripturam *Ἀθήνησι Θεοῦ*.

ὡς ἐπιμελέστατα εἰωθὼς ἀπαντᾶν] Omissum est *semper* a Beiero uncis inclusum. *Ἀπαντᾶν* aliaque verba in *ᾶν* sine iota subscripto exhibui.

οὐδὲν — Σκαιόλα] *Credo ex hoc item Scaevola;* Gernh. *credo item ex te, Scaevola;* Beier. et Orell. *credo item ex hoc [Scaevola]*.

8 *εἰς τὸν ἡμέτερον σύλλογον*] *In collegio nostro*, quod pleraeque Edd. etiam Orell. repraesentant: Gernh. et Beier. delent *nostro*.

τὸ πένθος σχεῖν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος ἀνωμαλίαν. ΛΑΙΛΙΟΣ. Καλῶς μέν, ὦ Σκαιόλα, καὶ ἀληθῶς εἴρηταί σοι τοῦτο· οὐδὲ γὰρ τοῦ καθήκοντος ἐκείνου, ὃ διὰ παντός, ὁπόταν ἐῤῥωμένος ἦν, ἐτήρησα, διὰ τὴν προςπεσοῦσαν ἐμοὶ συμφορὰν ὤφειλον ὑστερεῖν· ἀλλ' οὐδὲ καθ' ὁποιανοῦν περίστασιν ἡγοῦμαι συμβῆναι ἂν ἀνδρὶ εὐσταθεῖ ποιεῖσθαί τινα τοῦ καθήκοντος ἐγκοπήν. Σὺ δέ, Φάννιε, ὅτι τοσοῦτόν ἀπονέμεσθαι 9
λέγεις ἐμοί, ὅσον οὔτ' αὐτὰς ἐπιγινώσκω οὔτ' ἀξιῶ, τὰ μὲν φίλῳ πρέποντα ποιεῖς· οὐ μέντοι ὀρθῶς ἔμοιγε περὶ τοῦ Κάτωνος κρίνειν δοκεῖς. ἢ γὰρ οὐδεὶς πώποτε, ὃ καὶ μᾶλλον πιστεύω, ἢ εἴτις ἦν ποτε, ἐκεῖνος μάλιστα γέγονε σοφός. Πῶς γὰρ (ἵνα τἄλλα παραλείπω) τὸν τοῦ παιδὸς ἤνεγκε θάνατον; Μεμνημένος ἦν τοῦ Παύλου, τὰν Γάϊον ἑωράκειν, ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν ἦσαν πρὸς τὸν Κάτωνα, μέγιστον ἄνδρα τῷ ὄντι καὶ λαμπρόν. Τοιγαροῦν ὅρα, μὴ τοῦ Κάτωνος κἂν αὐτὸν τοῦ- 10
τον προτιμῴης, ὅν, ὥς φῄς, ὁ θεὸς τῶν πάντων ἀπέφηνε σοφώτατον. καὶ γὰρ τούτου τὰ ἔργα, θατέρου δ' αὖ αἱ γνῶμαι ἐπαίνου τυγχάνουσιν. Ἐμοῦ δὲ πέρι (ἵνα ἤδη πρὸς ἄμφω διαλέγωμαι) οὕτως ἔχετε.

III. Ἐὰν μὲν οὖν τῷ τοῦ Σκηπίωνος πόθῳ μὴ πλήττεσθαι ἔξαρνος ὦ, πῶς ἂν ὀρθῶς τοῦτο πάθοιμι, εἰδεῖεν οἱ σοφοί· ἐγὼ δὲ δηλαδὴ ψευσαίμην ἄν. Πλήττομαι γὰρ ἀτεχνῶς τοιούτου φίλου στερηθείς, οἷος οὐδεὶς ἐπίδοξός ἐστι γενήσεσθαι· ὡς δ' οὐκ ἐγένετό πω, κἂν δυσχυρισαίμην. Πλὴν οὐκ ἰατρείας ἔχω χρείαν· παραμυθοῦμαι γὰρ αὐτὸς ἐμαυτόν, καὶ ταύτῃ χρώμενος μάλιστα τῇ παρηγορίᾳ, ὅτι τῆςδε τῆς πλάνης ἐξάντης εἰμί, δι' ἣν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν φίλων ἀδημονεῖν εἰώθασι. Καὶ γὰρ οὐδέν τι κακὸν προςπεσεῖν ἡγοῦ-

---

τὴν τοῦ σώματος ἀνωμαλίαν] Vulg. *valetudinem*, Gernh. *invalitudinem*. Heliod. Aethiop. p. 340. hoc voc. sic usus est, usitatiora sunt ἀῤῥωστία — ἀσθένεια.

ὁπόταν ἐῤῥωμένος ἦν] *cum valerem*: ὁπότε est scribendum, cum ὅταν et ὁπόταν non apud bonos scriptores, sed posterioris Graecitatis cum Indicativo constructum reperiatur vd. Passov. Lex. s. ὅταν.

ὤφειλον ὑστερεῖν] *abduci — debui*: Aor. II. ὤφελον hac notione fere in usu est vd. Herm. ad Viger. p. 756 sq. Passov. Lex. s. ὀφείλω.

ὅτι τοσοῦτον πῶς] Textus latinus e regione interpretationis Graecae recte *qui* habet, sed Petavius videtur secutus lect. *quod*, minime damnandam vd. Beier. Pro πῶς corr. ὡς. 9

ἀλλ' οὗτοι — λαμπρόν] *Sed hi nec comparentur Catoni, maximo et spectato viro.* Lect. meliorem e Codd. receperunt optt. Edd. *Sed hi in pueris, Cato in perfecto et spectato viro.*

τυγχάνουσιν. Ἐμοῦ] Τυγχάνουσιν pr. τυγχάνουσι correxi ob seq. voc. 10

CAP. III. εἰδεῖεν οἱ σοφοί] *Viderint sapientes*, i. e. ἴδοιεν οἱ σοφοί.

Digitized by Google

μαι τῷ Σκηπίωνι· μᾶλλον δ' ἐμοὶ αὐτῷ ξυνέβη, εἴ τι καὶ ξυνέβη ποτέ. τὸ δ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ δυστυχήμασιν οὕτω δυςφορεῖσθαι οὐ τὸν φίλον, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀγαπῶντος ἔργον ἐστί.
11 Τὰ δ' ἐκείνου τίς ἂν οὐκ ἐν καλῷ τεθεῖσθαι νομίζοι; Εἰ μὴ γὰρ τάχα που, ὅπερ οὐ διενοεῖτο, τὴν ἀθανασίαν δι' εὐχῆς ἔχειν ἠβούλετο· τίνος οὐκ ἐπέτυχεν, ὧν εὔξασθαι θέμις ἐστὶν ἀνθρώπῳ; ὅςτις τὴν μεγίστην ἐλπίδα τῶν πολιτῶν, ἣν αὐτοῦ πέρι παιδὸς ἔτι ὄντος εἶχον, αὐτίκα πάσης κρείττονι πίστεως ὑπερηκόντισεν ἀρετῇ· ὃς τὴν ὑπατείαν οὐ παρήγγειλε μὲν πώποτε, δὶς δ' ὕπατος ἀπεδείχθη· τὸ μὲν πρῶτον πρωϊαίτερον τοῦ νενομισμένου καιροῦ, δεύτερον δὲ ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἐν ὥρᾳ, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ τῆς πόλεως πράγματα μικροῦ τοῦ δέοντος ὀψιαίτερον· ὃς δύο καταστρεψάμενος τῇ ἀρχῇ ἡμῶν ἐχθίστας πόλεις οὐ μόνον παρόντας, ἀλλὰ καὶ μέλλοντας ἄρδην ἀνεῖλε τοὺς πολέμους. Τί ἂν εἴποιμι περὶ τοῦ λίαν ἁπλοϊκοῦ καὶ ἀφελοῦς τῶν τρόπων, ἢ περὶ τῆς εἰς μητέρα στοργῆς, ἢ περὶ τοῦ ἐλευθερίου εἰς τὰς ἀδελφάς, καὶ τοῦ χρηστοῦ καὶ προςηνοῦς εἰς τοὺς οἰκείους καὶ τοῦ πρὸς ἅπαντας δικαίου; Ἀλλὰ τάδε γνώριμα μέν ἐστιν ὑμῖν· ἡλίκην δὲ πρὸς αὐτὸν ἀγάπην εἶχεν ἡ πόλις, τὸ κατὰ τὴν κηδείαν πένθος ἔδειξε. Τί τοίνυν ἐκεῖνος ὄνασθαι τῆς ὀλίγων ἐνιαυτῶν προςθήκης ἠδύνατο; Τὸ γὰρ γῆρας, εἰ καὶ βαρὺ οὐκ ἔστι, καθάπερ τὸν Κάτωνα μέμνημαι ἔτει πρότερον ἢ ἀπέθανεν ἐνὶ πρὸς ἐμέ τε καὶ τὸν Σκηπίωνα διαλέξασθαι· ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνο, ὃ καὶ τότε προςῆν ἔτι τῷ Σκη-
12 πίωνι, τὸ χλωρὸν καὶ ἀκμαῖον ἀφαιρεῖ. Τοιγαροῦν ὁ μὲν βίος αὐτοῦ τοιοῦτος ἥ τε τύχη καὶ τὸ κλέος γεγένηται, οἷα μηδεμίαν δέξασθαι προςαγωγήν· τὴν δὲ τοῦ θανάτου αἴσθησιν τὸ ταχὺ καὶ ἀκαριαῖον ἔκλειψιν. ὁποῖος δ' ἄρα τουτουῒ τοῦ θανάτου τρόπος ὑπῆρξεν, ἔργον ἐστὶν εἰπεῖν· ὅ,τι δ' αὖ δι' ὑποψίας ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, ὑμεῖς ὁρᾶτε. Τοῦτο μέντοι ἐπ' ἀληθείας λέγειν ἔξεστιν, ὅτι Ποπλίῳ Σκηπίωνι ἐκ τῶν πολλῶν ἡμερῶν, ἃς παρὰ πάντα τὸν βίον ἐπιφανεστάτας καὶ ποθεινοτάτας εἶδεν, ἐπισημοτάτη ἀνέτειλεν ἐκείνη, καθ' ἣν τῆς βουλῆς

---

11 καταστρεψάμενος — τρόπων] Non recte redditum est *de moribus facillimis: facilis* i. q. εὔκολος, *facilitas morum* i. q. εὐκολία τῶν τρόπων — εὐπροςηγορία — φιλοπροςηγορία. Rectius κατατρέψας.

Ἀλλὰ τάδε γνώριμα] *Haec nota sunt vobis:* optt. Edd. *Nota sunt vobis.*

εἰ καὶ βαρὺ οὐκ ἔστι] Corr. μή. De εἰ — οὐ vd. Pflugk. ad Eurip. Med. v. 88. Bernhardy wiss. Syntax p. 386.

διαλέξασθαι] Διαλεχθῆναι erat dicendum: διαλέξασθαι ap. Homer i. q. *reputare, perpendere* vd. Buttm. Lexil. Vol. II. p. 90., apud Memn. in Phot. Myriob. p. 237. Polyaen. III, 9. 40. i. q. *colloqui*, vd. Poppon. de Graec. verb. med. etc. in Seebod. Archiv. 1829. nr. 59. p. 234. Sic infra Cap. 5, 17. διαλέξονται hac significatione exstat.

Digitized by Google

ἀφεθείσης ὑπό τε τῶν συγκλητικῶν πατέρων καὶ τοῦ παντὸς
Ῥωμαίων δήμου τῶν τε συμμάχων καὶ τῶν Λατίνων τῇ προ-
τεραίᾳ τῆς τελευτῆς οἴκαδε προεπέμπετο περὶ δείλην ὀψίαν,
ὥςτε ἀφ' οὕτως ὑψηλοῦ τῆς τιμῆς βαθμοῦ εἰς οὐρανὸν μᾶλ-
λον δοκεῖν ἢ εἰς ᾅδου μετασταθῆναι.

IV. Οὐ γάρ ἔγωγε τούτοις συγκαθείμην ἄν, οἳ τὰ τοιαῦτα 13
ἔναγχος ἤρξαντο διαθρυλλεῖν, ὅτι αὐταῖς ταῖς ψυχαῖς ἀποθνή-
σκει τὰ σώματα καὶ ὡς ἅπαντα συναφανίζεται τῷ θανάτῳ.
Ἀμέλει πλέον παρ' ἐμοὶ δύναται ἡ τῶν παλαιῶν αὐθεντία, εἴτε
τῶν ἡμετέρων προγόνων, οἵτινες οὕτω σεμνὰ τὰ ὅσια τοῖς νε-
κροῖς ἀπένειμαν, οὐκ ἂν τοῦτο ποιήσαντες, εἰ μηδὲν αὐτοῖς
προςήκειν ᾤοντο· εἴτε τῶν χώραν τήνδε πάλαι κατασχόντων
καὶ τὴν μεγάλην λεγομένην Ἑλλάδα (τὴν νυνὶ μὲν ἀνάστατον
γεγενημένην, τηνικαῦτα δ' ἀκμάζουσαν) τοῖς σφῶν διδάγμασι
καὶ παραγγέλμασι καταρτισάντων· εἴτ' ἐκείνου, ὃν ἀνεῖλεν ὁ
θεὸς τῶν πάντων εἶναι σοφώτατον, ὃς οὐχὶ τοτὲ μὲν τοῦτο,
τοτὲ δ' ἄλλο, ὡς τὰ πολλά, τὸ δ' αὐτὸ ἔλεγεν ἀεί, θείας εἶναι
τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς καί ταύταις μετὰ τὸ τοῦ σώματος
ἀπαλλαγῆναι τὴν εἰς οὐρανὸν ἐπάνοδον ἀναπεπτάσθαι καὶ τὴν
αὐτὴν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἄριστα καὶ δικαιότατα βεβιωκότων εὐχε-
ρεστάτην οὖσαν. Ὅπερ καὶ τῷ Σκηπίωνι ξυνεδόκει, ὅςτις οἱο- 14
νεὶ προμαντευόμενος πρὸ ὀλίγων πάνυ τοῦ θανάτου ἡμερῶν,
τοῦ τε Φίλου καὶ Μανιλίου καὶ πολλῶν ἑτέρων παρόντων καὶ
ἀμφοῖν ἡμῶν, ὦ Σκαιόλα, παραγενομένων, τρεῖς ὅλας ἡμέ-
ρας περὶ τῆς πολιτείας διελέχθη. καὶ αὕτη σχεδὸν ἡ διατριβὴ
εἰς τὸν περὶ τῆς τῶν ψυχῶν ἀθανασίας λόγον ἐτελεύτησε· καθὰ
νύκτωρ ἀναπαυόμενος ἔφη κατ' ὄναρ ἀκηκοέναι λέγοντος Ἀφρι-
κανοῦ. Εἰ μὲν δὴ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὡς τῶν ἀρίστων
ἑκάστου τὴν ψυχὴν ἐν τῷ θανάτῳ ῥᾷστα οἷον ἐκ φυλακῆς καὶ
δεσμῶν τοῦ σώματος ἀφίπτασθαι· τίνι ποτ' εὐκολωτέραν
ἡγησόμεθα γενέσθαι ἢ τῷ Σκηπίωνι τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς
ἀναδρομήν; Οὐκοῦν τοιαύτῃ τῇ συντυχίᾳ τἀνδρὸς ἐποδύρε-
σθαι δέδοικα μὴ φθονοῦντος μᾶλλον ἢ φιλοῦντος εἴη. Εἰ
δ' αὖ τῆς ἀληθείας ἔχεται μᾶλλον τὸ τῶν τε ψυχῶν καὶ τῶν

καὶ — προεπέμπετο] Expressa est lectio *populo Romano*, *sociis* 12
et Latinis in plerisq. Edd. vd. Beier. Orell.; *populi Romani sociis*
Gernh. Pro *προεπέμπετο* scribendum erat *προὐπέμφθη* i. e. *re-
ductus est*.

Cap. IV. *συγκαθείμην*] Quum ap. Cic. sit *assentior*, Petavius 13
aut minus recte *συγκαθίεσθαι* pro *συγκατατίθεσθαι* usurpavit,
aut *συγκαθείμην* est mendum typographicum pro *συγκαταθείμην*.

ἤρξαντο διαθρυλλεῖν] *Disserere* ap. Cic. i. q. *διαλέγεσθαι — δια-
λογίζεσθαι*. Pro Infinitivo erat ponendum Partic.

ὡς τὰ πολλά] *Ut in plerisque* Beier. Orell. *ut plerique* Gernh.

τοτέ — ἔλεγεν ἀεί] *Dicebat* omis. Beier. Orell.; Petav. bis *τότε*.

σωμάτων ἕνα φάναι καὶ τὸν αὐτὸν ὄλεθρον εἶναι καὶ μηδεμίαν παραμένειν αἴσθησιν· ἀκόλουθόν ἐστιν, ὥςπερ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ κακὸν προςεῖναι μηδέν. Τῆς γὰρ αἰσθήσεως ἀνῃρημένης παραπλήσιόν τι γίνεται, ὡςανεὶ ἁπλῶς οὐκ ἐγεννήθη ποτέ· καίτοι γεννηθῆναι ἡμεῖς τε χαίρομεν ἐκεῖ-
15 νον ἥ τε πόλις, μέχρις οὗ ἂν περιέσται, χαρήσεται. Τούτων δὴ ἕνεκα τὰ μὲν κατ' αὐτόν, καθάπερ ἔφην, ὡς βέλτιστα διατέθειται· τὰ δὲ κατ' ἐμὲ ἀτοπώτερόν πως, ὃν εὐλογώτερον ἦν δήπου εἰς τὸν βίον παρελθόντα πρότερον καὶ τούτου πρότερον ἀπελθεῖν. Ὅμως μέντοι τῆς ἡμετέρας φιλίας οὕτως ἀπολαύω, ὡς εὐδαιμόνως ζῆσαι δοκεῖν, ὅτι τῷ Σκηπίωνι συνέζησα, πρὸς ὃν ἐγὼ τὰς ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων φροντίδας ἐμεριζόμην, καὶ τῆς οἰκίας αὐτῷ καὶ στρατείας ἐκοινώνουν, καὶ ὃ πᾶσαν συνέχει τὴν τῆς φιλίας δύναμιν θαυμαστή τις ἀλλήλων μεταξὺ τῶν θελημάτων καὶ ἐπιτηδευμάτων καὶ γνωμῶν ἡ συμφωνία προςῆν. Τούτου δὴ χάριν οὐ τοσοῦτον αὕτη ἐμὲ τῆς σοφίας ἡ φήμη, ἣν ἄρτι ὁ Φάννιος ἔλεγεν, εὐφραίνει, καὶ ταῦτα ψευδὴς οὖσα, ὅσον ἀείμνηστον ἐλπίζειν ἔσεσθαι τὴν ἡμετέραν φιλίαν, ὃ καὶ ἐμοὶ παρὰ τοῦτο μᾶλλον καταθύμιον ὑπάρχει, ὅτι ἐξ ἁπάντων αἰώνων μόλις τρία ζεύγη ἢ τέσσαρά που τῶν φίλων ἀπομνημονεύονται· καθὸ δηλονότι καὶ τὴν τοῦ Σκηπίωνος καὶ Λαιλίου φιλίαν ἐλπίζειν ἔπεισί μοι γνωρίμην ἂν τοῖς ὕστερον γενέσθαι.

16 ΦΑΝΝΙΟΣ. Τοῦτο μέν, ὦ Λαίλιε, ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν· ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς φιλίας ἐμνήσθης καὶ ἄλλως δὲ σχολὴν ἄγομεν, κεχαρισμένον ἐμοὶ μάλα τι ποιήσεις, ὡς δ' ἐλπίζω καὶ τουτῳῒ τῷ Σκαιόλᾳ, εἰ, καθάπερ περὶ τῶν λοιπῶν εἴωθας, περὶ ὧν ἄν σέ τις ἀνερωτᾷ, οὕτω καὶ περὶ τῆς φιλίας λέγειν ἐθελήσειας, ὅπως τε φρονεῖς, καὶ ὁποίαν γνώμην ἔχεις, καὶ εἴ τι καὶ ἐπιτάττειν ἀξιοῖς. ΣΚΑΙΟΛΑΣ. Ἀλλ' ἔμοιγε ἥδιστον ἂν εἴη τοῦτο· κἀμοῦ δὲ περὶ τῶν αὐτῶν μέλλοντός σοι λόγον προςφέρειν, ἔφθασεν ὁ Φάννιος. Οὐκοῦν ἀμφοτέροις ἡμῖν εὖ μάλα χαριῇ.

17 V. ΛΑΙΛΙΟΣ. Ἀλλ' οὐκ ἂν τὸ πείθεσθαι ὑμῖν ἐβαρυνόμην, εἰ ἐπεποίθειν ἐμαυτῷ. Καὶ γὰρ ἄξιόν τέ ἐστι τὸ πρᾶγμα καὶ ἡμεῖς γε, ὡς ὁ Φάννιος εἶπε, σχολάζομεν. Ἀλλὰ τίς εἰμι ἔγωγε; ἢ τίς τοῦ λόγου δύναμις ἔνεστιν ἐμοί; Τῶν λογίων ἔθος ἐστὶ τοῦτο, μάλιστα δ' Ἑλλήνων, ὡς προτίθεσθαι αὐτοσχεδίως ὁτιοῦν αὐτοῖς, περὶ οὗ αὐτοσχεδιάζοντες μάλα διαλέξονται. Μέγα δὴ ἔργον τοῦτο καὶ οὐκ

---

14 χαρήσεται] Χαιρήσω apud Atticos in usu. Vd. Matth. Gr. Vol. I. §. 255.

15 ζῆσαι — συνέζησα] Attici Aor. II. verb. βιοῦν usurpant. γνωρίμην] Corr. γνώριμον pro mendoso γνωρίμην.

Digitized by Google

ὀλίγης ἀσκήσεως δεόμενον. Ὅσα τοίνυν περὶ τῆς φιλίας λέ-
γεσθαι οἷά τέ ἐστι, παρὰ τῶν ἐπαγγελλομένων τὰ τοιαῦτα αἰτη-
τέον ὑμῖν. ἐγὼ δὲ παρακελεύεσθαι μόνον ὑμῖν δύναμαι εἰς
τὸ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων φιλίαν προτιμᾶν· οὐδὲν γὰρ οὕ-
τως ἁρμόζον ἐστὶ τῇ φύσει, οὔτ' ἐπιτήδειον οὕτω εἴτε πρὸς
τὰς τοῦ βίου εὐπραξίας εἴτ' οὖν κακοπραξίας. Ἀλλὰ τὸ μὲν 18
πρῶτον οὕτω φρονῶ, οὐκ ἄλλως ἢ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν τὴν
φιλίαν εἶναι δύνασθαι· οὐδὲ ταῦτά μοι πρὸς ἀκρίβειαν ἐξετά-
ζειν πρόκειται νῦν, καθάπερ τοῖς περὶ τῶνδε λεπτολογεῖν ἐπι-
βαλομένοις, τάχα μὲν ἀληθῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον
οὐχ ἱκανῶς. οὐδένα γὰρ ἄνδρα φασὶν ἀγαθὸν εἶναι εἰ μὴ σο-
φόν. Ἔστω δὴ οὕτως· ἀλλ' ἐκείνην νοοῦσι τὴν σοφίαν, ἧς
οὐδείς πω θνητὸς ἐπέτυχεν· ἡμεῖς δὲ τὰ ἐν χρήσει κοινῇ καὶ
βίῳ ἐπιπολάζοντα, οὐ τὰ ὀνειροπολούμενα καὶ δι' εὐχῆς ὄντα
μόνης ἐλπίζειν ὀφείλομεν. Ἀμέλει οὐκ ἐγώ ποτε Γάϊον Φα-
βρίκιον καὶ Μάνιον Κούριον καὶ Τίτον Κορουγκανόν, τοὺς
ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐπικριθέντας σοφούς, ὡς πρὸς
τὸν ἐκείνων κανόνα φαίην ἂν σοφοὺς ὑπάρξαι. Οὐκοῦν αὐτοὶ
ἑαυτοῖς ἐχέτωσαν τὸ ἐπίφθονον τόδε καὶ ἄσημον ὄνομα τῆς
σοφίας· κἀκείνους ἡμῖν συγχωρείτωσαν ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέ-
σθαι. Ἀλλ' οὐ τοῦτο δοῖεν ἄν· ἀρνήσονται δὲ μὴ ἑτέρῳ μη-
δενὶ πλὴν τοῦ σοφοῦ παραχωρεῖσθαι δεῖν. Τούτου γοῦν πέρι
ἐν τύπῳ διορίσωμεν. Τοὺς δ' οὕτως ἀναστρεφομένους καὶ 19
βιοῦντας, ὡς τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ καλοκἀγαθίαν καὶ εὐγνω-
μοσύνην καὶ ἐλευθερίαν ὑπὸ πάντων δοκιμάζεσθαι, μηδε-
μίαν τ' αὖ ἐκείνων ἐπιθυμίαν ἢ ἀκολασίαν ἢ θρασύτητα
καταγνωσθῆναι, προσεῖναι δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὸ τῶν τρόπων
εὐσταθές, οἷοί περ ἦσαν οἱ μικρῷ πρότερον ὀνομασθέντες·
τούτους ἄντικρυς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ὡς τότε διεφημίζοντο, καὶ
δὴ χρῆναι λέγειν ὁμολογῶμεν, ἐπειδή, καθόσον ἀνθρώπῳ δυ-
νατόν, τῇ φύσει παρακολουθοῦσι, βελτίστῃ βίου τοῦ ὀρθῶς
ἔχοντος ἡγεμόνι. Ὧδε γάρ πως κατανοεῖν μοι δοκῶ, οὕτως

Cap. V. *κακοπραξίας*] Non est vocabulum Graecum, sed *κακο-* 17
πραγία: at *εὐπραγία* et *εὐπραξία* in usu sunt. Supra Petav. ὅ, τι οὖν.
ἐλπίζειν ὀφείλομεν] *Sperare* lect. deterior pro vulg. *spectare*. 18
Τίτον Κορουγκανόν] Secutus est scripturam malam *Coruncanum* pro *Coruncanium* vd. annotat. mea ad Caton. Mai. Cap. 6.

Τούτου — διορίσωμεν] Non expressa sunt verba *ut aiunt*, quae Beierus, quum in Cod. Oxon. *η* et Lips. *α*. omittantur, uncis inclusit. Recte Petavius interpretatus est verba *agamus pingui Minerva ἐν τύπῳ διορίσωμεν* (vd. de locutionibus *ἐν τύπῳ εἰπεῖν* Ast. ad Plat. Polit. p. 473. *λέγειν* etc. Steph. Thes. L. Gr. T. IV. p. 1691.); nam h. l. *pingui Minerva* interprete Gernhardo est non subtili ac spinosa disputatione, sed ad vulgarem opinionem et populari oratione.

δοκῶ] Correxi pro *δωκῶ*. 19

ἡμᾶς πεφυκέναι, ὡς πάντων μεταξὺ ἑταιρείαν ἐνυπάρχειν τινά, καὶ ταύτῃ μείζονα, ᾗ ἐγγυτέρω τις προςήκει. Ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστι τοὺς πολίτας προκρίνεσθαι δεῖν τῶν ξένων, καὶ τῶν ἀλλοτρίων τοὺς οἰκείους· ἐπειδὴ ξὺν τούτοις τὴν φιλίαν ἡ φύσις ἀπέτεκεν· οὐ μέντοι ἱκανὸν αὕτη τὸ βέβαιον ἔχει. ἡ γὰρ φιλία τῆς οἰκειότητος κατὰ τοῦτο διενήνοχεν, ὅτι τῆς μὲν οἰκειότητος ἐνδέχεται χωρίζεσθαι τὴν εὔνοιαν, τῆς δὲ φιλίας οὐκ ἔνι· δῆλον γὰρ ὅτι περιῃρημένης τῆς εὐνοίας οἴχεται τὸ τῆς
20 φιλίας ὄνομα, μένει δὲ τὸ τῆς οἰκειότητος. Ὁπόση δὲ τῆς φιλίας ἐστὶ δύναμις, ἐντεῦθεν μάλιστα καταμανθάνειν ἔξεστιν, ὅτι ἐξ ἀπείρου καὶ οὐχ ὡρισμένης τινὸς ἑταιρείας τοῦ γένους ἀνθρωπίνου, ἣν ἡ φύσις αὐτὴ συνέστησεν, οὕτω συνῄρηται τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὸ στενὸν περιέστη, ὡς πᾶσαν τὴν ἀγάπην ἢ δυεῖν μεταξὺ ἢ ὀλίγων συνάπτεσθαι.

VI. Ἔστι δὲ ἄλλο μηδὲν ἡ φιλία πλὴν ἁπάντων τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μετ' εὐνοίας καὶ ἀγάπης ἡ μεγίστη συμφωνία· ἧς οὐκ οἶδ' ὅ, τι βέλτιον, μόνης ἐξαιρομένης τῆς σοφίας, ὑπὸ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δεδώρηται. Οἱ μέν τινες προτιμῶσι τὸν πλοῦτον, ἄλλοι δὲ τὴν εὐεξίαν, ἕτεροι δ' αὖ τὴν δύναμιν, οἱ δὲ τὰς τιμάς, οἱ δὲ πολλοὶ τὰς ἡδονάς. Ἀλλὰ τὸ ἔσχατον τουτὶ τῶν κτηνῶν ἐστι μᾶλλον ἴδιον, τὰ δὲ πρὸ αὐτοῦ εὐμετάπτωτα τυγχάνει ὄντα καὶ ἀστάθμητα, οὐ τοσοῦτον ἐν τῇ ἡμῶν εὐβουλίᾳ, ὅσον ἐν τῷ προπετεῖ τῆς τύχης καὶ ἀγχιστρόφῳ κείμενα. Οἱ δὲ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον ἐν τῇ ἀρετῇ τιθέμενοι κάλλιστα μὲν οὗτοι φιλοσοφοῦσι· πλὴν ἡ αὐτὴ τὴν φιλίαν ἀρετὴ γεννᾶν οἶδε καὶ συγκροτεῖν·
21 οὐδὲ γὰρ ἀρετῆς δίχα συστῆναι τὴν φιλίαν ἐνδέχεται. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀρετὴν δὴ ταύτην ἐκ τῆς τοῦ βίου συνηθείας καὶ τῆς ἐπιχωριαζούσης παρ' ἡμῖν λέξεως ἐξηγώμεθα· μήτ' αὐτήν, καθὼ τῶν ἐλλογίμων τινές, τῇ τῶν ῥημάτων σεμνότητι μετρεῖν ἀξιῶ-

---

ὑπὸ πάντων δοκιμάζεσθαι] Apud Ciceronem non est ὑπὸ πάντων.

20 *Ὁπόση δὲ τῆς φιλίας κτλ.*] Aristot. Eth. VIII, 7. *Πολλοῖς δ' εἶναι φίλον κατὰ τὴν φιλίαν οὐκ ἐνδέχεται, ὥςπερ οὐδ' ἐρᾶν πολλῶν ἅμα.* IX, 10. *Οὐ γίγνονται γὰρ φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικὴν φιλίαν· αἱ δ' ὑμνούμεναι ἐν δυσὶ λέγονται.* Correxi *συνέστησεν* pr. *συνέστησαν*.

Cap. VI. *Ἔστι — μηδέν*] Corr. *οὐδέν*.

οἱ δὲ πολλοί] *Πολλοὶ δὲ* erat dicendum: differunt enim *οἱ πολλοί* et *πολλοί* vd. Passov. Lex. Vol. II. p. 513. f). Matth. Gr. gr. Vol. II. §. 266.

τὰ δὲ πρὸ αὐτοῦ] *Illa autem superiora* interpretare *τὰ δ' ἐπάνω — ὄπισθεν* vd. Lobeck. ad Phryn. p. 11.

τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον] *Summum bonum* a Stoicis dicitur *τὸ τέλος* vd. Tennemann. Gesch. d. Philos. Vol. IV. p. 78.

21 *ἀρετὴν δὴ ταύτην*] Apud Ciceronem tantum exstat *virtutem*: *τὴν* ante *ἀρετήν* erat addendum.

Digitized by Google

μεν· καὶ δῆτα ἄνδρας ἀγαθοὺς τοὺς ὑπὸ πάντων ἐγκρινομέ-
νους ἀριθμῶμεν, τοὺς Παύλους, Κάτωνας, Γάλλους, Σκη-
πίωνας, Φίλους· τοιούτοις γὰρ ὁ κοινὸς ἀρκεῖται βίος· ἐκεί-
νους δὲ παραλείπωμεν, οὓς πάντας οὐδαμοῦ ἂν εὑρεῖν ἔχοις.
Τοιούτων οὖν ἀνδρῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους φιλία τοσαύτας παρέ-
χει τὰς ὠφελείας, ὅσας οὐ δύναμαι τῷ λόγῳ περιλαβεῖν. Καὶ 22
ἵνα ἐντεῦθεν ἄρξωμαι, τίνι ποτὲ βιωτὸς ἂν ὁ βίος εἴη, ὥς φη-
σιν Ἔννιος, ὃς τῇ ἐξ ἀμοιβῆς εὐνοίᾳ φίλου τινὸς οὐκ ἐπανα-
παύεται; Τί γλύκιόν ἐστιν ἢ κτήσασθαί τινα, πρὸς ὃν ἐκφέ-
ροις ἂν ἀδεῶς ἅπαντα τῷ λόγῳ οὐχ᾽ ἧττον ἢ πρὸς ἑαυτόν;
Ποῦ δ᾽ ἂν εἴη τοσαύτη ἐν ταῖς εὐτυχίαις ἡδονή, μὴ παρόντος
τοῦ συνησθησομένου ταύταις ἐξ ἴσου σεαυτῷ; Τῶν δὲ δυστυ-
χιῶν ἦν ἂν χαλεπὸν ἀνέχεσθαι ἄνευ τοῦ κἂν βαρύτερόν σου ταύ-
τας ἐνεγκεῖν παρεσκευασμένου. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐπὶ μὲν τῶν
λοιπῶν, ὧν ὀρέγονται οἱ ἄνθρωποι, τὰ καθ᾽ ἕκαστα σχεδὸν
πρὸς ἕκαστ᾽ ἄττα συμφέρει μόνον· οἷον δὴ λέγω· ὁ πλοῦτος
πρὸς τὸ χρήσασθαι· ἡ περιουσία εἰς τὸ θεραπείας τυχεῖν· αἱ
τιμαὶ πρὸς τὸ εὐφημεῖσθαι· αἱ ἡδοναὶ πρὸς τὴν εὐφροσύνην·
ἡ ὑγίεια, ὅπως ἐκφεύγῃς τὴν ἀλγηδόνα καὶ τὸ σῶμα ἐνεργὸν
ἔχῃς· ἡ δὲ φιλία πολλὰς χρείας παρέχεται· ὅπῃ γὰρ ἂν σὺ
τραπῇ, πάρεστιν· οὐδεὶς αὐτὴν ἀποτειχίζει τόπος· οὐκ ἄκαι-
ρός ἐστί ποτε οὔτ᾽ ἀηδής. Οὔκουν ὕδατι οὐδὲ πυρί, ὥς
φασιν, χρώμεθ᾽ ἐπὶ πλέον ἢ φιλίᾳ. φιλίαν δ᾽ ὅταν λέγω,
οὐ τὴν δημώδη φημί, οὐδὲ τὴν μετρίαν, καίτοι σὺν ὠφελείᾳ
τέρψιν φέρουσαν καὶ αὐτήν, ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ τελείαν,
ὁποία τινῶν κομιδῇ εὐαριθμήτων γέγονε. Τάς τε γὰρ ἀγα-
θὰς τύχας ἡ φιλία λαμπροτέρας ποιεῖ καὶ τὰς ἐναντίας διὰ
τοῦ μερίζεσθαι καὶ κοινωνεῖν ἐλαφροτέρας.

VII. Ἐκ πολλῶν μέντοι καὶ μεγίστων ὀνήσεων, ἃς ἡ φι- 23
λία χορηγεῖν εἴωθε, περὶ πλείστου ποιητέα ἐστὶν ἥδε, ὅτι χρη-
στὴν ἐλπίδα εἰς ὕστερον ὑποφαίνει οὔτε καθυφίεσθαι τὸν θυ-
μὸν ἐᾷ καὶ ἀποκάμνειν. Ὁ γὰρ εἰς τὸν ἀληθινὸν φίλον ὁρῶν
οἷον ἑαυτοῦ παράδειγμα θεωρεῖ. Τοιγαροῦν καὶ ἀπόντες πάρ-
εισι καὶ ἐνδεεῖς ὄντες πλεονάζουσι καὶ ἀσθενοῦντες ἐῤῥω-
μένοι εἰσὶ καὶ (ὃ τῷ λόγῳ δυσχερέστερόν ἐστι) ζῶσιν ἀποθα-
νόντες. Τοσαύτη γοῦν ἐκείνοις τιμὴ καὶ μνήμη καὶ πόθος τῶν
φίλων παρέπεται. ὅθεν κἀκείνων μακαριστὸς ὁ θάνατος καὶ
τούτων ὁ βίος ἐπαίνου ἄξιος δοκεῖ. Ἐὰν δ᾽ ἄρα τις ἐκ τῆς

Ποῦ — ἡδονή] Secutus est Petav. lectionem *qui* a Beiero quo- 22
que receptam, quem vide; alii, ut Gernhard. Orell., *quis*.

περιουσία] *Opes* h. l. non sunt divitiae, sed potentia, auctoritas et gratia, i. e. *δύναμις — ἀξίωμα*.

Cap. VII. *Ὁ γὰρ — ὁρῶν*] Secutus est Petav. lect. *verum ete- 23
nim*; Gernh. *verum etiam*, recte Beierus et Orell. *verum enim*. *Intueri* h. l. i. q. *ἀποβλέπειν*. Infra post *δοκεῖ* erata ddendum *εἶναι*.

τῶν ὄντων φύσεως τὴν κατ' εὔνοιαν συνάφειαν ἐξαιρῇ· μηδε-
μία μήτ' οἰκία μήτε πόλις στῆναι δυνήσεται, ἀλλ' οὐδ' ἡ
γεωργία παραμενεῖ. Τοῦτο δ' ἤν τις οὔπω ξυνίεναι οἷός τε
ᾖ, ὅσην ἔχει δυνάμιν ἡ φιλία καὶ ὁμόνοια, ἐκ τῶν στάσεων
καὶ διχονοιῶν ἔστι καταγινώσκειν. Τίς γὰρ οὕτω καλῶς ἐρη-
ρεισμένος οἶκος ἢ ἀσφαλὴς οὕτω πόλις, ἣ μὴ δι' ἀπεχθειῶν
καὶ διαφωνιῶν πρόῤῥιζος ἂν ἀνατραπῇ; Ἔνθεν, ὅσον ἐν τῇ
24 φιλίᾳ τἀγαθὸν ἔνεστι, ῥᾴδιον ἂν εἴη διακρίνειν. Ἀκραγαντῖ-
νον μὲν οὖν τινά φασι λόγιον ἄνδρα δι' ἑλληνικῶν ἐπῶν
μαντεύσασθαι, πάντα τὰ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ
συνεστῶτα καὶ κινούμενα ὑπό τε τῆς φιλίας εἰς ἓν συνάγεσθαι,
καὶ ὑπὸ τοῦ νείκους διασκεδάννυσθαι. Καὶ τοῦτο δὴ πάντες
ξυνιᾶσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ πιστοῦνται οἷς πράττουσιν. Αὐ-
τίκα γάρ, εἴ τι φίλου κατόρθωμα παρεισάγεται, ἐν ᾧ τοὺς κιν-
δύνους ὑποστῆναι ἢ τούτων συμμετέχειν τινί· τίς οὐχὶ διὰ
τῆς γενομένης εὐφημίας ἄγει τὸ πραχθέν; Οἷαι διὰ τῶν ἑδω-
λίων ἀναβοήσεις πρώην ἐχώρουν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ξένου ἐμοῦ
καὶ φίλου Μάρκου τοῦ Πακουίου, ὅτε δρᾶμα νέον ἐδιδάσκετο,
ἡνίκα βασιλέως ἀγνοοῦντος, ὁπότερος ἦν ἀμφοῖν ὁ Ὀρέστης,
ὁ μὲν Πυλάδης Ὀρέστης εἶναι διισχυρίζετο, ὅπως ἀντ' αὐτοῦ
κτείνοιτο, ὁ δ' Ὀρέστης, ὥσπερ καὶ ἦν ἀληθῶς, Ὀρέστην ἑαυ-
τὸν διετέλει φάσκων εἶναι! Οἱ δὲ θεαταὶ ἑστῶτες ἐκρότουν ἐπὶ
τῷ μηδέποτε γενομένῳ πράγματι. Τί γοῦν οἰώμεθ' ἂν ἐπ' ἀλη-
θεῖ πράξειν αὐτούς; Τότε ῥᾳδίως ἡ φύσις αὐτὴ τὴν ἑαυτῆς
ἰσχὺν ἐνεδείκνυ, ὁπόταν οἱ ἄνθρωποι, ὃ δι' ἑαυτῶν πράττειν
οὐκ ἠδύναντο, τοῦτο καλῶς πράττεσθαι ἐφ' ἑτέρου ἔκρινον.
Μέχρι τούτου περὶ τῆς φιλίας ὅ, τι περ ἐφρόνουν μάλιστα, δι-
εξελθεῖν μοι δοκῶ. Εἰ δὲ πέρα τῶν εἰρημένων λοιπόν τί ἐστι
(πολλὰ δ' εἶναι νομίζω)· παρὰ τῶν διαλέγεσθαι περὶ τῶν τοιού-
των ἐπαγγελλομένων, εἰ δοκεῖ ὑμῖν, ἐπιζητεῖτε. ΦΑΝ-
25 ΝΙΟΣ. Ἀλλ' ἡμεῖς γε παρά σου μᾶλλον. καίτοι πολλάκις κἀ-
κείνους ᾐτησάμην· καὶ οὐκ ἀηδῶς μὲν ἤκουσα· πλὴν ἑτέρας τι-

ὅσον — τἀγαθόν] *Quantum boni*, scribe ὅσον — ἀγαθόν.

24 Ἀκραγαντῖνον — ἐπῶν] Empedoclis Agrigentini versus sunt ap. Sext. Empir. adv. Phys. IX, 10.

> Πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ ἠέρος ἤπιον ὕψος
> Νεῖκός τ' οὐλόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἁπάντῃ,
> Καὶ φιλότης μετὰ τοῖσιν ἴσον μῆκός τε πλάτος τε.

ἐνεδείκνυ] Vd. nos de hac forma Imperf. ad Cic. Somn. Scip. Cap. 2

ὁπόταν — ἔκρινον] Ὁπότε erat scribendum.

εἰ δοκεῖ ὑμῖν] Vulgo *si videbitur*, sed Petav. secutus est lect. *si videtur.*

25 παρά σου] Παρὰ σοῦ erat exhibendum vd. Matth. Gr. Vol. I. p. 87.; aliter statuit ib. Reisig. Coniect. in Aristoph. p. 56.

νὸς δεόμεθα τῆς τοῦ σοῦ λόγου κατασκευῆς. *ΣΚΑΙΟΛΑΣ.* Μᾶλλον μὲν οὖν οὕτως ἂν φαίης, ὦ Φάννιε, εἰ πρώην εἰς τοὺς Σκηπίωνος κήπους παρεγένου, ὁπηνίκα περὶ τῆς πολιτείας διατριβή τις γέγονεν. Οἷος τότε τῆς δικαιοσύνης συνήγορος πέφηνε πρὸς τὸν ἀκριβῆ τοῦ Φίλου λόγον ἀντιταττόμενος! *ΦΑΝΝΙΟΣ.* Οὐ γὰρ ἔργον ἦν δῆτα τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρὶ ὑπὲρ δικαιοσύνης ἀπολογήσασθαι. *ΣΚΑΙΟΛΑΣ.* Τί γοῦν ὑπὲρ φιλίας; πῶς οὐκ εὔκολον ἔσται τούτῳ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὃς τοῦδε ἕνεκεν, ὅτι μετὰ τῆς ἐνδεχομένης πίστεως καὶ καρτερίας καὶ δικαιοσύνης ἐκείνης ἀντιπεποίηται, εἰς ὑπερφυῆ τινα παρὰ πᾶσιν ἔφθασεν εὐδοξίαν;

VIII. *ΛΑΙΛΙΟΣ.* Ἀλλὰ τοῦτο ἄντικρύς ἐστιν ἀνάγ- 26
κην προσάγειν. Τί γὰρ διαφέρει, ὁποῖον ἐμὲ βιάζεσθε τρόπον; βιάζεσθε μὲν οὖν. Καὶ γὰρ πρὸς τὰς τῶν γαμβρῶν σπουδάς, μάλιστα δὲ περὶ καλόν τι γενομένας, ἀντιτείνειν οὐ μόνον χαλεπόν ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ δίκαιον. Ἐμοὶ τοίνυν τὰ περὶ τῆς φιλίας πλειστάκις ἐνθυμουμένῳ πρὸ πάντων ἐκεῖνο σκέπτεσθαι δεῖν ἐπῆλθε, πότερον διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἔνδειαν ἐξ ἀρχῆς ἐπόθησαν οἱ ἄνθρωποι τὴν φιλίαν, ὅπως διδόντες καὶ δεξάμενοι παρ' ἀλλήλων τὰς εὐεργεσίας τοὔθ' ἕκαστός τις, ὃ μὴ δι' ἑαυτοῦ πάντως ἠδύνατο, παρ' ἑτέρου λαβὼν ἔχοι καὶ ἐν μέρει ἀντιδιδῴη· πότερον δὲ μᾶλλον ἴδιον μὲν ἐστι καὶ τοῦτο τῆς φιλίας· οὐ μὴν ἀλλὰ πρεσβυτέρα καὶ καλλίων παρὰ πολὺ καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως προσεχέστερον ὡρμημένη αἰτία τις ὕπεστιν. Τὸ γὰρ φιλεῖν, ὅθεν ὀνομάζεται ἡ φιλία, εἰς τὴν τῆς εὐνοίας σύζευξιν προηγεῖται. Τὰς μὲν γὰρ ὠφελείας ὡς τὰ πολλὰ κἂν ἀπ' ἐκείνων καρπώσασθαι δυνατόν, οἵτινες προσποιήσει φιλίας θεραπεύονται καὶ δι' αἰδοῦς ἄγονται τοῦ καιροῦ ἕνεκα·

Ἀλλ' ἡμεῖς — κατασκευῆς] Expressa est lectio Orellio quoque probata: *Nos autem a te potius: quanquam etiam ab istis quaesivi saepe, et audivi non invitus equidem: sed aliud quoddam expetimus filum orationis tuae.* Gernhardus: *— potius: — audivi: non invitus equidem, sed aliud quoddam est filum orationis.* Beierus: *Nos autem a te potius. Quamquam etiam ab istis saepe quaesivi; et audivi non invitus equidem. Sed aliud quoddam filum orationis tuae.*

ὑπερφυῆ] Apud Atticos horum Adiectivv. Accusativus fere terminatur in $\bar{\alpha}$, licet terminationis in $\tilde{\eta}$ exempla apud optimos scriptores reperiantur vd. Matth. Gr. Vol. I. §. 113. not. 1. Bornem. ad Xen. Memor. 1, 6, 13.

Cap. VIII. *ὁποῖον — τρόπον*] *Qua me ratione cogatis*, sic 26
Beier. Orell. *qua me rogatione* Gernh.

ἀντιδιδῴη] De hac forma deteriore scriptoribus posterioribus usitata pro *ἀντιδιδοίη* cf. Buttmann. Gr. ampl. T. I. p. 526. Lobeck. ad Phryn. p. 343. accuratissime exponentem.

ἐν τῇ φιλίᾳ δὲ οὐδὲν ἔνεστι πλαστὸν οὔτε προςποιητόν· πᾶν
27 δὲ τὸ αὐτῇ προςὸν ἀληθινόν τε καὶ ἑκούσιον ὑπάρχει. Διὸ ἀπὸ τῆς φύσεως μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῆς ἐνδείας ἐμοὶ προελθεῖν ἡ φιλία δοκεῖ διά τε ψυχικῆς προςβολῆς μετὰ καὶ ἀγαπητικῆς τινος διαθέσεως θᾶττον ἢ διὰ τοιούτου τοῦ λογισμοῦ, ὁπόση ἐκεῖθεν ὠφέλεια μέλλει γενήσεσθαι. Ὃ δὴ κἂν τοῖς ἀλόγοις τισὶ ζώοις ὅπως ἔχει πάρεστιν ἰδεῖν, ἃ τὰ σφῶν ἔκγονα ἀγαπῶσιν οὕτως ἄχρι τινὸς καὶ ἀγαπῶνται ὑπ᾽ αὐτῶν, ὡς ῥαδίως εἶναι καταφανῆ τὴν ἐκείνων αἴσθησιν. Τοῦτο δ᾽ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ καταδηλότερον· πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐγγινομένης τοῖς τε τέκνοις καὶ τοῖς τεκοῦσι πρὸς ἀλλήλους στοργῆς, ἣ καὶ διαλύεσθαι εἰ μὴ δι᾽ ἄγους μυσαροῦ τινος οὐχὶ δύναται. ἔπειτα δέ, ὅταν φιλική τις ὁμοία διάθεσις ἐνεφύη, εἴ τινα που εὕροιμεν, οὗ τοῖς τρόποις καὶ τῇ φύσει προςαρμοζόμεθα, ὅτι φῶς ἐν αὐτῷ τι καλοκἀγαθίας καὶ ἀρετῆς ἐνορᾶν δοκοῦμεν.
28 Οὐδὲν γὰρ ἐρασμιώτερόν ἐστι τῆς ἀρετῆς· οὐδὲν πρὸς τὸ φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐπισπώμενον μᾶλλον· ἐπειδήπερ τῆς ἀρετῆς καὶ καλοκἀγαθίας ἕνεκα καὶ τῶν οὐδέποτε ὀφθέντων ἡμῖν ὅμως ἐρῶμεν. Τίς γοῦν Γαΐου Φαβρικίου ἢ Μανίου Κουρίου μὴ μετ᾽ ἀγάπης καὶ εὐνοίας τινὸς μνήμην ποιεῖται, κἂν μηδέποτ᾽ ἐκείνους ἰδών; τοὐναντίον δὲ τίς οὐ Ταρκύνιον τὸν Ὑπερήφανον ἢ Σπορίους ἄμφω τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Μέλιον μισεῖ; Πρὸς δύο στρατηγοὺς περὶ τῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀγὼν ἡμῖν ἐγένετο, Πύῤῥον καὶ Ἀννίβαν· καὶ θατέρου μὲν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ οὐκ ἀλλοτρίως εἰςέτι νῦν ἔχομεν· τὸν δ᾽ ἕτερον διὰ τὴν ἐκείνου ὠμότητα διὰ παντὸς ἡ πόλις ἥδε μισήσει.

---

27 πᾶν — προςόν] *Quidquid in ea est*, sic vulgo: *quicquid est* Beier. *quidquid est* Orell.

διά τε τῆς — θᾶττον] Non satis commode reddita sunt verba Ciceronis *applicatione animi*, quae locutio translata est a racemis vitis se admoventis ad ulmos, recte observante Beiero. Προςβολή est *incursus*, *accessus violentior*, *impetus*, *appulsus* vd. Lexica. *Applicare se* (vd. infra Cap. 9. 14. 21.) i. q. προςπλέκεσθαι — περιπλέκεσθαι — προςάπτειν αὐτόν — προςαρμόζειν αὐτόν. Pro θᾶττον i. e. *magis* corr. μᾶλλον.

ὅταν — ἐνεφύη] De Aor. II. Passiv. ἐφύην, quo Hippocrates et scriptores posteriores (Christiani quoque Lucas VIII, 6. 8.) usi sunt, vd. Buttmann. Gr. ampl. Vol. II. p. 252. De structura soloeca v. ὅταν c. Indic. supra iam monuimus.

28 Μανίου Κουρίου] Beierus auctoritate Cod. Lips. *a.*, in quo additum est *Coruncani*, post *M'. Curi* interposuit *Ti. Coruncani*, ut tres boni viri opponerentur totidem improbis. Mihi fides huius lectionis in Cod. chartaceo saec. XVI. suspecta videtur, item Orellio.

Μέλιον] scribe Μαίλιον. Vd. annot. ad Cat. cp. 16.

Digitized by Google

IX. Τοσαύτην οὖν ἐχούσης ἰσχὺν τῆς καλοκἀγαθίας, 29
ὥστε ταύτης κἂν τοῖς οὐδεπώποθ' ὁραθεῖσιν, ἢ καὶ ἐν τῷ πολεμίῳ, ὃ μεῖζον εἶναι δοκεῖ, ἡμᾶς ἐρασθῆναι· τί χρὴ θαυμάζειν, εἴ τι πάσχουσιν αἱ ψυχαί, ὅτε τούτων, οἷς ἂν συνάπτονται, τὴν ἀρετὴν καὶ χρηστότητα κατανοεῖν δοκοῦσι; Καίτοι κρατύνεται ἡ ἀγάπησις ἐξ ὧν ἢ εὐεργετήθη τις, ἢ τὴν ἑτέρου περὶ ἑαυτὸν ἐπέγνω σπουδήν, ἐὰν καὶ ἐπιμιξία προςγένοιτο. Τούτων οὖν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ κινήσει ψυχῆς καὶ φίλτρου προςτεθέντων, ὑπερβάλλον τι μέγεθος τῆς εὐνοίας ἐξάπτεται. Ἣν εἴ τις ἐξ ἀσθενείας ὁρμᾶσθαι οἴεται, ὅπως εἴη δηλαδή, δι' ἧς τοῦ ποθουμένου ἐφικέσθαι δυνηθῇ· ταπεινὴν ὄντως καὶ οὐχὶ γενναίαν, ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς φιλίας προβολὴν ἀπολείπει, ἣν ἐξ ἐνδείας καὶ πτωχείας φῦναι βούλεται. Εἰ δὴ οὕτως ἔχοι τὸ πρᾶγμα· ἀκόλουθον ἦν, ὅπως ἄν τις ἐλάχιστα κεχορηγημένον νομίζοι ἐκ πάντων ἑαυτόν, κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν φιλίαν ἐπιτηδειότατον εἶναι· ἀλλά τοι τοὐναντίον ἐστὶν ἀληθές. Ὅσῳ 30
γὰρ ἄν τις ἑαυτῷ μάλιστα πέποιθε καὶ τῇ ἀρετῇ τε καὶ σοφίᾳ μάλιστα περιπέφρακται, ὡς μηδενὸς ἐνδεᾶ γενέσθαι καὶ ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ ἑαυτοῦ κεῖσθαι νομίζειν· τόσῳ δὴ πρὸς τὸ μετιέναι τὰς φιλίας καὶ περιέπειν πάντων κράτιστα παρεσκεύασται. Τί γάρ; μῶν ὁ Ἀφρικανὸς ἐμοῦ ἐνδεῶς εἶχεν; οὐ μὲν οὖν, μὰ τὸν Ἡρακλέα· ἀλλ' οὐδ' ἐκείνου ἐδεόμην ἐγώ· ἐκ δὲ τοῦ τὴν αὐτοῦ θαυμάζειν ἀρετὴν ἐμέ, κἀκεῖνον δὲ ἔστιν ἥντινα περὶ τῶν ἐμῶν ὑπόληψιν λαβεῖν, ἐφίλησεν ἐμέ, καὶ ἡ συνήθεια τὴν εὔνοιαν ἐπηύξησεν. Ἀλλ' εἰ καὶ πολλαὶ καὶ μεγάλαι ὠφέλειαι ἐντεῦθεν ἠκολούθησαν· οὐ μέντοι ἐκ τῆς τούτων ἐλπίδος αἱ τοῦ φιλεῖν συνέστησαν ἀφορμαί. Καθάπερ γὰρ ἡμεῖς 31

IX. ὁραθεῖσιν] Hic Aoristus obtinet apud posteriores scriptores pro ὀφθεῖσιν. 29

ἐρασθῆναι] *Diligere* i. q. φιλεῖν vd. Passov. Lex. et Rost. Lex. Germ. Graec. s. *Lieben*.

οἷς ἂν συνάπτονται] Ἂν cum Indicativo Praesentis strui nequit vd. Matth. Gr. gr. Vol. II. §. 599. 2. e.; h. l. συνάπτοιντο Petavio erat scribendum, cum *quibuscum usu coniuncti esse possint* exhibeat pro vulgata *possunt*: omisit *usu*. Equidem convertendum censeo οἷς συνηθείᾳ συνάπτεσθαι δύνανται.

ἐὰν — προςγένοιτο] De hac soloeca constructione vd. nos supra. De sententia vd. Plutarch. de multit. amicor. Vol. VII. p. 290. Hutten.: ἡ ἀληθινὴ φιλία τρία ζητεῖ μάλιστα, τὴν ἀρετήν, ὡς καλόν, καὶ τὴν συνήθειαν, ὡς ἡδύ, καὶ τὴν χρείαν, ὡς ἀναγκαῖον.

προβολὴν — πτωχείας] *Ortus* apud Cic. non est προβολή, sed γένεσις. *Inopia et indigentia* i. q. ἔνδεια καὶ πενία. Πτωχεία est *mendicitas*. Vd. de hoc discrimine Stallb. ad Plat. Apolog. cp. 9. ed. Gothan.

Ὅσῳ γὰρ ἄν τις — πέποιθε] Ἂν et ob verba Latina et ob structuram cum Indicativo ferri nequit, sed eiiciendum est. 30

Καθάπερ — ἐλάχομεν] Petavius, recte, ut Beierus, verba Cice- 31

Digitized by Google

εὐεργετητικοὶ καὶ ἐλευθέριοί ἐσμεν, οὐχ ἵνα τὴν χάριν εἰςπράττωμεν (οὐδὲ γὰρ τὴν εὐεργεσίαν δανείζομεν), ἀλλ' ὅτι πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα τὸ ἐπιῤῥεπὲς ἐκ φύσεως ἐλάχομεν· οὕτω καὶ τῆς φιλίας οὐκ ἐλπίδι μισθοῦ δελεασθέντες, ἀλλ' ὅτι πᾶσα ἐκείνης ἡ ἀπόλαυσις ἐν αὐτῷ ἔνεστι τῷ ἀγαπᾶν, ἡγούμεθα ἀν-
32 τιποιεῖσθαι δεῖν ἡμῖν. Τοιγαροῦν τοῖς βοσκημάτων δίκην ἅπαντα πρὸς τὴν ἡδονὴν ἀναφέρουσιν ἡλίκον ὅσον διαφωνοῦμεν· καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. Οὐδὲν γὰρ ὑψηλὸν οὐδὲ μεγαλοπρεπὲς οὐδὲ θεῖον ἀναθεωρεῖν δύνανται οἱ πάντας τοὺς σφῶν λογισμοὺς πρὸς χαμαιπετὲς καὶ εὐκαταφρόνητον οὕτω πρᾶγμα καταβάλλοντες. Τούτους τοίνυν τοῦδε λόγου μακρὰν ἀφορίσωμεν· ἡμεῖς δ' ἐκεῖνο μᾶλλον γινώσκωμεν, ὑπὸ τῆς φύσεως γεννᾶσθαι τὴν φιλικὴν διάθεσιν καὶ εὐνοϊκὴν ἀγάπησιν, ὅταν ἡ καλοκἀγαθία πως ἐπισημαίνει· ἧς οἱ ἐφιέμενοι προςάπτουσι σφᾶς αὐτοὺς καὶ ἐγγυτέρω προσάγουσιν, ὅπως τῆς τε συνηθείας καὶ τῶν ἠθῶν ὄναιντο τούτου, ὃν φιλεῖν ἤρξαντο· καὶ ἐν τῷ ἐρᾶν ἴσοι καὶ ὅμοιοι τυγχάνοιεν, πρός τε τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πρὸς τὸ ἀπαιτεῖν προθυμότεροι, καὶ τοιαύτην πρὸς ἀλλήλους καλλίστην τὴν ἅμιλλαν ἐνστήσαιντο. Οὕτως ὑπερβαλλούσας τινὰς ὠφελείας ἀπὸ τῆς φιλίας καρπωσόμεθα· καὶ ταύτης ἡ γένεσις ἐκ τῆς φύσεως ἢ ἐκ τῆς ἐνδείας σεμνοτέρα τε καὶ ἀληθεστέρα ξυμβήσεται. Εἰ γὰρ τὰς φιλίας ξυνεκόλλα τὸ χρήσιμον, τὸ αὐτὸ μεταπεσὸν ἐκείνας ἂν διέλυεν. Ἐπειδὴ δ' ἀμετάπτωτος ἡ φύσις ἐστί, διὰ τοῦτο ἀΐδιοί εἰσιν αἱ ἀληθιναὶ φιλίαι. Τὴν μὲν οὖν γένεσιν τῆς φιλίας ἐκ τού-

---

ronis *neque enim beneficium feneramur* parenthesi inclusit, at Gernhardus et Orell. *neque enim beneficium feneramur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus.* Ceterum Petav. ἀλλ' ὅτι interpretatus est, quasi supplesset *quia* post *sed*, quod Ern. addendum est visum.

32 *Τοιγαροῦν — διαφωνοῦμεν*] Expressa est lectio *Ab iis — dissentimus:* optt. Edd. *At ii — dissentiunt.*

χαμαιπετὲς — καταβάλλοντες] De οὕτω a scriptoribus Graecis postposito, frequenter a Plutarcho, vd. Baehr. ad Plut. Philop. cp. 13. p. 48. Pro *καταβάλλοντες* ponendum erat *καταβαλόντες*, cum Cicero *abiecerunt* scripserit.

τοῦδε λόγου] Scribe *τοῦδε τοῦ λόγου.*

ὅταν — ἐπισημαίνει] Scribe *ἐπισημαίνῃ.*

τῆς — τούτου] Plutarch. de multit. amicor. Vol. VII. p. 293. Hutten. *καὶ μὴν ἀπόλαυσίς ἐστιν ἡ συνήθεια τῆς φιλίας καὶ τὸ ἥδιστον ἐν τῷ συνεῖναι καὶ συνημερεύειν.*

ξυνεκόλλα] Hoc verbum respondere verbo *conglutinandi* docent loci a Beiero laudati Plutarch. de multit. amicor. Vol. VII. p. 293. Hutt. *κόλλησιν εὐνοίας ἐν τῇ συνηθείᾳ περιχυθεῖσῃ καὶ παγείσῃ.* Themist. or. XXII. p. 268. a. *ὁ δοκιμαζόμενος ἔστω φιλόστοργος.... καὶ φύσει τόδε τὸ κέντρον ἔχων ὡς παραίτιον τῆς συγκολλήσεως.*

ἀΐδιοί — φιλίαι] Isocrat. ad Demonic. cp. 1. *τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν.*

Digitized by Google

γων ὁρᾶτε· εἰ μή που περαιτέρω τι μαθεῖν ἐθέλετε. ΦΑΝ-
ΝΙΟΣ. Σὺ τοίνυν, ὦ Λαίλιε, τοῖς ἑξῆς ἐπέξιθι. ὑπὲρ γὰρ
τούτου ἅτε νεωτέρου ὄντος δικαίως ἂν εἴην ἀποκρίνασθαι.
ΣΚΑΙΟΛΑΣ. Ἀλλὰ σὺ ὀρθῶς εἶπες· οὐκοῦν ἀκούσωμεν. 33
X. ΛΑΙΛΙΟΣ. Ἀκούετε γοῦν, ἄνδρες ἄριστοι, ἃ
πρὸς ἀλλήλους ἔγωγε καὶ ὁ Σκηπίων πολλάκις φιλίας ὕπερ διε-
λεγόμεθα. Καίτοι μηδὲν ἐκεῖνος χαλεπώτερον ἔφασκεν εἶναι
ἢ τὴν φιλίαν ἄχρι τελευταίας διαμεῖναι τῆς ἡμέρας. συμβαίνειν
γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἢ τὸ αὐτὸ μὴ συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ περὶ
τῆς πολιτείας οὐχ ὁμοίως φρονεῖν· πολλάκις δὲ καὶ τοὺς τρό-
πους ἀλλάττεσθαι τῶν ἀνθρώπων, ἄλλοτε μὲν διὰ τὰς ἐπελ-
θούσας συμφοράς, ἄλλοτε δ' ἐπὶ πολὺ προϊούσης τῆς ἡλικίας.
Καὶ τούτων δὴ παράδειγμα ἐκ τῶν ὁμοίων ἐπὶ τῆς παιδικῆς
ἡλικίας γινομένων ἐλάμβανεν, ἐπειδὴ τὰ παιδία κἂν θερμο-
τάτους πρὸς ἄλληλα τοὺς ἔρωτας τῇ περιπορφύρῳ συναποτί-
θεται τηβέννῳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐφηβίας ἄχρι συμπαρατεί- 34
νοιεν, ἀλλ' οὖν γ' ἐνίοτε διαλύεσθαι ἐκ φιλονεικίας τινὸς καὶ
διαφορᾶς, ἤτοι δι' ἐραστικὴν πρόφασιν ἢ τοῦ ἰδίᾳ συμφέ-
ροντος ἕνεκα, ὅταν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τυχεῖν ἀμφοτέρους
ἀδύνατόν ἐστι. Εἰ δὲ ποῤῥωτέρω που ἐν τῇ φιλίᾳ προβεβη-
κότες εἶεν, ὅμως αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς φιλοτιμίας εἰς
ἔριν ἐμπεσόντων λυμαινομένην οἴχεσθαι· οὐδεμίαν γὰρ ταῖς
φιλίαις ἐπιφύεσθαι λύμην ἐξωλεστέραν ἢ ἐν μὲν τοῖς πολλοῖς
φιλοχρηματίαν, ἐν δὲ τοῖς ἀρίστοις τὴν περὶ ἀρχῆς καὶ δόξης
ἀμφισβήτησιν· ἐξ ἧς μεταξὺ καὶ τῶν φιλτάτων ἀνηκέστους
πολλάκις ἔχθρας ἐμπεσεῖν. Ἔπειτα δὲ μεγάλας ἔστιν ὅτε δια- 35
στάσεις καὶ πολλάκις δικαίας ἐνδέχεσθαι φῦναι, ὁπηνίκα τι
ὑπὸ τῶν φίλων ἀπαιτηθῇ τῶν μὴ προσηκόντων· οἷον ὅταν ἢ
τῆς ἀκολασίας ὑπουργοὺς ἢ πρὸς ὕβριν συνεργοὺς αὐτοὺς πα-
ραλαβεῖν ἀξιοῦσιν· ὅπερ οἱ παραιτούμενοι, καίπερ καλῶς
ποιοῦντες, ὅμως τῶν τῆς φιλίας δικαίων καθυφεῖσθαι παρ' ἐκεί-

---

Cap. X. ἢ — ἡμέρας] *Quam amicitiam usque ad extremum vitae diem permanere:* optt. Edd. omittunt *diem.* 33

πολλάκις δὲ καὶ] Petavius omisit *dicebat* et infra *saepe* post *amores*, licet textus Latinus haec verba exhibeat. Beierus audacius *saepe dicebat* et infra *saepe* uncis inclusit.

Ἐὰν — συμπαρατείνοιεν et infra *ὅταν — ἐστι*] Corr. ut §. 35. *ὅταν — ἀξιοῦσιν.* 34

δι' ἐραστικὴν πρόφασιν] *Ἐραστικός* non reperitur apud scriptores Graecos, sed *ἐρωτικός*: *uxoriae conditionis* non satis apte reddidit Petavius *ἐραστικὴν πρόφασιν* pro *διὰ γάμον.*

οὐδεμίαν — λύμην] *Pestis* h. l. i. q. *βλάβη — διαφθορά*, quum *λύμη* poetis fere in usu fuisse videatur. Ob Infinit. *ἐπιφύεσθαι* corr. *μηδεμίαν.*

ὅμως — καθυφεῖσθαι] *Ius tamen amicitiae deserere* Cic. Pro *καθυφεῖσθαι* mihi corrigendum videtur *καθυφίεσθαι*, quia Perf. 35

Digitized by Google

νοις αἰτίαν ἔχουσιν, οἷς ὑπηρετεῖν οὐκ ἠνέσχοντο. Τοὺς μέντοι ὁτιοῦν παρὰ τοῦ φίλου τολμῶντας αἰτεῖσθαι αὐτόθεν τοιαύτῃ τῇ αἰτήσει πάντα καὶ αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ φίλου δράσειν ἂν ἐπαγγέλλεσθαι. Ἐκ δὲ τῆς τούτων μεμψιμοιρίας χρόνον λαβούσης οὐ μόνον τὰς οἰκειότητας ἀφανίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπεχθείας μεγίστας καὶ ἀθανάτους ἀποτίκτεσθαι. Τὰ πολλὰ γοῦν τοιουτότροπα καθάπερ ἐξ εἱμαρμένης τινὸς οὕτω ταῖς φιλίαις ἐπηρτῆσθαι, ὡς πάντα διαδρᾶναι οὐ μόνον σοφίας εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίας ἑαυτῷ φάναι δοκεῖν.

36 XI. *Τοιγαροῦν ἐκεῖνο πρῶτον, εἰ καὶ ὑμῖν δοκεῖ, σκεπτέον, ἐφ' ὅσον ἡ ἀγάπησις ἐν τῇ φιλίᾳ προχωρεῖν ὀφείλει. Ἆρα εἴ τινας εἶχε φίλους ὁ Κοριολανός, τούτους κατὰ τῆς πατρίδος καθῆκον ἦν τῷ Κοριολανῷ συστρατεύεσθαι; Ἆρα τῷ Βεκιλλίνῳ τυραννιῶντι ἢ Σπορίῳ Μελίῳ συνεπιλαβέσθαι δί-*
37 *καιοι ἦσαν οἱ ἀμφοτέρων φίλοι; Τὸν μὲν οὖν Τιβέριον Γράκχον τῇ πολιτείᾳ λυμαινόμενον ὑπὸ Κοΐντου Τουβέρωνος καὶ τῶν ἡλικιωτῶν φίλων καταλειφθέντα ἡμεῖς ἑωρῶμεν. Ὁ δὲ Γάϊος Βλόσιος ὁ Κουμαῖος, τῆς ὑμῖν οἰκίας πρόξενος, ὦ Σκαιόλα, τότε προσελθὼν ἐμοὶ ἱκετείας χάριν, ὁπηνίκα Λαινᾷ καὶ Ῥουπιλίῳ τοῖς ὑπάτοις παρήδρευον τῆς συμβουλῆς κοινωνῶν, τοῦτό μοι, ἐφ' ᾧ συγγνώμης τυχεῖν, προὔτεινε τὸ δικαίωμα, ὅτι οὕτω περὶ πολλοῦ Τιβέριον Γράκχον ἐποιεῖτο, ὥςτε πᾶν, ὅ,τι ἂν ἐκεῖνος βούλοιτο, δρᾶν ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι δεῖν. Πρὸς ὃν ἐγώ, πότερον κἂν εἰς τὸ Καπετώλιον, ἔφην, ἐνιέναι πυρσοὺς κελεύοι σοι; Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἠβουλήθη πώποτ', εἶπεν· εἰ δ' ἄρ' ἐβούλετο, οἷος ἦν αὐτῷ πείθεσθαι.*

Pass. locum habere nequit: apud Demosthenem Activum cum Accusativo pluribus locis constructum exstat vd. Reisk. Indic. Graecit. Demosth. s. v. Lucian. Prometh. 5. *μηδὲ καθυφῇς τι τῶν δικαίων τοῦ πατρός.*

καθάπερ ἐξ εἱμαρμένης τινός] *Quasi fato*: optt. Edd. *quasi fata.*

ἐκ — λαβούσης] Expressa est lectio deterior *inveterata* pro *inveteratas.*

36 Cap. XI. *Ἆρα τῷ Βεκιλλίνῳ*] Vulgo in optt. Edd. Graev. Gernh. Beier. *Viscellinum*, Petavius secutus est scripturam *Becillinum*, alii Codd. aliter vd. Gernh. et Beier. *Βετιλλῖνος* Dio Cass. LIX, 26. *Οὐισκελῖνος* (non *Οὐσκελῖνος* ut Gernh.) Dion. Halicarn. Pro *Μελίῳ* scribe *Μαιλίῳ*, ut supra.

37 *Βλόσιος*] Praeferenda est scriptura *Βλόσσιος*, quum optt. Edd. *Blossius* exhibeant. *Βλόσσιος* Plutarch. Tib. Gracch. Capp. 8. 20.

κἂν — κελεύοι] Corrige *κεὶ — κελεύοι.*

Εἰ — πείθεσθαι] Petavius commate distinxit post *ἐβούλετο*, ut Gernhardus aliique. Equidem Gruteri distinctionem multis editoribus nuperque Beiero et Orell. probatam praeferendam censeo: *Sed si voluisset? „Paruissem."* Plutarch Vit. Tib. Gracch. Cap. 20. hunc sermonem mutatum vel auctiorem refert: *Εἰπόντος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτὸν „Τί οὖν, εἴ σε Τιβέριος ἐκέλευσεν*

Digitized by Google

Ὡς μιαρὰ καὶ ἀλιτηρία ἥδε ἐστὶν ἡ φωνή, ὑμεῖς ὁρᾶτε· καὶ μὰ τὸν Ἡρακλέα δὲ οὐκ ἄλλως ἢ εἶπεν, ἀλλὰ καὶ πλέον ὧν εἶπεν ἐποίησεν· οὐ γὰρ τῇ αὐτοῦ ὑπεῖξεν ἀπονοίᾳ, προὔστη δὲ μᾶλλον αὐτῆς· οὐδ' ἀκόλουθον ἑαυτὸν τῆς ἐκείνου μανίας, ἀλλ' ἡγεμόνα παρέσχετο. Οὐκοῦν ὑπὸ ταύτης τῆς μανίας οἰστρηθείς, καινήν τ' ἐπὶ τούτῳ κατασταθεῖσαν δίκην ὀῤῥωδῶν εἰς τὴν Ἀσίαν ᾤχετο ἀπιών, καὶ τοῖς πολεμίοις προσέφυγε, δεινήν τε καὶ δικαίαν τῇ πόλει τιμωρίαν ἔδωκεν. Οὐδεμία τοίνυν εὔλογός ἐστι τῆς ἁμαρτίας πρόφασις, ἣν τοῦ φίλου χάριν ἐξαμάρτῃς. ἐπειδὴ γὰρ τῆς φιλίας συμβιβαστικὴ γέγονεν ἡ περὶ τῆς ἀρετῆς ὑπόληψις· δύσκολόν ἐστι τὴν φιλίαν διαμένειν, ἐὰν τῆς ἀρετῆς ἀποστῇς. Εἰ δ' ὀρθῶς ἔχειν ἅπαξ ὁρίσωμεν, 38 εἴτε τοῖς φίλοις συγχωρεῖν, ὅ, τι ἂν βούλωνται, εἴτε παρ' ἐκείνοις διαπράττεσθαι, πᾶν ὅ, τι ἂν ἐθέλωμεν· τελείαν ἡμεῖς ἀνάγκη κεκτῆσθαι τὴν σοφίαν, εἰ μὴ κακίας τι προσῇ τῷ πράγματι. Ἀλλ' ἡμεῖς περὶ τοιῶνδε λέγομεν τῶν φίλων, οἳ πρὸ ὀφθαλμῶν εἰσιν, οὓς ὁρῶμεν ἢ περὶ ὧν τὴν μνήμην παρελάβομεν· οὓς κοινὸς οἶδεν ὁ βίος. Ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα λαμβάνειν ὀφείλομεν, μάλιστα δ' ἐκ τῶν ὡς ἐγγύτατα τῆς σοφίας. Τὸν μὲν οὖν Πάπον Αἰμίλιον ὁρῶμεν οἰκεῖον τῷ 39 Γαΐῳ Λουσκίνῳ γενέσθαι (οὕτω δὴ παρὰ τῶν προγόνων παρελάβομεν) δὶς συνυπατεύσαντας ἀμφοτέρους καὶ ἐν τιμητείᾳ συνάρξαντας, πρὸς δὲ τούτοις τε καὶ μετ' ἀλλήλων οἰκειοτάτους γενέσθαι Μάρκον τὸν Κούριον καὶ Τίτον τὸν Κορουγκανὸν τῇ μνήμῃ παραδέδοται. Διόπερ περὶ ὁτουοῦν ἐκείνων οὐδ' ὑπονοεῖν οἷόν τέ ἐστιν ἡμῖν, ὡς ἄρ' ὑπεναντίον τι τῇ πίστει ἢ τῷ ὅρκῳ ἢ τῇ πολιτείᾳ παρὰ τοῦ φίλου λαβεῖν ἠξίωσέ ποτε. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοιούτων ἀνδρῶν τί δεῖ τοῦτο λέγειν; ὅτι, εἴπερ ἠξίουν, σάφ' οἶδα ὡς οὐκ ἂν ἔτυχον· ἐπεὶ ὁσιώτατοι

ἐμπρῆσαι τὸ Καπετώλιον;" τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀντέλεγεν, ὡς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων „Ἀλλ' ἐκείνου γε προστάσσοντος" ἔφη „καλῶς κἀμοὶ τοῦτο πρᾶξαι εἶχεν· οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσέταξεν, εἰ μὴ τῷ δήμῳ συνέφερεν."

Ὡς — φωνή] *Quam nefaria vox* Cic., alterum Adiectivum abesse potest.

ἐποίησεν] Adieci ν.

μάλιστα — σοφίας] Mihi addendum videtur ὄντων, quum a Cicerone ita scriptum sit: *et eorum quidem maxime, qui ad sapientiam proxime accedunt.* — Supra ὁρῶμεν *videmus*, al. *vidimus*. 38

καὶ — συνάρξαντας] *Et* omittunt Cod. Erfurt. Edd. Suffrid. P. Beier. Orell.

Μάρκον — Κορουγκανόν] Scribendum est articulo deleto, qui a Graecis praenomini et nomini non solet interponi, Μάνιον Κούριον καὶ Τιβέριον Κορουγκάνιον vd. de M'. Curio nos ad Caton. Cap. 13. de Ti. Cor. ib. Cap. 6. 39

ὅτι — ἔτυχον] Expressit Petavius lect. *si contendissent, scio non*

ἦσαν ἄνδρες· ἐπίσης δ' ἀθέμιτόν ἐστι τὸ τοιούτων τι ποιεῖν αἰτηθέντα καὶ αὐτὸν αἰτεῖν. Τῷ μέντοι Τιβερίῳ Γράκχῳ εἵποντο ὅ τε Γάϊος Κάρβων καὶ Γάϊος Κάτων καὶ τότε μὲν ἥκιστα θερμός, νῦν δὲ θερμότατος ὁ Γάϊος ἀδελφὸς ἐκείνου.

40 XII. Τοῦτο τοίνυν πρὸ πάντων ἐν τῇ φιλίᾳ νομοθετείσθω, τὸ μηδέ τι αἰσχρὸν αἰτεῖν παρὰ τῶν φίλων μήτε δρᾶσαι αἰτηθέντα ὑπ' αὐτῶν. Πάντως γὰρ αἰσχρὰ καὶ οὐδαμῶς αὕτη πιθανή ἐστιν ἡ ἀπολογία ἔν τε τοῖς ἄλλοις ἁμαρτήμασιν, ἀτὰρ καὶ ὁπότε κατὰ τῆς πολιτείας τολμηθῇ τι φίλου ἕνεκα πεπρᾶχθαι εἰ ὁμολογεῖν. Ἡμεῖς γάρ, ὦ Φάννιε καὶ Σκαιόλα, εἰς τοιαύτην κατεστάθημεν τὴν τάξιν, ὡς τὰ τῇ πόλει ξυμβήσεσθαι μέλλοντα πόῤῥωθέν που προορᾶν ὀφείλειν. Καὶ γὰρ ἤδη τὸ τῶν προγόνων ἔθος ἡμετέρων ὀλίγον τι τοῦ δρόμου ἀποπλανᾶν ἤρξατο. Ὁ μὲν οὖν Τιβέριος Γράκχος τὴν βασιλείαν καταλαβεῖν ἐπεχείρησεν, ἢ καὶ μᾶλλον οὗτος ὀλίγους μῆνας
41 ἄντικρυς ἐβασίλευσε. Τί παραπλήσιον ἀκηκόει ἢ ἑωράκει τέως ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων; Καὶ δὴ ἐκεῖνον μετὰ τὸν θάνατον οἱ φίλοι καὶ οἰκεῖοι μιμησάμενοι οἷά περ εἰς Πόπλιον Σκηπίωνα ἔναγχος εἰργάσαντο, ἀδακρυτὶ λέγειν οὐ δύναμαι. Τοῦ Κάρβωνος γάρ, οὕπερ ἄρτι μνείαν ἐποιησάμην, διὰ τὸν πρόσφατον τοῦ Τιβερίου Γράκχου τιμωρίαν ἀνεσχόμεθα. Περὶ δὲ τοῦ Γαΐου Γράκχου δημαρχίας ὁποίαν ἔχω προσδοκίαν, οὐκ ἐμοὶ μαντεύεσθαι φίλον ἐστί. Τὸ γὰρ πρᾶγμα ἐφεξῆς διαδιδόμενον ὑφέρπει, ὃ καὶ ῥοπὴν εἰς ὄλεθρον λαβὸν ἐπὰν ἄρξηται ἅπαξ, ὑποῤῥεῖ. Οὐχ ὁρᾶτε ἐν τῇ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας δέλτῳ οἷα ἤδη λύμη γενένηται, τὰ μὲν πρῶτα ἐκ τοῦ Γαβινίου νόμου, ἔπειτα δὲ μετὰ τὰ δύο ἔτη ἐκ τοῦ Κασσίου. Ἤδη τοίνυν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων πρὸς τὴν σύγκλητον βουλὴν στα-

---

impetraturos fuisse, licet textus Latinus exhibeat *contendisset — impetraturum*, ut optt. Edd.

καὶ — ἐκείνου] Θέρμός aut de suo addidit Petavius aut secutus Edd. Lambin. Suffrid. Petr., quae offerunt *acer*, glossema iure eiectum ex optt. Edd. etiam e textu Latino interpret. Petavianae.

40 Cap. XII. Τοῦτο — νομοθετείσθω] Expressa est lectio *Haec igitur prima lex in amicitia sanciatur*, at Gernhardus et Beierus auctoritate optt. Codd. et Edd. *prima* eiecerunt.

δρᾶσαι] Δρᾶσαι et infra πεπρᾶχθαι accentu circumflexo pro acuto notavi.

ὁπότε — τολμηθῇ] Corr. Indic. Aor.

τοῦ — ἤρξατο] Corrige ἀποπλανᾶσθαι: apud Cicer. exstat *deflexit — de spatio curriculoque*, quod interpretandum est ἀπεπλανήθη τοῦ σταδίου καὶ δρόμου.

ἀνεσχόμεθα] Corr. ἠνεσχόμεθα. vd. Matth. Gr. gr. Vol. I. p. 310.

41 τὸν — βουλὴν] Dicendum est τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων, ut supra ὁ δ. τ. Ῥ. aut melius τὸν Ῥωμαίων vd. Schaef. in Indic. Latin. ad Gregor. Corinth. p. 1048. s. *Articul.* Matth. Gr. gr. Vol. II. §. 278. Blum. ad Lycurg. Cap. 12. p. 91. Ceterum apud Cic. tan-

Digitized by Google

σιάζοντα, τά τε μέγιστα τῶν πραγμάτων ὑπὸ τοῦ δημώδους
ὄχλου διαχειριζόμενα. *Πλείους* γὰρ μαθήσονται, ὅπως τὰ
τοιαῦτα γίνεσθαι οἷόν τ᾽ ἂν εἴη, ἢ ὅπως ἀντιστῆναι πρὸς ταῦτα
δεῖ. Τοῦ δὴ ἕνεκα τάδε λέγειν ἐπῆλθέ μοι; ὅτι δηλαδὴ ἄνευ 42
ἑταίρων ἐπιχειρεῖ τοῖς τοιούτοις οὐδείς. Οὐκοῦν τοῖς μὲν σπου-
δαίοις παραγγελτέον ἐστίν, ὡς, ἐπὰν εἰς τοιάςδε τὰς φιλίας
ἐξ ἀγνοίας καὶ καθ᾽ ἥντινα τύχωσι περίστασιν ἐμπέσωσι,
μὴ οὕτως ἑαυτοὺς ἐξ ἀνάγκης προςδεδέσθαι οἴωνται, ὥςτε τῶν
φίλων ἐν μεγάλῳ τινὶ κατὰ τῆς πολιτείας ἐξαμαρτανόντων οὐκ
ἂν ἀποστῆναι· τοῖς δὲ μοχθηροῖς τιμωρίαν ἐπιτιθέναι τινὰ χρή·
καὶ ταύτην δ᾽ οὐδὲν ἐλάττω τοῖς ἑτέρῳ παρακολουθήσασιν ἢ
τοῖς ἡγεμόνας ἑαυτοὺς εἰς ἀσέβειαν παρασχοῦσι. Τίς κατὰ
τὴν Ἑλλάδα λαμπρότερος, τίς δυνατώτερος Θεμιστοκλέους;
ὃς ἐπειδὴ κατὰ τὰ Μηδικὰ αὐτοκράτωρ στρατηγὸς αἱρεθεὶς
τῆς δουλείας ἐξείλετο τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα δὲ κατὰ φθόνον φυ-
γὴν κατεδικάσθη· ὑπὸ τῆς ἀχαρίστου πατρίδος ὑβρισθεὶς οὐκ
ἤνεγκεν, ὅπερ ἀνασχέσθαι ὤφειλεν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπραξεν,
ὅπερ εἴκοσι πρότερον ἐνιαυτοῖς παρ᾽ ἡμῖν ὁ Κοριολανὸς ἐπε-
πράχει. Τούτοις μὲν οὖν ὁ συναράμενος κατὰ τῆς πατρίδος
οὐδεὶς εὑρέθη· οὐκοῦν ἀμφότεροι ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Τοιαύ- 43
την τοίνυν τῶν πονηρῶν σύμπνοιαν οὐ μόνον προφάσει τῆς φι-
λίας περιστέλλειν οὐ χρή, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ πάσαις ταῖς τιμωρίαις
μετελθεῖν ἄξιόν ἐστιν· ἵνα μή τις ἑαυτὸν πείσῃ, ὅτι ἔξεστι πο-
λεμοῦντι κατὰ τῆς πατρίδος ἕπεσθαι τῷ φίλῳ· ὅπερ, καθ᾽ ὅσον
ἤδη προβαίνειν ἤρξατο τὸ πρᾶγμα, οὐκ οἶδα, εἰ ξυμβήσεταί
ποτε. Ἐμοὶ δ᾽ οὐχ ἧττον μέλει, ὁποία μετὰ τὸν ἐμὸν θάνα-
τον ἡ πόλις ἔσεσθαι μέλλει, ἢ ἐν τῷ παρόντι ὁποίως ἔχει.

XIII. Πρῶτος τοίνυν οὑτοσὶ κείσθω τῆς φιλίας ὁ νόμος, 44
ὡς παρὰ τῶν φίλων αἰτώμεθά τε τὰ καλὰ καὶ τῶν φίλων ἕνεκα
τὰ καλὰ πράττωμεν· μηδ᾽ αὖ ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερτιθώμεθα τὴν
χάριν, ἕως ἡμῶν αὐτοὶ δεηθῶσιν· ἀλλ᾽ ἀεὶ μὲν παρείη τὸ πρό-

---

tum *populum* est: vulgo σύγκλητος intellecto, non addito substantivo βουλή usurpatur.

ὑπὸ — ὄχλου] *Multitudinis arbitrio* Cic.

Πλείους — εἴη — δεῖ] Corrige ἔσται — δεήσει vd. Passov. Lex. s. ὅπως et Matth. Gr. gr. Vol. II. §. 519. 7.

ὥςτε — ἀποστῆναι] De lectt. h. l. admodum diversis vd. Gernh. 42
Beier. et Orell., qui *ut ab amicis in republica peccantibus non discedant* recte receperunt. Petavius expressit *in magna re aliqua in rempublicam peccantibus.* Pro οὐκ corr. μή.

Cap. XIII. ἀλλ ἀεὶ — πρόθυμον] Expressa est lectio *sed studium* 44
semper adsit; sed in tribus Codd. Manut. Dresd. *a.* Lips. *β.* inculcatum omittunt Graev. Gernh. Beier. Orell. *semper* omis. Beier. Isocr. ad Demon. Cap. 9, 6. οὕτω δ᾽ ἂν ἄριστα χρήσῃ τοῖς φίλοις, ἂν μὴ περιμένῃς τὰς παρ᾽ ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ᾽ αὐτεπάγγελτος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῖς βοηθῇς.

Digitized by Google

θυμον, ἀπείη δὲ πάντως ἡ μέλλησις· ὅπως τε τἀληθῆ ξυμ-
βουλεύοντες καὶ μετὰ παῤῥησίας χαίρωμεν. Πλεῖστον μὲν δὴ
τὸ ἀξιόπιστον ἐχέτω ἡ τῶν φίλων αὐθεντία τὰ δέοντα ὑποτι-
θεμένων· καὶ ταύτῃ δὲ χρησώμεθα εἰς τὸ νουθετεῖν οὐ μόνον
προφανῶς, ἀλλὰ καὶ δριμέως, ὅπῃ παρείκοι· καὶ χρωμένων
45 πείθωνται. Ἤδη γὰρ ἐνίοις, οὓς ἐν τῇ Ἑλλάδι πυνθάνομαι
τοῖς σοφοῖς ἐγκεκρίσθαι, ἔστιν ἃ νομίζω δεδόχθαι θαυμαστὰ
ὅσα καὶ παράδοξα (οὐδὲν γάρ ἐστιν, ᾧ μὴ τοῖς ἑαυτῶν λεπτο-
λογήμασιν ἐπεξέρχωνται)· ταῦτα δέ ἐστι, πῇ μὲν τὰς πολλὰς
ἄγαν φιλίας παραιτεῖσθαι δεῖν, μὴ ἀναγκαῖον ᾖ ἕνα ὑπὲρ πολ-
λῶν μεριμνᾶν· ἀρκεῖν γὰρ τῶν ἰδίων ἑκάστῳ πραγμάτων ἐπι-
μέλειαν· τοῖς δ' ἀλλοτρίοις λίαν ἐμπλέκεσθαι ὀχληρὸν εἶναι·
συμφέρειν δ' οὐχ ἥκιστα κεχαλασμένας εὖ μάλα τῆς φιλίας
ἔχειν τὰς ἡνίας, ὡς ἀναλαμβάνειν ἢ ἀνιέναι δύνασθαι, ὅπως
ἂν ἐθελήσειας. κεφάλαιον γὰρ εἶναι εἰς τὸ εὐδαιμόνως ζῆν τὴν
εὐθυμίαν, ἧς ἀπολαύειν οὐκ ἐνδέχεται τὴν μίαν ὡς εἰπεῖν
46 πολλῶν ὕπερ ὠδίνουσαν ψυχήν. Τοὺς δ' αὖ ἑτέρους ἀπαν-
θρωπότερον ἔτι φάσκειν λέγουσιν (οὗτινος τόπου διὰ βρα-
χέων καὶ ἀκροθιγῶς μικρῷ πρότερον ἡψάμην), ὡς ἀσφαλείας
καὶ βοηθείας χάριν, οὐκ εὐνοίας δὲ καὶ ἀγάπης μᾶλλον μετιέ-
ναι χρὴ τὰς φιλίας. Οὐκοῦν ὅσῳ τις ἔλαττον τὸ βέβαιον καὶ
τὸ δυνατὸν ἔχει, τοσούτῳ μάλιστα τῶν φιλιῶν ὀρέγεται· ὅθεν
καὶ τὰ γύναια τῶν ἀνδρῶν μᾶλλον τὰς τῶν φιλιῶν ἐπικουρίας
μεταδιώκειν, καὶ τῶν πλουσίων οἱ ἐνδεεῖς, καὶ οἱ συμφορᾷ
47 χρησάμενοι τῶν δοκούντων εὐδαιμονεῖν. Φεῦ τῆς ἀξιαγάστου

ὅπως — χαίρωμεν] Ineptam lectionem *verum* pro *vero* secutus est Petavius. Beierus *vero* ut insiticium uncis inclusit. Si lectionem a Beiero et Orell. e Codd., probatam quoque Gernhardo et Goerenzio, receptam *audeamus* pro *gaudeamus* praeferendam censemus, pro *χαίρωμεν* scribendum erit *τολμῶμεν*, vd. Gernh.

ὅπῃ παρείκοι] *Si res postulabit*, accuratius *ἐὰν ἀναγκαῖον ᾖ — δέῃ*.

καὶ χρωμένων πείθωνται] De structura insolentiore verbi *πείθεσθαι* cum Genitivo vd. Matth. Gr. gr. Vol. II. §. 362. Schweighaeus. Lex. Herodot. s. v. Bernhardy wiss. Syntax. p. 176.

45 *θαυμαστὰ ὅσα καὶ παράδοξα*] Sufficeret *παράδοξα*, quum Cicero tantum *mirabilia quaedam* exhibeat, de cuius Adiectivi significatione vd. Beier. Infra corr. *ὃ — ἐπεξέρχονται — πῇ*.

ἀρκεῖν — ἐπιμέλειαν] Petavius reddidit lect. *satis superque esse sibi suarum cuique rerum curam:* in optt. Edd. est *satis superque esse suarum cuique rerum*.

46 *Οὐκοῦν — ὀρέγεται*] Corrige *μᾶλλον*, nam Cicero scripsit *ut quisque minimum — ita — maxime*.

καὶ — εὐδαιμονεῖν] Expressa est lectio Orellio probata *et calamitosi, quam ii, qui putantur beati*. Beierus: *et calamitosi, quam ii, qui videntur beati*; Gernhardus *quam beati* eiectis vv. *ii, qui putantur*. Pro *μεταδιώκειν* corr. *μεταδιώκει*.

Digitized by Google

δῆθεν σοφίας! Τὸν γὰρ ἥλιον ἐξαιρεῖν τοῦ κόσμου δοκοῦσιν οἱ τοῦ βίου τὴν φιλίαν περιγράφοντες· ἧς οὐδὲν οὔτ' ἄμεινον οὔθ' ἥδιον παρὰ τῶν θεῶν ἔχομεν. Καίτοι ποία ποτ' ἐκείνη ἐστὶν ἡ ἄδεια; τῷ μὲν δοκεῖν πιθανὴ καὶ προσηνής, τῷ ὄντι δὲ πολλαχῇ παραιτητέα. Οὐ γὰρ λόγον ἔχει τὸ καλὸν ὁτιοῦν ἤγουν πρᾶξιν ἔνδοξον ἢ μὴ ἀρχὴν ἀναλαβεῖν ἢ ἀναλαβόντα καταθέσθαι, ὅπως μὴ μεριμνᾶν ἀναγκασθῇς. Εἰ μὲν δὴ τὸ μεριμνᾶν φεύγομεν, οὐκ ἂν φθάνοιμεν καὶ τὴν ἀρετὴν φεύγοντες ἁπαξαπλῶς, ἣν ἀνάγκη μετά τινος φροντίδος τῶν ἐναντίων ὑπερφρονεῖν καὶ ταῦτα μισεῖν· καθάπερ ἥ τε χρηστότης πρὸς τὴν κακίαν, καὶ ἡ σωφροσύνη πρὸς τὴν ἀκολασίαν, πρός τε τὴν δουλείαν ἡ ἀνδρεία διαβέβληται. Οὐκοῦν καὶ τοὺς δικαίους ἐπὶ τοῖς ἀδίκως πεπραγμένοις, καὶ τοὺς ἀνδρείους ἐπὶ τοῖς μαλακῶς καὶ ἀγεννῶς, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀσελγῶς τοὺς κοσμίους μάλιστ' ἀγανακτοῦντας ἂν ἴδοις. Τοῦτο τοίνυν τῆς εὖ καθεστηκυίας ψυχῆς ἴδιόν ἐστι, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς πράγμασιν εὐφραίνεσθαι καὶ λυπεῖσθαι τοῖς ἐναντίως ἔχουσιν. Εἰ μὲν οὖν τῆς 48
τοῦ σοφοῦ ψυχῆς ἡ λύπη ἅπτεται (ὅπερ ἐνδέχεται δηλαδή, εἰ μή που πρόῤῥιζον ἀνεσπάσθαι ἐκ τῆς ἐκείνου ψυχῆς τὸ ἀνθρώπινον ἡγούμεθα)· τί ἂν ἡμεῖς αἰτιασαίμεθα τοῦ ἁπλῶς ἐκ τοῦ βίου τὴν φιλίαν ἐκκόπτειν φάναι δεῖν, ἵνα μὴ ἀηδίαν τινὰ ἐκεῖθεν ἐπισπασώμεθα; Τίνι γὰρ διαφέρει, περιαιρεθείσης ἅπαξ κινήσεως τῇ ψυχῇ, οὐ λέγω βοσκήματος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ λίθου αὐτὸς οὗτος ἢ πρέμνου ἢ ἑτέρου ὁτουοῦν τοιούτου; Οὐδὲ γὰρ ἀκούειν ἐκείνων ἄξιον, οἳ τὴν ἀρετὴν σκληράν τινα καὶ ἀτεράμονα καὶ οἱονεὶ σιδηρᾶν εἶναι βούλονται· ἣ κατά τε πόλλ' ἄττα καὶ δὴ κατὰ τὴν φιλίαν ἁπαλή τίς ἐστι καὶ εὐάγωγος· ὡς ἔκ τε τῶν τῷ φίλῳ προσγενομένων εὐχρηστημάτων οἱονεὶ διαχεῖσθαι κἀκ τῶν δυσχρηστημάτων συσταλῆναι. Αὕτη γοῦν ἡ ἀθυμία, ἣν πολλάκις ὑπὲρ τοῦ φίλου ἀναδέχεσθαι χρή, τοσοῦτον οὐκ ἰσχύει, ὡς ἐκ τοῦ βίου τὴν φιλίαν ἐξε-

---

παρὰ τῶν θεῶν] *A Diis immortalibus* Cic.

οὐκ — ἁπαξαπλῶς] Apud Cic. tantum est: *virtus fugienda est.* 47

καὶ — ἀγεννῶς] *Imbellibus fortes* Cic., alterutrum Adverb. redundat.

πρόῤῥιζον — ἀνθρώπινον] *Exstirpare* rectius dicitur πρόῤῥιζον ἐκτρίβειν — ἐκριζοῦν: *humanitas* h. l. i. q. φύσις ἀνθρωπεία — ἀν- 48
θρωπότης.

οἳ — ἀτεράμονα] Apud Cic. est *qui virtutem duram*, ἀτεράμονα de suo addidit Petavius.

ἣ — συσταλῆναι] Petavius recte secutus est ut Lambin. Victor. Beier. Orell. lect. unius Cod. Manut. *diffundatur — distrahatur*, pleraeque Edd. Gernh. *diffundantur — distrahantur.* Ob concinnitatem aut διαχυθῆναι — συσταλῆναι, aut διαχεῖσθαι — συστέλλεσθαι mihi scribendum videtur.

Digitized by Google

λεῖν· οὐ μὲν οὖν μᾶλλον ἢ ὥστε τὰς ἀρετὰς ἀποδιοπομπεῖσθαι
διὰ τὸ φροντίδας καὶ ἀηδίας τινὰς ἐκ τούτων ἐπιφύεσθαι.
XIV. *Ἐπειδὴ δέ, καθάπερ ἔφθην εἰπών, τὴν φιλίαν ἡ*
ἀρετὴ συγκροτεῖ, ἐάν που ἐπισημασία τις ὑποφαίνῃ τῆς ἀρε-
τῆς, ᾗ προσδραμεῖν ἔχοι καὶ προσμῖξαι ἡ ὁμοίως διατεθειμένη
49 *ψυχή· ἐντεῦθέν γίνεται ἐξ ἀνάγκης ἡ ἀγάπησις. Τί γὰρ οὕτως*
ἄτοπόν ἐστιν ἢ πολλοῖς μὲν χαίρειν καὶ ματαίοις πράγμασιν,
οἷον τιμῇ καὶ δόξῃ ἢ οἰκοδομῇ ἢ στολῇ καὶ τῇ ἄλλῃ θερα-
πείᾳ τοῦ σώματος· τῇ δὲ ψυχῇ τὴν ἀρετὴν κεκτημένῃ, καὶ
οἵᾳ τ' ἀγαπᾶν ἢ ὡς εἰπεῖν ἀνταγαπᾶν, μὴ ὑπερβαλλόντως
τέρπεσθαι; Οὐδὲν γὰρ ἥδιόν ἐστιν ἢ τῆς εὐνοίας ἡ ἀντάλλα-
50 *ξις, ἥ τε σπουδῆς καὶ εὐποιΐας ἀμοιβή. Ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο*
προςθείημεν, ὃ καὶ προςθεῖναι καλῶς ἂν ἔχοι, ὡς οὐδὲν οὕτως
ἕλκειν καὶ ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸ πέφυκεν ὁτιοῦν, ὡς πρὸς
τὴν φιλίαν ἡ ὁμοιότης· τοῦτο δὴ συγκεχωρήσθω ἀληθὲς εἶναι,
ὅτι τοὺς ἀγαθοὺς φιλοῦσί τε οἱ ἀγαθοὶ καὶ ἑαυτοῖς οἰκειοῦσιν
ὡς κατ' ἀγχιστείαν καὶ φύσει προςήκοντας. Οὐ γάρ ἐστιν,
ὅ,τι τῶν ὁμοίων ὀρεκτικὸν ἢ ἁρπακτικόν ἐστι μᾶλλον ἢ φύ-
σις. Οὐκοῦν, ὦ Φάννιε καὶ Σκαιόλα, τοῦτο δηλαδὴ ὡμολο-
γημένον ἐστίν, οἶμαι, ὡς τοῖς χρηστοῖς πρὸς τοὺς χρηστοὺς
οἱονεὶ ἀναγκαία ἐστὶν ἡ εὔνοια· ἥτις ὥςπερ πηγὴ τῆς φιλίας
ὑπὸ τῆς φύσεως καθέστηκεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ χρηστότης
πρὸς τὸ πλῆθος οἶδε διήκειν. οὐ γὰρ ἀπάνθρωπος οὔτ' ἀπη-
νὴς οὔθ' ὑπερήφανός ἐστιν ἡ ἀρετή· ὅπου καὶ ὁλοκλήρων
προστῆναι τῶν δήμων καὶ τούτων ὡς κάλλιστα προνοεῖν εἴθι-
σται· ὅπερ δηλονότι οὐκ ἂν ἐποίει, εἰ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν
51 *ἀγάπησιν ἀλλοτρίως εἶχε. Καὶ μέντοι δοκοῦσιν ἐμοὶ οἱ τῆς*
ὠφελείας ἕνεκα τὰς φιλίας ἀναπλάττοντες τὸν ποθεινότατον

ἢ ὥςτε — ἀποδιοπομπεῖσθαι] *Ἀποπέμπεσθαι* pro *ἀποδιοπομπεῖσθαι* significatione *repudiandi* mihi aptius videtur, vd. de hoc voc. Steph. Thes. L. G. T. I. p. 1024.

Cap. XIV. *ἐὰν — ἀρετῆς*] Corrige *ὑποφαίνηται.*

ἀνταγαπᾶν] Quum h. v. non exstet apud scriptorem Graecum, sed *ἀντιφιλεῖν* i. q. *redamare* vd. Gernh. Corr. et Add. p. 276. (cui tamen *redamare* non per *ἀντιφιλεῖσθαι*, sed per *ἀντιφιλεῖν* erat interpretandum), hoc ponendum est.

49 *ἥ τε — ἀμοιβή*] Non satis accurate Ciceronis verba reddita sunt: *nihil vicissitudine studiorum officiorumque;* nam *οὐδέν* erat repetendum, et *officia* sunt *ὑπουργίαι — ὑπηρετήματα — χάριτες,* non *εὐποιΐα.*

ἀντάλλαξις] Non exstat in Lexx., sed *ἀνταλλαγή — ἀντάλλαγμα,* quanquam *ἄλλαξις — ἀπάλλαξις — διάλλαξις* etc. inveniuntur apud script. Gr.

50 *Ἐὰν — προςθείημεν*] Corrige *προςθῶμεν.*

συγκεχωρήσθω] *Concedatur*, optt. Edd. Graev. Ern. Gernh. Beier. Orell. *concedetur.* Infra *ἀπηνής immanis*, vulg. *immunis*

Digitized by Google

φιλίας σύνδεσμον ἀναιρεῖν. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἡ διὰ τοῦ φί-
λου προςγενομένη χρεία, ὅσον αὐτὴ τοῦ φίλου ἡ πρὸς ἡμᾶς
διάθεσις εὐφραίνει· καὶ τηνικαῦτα δῆτα ἡ παρὰ τοῦ φίλου
πρὸς ἡμᾶς ἐλθοῦσα χάρις ἡδεῖα γίνεται, ὅταν μετ᾽ ἀγαπήσεως
καὶ σπουδῆς ἔρχηται. τοσοῦτον δ᾽ ἀποδέουσιν αἱ φιλίαι τοῦ
τῆς ἐνδείας ἕνεκα θεραπεύεσθαι, ὅσον οἱ διὰ τὸ πολλὰ τὰ χρή-
ματα καὶ τὰς εἰς τὸν βίον ἀφορμάς, μάλιστα δὲ τὴν ἀρετήν,
ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον ἔνεστι τῆς βοηθείας, κεκτῆσθαι ἥκιστα τῶν
ἑτέρων δεόμενοι πάντων εἰσὶ φιλοδωρότατοί τε καὶ εὐεργετικώ-
τατοι. Καὶ οὐκ οἶδα δὲ ἄλλως, εἰ μηδὲ τοῦτο λυσιτελεῖ τὸ
μηδενὸς ἐνδεῖν πώποτε τοῖς φίλοις. Ποῦ γὰρ ἡ ἐμὴ σπουδὴ
λαμπρῶς ἂν ἐξητάζετο, εἰ ἐν μηδενὶ τῆς παρ᾽ ἡμῶν ἐπιμελείας
καὶ βουλῆς ἢ ἐργασίας οὔτ᾽ οἴκοι οὔτ᾽ ἐν στρατείᾳ χρείαν
εἶχεν ὁ Σκηπίων; οὐ τοίνυν παρακολούθημα τῆς χρείας ἡ φι-
λία, τοὐναντίον δὲ τῆς φιλίας ἐστὶν ἡ χρεία.

XV. Οὐδὲ γοῦν ἀκοῦσαι δεῖ τῶν ὑπερπλουτούντων, ὅταν 52
τῆς φιλίας πέρι διαλέγωνται, ἣν οὔτε πείρᾳ οὔτε λόγῳ μα-
θόντες πω ἐπιγινώσκουσιν. Τίς γάρ, ὦ πρὸς θεῶν καὶ ἀν-
θρώπων, ἕλοιτ᾽ ἂν ἐπὶ τῷ μήτε τινὰ φιλεῖν μήτ᾽ αὖ ὑφ᾽ ἑτέ-
ρου φιλεῖσθαι τὰ πάντων ἀπολαύων περιῤῥεόντων ἀγαθῶν
καὶ ἐν πάσῃ περιουσίᾳ καταζῆν; Οὗτός ἐστι γὰρ τῶν τυράννων
ὁ βίος, ᾧ μηδεμία δῆτα πρόσεστι πίστις οὔτ᾽ ἀγάπη οὔτ᾽ εὐνοίας
στάσιμος πεποίθησις· πάντα δὲ ὕπουλά τε καὶ ὕποπτα, καὶ
οὐδεμίαν ἔχει χώραν ἡ φιλία. Πῶς γὰρ οἷός τε φιλεῖν, ὃν ἂν 53
ἢ φοβοῖτό τις ἢ παρ᾽ ᾧ ἐν φόβῳ γίνεσθαι νομίζοι; Ὅμως δὲ
προςποιήσει φιλίας πρὸς καιρὸν θεραπεύονται. ἐπειδὰν δέ, ὡς
ἐνδέχεται πολλάκις, μεταπέσωσι, τότε δὴ γινώσκεται, ἐν οἵᾳ
σπάνει τῶν φίλων ἦσαν. ὅπερ τὸν Ταρκύνιον εἰπεῖν λέγουσι,
τῆς πατρίδος ἐκπεσόντα τότε σαφῶς εἰδέναι, ὁποίους εἶχε πι-
στοὺς τῶν φίλων, καὶ ὁποίους οὐχί, ὅτε μηδετέρους οἷός τε

Ποῦ — Σκηπίων] Quum Petavius εἰ ἐν μηδενὶ τῆς παρ᾽ ἡμῶν ἐπι- 51
μελείας καὶ βουλῆς ἢ ἐργασίας redderet, secutus est lect. in Cod.
Dresd. *a* et nonnullis Edd. ut Ascens. Lamb. repertam *si nunquam
studio, nunquam consilio, nunquam opera nostra: nunquam
studio* omittunt reliqui Codd. et optt. Edd. Corr. bis μήτ᾽, ut §. 52.

Cap. XV. τῶν ὑπερπλουτούντων] *Deliciis diffluere* apud Cicero- 52
nem non est ὑπερπλουτεῖν, sed τρυφᾶν — διατρυφᾶν — ἐκτρυφᾶν —
τρυφερῶς ζῆν — ἁβροτέρᾳ τῇ διαίτῃ χρῆσθαι.

ὦ — ἀνθρώπων] In hac formula iurandi Graeci non addunt ὦ.

πεποίθησις] Est vocabulum posterioris Graecitatis vd. Lobeck.
ad Phrynich. p. 294.

ὅπερ — εἰδέναι] Beierus recte *exsulantem* a Petavio expressum 53
et in omnes reliquas Edd. receptum stilo confixit, Orell. uncis
inclusit. *Intellexisse* non est εἰδέναι, sed γνῶναι — ἐννοῆσαι —
μαθεῖν.

τῶν φίλων] Sic correxi pro τῶν φιλιῶν, mendo typographico.

Digitized by Google

54 ἣν ἀμείψασθαι. Καίτοι θαυμάζειν ἔπεισί μοι, εἰ ἐν ὑπερηφανίᾳ τοιαύτῃ καὶ ἀπανθρωπίᾳ κἂν ἕνα πιστὸν ἔχειν ἠδύνατο. Ἀλλὰ καθάπερ τουτουί, ὃν ἔφην, οἱ τρόποι γνησίους παρασκευάζειν τοὺς φίλους οὐκ εἶχον· οὕτω πολλῶν πλούτῳ καὶ δυνάμει ὑπερεχόντων ἡ περιουσία τὰς γνησίας τῶν φιλιῶν οὐ προσίεται. Οὐ γὰρ αὐτὴ μόνον τυφλή ἐστιν ἡ τύχη, ἀλλὰ καὶ τυφλοὺς πολλάκις ἀποδείκνυσιν, οὓς ἂν περιπτύξηται. Οὐκοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τῆς ἄγαν ὑπεροψίας καὶ αὐθαδείας ἐπαίρονται· καὶ τῷ ὄντι δὲ φορτικώτερον ἂν εὕροις οὐδὲν εὐδαιμονοῦντος ἄφρονος. Ἀμέλει τοῦτο ῥᾳδίως ἄν τις κατίδοι, ὅπως οἱ χρηστοὶ καὶ ἐπιεικεῖς τοὺς τρόπους τέως ὑπάρξαντες ὑπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τῆς εὐημερίας ἠλλοιώθησαν, ὡς τῶν
55 τε παλαιῶν ὀλιγωρεῖν φιλιῶν καὶ τὰς καινὰς περιέπειν. Ἀλλὰ τί τούτου εὐηθέστερον ἂν εἴη ἢ ὅπως ἄν τις πολλὴν ἔχων ἀφορμὴν καὶ περιουσίαν καὶ πλοῦτον ὅτι πλεῖστον δύνηται, τὰ μὲν λοιπὰ παρασκευάζειν, ἅπερ οὖν παρασκευάζουσιν, χρήματά τε καὶ ἵππους καὶ δούλους καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτας καὶ σκεύη πολύτιμα· φίλους δὲ μὴ παρασκευάζειν, τὴν ἀρίστην ὡς ἀληθῶς καὶ καλλίστην τοῦ βίου ὡς εἰπεῖν ἀποσκευήν; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὁπόταν εὐτρεπίζωσιν, ὅτῳ ποτὲ οὖν εὐτρεπίζουσιν, ἀγνοοῦντές εἰσιν, ὅτου θ' ἕνεκα ταλαιπωροῦσιν (ἓν γὰρ ἐκείνων ἕκαστον εἰς τὸν ἰσχύϊ πλεονεκτοῦντα περιέστη)· τῶν δὲ φιλιῶν οὐκ ἔστιν ᾧτινι βεβαία καὶ ἀσφαλὴς ἡ κτῆσις οὐ παραμένει· ὥστε κἂν ἐκεῖνα μόνιμα τυγχάνοι, ἃ δὴ οἱονεὶ δῶρά ἐστι τῆς τύχης, ὅμως ὅγε ἄγριος καὶ τῶν φίλων ἠρημωμένος βίος οὐκ ἂν ἡδὺς εἶναι δύναιτο. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τέως εἰρήσθω.

---

54 εἰ — κἂν] Corrige εἰ — καί.
οὓς ἂν περιπτύξηται] i. e. quoscunque complectitur, sed Cic. *quos complexa est*, i. e. οὓς περιεπτύξατο; loquitur de re certa. Aelian. V. H. II, 19. de Alexandr. — ὑπὸ τῆς εὐτυχίας τῆς περιλαβούσης αὐτόν. Huc pertinet Menandr. sententia:

ὁ πλοῦτος τυφλόν·
τυφλοὺς δ' ἐς αὐτὸν ἐμβλέποντας δεικνύει.

55 ἅπερ οὖν — ἵππους] Secutus est Petavius lect. deteriorem *quae parantur, pecuniam, equos* pro *quae parantur pecunia, equos* i. e. χρήμασιν, ἵππους.
φίλους — ἀποσκευήν] Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα κάλλιόν φίλου Poet. gnom. ap. Brunck. v. 582; ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος Xenoph. Memor. II, 4, 1; ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο ἡγοῦμαι ἀνθρώποις εἶναι τούτου κτῆμα ἄμεινον ἢ κάλλιον Lucian. Toxar. Cap. 62. Petavius ὡς ἀληθῶς de suo interposuit.
εὐτρεπίζωσιν — εὐτρεπίζειν] *Parare* h. l. παρασκευάζειν — πορίζειν — κτᾶσθαι.
ὅμως — βίος] *Tamen vita inculta et deserta ab amicis* Cic., quae vocabula quoniam ab agro ducta sunt, pro ἄγριος mihi ponendum videtur ἀνέργαστος — ἀθεράπευτος.

Digitized by Google

XVI. *Δεῖ δὲ ὅρους ἐν τῇ φιλίᾳ καὶ τοῦ φιλεῖν τέλη κα-* 56
ταστῆσαί τινα· περὶ ὧν γνώμας ὁρῶ περιφέρεσθαι τρεῖς, ὧν
οὐδεμίαν δέχομαι. Ἡ μὲν οὖν μία τούτων ἐστίν, ὡς παρα-
πλησίως ἡμᾶς πρὸς τοὺς φίλους διακεῖσθαι δεῖ, ὡς πρὸς ἑαυ-
τοὺς ἔχομεν· ἡ δὲ δευτέρα, ὅτι τὴν παρ' ἡμῶν εἰς τοὺς φί-
λους εὔνοιαν πρὸς τὴν παρὰ τούτων εἰς ἡμᾶς χρὴ ἴσην καὶ
ὁμοίαν ὑπάρχειν· τρίτη δ' αὖ, ὅτι, ὅσου τιμᾷ τις ἑαυτόν, το-
σούτου τιμᾶσθαι δέον ἐστὶν ὑπὸ τῶν φίλων. Ἀλλ' ἔγωγε τῶν
τριῶν δοξῶν ἐκείνων οὐδεμιᾷ συγκατατίθεμαι. Οὔτε γὰρ ἀλη-
θής ἐστιν ἡ πρώτη ἡ πρὸς τὸν φίλον οὕτως ὡς πρὸς ἡμᾶς
αὐτοὺς διατίθεσθαι προςήκειν λέγουσα. Πόσα γάρ ἐστιν, ἃ 57
ἡμῶν ἕνεκα δρᾶν οὐδέποτ' ἂν ἀνασχόμενοι ποιοῦμεν ὅμως τοῖς
φίλοις χαριζόμενοι; οἷον ἂν εἴη δεῖσθαί τι ἀναξίου τινὸς καὶ
ἱκετείαν προσφέρειν· ἢ ἀπηνέστερον πρὸς ὁντιναοῦν ἀποτείνε-
σθαι καὶ σφοδρότερον ἐπιπλήττειν· ἅπερ ἐν μὲν τοῖς ἰδίοις
ἡμῶν οὐκ ἄγαν εὐπρεπῶς, ἐν δὲ τοῖς τῶν φίλων μετὰ πάσης
ποιοῦμεν τῆς εὐσχημοσύνης. Καὶ πολλὰ δὲ συμβαίνει, ἐν οἷς
τῶν ἑαυτοῖς συμφερόντων οὐκ ὀλίγα περιαιροῦσι σφᾶς αὐτοὺς
οἱ ἀγαθοὶ ἢ περιαιρουμένων ἀνέχονται, ὅπως οἱ φίλοι μᾶλ-
λον ἢ αὐτοὶ τούτων ἀπολαύωσιν. Ἡ δὲ δευτέρα δόξα τῶν 58
τριῶν ἐστιν ἡ τὴν φιλίαν ἔργων τε καὶ θελημάτων ἰσότητι πε-
ριγράφουσα. Ἀλλὰ τοῦτο ἄντικρύς ἐστι γλίσχρως ἄγαν καὶ
μικρολόγως εἰς ψηφισμοὺς τὴν φιλίαν περιστῆσαι, τούτου στο-
χαζόμενον, ὅπως οἱ τῆς λήψεως καὶ τῆς δόσεως λόγοι πρὸς
ἀλλήλους ἀπαρτίζωσιν. Ἐμοὶ δὲ εὐπορωτέρα καὶ δαψιλεστέρα
πως εἶναι δοκεῖ ἡ ἀληθινὴ φιλία, μηδ' ἀκριβῶς οὕτω παρα-
φυλάττεσθαι, ὡς μὴ πλέον τι ὧνπερ εἴληφεν ἀποδιδῷ. Οὐ
γὰρ δὴ φοβητέον τοῦτο, μήτι ἐκπέσῃ ἢ χαμαὶ παραῤῥυῇ ἢ
τοῦ δέοντος πλέον ἐν φιλίᾳ τι συναθροισθῇ. Ὁ τρίτος τῶν εἰ- 59
ρημένων ὅρος τῆς φιλίας λείπεται τῶν πάντων ἀτοπώτατος τὸ
δεῖν τοσούτου τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν φίλων, ὅσου ἂν τις ἑαυτὸν
ἀξιοῖ. Καίτοι πολλάκις ἐνυπάρχει τισὶν ἢ ταπεινότερον τὸ
φρόνημα ἢ τοῦ λαμπροτέρας ἐπιλαβέσθαι τύχης ἀσθενεστέρα

Cap. XVI. *Πόσα—χαριζόμενοι;*] Petavius cum plerisque Edd. 57
signum interrogandi posuit, rectius Beier. Orell. exclamandi: tum
ὅσα est scribendum. De sententiis cf. Xenoph. Mem. II, 4, 7.
πολλάκις δὲ ἃ πρὸ αὑτοῦ τις οὐκ ἐξειργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκου-
σεν ἢ οὐ διήνυσε, ταῦτα ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν.

γλίσχρως—στοχαζόμενον] Petavius *nimis exigue et exiliter* ex- 58
pressit, quam omnium fere Codd. et Edd. lect. tuentur Beier.
Orell.; *nimis* Gernhardus delevit. Quum *ψηφισμός* non sit voc.
Graec., *ψήφους* erat ponendum. *Ad calculos revocare* i. q. *ψηφί-*
ζειν — ψήφοις λογίζεσθαι; tum verba *τούτου στοχαζόμενον* abesse
possunt. Pro *δαψηλεστέρα*, mendo typographico, emendavi *δα-*
ψιλεστέρα.

Digitized by Google

ἡ ἐλπίς. Οὔκουν φίλῳ πρεπῶδες ἂν εἴη, τοιοῦτον εἰς ἐκεῖνον εἶναι, οἷος οὗτός ἐστιν εἰς ἑαυτόν· τοὐναντίον δὲ μᾶλλον ὡς οἷόντε πειράζεσθαι ἀναπεπτωκότα τὸν τοῦ φίλου θυμὸν ἐγείρειν εἴς τε τὸ ἄμεινον ἐλπίζειν καὶ φρονεῖν ἀνακαλέσασθαι. Τοιγαροῦν ἕτερόν τινα τῇ γνησίᾳ φιλίᾳ τὸν ὅρον ὑπογραπτέον δοκεῖ. βούλομαι δὲ πρότερον εἰπεῖν, ὃ μάλιστα μέμφεσθαι ὁ Σκηπίων εἰώθει. Ἔλεγε γοῦν ἐχθίω τῇ φιλίᾳ φωνὴν οὐδεμίαν ἂν ἐξευρεθῆναι ἢ τοῦ φήσαντος, οὕτω φιλεῖν δεῖν τινα, ὡς καὶ μισήσοντά ποτε· ἀλλ' οὐδὲ πιστεύειν δύνασθαι, τοιόνδε τι ὑπὸ τοῦ Βίαντος, ὡς λόγος εἶχεν, εἰρῆσθαι, ἀνδρὸς εἰς σοφίαν διαβεβοημένου καὶ ἑνὸς τῶν ἑπτά· μᾶλλον μέντοι ταύτην εἶναι γνώμην ἀπέφαινε βδελυροῦ τινος ἀνθρώπου ἢ τὴν φιλοτιμίαν νοσοῦντος ἢ πάντα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ κράτος ἀναφέροντος. Πῶς γὰρ ἄν τις φίλος εἴη τούτου, ὃν καὶ ἐχθρὸν ἔχειν δύνασθαι νομιεῖ; Πρὸς δὲ τούτοις ἀνάγκη πᾶσα βούλεσθαι καὶ εὔχεσθαι, ὡς τὰ πλεῖστα τὸν φίλον ἁμαρτάνειν, ἵνα πλείους ἑαυτῷ τοῦ ἐπιπλήττειν λαβὰς παρέχοι. πάλιν δ' αὖ ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῶν φίλων κατορθώμασι καὶ εὐπραγίαις ἀγανακτεῖν αὐ-

60 τοὺς καὶ λυπεῖσθαι καὶ φθονεῖν. Οὐκοῦν τοιοῦτο τὸ παράγγελμα, οὕτινος ἂν εἴη, εἰς τὸ τὴν φιλίαν ἀναιρεῖν συμφέρει. Τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔδει παραγγέλλειν, ὅπως τοσαύτῃ πρὸς τὸ τὰς φιλίας συστῆσαι τῇ ἐπιμελείᾳ χρησώμεθα, ὡς μηδέποτε τοῦτον φιλεῖν ἄρξασθαι, ὃν ἐπίδοξοι ὦμεν μισῆσαί ποτε. Ἀλλ' εἴ που κατὰ τὴν τῶν φίλων αἵρεσιν ἀστοχήσαιμεν, τοῦτο δὴ εὐγνωμόνως φέρειν ὁ Σκηπίων ᾤετο προσήκειν μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ἀπεχθείας καιρὸν ἐνθυμεῖσθαι.

61 XVII. Τοιούτοις οὖν τοῖς ὅροις χρηστέον ἐμοὶ δοκεῖ, ὡς, ἐπειδὰν διόρθωσιν λάβῃ τὰ τῶν φίλων ἤθη, τηνικαῦτα πάντων μεταξὺ τούτων ἁπαξαπλῶς καὶ πραγμάτων καὶ βουλευμάτων καὶ θελημάτων κοινωνίαν εἶναι δεῖν· ὥστε κἂν κατά περίστασίν τινα ξυμβῇ σμικρόν τι τοῦ δικαίου καθυφειμένας

πειράζεσθαι] Rectius *πειρᾶσθαι* vd. Lexica.

59 *Ἔλεγε γοῦν κτλ.*] Aristot. Rhet. II, 21. *ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα.* Diog. Laert. I, 87. de Biante: *ἔλεγε — καὶ φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς.* Vd. de hoc dicto celebrato Gernh. et Beier. Pro *οὐδεμίαν* corrige *μηδεμίαν* ob Infin.

ὑπὸ — ἑπτά] Cicero simpliciter: *A Biante — qui sapiens habitus esset unus e septem.* Sic Plut. Solon. Cap. 12. *ὃν ἕβδομον ἐν τοῖς σοφοῖς καταριθμοῦσιν.*

τὴν φιλοτιμίαν νοσοῦντος] *Νοσεῖν* dicitur quidem de hominibus, quorum animus cupiditatibus est perturbatus, sed h. l. simplex Adiectivum *φιλότιμος — φιλόδοξος* praetulerim.

60 *οὕτινος ἂν εἴη*] *Cuiuscumque est* Cic., i. e. *οὕτινος ἂν ᾖ* vel *οὑτινός ποτ' ἐστι.*

Digitized by Google

ῆναι ταῖς τῶν φίλων βουλήσεσιν ἐπικουρεῖν, ὅσαν περὶ τῆς
φαλῆς ἢ περὶ τῆς ἐπιτιμίας ἀγὼν αὐτοῖς ᾖ, παρεκκλίνειν
ς ὁδοῦ προσήκειν· μόνον ἐὰν μὴ ἐσχάτως αἰσχρόν τι ἐντεῦ-
ν ἀκολουθῇ. ἔστι γὰρ ἣ νέμεσθαί τινα τῇ φιλίᾳ συγγνώμην
δέχεται. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῆς δόξης ὀλιγωρητέον ἐστὶν, οὐδὲ
κύλην ἡγητέον ἀφορμὴν εἰς τῶν πραγμάτων διοίκησιν εἶναι
ν τῶν πολιτῶν εὔνοιαν· ἣν θωπείαις καὶ κολακείαις αἰσχρὸν
ισπάσασθαι· πλὴν οὐ παραινητέον ἐστὶ τὴν ἀρετὴν, ἥτις
μπαρομαρτοῦσαν ἔχει τὴν ἀγάπησιν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν (ἤδη 62
ρ πρὸς τὸν Σκηπίωνα ἐπανιτέον ἐμοί, οὗ πᾶς ἦν ὑπὲρ τῆς
ιλίας ὁ λόγος) πολλάκις ἐμέμφετο, ὅτι ἐν τοῖς λοιποῖς ἅπασιν
ἄνθρωποι πλείω ἐπιδείκνυνται τὴν ἐπιμέλειαν. καὶ γὰρ αἶ-
ς ἢ οἷς ὁπόσας κέκτηται, ἕκαστον ἔφασκεν ἔχειν εἰπεῖν·
ίλους δ᾽ αὖ ὁπόσους ἔχοι, λέγειν οὐ δύνασθαι· τοὺς δὲ αὐ-
οὺς καὶ τῆς ἐκείνων κτήσεως ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· περὶ δὲ
ὴν τῶν φίλων αἵρεσιν ἀμελεῖς εἶναι· οὐδ᾽ ἔχειν οἱονεὶ σημεῖά
να καὶ χαρακτῆρας, δι᾽ ὧν τοὺς πρὸς τὴν φιλίαν ἐπιτηδείους
ιαγινώσκωσι. Τοιγαροῦν τοὺς βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς καὶ
ὑσταθεῖς ἐπιλέγεσθαι δεῖ· οἷον δῆτα τοῦ γένους σπάνις ἐστὶ
ολλὴ καὶ ἡ διάκρισις δὲ χαλεπὴ πρὶν ἢ πεῖρα καταμάθῃ.
ὐκοῦν ἐν αὐτῇ πειρατέον ἐστὶ τῇ φιλίᾳ. Οὕτως ἡ φιλία φθά-
ει τὴν κρίσιν καὶ τῆς πείρας ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ. Διὸ φρονί- 63
ου ἔργον ἐστίν, ὥσπερ τὸν δρόμον, οὕτω τῆς φιλίας τὴν ὁρ-
ὴν ἐπέχειν, ἵνα, καθάπερ τοῖς ἵπποις μετὰ τὸ πεῖραν αὐτῶν
αβεῖν, οὕτω μετὰ τὸ ἀμηγέπη δοκιμάσαι τοὺς τῶν φίλων τρό-
ους ταῖς φιλίαις χρησώμεθα. Ἐνίων μὲν οὖν ἐν ὀλίγοις τοῖς

CAP. XVII. ὅταν — αὐτοῖς ᾖ] *Caput* i. q. salus statusque omnis ivilis non dicitur κεφαλή.

ἣ — ἐνδέχεται] Apud Lucianum (vd. Lex. Lucian. s. v.) συγγνώ- ην ἀπονέμειν saepius, συγγνώμην νέμειν apud Heliodorum legi- ur: apud alios scriptores συγγνώμην ἔχειν — ποιεῖσθαι.

καὶ γὰρ αἶγας] Expressa est lectio a Beiero quoque recepta *ca-* 62
ras — dicere posse — non posse dicere: vulgo ut *capras — dicere*
osset — non dicere posset vd. Graev. et Gernh. Cicero ante ocu-
s locum habuit Xenoph. Memor. II, 4, 2 et 4. ἐπιμελουμένους δὲ
αντὸς μᾶλλον ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰ-
ίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη κτωμένοις
ἐπιμελῶς ὁρᾶν ἔφη καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένοις, φίλον δέ, ὃ
έγιστον ἀγαθὸν εἶναί φασιν, ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτή-
ωνται φροντίζοντας οὔτε ὅπως οἱ ὄντες ἑαυτοῖς σώζονται. — ἔτι
πρὸς τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ
άνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλῆθος εἰδότας, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων
ντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομέ-
νις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πά-
ν τούτους ἀναιρεῖσθαι.

ὥσπερ τὸν δρόμον] *Ut cursum* expressit Petavius, vulgata optt. 63
odd. et Edd. est *ut currum* vd. Gernh. Beier. Orell.

Digitized by Google

χρήμασι πολλάκις τὸ κοῦφον ἐλέγχεται· ἄλλοι δὲ τῶν ἐλαττιόνων τιμῆς προτιμηθέντες ἐν τοῖς μείζοσι γνωρίζονται. Ἀλλ' ἐάν τινες εὑρεθεῖεν οἱ τὰ χρήματα προτιμᾶν τῆς φιλίας βάναυσον εἶναι νομίζοντες· ποῖ δὴ τοιούτους ἂν εὕροις, οἳ δὴ τιμὰς καὶ ἀρχὰς καὶ ἐπικρατείας ἢ δυναστείας καὶ πλοῦτον περὶ πλείονος ἢ τὴν φιλίαν οὐ ποιήσονται, ὥστε τούτων ἐκ θατέρας εἰς μέσον προτεθέντων, ἐκ δὲ θατέρας προκειμένων τῶν τῆς φιλίας δικαίων, οὐκ ἐκεῖνα πολλῷ μᾶλλον αἱρεῖσθαι; Ἀσθενὴς γὰρ ἡ φύσις ἐστὶν ἡμῶν πρὸς τὸ τῆς δυνάμεως καταφρονεῖν· ἢ κἂν τῆς φιλίας ὀλιγωρήσαντες ἐπέτυχον, συγκρύψαι ἂν καὶ συσκιάσαι τὸ δρώμενον ὑπολαμβάνουσι τῷ οὐκ ἐπὶ τῇ τυχούσῃ
64 αἰτίᾳ τῆς φιλίας ἀμελῆσαι δοκεῖν. Ταύτῃ τοι αἱ ἀληθιναὶ φιλίαι ἐν τοῖς τῶν ἀρχῶν ἐφιεμένοις καὶ πολιτευομένοις μόλις εὑρίσκονται. Ἔστι γὰρ ὅπου τοῦτον ἂν εὕροις, ὃς τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν ὑστέραν ἄγοι τῆς τοῦ φίλου τιμῆς; Τί δέ; ἵνα τοῦτο παραλείποιμι, πῶς οἴει δεινάς, πῶς ἀφόρητοι δοκοῦσι πολλοῖς αἱ τῶν συμφορῶν κοινωνίαι; πρὸς ἃς δυσεύρετοί εἰσιν οἱ συγκαταβαίνειν ἐθέλοντες. Καίτοι ὀρθῶς εἴρηται τοῦτο τῷ Ἐννίῳ·

Φίλος βέβαιος ἐν ἀβεβαίοις φαίνεται.

Ἀλλ' ὅμως δύο ταῦτα τὴν πολλῶν κουφότητα καὶ ἀσθένειαν ἐξελέγχουσιν, ὅταν ἢ ἐν ταῖς εὐημερίαις ὑπερορῶσιν ἢ ἐν ταῖς ἀτυχίαις καταλείπωσιν.

XVIII. Ὅστις οὖν κατ' ἄμφω ἐμβριθὴ καὶ πάγιον καὶ μόνιμον ἐν τῇ φιλίᾳ ἑαυτὸν παρέχοι, τοῦτον ἄντικρυς τῷ σπανιωτάτῳ καὶ μονονουχὶ θείῳ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐγκριτέον ἐστί.
65 Τὸ δὲ στήριγμα τῆς εὐσταθείας καὶ ἀσφαλείας, ἣν ἐν τῇ φιλίᾳ ποθοῦμεν, ἡ πίστις ἐστίν. οὐδὲν γὰρ μόνιμον, ὅ, τι ἄπιστον ἂν εἴη. πρὸς δὲ δὴ τούτοις καὶ ἁπλοϊκὸν καὶ κοινὸν ὁμογνώμονά τε καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀγόμενον εἰκὸς αἱρεῖσθαι· ἃ πρὸς

Ἀλλ' ἐάν τινες — εὕροις] Pro ἐάν pone εἰ et ποῦ pro ποῖ. Verba Ciceronis *Sin erunt aliqui reperti — ubi eos inveniemus* rectius ita interpretaberis: *Ἀλλ' ἐάν τινες εὑρεθῶσι — ποῦ δὴ τοιούτους εὑρήσομεν.*

ὥστε — οὐκ ἐκεῖνα] Corrige ὥστε — μὴ ἐκεῖνα.

ἢ — δοκεῖν] Corrige κἂν ἐπιτύχωσι — τῷ μὴ ἀμελῆσαι δοκεῖν: recte expressa est lectio *obscuratum iri* per συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι (de qua vd. Gernh. et Beier.), quanquam alterutro tantum verbo opus erat.

64 *ἐν τοῖς τῶν ἀρχῶν ἐφιεμένοις*] *In honoribus versari* i. q. τιμὰς ἔχειν — ἀρχὰς μεταχειρίζεσθαι.

ἵνα τοῦτο παραλείποιμι] *Haec ut omittam*, i. e. ἵνα τοῦτο παραλείπω.

Ἐννίῳ] Conf. sent. Eur. Hec. 1226. Pflugk. ἐν τοῖς κακοῖς γὰρ ἀγαθοὶ σαφέστατοι φίλοι.

65 Cap. XVIII. *ὁμογνώμονά — ἀγόμενον*] Beierus *consentire* interpretatur ὁμοδοξεῖν, qua eadem notione Aristot. Ethic. ad Nic.

Digitized by Google

τὸ πιστὸν ἅπαντα συντείνει. οὔτε γὰρ ἐνδέχεται πιστὸν εἶναι τὸν ποικίλον τὸ ἦθος καὶ σκολιόν. Οὔτε μὴν ὁ μὴ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀγόμενος ἢ φύσει μὴ ὁμογνωμονῶν ἢ πιστὸς ἢ μόνιμος ἂν γένοιτό ποτε. Προςθεῖναι δ' αὖ ἐκείνοις καὶ τοῦτο χρή, ὅπως μὴ φιλεγκλήμων τις ᾖ ἢ ἐγκαλοῦσι ταχέως πιστεύῃ· ἅπερ δηλαδὴ πάντα εἰς ἐκείνην ἀναφέρεται, ἐν ᾗ ἤδη πολύς εἰμι, τὴν εὐστάθειαν. Οὕτω δ' ἐπαληθεύεται τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀπ' ἀρχῆς εἰρημένον, ὅτι τὴν φιλίαν οὐκ ἐνδέχεται πλὴν μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχειν. Ἔστι γὰρ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὃν καὶ σοφὸν λέγειν τὸν αὐτὸν ἔξεστι, δύο κατὰ τὴν φιλίαν ταῦτα διαφυλάττειν· πρῶτον μέν, μή τι πλαστὸν ὑπῇ καὶ ὕπουλον· τὸ γὰρ κἂν φανερῶς μισεῖν γενναῖον καὶ ἐλευθέριόν ἐστι μᾶλλον ἢ τῷ προσώπῳ τὴν γνώμην ἐπικρύπτειν· ἔπειτα δὲ οὐ μόνον τὰς ὑπό τινος ἐπιφερομένας αἰτίας ἀποκρούσασθαι, ἀλλ' οὐδ' ὑπόπτως αὐτὸν τάχα διακεῖσθαι ἀεί τι
ὑπὸ φίλου ἠδικῆσθαι νομίζοντα. Προςεῖναι δ' ἐπὶ τούτοις 66
ἀνάγκη χρηστότητα τῶν τε λόγων τινὰ καὶ τῶν τρόπων, οὐ μέτριον ὂν ἥδυσμα τοῦτο τῆς φιλίας. Ἀπείη δὲ πάντως τὸ στυγνὸν καὶ κατηφὲς καὶ τὸ ἐν πᾶσιν αὐστηρόν· καίτοι σεμνότητός τι δοκοῦν ἔχειν αὐτό· ἀλλ' ἡ φιλία ἀνειμένη πως καὶ ἐλευθέρα καὶ γλυκεῖα ὀφείλει μᾶλλον εἶναι καὶ πρὸς ἅπαν ῥέπειν τὸ μείλιχον καὶ εὔκολον.

XIX. Ἐνταῦθα δὴ ἀπορία τις ἀναφύεται οὐ ῥᾳδίαν 67
ἔχουσα τὴν λύσιν· πότερον χρή ποτε καινοὺς φίλους τῆς φιλίας ἀξίους φανέντας τῶν παλαιῶν προτιμᾶν, καθάπερ τῶν ἤδη γεγηρακότων ἵππων τοὺς ἁπαλοὺς προκρίνειν εἰώθαμεν. Ἀλλ' ἔστιν ἡ ἀμφισβήτησις αὕτη τῆς ἀνθρωπίνης ἀναξία φύσεως. οὐδὲ γὰρ ταῖς φιλίαις, ὥςπερ ἐν τοῖς λοιποῖς, τὸν κόρον ἐγγενέσθαι προςήκει. ἀλλ' αἱ παλαίταται δηλαδὴ οἴνου δί-

---

IX, 6. *ὁμογνωμονεῖν — ὁμονοεῖν — ὁμοδοξία* leguntur, et *iisdem rebus moveri συμπαθεῖν — ὁμοπαθεῖν. Συμπαθὴς καὶ συμφυής* h. l. is est, qui eisdem rebus movetur naturaque consentit vd. Plut. de am. et ad. cp. 9.

τὸ — *μισεῖν*] Corrige *καί*, quum apud Cic. legatur: *aperte enim vel odisse.* 66

χρηστότητα] *Suavitas* i. q. *τὸ ἐπίχαρι — χάριεν.*

Ἀπείη — αὐτό] *Tristitia — absit. habet:* optt. Edd. omittunt *absit.* Petavius pro *tristitia et severitas* tria vv. posuit *στυγνόν — κατηφές — αὐστηρόν.* H. l. *κατηφές* non aptum: nam *κατηφής* est vultu demisso sive ex moerore sive ex pudore: *σκυθρωπόν* rectius esset.

τὸ μείλιχον καὶ εὔκολον] Reddidit Petav. his vocabulis *comitatem facilitatemque:* sed pro *μείλιχον*, quod poetis in usu, *πρᾶον — φιλοπροσήγορον* repone.

Cap. XIX. *ἀλλ' — εἶναι*] Ex emendatione Suffridi multis 67
Edd., etiam Gernh. probata legitur *Veterrimae quaeque — esse*

Digitized by Google

κην τὴν πολυετίαν φέροντος ἥδισται ὀφείλουσιν εἶναι. κἀκεῖνο δ' ἀληθές ἐστι τὸ τεθρυλλημένον, πολλοὺς τῶν ἁλῶν μεδίμνους συμφαγεῖν δεῖν, ἵνα τὸ τῆς φιλίας καθῆκον ἐκπληρωθῇ.

68 Τὰς δὲ καινότητας, ἐὰν ἐλπίδα παρέχωσιν, ὥςθ' οἷον ἐν οὐ ψευδομένῃ πόᾳ τὸν καρπὸν ὑποφαίνειν, οὐδ' αὐτὰς ἀποδιοπομπήσασθαι δεῖ· τὴν μέντοι ἀρχαιότητα κατὰ χώραν ἐατέον. πλείστη γὰρ ὅση δύναμις ἔνεστι τῇ τε ἀρχαιότητι καὶ τῇ συνηθείᾳ. Καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἵππῳ, οὗ πέρι ἄρτι μνήμην ἐποιησάμην, ἣν μή τι ἐμποδὼν ᾖ, οὐκ ἔστιν ὅςτις τῷ εἰθισμένῳ ἥδιον ἂν χρῷτο ἢ τῷ οὔπω ὑπὸ χεῖρας ἐλθόντι καὶ καινῷ. Καὶ οὐκ ἐν τούτῳ μόνον, ὅπερ ἔμψυχόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις ἡ συνήθεια ἰσχὺν ἔχει· ἐπεὶ δὲ τοῖς ὀρεινοῖς χαίρομεν καὶ ὑλώδεσι τόποις, οἷς ἐπὶ πολὺ ἐνδιετρίψαμεν.

69 Ἀλλὰ μέγιστον δὴ τοῦτο κατὰ τὴν φιλίαν ἐστὶ τὸ τὸν κρείττονα τῷ ἥττονι ἐξισοῦσθαι. πολλάκις γὰρ ὑπεροχαί τινες ὑπάρχουσιν, οἷα τοῦ Σκηπίωνος ἐν ἡμετέρᾳ ἦν, ἵνα εἴπω οὕτως, ἀγέλῃ. Οὐ μέντοι αὐτὸς οὔτε τοῦ Φίλου οὔτε τοῦ Ῥουπιλίου οὔτε τοῦ Μουμμίου οὔτε τῶν τῆς ἐλάττονος τάξεως φίλων προὐτίμησεν ἑαυτόν· Κόϊντον δὲ Μάξιμον τὸν ἀδελφόν, ἄνδρα ἄλλως μὲν ἄριστον, οὐ μὴν πρὸς ἑαυτόν, ὡς προὔχοντα, καθότι ἐπροτέρει τῇ ἡλικίᾳ, ἐθεράπευεν· τοὺς δ' αὖ οἰκείους ἅπαντας ἀμείνω δι' ἑαυτοῦ δύνασθαι πράττειν πάντως ἠβούλετο.

70 Ὃ καὶ πᾶσι δραστέον καὶ μιμητέον ἐστίν, ὅπως, ἐὰν ἐξοχήν τινα τῆς ἀρετῆς ἢ ἀγχινοίας ἢ τύχης κτῶντο, ταύτης μεταδῶσι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πλησίον κοινώσωνται· οἷον εἰ ἐξ ἀδόξων ἔφυσαν γονέων, εἴτε συγγενεῖς ἔχουσι κατὰ τὴν γνώμην ἢ κατὰ τὴν τύχην ἀσθενεστέρους, τούτων ἐπαύξωσι τὰς ἀφορμὰς καὶ τιμῆς αὐτοῖς καὶ ἀξιώματος εἰς προςθήκην γένωνται· καθάπερ ἐν τοῖς δράμασιν οἱ διὰ τὴν γένους ἄγνοιαν ἐν δουλείᾳ χρόνον τινὰ ζήσαντες ἐπειδὰν ἀναγνωρισθῶσι, καὶ

---

debent *suavissimae*, quod expressit Petavius. Quum Codd. *Veterrima quaeque — esse debent suavissima* exhibeant, Beierus ita lect. constituit: *Veterruma quaeque* — [*debe*[*n*]*t esse*] *suavissima*, ut numero singulari de amicitia intelligatur. Orell. retinuit lect. Codd. *Veterrima quaeque — esse debent suavissima*, quem vd.

κἀκεῖνο δ' ἀληθές ἐστι κτλ.] Plutarch. de multit. amicor. Vol. VII. p. 290 Hutt. τὸν θρυλλούμενον ἐκεῖνον χρόνῳ τῶν ἁλῶν συγκατεδηδοκὼς μέδιμνον. Aristot. Ethic. ad Nic. VIII, 4. κατὰ τὴν παροιμίαν οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλοις πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι.

69 ὑπεροχαί] *Excellentiae*, quo vocabulo usus est Aristot. Ethic. Nic. VIII, 15.

τοὺς — ἠβούλετο] *Suosque omnes per se esse posse ampliores volebat* Cic., *posse* omissum in uno Cod. Manut. eiecerunt Victor. Graev. Gernh. Beier. Orell.; Beier. praeterea *esse* uncis circumsepsit.

Digitized by Google

θεῶν ἢ βασιλέων παῖδες ὄντες εὑρεθῶσι, τὴν αὐτὴν ὅμως ἔχοντες διατελοῦσι στοργὴν πρὸς τοὺς νομεῖς ἐκείνους, οὓς σφῶν εἶναι πατέρας πολλὰ τὰ ἔτη ἐνόμισαν. Ὅπερ δηλαδὴ πολλῷ μᾶλλον εἰς τοὺς γνησίους καὶ ἀναμφηρίστους πατέρας ἐπιδεικτέον ἐστί. Καὶ γὰρ ἥτις ἐστὶ νοῦ καὶ ἀρετῆς καὶ παντὸς ἄλλου πλεονεκτήματος ὄνησις, αὕτη τότε μάλιστα συλλέγεται, ὁπηνίκα εἰς τοὺς ἐγγυτάτω διαδίδοται.

XX. Τοιγαροῦν ὥςπερ ἐν τῇ φιλίᾳ τῇ τε οἰκειότητος 71
συναφείᾳ τοὺς ὄντας κρείττους τοῖς ὑποδεεστέροις συγκαταβαίνειν προςήκει· οὕτω καὶ τοὺς ὑποδεεστέρους ἀθυμεῖν ἥκιστα χρή, ὅταν ὑπὸ τῶν φίλων εἴτε τῇ τοῦ νοῦ ὀξύτητι εἴτε τῇ εὐτυχίᾳ εἴτε τῷ ἀξιώματι παρευδοκιμοῦνται. Ὧν οἱ πλεῖστοι ἢ μεμψιμοιροῦσιν ἀεί τι ἢ καὶ ὀνειδίζουσιν· τηνικαῦτα δὲ μᾶλλον, ὅταν θεραπευτικῶς ἢ εὐνοϊκῶς ἢ καὶ μετὰ τοῦ ἰδίου πόνου προϋπηργμένον τι ἀφ' ἑαυτῶν εἰπεῖν δύνωνται. Μίσους μὲν οὖν ἄξιόν ἐστι τουτὶ τὸ γένος ἀνθρώπων, οἳ τὰς εὐεργεσίας ὀνειδίζουσιν· ὧν μεμνῆσθαι μὲν πάντως τὸν λαβόντα δεῖ, τὸν δ' αὖ δεδωκότα οὐδαμῶς απομνημονεύειν.
Οὐκοῦν ὥςπερ οἱ κρείττους ὑποστέλλειν ἐν φιλίᾳ ἑαυτοὺς ὀφείλουσιν· οὕτως ἐξαίρειν πως τοὺς καταδεεστέρους. Εἰσὶ γάρ 72
τινες οἱ τὰς φιλίας ἐπαχθεῖς ποιοῦντες, ὅταν καταφρονεῖσθαι ὑπολαμβάνωσιν. ὃ δὴ μόνοις ἐπιεικῶς συμβαίνει τοῖς καὶ εὐκαταφρονήτους ἑαυτοὺς κρίνουσιν· οἷς τοιαύτην ὅμως τὴν δόξαν καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἀφαιρετέον ἐστί. Τοσοῦτον δὲ νεμητέον 73
ἑκάστῳ, πρῶτον μὲν ὅσον ἐπιτελέσαι αὐτὸς ἂν ἔχοις· ἔπειτα δέ, ὅσον στέγειν ἐκεῖνος δύναται, ὃν ἂν φιλεῖν καὶ ᾧ συμπράττειν ἀξιώσῃς. Οὐ γὰρ οἷός τε ἂν εἴης, καίτοι καθ' ὑπερβολὴν δυνατὸς ὤν, πάντας τοὺς οἰκείους εἰς τὰς ἀνωτάτω προάγειν τιμάς· καθάπερ ὁ Σκηπίων Πόπλιον μὲν τὸν Ῥουπίλιον ἠδυνήθη ὕπατον ἀποδεῖξαι, Λεύκιον δὲ τὸν ἐκείνου ἀδελφὸν οὐκ ἠδυνήθη. Ἀλλ' εἰ καὶ πάντως ὁτιοῦν ἐξανῦσαι δύναιο χαριζόμενος ἑτέρῳ· σκεπτέον ὅμως εἴη, τί βαστάζειν οὗτος αὐτὸς ἂν δύναιτο. Καθόλου δὲ μετὰ τὸ ῥωσθῆναι καὶ 74

ἐὰν — κτῷντο] Corrige κτῶνται, vel rectius κτήσωνται, *si — consecuti sunt.* 70

πολλὰ τὰ ἔτη] Articulus erat omittendus.

Cap. XX. ὅταν — παρευδοκιμοῦνται] Corr. παρευδοκιμῶνται. 71

Μίσους — ἐστι κτλ.] Plutarch. de discr. adul. et amic. cp. XXII. Πᾶσα ὀνειδιζομένη χάρις ἐπαχθὴς καὶ ἄχαρις καὶ οὐκ ἀνεκτή. Demosth. de Cor. p. 316. Reisk. νομίζω, τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι τὸν πάντα χρόνον, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι αὐτῶν, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἄνθρωπον. Τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ὑπομιμνήσκειν καὶ λέγειν μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ ὀνειδίζειν.

στέγειν] I. q. *sustinere* apud scriptores posteriores. Infra βαστάζειν scriptum est. 73

Digitized by Google

κρατυνθῆναι τάς τε γνώμας καὶ τὰς ἡλικίας τὰς φιλίας ἀνακρίνειν εὔλογόν ἐστιν· οὐδ' εἴ τινες κατὰ πρώτην τὴν ἡλικίαν περὶ τὴν κυνηγεσίαν ἢ τὴν σφαίρισιν ἐσπουδακότες ἦσαν, ἀκόλουθόν ἐστι τοὺς τῶν αὐτῶν συνερασθέντας τότε τοῖς οἰκείοις ἐγκρίνειν. οὕτω γὰρ κἂν αἱ τροφοὶ καὶ οἱ παιδαγωγοὶ τὸ πλεῖστον ἂν τῆς εὐνοίας ἀπαιτήσειαν· ὧν ἀμελητέον μὲν οὐχί, ἀλλ' ἕτερόν τινα τρόπον εἰκός ἐστι θεραπεύειν. Οὐ γὰρ ἄλλως ἐνδέχεται βεβαίους τὰς φιλίας διαμένειν. Ἐπειδὴ τοῖς ἀνομοίοις ἤθεσιν ἀνόμοια καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα παρακολουθεῖ, ὧν αἱ διαφωνίαι τὰς φιλίας διέστησαν· καὶ οὐκ αἰτία τίς ἐστιν ἑτέρα, δι' ἣν οὔτε οἱ ἀγαθοὶ τοῖς πονηροῖς οὔτε οἱ πονηροὶ τοῖς ἀγαθοῖς εἰς φιλίαν συνελθεῖν δύνανται, πλὴν ὅτι τοσαύτη μεταξὺ τούτων, ὅσην ἐνδέχεται μεγίστην εἶναι, τῶν τρόπων

75 τε καὶ ἐπιτηδευμάτων ἐστὶν ἡ διαφορά. Ὀρθῶς δὲ καὶ τοῦτο παραγγέλλοι τις ἂν ἐπὶ τῶν φιλιῶν, ὅπως μήτις ἀκράτῳ τῇ εὐνοίᾳ φερόμενος, ὃ πολλάκις γίνεται, τὰς μεγίστας ὠφελείας ἐμποδίζῃ τῶν φίλων. Καὶ γὰρ οὐδὲ τὴν Τροίαν ἐξεῖλεν ἂν ὁ Νεοπτόλεμος, ἵνα πρὸς τοὺς μύθους ἐπανέλθω, εἰ τοῦ Λυκομήδους, παρ' ᾧ ἐτρέφετο, πολλοῖς σὺν δάκρυσι κωλύοντος ἀποχωρεῖν ἀκούειν ἤθελε. Καὶ πολλάκις δὲ οὐ τὰ τυχόντα περιπίπτει πράγματα, ἃ χωρίζεσθαι τῶν φίλων ἀναγκάζει· οἷς ὁ ἐμποδὼν ἀξιῶν στῆναι, ὡς ἀπόντος τὸν πόθον οὐ φέρων, οὗτος πολλὴν ἀσθένειαν καὶ μαλακίαν ὀφλισκάνει τῆς φύσεως,

76 καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἄγαν ἐν τῇ φιλίᾳ δίκαιος εἶναι δοκεῖ. Ἐν μὲν οὖν ἁπανταχοῦ δεῖ τοῦτο σκοπεῖν, ὅ,τι τ' ἂν αἰτήσῃς παρὰ τοῦ φίλου καὶ ὅ,τι ἂν αἰτοῦντι χαρίζεσθαι οὐκ ἀπαξιώσῃς αὐτῷ.

XXI. Καὶ ἐν τῇ διαλύσει δὲ τῶν φιλιῶν ἐπιφύεταί τις ἔστιν ὅτε ἀναγκαία συμφορά· ἤδη γὰρ τὰς τῶν σοφῶν οἰκειότητας ἀφεὶς ὁ λόγος εἰς τὰς δημώδεις φιλίας μεταπίπτει. Αἱ τῶν φίλων κακίαι πολλάκις ἐκρήγνυνται ποτὲ μὲν εἰς τοὺς αὐτῶν φίλους, ποτὲ δ' εἰς ἀλλοτρίους, ἀλλ' ὥστε τὸ ἐκ τού-

---

ἢ τὴν σφαιρίσιν ἐσπουδακότες] Plut. de mult. amic. Vol. VII. p. 290. Hutt. *συσφαιρίσαντες* dicuntur.

οὕτω γὰρ κἂν — ἀπαιτήσειαν] *κἂν* erat omittendum: *postulabunt* i. q. *ἀπαιτήσουσι.*

ὧν — θεραπεύειν] Expressum est glossema *colendi*, iure eiectum ab Aldo, Graevio, Gernhardo, Beiero, Orell.

Οὐ γὰρ ἄλλως] *Enim* plerique Codd. et Edd. omittunt.

75 *ὅπως — φερόμενος*] Petavius secutus est lect. *ne quis intemperata quadam benevolentia*, nec recte *τῇ* pro *τινί* posuit: optt. Edd. *ne intemperata quaedam benevolentia.*

παρ' ᾧ ἐτρέφετο] *Apud quem erat educatus*, i. e. *ἐτέθραπτο.*

ὡς — φέρων] Cicero: *quod desiderium non facile ferat*, i. e. *ὡς τὸν πόθον οὐ ῥᾳδίως φέρων.*

76 Cap. XXI. *ἐκρήγνυνται — ἀπερείδεσθαι*] Pro *ἐκρήγνυσθαι erumpere* h. l. convenientius mihi videtur *φανερὸν γίγνεσθαι — φαίνε-*

των ὄνειδος εἰς τοὺς φίλους ἀπερείδεσθαι. Οὐκοῦν τὰς τοιαύτας φιλίας τῇ κατ᾽ ὀλίγον ὑφαιρέσει τῆς συνηθείας ἀνεῖναι δεῖ· καὶ (ὥςπερ λέγοντος ἤκουσα τοῦ Κάτωνος) ἠρέμα δεῖ μᾶλλον ἢ ἀθρόας διαιρεῖν· εἰ μή που τάχα ἀφόρητός τις οὕτως ὕβρις ἀναφλεχθῇ, ὡς μήτε ὀρθῶς μήτε καλῶς ἔχειν μήθ᾽ ὅλως δυνατὸν εἶναι τὸ μὴ οὐχὶ τὴν ἀλλοτρίωσιν καὶ διάζευξιν παραυτίκα γενέσθαι. Ἐπειδὰν δὲ τῶν τρόπων καὶ τῶν ἐπιτηδευμά- 77
των μεταλλαγή τις, οἷα γενέσθαι φιλεῖ, προςπέσῃ, εἴτε στάσις καὶ διχόνοια τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ μερῶν (περὶ γὰρ τῶν κοινῶν φιλιῶν, οὐ τῶν τοῖς σοφοῖς πρὸς ἀλλήλους συνισταμένων, ὡς ἔφθην εἰπών, ἅπας τονῦν λόγος ἐστὶν ἐμοί)· φυλακτέον ἂν εἴη τοῦτο, μὴ οὐ μόνον ἀπειπεῖν τὰς φιλίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἔχθρας δοκῶμεν ἀνειπεῖν. Οὐδὲν γὰρ αἴσχιον ἢ ᾧπερ οἰκείως σὺ ξυνεβίως πρώην, πρὸς τοῦτον ἐκπεπολεμῶσθαι. Τῆς τοῦ Κοΐντου Πομπηΐου φιλίας ὁ Σκηπίων, ὥςπερ ἴστε, ἀφειστήκει δι᾽ ἐμέ· διὰ δὲ τὴν ἐν πολιτείᾳ διαφορὰν Μετέλλου τοῦ ἡμῶν ἑταίρου. καὶ δὴ ἄμφω ταῦτα σεμνοπρεπῶς καὶ μετὰ τῆς αὐθεντίας, ἄνευ δὲ πικρίας καὶ ἀπεχθείας ἔπραξεν. Οὐκ- 78
οῦν τοῦτο πρῶτον σπουδαστέον, ὅπως μὴ διαστάσεις τῶν φίλων γένωνται· ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ τοιοῦτον, ὅπως ἀποσβεσθῆναι μᾶλλον ἢ καταχωσθῆναι δοκῶσιν αἱ φιλίαι. Πρὸς δὲ τούτοις εὐλαβητέον ἐστί, μὴ εἰς δεινάς ποτε δυςμενείας αἱ φιλίαι περιτρέπωνται· ὅθεν ἔριδες καὶ βλασφημίαι καὶ παροινίαι φύονται· ἅςπερ, ἐὰν ἀνεκταὶ ὦσι, πάντως οἰστέον, καὶ

σθαι — ἐκφαίνεσθαι: pro ἀπερείδεσθαι posuerim τρέπεσθαι ob verba Ciceronis: *quorum tamen ad amicos redundet infamia.*

Οὐκοῦν — δεῖ] Expressa est lectio deterior *elevandae*, cui praeferenda *eluendae*; de his aliisque lectt. vd. Gernh. et Beier., qui de lect. *eluendae* haec annotavit: „Quae si vera lectio est, Cicero in tralato verbi usu aemulatus est Isocratem in Or. ad Demon. c. 1. §. 3. f. τὰς τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ᾽ ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν."

ἠρέμα — διαιρεῖν] *Dissuendae magis quam discindendae* non recte interpretatus est Petavius. *Dissuere* i. q. διαλύειν, *discindere* i. q. διαῤῥηγνύναι — διατέμνειν — διακόπτειν.

εἰ μὴ — ἀναφλεχθῇ] De part. εἰ cum Coniunctivo vd. ad Somn. cp. 23.

καὶ — εἴτε] *Aut studiorum — aut* i. e. ἢ τῶν ἐπιτηδευμάτων — ἤ. 77

εἴτε — μερῶν] *Aut in reipublicae partibus dissensio* non accurate sunt reddita: equidem in Graecum converterim ἡ διχόνοια τῶν ἐν τῇ πόλει στάσεων.

μὴ — ἀπειπεῖν] Non recte verba Ciceronis reddita sunt: *ne non solum amicitiae depositae, sed inimicitiae susceptae videantur. Amicitiam deponere* i. q. τὴν φιλίαν ἀποτίθεσθαι — διαλύεσθαι; *inimicitiam suscipere* τὴν ἔχθραν αἱρεῖσθαι.

πρώην] De suo addidit Petavius.

πρὸς τοῦτον ἐκπεπολεμῶσθαι] De hac locutione Herodotea non debebat dubium movere Schweighaeus. Lex. Herod. P. I. p. 200.

Digitized by Google

ταύτην χρὴ τῇ παλαιᾷ φιλίᾳ νέμειν τὴν αἰδῶ, ὡς μὴ τὸν ἀδι-
κούμενον, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα αἰτίαν ὑπέχειν. Ὅλως δὲ πρὸς
πάντα τὰ τοιαῦτα κακὰ καὶ ἀτοπήματα μία ἐστὶν αὕτη προ-
φυλακὴ καὶ προμήθεια τὸ μὴ προπετῶς ἄρχεσθαι φιλεῖν
79 μήτε τοὺς ἀναξίους. Ἄξιοι δὲ τῆς φιλίας εἰσίν, οἷς ἔνεστιν
αὐτοῖς αἰτία τις, δι' ἣν φιληθεῖεν ἄν. Τὸ δὲ γένος τουτὶ σπά-
νιόν ἐστι· καὶ δὴ σπάνια πάντα τὰ ὑπερφυῆ· καὶ οὐδέν ἐστι
χαλεπώτερον ἢ εὑρεῖν, ὃ ἐκ παντὸς κατὰ τὸ ἑαυτοῦ γένος τέ-
λειον ἂν ᾖ. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν
ἀγαθὸν οἴδασιν οὐδὲν εἰ μὴ τὸ ἐπωφελὲς ὄν· καὶ φίλους οἱο-
νεὶ θρέμματα τοὺς τοιούτους ἀγαπῶσι μάλιστα, ἐξ ὧν πλεῖ-
80 στον ἂν δρέψασθαι τὸν καρπὸν ἐλπίζουσιν. Οὕτω δὲ τῆς καλ-
λίστης καὶ τῇ φύσει οἰκειοτάτης ἀμοιροῦσι φιλίας, ἣν καθ' ἑαυ-
τὴν καὶ δι' ἑαυτὴν αἱροῦνται· οὔτε παράδειγμα αὐτοὶ ἑαυτοῖς
ὑπόκεινται, οἵα τε καὶ ὅση ἡ τῆς φιλίας αὕτη δύναμις ὑπάρχει.
Πᾶς γάρ τις ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, οὐχ ἵνα μισθόν τινα τῆς ἀγαπή-
σεως ταύτης αὐτὸν εἰσπράττῃ, ἀλλ' ὅτι ἕκαστος αὐτῷ καθ' ἑαυ-
τὸν ἀγαπητός ἐστιν. Ὅπερ ἐὰν μὴ εἰς τὴν φιλίαν μετενεχθῇ,
ἀληθὴς φίλος οὐκ ἂν εὑρεθείη ποτέ. τοιοῦτον δὲ λέγω, ὃς οἷον
81 ἕτερος ὁ αὐτός ἐστι. Εἰ δὲ ἐν τοῖς κτήνεσι τοῦτο καὶ τοῖς πτη-
νοῖς καὶ τοῖς νηκτοῖς καὶ ἀγρίοις τιθασσοῖς τε καὶ ἀνημέροις
φαίνεται, πρῶτον μὲν ὅπως ἀγαπῶσιν ἑαυτά (τοῦτο γὰρ ὁμοίως
τοῖς ζώοις ἅπασι συμφύεται)· ἔπειτα δ' ὅπως ζητοῦσι καὶ ἐφίεν-
ται τῶν ὁμογενῶν, ἵν' αὐτοῖς συναθροισθῶσι· καὶ τοῦτο
μετ' ἐπιθυμίας ποιοῦνται καὶ κατὰ μίμησίν τινα τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀγαπήσεως· πόσῳ μᾶλλον φύσει τοῦτο ἐν ἀνθρώπῳ γί-
νεται, ὃς καὶ ἑαυτὸν φιλεῖ καὶ τὸν ἕτερον προσκτᾶται, οὗ
τὴν ψυχὴν οὕτω τῇ ἑαυτοῦ συνανακιρνᾷ ψυχῇ, ὡς μονονουχὶ
μίαν ἐξ ἀμφοῖν ἀπεργάζεσθαι.

---

79 καὶ — ὑπερφυῆ] *Praeclarus* non est ὑπερφυής, sed ἐπίσημος — ἐξαίρετος — ὑπερβάλλων.

οἴδασιν] Ἴσασιν Atticorum est; vd. de hac forma supra ad cp. 2.

δρέψασθαι τὸν καρπόν] Δρέπω et δρέπομαι poetis in usu, imprimis Pindaro: ut σοφίας καρπὸν δρέπειν Fragm. 227. vd. Ind. Vocab. in Edit. Boeckh. Tom. II. P. II. s. v. Apud scriptores prosaicos *fructum capere* i. q. καρπὸν κομίζεσθαι — λαμβάνειν — ἀπολαμβάνειν.

80 ὃς — ἐστι] Aristot. Ethic. ad Nicom. IX, 4. ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός. Ibid. IX, 9. ἕτερος γὰρ αὐτός ὁ φίλος ἐστί. Philon. Iud. fragm. T. II. p. 658. τὸ Πυθαγόρειον ῥῆμα, ὅτι ἄρα ἐστὶ φίλος ἕτερος ἐγώ.

81 ἵν' αὐτοῖς συναθροισθῶσι] *Se applicare ad aliquem* apud Cicer. i. q. Προσέλθεσθαι — πλησιάζειν τινὶ — ἔχεσθαί τινος.

καὶ τὸν ἕτερον προσκτᾶται] *Et alterum acquirit*, quae lectio posthabenda alteri *anquirit* in optt. Edd. receptae. *Anquirere* i. q. ἀναζητεῖν — ἐρευνᾶν — διεξερευνᾶσθαι.

XXII. Ἀλλ᾽ οἱ πολλοὶ διεστραμμένως, ἵνα μὴ ἀναιδῶς 82
εἴπω, τοιοῦτον ἔχειν φίλον ἐθέλουσιν, ὁποίους παρέχειν ἑαυ-
τοὺς οὐ δύνανται· καὶ ἃ τοῖς φίλοις οὐ νέμουσιν αὐτοί,
παρ᾽ ἐκείνων λαβεῖν ἀξιοῦσιν. Εἰκὸς δὲ τοῦτο δῆθέν ἐστι τὸ
καλοκἀγαθὸν εἶναι αὐτὸν ἄνδρα πρῶτον, εἶτα δ᾽ ἕτερόν τινα
ὅμοιον ἑαυτῷ ζητεῖν. Ἐν γὰρ τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἐκεῖνο δή,
ὃ πάλαι γυμνάζομεν, τὸ μόνιμον τῆς φιλίας συγκρατεῖσθαι δύ-
ναται, ὅταν ἄνθρωποι τῇ εὐνοίᾳ πρὸς ἀλλήλους συνημμένοι
πρῶτον μὲν τῶν ἐπιθυμιῶν ἄρξουσιν, αἷς δουλεύουσιν οἱ λοι-
ποί· ἔπειτα δὲ τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ χαρήσονται καὶ
πάντα δ᾽ ὑπὲρ ἑτέρου ὁ ἕτερος ἀναδέξεται καὶ οὐδὲν οὐδέποτε
εἰ μὴ καλῶς ἔχον καὶ ὀρθῶς παρὰ θατέρου ἅτερος αἰτήσεται,
οὐ μόνον δὲ θεραπεύσουσι καὶ φιλήσουσιν, ἀλλὰ καὶ αἰδέσον-
ται ἀλλήλους. Μέγιστον γὰρ τῷ ὄντι κόσμον ἀφαιρεῖται τῆς
φιλίας ὁ τῆς αἰδοῦς αὐτὴν ἀποστερῶν. Οὐκοῦν ὀλεθρία τού-
τοις πρόςεστιν ἀπάτη, οἳ παντοδαπῆς ἀκολασίας καὶ ἁμαρτίας
ἐξουσίαν ἐν τῇ φιλίᾳ νομίζουσιν ἐπιτετράφθαι. Τῶν γὰρ ἀρε- 83
τῶν συνεργός, οὐ τῶν κακιῶν ἀκόλουθος ἡ φιλία ὑπὸ τῆς φύ-
σεως ἐδωρήθη· ἵνα, ἐπειδὴ μονωθεῖσα ἡ ἀρετὴ τῶν ἀκροτά-
των ἐφικέσθαι οὐκ ἂν οἵα τε ἦν, συμπλακεῖσα τῇ ἑτέρᾳ καὶ
συζευχθεῖσα φθάνειν ἐκεῖ δυνηθῇ. ἣ δὲ αὐτὴ κοινωνία τινῶν
μεταξὺ ἐὰν ᾖ ἢ ἐγένετο ἢ μέλλει ἔσεσθαι, τούτους πρὸς τὸ
μεγίστου τυχεῖν τοῦ τῆς φύσεως ἀγαθοῦ βελτίστην καὶ εὐδαι-
μονεστάτην περιβεβλῆσθαι φρουρὰν ὑποληπτέον. Αὕτη δὴ 84

Cap. XXII. διεστραμμένως — ἔχειν] *Perverse* rectius dicitur 82
ἀτόπως — οὐκ ὀρθῶς. Beier. eiecit *habere*.

καλοκἀγαθόν] Lobeck. ad Phryn. p. 603. dubitat, num hoc vocabulum compositum Graecum haberi possit.

ὅταν — ἄρξουσιν — χαρήσονται — ἀναδέξεται — αἰτήσεται — θεραπεύσουσι — φιλήσουσιν — αἰδέσονται] Repone ἄρξωσιν — χαρῶσι (de Futur. χαρήσ. posterioribus Graecis usitato vd. Pass. Lex. Matth. Gr. Gr. Vol. I. p. 496.) — ἀναδέξηται [pro οὐδὲν οὐδέποτε corr. μηδὲν μηδέποτε] — αἰτήσηται — θεραπεύσωσι — φιλήσωσιν — αἰδεσθῶσιν.

ὁ τῆς αἰδοῦς αὐτὴν ἀποστερῶν] Reposui αἰδοῦς pro αἰδῶ aperte falso.

τῶν γὰρ — ἐδωρήθη] *Enim* in aliquot Edd. et Cod. Dresd. a. 83
vulgo omittitur. Aor. 1. ἐδωρήθη significatione passiva rarissime reperitur: vd. Herod. VIII, 85. H. l. convenientius ἐδόθη.

ἐφικέσθαι — φθάνειν] Quum apud Ciceronem *pervenire* — *perveniret* exstet, nec φθάνειν simplicem notionem perveniendi, sed occupandi vel prius aliquid faciendi (cf. Lexica) habeat, ἐφικέσθαι bis ponendum est.

ἣ δὲ — ἐγένετο] Expressa est lectio *quae si quos inter societas*, at textus Latinus Petavii exhibet *quae si quos inter socios*, quae utrum sit varia lectio dicenda (nusquam certe enotata), an mendum typographicum non decrerim. Pro ἐὰν ᾖ motus verbis Ciceronis posuerim εἰ ἥ ἐστιν ἢ ἐγένετο.

Digitized by Google

ἐστι κοινωνία, φημί, ᾗ ἅπαντα πρόσεστι τὰ τοῖς ἀνθρώποις
περιμάχητα δοκοῦντα, τό, τε σεμνὸν καὶ τὸ ἔνδοξον καὶ τὸ
εὔθυμον καὶ ἡδύ· ὡς τούτων μὲν παρόντων εὐδαίμονα τὸν βίον
εἶναι, ἄνευ δὲ τούτων οὐδαμῶς ἂν εἶναι. Οὗ δὴ ἀρίστου ὄντος
καὶ μεγίστου ἐὰν θέλωμεν ἐπιτυχεῖν, προςεκτέον ἐστὶ τῇ ἀρετῇ·
ἧς ἄνευ οὔτε φιλίαν οὔτ᾽ ἄλλο τι πρᾶγμα περισπούδαστον
λαβεῖν ἀδύνατον ἡμῖν· ἀμελουμένης δ᾽ ἐκείνης οἱ φίλους ἔχειν
οἰόμενοι τότε γοῦν τῆς γνώμης ἁμαρτόντες ᾔσθοντο, ὅταν
85 ὑπὸ δεινῆς τινος συμφορᾶς πείρᾳ μαθεῖν ἀναγκάζωνται. Τοι-
γαροῦν (πολλάκις γὰρ τοῦτο λεκτέον) ἀνακρίναντα δεῖ φιλεῖν,
οὐκ ἀνακρίνειν ἤδη φιλοῦντα. Ἐν πολλοῖς μὲν οὖν διὰ τὴν
ῥαθυμίαν κακῶς ἀπαλλάττομεν, οὐχ ἥκιστα δ᾽ ἐπὶ τῆς ἐκλο-
γῆς καὶ θεραπείας τῶν φίλων. ἔμπαλιν γὰρ ἢ ἐχρῆν βου-
λευόμεθα καὶ τὰ ἤδη δρασθέντα δρῶμεν, ὅπερ ὁ παλαιὸς ἀπα-
γορεύει λόγος. Εἰς γὰρ τὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν ἐμπλακέν-
τες εἴτε ἐκ τῆς χρονίας ἐπιμιξίας εἴτε ἐκ τῆς τῶν καθηκόν-
των ἀμοιβῆς παραχρῆμα τὴν φιλίαν, ἐπιφυέντος τινὸς προς-
κόμματος, ἀπεῤῥήξαμεν.
86 XXIII. Ὅθεν ἡ οὕτως ἀναγκαίου τοῦ πράγματος ὀλιγω-
ρία τοσούτῳ μείζονα ψόγον ὀφλισκάνει. Μόνη γάρ ἐστιν ἡ
φιλία ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν, ἧς τὸ χρήσιμον ἅπαν-
τες συμφώνως ἀνακηρύττουσιν. Καίτοι αὐτὴ ἡ ἀρετὴ ὑπὸ
πολλῶν καταφρονεῖται καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ κόμπος εἶναι καὶ ἀλα-
ζονεία λέγεται. Πολλοὶ τὸν πλοῦτον ὑπερορῶσιν οἱ διὰ τὴν
ὀλιγαρκίαν τῇ λιτῇ διαίτῃ καὶ θεραπείᾳ χαίροντες· τῶν δὲ τι-

τούτους — ὑποληπτέον] Non recte Ciceronis verba reddita sunt: *eorum est habendus ad summum naturae bonum optimus beatissimusque comitatus. Comitatus* est *πομπή*: *φρουρὰν περιβεβλῆσθαι* ab h. l. prorsus alienum.

84 *τό τε σεμνόν*] *Honestas* h. l. i. q. *τὸ καλόν*.

καὶ ἡδύ] Rectius *καὶ τὸ ἡδύ*.

οὐδαμῶς] Corrige *μηδαμῶς*.

85 *Τοιγαροῦν — φιλοῦντα*] Praeceptum hoc Theophrasti exstat apud Plutarch. de fratern. amor. cp. 8. Vol. X. Hutt. *οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν.*

καὶ — δρῶμεν] Erasmus Adag. p. 151. Ed. Bas. hoc proverbium Graece interpretatur: *τὸ πραχθὲν μὴ πράξῃς.*

παραχρῆμα — ἀπεῤῥήξαμεν] *Repente in medio cursu amicitias exorta aliqua offensione dirumpimus* Cic. Omissum est *in medio cursu*; pro *τὴν φιλίαν* ponendum *τὰς φιλίας*, pro *ἐπιφυέντος* aut *ἐπιφύντος* (nam Aor. II. Pass. apud scriptores posteriores reperitur) aut rectius *γενομένου*; pro *προςκόμματος*, quod non est *offensio*, *προςκρούματος*. Petavius Cap. 24. *offensionem* recte interpretatur *πρόςκρουσιν*.

86 Cap. XXIII. *οἱ — χαίροντες*] Correxi mendum typographicum *ὀλιγαρχίαν* pro *ὀλιγαρκίαν*.

μῶν, πρὸς ἃς μετὰ φλεγμαινούσης τῆς ἐπιθυμίας κεχήνασί τι-
νες, πόσοι οὕτως ὀλιγωροῦσιν, ὡς οὐδὲν κενώτερον οὐδὲ κου-
φότερον ἡγεῖσθαι; Καὶ τἄλλα δ' ἐφεξῆς, ἃ τισι θαυμαστὰ
δοκεῖ, πολλοὶ περὶ οὐδενὸς ποιοῦνται. Περὶ δὲ τῆς φιλίας
καθ' ἕνα πάντες τὸ αὐτὸ φρονοῦσιν, οἵ τε τὰ πολιτικὰ διοι-
κοῦντες, καὶ οἱ τῇ τῶν ὄντων γνώσει καὶ παιδείᾳ τερπόμενοι,
οἵ τε τὰ ἑαυτῶν ἴδια πράττοντες καὶ τὸν ἀπράγμονα βίον ἑλό-
μενοι, τελευτῶντές τε οἱ ὅλους ἑαυτοὺς ταῖς ἡδοναῖς ἐκδεδω-
κότες, πάντες οὗτοι δίχα φιλίας ἀβίωτόν σφισι τὸν βίον νομί- 87
ζοιεν ἄν, εἴπερ ἁμηγέπη ἐλευθερίως ζῆν ἐθέλοιεν. Διαδύεται
γὰρ διὰ τῆς συμπάντων ὑφέρπουσα ζωῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἡ
φιλία, καὶ μηδεμίαν τοῦ βιοῦ αἵρεσιν ἀμέτοχον ἑαυτῆς ἐᾷ.
Ἀλλ' εἰ καί τις ἄγριος οὕτως καὶ θηριώδης πέφυκεν, ὡς τὰς
ἀνθρώπων ὁμιλίας καὶ κοινωνίας φεύγειν, οἷον Ἀθήνησι γενέ-
σθαι Τίμωνα, ὁστισοῦν ποτ' ἦν οὗτος, ἠκούσαμεν· οὐκ ἂν
ὅμως τοιοῦτος ὢν ἀνάσχοιτο, μὴ οὐχ ἕτερον ἀναζητεῖν τινα,
εἰς ὃν τῆς ἑαυτοῦ πικρίας τὸν ἰὸν ἐξεμέσοι. Μάλιστα δ' ἂν
τοῦτο διαγινώσκοιτο, εἴ τοιοῦτό τι συμβαίη, ὥσθ' ὑπό του
τῶν θεῶν ἡμᾶς ἐκ μέσου τῶν ἀνθρώπων πλήθους μετενεχθέν-
τας ἐν ἐρημίᾳ που καταστῆναι, κἀκεῖ πάντων, ὧν ἡ φύσις ἐπι-

πόσοι — ὡς οὐδὲν — οὐδὲ — ἡγεῖσθαι;] Corrige *ὅσοι — μηδὲν — μηδέ*, nam Petavius neque *πόσοι* cum signo interrogandi, neque *οὐδὲν — οὐδέ* ob infinitivum *ἡγεῖσθαι* recte posuit.

οἵ — ἑλόμενοι] Brevius cum Cicerone *qui suum negotium gerunt otiosi: οἵ τε τὰ ἑαυτῶν ἀπράγμονες πράττοντες.* E Beieri annotatione ad h. l. haec afferre placet: „Eiusmodi *ἀπράγμονες* vel *ὀλιγοπράγμονες*, a re publica gerunda abstinentes, dicuntur etiam *σχολασταί*, *σχολαστικοί*, atque ipsi praedicantur *σχολάζειν*. — — Opponuntur hinc *ἀπραγμοσύνη καὶ ἡσυχία*; illinc *πολιτεία*, tamquam *ἀλλοτριοπραγία ἐπίπονος*. Plut. de amic. et adul. cp. 8. et 14."

νομίζοιεν — ἐθέλοιεν] *Sentiunt* post *nullam*, recte in multis Codd. optimisque Edd. omissum, male expressum est Optativo pro Indicativo.

Διαδύεται — μηδεμίαν] Secutus est Petavius lect. deteriorem *vitam* pro *vitas*. Si *serpere per aliquid* ad verbum reddes, est *διέρπειν*. Apud Xenoph. Memor. II, 6, 22. alia notione *διαδύομαι* exstat: *ἀλλ' ὅμως διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία διαδυομένη συνάπτει τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθούς.* Pro *μηδεμίαν* corr. *οὐδεμίαν*. 87

ὡς — φεύγειν] *Et societatem* post *congressus*, a plerisque Edd. iure omissum, expressum est.

εἰς — ἐξεμέσοι] Est locutio Aeschyl. Eumen. v. 719 — 20. Schütz. *Σύ τοι τάχ' οὐκ ἔχουσα τῆς δίκης τέλος Ἐμεῖ τὸν ἰὸν οὐδὲν ἐχθροῖσιν βαρύν.* Apud *quem* h. l. i. q. *παρ' ᾧ — πρὸς ὅν* (vd. Passov. Lex. s. *πρός* C. 1. c.), quum *εἰς ὅν in quem* significare possit.

Digitized by Google

θυμεῖ, τὴν χορηγίαν ἐπιδαψιλευόμενον ἐκεῖνον, μηδένα παν-
88 *τάπασι τῶν ἀνθρώπων ὁρᾷν ἐπιτρέπειν. Τίς οὖν οὕτω σιδη-*
ροῦς ἂν εἴη, ὡς τοιούτου ἀνέχεσθαι ἂν βίου καὶ μὴ τῶν ἡδέων
πάντων ἀπόλαυσιν ἐκ τῆςδε τῆς ἐρημίας ἀποστερεῖσθαι; Ἔστι
τοίνυν ἀληθὲς ἐκεῖνο, ὅπερ Ἀρχύταν οἶμαι τὸν ἐκ Τάραν-
τος εἰπεῖν εἰωθέναι λεγόντων ἤκουσα τῶν ἡμετέρων πρεσβυτῶν,
ὡς καὶ παρ' ἑτέρων πρεσβυτῶν προακηκοότες ἦσαν· ὅτι ἐὰν
εἰς οὐρανὸν ἀναβαίη τις κἀκεῖ τὴν τοῦ κόσμου φύσιν καὶ τῶν
ἀστέρων τὸ κάλλος κατανοήσειεν, ἀηδὲς ἂν ἐκείνῳ τὸ θαῦμα
τουτὶ γενέσθαι, ὅπερ ἥδιστον ἂν ἐγένετο δήπου, εἴ τινα εἶχε,
πρὸς ὃν ἂν διηγήσαιτο. Οὕτως ἄρα ἡ φύσις οὐδὲν ἔρημον φι-
λεῖ ἀεί τε πρός τι οἷον ὑπέρεισμα βιάζεται· ὃ καὶ ἐφ' ἑκάστου
τῶν φιλτάτων προσηνέστατόν ἐστι.

XXIV. *Ἀλλ' εἰ καὶ διὰ τοσούτων σημείων ἡ αὐτὴ δη-*
λοῖ φύσις, ὅ,τι βούλεται καὶ ἀναζητεῖ καὶ ἐπιποθεῖ· ὅμως
ἐκκεκωφώμεθα τρόπον τινά, οὔτε, ἃ ἐκείνη παρεγγυᾷ ἡμῖν,
ἀκούομεν. Ποικίλη γάρ ἐστι καὶ πολύτροπος τῆς φιλίας ἡ χρῆ-
σις, πολλαὶ δ' αὖ ὑποψιῶν καὶ προςκρούσεων ἀφορμαὶ δίδον-
ται, ἃς πῆ μὲν ἐκκλίνειν, πῆ δ' ἐλαττῶσαι, πῆ δ' εὐγνωμό-
νως φέρειν ἔμφρονος ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπου. Μόνην δὴ ἐκεί-
νην ἐπικουφίζειν δεῖ τὴν πρόςκρουσιν, ὅπως τό τε ὠφέλιμον
καὶ τὸ πιστὸν ἐν τῇ φιλίᾳ τηρηθῇ. Καὶ γὰρ νουθετεῖν χρὴ
πολλάκις τοὺς φίλους καὶ τούτοις ἐπιπλήττειν· καὶ ταῦτα εὐ-
89 *μενῶς οἰστέον, ὅταν μετ' εὐνοίας γένηται. Ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως*

τὴν χορηγίαν ἐπιδαψιλευόμενον] *Suppeditans — abundantiam et copiam* ad verb. reddi quoque potest: *παρέχοντα τὴν περιουσίαν καὶ ἀφθονίαν* (*εὐπορίαν — δαψίλειαν*).

καὶ — ἀποστερεῖσθαι] Herodotus *ἐκ* pro *ὑπό* (apud Atticos) transitivo usurpare solet vd. Bernhardy wiss. Syntax. p. 192. Schweigh. Lex. Herodot. P. I. p. 192.

88 *Τάραντος*] Correxi pro *Ταράντου*.

εἶχε — προσηνέστατον] *Anniti* non est *βιάζεσθαι*, sed *προςανακλίνεσθαι*: *iucundus ἡδύς — χαρίεις — ἀρεστός*, non *προςηνής*: *amicissimus quisque* i. q. *οἱ φίλτατοι*. Pro *εἶχε* corr. *ἔσχε*.

Cap. XXIV. *Ἀλλ' εἰ*] *Sed quum* i. q. *Ἀλλ' ὅτι — ἐπεί*.

οὔτε — ἀκούομεν] *Nec — audimus*, rectius *οὐδέ* vd. Buttmann. Gr. gr. §. 136. p. 435. Edit. X.

πῆ μέν] Corrige *πή*, nam *πῇ* est interrogativum, quae scriptura omisso ι subscripto nunc praefertur vd. Passov. et Rost. Lexx. Blum. ad Lycurg. cp. 8. Thiersch. Gr. §. 131, 2. e. *πῆ*, at §. 351, 2. b. *πῆ*. Herm. ad Vigér. p. 794. *πῄ* exhibet.

Μόνην — πρόςκρουσιν] *Una illa sublevanda offensio est* Cic. *Sublevare*, interpretibus Gernhardo et Beiero i. q. *caute subire*, explicuerim *πεφυλαγμένως — μετ' εὐλαβείας ὑποδύεσθαι — ὑφίστασθαι*.

Digitized by Google

ἀληθεύει τὸ ἐν τῇ Ἀνδρίᾳ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐμοῦ Τερεντίου:

Φίλους θεραπεία, μῖσος ἀλήθειη τίκτει.

Λυπηρόν τι ἡ ἀλήθεια, εἴπου μῖσος ἐξ αὐτῆς τίκτεται, ὃ τῆς φιλίας δηλητήριόν ἐστιν· ἀλλ' ἡ θεραπεία πολλῷ ἐστι λυπηροτέρα, ἣ συγγινώσκουσα ταῖς ἁμαρτίαις κατὰ κρημνῶν ἐᾷ φέρεσθαι τοὺς φίλους· τὸ πλεῖστον δ' αἰτίας ἔχει, ὃς καὶ τῆς ἀληθείας ὑπερορῶν καὶ ὑπὸ τῆς θεραπείας ἀπατηθεὶς εἰς ζημίαν ἐμβάλλεται. Πάντα τοίνυν καὶ λόγον καὶ σπουδὴν εἰς τοῦτο κινητέον, ὅπως ἡ καθαρεύουσα καὶ τῆς πικρίας ἡ νουθεσία, καὶ τῆς ἐπηρείας ἡ ἐπίπληξις. Ἐν μέντοι θεραπείᾳ (ἐπειδὴ τῇ τοῦ Τερεντίου φωνῇ ἡδέως χρώμεθα) ἡ φιλοφροσύνη ἐπανθείτω· θωπεία δ' ἡ ταῖς κακίαις βοηθὸς παρεστῶσα μακρὰν ἀπῳκίσθω, ἥτις οὐχ ὅσον φίλῳ, ἀλλ' οὐδ' ἐλευθέρῳ πρέπει. Ἄλλως γὰρ τῷ τυράννῳ, ἄλλως δὲ τῷ φίλῳ προσενεκτέον. Εἴ τινος δὲ τὰ ὦτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀποκέκλεισται, τούτου ἀπέγνωσται ἡ σωτηρία. Ἀστείως γὰρ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κάτωνος εἴρηται· παρὰ πολὺ ἄμεινον ὑπὸ τῶν ἀνηκέστων ἐχθρῶν πάσχειν τινὰς ἢ ὑπὸ τῶν προσηνῶν εἶναι δοκούντων φίλων· ἐκείνους γὰρ πολλάκις τἀληθὲς λέγειν, τούτους δὲ μηδεπώποτε. Ἐνταῦθα δ' ἄτοπον τοῦτο συμβαίνει, ὅτι οἱ σωφρονιζόμενοι δῆθεν, ἣν ὤφειλον ἀγανάκτησιν, οὐ

ἀληθεύει — Τερεντίου] *Terentius* est glossema vd. Gernh. et Beier. Orell. *Verum est* h. l. i. q. ἀληθές ἐστι: ἀληθεύειν i. q. *verum dicere*. 89

θεραπεία — ἀληθείη] Θεραπεία non accurate exprimit *obsequium*, h. l. in malam partem accipiendum; posuerim πειθαρχία — ὕπειξις — συγχώρησις. Form. Ion. ἀληθείη metri causa posuit.

ὅπως ἡ καθαρεύουσα — καὶ] Petavius *primum — deinde*: pro καθαρεύουσα ἡ (i. e. *careat*) aptius videtur ἀπαλλαγεῖσα ἡ.

κατὰ — φίλους] *Praecipitem amicum ferri sinit* ad verb. quidem recte, sed *praecipitem ferri* h. l. i. q. φέρεσθαι — δοῦναι ἑαυτὸν εἰς ἀπώλειαν — κακὸν — ἐπισπᾶσθαι κακά — περιπεσεῖν συμφοραῖς.

ἐπανθείτω — ἀπῳκίσθω] *Assit — removeatur*, i. e. παρέστω — ἀπέστω — πόῤῥω γιγνέσθω, quae verba aptiora sunt quam quibus Petavius usus est.

τὰ ὦτα — ἀποκέκλειται] *Aures claudere* apud Lucian. ἐπιφράττειν — ἀποφράττειν — ἐπιβύειν τὰ ὦτα vd. Lex. Lucian. s. v. οὖς. 90

τούτου ἀπέγνωσται ἡ σωτηρία] *Huius salus desperanda est* i. e. τούτου ἀπογνωστέα ἡ σωτηρία. Apud Plut. de sent. profect. virtut. cp. 11. ἀνήκεστοι hi homines dicuntur.

Ἀστείως — φίλων] Expressa est lectio *Scitum enim est illud Catonis: multo melius*. Vulgata in optt. Edd. est *Scitum enim est illud Catonis, ut multa. Acerbi, dulces amici* aptius eodem tropo servato dicuntur πικροί — γλυκεῖς; *dulces* πρὸς χάριν — κεχαρισμένως ὁμιλοῦντες ap. Plut. de adul. cp. 2. A Plutarcho σπουδαῖος — ἀγαθὸς φίλος et διάπυρος ἐχθρός sibi opponuntur, vd. Beier. ad h. l.

Digitized by Google

δέχονται. Ἐπὶ γὰρ τῷ ἁμαρτεῖν οὐκ ἀλεγοῦντες πρὸς τὸ ἐπιτιμᾶσθαι βαρέως ἔχουσι· δέον τοὐναντίον τοῖς μὲν πλημμεληθεῖσιν ἐπιστυγνάζεσθαι, ταῖς δ' ἐπιπλήξεσι χαίρειν.

91 XXV. Ὥςπερ τοίνυν τὸ νουθετεῖν τε καὶ νουθετεῖσθαι τῆς ἀληθινῆς ἴδιόν ἐστι φιλίας, καὶ θάτερον μὲν μετὰ παῤῥησίας, ἀλλ' οὐκ ἀπηνῶς δρᾶν, θάτερον δὲ μακροθύμως, καὶ οὐκ ἀντιβαίνοντα προςδέχεσθαι· οὕτως ἐνθυμητέον, μηδεμίαν ἐν ταῖς φιλίαις ἐξωλεστέραν εἶναι λύμην ἢ κολακείαν, ἀρέσκειαν, θωπείαν. ὅτι πλείστοις γὰρ ὀνόμασι τήνδε σημειῶσαι δεῖ τὴν κακίαν, ἢ κούφων ἐστὶν ἀνθρώπων καὶ ἀπατηλῶν,
92 πάντα πρὸς χάριν λεγόντων, οὐδὲν δὲ πρὸς ἀλήθειαν. Πάντων δὲ πραγμάτων ἡ προςποίησις οὖσα φαύλη (ἀφαιρεῖ γὰρ τὸ κριτήριον τἀληθοῦς καὶ τοῦτο παραποιεῖ) καὶ τῇ φιλίᾳ διαφερόντως ἀντίκειται, ὡς ἀφανίζουσα τὴν ἀλήθειαν, ἧς ἄνευ τὸ τῆς φιλίας ὄνομα οὐδὲν ἁπαξαπλῶς ἰσχύει. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ τῆς φιλίας ἐν τούτῳ κεῖται δύναμις, τῷ μίαν ἐκ πολλῶν συστῆναι ψυχήν· πῶς ἂν γένοιτο τοῦτο, εἰ μηδ' ἐν ἑνὶ μία ἔσται ἀεὶ ψυχή, ἀλλὰ ποικίλη, ἀγχίστροφος καὶ παντοίας δεχομένη τὰς
93 ἐξαλλαγάς; Τί γὰρ οὕτως εὔκαμπτον καὶ τῆς ὀρθῆς ἐκκλινον οὕτως ἂν εἴη, ὡς ἐκείνου ψυχή, ὅςτις πρὸς τὴν ἑτέρου οὐ μόνον γνώμην καὶ βούλησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ βλέμμα καὶ νεῦμα μεταστρέφεται;

> Ἀπέφη τις; ἀπέφην· φησί; φημί. αὐτὸς δ' ὅλως ἐπέταξά μοι
>
> Τὰ πάντα κολακεύειν,

ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Τερέντιος. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Γνάθωνος, οἷον δὴ τῶν φίλων ἑαυτῷ συνάψαι γένος πρὸς

τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἐπιστυγνάζεσθαι — ἐπιπλήξεσι] *Dolendi* significatione ἐπιστυγνάζειν apud Basilium et Theophylactum legitur. Pro πλημμεληθεῖσιν — ἐπιπλήξεσιν posuerim πλημμελείᾳ — ἐπιπλήξει, quum Cicer. scripserit *delicto — correctione.*

92 Cap. XXV. παραποιεῖ] *Adulterare* h. l. rectius dicitur διαφθείρειν.

τῷ — ψυχήν] Aristot. ap. Diog. Laërt. V, 20. Τί ἐστι φίλος; Μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα.

καὶ — ἐξαλλαγάς] *Multiplex* h. l. i. q. πολύμορφος — παντοδαπός. Plutarch. de adul. cp. 9. Hutt. ὁ δὲ κόλαξ — οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπός ἐστι καὶ ποικίλος.

93 Ἀπέφη — τις — φημί] „Opponuntur verba *aio nego* ad modum Graecorum οὔ φημι et φημί." Beier.

κολακεύειν] *Assentari* h. l. i. q. supra *ad voluntatem loqui*, πρὸς χάριν — ἡδονὴν λέγειν. Herodot. VII, 101. κότερα ἀληθηΐῃ χρήσομαι πρὸς σὲ ἢ ἡδονῇ: vd. Beier ad h. l.

οἷον — ἐστί] In lect. vulgata *quod amici genus adhibere, omnino levitatis est* Gernh. et Beier. *amici* uncis incluserunt, recte liberavit Orell. Petavius interpretatus est tanquam scriptum es-

Digitized by Google

ἀνθρώπων πάντως εἰκαίων ἐστί. Πολλοὶ δὲ τοῦ Γνάθωνος 94
ὄντες ὅμοιοι τάξει τε καὶ τύχῃ καὶ δόξῃ ὑπερέχουσι· τούτων δὴ
φορτική ἐστιν ἡ κολακεία, ὅταν τῇ ἀλαζονείᾳ ἡ αὐθεντία προσ-
γένηται. Τοῦ μέντοι ἀληθινοῦ φίλου τὸν πρὸς χάριν ὁμιλοῦντα 95
διακρίνειν, ἐάν τις μετ' ἐπιμελείας προσέχῃ, καὶ διαγνῶναι
οὐχ ἧττον δύναται, ἢ πάντα τἄλλα πεπλασμένα καὶ προσποίητα
τῶν εἰλικρινῶν καὶ ἀληθῶν. Αὐτίκα γὰρ ἡ ἐκκλησία, ἥτις ἐκ
τῶν ἐσχάτως ἀπαιδεύτων συνέστηκεν, ὅμως ἐπικρίνειν τὴν με-
ταξὺ τοῦ δημοκόπου, ἤγουν κολακικοῦ καὶ εἰκαίου πολίτου, καὶ
τοῦ βεβαίου καὶ ἐμβριθοῦς καὶ σεμνοῦ διαφοράν. Οἵαις πρώην
Γάϊος ὁ Παπίριος θωπείαις εἰς τὰς τοῦ δήμου ἀκοὰς ὑπεδύετο,
ἡνίκα νόμον εἰςέφερε, τὸν αὐτὸν πάλιν αἱρεῖσθαι δήμαρχον
ἐπιτρέποντα, ἀντιλεγόντων ἡμῶν; Ἀλλ' οὐδὲν περὶ ἐμοῦ τα- 96
νῦν· περὶ δὲ τοῦ Σκηπίωνος προθυμότερον ἐρῶ. Ὅσον, ὦ
θεοί, ἐνῆν αὐτῷ τὸ σεμνόν; ὅσον δ' ἐπήνθει τῷ λόγῳ αὐτοῦ
τὸ ἀξίωμα; ὥςτε ῥᾳδίως ἂν σε τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἡγε-
μόνα, οὐκ ἀκόλουθον ἐκεῖνον εἰπεῖν. Ἀλλὰ παρεγίνεσθε λέ-
γοντος ὑμεῖς, καὶ ἐν χερσὶ λόγος ἐστί. Οὐκοῦν ὁ τῷ δήμῳ χα-
ριζόμενος νόμος ὑπὸ δημοτικῶν ἠκυρώθη τῶν ψήφων. Ἵνα
δὲ πρὸς τὰ κατ' ἐμὲ πάλιν ἐπανέρχωμαι, μέμνησθε δήπου,
ἐφ' ὅσον δημοτικὸς ἦν ὁ περὶ τῶν ἱεροσυνῶν νόμος, ὃν Γάϊος
Λικίνιος Κράσσος ἐπὶ Κοΐντου Μαξίμου τοῦ Σκηπίωνος ἀδελ-
φοῦ καὶ Λουκίου Μαγκίνου ὑπατευόντων εἰςήνεγκεν· διὰ τού-
του γὰρ ἡ εἰς τὸν ἱερατικὸν σύλλογον εἴςκρισις πρὸς τὴν τοῦ
δήμου εὐεργεσίαν μετετίθετο. Κἀκεῖνος μὲν δὴ πρῶτον εἰς τὴν
ἀγορὰν στραφεὶς δημηγορεῖν ἤρξατο· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τούτου
πιθανὸν τὸν λόγον ἡ τῶν θεῶν θρησκεία ἀναφερόντων ἡμῶν

---

set *amicorum*. — Beierus comparat Graec. *οἷόν τι φίλου χρῆμα — εἶδος*.

Πολλοὶ — ὅμοιοι] *Ὅμοιος* cum Genitivo rarius struitur vd. Matth. 94
Gr. Gr. Vol. II. § 386. n. 2. Bernhardy. wiss. Syntax. p. 140. Krüg. ad Xen. Anab. IV, 1, 18. item *ἴσος* vd. Ochsner. ad Olivet. Eclog. Cicer. p. 197. Ed. II.

Αὐτίκα γάρ] De suo adiecit Petavius.

ἡνίκα — ἐπιτρέποντα] Ciceronis verba non accurate reddita sunt: 95
cum ferret legem de tribunis plebis reficiendis.

Οἵαις — ἡμῶν;] Male signum interrogandi positum, ut insequenti paragrapho post *σεμνόν* et *ἀξίωμα*.

Ἀλλὰ παραγίνεσθε — ἐν χερσὶ λόγος ἐστί] Rectius *παρεγένεσθε —* 96
ἐν χερσὶν ὁ λόγος, vd. Cicer. Infra praestat form. *ἱερωσυνῶν*.

Κἀκεῖνος — ἤρξατο] Plutarch. C. Gracchum in Vit. cp. 5. auctorem huius facti fuisse narrat: *Λέγεται — καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον κομίτιον, πρῶτον τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγορὰν δημηγορεῖν*.

ἀναφερόντων ἡμῶν] *Defendere* i. q. *ἀπολογίαν ποιεῖσθαι — ἀπολογεῖσθαι ὑπέρ τινος — συνηγορεῖν*.

Digitized by Google

ῥᾳδίως ἐνίκησε. Τοῦτο μὲν οὖν ἐπ' ἐμοῦ στρατηγοῦ πρὸ πέντε τῆς ἐμῆς ὑπατείας ἐτῶν ἐγίνετο. Οὐκοῦν ἐκ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὕτη ἡ δίκη προστασίας ἔτυχε.

97 XXVI. Εἰ δ' ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τουτέστιν ἐπ' ἀγορᾶς, ὅπου τὰ πεπλασμένα καὶ ἐσχηματισμένα ὅτι μάλιστα χώραν ἔχει, τἀληθὲς ὅμως ἰσχύει, εἰ φωραθείη ποθὲν καὶ λαμπρῶς ἀναφαίνοιτο· τί χρὴ κατὰ τὴν φιλίαν γενέσθαι, ἥτις ὅλη πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνακρίνεται; Ἐν ᾗ ἐὰν μὴ τὸ στῆθος, ὥς λέγουσιν, ἀναπεπταμένον ἴδῃς, καὶ τὸ σὸν δ' ἐπιδεικνύῃς αὐτός, πιστὸν οὐδὲν οὔτε σαφῶς ἐγνωσμένον ἂν ἔχοις· ἀλλ' οὐδὲ φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι δυνηθείης ἄν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἀληθῶς καὶ ἀπλάστως γίνεται οὐκ εἰδώς. Καίτοι αὕτη ἡ κολακεία, καίπερ ἐπιβλαβὴς οὖσα, οὐδένα λυμαίνοιτ' ἂν ὅμως εἰ μὴ τὸν προσιέμενον καὶ ἡδόμενον αὐτῇ. Ὅθεν εἰς τοῦτο περίσταται τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐκεῖνον μάλιστα τὰ ὦτα τοῖς κόλαξιν ὑπέχειν, ὅς
98 ἑαυτὸν κολακεύει καὶ οὐχ ἥκιστα ἥδεται αὐτὸς ἑαυτῷ. Ὅλως δ' αὐτῆς ἐρᾷ ἡ ἀρετή. καὶ γὰρ οἶδε κάλλιστα ἑαυτήν, καὶ ὡς ἀξιέραστός ἐστι κατανοεῖ. Ἀλλ' ἔγωγε τανῦν οὐ περὶ ἀρετῆς λέγω, δόξης δὲ μᾶλλον τῆς ἐπ' αὐτῇ. οὐ τοσοῦτοι γὰρ αὐτὴν κεκτῆσθαι τὴν ἀρετὴν ἢ δοκεῖν ἐθέλουσιν. Οὗτοι ἥδονται κολακευόμενοι· τούτοις ἡ πρὸς χάριν ἀναπεπλασμένη ὅταν ὁμιλία προσάγεται, τὸν κενὸν τουτονὶ λόγον ἰδίων ἐπαίνων εἶναι μαρτυρίαν ὑπολαμβάνουσιν. Οὐδεμία γοῦν τοιαύτη ἐστὶν ἡ φιλία, ὅτε ὁ μὲν ἕτερος τἀληθὲς ἀκούειν οὐ βούλεται, ὁ δ' ἕτερος εἰς τὸ ψεύδεσθαι παρεσκευασμένος ἐστίν. οὐδὲ μὴν τῶν ἐν ταῖς κωμῳδίαις παρασίτων ἐπίχαρις ἦν ἡ κολακεία, εἰ μή τινες ἦσαν ἀλαζόνες οἱ στρατιῶται.

Μεγάλην ἐμοὶ γοῦν ἔσχεν ἡ Θαΐς χάριν;

ἤρκει μὲν ἀποκρίνασθαι, ὅτι μεγάλην· ὁ δὲ ὑπερφυῆ λέγει. Ἐπιεικῶς γὰρ ἐπαύξειν οἶδεν ἡ κολακεία, ὃ μέγα ἐκεῖνος εἶναι
99 βούλεται, οὗ πρὸς χάριν εἴρηται. Τοιγαροῦν εἰ καὶ τὸ κενὸν τόδε προσηνὲς ὂν παρὰ τούτοις δυνατόν ἐστιν, οἳ ἐπισπῶνται καὶ προσκαλοῦσιν αὐτοί· παραγγελτέον ὅμως κἂν τοῖς ἐμβριθεστέροις καὶ εὐσταθεστέροις δοκοῦσίν ἐστιν, ὅπως τὸν νοῦν προσέχωσι, μὴ ἄρα ὑπὸ τῆς σεσοφισμένης κολακείας ἁλῶσι. Τὸν γάρ τοι φανερῶς κολακεύοντα οὐδεὶς ὅστις οὐχ ὁρᾷ, ἣν

---

97 Cap. XXVI. τὰ ὦτα τοῖς κόλαξιν ὑπέχειν] Ὑπέχειν οὖας Simonid. τὰ ὦτα ἀναπεταννύναι Lucian. de histor. conscrib. cp. 7. ibiq. Herm.

98 ὅταν — προσάγεται] Corr. προσάγηται. Μεγάλην — ἔσχεν — χάριν] Gratias agere i. q. χάριν ὁμολογεῖν — χάριτας λέγειν; χάριν ἔχειν i. q. gratiam habere.

99 ὅμως κἂν — δοκοῦσιν] Corr. ὅμως καὶ i. e. tamen etiam: δοκοῦσι abesse potest.

Digitized by Google

μὴ κωμῳδῇ ἀνόητος εἴη· ὁ δὲ πανοῦργος καὶ κρυπτὸς ἐκεῖνος μὴ λάθοι παρεισδύς, παντὶ τρόπῳ φυλακτέον ἐστίν· οὐδὲ γὰρ ῥᾳδίως διαγινώσκεται, ἅτε δεινὸς ὤν, κἂν ἐναντιούμενος, πολλάκις ὑποθωπεύειν καὶ προσσαίνειν ἐν ᾧ διαφερόμενος καὶ ἀμφισβητῶν φαίνεται, ὥστε τελευτῶν δὴ ὑπείκειν καὶ ἐθελοκακεῖν, ἵνα ὁ πεφενακισμένος ἄμεινον προαισθέσθαι δοκῇ. Τί δ' αἴσχιον τούτου; ὃ μὴ συμβῇ ποτέ, προνοεῖν δεῖ μᾶλλον, ὡς ἐν Ἐπικουρείῳ·

Μωρῶν πρὸ πάντων πρεσβυτῶν σκηνῆς ἄπο
Ἐμὲ περιάξῃς τήμερον ἐμπαίζων ἤδην.

Τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς δράμασι τὰ πρῶτα τῆς μωρίας ἔχει πρόσωπον τὸ τῶν ἀπρονοήτων καὶ εἰς τὸ πάντα πιστεύειν προπετῶν γερόντων. Ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς τελείοις ἀνδράσι φιλιῶν, τουτέστι σοφοῖς (σοφίας δὲ λέγω ταύτης, ἣ περὶ, οἵα τοῖς ἀνθρώποις ἐνεῖναι φύσιν ἔχει) εἰς τὰς φαυλοτέρας ὁ λόγος ἡμῖν μετέπεσεν. Οὐκοῦν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανίωμεν καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συμπεραίνωμέν ποτε.

XXVII. Ἡ μὲν οὖν ἀρετή, φαίην ἄν, ὦ Γάϊε Φάννιε καὶ Κόϊντε Μούτιε, συνίστησί τε τὰς φιλίας καὶ συνεστώσας διατηρεῖ. Ἐν αὐτῇ γὰρ τὸ τῶν πραγμάτων ἁρμόδιον καὶ σύμφωνον ἔνεστι, τό τε βέβαιον καὶ ἀσφαλές· ἥτις οὐ φθάνει προκύψασα καὶ τὸ ἴδιον φέγγος ἐπιδείξασα, τὸ δὲ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ τινὶ κατιδοῦσα καὶ καταμαθοῦσα· καὶ δὴ ἐκείνῳ προσπελάζει,

---

ἦν — ἀνόητος εἴη] *Nisi — est excors*, i. e. εἰ μὴ — ἀνόητός ἐστι.
μὴ λάθοι — φυλακτέον ἐστίν] Corrige μὴ λάθῃ.
ὡς ἐν Ἐπικουρείῳ] Secutus est Pet. lectionem *Epicureo* pro unice vera *Epiclero*, quae Caecilii fabula fuit vd. Gernhard.
Ἐμὲ — πῶς] Expressa est lectio *luseris*, pro qua Gernhardus e Cod. Pal. 1. contra metrum *atque unxeris*; optime Beierus, quem secutus est Orellius, ex emendatione Bentleji ad Horat. art. poet. v. 96. *emunxeris* recepit, quod apte comparat cum Graeco vocabulo ἀπομύττειν. Hesych. T. I. p. 473. ἀπομύττειν, ἐξαπατᾶν, γοητεύειν. Polluc. On. II, 4. s. 78. ἤδη τινὲς τῶν κωμικῶν τὸ ἐπὶ κέρδει ἐξαπατᾶν ἀπομύττειν εἶπον. Pro πῶς corr. ὅπως.
Οὐκοῦν — ποτε] Vett. Edd. lectio expressa: *ad illam primam — eamque ipsam*, optt. Edd. recc. Graev. Gernh. Beier. Orell. *ad illa prima — eaque ipsa.*
Cap. XXVII. Ἡ μὲν οὖν ἀρετή] Male *virtus* semel est redditum, recte bis in multis Codd. et optt. Edd. inde a Graevio exhibetur, quum haec ἀναδίπλωσις, iudice Beiero, egregie oratoriam epilogi, in quo semper oratio surgit, vim adaugeat.
Μούτιε] Vd. supra ad Cap. I.
Ἐν αὐτῇ — ἔνεστι] Cicerone interprete *convenientia* h. l. i. q. συμπάθεια Nat. D. III, 11, de Div. II, 14. (non 15. ut Schütz. Lex. Cic. et Gernh.), quam quoque de Fin. III, 6. ὁμολογίαν explicat. Apud Stob. Ecl. Ethic. συμφωνία idem significat vd. Goerenz. ad h. l.

Digitized by Google

καὶ τὸ ἑτέρῳ ἐνὸν ἀντιλαμβάνει· ὅθεν δεινῶς ἐκπυροῦται τὸ φίλτρον εἴτε ἡ φιλία. Ἄμφω γὰρ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀπὸ τοῦ φιλεῖν παράγεται. Τὸ δὲ φιλεῖν οὐδέν ἐστιν ἄλλο εἰ μὴ τὸν αὐτὸν ἀγαπᾶν, ὃν ἂν φιλήσῃς, μηδεμιᾶς χρείας καὶ ὠφελείας
101 ἕνεκα. Εἰ καὶ αὐτὴ ὅμως, κἂν μὴ μνωμένῳ σοι, ἐκ τῆς φιλίας ἀναφύεται. Μετὰ τοιαύτης εὐνοίας ἡμεῖς ἔτι ἐν τοῖς μειρακίοις ἐξεταζόμενοι τοὺς πρεσβύτας ἐκείνους Λεύκιον Παῦλον, Μάρκον Κάτωνα, Γάϊον Γάλλον, Πόπλιον Νασικᾶν καὶ Τιβέριον Γράκχον, τοῦ ἡμετέρου πενθερὸν Σκηπίωνος, ἐφιλήσαμεν. Ἐκείνη δ᾽ αὖ καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἥλιξιν ἀναφαίνεται, οἷον ἐμοῦ μεταξὺ καὶ Σκηπίωνος, τοῦ τε Λευκίου Φουρίου καὶ Ποπλίου Ῥουπιλίου καὶ Σπορίου Μουμμίου. Ἐν μέρει δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ γηραιοὶ τῇ τῶν μειρακίων ἀγαπήσει ἐπαναπαυόμεθα, ὥςπερ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ καὶ τῇ Κοΐντου Τουβέρωνος· λίαν δὲ κἀμὲ ἡ τοῦ κομιδῇ νεανίσκου ὄντος Ποπλίου Ῥουτιλίου καὶ Αὔλου Οὐϊργινίου οἰκειότης εὐφραίνει. Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον ὁ βίος καὶ ἡ φύσις ἡμετέρα λόγον ἔχει, ὡς ἄλλην ἐξ ἄλλης φῦναι τὴν ἡλικίαν· μάλιστα μὲν εὐκταῖον ἂν εἴη σοι τὸ τοῖς ἡλικιώταις καθάπερ ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας συνεκβληθέντα μετὰ τῶν αὐτῶν εἰς νύσσαν, ὡς λέγουσι, φθάνειν δύνασθαι.
102 Ἐπεὶ δ᾽ ἀστάθμητα τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὀξείας ἔχει τὰς ῥοπάς, διὰ παντὸς ἀναζητεῖν δεῖ, οὓς ἂν φιλήσωμεν καὶ ὑφ᾽ ὧν ἀντιφιληθῶμεν. τῆς γὰρ ἀγάπης καὶ εὐνοίας ἀνῃρημένης πᾶν ἐκ τοῦ βίου συνανῄρηται τὸ ἡδύ. Ἐμοὶ μὲν οὖν ὁ Σκηπίων, καίπερ ἐξαίφνης ἀναρπασθείς, ζῇ τε ὅμως καὶ ζήσεται ἀεί. τὴν γὰρ ἀρετὴν ἠγάπησα τἀνδρός, ἥτις οὐκ ἀπεσβέσθη. Καὶ οὐκ ἐμοὶ μόνῳ πρὸ ὀφθαλμῶν κεῖται, ὃς πάντοτε μετὰ χεῖρας εἶχον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ὕστερον λαμπρὰ μέλλει καὶ διαβόητος ἔσεσθαι· οὐδ᾽ ἔστιν ὅςτις εἰς ἐνθύμησιν ἢ ἐλπίδα

ὅθεν — φιλία] *Ex quo exardescit sive amor sive amicitia* vulgo in optt. Edd. legitur, i. e. εἴτε τὸ φίλτρον εἴτε ἡ φιλία. Petavius expressit lectionem *ex quo eorum exardescit amor sive amicitia. Amor* non est φίλτρον (vd. Lexic. Xenoph. Memor. II, 6, 10. III, 11, 17.), quo vocabulo usus videtur Petavius, ut, quum φιλία et *amor* et *amicitia* sit, sicut Cicero, duo vocabula eiusdem stirpis poneret.

ἀναφύεται] *Efflorescit*, cui accuratius respondet ἐξανθεῖ.

101 συνεκβληθέντα — φθάνειν δύνασθαι] Rectius συναφεθέντα, quum συνεκβάλλεσθαι eiici, συναφίεσθαι *emitti cum aliquo* significet; unde *carceres* ἀφετήρια — ἄφεσις vocantur. Pro φθάνειν erat ponendum ἀφικνεῖσθαι, quum ap. Cic. sit *pervenire*. Supr. corr. Νασικᾶν.

102 Ἐπεὶ — ῥοπάς] *Caducus* rectius interpreteris ἐξίτηλος — φθαρτός, quum ὀξείας ἔχειν τὰς ῥοπάς significet ὀξύῤῥοπον εἶναι, *celeriter mutari*, *mutabilem*, *agilem esse* vd. Steph. Thes. T. III. p. 678.

ζήσεται] Apud bonos scriptores Fut. verb. βιοῦν in usu est.

Digitized by Google

*τῶν μειζόνων ἥξει ποτέ, ὃς ἐκείνου τὴν μνήμην καὶ τὴν εἰκόνα
μὴ προκεῖσθαι δεῖν ἡγήσεται. Ἐμοὶ δ᾽ ἐξ ἁπάντων, ἅπερ ἐκ* 103
*τῆς τύχης ἢ φύσεως ἔλαχον, οὐδέν ἐστιν ὃ τῇ Σκηπίωνος φι-
λίᾳ παραβάλλειν ἂν ἔχοιμι. Ἐν ταύτῃ καὶ τὸ περὶ πολιτείας
ὁμογνωμονεῖν ἐγένετό μοι, ἐν ταύτῃ τὸ περὶ τῶν ἰδίων βου-
λεύεσθαι, ἐν ταύτῃ ὁλόκληρον παρέχουσα τὸ τερπνὸν ἡ ἀνά-
παυσις. Οὐδέποτε ἐκείνῳ, ὅσον ἐμέ γ᾽ αἰσθέσθαι, προς-
έκρουσα· οὐδ᾽ αὖ, ὃ μὴ βουλομένῳ ἦν ἐμοί, ἤκουσα παρ᾽ αὐ-
τοῦ. Μία ἦν ἀμφοῖν οἰκία, δίαιτά θ᾽ ἡ αὐτή τῆς κοινῆς
μηδὲν ἐξηλλαγμένη· καὶ οὐχ ὅσον ἡ ἐκστρατεία, ἀλλὰ καὶ ἀπο-
δημίαι καὶ ἀγραυλίαι κοιναὶ ἦσαν ἡμῖν. Τί γὰρ χρὴ καὶ λέ-* 104
*γειν ἐμὲ περὶ τῆς κατὰ τὸ γνῶναι καὶ μαθεῖν ἀεί τι φιλοτιμίας
ἡμῶν; ἐν ῃ μακρὰν ἀπῳκισμένοι τῆς τῶν πολλῶν συνηθείας
πᾶσαν τὴν σχολὴν καὶ χρόνον κατετρίψαμεν. Ὧν ἁπάντων ἡ
μνήμη εἴπερ ἐκείνῳ συναπώλετο, ἀνδρὸς οἰκειοτάτου καὶ προς-
φιλεστάτου τὸν πόθον ἐνεγκεῖν οὐκ ἂν οἷός τ᾽ ἦν ἐγώ. Ἀλλ᾽ οὐδὲ
ταῦτα παντελῶς ἠφάνισται, τρέφεται δὲ μᾶλλον καὶ διὰ τῆς
ἐννοίας καὶ μνήμης ἐπαύξεται· καὶ εἰ πάντως ἐστερημένος ἦν
αὐτῶν, πολλὴν ἂν ἐμοὶ αὐτὴ ἡ ἡλικία συνεβάλλετο τὴν παρα-
μυθίαν. οὐ γὰρ ἐπὶ πολὺν ἔτι τὸν χρόνον τῷδε τῷ πόθῳ συ-
ζῆν ἂν δυναίμην. Ἅπαντα δὲ τὰ βραχέα ἀνεκτὰ μέλλει ἔσε-
σθαι, κἂν μεγάλα ὄντα τυγχάνοι. Ταῦτα περὶ τῆς φιλίας εἶ-
χον εἰπεῖν· ὑμῖν δὲ παραινῶ, τοιαύτῃ τῇ ἀρετῇ χώραν ἀπονέ-
μειν, ἧς ἄνευ εἶναι τὴν φιλίαν οὐκ ἐνδέχεται· ὡς ἐκείνης ἐξ-
ῃρημένης προτιμότερον τῆς φιλίας οὐδὲν ἡγεῖσθαι.*

βουλομένῳ] Correxi pro *βουλομένω*. 103
ῇ — κατετρίψαμεν] Expressa est lectio *omne otium tempusque* 104
contrivimus, sed in plerisque Codd. et optt. Edd. *omne otiosum tempus contrivimus*. Pro *ῷ*, mendo typogr., corr. *ῇ*.
κἂν — τυγχάνοι] Corr. *κἂν — τυγχάνῃ*.
ὡς — οὐδέν] Corr. *ὡς — μηδέν*.

Digitized by Google

Digitized by Google

M. TULLI CICERONIS
PARADOXA
IN
GRAECUM CONVERSA
A
DION. PETAVIO
ET
ADRIANO TURNEBO.

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΠΑΡΑΔΟΞΑ
ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΝΤΑ
ΥΠΟ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΤΑΒΙΟΥ
ΚΑΙ
ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΤΟΥΡΝΕΒΟΥ.

Digitized by Google

A. BREYSIG

Digitized by Google

Μ. Τ. ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΣΤ
ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΝΤΑ
ΥΠΟ
ΔΙΟΝ. ΤΟΥ ΠΕΤΑΒΙΟΥ.

Prooemium.

Τὸν μητράδελφόν σου Κάτωνα πολλάκις, ὦ Βροῦτε, παρετήρησα, ὁπόταν ἐν τῇ συγκλήτῳ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπέφαινε, κεφάλαι' ἄττα τῶν ἐκ τῆς φιλοσοφίας μάλα προὔργου ὄντα μεταχειρίσασθαι, τῆς τε κατ' ἀγορὰν χρήσεως καὶ τῶν δημοσίων συλλόγων πάμπαν ἀφεστηκότα· ὅμως δὲ τοσοῦτον λέγοντα διαπράξασθαι, ὡς τὰ τοιαῦτα κἂν τῷ δήμῳ πιθανὰ δοκεῖν. Ὃ δὴ τοσούτῳ μεῖζον καὶ χαλεπώτερον ἐκείνῳ ἢ ἀμφοῖν ἐστί σοί τε κἀμοί, ὅσον ἡμεῖς τοιαύτῃ μᾶλλον χρώμεθα τῇ φιλοσοφίᾳ, ἣ τὴν τοῦ λέγειν δύναμιν ἔτεκεν· ἐν ᾗ δηλαδὴ ταῦτα

Μ. Τ. ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΠΑΡΑΔΟΞΑ Δ
ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΝΤΑ
ΥΠΟ
ΑΔΡ. ΤΟΥΡΝΕΒΟΥ.

Prooemium.

1 Κάτωνα τὸν σὸν πρὸς μητρὸς θεῖον πολλάκις, ὦ Βροῦτε, κατενόησα, ὅτε δὴ ἐν τῇ συγκλήτῳ τὴν γνώμην ἀποφήναιτο, τόπους τινὰς ἐκ τῆς φιλοσοφίας κομιδῇ σπουδαίους μεταχειρίσασθαι, ἀλλοτρίους δὲ καὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ πολιτείας· ὅμως δ' οὖν τῇ εὑρεσιλογίᾳ ποιεῖν, ὥστε τῷ δήμῳ ἐκείνους μάλα πιθανοὺς δο-
2 κεῖν. Ὃ δὴ ἐκείνῳ ἐκ τούτου μείζονος ἦν δυσχερείας, ἢ σοὶ ἢ ἐμοί· ὅτι δηλονότι ἐκείνῃ φιλοσοφίᾳ μᾶλλον χρώμεθα, ἣ τὴν τῶν λόγων δύναμιν ἐγέννησε, καὶ ἐν ᾗ τὰ λεγόμενα οὐ παρὰ πολὺ ἀπὸ τῆς δημώ-

---

ὁπόταν — ἀπέφαινε] Ὁπόταν cum Indicativo soloecum est vd. supra ad Cicer. Lael. cp. 2. et h. l. ὅτε vel ὁπότε est ponendum: τὴν γνώμην ἀποφαίνεσθαι usitatius quam ἀποφαίνειν. Recte Turnebus ὅτε — τὴν γνώμην ἀποφήναιτο. 1

ὅμως — δήμῳ] Rectius h. l. Petavius quam Turnebus est interpretatus: ὅμως δ' οὖν τῇ εὑρεσιλογίᾳ ποιεῖν, ὥστε τῷ δήμῳ —. nam εὑρεσιλογία est *ars inventrix*, *acumen in inueniendo*, *solertia in inveniendis et proferendis verbis*; *loquacitas*, *verbositas*, *commentitia disputatio* vd. Steph. Thes. T. IV. p. 988. *Dicendo consequi* simpliciter est λέγοντα διαπράξασθαι; *etiam* est omissum.

μεῖζον καὶ χαλεπώτερον] Apud Cic. est tantum *maius*. 2

Digitized by Google

εἰπεῖν ἔθος ἐστίν, ἅπερ ὀλίγον παραλλάττει τῆς τῶν πολλῶν ὑπολήψεως. ὁ δὲ Κάτων τέλειος ὢν κατ᾽ ἐμὲ Στωϊκὸς καὶ τοιαῦτα φρονεῖ, ἃ μὴ τὸ πλῆθος ἀποδέχεται, καὶ ἐν τοιᾷδε τῇ αἱρέσει ἐξετάζεται, ἥτις τοῦ ἐν τοῖς λόγοις διηνθισμένου ἥκιστα στοχάζεται οὐδὲ τὴν ὑπόθεσιν ἐπεξεργάζεται· διὰ δὲ λεπτῶν τινων ἐρωτηματίων, ὡςανεὶ κεντήσεων, τὸ προκείμενον ἀπεργάζεται. Ἀλλ᾽ οὐδὲν οὕτως ἐστὶν ἄπιστον, ὃ μὴ τῷ λόγῳ πιστὸν ἂν γένοιτο· μηδέν τε οὕτως ἀκαλλὲς καὶ ἀκατασκεύαστον, ὃ μὴ φαιδρυνθῇ τῷ λόγῳ καὶ οἷον ἐξασκηθῇ. ὃ δὴ οὕτω πε-

δρυς ὑπολήψεως ἀφίσταται. ὁ δὲ δὴ Κάτων ἐντελὴς οἶμαι Στωϊκὸς ταῦτά που δογματίζει, οἷς ὁ πολὺς ὅμιλος οὐ συγκατατίθεται. καὶ ἐκείνης τε τῆς αἱρέσεως ἔχεται, ἥτις οὐδεμιᾷ λέξεως ἀνθολογίᾳ ἐφέπεται οὐδὲ τὸ ἐπιχείρημα πλατύνει. ἀλλὰ σμικραῖς ἐρωτήσεσι καὶ οἱονεὶ κέντροις τὸ προτιθέμενον συμ-
3 περαίνει. Οὐδὲν μέντοι ὅμως ἐστὶν οὕτως ἀπίθανον, ὃ μὴ λόγῳ πιθανὸν γένηται. οὐδὲν οὕτως κατεσκληκός τε καὶ ἄκομψον, ὃ οὐχὶ τῷ λόγῳ λαμπρύνηται καὶ οἱονεὶ θεραπεύηται. τοῦτο δὴ οὕτως ὑπολα-

---

ἅπερ — ὑπολήψεως] Pro Turnebi interpretatione τὰ λεγόμενα οὐ παρὰ πολὺ ἀπὸ τῆς δημώδους ὑπολήψεως ἀφίσταται substituit Blum. Anleit. p. 166. τὰ λεγόμενα οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς δημώδους ὑπολήψεως κεχώρισται.

διὰ — κεντήσεων] Recte secutus est Petavius lect. *quasi punctis* pro *et quasi punctis*, ut Turnebus, qui *minutis interrogatiunculis* minus accurate reddidit σμικραῖς ἐρωτήσεσι.

3 οὐδὲν — ἐξασκηθῇ] Turnebus: Οὐδὲν — οὕτως ἀπίθανον, ὃ μὴ — γένηται. οὐδὲν —, ὃ οὐχὶ — λαμπρύνηται — θεραπεύηται. Priusquam Petavii et Turnebi interpretationem examinemus, apponamus verba Ciceronis: *Sed nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile: nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat oratione et tanquam excolatur.* Locutionem Latinam *nihil est — quod* Graece plene reddunt οὐδέν ἐστιν ὅ τι οὐ vd. Ast. ad Plat. Alcib. I. p. 305. Popp. et Born. ad Xen. Cyr. VII, 5, 61. Lex. Xenoph. Vol. III. p. 356., saepe contracte οὐδὲν ὅ τι οὐ ibid. Herm. ad Viger. p. 709. Matth. Gr. T. II. p. 607. Iacob. ad Lucian. Toxar. p. 85, interdum pro ὅ τι ponunt ὅ Herm. l. l. Quod ad modum attinet, quem haec structura requirit, relativum cum ἂν sequente Coniunctivo est ponendum vd. Herm. ad Viger. p. 908. Dissen. Disquiss. philol. Spec. I. p. 22. Poppon. Comment. de partic. ἂν in Friedem. et Seebod. Miscell. Vol. I. p. 49 sq. Bernhard. wiss. Syntax d. griech. Spr. p. 398 sq. Kühner Versuch ein. neu. Anordn. d. griech. Synt. §. 220. De Optativo, praecedente pron. relativo, vd. Bornem. ad Xen. Cyrop. VII, 5. 61. Herbst. ad Xen. Memor. I, 2, 6. Bernhard. l. l. dubia de hac structura Xenophonti usitata moventem. Locus Ciceronis sic interpretandus: Ἀλλ᾽ οὐδέν ἐστιν οὕτως ἄπιστον, ὃ (ὅ τι) οὐκ ἂν τῷ λόγῳ πιστὸν γένηται· οὐδέν τε οὕτω τραχὺ καὶ ἄκομψον, ὃ οὐκ ἂν τῷ λόγῳ

Digitized by Google

πεισμένος καί τι καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον αὐτὸν ἐθρασυνάμην, ὃν ἔφθην εἰπών. Ὁ μὲν γὰρ Κάτων περὶ τῆς μεγαλοψυχίας καὶ ἐγκρατείας, περί τε θανάτου καὶ παντοίου τῆς ἀρετῆς ἐπαίνου, περὶ θεῶν τ' αὖ καὶ περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα στοργῆς εὖ μάλα Στωϊκῶς καὶ ῥητορικῆς δίχα φιλοκαλίας εἴωθε διαλέγεσθαι. Ἐγὼ δὲ ἅπερ κἂν τοῖς γυμνασίοις καὶ ἐν σχολῇ μόλις ἀποδέχονται οἱ Στωϊκοί, αὐτὰ ταῦτά σοι οἱονεὶ παίζων εἰς κοινοὺς τόπους φέρων συνεσκεύασα.
ἃ καὶ διὰ τὸ θαυμάσια εἶναι 4
καὶ παρὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν κἀκείνοις ὀνομάζειν π α ρ ά δ ο ξ α *νομίζεται. Οὐκοῦν πεῖραν ἐνταῦθα λαβεῖν ἐβουλήθην, πότερον εἰς φῶς τὰ τοιαῦτα οἷόν τέ ἐστιν εἰςάγειν, τουτέστιν εἰς ἀγορὰν καὶ οὕτως ἀπαγγέλλεσθαι, ὡς εὐδοκιμεῖν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πότερον ἄλλο τί ἐστιν ὁ παιδείας γέμων, καὶ ἄλλος δημώδης ὁ λόγος. καὶ παρὰ τοῦτο δὲ*

βὼν προθυμότερον διὰ τοῦτο καὶ θαῤῥαλεώτερον ἢ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Κάτων, οὗ πέρι τάδε φημί, ἐποίησα. Κάτων μὲν γὰρ μόνον περὶ μεγαλοψυχίας, περὶ ἐγκρατείας, περὶ θανάτου, περὶ ἀρετῆς κάλλους, περὶ θεῶν ἀθανάτων, περὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα φιλίας τὸν Στωϊκὸν τρόπον ἄνευ ῥητορικοῦ κόσμου εἴωθε διαλέγεσθαι. Ἐγὼ δέ σοι, ἃ μόγις οἱ Στωϊκοὶ πολλῆς σχολῆς τυγχάνοντες ἐν τῇ διατριβῇ πιθανῶς κατασκευάζουσιν, οἷον παίζων εἰς τόπους κοινοὺς συντέθεικα. ἅτινα θαυμάσια ὄντα καὶ πᾶσιν ἀπίθανα ἀπὸ ἐκείνων δῆθα καὶ π α ρ ά δ υ ξ α *ὀνομάζεται· πειρᾶσθαι ἠθέλησα, εἰ δυνηθείη εἴς τε τὸ φῶς προάγεσθαι, τοῦτό ἐστιν εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ οὕτω ῥηθῆναι, ὥστε προσίεσθαι παρὰ πάντων καὶ εὐδοκιμεῖν· ἢ τάχα ἄλλος εἴη λόγος ὁ φιλόσοφος, ἄλλος ὁ δημοτικός.*

ἐκλάμπῃ καὶ οἱονεὶ θεραπεύηται. Blumius Anleit. p. 167. commendat structuram *οὐδὲν — οὕτως — ὥστε μή*, idemque recte *horridum τραχύ*, convenientius quam Petav. *ἀκαλλές* et Turn. *κατεσκληκός*.

καὶ — ἐθρασυνάμην] Cic. *feci etiam audacius, quam ille ipse.* Recte Turnebus: *προθυμότερον — καὶ θαῤῥαλεώτερον ἢ αὐτὸς ἐκεῖνος — ἐποίησα*; nam *θρασύνεσθαι ὑπέρ τινα* diei nequit pro: *audacius facere quam aliquem.* Infra *nullis* ante *oratoriis* a P. et T. male expressum.

ἃ καὶ — νομίζεται. Οὐκοῦν] Petavius sequitur lect. *Quae — appellantur. Ac tentare* — Turnebus coniunctionem omittit. Recte distinguitur commate post *appellantur* omissa coniunctione, ut ab Gernh. et Orell. Petavius rectius *καὶ παρὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν*, i. e. *contraque opinionem omnium*, quam Turnebus: *καὶ πᾶσιν ἀπίθανα.* 4

τουτέστιν εἰς ἀγοράν] *Id est in forum*, Turn. minus recte *τοῦτό ἐστιν εἰς τὸ δικαστήριον*: quae verba merito Orellius uncis liberavit.

δημώδης ὁ λόγος] Est *popularis oratio*, non *δημοτικός*, ut est apud Turnebum.

Digitized by Google

ἀσμενέστερον. ἐπὶ ταύτην ὥρμησα τὴν συγγραφήν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ καλούμενα παράδοξα ἀτεχνῶς ἐμοὶ Σωκρατικὰ καὶ ὡς ἀληθέστατα δοκοῦσιν εἶναι. Τοιγαροῦν τουτὶ τὸ συγγραμμάτιον κατὰ βραχυτέρας τάςδε τὰς νύκτας ἐμοὶ φιλοπονηθὲν εὐμενῶς προςδέξῃ. ἐπειδήπερ ἐκεῖνο τὸ διὰ μακροτέρων τῶν ἀγρυπνιῶν συντεθὲν δῶρον, τὸ σὸν ἐπιγραψάμενον ὄνομα, εἰς τὸ δημόσιον ἐξενήνεκται· καὶ δῆτα τοῦδε τοῦ γένους ἀπογεύσῃ τῶν ἡμετέρων μελετῶν, αἷς τηνικαῦτα χρῆσθαι ἡμεῖς εἰώθαμεν, ὁπότε τὰ ἐν σχολαῖς ὀνομαζόμενα θετικὰ εἰς τὸ ἡμέτερον, τουτέστι τὸ ῥητορικὸν εἶδος λόγου μεταφέρειν ἔδοξεν. ὅπως μέντοι τὸ βιβλίδιον τοδὶ εἰς τοὐμφανὲς προφέροις πάντως οὐκ ἀξιῶ. οὐ γάρ οὕτως ἔχει, ὡς ἐν ἀκροπόλει καθιδρῦσθαι, καθάπερ ἐκείνη ἡ τοῦ Φειδίου Ἀθηνᾶ. τοιοῦτο δέ ἐστιν ὅμως, ὥστ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου προεληλυθέναι δοκεῖν.

τοσούτῳ δὲ καὶ φιλοτιμότερον γέγραφα, ὅτι ταῦτα τὰ λεγόμενα παράδοξα μάλιστά μοι Σωκρατικὰ δοκεῖ εἶναι καὶ πολλῷ γε ἀληθέστατα. Σὺ γοῦν μικρὰν ταύτην πραγματείαν συντομωτέραις ταῖςδε νυξὶν ἐξειργασμένην ἀποδέξῃ· ἐπεὶ ἐκεῖνο δὴ μειζόνων ἀγρυπνιῶν σύνταγμα ἐπὶ τῷ σου ὀνόματι ἐξεφάνη. καὶ σὺ μὲν οἷον ἀπογεύσῃ τὸ τῶν ἐμῶν μελετῶν γένος, αἷς χρῆσθαι εἴωθα, ὁπότε τὰ ἐν ταῖς σχολαῖς θετικὰ ὀνομαζόμενα εἰς τοῦτο τὸ ἡμέτερον λόγων ῥητορικῶν γένος μεταφέρω. τήνδε ὅμως τὴν πραγματείαν ἐκδοθῆναι οὐδὲν δέομαι. τοιαύτην γε δὴ οὐκ οὖσαν, ὥςτε ἐν τῇ ἀκροπόλει ὥςπερ τινὰ τοῦ Φειδίου Παλλάδα ἀνατίθεσθαι· ἀλλὰ γοῦν, ἵνα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου ἐξεληλυθέναι δοκῇ.

---

5 *Τοιγαροῦν — νύκτας*] Minus recte Turnebus: *Σὺ γοῦν μικρὰν ταύτην πραγματείαν συντομωτέραις ταῖςδε νυξὶν ἐξειργασμένην ἀποδέξῃ*, qui *τήν* post *ταύτην* et *ταῖς* post *ταῖςδε* addere debebat. *Πραγματεία* apud scriptores posteriores i. q. *opusculum*: aptius Petav. *συγγραμμάτιον — βιβλίδιον*.

ὅπως — ἀξιῶ] Turnebus: *τήνδε ὅμως τὴν πραγματείαν ἐκδοθῆναι οὐδὲν δέομαι*, uterque secutus lect. deteriorem *in apertum ut referas* pro meliore *in acceptum ut referas* vd. Gernh.: pro *προφέροις* apud Petavium corrige *προφέρῃς* ob *ἀξιῶ*. Recte Blum. Anleit. p. 169. pro *ἐκδοθῆναι* apud Turneb. *ἐν τοῖς ἀποληφθεῖσι καταλογίζεσθαί τι* substituit: et paulo ante *τὸ — λόγων ῥητορικὸν γένος*.

Digitized by Google

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Α.

ΟΤΙ ΜΟΝΟΝ ΑΓΑΘΟΝ ΤΟ ΚΑΛΟΝ.

I. Εἰ καὶ δέδοικα, μή τῳ 6 δόξειεν ὑμῶν οὑτοσὶν ὁ λόγος μᾶλλον ἐκ τῶν Στωϊκῶν διαλέξεων ἢ ἐκ τῆς ἰδίας ἐμοῦ προκεχειρίσθαι γνώμης, ὅμως οὕτως ἐρῶ, ὡς ἐγὼ φρονῶ, καὶ διὰ βραχυτέρων ἢ κατὰ τὴν τοσούτου πράγματος ἀξίαν ἐρῶ. Οὐδέποτ' ἐγώ, μὰ τὸν Ἡρακλέα, μηδὲ τὰ ἐκείνων χρήματα, μηδὲ τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, μηδὲ τοὺς πλούτους, μηδὲ τὰς ἀρχάς, μηδὲ αἷς προστέτηκασι μάλιστα τὰς ἡδονὰς τοῖς ἀγαθοῖς ἐγκαταλέγεσθαι δεῖν ἡγησάμην· εἰκότως. καὶ γὰρ ἀνθρώπους εἶδον τούτοις ἅπασι περιῤῥεομένους οὐχ ἥκισθ' ὅμως τῶν αὐτῶν ὀρέγεσθαι, ὧν ἐν πολλῇ τῇ ἀφθονίᾳ διῆγον.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Α.

ΟΤΙ ΜΟΝΟΝ ΤΟ ΚΑΛΟΝ, ΑΓΑΘΟΝ.

I. Φοβοῦμαί γε δή, μήτις ὑμῶν ἐμὲ τοῦτο ἐκ τῶν Στωϊκῶν διαλόγων εἰληφέναι, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπινοίας τε καὶ αἰσθήσεως εὑρηκέναι οἴηται· ὅμως δ' οὖν τό μοι δοκοῦν φράσω, καὶ φράσω δὴ τάχα συντομώτερον ἤπερ τηλικοῦτον πρᾶγμα εἰρῆσθαι δύναται· οὐδέποτε, νὴ Δία, ἔγωγε οὔτε τούτων χρήματα καὶ πλεονεκτήματα, οὔτε λαμπρὰς οἰκίας κατασκευῶν πολυτελείας, οὔτε δύναμιν, μήτε στρατηγίαν, μήτε δὴ ὑφ' ὧν σαγηνευθέντες ἀγρεύονται ἡδονάς, ἢ ἐν ἀγαθοῖς ἢ ἐν αἱρετοῖς ἠριθμησάμην· ἅτε δὴ ὁρῶν τοὺς ἄνδρας τούτων περιῤῥεόντων καὶ ὑπεράντλων γλιχομένους ὅμως ὧν ὑπερεμπίμπλανται. οὔποτε γὰρ ἢ ἐμπίμπλαται ἢ ἐς κόρον ἐμ-

---

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Α.

Cap. I. *Ὅτι — καλόν*] Turnebus exhibet: *Ὅτι μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθόν*, de qua varietate vd. Gernhard.

διαλέξεων] Rectius Turnebus *διαλόγων*. 6

δύναται] Turn. *possit* pr. lect. mel. *poscit* expressit.

οὐδέποτε — μηδὲ — ἡγησάμην] Recte Turnebus *οὔτε* quater, sed male bis *μήτε* scripsit: *aut expetendis* omisit Petavius cum Manutio et Lambino, licet textus Latinus haec verba exhibeat, et expressit *numerandas* in multis Codd. et Edd. recte omissum. *Opes — imperia* i. q. *δύναμις — στρατηγίαι*, ut Turn., non *πλοῦτοι — ἀρχαί*, ut Petav. Blum. Anleit. p. 169. *adstrictum esse aliqua re* explicat per *προσέχεσθαί τινι* pro Turn. *σαγηνευθέντα ἀγρεύεσθαι ὑπό τινος* (de quib. vv. cf. Lexic.). Pro *ἠριθμησάμην* melius *ἠρίθμησα*.

καὶ — περιῤῥεομένους] Petavius lect. reddidit *quippe quum viderem homines his rebus circumfluentes*, Turnebus *ἅτε δὴ — ὑπεράντλων — q. q. v. homines rebus his circumfluentibus*, de qua varietate vd. Gernh. et Orell.

ἄπληστον γάρ τι φύσει χρῆμα
καὶ ἀκόρεστον τῆς ἐπιθυμίας
ἡ δίψα. οὗτοι δὲ οὐ μόνον τῷ
πόθῳ τῆς τῶν ὑπαρχόντων
αὐξήσεως ἀγωνιῶσιν, ἀλλὰ
καὶ τῷ φόβῳ, μὴ ἄρα κἀκεί-
νων ἐκπέσωσιν. Ἀμέλει τῶν 7
ἡμετέρων προγόνων, οἳ τἄλλα
πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέ-
στατοι γεγένηνται, τὸ φρόνι-
μον ἐνταῦθα πάντως ἐπαινεῖν
οὐκ ἔχω· οἵτινες ἀσθενῆ τάδε
καὶ εὐμετάβλητα μέρη τῶν
χρημάτων ἄχρι μόνου τοῦ
ὀνόματος ἀγαθὰ καλεῖν ἐνόμι-
σαν· καίτοι τῷ ὄντι κἂν ταῖς
πράξεσιν ἑτέραν παρὰ πολὺ
τὴν κρίσιν ποιήσαντες. Πῶς
γὰρ οἷόν τέ ἐστι τὸ ὂν ἀγαθὸν
πρὸς κακοῦ τινι γενέσθαι; ἢ
δύναταί τις ἐν ἀγαθῶν ἀφθο-
νίᾳ αὐτὸς εἶναι οὐκ ἀγαθός;
ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνα οὕτως ὁρῶμεν
ἔχοντα, ὡς καὶ τοὺς πονηροὺς τὰ
αὐτὰ κεκτῆσθαι καὶ τοὺς δεξιοὺς
ἀπὸ τούτων βλάπτεσθαι. Οὐκ- 8
οῦν ἐμοῦ καταγελάτω ὁςτις-
οῦν βούλεται· πλέον ὅμως παρ᾽
ἐμοὶ ἀληθὴς ὁ λόγος τῆς τῶν
πολλῶν δόξης δυνήσεται. οὐδ᾽
ἐκεῖνον πώποτε τἀγαθὰ φή-

φορεῖται τὸ τῆς ἐπιθυμίας δί-
ψος· οὐδὲ μόνον οἱ ταῦτα
ἔχοντες τῷ τοῦ αὔξειν ἔρωτι
ἀδημονοῦσι καὶ ἐνοχλοῦνται,
ἀλλὰ δὲ καὶ τῷ μὴ ἀποβάλ-
λωσιν ἐκεῖνα φόβῳ λυποῦνται.
καὶ ἐνταῦθα τὸν τῶν προγό-
νων, ἐγκρατεστάτων δήπου-
θεν ἀνθρώπων, λογισμὸν καὶ
φρόνησιν συχνάκις ἀπαιτῶ,
ὅτι τάδε τῶν χρημάτων μέρη
εὐτελῆ ὄντως καὶ ἄστατα ὀνό-
ματι μὲν ἀγαθὰ εἶναι ὑπέλα-
βον, ἔργῳ δὲ καὶ τοῦ βίου
τρόπῳ λίαν ἑτέρως ἐνόμιζον.
Δύναται γάρ τι ἀγαθὸν ὂν βλά-
πτειν ποτέ τινα; ἢ ἆρα τις ἐν
παμπλήθει ἀγαθοῦ πληροφο-
ρίᾳ καὶ περιουσίᾳ αὐτὸς οὐκ
ἀγαθὸς εἶναι; ἀλλὰ μὴν τὰ
τοιαῦτα κακοῖς τε παραγίνε-
ται καὶ ἀγαθοὺς τὰ πολλὰ
βλάπτει. Τοιγαροῦν γελάτω
πλατὺν γέλωτα καὶ χλευα-
ζέτω, εἴ τις ἐθέλῃ. πλεῖον δὲ
ὅμως παρ᾽ ἔμοιγε ὀρθὸς ὁ λό-
γος ἰσχύσει ἢ πολλοῦ τοῦ
ὁμίλου ὑπόληψις· οὔτε ἔγωγέ

ἄπληστον — δίψα] Aristot. Polit. II, 5. *ἄπειρος γὰρ ἡ ἐπιθυμίας φύσις.*

7 *οἵτινες — χρημάτων*] Recte Petavius lect. *qui*, non *quod*, ut Turnebus, est secutus. Uterque exhibet *μέρη membra*, ab editoribus recc. uncis inclusum vd. Gernh. et Orell.

ἄχρι μόνου τοῦ ὀνόματος] I. e. *solo verbo* Petavius, *ὀνόματι* i. e. *verbo* bene Turneb.

πρὸς κακοῦ τινι γενέσθαι] *Cuiquam malo esse* non recte Petavius, bene Turneb. *βλάπτειν τινά.*

καὶ — βλάπτεσθαι] *Probi* non sunt *δεξιοί*, sed *ἀγαθοί — χρηστοί*: de praep. *ἀπό* c. Passivo vd. Engelh. ad Plat. Apol. p. 174.

8 *Οὐκοῦν — βούλεται*] Scripsi *ὁςτισοῦν* pr. *ὅςτις οὖν*. Turnebus usus est locutione Aristoph. Acharn. 1125. *πλατὺν γέλωτα γελᾶν*, h. l. minus apta pro v. *irridendi*, vd. Lobeck. ad Phryn. p. 471 sq., et expressit lect. *si quis velit*: *εἴ τις ἐθέλῃ*, de qua vd. Gernh. Orell., pr. vulg. *si quis* (Or. *qui*) *vult.*

Digitized by Google

σαιμι ἂν ἀπολέσαι, ὅστις τὸ ἑαυτοῦ κτῆνος ἢ ἀποσκευὴν ἀπώλεσεν, οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνον ἐπαινῶν οὐ παύσομαι τὸν σοφὸν οἶμαι Βίαντα· ὅς, παταλδός ποτε τῆς ἑαυτοῦ ὑπὸ πολεμίων ἑαλωκυίας (πόλις δ' ἦν αὕτη Πριήνη) καὶ τῶν λοιπῶν φυγῇ χρωμένων οὕτως, ὡς τῶν ὑπαρχόντων τὰ πολλὰ συνεκκομίζειν, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ποιεῖν οἱ ὑπέθετό τις, Ἀλλ' ἔγωγε οὐκ ἄλλως, ἔφη, ποιῶ· τὰ γὰρ ἐμὰ πάντα μετ' ἐμοῦ κομίζω. οὗτος οὖν τὰ τοιαῦτα 9
τῆς τύχης παίγνια μηδ' ἑαυτοῦ εἶναι ἀληθῶς ἠξίου, ἅπερ ἔθος ἡμῖν ὀνομάζειν ἀγαθά. τί τοίνυν ἀγαθόν ἐστι; φήσειεν ἄν τις. πᾶν ὅ,τιπερ ὀρθῶς καὶ καλῶς καὶ ἐναρέτως πράττεται, τοῦτο δὴ εὖ τῷ ὄντι πράττεσθαι λέγεται. καὶ ὅ,τιπερ ὀρθὸν καὶ καλὸν καὶ ἐνάρετόν ἐστι, τοῦτο μόνον οἶμαι ἀγαθὸν ὑπάρχειν.
II. Ταῦτα μὲν οὖν ἀσαφέστε- 10
ρόν πως εἰρῆσθαι δόξειεν ἄν, ὅτε δίχα παραδειγμάτων γλίσχρως οὑτωσὶ διαλαμβάνεται. οὐκοῦν βίους καὶ πράξεις παραθετέον ἀνδρῶν μεγάλων, ὅπως ἐναργέστερα ταῦτα γένη-

ποτε τἀγαθὰ ἀπολωλεκέναι τὸν ἢ τὰς ἀγέλας ἢ τὰ ἔπιπλα ἀποβαλόντα φήσω. καὶ δὴ καὶ συχνάκις τὸν σοφὸν ἐκεῖνον Βίαντα ἐπαινέσω, τὸν ἐν τοῖς οἶμαι ἑπτὰ ἀριθμούμενον· ὅστις, τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν πολεμίων κατὰ κράτος ἑαλωκυίας ἁπάντων τε πολιτῶν ἀμεταστρεπτὶ φευγόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων ὁπόσα ἐδύναντο ἐκκομιζόντων, ὑπό τινος προτρεπόμενος ταὐτὸ ποιεῖν, Καὶ μήν, ἔφη, ποιῶ· τἀμὰ γὰρ ἅπαντα συμπεριφέρω. αὐτὸς τάδε τῆς τύχης ἐμπαίγματα καὶ ἀθύρματα, τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὰ ὀνυμαζόμενα, οὐχ ἑαυτοῦ ἐνόμιζεν εἶναι. τί ἄρα, φήσει τις, ἀγαθόν ἐστι; νὴ Δία, εἰ τὸ ὀρθῶς, καλῶς καὶ ἐναρέτως πραττόμενον, τοῦτο εὖ καὶ καθηκόντως πράττεσθαι ἀληθεύεται, τὸ ὀρθὸν δηλαδὴ καὶ κατωρθωμένον τὸ καλὸν καὶ ἐνάρετον ἀγαθόν ἐστι μόνον. II. Ταῦτα μέντοι ἀσαφέστερά πως εἶναι δοκεῖ ἀνειμένως ἄνευ παραδειγμάτων διαληφθέντα, ἅπερ καὶ ἔργοις καὶ παραδείγμασι διασαφητέα ἀνδρῶν ἐξοχωτάτων λόγοις ἀκριβέστερον ἢ ἐχρῆν

ἢ ἀποσκευὴν ἀπώλεσεν] Τήν abesse nequit: ἀπώλεσεν correxi ob seq. οὐ.

τὸν σοφὸν οἶμαι Βίαντα] Omisit Petavius *qui numeratur in septem.*

Cap. II. ὅτε — διαλαμβάνεται] Turnebus: — ἀνειμένως ἄνευ παραδειγμάτων. Uterque reddidit verba *sine appositione exemplorum* (al. *expositione — oppositione ex.*), quae in multis Codd. optimisque Edd. omittuntur vel. Gernh. *Lentius* non est γλίσχρως nec ἀνειμένως, sed ψυχρῶς, *trocken — langweilig* interprete Gernhardo, vel *in trockener Allgemeinheit* Schütz. Lex. Cic. s. v. 10

παραθετέον — ῥήμασι] Correxi mendum typographicum παρατεθέον: λεπτολογεῖσθαι iam per se i. q. *disputari.*

Digitized by Google

ται, ἃ τοῦ δέοντος πλέον ἔοικε λεπτολογεῖσθαι τοῖς ῥήμασι. πυνθάνομαι γὰρ ὑμῶν, πότερον οἱ τήνδε τὴν πολιτείαν οὕτω καλῶς καὶ ἀσφαλῶς τεθεμελιωμένην καταλιπόντες ἡμῖν ἔννοιάν τινα σχεῖν δοκοῦσιν ἢ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου εἰς πλεονεξίαν ἢ τῶν τερπνῶν εἰς ἀπόλαυσιν ἢ τῆς ἀποσκευῆς πρὸς τρυφὴν ἢ τῶν εὐωχιῶν πρὸς ἡδονήν; τίθεσθε πρὸ ὀφθαλμῶν ἕνα ἕκαστον τῶν βασιλέων. μῶν ἀπὸ Ῥωμύλου τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν ἐμὲ κελεύετε; ἢ μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τῶν αὐτὴν τῆς δουλείας ἀπαλλαξάντων μᾶλλον αἱρεῖσθε; τίσιν οὖν βαθμοῖς ὁ Ῥωμύλος εἰς οὐρανὸν ἀνέβη; πότερον ἐκείνοις, ἅπερ οὗτοι ἀγαθὰ καλοῦσιν, ἢ τοῖς ἰδίοις μᾶλλον ἀνδραγαθήμασι καὶ ἀρεταῖς; τί δὲ Νουμᾶς ὁ Πομπίλιος; ἆρά γε εὐτελῆ σκαφία καὶ ὀστράκινα σταμνία κεχαρισμένα θεοῖς ἧττον οἰόμεθα γενέσθαι ἢ τὰς ἑτέρων φιάλας πτερίαν ἐντετορνευμένας; ἐῶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐνταῦθα βασιλευσάντων. εἰσὶ

διαλεχθῆναι δοκεῖ. ἐρωτῶ γὰρ ὑμᾶς, μῶν τινα οἱ τήνδε πολιτείαν ὑμῖν καταβαλόμενοι λαμπρῶς οὕτω καὶ θεμελιώσαντες ἔννοιαν ἐσχηκέναι δοκοῦσιν ἢ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πρὸς κιμβίαν ἢ καλλιχωρίας πρὸς θυμηδίαν ἢ ἐπίπλων πρὸς τρυφὴν ἢ βρω-
11 μάτων πρὸς ἡδονήν; προβάλλου καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν λάμβανε ὅντινα βούλει τῶν βασιλέων· βούλει ἀπὸ τοῦ Ῥωμύλου ἀρξώμεθα; βούλει μετὰ τὴν πόλιν ἠλευθερωμένην ἀπὸ τῶν αὐτῆς ἐλευθερωτῶν; τίσιν γὰρ κλίμαξι καὶ σήμασιν εἰς οὐρανὸν ἀνέβη ὁ Ῥωμύλος; ἆρα χρήμασιν, ἅπερ παρὰ τούτων ἀγαθὰ ὀνομάζεται; ἢ μᾶλλον κατορθώμασι καὶ καλαῖς πράξεσι καὶ ἀρεταῖς; τί δέ, τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου πότερον σκαφίδια πήλινα ἢ ὑδρίας κεραμέας ἧττον προσφιλεῖς θεοῖς νομίζομεν γενέσθαι ἤπερ τὰς ἄλλων σκαφίδας καὶ ἐκπώματα καὶ φιάλας τὸν πτέριν ἐντετορευμένας; τοὺς ἄλλους παραλεί-

---

τερπνῶν] Recte Petav., perperam Turn. *καλλιχωρία* voc. non Graec. posuit.

11 *μῶν — κελεύετε*] Turnebus: *βούλει ἀπὸ Ῥωμύλου ἀρξώμεθα*, uterque reddens voc. *incipiam* in optimis Codd. et Edd. omissum.

τί δὲ Νουμᾶς ὁ Πομπίλιος] Expressit Petav. lectionem *Quid autem Numa Pompilius?* Turnebus: *τί δέ, τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου — Quid autem Numae Pompilii?* vulgo *Quid? a Numa Pompilio* — vd. Gernh.

ἆρά γε — ἐντετορνευμένας] Petav. et Turn. *θεοῖς* omisso *immortalibus*: Petavius male *πτερίαν*, Turnebus *τὸν πτέριν* pro *τὴν πτερίδα*: male Petavius *ἐντετορνευμένας*, recte Turnebus *ἐντετορευμένας*, de quo discrimine vd. Lexic. *Pateras* tribus vocabulis Turnebus reddidit: *σκαφίδας — ἐκπώματα — φιάλας*.

Digitized by Google

γὰρ ἀλλήλοις ὅμοιοι πλὴν Ταρκυνίου τοῦ ἐπίπλην ὑπερηφάνου. Τὸν δὲ Βροῦτον ἤν 12 τις ἔροιτο, τί ποτε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα τῆς τυραννίδος ἐξελόμενος ἔπραττεν· ἢ τοὺς ἄλλους ἑξῆς τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ βουλῆς μετασχόντας εἴ τις ἐρωτήσειε, πρὸς τί βλέποντες καὶ τίνος ἀντεχόμενοι πρὸς τουτὶ τοὔργον ὥρμησαν· ἔστιν ᾧτινι φαίημεν ἂν ἡδονὴν ἢ πλοῦτον ἢ ἕτερόν τινα προτεθεῖσθαι σκοπὸν πλὴν τοῦ καθήκοντος μεγάλῳ τε ἀνδρὶ καὶ γενναίῳ· τί δήποτε ἐπὶ τὸν τοῦ Πορσηννᾶ φόνον Κόϊντον παρώρμησε τὸν Μούτιον, καὶ ταῦτα μηδεμίαν ἔχοντα τῆς σωτηρίας ἐλπίδα; ποία δύναμις Ὁράτιον τὸν Κόκλητα ἐπὶ τῆς γεφύρας ἔστησε πρὸς ὅλον τῶν πολεμίων στράτευμα μόνον ἀντιταξάμενον; ποία δ' αὖ Δέκιον τὸν πατέρα καὶ τούτου τὸν υἱὸν καθωσιώσατο καὶ εἰς μέσον ἐνήρραξεν ἐνόπλου τῶν πολεμίων στρατιᾶς; τί δῆτα

πειν μοι δοκῶ· εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοις ὁμοιότροποι πλὴν ἑνός γε Σουπέρβου. Βροῦτον δὲ εἴ τις ἔροιτο, τί αὐτῷ ἐν τῇ τῆς πόλεως ἐλευθερώσει πεπρᾶχθαι νομίζοι· εἴ τις τοὺς ἄλλους ταύτης συμβουλῆς μετεσχηκότας, τί ἐσκόπουν, τί προῃροῦντο· ἆρά τις αὐτῶν γένοιτο, ὅςτις ἐκεῖνα προαιρέσει ἢ τῆς ἡδονῆς ἢ τῶν χρημάτων πεπραχέναι, οὐχὶ δὲ τῷ ἔργῳ ἀνδρείου καὶ μεγαλοψύχου ἀνθρώπου φαίνοιτο; τί γὰρ Μούτιον Σκαίβλαν εἰς ἀναίρεσιν Πορσενοῦ βασιλέως ἄνευ γε οὐδεμιᾶς ἐλπίδος σωτηρίας προήγαγε; ποία ἀνάγκη Ὁράτιον Κόκλιτα πρὸς ἅπασαν πολεμίαν δύναμιν ἕνα ὄντα ἐν τῇ γεφύρᾳ κατέσχε; ποία Δέκιον τὸν πατέρα, ποία τὸν υἱὸν κατηράσατο, καὶ εἰς ὡπλισμένας τῶν ἐναντίων φάλαγγας εἰςώθησεν; τί δὲ ἡ ἐγκράτεια Καίου Φαβρικίου;

Ταρκυνίου — ἔροιτο] Corr. εἴ τις ἔροιτο, ut bene Turn. *Tarquinium* recte om.

Πορσηννᾶ — Κόϊντον — Μούτιον — Ὁράτιον τὸν Κόκλητα] Turn. 12 *Πορσενοῦ — Μούκιον Σκαίβλαν — Ὁράτιον Κόκλιτα.* *Porsenna — Porsena* a Graecis *Πορσήνας* (constanter Plut. Poplic. 16. 17.) — *Πορσίννας* (Dion. Cass. XLVI, 19. *Πορσίνας* nisi *Πορσήνας* vel *Πορσέννας* corrigendum) — *Πορσίνας* Polyaen. VIII, 8. scribitur; *Mucius Scaevola Μούκιος* (non *Μούτιος* vd. me ad Lael. cp. 1., ut Blum. quoque Anl. p. 173.) *Σκαιόλας* vd. Plut. Poplic. 17. (at Tib. Gracch. 9. exhibet Schaef. c. Hutt. *Μούκιος Σκαιουόλας ὁ νομοδείκτης*, ubi Cod. SG. *Σκαιβόλας*, non improbatum Schaef.) Appian. B. Civ. I, 88., saepius agnomine omisso Dion. Cass. XLV, 32. LIII, 8. Polyaen. VIII, 8., quem Petavius non *Κόϊντον* cum vett. Edd. appellare debebat, quum eius praenomen *Caius* sit; *Horatius Cocles* a Plut. Poplic. 16. *Κόκλιος Ὡράτιος* (rectius *Ὁράτιος Hŏratius*, etiam Schaefero iudice, ut apud ceteros scriptores Graec. Dion. Cass. Appian. scribitur, quanquam Plutarch. sic constanter, Polyb. quoque VI, 55. exhibet ubi vd. Schweigh.), a Polyb. VI, 55. *Κόκλης ὁ Ὡράτιος.* Pro *εἰςώθησεν* ap. Turn. corr. *εἰςέωσεν.*

Digitized by Google

Γαΐου τοῦ Φαβρικίου τὸ ἐγκρατές; τί τὸ λιτὸν καὶ εὐτελὲς ἐβούλετο τῆς Μανίου Κουρίου δίαιτης; τί δ' αὖ ἐκεῖνα τὰ δύο προβλήματα τοῦ πρὸς Φοίνικας πολέμου ὅ τε Γναῖος καὶ ὁ Πόπλιος οἱ Σκιπίωνες, οἳ τὴν Καρχηδονίων ἔφοδον τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν ἀποφράττειν ἐπεχείρησαν; τί ὁ πρῶτος τῶν Ἀφρικανῶν; τί δ' ὁ μετὰ τοῦτον; τί δ' ἀμφοῖν μεταξὺ τῇ ἡλικίᾳ γενόμενος ὁ Κάτων; τί δ' ἀριθμοῦ κρείττους ἕτεροι; τοῖς γὰρ οἰκείοις παραδείγμασι πλεονάζομεν. ἆρά τινα νομίζομεν ἐν τῷ λαβεῖν αὐτῶν ἄλλο τι προαιρεῖσθαι κατὰ τὸν βίον, ἢ ὅ,τιπερ ἐπαίνου ἄξιον ἐδόκει καὶ λαμπρόν; III. Δευρὶ τοίνυν 13 ἡκέτωσαν οἱ τοιοῦδε καὶ λόγου καὶ γνώμης ἀνέδην καταγελῶντες. ἤδη δὲ κἂν αὐτοὶ κρινόντων, ὅτῳ ποτὲ ὅμοιοι εἶναι μᾶλλον ἂν ἕλοιντο, ἢ ἐκείνων τινὶ τῶν οἴκους ἐκ μαρ-

τί δὲ σώφρων καὶ εὐτελὴς βίοτος Μ. Κουρίου ἐβούλετο; τί δὲ οἱ Σκιπίωνες δύω, ὑμέτερα δηλαδὴ τοῦ πολέμου Καρχηδονίου προβλήματα καὶ οἷον ἀκροπόλεις, οἳ τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὴν τῶν Καρχηδονίων ἔπελασιν οἱονεὶ διετειχίσαντο; τί Ἀφρικανὸς ὁ μείζων; τί ὁ ἐλάττων; τί ὁ τούτοιν ἡλικίαις παρεμβληθεὶς Κάτων; τί δὲ μύριοι καὶ ἀνάριθμοι ἄλλοι; ἡμεῖς μὲν γὰρ παραδειγμάτων οἰκείων εὐποροῦμεν. πότερον τι ἐν τῷ βίῳ ἑαυτοῖς αἱρετὸν ἐνθυμηθῆναι, ὃ ἂν μὴ ἐπαινετὸν ἢ καλὸν φαίνοιτο; III. Ἡκέτωσαν τοίνυν οἱ τήνδε τὴν γνώμην τε καὶ ῥῆσιν διασύροντες, καὶ ἤδη δῆθα κρινέτωσαν, πότερον αὐτοί τινι τούτων τοῖς οἰκήμασι μαρμαρέοις, ἐλέφαντι καὶ χρυ-

---

Γαΐου Φαβρικίου — Μανίου Κουρίου] Male Turn. *Καίου Φαβρικίου — Μ. Κουρίου* vd. supra ad Cat. Mai. cp. 13.

ἀποφράττειν ἐπεχείρησαν] Turneb. nescio cur Med. *διετειχίσαντο* usus sit, pro quo Blum. Anl. p. 174. *διακλείειν τῆς ἐφόδου* substituit.

τί — τούτοιν] Turn. *Ἀφρικανὸς ὁ μείζων — ὁ ἐλάττων*. Rectius Appian. Punic. 2. *Κορνήλιος Σκιπίων ὁ πρεσβύτερος — Σκιπίων ὁ νεώτερος*, agnomine quidem omisso; *Σκηπίων Ἀφρικανός* (minor) Plut. Mar. 3.

τοῖς — πλεονάζομεν] Rectius Turnebus *παραδειγμάτων οἰκείων εὐποροῦμεν*: nam verba copiae et abundantiae cum Genitivo strui etiam tironibus notum.

ἆρά — λαμπρόν;] Expressa est lectio: *An putamus quemquam horum cogitasse quidquam* etc. — quamquam textus Latinus Petav. repraesentat: *An cogitasse quidquam eos putamus.* Turnebus secutus est Victorium: *An cogitasse quidquam in vita sibi esse expetendum, nisi quod laudabile et praeclarum videretur.* Optimam lect. Orellius cum Borgersio restituit: *— cogitasse, quidquam in vita sibi expetendum, nisi quod laudabile esset et praeclarum, videntur?*

Digitized by Google

μάρου κατεσκευασμένους, καὶ ἐλέφαντι πολλῷ τοὺς αὐτοὺς καὶ χρυσῷ καταστράπτοντας, ἔπειτα δὲ καὶ ἀγάλματα καὶ γραφὰς καὶ γλυπτὸν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον τά τε Κορινθίων ἔργα χειρῶν παμπληθῆ κεκτημένων, ἢ Γαΐου τοῦ Φαβρικίου, ὃς μηδὲν τοιοῦτον οὔτ' αὐτὸς εἶχεν, οὔτε μὴν ἔχειν ἐβουλήθη; Ἀλλά γε ταῦτα μὲν τὰ 14 *τῇδε κἀκεῖσε μεταφερόμενα ἴσως ἐκείνους ἔργον ἐστὶ πεῖσαι μὴ οὐ φάναι δεῖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἐγκρίνειν. τούτου δὲ λοιπὸν ἀπρὶξ ἀντέχονται καὶ κατὰ κράτος ὑπερδιατείνονται, τῶν ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι τὴν ἡδονήν. ἀλλ' ἔστιν ἥδε ἡ φωνὴ βοσκήμασι πρέπουσα μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. Πῶς γὰρ εὔλογον τοῦτο, σὲ μὲν εἴτε παρὰ τοῦ θεοῦ εἴτε παρὰ μητρὸς πάντων, ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς φύσεως δῶρον λαβόντα τὸν νοῦν, οὗπερ τιμιώτερον οὐδέν ἐστι καὶ θειότερον, εἶτα τοσοῦτον ἑαυτὸν ἀποῤῥίπτειν καὶ καταβάλλειν, ὥςτε τοῦ τετράποδος μηδοτιοῦν οἴεσθαι διαφέρειν; πῶς οὖν ἀγαθὸν ἂν εἴη τι, ὃ μὴ βελτίονα ποιεῖ τὸν κεκτημένον; Ὅπως γὰρ ἂν* 15 *τις μάλιστα μετέχοι τἀγαθοῦ,*

σῷ ἀποστίλβουσι, τοῖς ἀνδριᾶσι καὶ γραφαῖς, χρυσώμασι καὶ ἀργυρώμασιν ἐντετορευμένοις καὶ ἐγγεγλυμμένοις καὶ Κορινθιουργέσι δι' εὐπορίαν γαυριώντων προςεοικέναι μᾶλλον ἐθέλοιεν, ἢ Καΐῳ Φαβρικίῳ, τῷ τῶνδε μηδὲν ἐσχηκότι, μηδὲν ἔχειν ἐθελήσαντι; Πλὴν ἀλλὰ ταυτὶ τὰ νῦν τῇδε, νῦν ἐκεῖσε μεταφερόμενα ῥᾳδίως γε ἀναπείθονται, μηδὲ ἀγαθὰ νομίζειν· τούτου δὲ προςφύντες ἔχονται καὶ ἀντιλαμβάνονται καὶ ἀκριβῶς ὑπερδιατείνονται καὶ ὑπερμάχονται, τὴν ἡδονὴν τέλεον καὶ ἀκρότατον ἀγαθὸν εἶναι. ἥδε δὴ φωνὴ οὐχ ὅπως ἀνθρώπου, ἀλλὰ μᾶλλον θρέμματος καὶ βοσκήματος εἶναι φαίνεται. Σὺ γὰρ ἢ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἤγουν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὑπὸ παμμήτορος τῆς φύσεως τῷ νῷ καταξιωθείς, οὗ τί ἄλλο χρῆμα βέλτιον, τί θειότερον; οὕτω σεαυτὸν καταβαλεῖς καὶ χαμαὶ καταστρώσεις, ὥςτε μεταξὺ σαυτοῦ καὶ τετραπόδου μηδὲν νομίζειν διαφορᾶς; Ἔστιν ἄρα τί ἀγαθόν, ὅπερ τὸν ἔχοντα οὐ βελ-

---

Cap. III. *ὃς μηδὲν — οὔτ' — οὔτε*] Corr. *ὃς μηδὲν — μήτ' — μήτε.* 13
In antecedd. pro *δι' εὐπορίαν γαυριᾶν* (*abundare*) Blum. Anleit. p. 174. *ἄφθονον ἔχειν* substituit.

πῶς γὰρ εὔλογον τοῦτο] Haec de suo interposuit Petavius. In 14
seqq. *ὑπὸ — τῷ νῷ καταξιωθείς* apud Turnebum nimis quaesitum est, simplicius Petavius *παρὰ μητρὸς — δῶρον λαβόντα τὸν νοῦν.* Eadem paragr. apud Turnebum pro *καυχήσειεν — καυχήσας* Aor. Medii, pro *τετραπόδου* form. poet. ponatur *τετράποδος* (vd. Passov. Lex.): pro *τὸν νοῦν ἐκ τοῦ καθεστηκότος ἐξιστάναι* Blum. Anl. p. 176. *ἐξιστάναι τῆς τάξεως καὶ τοῦ σχήματος* substituit.

Digitized by Google

οὕτως ἐπαίνου ἄξιος ὢν μάλιστα τυγχάνοι. οὐδ' ἔστιν ἀγαθὸν οὐδέν, ἐφ' ᾧ πᾶς τις οὐκ ἂν καλῶς καὶ εὐσχημόνως καυχῷτο κύριος ὤν. ἆρα κρείττονα τὸν ἄνδρα καὶ ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιον ἀποτελεῖ; Ἆρα διὰ τὴν τῶν ἡδέων ἀπόλαυσιν μέγα φρονεῖ τις, ἢ δόξης καὶ εὐφημίας τυχεῖν ἀξιοῖ; ἀλλὰ μήν, εἴπερ ἡδονὴ προστάτας καὶ συνηγόρους ἔχουσα πολλούς, οὐκ ἐν μέρει θετέα τῶν ἀγαθῶν· αὐτή τε ὅσῳ μείζων ὑπάρχει, τοσούτῳ μᾶλλον τὸν νοῦν ἐξίστησι καὶ τοῦ ἰδίου καταστήματος ἐκβάλλει· οὐδὲν ὡς ἀληθῶς εἶναι λεκτέον τὸ εὖ ζῆν καὶ εὐδαιμόνως πλὴν τοῦ καλῶς ζῆν καὶ ὀρθῶς.

τίῳ ἀπεργάζεται; ἕκαστος γὰρ ὅτι μάλιστα τοῦ ἀγαθοῦ μετέχων εἶτα καὶ ἐπαινετώτατός ἐστιν· καὶ δὴ καὶ ἀγαθὸν οὐδέν ἐστιν, ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ καλῶς ὁ κεκτημένος καυχήσειεν. Τί δὲ τούτων τῇ ἡδονῇ πρόςεστιν; πότερον ἢ βελτίω ἢ ἐπαινετώτερον ἀποφαίνει τινά; Ἆρά τις ἐπὶ τῇ τῶν ἡδονῶν ἀπολαύσει ἑαυτὸν ἢ καυχήσας ἢ ἐξαγορεύσας καὶ ἀνακηρύξας διαῤῥήδην ἐπαίρει; καὶ μὴν εἰ ἡδονὴ ἡ πολλῶν γε συνηγορίαις καὶ ἐπικουρίαις προβαλλομένη καὶ ὠχυρωμένη τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἐναριθμεῖται. καὶ ἥδε ὅσῳ μείζων, τοσούτῳ μᾶλλον τὸν νοῦν ἐκ τοῦ καθεστηκότος ἐξίστησιν. οὐδὲν ἄλλο δῆθά ἐστιν εὖ καὶ εὐδαιμόνως ζῆν, εἰ μὴ καλῶς καὶ ὀρθῶς βιοτεύειν.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Β.

ΟΤΙ ΑΥΤΑΡΚΗΣ Η ΑΡΕΤΗ ΠΡΟΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΝ.

Ἀλλ' οὐδὲ Μάρκον ἔγωγε τὸν Ῥῆγλον ταλαίπωρον ᾠόμην ποτέ μηδ' ἄθλιον ἢ κακοδαίμονα γενέσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸ μεγαλόφρον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἐβασανίζετο, οὐ τὸ σεμνόν, οὐ τὸ πιστόν, οὐ τὸ εὐσταθές, οὐχ ἑτέρα τις οὖν

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Β.

ΟΤΙ ΑΥΤΑΡΚΗΣ ΑΡΕΤΗ ΠΡΟΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΝ.

16 Ἐγὼ δὲ Μάρκον τὸν Ῥέγλον οὐδέποτε ἄθλιον οὔτε κακοδαίμονα οὔτε δυστυχῆ ἡγησάμην. οὐ γὰρ αὐτοῦ ἡ μεγαλοψυχία ὑπὸ Καρχηδονίων ἐβασανίζετο ἢ βαρυπρέπεια ἢ πίστις ἢ εὐστάθεια ἢ ποία τις ἀρετὴ ἢ ὠμέλει αὐ-

---

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Β.

Ὅτι αὐτάρκης ἡ ἀρετή] Turnebus articulum omisit ab omnibus Codd. et Edd. exhibitum.

16 Ῥῆγλον] Male Turn. Ῥέγλον, Blum. Anl. p. 176 Ῥηγοῦλος, Appian. Punic. 3. Ῥῆγλος, Dion. Cass. fragm. CXLIX. Ῥήγουλος. Infr. *gravitas* rectius τὸ σεμνόν a Pet. dicitur quam βαρυπρέπεια a Turn., inusitatum Substant., de Adiect. vd. Lexx.

Digitized by Google

ἀρετή, οὐδ' αὐτὴ τὸ τελευταῖον ἡ ψυχή, ἥτις πολλῶν οὕτως ἀρετῶν βοηθείᾳ κατησφαλισμένη καὶ τοσαύτην δορυφορίαν περιβαλομένη, ὁπότε τὸ αὐτῆς σῶμα διεσπαράττετο, αὐτὴ διασπαράττεσθαι οὐχ οἵα τε ἦν. Γάϊον δὲ τὸν Μάριον εἴδομεν αὐτοί, ὃς ἐν μὲν ταῖς εὐημερίαις τῶν μακαρίων εἷς· ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἔδοξεν εἶναι· οὗ δὴ θνητῷ γεγονότι οὐδὲν ὅλως εὐδαιμονέστερον ἂν ὑπάρχοι. Λέληθεν, ὦ ἐμβρόντητε, 17 λέληθέ σε, οἵαν ἔχει δύναμιν ἡ ἀρετή· σὺ γὰρ ψιλῷ κέχρησαι τῆς ἀρετῆς ὀνόματι· ὅσον δ' ἰσχύει αὕτη παντάπασιν ἀγνοεῖς. οὐδεὶς δύναται μὴ οὐκ εὐδαιμονέστατος εἶναι, ὃς ἑαυτοῦ ὅλος ἐξήρτηται καὶ ἐν αὐτῷ μόνῳ τίθησι τὰ καθ' αὐτόν· οὗ δὲ πᾶσα ἐλπὶς καὶ λόγος καὶ διάνοια τῆς τύχης ἐξῆπται, τούτῳ μηδὲν εἶναι βέβαιον ἐνδέχεται, μηδὲν ὅπερ σάφ' ἂν εἰδείη διαμενεῖν αὐτῷ κἂν γοῦν μίαν ἡμέραν. οὕτω διακείμενον, ἥν τινά που εὕροις, ἄνθρωπον δεδίττου, θά-

τῇ ἡ ψυχή, ἥτις ἐν τοσούτων ἀρετῶν φρουρίῳ τοσαύτῃ τε συνελεύσει καὶ συνοδίᾳ οὖσα, ὁπότε τὸ αὐτοῦ σῶμα κατελαμβάνετο, καταλαμβάνεσθαι γοῦν οὐκ ἠδύνατο. Κάϊον μέντοι Μάριον ἑωράκαμεν, ἄνδρα ἐν μὲν ταῖς εὐπραγίαις καὶ εὐτυχίαις τῶν εὐτυχεστάτων ἕνα, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς καὶ δυσημερίαις τῶν ἐπιεικεστάτων καὶ ἐξοχωτάτων ἐμοὶ γοῦν δοκοῦντα, οὗτινος τί ἄλλο μείζονος εὐδαιμονίας ἀνδρί γε καὶ θνητῷ ὄντι εἶναι δύναιτο; Ἀγνοεῖς τοίνυν, ὦ ἀφρονέστατε, τὴν τῆς ἀρετῆς δύναμιν ὁπόση καὶ πηλίκη; τοὐνόματος δὴ μόνον ἀντιλαμβάνεις· τί δύναιτο αὐτὴ οὐκ οἶδας. τὸν ἐξ αὐτοῦ ὅλον ἐξηρτημένον καὶ ἐν αὐτῷ ἅπαντα τιθέμενον ἀνάγκη πᾶσα καὶ εὐδαιμονέστατον γενέσθαι. ὁ δὲ καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς διανοίας ἐκ μόνης τύχης ἐξαψάμενος, τούτῳ δὴ βέβαιον οὐδὲν καθέστηκεν, οὐδὲν ὅπερ καὶ μίαν μόνην ἡμέραν πιστῶς παραμείνειεν. σὺ μὲν οὖν δεδίττου καὶ φόβει, ὅντινα βούλει, ταῖςδε

ἥτις — τε ἦν] Secutus est Petavius lect. *praesidio munitus* — *comitatu circumseptus*, quae Participia optimi Codd. et Edd. eiiciunt: deinde *carperetur* — *carpi* expressit, quanquam textus Latinus *caperetur* — *capi* (i. e. αἰχμαλωτίζεσθαι) offert. Pro συνελεύσει καὶ συνοδίᾳ (i. e. *comitatus*) Blum. Anl. p. 177. recte πομπῇ.

τῶν μακαρίων εἷς] I. e. *unus ex fortunatis hominibus*; melius Turn. τῶν εὐτυχεστάτων ἕνα, i. e. *unus ex fortunatissimis hominibus* — vd. Orell.

ἐμβρόντητε] Rectius Turnebus ἀφρονέστατε, i. e. *insane*. 17

οὗ δὲ] Expressa est lectio *cuius autem*, bene Gernh. Orell. *cui*.

κἂν γοῦν μίαν ἡμέραν] *Ne unum quidem diem*, optimae Edd. *ne* — *quidem* damnant.

ἥν — εὕροις] Corr. ἥν — εὕρῃς.

Digitized by Google

νατον ἢ φυγὴν ἀπειλῶν. ἐμοὶ δὲ ὅ,τι ἂν ξυμβῇ τοιοῦτον ἐν οὕτως ἀχαρίστῳ πόλει, οὐ παραιτουμένῳ ξυμβήσεται, μὴ ὅτι γε ἀνθισταμένῳ. καὶ γὰρ Τί τέως ἐκπεπόνηταί μοι; τί δὲ διαπέπρακται; εἰς δὲ τί πᾶσαι φροντίδες ἐμοῦ καὶ διάνοιαι συντέτανται, εἰ μηδέν πω τοιοῦτον ἀπεμαξάμην οὐδ' ἐπορισάμην, ὡς ἐπὶ ταύτης εἶναι τῆς καταστάσεως, ἣν μήτε τὸ προπετὲς τῆς τύχης μήτε τῶν ἐχθρῶν ἡ ἐπήρεια δύναιτο ἂν λυμαίνεσθαι;

18 Ἆρα σύ μοι θάνατον ἀπειλεῖς, ἵνα ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὅλως· ἢ ἐξορίαν, ἵνα ἐκ τῶν πονηρῶν μεταστῶ; ἀλλ' ὁ μὲν θάνατος ἐκείνοις ἐστὶ φοβερός, ὧν ἅπαντα αὐτῷ τῷ βίῳ συναπέσβη. οὐχ οἷς ἀθάνατον τὸ κλέος περιγίνεται. ἡ δ' αὖ ἐξορία μόνοις ἐστὶ φοβερὰ τοῖς περιωρισμένον ἔχουσι τὸν τῆς οἰκήσεως τόπον· οὐ ταῖς μίαν εἶναι πόλιν νομίζουσι τὴν οἰκουμένην. Σὲ μὲν δὴ πᾶσαι δυστυχίαι καὶ ταλαιπωρίαι συνέχουσι, καίτοι πολλοῖς οἰόμενον εὐπραγίαις ἐνακμάζειν. αἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμίαι σου οἰκτρῶς αὐτόν σε κατατείνουσιν, ὥστε κατὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ νύκτα βασανίζεσθαι· ᾧ μήτ' ἐξαρκεῖ τοῦτο, ὅπερ

ἡ φυγῆς ἢ θανάτου ἀπειλαῖς. ἐμοὶ δὲ ἐν πόλει οὕτως ἀχαρίστῳ καὶ ἀγνώμονι, ὅ,τι ἂν συμβήσεται, τοῦτο οὐχ ὅπως ἀνταιρομένῳ συμβεβηκὸς ἔσται, ἀλλ' οὐδὲ παραιτουμένῳ. Τί γὰρ ἐγὼ ἐπονησάμην, τί δὲ ἐποίησα, ἢ ἔν τινι δὴ πράγματι αἱ φροντίδες μου καὶ λογισμοὶ ἐγρηγόρασιν, εἰ τοιοῦτον οὐδὲν ἐπορισάμην, ὥστε ἄχρι ταύτης τῆς τάξεως καὶ ἀξιώματος ἐφικέσθαι, ἣν οὔτε ἡ τῆς τύχης αὐθάδεια διαφθείρειεν οὔτε ἡ τῶν ἐχθρῶν ἀπόνοια; Θάνατον ἄρα ἀπειλεῖς μοι, ἵνα ἀπ' ἀνθρώπων, ἢ δῆθα φυγήν, ἵνα ἀπὸ τῶν κακῶν καὶ βδελυρῶν μετοικήσω; ὁ μὲν οὖν θάνατος ἐκείνοις φοβερὸς ἔστω, ὧνπερ ἅπαντα συναποσβέννυται τῷ βίῳ. οὐ μὲν τούτοις γε, ὧντινων ὁ ἔπαινος οὔποτε ἀπολεῖται. ἡ δὲ δὴ φυγή, οἷς τόποις τις πρὸς οἴκησιν περιγέγραπται καὶ περιώρισται, οὐχὶ τοῖς τὸν σύμπαντα κόσμον μίαν εἶναι πόλιν ἡγουμένοις. Σὲ μὲν οὖν δυστυχίαι πᾶσαι καὶ πόνοι πιέζουσι καὶ στένουσι τὸν εὐδαίμονα σαυτῷ καὶ μακάριον δοκοῦντα, καὶ δὴ αἱ ἐπιθυμίαι διαστρεβλοῦσί σε. σὺ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἄγχῃ, ἅτε δὴ οὔποτε ὄντος αὐτάρκους

εἰ μηδὲν — ἀπεμαξάμην] *Peperi* non est ἀπεμαξάμην, sed περιεποιησάμην — ἐκτησάμην. Turnebus non expressit *consecutus sum*, sed male reddidit εἰ τοιοῦτον οὐδὲν ἐπορισάμην pro μηδέν, et infra ἀπόνοια pro *iniuria*, ubi cum Petavio ἐπήρεια, vel ὕβρις — ἀδικία rectius poneretur.

18 ἐξορίαν — ἐξορία] *Exsilium* bis φυγή — φυγήν — est dicendum, ut ap. Turnebum.

πᾶσαι δυστυχίαι] *Omnes* a Petavio et Turnebo expressum in multis Codd. et Edd. omittitur.

ἐστί σοι· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο δέδοικας ὅ,τι ποτ᾽ ἔχεις, μὴ οὐ πολὺν χρόνον διαμένῃ. πρὸς δὲ τούτοις πλήττει σε τὸ συνειδὸς τῶν κακουργηθέντων ὑπομιμνῆσκον, καὶ ὁ φόβος τῶν δικαστηρίων καὶ νόμων ἀβίωτόν σοι τὸν βίον ἐργάζεται. ἐπειδήπερ ὅπη ποτὲ ἂν ἀποβλέψῃς, ταύτῃ σοι ἀπαντᾷ δίκην ἐριννύων τά σοι ἀδίκως πεπραγμένα· ἃ δὴ ἀναπνεῖν σε οὐκ ἐᾷ. Οὐκοῦν καθάπερ 19
πονηρῷ καὶ μωρῷ καὶ ῥαθύμῳ οὐδενὶ οὐκ ἂν εὖ γένοιτό ποτε· οὕτω δὴ ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ γενναῖος καὶ σοφὸς οὐ δύναται κακοδαίμων εἶναι. οὐδὲ μὴν ἐκείνου, οὗπερ ἀξιέπαινός ἐστιν ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ τρόπος, ἀνάξιον ἐπαίνου ἐνδέχεται τὸν βίον ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ οὔτοι φευκτέος οὗτος ὁ βίος, ὃς ἐπαίνου ἐστὶν ἄξιος. εἴη δὲ πάντως φευκτέος, εἰ κακοδαίμων ἦν. τοιγαροῦν ὅ,τι ἀξιέπαινόν ἐστι, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εὔδαιμον καὶ ἀκμάζον καὶ ἐπιθυμητέον ὀφείλει δοκεῖν.

σοι τοῦ παρόντος, καὶ φοβουμένου σου, μήποτε τοῦτο ἐφήμερον καὶ μὴ παράμονον. σὲ τὸ τῶν σῶν παροινιῶν καὶ κακουργημάτων συνειδὸς κεντεῖ καὶ νύττει· σὲ ὁ τῶν δικῶν καὶ νόμων φόβος ἀδημονεῖν καὶ ἀθυμεῖν παρασκευάζει. εἰς ὁτιοῦν ἀπέβλεψας, ὥςπερ τινὲς ἐριννύες, οὕτω δὴ σαυτῷ ἰδίαι ἀπαντῶσιν ὕβρεις καὶ παρανομίαι, αἳ οὐδέν σε ἀναπνεῖν ἐῶσαι. Τοιγαροῦν ὡς κακούργῳ καὶ ἄφρονι καὶ δειλῷ οὐδενὶ καλῶς καὶ εὖ οὐδέποτε οἷόντε εἶναι· οὕτως ἄρα ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος οὔποτε ἄθλιος γενήσεται. καὶ δῆθα τοῦ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ ἦθος ἐπαινετοῦ ἐπαινετὸς καὶ ὁ βίος τυγχάνει ὤν, οὐδὲ ὁ βίος ἐπαινετὸς φευκτέος γὰρ ἂν ἦν, ἄθλιος ὤν. τοιγαροῦν τὸ ἐπαινετὸν τοῦτο δὴ καὶ μακάριον καὶ ἀνθηρὸν καὶ αἱρετὸν ὀφείλει φαίνεσθαι.

μὴ οὐ — διαμένῃ] Recte Pet., ap. Turn. corr. *μήποτε — παράμονον ᾖ.*

εἴη δὲ — εἰ — ἦν] Corr. *ἦν δ᾽ ἂν — εἰ — ἦν*: recte Turnebus *φευκτέος γὰρ ἂν ἦν, ἄθλιος ὤν*, apud quem adde *τό* ante *ἦθος*: apud Petavium infra pro *ἐπιθυμητέον* (*expetendum*) ponendum *αἱρετόν — ποθεινόν* vel simile quid. 19

Digitized by Google

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Γ.

ΟΤΙ ΙΣΑ ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ.

I. *Μικρόν τι πρᾶγμά, φησιν· ἀλλὰ μεγάλη ἐστὶν ἡ ἁμαρτία. οὐδὲ γὰρ τὰ ἁμαρτήματα δεῖ πρὸς τὰς ἀποβάσεις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων κακίας ἐξετάζειν. ἐπειδὴ ἐν ᾧ ἁμαρτάνει τις, ἐν τούτῳ ἅτερον θατέρου μεῖζον εἶναι ἢ ἔλαττον ἐνδέχεται· αὐτὸ μέντοι τὸ ἁμαρτάνειν, ὅπη ἂν σὺ τραπῇς, ἐκ παντὸς ἓν εἴη. Ὁλκάδα εἴτε χρυσῷ εἴτε καλάμῃ πεφορτισμένην ὁ κυβερνήτης ἐὰν ἀνατρέψῃ, ὡς πρὸς τὸν φόρτον ἴσως ὀλίγον τι διαφέρει, ὡς δὲ πρὸς τὴν τοῦ κυβερνῶντος ἀπειρίαν παντελῶς οὐδέν. Εἰς ἄσημον καὶ ἄγνωστόν τι γύναιον ἐὰν ἡ ἀκολασία που παρέπεσεν, οὐκ εἰς τοσούτους ἡ ἀγανάκτησις διήκει, ὡς ἐὰν παρθένῳ τινὶ τῶν εὐγενῶν καὶ εὐπατρίδων προσεφθάρῃ·*

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Γ.

ΟΤΙ ΙΣΑ ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΑ.

I. *Μικρόν τι φῂς τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μὴν οὐ σμικρὸν τὸ ἁμάρτημα. οὐ γὰρ δὴ τὰς ἁμαρτίας ταῖς τῶν πραγμάτων ἀποβάσεσιν, ἀλλὰ ταῖς ἀνθρώπων κακίαις μετροῦμεν· ἐν ᾧπερ ἁμαρτάνεται, τοῦτο ἄλλου καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττον εἶναι δύναται. τοῦτο δὲ τὸ ἁμαρτάνειν, ὅποι δήποτε ἑαυτὸν ἐπιστρέψειας, ἓν καὶ ταὐτὸ ὑπάρχει. Πλοῖον χρυσοῦ ἀνάμεστον ἀνατρέψειεν ὁ κυβερνήτης, ἢ ἄρα ἀχύρων ἀναπλέων, ἐν τῷ χρήματι ὀλίγον διαφορᾶς ἔνεστιν, ἐν κυβερνητοῦ δ' ἀτεχνίᾳ οὐδέν. Τινὸς ἀσέλγεια ἐπαροίνησεν εἰς ἄγνωστον καὶ τὸ τυχὸν γύναιον, ἡ λύπη γοῦν ἐπ' ἐλάττους διήκει, ἤπερ εἰ ἠσέλγαινεν εἰς γενναίαν τινὰ καὶ εὐπάτριδα παρθένον. οὐχ ἧττον δ' ὅμως ἡμάρτηται· εἴπερ τὸ ἁμαρτά-*

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Γ.

Ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα] Vulgo additur *καὶ τὰ κατωρθώματα*, pro quo Camerar. in Ed. Ven. *καὶ τὰ κατηγορήματα* reperit vd. Gernh. Cap. I. *φησιν*] I. e. *inquit*, *φῂς* (corr. *φῄς* vd. Passov. Lex.) *inquis* Turn. minus recte vd. Gernh. in Add. p. 319. et Orell.

ὀλίγον τι] *Aliquantulum*, i q. *πλεῖστον*, Petavius et Turnebus non recte *ὀλίγον* interpretati sunt.

ἐὰν — παρέπεσεν — ἐὰν — προσεφθάρῃ] Pro *ἐὰν* corr. *ὅτε — ὁπηνίκα παρέπεσεν — εἰ —*. *Προσφθείρεσθαι* c. Dativo (*γυναικὶ — πόρνῃ*) h. l. non aptum, cum de iis dicatur, qui cum suo dedecore et damno ad mulieres lascivas et libidinosas se applicant vd. Alciphr. Ep. I, 32 et 34., bene Turneb. *ἀσελγαίνειν*: minus placet apud eundem *ἀσέλγεια ἐπαροίνησεν* (Attic. *ἐπαρῴνησεν* vd. Lobeck. ad Phryn. p. 154. Piers. ad Moer. p. 332), cum *παροινεῖν* fere de personis, non de rebus usurpetur Pro *εὐπατρις* (*nobilis*) apud Pet. et Turn. *ἔντιμος — γνώριμος*, pro *ἀγανάκτησις* (*dolor*) rectius ap. Turn. *λύπη*: apud Turn. pro *ἁμαρτάς* (voc. Ionic. vd. Schweigh. Lex. Herodot. s. v.) pon. *ἁμάρτημα*.

Digitized by Google

ἥμαρτε δὲ οὐδὲν ἧττον, ἐπειδὴ τὸ ἁμαρτάνειν οὐκ ἄλλο τί ἐστι πλὴν τοῦ τὰς γραμμὰς ὑπερβαίνειν. ὃ ἐὰν ἅπαξ ποιήσῃς, τὴν αἰτίαν αὐτόθεν προςδέδεξαι. ἐφ' ὅσον δ' ἂν περαιτέρω προχωρῇς, τοῦτο, ἐπειδὰν ἁπλῶς παραβῇς, πρὸς τὸ ἐπαυξῆσαι τὴν τῆς παραβάσεως αἰτίαν οὐδ' ὁτιοῦν συμβάλλεται. Τὸ μὲν οὖν ἁμαρτάνειν ἔξεστιν οὐδενί. τὸ δὲ μὴ ἐξὸν ἐν τούτῳ μόνῳ ἐνέχεται τῷ μὴ ἐξεῖναι πάντως ἐλέγχεσθαι. Τοῦτο γὰρ οὔτε μεῖζον εἶναι οὔτ' ἔλαττον ἐνδέχεται. ἐπειδὴ παρὰ τοῦτο ἡμάρτηται ὅλως, ὅτι οὐκ ἐξῆν. Ἀμέλει πᾶν ὅ,τι ἓν καὶ ταὐτὸ ἀεὶ ὑπάρχει, ἥ τινα ἐξ αὐτοῦ φύεται τὰ ἁμαρτήματα, ἴσα δεῖ πάντως αὐτὰ γενέσθαι. Αὐτίκα εἰ ἴσαι πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἱ ἀρεταί, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὰς κακίας ἀλλήλαις ἴσας ὑπάρχειν. ἀλλὰ μὴν ἴσας εἶναι τὰς ἀρετάς, καὶ οὔτ' ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἀμείνω τινά, οὔτε σώφρονος σώφρονα μᾶλλον, οὔτ' ἀνδρείου ἀνδρειότερον, οὔτε σοφοῦ σοφώτερον γίνεσθαι οἷόν τε εἶναι τινα, ῥᾷστ' ἄν τις ἐντεῦθεν ἴδοι. Ἆρα δὴ ἀγαθὸν εἶναι τοῦτον ἄνδρα φήσεις, ὃς παρακαταθήκην τινὰ ἐπὶ μάρτυρος μηδενὸς ἐμπεπιστευμένος, ἐξὸν δέκα που χρυσοῦ λίτρας μετὰ πάσης ἀδείας κερ-

νῶν ἐστίν, ὥςπερ τὰς γραμμὰς ὑπερβάλλεσθαι καὶ ὑπερπηδᾶν· ὅπερ ὁ ποιήσας ἐνέχεται τῇ ἁμαρτάδι· ἄχρις οὗ παρελαύνοι, ὅσον πόῤῥω παρέρχοιτο ὁ ἅπαξ παραβεβηκώς, πρὸς τὸ αὔξειν τῆς παραβάσεως πλημμέλημα οὐδὲν διαφέρει. Τὸ μὲν γὰρ πλημμελεῖν οὐδενὶ ὅσιον. τὸ δὲ μὴ ὅσιον παρὰ τοῦτο μόνον ἐστίν, εἰ μηδενὶ πρέπειν ἀποδείκνυται. Καὶ δὴ εἰ τοῦτο μήτε μεῖζόν ποτε μήτε ἔλαττον γενέσθαι δύναται· τῷ δὲ δηλονότι προςόντος ἀδικήματος εἰ μηδὲ ὅσιον· τούτου γε ἑνὸς καὶ μόνου ὄντος ἀνάγκη πολλὴ τὰ ἐξ αὐτοῦ γενόμενα ἁμαρτήματα ὑπάρχειν ἴσα.

21 Εἰ δὲ καὶ ἀρεταὶ ἀλλήλαις ἴσαι τυγχάνουσιν οὖσαι, καὶ αἱ κακίαι προδήλως εἶεν ἂν ἴσαι. τὰς δὲ ἀρετὰς ἰσοτίμους ὑπάρχειν, μήτε ἀνδρὸς ἀγαθοῦ βελτίω τινά, μήτε σώφρονος σωφρονέστερον, μήτε ἀνδρείου ἀνδρειότερον, μήτε σοφοῦ σοφώτερον γίνεσθαι οἷόν τ' εἶναι, δῆλον καὶ συμφανὲς ῥᾳδίως ἅπασιν. Ἆρά γε δίκαιον ἐρεῖς ἄνδρα, τὸν παρακατατεθειμένας δέκα χρυσοῦ λίτρας, οὐ παρόντος μάρτυρος,

---

τὸ δὲ μὴ ἐξόν] Turnebus *licere* non recte reddidit *ὅσιον εἶναι*: nec verba *id hoc uno tenetur παρὰ τοῦτο μόνον ἐστίν*, pro quibus Blum. Anl. p. 181. substituit locutionem *ἀνακεῖσθαι εἰς μόνην τὴν ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ἐξεῖναι*.

Τοῦτο — γενέσθαι] Petavius et Turnebus non recte h. l. distinxere: *Id si — Quod semper — oportet*: verbis *quoniam — idem est* parenthesi cum optt. Edd. inclusis una periodus fit ab *Id si — oportet*. Petavius *Id siquidem* expressit.

δαίνειν, ὅμως ταύτας ἀπέδω-
κεν· ἣν μὴ ταὐτὸ ἐν μυρίαις
χρυσίου λίτραις ποιήσῃ; ἢ καὶ
σώφρονα τοῦτον ἐρεῖς, ὃς ἡδο-
νῶν ἔστι μὲν ἧςτινος ἐκράτησεν,
εἰς δ' ἑτέραν φέρων ἑαυτὸν
ἀφειδῶς ἐπέδωκεν; Καί τοι
μία πάντως ἐστὶν ἡ ἀρετὴ τῷ
τε λόγῳ συμφωνοῦσα, καὶ τῷ
βεβαίῳ διὰ παντὸς τῆς γνώμης
καὶ εὐσταθεῖ. ταύτῃ δὲ μηδὲ
προστιθέναι οἷόν τε ἐστί τι,
ὥςτε ἐπὶ πλέον ἀρετὴν εἶναι·
μηδὲ μὴν παρελέσθαι, ὥςτε τοῦ
τῆς ἀρετῆς ὀνόματος ἀφίστα-
σθαι. Εἰ γὰρ τὰ καλῶς πεπρα-
γμένα ὀρθῶς πέπρακται, μηδὲν
δὲ τοῦ ὀρθοῦ μᾶλλον ὀρθόν ἐστι·
δῆλον ὅτι μηδ' ἀγαθοῦ ἄμεινόν
τί ἐστιν εὑρεῖν. Τούτῳ δὲ ἀκό-
λουθόν ἐστιν ἴσας ἀλλήλαις εἶ-
ναι τὰς κακίας· ἐπειδήπερ τὰς
τῆς ψυχῆς διαστροφὰς προς-
ῆκόν ἐστι κακίας ἐπονομάζε-
σθαι. Ἀλλὰ μὴν ἐπεὶ ἴσαι εἰ-
σὶν αἱ ἀρεταὶ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ
κατορθώματα, ἅτε ἀπὸ τῶν
ἀρετῶν γιγνόμενα, ἀλλήλοις
ἐξισοῦσθαι μέλλει. ὁμοίως δὲ
καὶ τὰ ἁμαρτήματα, ὡς ἐκ
τῶν κακιῶν φυόμενα, ἴσα γί-
νεσθαι ὁ λόγος αἱρεῖ. II. Ἀπὸ
τῶν φιλοσόφων, φησί, ταῦτα
παρείληπταί σοι. δέος ἦν, μὴ
ἀπὸ μαστροπῶν ἂν φαίης.
Ἀλλ' ὁ Σωκράτης οὕτω πως
διελέγετο. εὖ γε, ὦταν· ἐκεῖ-

κερδαίνειν δυνηθέντα καὶ ἀπο-
δόντα, ταὐτὸ δὲ ἐν μυρίαις
λίτραις μὴ ποιήσαντα; ἤγουν
σώφρονα, τὸν μιᾶς τινὸς ἐπι-
θυμίας ἑαυτὸν ἐπέχοντα, εἰς
ἄλλην δὲ ἀφειδῶς ἐκχέοντα;
22 Ἀρετὴ μία τίς ἐστιν συνομο-
λογοῦσα καὶ τῷ λόγῳ καὶ ἐνδε-
λεχεῖ εὐσταθείᾳ. οὐδὲν προς-
τίθεσθαι οἷόν τε, ἵνα μᾶλ-
λον ἀρετὴ λέγοιτο· οὐδὲν ἀ-
φαιρεῖσθαι, ἵνα τὸ ἀρετῆς
ὄνομα σώζοιτο. εἰ γὰρ καλαὶ
καὶ ἀγαθαὶ πράξεις κατορθώ-
ματά εἰσιν καὶ οὐδὲν ὀρθοῦ
ὀρθότερον, τοῦ ἀγαθοῦ δή-
πουθεν βέλτιον οὐδὲν εὑρε-
θήσεται. Συμβαίνει τοίνυν
ἐκ τούτου καὶ συμπεραίνεται,
καὶ τὰς κακίας ἴσας ὑπάρχειν,
εἴπερ δὴ τὰς τῆς ψυχῆς λώ-
βας καὶ διαστροφὰς ὀρθῶς καὶ
προςηκόντως ἔχει κακίας ὀνο-
μάζειν. εἰ μέντοι αἱ ἀρεταὶ
ἰσότιμοι ὑπάρχουσι, καὶ τὰ
κατορθώματα, ὡς δῆτα ἀπὸ
τῶν ἀρετῶν γεννηθέντα, ἴσης
ἀξίας τυγχάνειν προςήκει· τὸν
αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ ἁμαρ-
τήματα, ὡς ἐκ τῶν κακιῶν
παροχετευθέντα, ἐξισοῦσθαι
23 ἀνάγκη. II. Ἀλλὰ σὺ μὲν
παρὰ τῶν φιλοσόφων τάδε
χρησθέντα καὶ δεδανεισμένα
λαμβάνεις. ἐφοβούμην ἄρα,
μὴ παρὰ μαστροπῶν φήσειας.
Ἀλλὰ Σωκράτης τοῦτον τὸν

ὃς — ἐκράτησεν] Apud Turnebum pro ἑαυτὸν ἐπέχοντα pohe ἀπε-χόμενον. Supr. idem: ταὐτό express. Gernh. Or. uncis inclusere.

22 ταύτῃ δὲ μηδὲ προστιθέναι] Apud Turn. corrige μηδὲν προςτίθε-σθαι — μηδὲν ἀφαιρεῖσθαι — τὸ τῆς ἀρετῆς — μηδὲν ὀρθοῦ. Pro παροχετευθέντα (Blum. Anleit. p. 183. v. εἶναι substituit) vel φυό-μενα c. Petavio, vel ὑπάρχοντα — ὁρμῶντα.

23 ὦταν] Melior scriptura est vel ὦ τᾶν vel ὦ τάν vd. Passov. et Rost Lexx., vel ὦ' τάν vd. Iacobitz. ad Luc. Tim. cp. 35.; hercle apud Cicer. potius est Ἡράκλεις.

νον γὰρ λόγιόν τινα καὶ σοφὸν ὑπάρξαι τῇ μνήμῃ παραδέδοται. Πλὴν ἡδέως ἂν σου τοῦτο πυθοίμην (ἐπειδὴ διὰ λόγων ἡμεῖς, οὐ διὰ κονδύλων πρὸς ἀλλήλους μαχόμεθα), πότερον ἀγαθῶν πέρι ζητητέον μᾶλλον ὅ,τι ποτ' οὖν ἀχθοφόροι τινὲς καὶ ἐργάται, ἢ ὅπερ οἱ τῶν ἀνθρώπων σοφώτατοι γινώσκουσιν; μάλιστα δ' ὁπότε ταυτησὶ τῆς γνώμης οὐδεμίαν ἂν ἐξεύροις μήτ' ἀληθεστέραν μήτε μὴν λυσιτελεστέραν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Τίς γὰρ ἂν εἴη δύναμις μᾶλλον ἀπείργειν ἁπάσης πονηρίας οἵα τε οὖσα τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸ πεπεῖσθαι οὕτως αὐτούς, μηδεμίαν ἐν τοῖς πταίσμασιν εἶναι διαφοράν, καὶ ἴσον ἁμαρτεῖν ἑαυτούς, εἴτε τοῖς ἰδιώταις εἴτε τοῖς ἐν ἀρχαῖς οὖσι χεῖρας ἐπιβάλλοιεν· εἰς ἥντινα δ' ἂν οἰκίαν διὰ τῆς σφῶν πορνείας ἐνυβρίζωσιν, τὴν αὐτὴν ἄντικρυς κηλίδα τῆς ἀσελγείας ὑπάρχειν; Ἆρα οὖν 24
οὐδὲν διαφέρει, φησίν, ἐάν τέ τις τὸν πατέρα, ἐάν τε τὸν δοῦλον ἀπέκτονεν; Ἀλλὰ γυμνῶς οὑτωσί πως καὶ ἁπλῶς ἐὰν ταῦτα τιθῇς, ὅπως ποτ' ἂν ἔχοι χαλεπόν ἐστι διακρίνειν.

τρόπον διελέγετο. εὐφημεῖς μὲν οὖν καὶ καλῶς λέγεις. ἐκεῖνον μὲν γὰρ πεπαιδευμένον τε καὶ σοφὸν ἄνδρα γεγονέναι, μνήμῃ εἰς ἡμᾶς παραδέδοται. Ἀλλὰ ὅμως ἐρωτῶ σε (ἐπειδήπερ ἡμεῖς λόγοις, οὐχὶ κονδύλοις διαγωνιζόμεθα), πότερον τοῖς χρηστοῖς ζητητέον ἐστίν, τί τοῖς βαστάζουσι καὶ ἐργάταις περί τινος φαίνεται, ἢ τοῖς ἀνδράσιν εἰς ἄκρον τῆς παιδείας ἐξεληλακόσιν; ὅπου γε τῆσδε τῆς γνώμης καὶ διανοίας, οὐχ ὅπως ἀληθεστέρα, ἀλλὰ οὐδέ γε ὠφελιμωτέρα τῷ βίῳ ἐξευρίσκεσθαι δύναιτο. Τί γὰρ ἂν μᾶλλον ἀνθρώπους πάσης ἀδικίας ἀπείργοι, ἤπερ τὸ ὑπολαμβάνειν μηδεμίαν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις εἶναι διαφορὰν καὶ ἀνισότητα; ὁμοίως τε ἁμαρτάνειν τοὺς καὶ ἰδιώτας, ὡς ἄρχοντας ἀδίκως δέροντας; εἰς ὁποίαν οὖν οἰκίαν ὑβρίζοιεν τῇ μοιχείᾳ καὶ τῇ πορνείᾳ, ὁμοίαν καὶ ὁμόζυγον εἶναι τῶν ἀφροδισίων κηλίδα; Πότερον ἆρα, φήσει τις, μηδὲν διαφέρει τὸν πατέρα καὶ τὸν δοῦλον ἀπεκτονέναι; Ταῦτα δὴ οὕτω ψιλὰ τεθέντα ἐξ ἑαυτῶν ὁποῖα εἴη οὐ δύναται διακρίνεσθαι. τὸν πατέρα ζωῆς

πότερον — μᾶλλον] Secutus est Petavius lect. *utrum potius de bonis: πότερον τοῖς χρηστοῖς ζητητέον.* Turnebus *utrum bonis*: al. Graev. Ern. Gernh. Orell. *utrum de bonis.*

οὐδεμίαν — μήτ' — μήτε — χεῖρας ἐπιβάλλοιεν — ἐνυβρίζωσιν — κηλίδα] Apud Petavium corrige *οὔτε — οὔτε*: apud Turnebum *χεῖρας ἐπιβάλλοντας* pro *δέροντας — ἂν ὑβρίσωσι* pro *ὑβρίζοιεν*: apud Petavium et Turn. *κηλῖδα* pro *κηλίδα* corrige.

οὐδὲν διαφέρει, φησίν, ἐάν τε — ἐάν τε — ἀπέκτονεν] Apud Tur- 24
nebum corrige *οὐδὲν διαφέρει* pro *μηδὲν διαφέρει*, apud Petavium in parenth. *τοῦτο γὰρ φήσει τις* pro *φησί*; ibid. aut *ἐάν τε* c. Conjunct. struendum, aut *εἴτε* c. Indicat. ponendum.

Digitized by Google

τὸν μὲν οὖν πατέρα τοῦ βίου ἀποστερεῖν εἰ ἀθέμιτόν ἐστι καθ' ἑαυτό· οἱ Σαγουντῖνοι ἐπειδὴ τοὺς αὐτῶν γονεῖς μετ' ἐλευθερίας ἀποθανόντας ἰδεῖν μᾶλλον ἢ ἐν δουλείᾳ ζῶντας εἵλοντο, πατροκτόνοι ἂν εἶεν. Οὐκοῦν τὸν μὲν πατέρα ἔστιν ὅςτις οὐκ ἀδίκως ἂν ἐνίοτε τὸν βίον ἀφέλοι· τὸν δ' οἰκέτην ἀδικήματος δίχα πολλάκις οὐκ ἐνδέχεται. Τοιγαρ οὖν παρὰ τὴν αἰτίαν, ἀλλ' οὐ παρὰ φύσιν τὰ τοιαῦτα διελέσθαι χρή. ἐκείνη δὲ ὁποτέρῳ ἂν προστεθῇ, ἐπιῤῥεπέστερον τοῦτο ποιεῖ· ἢν δ' αὖ ἑκατέρῳ συναφθῇ, πᾶσα ἀνάγκη ἴσα καὶ ἄμφω ἀλλήλοις ὑπάρχειν. Ταύτῳ μέντοι διαφέρουσιν, ὅτι ἐν τῇ τοῦ δούλου ἀναιρέσει, ἣν παρὰ δίκην γένοιτο, ἅπαξ ἁμαρτάνεται· εἰς δὲ πατρῷον τὸν φόνον πολλὰ συντρέχει τὰ κακουργήματα. Ὅ, τε γὰρ φύσας ἀδικεῖται καὶ ὁ διαθρέψας ὅ, τε παιδεύσας καὶ ὁ ἐν τόπῳ τινὶ καὶ οἰκίᾳ καὶ πολιτείᾳ καταστήσας. Τῷ γοῦν πλήθει τῶν ἁμαρτημάτων

ἀποστερεῖν, ἄγος ἐστὶ κατ' αὐτό. Τοιγαροῦν οἱ Σαγοντῖνοι οἱ τοὺς τεκόντας μᾶλλον ἐν ἐλευθερίᾳ ἀποθανεῖν προῃρημένοι ἢ ἐν δουλείᾳ διαγαγεῖν, πατραλοῖαι γεγόνασιν. Οὐκοῦν τοκεῦσί ποτε ἂν ἀναμαρτήτως ἀφαιροῖτο, καὶ δούλῳ πολλάκις οὐκ ἂν δικαίως. Ταυτὶ μὲν οὖν οὐχὶ ἡ φύσις, ἀλλὰ ἡ αἰτία διακρίνει· ἥπερ ὁποτέρωσε οὖν προςπίπτοι, εἰς κατάῤῥοπον ἐπικλίνει, δηλονότι ἑκατέρῳ προστεθεῖσα, ἐξισώσει καὶ ἐξομαλίσει. Παρὰ μέντοι τοῦτό ἐστιν ἡ διαφορά, παρ' ὅσον ἐν τῷ δούλου μὲν φόνῳ ἅπαξ ἁμαρτάνεται, ἐν δὲ τῇ πατροκτονίᾳ πολλά. Ὁ γὰρ ἡμᾶς γεννήσας καὶ ὁ θρέψας καὶ ὁ παιδεύσας καὶ ὁ ἐν πατρίδι καὶ οἰκίᾳ καὶ πολιτείᾳ καταστήσας ἀδικεῖται. Τῶν τοίνυν ἁμαρτημάτων πλήθει

τοῦ — καθ' ἑαυτό] Sic corrige apud Turnebum pro ζωῆς ἀποστερεῖν — κατ' αὐτό.

Σαγουντῖνοι] Turn. Σαγοντῖνοι, pro quo Blum. Anl. p. 184. Σαγουντινοί; Rost. Lex. German. - Graec. Σαγουντηνοί. Scriptores Graeci diversam scripturam huius nominis exhibent: Σαγουντῖνοι Plut. Sertor. cp 21., Ζακανθαῖοι Appian. Hisp. L. VI, 10 — 12 et alibi, Polyb. III, 17. Ζάκανθα: 17. Ζακανθαῖοι. Infra pro voc. poet. τοκεῦσι pone γονεῦσι.

τὸν βίον ἀφέλοι] Ἀφαιροῖτο quidem rectius Turnebus, sed τὸν βίον non debebat omittere.

ἐκείνη — ποιεῖ] Pro προςπίπτοι apud Turn. recte Blum. Anl. p. 184. ἂν προςπέσῃ, ut Petavius ἂν προςτεθῇ, et pro εἰς κατάῤῥοπον ἐπικλίνει substituit ῥοπὴν ἔχει.

ἣν — γένοιτο] Corrige εἰ — γίγνεται i. e. *si id fit — fiat — iniuria* vd. var lectt. Turnebus haec verba omisit. Infra dele τά ante κακουργήματα: pro τόπῳ (*sede*) rectius Turn. πατρίδι.

των ὑπερβάλλει, καὶ παρὰ τοῦτο μείζονα τιμωρίαν ἄξιός ἐστιν ὑπέχειν. Ἀλλ' ἡμᾶς οὐ τοῦτο δίκαιόν ἐστι σκοπεῖν, ἡλίκην ἂν τὸ τυχὸν ἁμάρτημα τὴν δίκην ὀφλισκάνοι, ἀλλ' ὅσον ἂν τῷ καθ' ἕκαστον θέμις ἐστὶν ἀνθρώπων. ἅπαν γὰρ τὸ μὴ δέον ἄγος ἐστίν· ὃ δὲ μὴ ἔξεστιν, ἀνόσιον δὴ τοῦτο ἡγητέον ἡμῖν. Ἦ καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις οὕτως οἰητέον ἔχειν τὸ πρᾶγμα; Φημὶ ἔγωγε κἂν τούτοις. τῶν μὲν γὰρ πραγμάτων μέτρον ἀκαπλάττειν οὐ δυνάμεθα· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν ψυχὴν τὸ μέτρον διαφυλάττειν ἐφικτὸν ἡμῖν. 26 Ὁ μὲν οὖν ἀπὸ Διονύσου τεχνίτης ἦν ἔξω τοῦ ῥυθμοῦ κἂν ὀλίγον τι παρακεκίνηται, ἢ καὶ στίχος τις ἀπήγγελται μιᾷ συλλαβῇ τοῦ δέοντος βραχύτερος ἢ μακρότερος, ὑπὸ θεατῶν ἐκσυρίττεται καὶ ἀπελαύνεται. σὺ δὲ κατὰ τὸν σαυτοῦ βίον, ὃν πάσης μὲν ὑποκρίσεως μεμετρημένον μᾶλλον, παντὸς δὲ στίχου ἀκριβέστερον ἡρμοσμένον

προὔχει, διὸ καὶ μειζόνων ἄξιός ἐστι προστίμων. Ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ βίῳ οὐχὶ τὰ τῶν πονηρευμάτων ἑκάστῳ ἐπιτίμια προσήκοντα ἐπισκεπτέον, ἀλλ' εἰς ὅσον ἑκάστῳ ὅσιον καὶ θέμις. τὸ γὰρ μὴ δέον, φαῦλον· τὸ μὴ ὅσιον ἐναγὲς ὑπολαβεῖν δεῖ. δῆθα καὶ ἐν τοῖς σμικροτάτοις; Ναί· εἴπερ τῶν πραγμάτων μέτρον ῥυθμίζειν καὶ διαλαβεῖν οὐ δυνάμεθα, τῶν δὲ ψυχῶν κανόνα διευθύνειν οἷοί τ' ἐσμέν. Ὑποκρίτης μὲν οὖν εἰ ὀλίγιστον πέρα τοῦ ῥυθμοῦ ἐξωρχήσατο, ἢ εἰ τὸ μέτρον ἐῤῥήθη καὶ ἐξηγγέλθη προμηκέστερον μιᾷ μόνῃ συλλαβῇ, ἢ καὶ μειουρότερον, ἐκσυρίττεται, ἐκκηρύττεται, ἐκκρούεται. εἶτα ἐν τῷ βίῳ πάσης ὑποκρίσεως ἀκριβεστέρῳ καὶ παντὸς μᾶλλον ἡρμοσμένῳ εἶναι ὀφείλοντι, ὡς ἐν μιᾷ συλλαβῇ ἐξημαρτηκέναι φήσεις;

ἡλίκην — ἀνθρώπων] Aut bis Optativus ponendus ὀφλισκάνοι — εἴη, aut Indicativus sine ἄν, quum utrumvis modum lingua Graeca admittat, cf. Matth. Gr. Vol. II. §. 507. Bernhardy wiss. Syntax, p. 384. sq.

ἀπὸ Διονύσου τεχνίτης] Passov. Lex. s. v. τεχνίτης dicit, histriones et musicos τεχνίτας Διονυσιακούς sive περὶ Διόνυσον dictos esse: Turneb. ὑποκρίτης. 26

ἦν — παρακεκίνηται — ἀπήγγελται] Corrige εἰ pro ἦν et pro Perf. Aoristum, ut Turneb.

ἐκσυρίττεται καὶ ἀπελαύνεται] *Exsibilatur et exploditur* est apud Ciceronem. *Exsibilare* recte dicitur ἐκσυρίττεσθαι, *explodi* πτερνοκοπεῖσθαι (quod Blum. Anleit. p. 185. substituit) — non ἀπελαύνεσθαι, aut apud Turnebum ἐκκηρύττεσθαι, ἐκκρούεσθαι.

ὃν πάσης — στίχου] *Gestus* i. q. σχῆμα, quum ὑπόκρισις de tota histrionis arte, declamatione et actione dicatur. Apud Turnebum post παντός, ubi Latinum *versu* Petavius reddidit στίχου, omissum est μέτρου — στίχου.

Digitized by Google

εἶναί δεῖ, καθάπερ ἐν συλλαβῇ τινι, φήσεις ἁμαρτάνειν; πῶς οὖν ἐγὼ ποιητοῦ ἐν τοῖς φληνάφοις οὐκ ἀνεχόμενος, κατὰ τὴν τοῦ βίου κοινωνίαν ἀνέξομαι πολίτου τινὸς τὰ ἑαυτοῦ ἁμαρτήματα τοῖς δακτύλοις ἀριθμοῦντος; Ἅπερ εἰ καὶ βραχύτερά πως πέφηνε, πῶς ἂν κουφότερα φανείη; εἰ δὴ τὸ ἡμαρτημένον ἅπαν τῇ τοῦ λογισμοῦ συγχύσει καὶ τῆς τάξεως ἡμάρτηται· συγχυθέντος δὲ ἅπαξ τοῦ λόγου καὶ τῆς τάξεως, ἀδύνατον προσθεῖναί τι, καθ' ὃ πλέον ἁμαρτάνειν οἷόν τε εἶναι δόξειεν ἄν.

ποιητὴν οὐκ ἀποδέχομαι ἐν τοῖς φληνάφοις καὶ λήροις ἁμαρτάνοντα, ἐν δὲ τῇ τοῦ βίου κοινωνίᾳ ἀκούσομαι πολίτου, τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, οἱονεὶ δακτύλοις, ἀναμετροῦντος; Τὰ βραχύτερα δοκοῦντα καὶ δὴ καὶ ἐλάττω δοκείτω. πῶς ἄρα τοῦτο; εἴπερ πᾶν ἁμάρτημα συγχύσει τοῦ λόγου καὶ ἀταξίᾳ ἁμαρτάνεται; συγκεχυμένου δὲ ἅπαξ τοῦ λόγου καὶ τῆς τάξεως, οὐδὲν προςτίθεσθαι οἷόν τε, ἐφ' ᾧτε μᾶλλον ἁμαρτάνεσθαι δοκεῖν.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Δ.

ΟΤΙ ΠΑΝΤΕΣ ΜΩΡΟΙ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ.

I. Ἀλλ' ἐγώ σε οὐ μωρόν, 27 ὡς πολλάκις, οὔτε πονηρόν, ὡς ἀεί· ἄφρονα δὲ καὶ μανικὸν ὄντα δι' ἀναγκαίων ἐλέγξω τεκμηρίων. Ὁ τοῦ σοφοῦ νοῦς τῇ τε ἄγαν εὐβουλίᾳ καὶ τῇ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπομονῇ, τῇ τε ὀλιγωρίᾳ τῆς τύχης, καὶ πάσαις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀρεταῖς οἱονεὶ τείχεσι πεφραγμένος, πῶς ἂν ἡττηθείη καὶ ἐκ-

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Δ.

ΟΤΙ ΠΑΣ ΑΦΡΩΝ ΜΑΙΝΕΤΑΙ.

I. Ἐγὼ μὲν οὖν σε οὔτε ἀνόητον, ὡς πολλάκις, οὔτε κακοῦργον, ὡς ἀεί, ἀλλὰ καὶ ἄφρονα καὶ μανιώδη δι' ἀναγκαίων ἐπιδείξω ἐπιχειρημάτων. Ἡ σοφοῦ ψυχὴ τῷ τῆς βουλῆς μεγέθει καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπομονῇ καὶ τῆς τύχης ὀλιγωρίᾳ καὶ τῷ ἀρετῶν ἁπασῶν χορῷ, ὥςπερ τείχεσι, προβεβλημένη, ἢ νικήσεται

συγχύσει] Petav. et Turneb. hoc voc. usi sunt pro *perturbatione*, cui Blum. p. 186. substituit *τάραξις*.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Δ.

Ὅτι — μαίνονται] Lambinus: *ὅτι πάντες οἱ ἄφρονες μαίνονται.* Recte cum plerisque Codd. et Edd. Turnebus *ὅτι πᾶς ἄφρων μαίνεται.* Vd. Gernh. et Orell.

27 Cap. I. *μωρόν*] Recte Turn. *ἀνόητον*, nam *μωρός* est *fatuus, insipidus.*

οἱονεὶ — ἡττηθείη] Apud Turn. pro *ὥςπερ τείχεσι προβεβλημένη* Blum. Anl. p. 187. bene *ὡς περιτετειχισμένη* substituit. Pro *νική-*

Digitized by Google

πολιορκηθείη, ὃν οὐδεὶς ἂν ἔχοι τῆς πόλεως ἐξελαύνειν; Ποία γάρ τίς ἐστιν ἡ πόλις; μῶν ἅπας ὁ σύλλογος κἂν ἀγρίων τινῶν καὶ ἀνημερῶν ἀνθρώπων; ἢ δραπετῶν καὶ λῃστῶν πᾶν τὸ πλῆθος εἰς ἕνα τόπον συνηθροισμένον; οὐκ ἂν, οἶμαι, σὺ φαίης. Τοιγαροῦν οὐδὲ πόλις ἦν ἐκείνη τότε, ἡνίκα οὐδὲν ἴσχυον οἱ νόμοι· καὶ αἱ δίκαι πεπάτηντο· τὰ δὲ πάτρια νόμιμα πάμπαν ἀνῄρηντο· ἡνίκα, τῶν ἀρχόντων βίᾳ καὶ ἐν νόμῳ χειρῶν ἐξωσθέντων, οὐδ' αὐτὸ κατὰ τὴν πόλιν τῆς συγκλήτου τοὔνομα περιελέλειπτο. Ἐκείνη τῶν λῃστῶν ἡ συνδρομή, καὶ τὸ λῃστικὸν στῖφος τὸ ἡγεμονεύοντός σου κατὰ τὴν ἀγορὰν συγκεκροτημένον, τά τε λείψανα τῆς συνωμοσίας ἐκ τῆς τοῦ Κατιλίνα μανιώδους ὁρμῆς εἰς τὸ ἐναγές σου τόλμημα καὶ παραπληξίαν τὴν σὴν περιτραπείσης, ἆρα πόλιν δίκαιόν ἐστι νομίζειν; Οὔκουν ἔγωγε τῆς πόλεως ἐκβέβλημαι, ἥτις οὐδεμία περιῆν. τότε δὲ μεταπεμφθεὶς εἰς τὴν πόλιν ἐπανῆλθον, ὅτε τὸν μὲν Ὕπατον εἶχεν ἡ πολιτεία τὸν τέως οὐκ ὄντα· εἶχε δὲ σύγκλητον βουλὴν τὴν πρὸ τοῦ ἄρδην ἀπο-

ἢ κατὰ κράτος ληφθήσεται, ἢ μηδὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβάλλεσθαι καὶ ἐξορίζεσθαι δυναμένη; Τίς γάρ ποτε πόλις ἐστίν; ἢ δῆθα πᾶσα ξύνοδος, καὶ δὴ καὶ ἀγρίων ἀνθρώπων καὶ θηριωδῶν; ἢ δῆθα ὁτιοῦν δραπετῶν καὶ λῃστῶν συνειλεγμένον εἰς ἕνα τόπον πλῆθος; δηλονότι οὐ φήσεις. Οὔκουν τότε ἦν πόλις, ὅτε ἐκεῖ μηδὲν οἱ νόμοι ἐδύναντο, αἱ δίκαι δὲ ἀποβεβλημέναι ἔκειντο καὶ καταπεπατημέναι, τὰ ἔθη καὶ τὰ νενομισμένα ἔφθαρτο πρόῤῥιζα καὶ αὐτόπρεμνα, ὅτε τῶν ἀρχόντων βίᾳ καὶ σιδήρῳ ἐκποδὼν γεγενημένων, τῆς συγκλήτου ὄνομα ἐν τῇ πολιτείᾳ οὐχ ὑπῆρχεν; Ἐκείνη δήπουθεν ἡ λῃστῶν συνέλευσις, καὶ παρὰ σοῦ ἡγεμόνος λῃστεία ἐν τῇ ἀγορᾷ καθεστηκυῖα καὶ ἱδρυμένη καὶ συγκεκροτημένη, καὶ τὰ συνωμοσίας λείψανα ὑπὸ τῶν Κατιλίνου ἐριννύων εἰς τὴν σὴν βδελυρίαν τε καὶ μανίαν συνεστραμμένα, οὐχὶ

28 πόλις ἦν. Ὥστε ἐγὼ μὲν ἐκ πόλεως μὴ οὔσης οὐκ ἐξεβεβλήμην, εἰς δὲ τὴν πόλιν μετεπεμπόμην, ὑπάτου ἐν τῇ πολιτείᾳ ὄντος, ὃς τότε μὴ ὑπῆρχεν· οὔσης συγκλήτου, ἣ τότε ἐτετελευτήκει· ὄντας ἐλευθέ-

---

σεται ponendum erat νικηθήσεται, quoniam Fut. 1. Med. huius verbi significatione passiva non usurpatur, ut aliorum, de quibus vd. Buttm. Gr. max. Vol. II. §. 113. 6. Wüstem. ad Theocr. I, 26.

Κατιλίνα] Male Κατιλίνου Turn. Κατιλίνα Genit. Plutarch. Cic. 12. Appian. B. Civ. II, 3.

ἆρα — νομίζειν;] Expressa est a Pet. lect. num civitas, licet textus Latinus exhibeat civitas non erat, quam lect. Turnebus cum optt. Edd. secutus est: οὐχὶ πόλις ἦν.

σύγκλητον — τοῦ] Senatus Gr. dicitur σύγκλητος omisso βουλή. 28

λωλυῖαν· προςῆν δὲ καὶ ἐλευθέρου ὄντος τοῦ δήμου σύμφωνος γνώμη· καὶ προςέτι ἡ τοῦ δικαίου καὶ νομίμου, ὃς ἄντικρύς ἐστι σύνδεσμος τῆς πόλεως, μνήμη τις ἐνῆν διὰ πολλοῦ ἀποκατασταθεῖσα. Ἀλλ' ὅρα δή, ὅπως ἐκείνων τῶν τοῦ σοῦ ληστηρίου βελῶν κατεφρόνησα. Τὸ γὰρ ἐπενεχθῆναί μοι καὶ ἐναπεσκῆφθαι παμπόνηρον ὑπό σου τὸ ἀδίκημα, διὰ παντὸς ἔκρινα· αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἐπενεχθὲν ἐξικέσθαι μου οὐδεπώποθ' ἡγησάμην. ἢ μὴ τάχα που, ὁπηνίκα τοὺς τοίχους καθῄρεις ἢ ἀνοσίους ταῖς ἐμαῖς στέγαις πυρὸς ὑπέβαλλες, ᾤου τι κάταστρέφεσθαι ἢ ἐμπίμπρασθαι τῶν ἐμῶν. ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. 29 Οὐδὲν γὰρ οὔτ' ἐμοῦ ἴδιον οὔτ' ἄλλου τινοςοῦν ἐστιν, ὅπερ ἀφαιρεῖσθαι ἢ ἀποσυλᾶσθαι ἢ ἀποβάλλεσθαι δυνατόν. εἰ μέντοι τὴν ἐπὶ μακρὰν διατείνουσαν τῆς ψυχῆς καρτερίαν ἀφεῖλες ἐμοί, ἢ τὰς ἐμὰς φροντίδας καὶ τὰς ἀγρυπνίας τάς τε βουλάς, δι' ὧν ἀνίκητος ἡ πόλις ἕστηκεν· εἰ ἀϊδίου ταύ-

ρου καὶ συμφωνοῦντος τοῦ δήμου, ἀνανεουμένης καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐπιεικείας, ἅτινα τῆς πολιτείας ἐστὶ δεσμά, μνήμης. Καὶ ὅρα δή, ὅπως τῶν τῆς λῃστείας σου βελῶν ὠλιγώρησα. Ἐφειμένην καὶ ἐπιπεμφθεῖσαν ὡς ἐμὲ παρὰ σοῦ παγκάκην καὶ ἄδικον ὕβριν, ἀεὶ ᾠήθην· ἐμοῦ δὲ καθικέσθαι καὶ καθάψασθαι, οὐδέποτε ἡγησάμην. εἰ μὴ τάχα, ὁπότε τοίχους κατέβαλλες ἢ τοῖς οἰκήμασι μιαρὰς εἰςέφερες δᾷδας, τῶν ἐμῶν τι χρημάτων ἢ καταπίπτειν ἢ κατακαίεσθαι ὑπελάμβανες.

29 Μηδὲν μήτε ἐμόν ἐστιν μήτε ἄλλου τινὸς ὂν, τὸ ἢ ἀφαιρεῖσθαι ἢ ἀποβάλλεσθαι δυνάμενον. εἰ ἐμὲ ἀφείλου θείαν τῆς ψυχῆς ἐμβρίθειαν καὶ εὐστάθειαν, καὶ τὸ τῇ ἐμῇ φροντίδι, ἀγρυπνίᾳ, βουλῇ, καὶ, σοῦ ἄκοντος, ἑστάναι τήνδε τὴν πολιτείαν· εἰ τούτου ἀθανάτου δῆθα καὶ ἀειθαλοῦς εὐεργετήματος μνήμην ἐξήλει-

---

Πρὸ τοῦ an προτοῦ rectius scribatur vd. ad Caton. cp. 8. adde Rüdig. ad Dem. Olynth. III. cp. 8.

Ἀλλ' ὅρα] *At vide* reddidit Petavius, *ac vide* Turnebus, ut Gernh. Orell.

παμπόνηρον] Pro falso παγκάκην apud Turnebum corrige πάγκακον.

ἀλλ' —δεῖ] De suo addidit Petavius.

29 Οὐδὲν γὰρ οὔτ' —οὔτ'] Expressit Petavius *enim* in plerisque Edd. omissum, a Turnebo quoque. Sed idem male μηδὲν μήτε — μήτε, et omisit *eripi*.

δι' ὧν ἀνίκητος ἡ πόλις ἕστηκεν] I. e. *quibus respublica invicta stat:* Turnebus καὶ, σοῦ ἄκοντος, ἑστάναι τήνδε τὴν πολιτείαν, secutus lect. *quibus respublica, te invitissimo, stat*, ut Graev. Ern. Gernh. Orell. quos vide.

Digitized by Google

της τῆς χάριτος ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐξήλειψας· πολλῷ δὲ μᾶλλον εἰ τὸν νοῦν ἐκεῖνον, ἀφ' οὗ τοιάδε προελήλυθε τὰ βουλεύματα, ἀπεστέρησας ἐμέ, τότε ἂν ὡμολόγουν ἠδικῆσθαι. Εἰ δὲ ταῦτα μήτ' ἐποίησάς πω, μήτε ποιεῖν ἠδυνήθης, λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον ἐμοὶ κάθοδον μᾶλλον, ἢ ἀθλίαν καὶ ἐλεεινὴν ἔξοδον ἡ σὴ ἀδικία παρεσκεύασεν. Οὐκοῦν ἔγωγε πολίτης ἦν ἀεί· τότε δὲ μάλιστα, ἡνίκα τὴν ἐμὴν σωτηρίαν ἡ σύγκλητος ὡς ἀρίστου πολίτου τοῖς ἔξωθεν ἔθνεσι συνίστη. Σὺ δὲ μηδὲ τὸ νῦν ἔχον πολίτης εἶ· εἰ μή που πολέμιος ὁ αὐτὸς καὶ πολίτης εἶναι δύναται. Ἆρα σὺ πολίτην τοῦ πολεμίου φύσει καὶ τόπῳ, ἢ προαιρέσει καὶ ἔργοις διαστέλλειν ἀξιοῖς; II. Φόνον σὺ κατὰ τὴν ἀγορὰν εἰργάσω· διὰ λῃστῶν ἐνόπλων τὰ ἱερὰ κατέλαβες· τὰς τῶν ἰδιωτῶν οἰκίας καὶ τοὺς νεὼς ἐνέπρησας. Πῶς οὖν ἐστι πολέμιος ὁ Σπάρτακος, εἰ πολίτης εἶ σύ; πῶς δ' οἷόν τέ ἐστι πολίτην εἶναί σε, δι' ὃν ἡ πόλις

φες, μᾶλλον δὲ εἰ καὶ τὸν νοῦν ἐκεῖνον, ὅθεν τοιαῦται βουλαὶ ἐξέφυσαν, ἀφεῖλου, τότε ἂν δὴ τό τε τῆς σῆς ἀδικίας καὶ ὕβρεως ὡμολογησάμην αἰσθέσθαι. Εἰ δὲ σὺ μήτε ταῦτα διεπράξω, μήτε διαπράττεσθαι ἠδύνασο, ἐπάνοδον ἔμοιγε ἔνδοξον ἡ σὴ ἀδικία παρεσκεύασεν, οὐχὶ ἔξοδον κακοδαίμονα καὶ ἄθλιον. Τοιγαροῦν ἐγὼ ἀείποτε πολίτης ἦν, καὶ τότε δὴ μάλιστα, ὁπότε ἡ σύγκλητος τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, ὡς δήπουθεν καλοῦ κἀγαθοῦ πολίτου, τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ ἔθνεσιν ἀλλοτρίοις ἐπέσκηπτε καὶ συνίστα. σὺ δὲ μηδὲ νῦν πολίτης, εἰ μὴ ἄρα ὁ αὐτὸς πολίτης καὶ πολέμιός ἐστιν. ἆρα σὺ τὸν πολίτην ἀπὸ τοῦ πολεμίου φύσει καὶ τόπῳ, ἀλλὰ μὴ διανοίᾳ καὶ πράξει διακρίνεις; II. Φόνον ἀνδρῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πεποίηκας, διὰ καθωπλισμένων λῃστῶν τοὺς νεὼς κατείληφας καὶ κατέσχηκας, ἰδίᾳ τε τῶν πολιτῶν οἰκίας καὶ ἱερὰ τῶν θεῶν κατέπρησας. Διὰ τί ὁ Σπάρτακος πολέμιος, σοῦ πολίτου ὄντος; ἆρα σὺ πολίτης, ὅπου

ἐξήλειψας — ἠδυνήθης] Recte Aor. posuit Petavius, male Turneb. ἐξήλειφες — ἠδύνασο; ceterum formae magis Atticae sunt ἐδύνω — ἠδύνω vd. Buttm. Gr. max. Vol. II. p. 112.

Οὐκοῦν — ἀεί] Turn. Τοιγαροῦν ἐγὼ ἀείποτε πολίτης ἦν; uterque *eram* a plerisque Edd. omissum expressit.

Σὺ — εἶ] Turnebus: σὺ δὲ μηδὲ νῦν πολίτης. Uterque expressit *tu ne nunc quidem es civis.* Iam Graevius delevit verba a posterioribus Edd: omissa *es civis.*

Cap. II. καὶ τοὺς νεὼς] Turn. καὶ ἱερὰ τῶν θεῶν, uterque secutus est lect. *aedesque*, vulgo *aedes.*

εἰ πολίτης εἶ σύ] Turn. σοῦ πολίτου ὄντος, uterque secutus est lect. *si tu es civis*, vulgo *si tu civis.*

οὐκ ἐγένετό ποτε; εἶναι τοὔνομά μοι τὸ σὸν ἐπιφημίζων φυγάδα καλεῖς ἐμέ, καίτοι πάντων οὕτως ὑπολαμβανόντων, ὅτι ἐμοῦ ἀποχωροῦντος καὶ ἡ πολιτεία συνεξωρίσθη, οὐχ ἑαυτόν ποτε περισκοπήσεις, ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀνοητότατε; οὐχ οἷς πράττειν μέλλεις ἢ λέγειν, τούτοις τὸν νοῦν ἐπιστήσεις; οὐκ οἶσθα τὸν μὲν ἐξορισμὸν τῶν κακουργημάτων εἶναι τιμωρίαν· ἐκείνην δὲ τὴν ἐμὴν ἀποδημίαν τῶν ἐμοὶ λαμπρῶς διαπεπραγμένων ἕνεκεν ὑποστῆναί με; Πάντες μὲν γὰρ οἱ κακοῦργοι καὶ ἀσεβεῖς, ὧν σὺ προστασίαν καὶ ἡγεμονίαν ἀναδέδεξαι, καὶ ὧν οἱ νόμοι τὴν φυγὴν κατεδίκασαν, φυγάδες εἰσίν, εἰ καὶ μήπω ἐκ τῆς χώρας μετέστησαν. Ἆρ᾽ οὖν φυγὴν καταγνόντων σου τῶν νόμων ἁπάντων, φυγὰς ὅμως οὐχ ὑπάρξεις; Πότερον δ᾽ ὁ σὺν βέλει προερχόμενος, οὗτος ἐχθρὸς καὶ ἐπίβουλος ὀνο-

σοῦ κατεῖνεκα πόλις οὐχ ὑπῆρχεν; εἶτα καί με τῇ σαυτοῦ ἐπωνυμίᾳ καθυβρίζεις καὶ ἀποκαλεῖς φυγάδα, συμπάντων, ἐμοῦ φεύγοντος, ἐν τοσούτῳ τὴν πολιτείαν ἐξορισθῆναι οἰηθέντων; Οὐδέποτε, ὦ ἀνδρῶν ἁπάντων ἐμπληκτότατε, εἰς ἑαυτὸν περιόψει καὶ περιστρέψῃ; οὐδέποτε μήτε τῶν παρὰ σοῦ ποιησομένων μήτε λαλησομένων ἐπιμελήσῃ; ἀγνοεῖς τὴν φυγὴν αὐτουργημάτων καὶ πονηριῶν εἶναι πρότιμον; ἐκείνην δὲ τὴν ἐμὴν ἀποδημίαν διὰ τὰ πράγματα ὑπ᾽ ἐμοῦ καλῶς καὶ εὐκλεῶς καὶ ἐπιφανῶς ἀποδειχθέντα καὶ κατορθωθέντα ἐνστησαμένην;

31 Ἅπαντες τοίγαρτοι αὐτόχειρες, κακοῦργοι καὶ ἀνόσιοι, ὧν σὺ ἡγεμὼν εἶναι γαυριῶν κηρύττεις, ὧν οἱ νόμοι φυγὴν καταγινώσκουσι, φυγάδες εἰσίν, καίπερ τὴν γῆν πατρίδα μὴ καταβεβληκότες. Ἢ πάντων δῆθα τῶν νόμων σε φεύγειν κελευόντων καὶ ἀναγκαζόντων, φυγὰς οὐκ ἔσῃ; Οὐχὶ ἐχθρὸς καλεῖται ὁ σὺν βέλει βαδίζων;

εἶτα — ἐμέ] Turnebus: *εἶτά καὶ με τῇ σαυτοῦ ἐπωνυμίᾳ καθυβρίζεις καὶ ἀποκαλεῖς φυγάδα*: expressa est ab utroque lectio *et me exsulem tuo nomine appellas*; vulgo *et me tuo nomine appellas*.

οὐχ οἷς — ἐπιστήσεις] H. l. apud Turnebum pro *μήτε* bis *οὔτε*, pro *ποιησομένων — λαλησομένων* rescribe Futur. Passiv. vd. annot. ad Parad. IV. Cap. I, 27.

31 *κακοῦργοι καὶ ἀσεβεῖς*] I. e. *scelerati atque impii*, Turnebus *αὐτόχειρες, κακοῦργοι καὶ ἀνόσιοι* — addens de suo primum voc. h. l. non aptum.

εἰ — μετέστησαν] Turnebus *καίπερ τὴν γῆν πατρίδα μὴ καταβεβληκότες*, minus recte *solum mutare* reddens *τὴν γῆν πατρίδα καταβάλλειν*, pro quo Blum. Anleit. p. 190. bene *μεταλλάττειν τὴν χώραν* substituit. Nota est form. Homeric. *ἡ πατρὶς γαῖα*.

Πότερον — ὀνομάζεται] Turnebus *οὐχὶ ἐχθρὸς καλεῖται ὁ σὺν βέλει βαδίζων*, uterque expressit lect. *Non appellatur inimicus, qui*

Digitized by Google

μάζεται; ἀλλὰ πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔχων ἥλως τὸ ξιφίδιον. ἢ ὁ τὸν ἄνθρωπον φονεύσας; σὺ δὲ πάνυ πολλοὺς ἀνῄρηκας. ἢ ὁ τὸν ἐμπρησμὸν ἐργασάμενος; καὶ δὴ τὸ τῶν Νυμφῶν ἱερὸν αὐτοχειρὶ σὺ κατέπρησας. ἢ τοὺς νεὼς τῶν θεῶν ὁ καταλαβών; σὺ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ κατεστρατοπέδευσας. Τί δῆτα 32
τοὺς κοινοὺς ἅπασι νόμους προφέρω; ὁ γὰρ Κορνιφίκιος, τῶν σοι οἰκείων εἷς ὅτι μάλιστα, ἴδιον σοῦ πέρι νόμον ἔθηκε τοῦτον, ὥςτε σε, ἐὰν τῷ τῆς Ἀγαθῆς ἀδύτῳ θεοῦ προςεληλυθὼς εἴης, φυγὴν κατακριθῆναι. Σὺ δὴ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ καυχᾶσθαι εἴωθας. Πῶς οὖν ὑπὸ τοσούτων φυγὴν καταγνωσθεὶς τῶν νόμων τὸ τοῦ φυγάδος ὄνομα οὐκ ὀῤῥωδεῖς; Ἀλλ' εἰμί, φῄς, ἐν τῇ Ῥώμῃ. τί μήν; καὶ γὰρ καὶ ἐν τῷ ἀδύτῳ πρώην ἦσθα. Οὔκουν ὅποι ποτ' ἂν τις εἴη, παρὰ τοῦτο καὶ νόμιμον σχῆ-

ἀλλὰ μὴν τό σου ἐγχειρίδιον πρόσθε τῆς συγκλήτου κατεφωράθη. ὁ ἀνδροκτονήσας; σὺ δὲ παμπόλλους ἀνῄρηκας. ὁ πυρπολήσας; τὸ Νυμφαῖον ταῖς χερσί σου ἐνεπρήσθη. ὁ τοὺς θεῶν νεὼς καταλαβών; σὺ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατεστρατοπεδεύσω. Ἀλλὰ τί τοὺς κοινοὺς καὶ ἐπιχωρίους νόμους προφέρω, ὧν προστάγμασιν φυγαδεύῃ; ὃ σου ἐπιτηδειότατος περὶ σαυτοῦ προνομίαν εἰςηνέγκατο, ἐφ' ᾧ τέ σε, εἰ εἰς ἄδυτον τῆς ἀγαθῆς θεᾶς εἰςῄεις, ἐκ τῆς πόλεως ἐκδιωχθῆναι καὶ ἐξορισθῆναι. Ἐπὶ τούτῳ δὴ καὶ σὺ ἀλαζονεύῃ ἄντικρυς καὶ γαυριᾷς ὁμολογῶν. Πῶς ἄρα ὑπὸ τοσούτων νόμων φυγαδευθεὶς τὸ φυγάδος ὄνομα οὐχὶ ὀῤῥωδεῖς; ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημῶ, φῄς. ἀλλὰ καὶ εἰς ἄδυτον εἰςέφρησας. οὐ τοίνυν ὁπουποτε γῆς τις ἐνδιατρίβοι, τῶν ἐκείνου

---

cum telo fueris. Gruterus: *Num appelletur* etc. Graevius: *Num appellatur* etc. et sic Blum. Anleit. p 190. Gernhardus cum Facciolato: *Non expelletur is* etc Orellius e coniectura: *Exsul non appelletur is* — quae h. l. optime convenit.

ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ κατεστρατοπέδευσας] Recte Turn. *κατεστρατοπεδεύσω* vd. Lexic. Ceterum Petavius secutus videtur lectionem *in foro etiam castra posuisti*; vulgo *etiam* omittitur.

προφέρω] Post hoc vocabulum Cic. verba a Petavio omissa sunt: 32
quibus omnibus es exsul.

ὁ γὰρ — μάλιστα] Sequitur Petavius lect. interpolatam *familiarissimus tuus Cornificius*, quum *Cornificius* vulgo omittatur.

ἐὰν — εἴης] Et *ἐὰν* et Optativum perperam posuit Petavius. Apud Turnebum *εἰςῄεις* mutavi in *εἰςῄεις*, quoniam *εἰςῄεις* est imperfectum verbi *εἴςειμι*, et ob *accessisses* apud Cic. *εἰςῄεις* requiritur. De *Bona Dea* vd. Plutarch. Caesar. cp. 9. Ἔστι δὲ Ῥωμαίοις θεός, ἣν Ἀγαθὴν ὀνομάζουσιν, ὥςπερ Ἕλληνες Γυναικείαν. H. l. et infra Turnebus non recte artic. ante ἄδυτον omisit.

φῄς] I. e. *inquis* Petav. et Turn., Orell. *inquit.*

Digitized by Google

σει τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ τὴν ἐξουσίαν, εἰ ἐνταῦθα εἶναι αὐτὸν οἱ νόμοι οὐκ ἐπιτρέπουσι.

τόπου δικαίων ἐπήβολος ἔσται, εἴπερ ἐνταῦθα διάγειν καὶ μένειν τὸν ἄνθρωπον οἱ νόμοι ἀπαγορεύουσι.

τοῦ — τόπῳ] Τόπου corrigendum videtur. Apud Turnebum pro ὁπούποτε scripserim ὁπουδήποτε.

In interpretatione Graeca Paradoxorum a Turnebo confecta correxi haec menda, maximam partem typographica, quae ad finem Parad. IV. coniunctim exhibere placuit:

Procem. 1. ὅτε pr. ὅτι. – κομιδῇ pr. κομιδή. – 2. ἢ τὴν pr. ἤ τὴν. – παρὰ pr. παρά. – ἀνθολογίᾳ pr. αὐθολογίᾳ. – ἐστὶν pr. ἐστίν. – 3. τὴν πατρίδα pr. τὸν πατρίδα. – δέ σοι pr. δὲ σοι. – Στωϊκοὶ pr. Στωικοι – 4. ἐκείνων pr. ἐκείνῶν. εἴς τε pr. εἷς τε. – φιλοτιμότερον pr. φιλοϊμώτερον. – μάλιστά μοι Σωκρατικὰ pr. μάλιστὰ μοι Σωκρατικά. – 5 νυξὶν pr. νυξί. – τῷ σου pr. τῷ σοῦ. – ὥσπερ τινα pr. ὥσπέρ τινα. – Παλλάδα pr. Γαλλάδα. – Parad. I. Cap. I, 6. ἐμὲ pr. ἐμέ. – τό μοι pr. τὸ μοι. – εἰρῆσθαι pr. εἰρησθαι. – τοὺς pr. τοῦς. – ἐνταῦθα pr. ἐνθαῦτα (Ion.). – τῶν pr. τῶν. – γάρ τι pr. γὰρ τί. – 8. πλατὺν pr. πλάτην. – σοφὸν pr. σόφον. – ἑπτὰ pr. ἕπτα. – ὑπό τινος pr. ὑπὸ τινός. – τί-ἀγαθόν ἐστι pr. τί-ἀγαθὸν ἔστι. – ἀληθεύεται pr. ἀλληθεύεται. – ἐνάρετον ἀγαθόν ἐστι pr. ἐνάρετὸν ἀγαθὸν ἐστι. – Cap. II, 10. ἐχρῆν pr. ἔχρην. – ἐλευθερωτῶν pr. ἐλευθεριωτῶν. – Ῥωμύλος pr. Ῥώμυλος. – χρήμασιν pr. χρήμασι. – 12. ἐλευθερώσει pr. ἐλευθερώσι. – ἐσκόπουν pr. ἐκόπουν. – οὐδεμιᾶς pr. οὐδεμίας. – ποία ter pr. ποῖα. – Καρχηδονίων pr Καρχηδωνίων. – οἱονεὶ pr. οἱονεί. – Cap. III, 13. αὐτοί τινι pr. αὐταί τινι. – ἀνδριᾶσι pr. ἀνδρίασι. – ἀργυρώμασιν pr. ἀργυρώμασι. – 14. νῦν bis pr. νὺν-νυν. – 15. ἐπαινετώτατός-κεκτημένος-ἐπαινετώτερον pr. ἐπαινετότατος-κεκτημένος-ἐπαινετώτερον. – πολλῶν γε pr. πολλῶν γέ. – καθεστηκότος pr. κατεστηκότος. – Parad. II, 16. ποία τις pr. ποῖά τις. – τί-ὅν τι pr. τί-ὅτι. – 17. καθέστηκεν pr. καθέστηκε. – ξυμβήσεται pr. ξυμβήσηται. – 18. ἔν τινι pr. ἔν τινι. – τόπος τις pr. τόπους τίς. – στένουσι pr. στενοῦσι. – σου pr. σοῦ. – τινὲς pr. τινες. – ἀνὴρ-ἀνδρεῖος pr. ἀνήρ-ἄνδρειος. – αἱρετὸν pr. ἄρετόν. – Parad. III. Cap. I, 20. Μικρόν τι pr. Μικρον τι. – ἀποβάσεσιν pr. ἀποβάσεσι. – γενναίαν τινὰ καὶ εὐπάτριδα pr. γενναῖάν τινα καὶ εὐπατρίδα. – γραμμὰς pr. γράμμας. – ὑπερπηδᾶν pr. ὑπερπυδᾶν. – οἷόν τ' pr. οἱον τ'. – ῥᾳδίως ἅπασιν pr. ῥαδίως ἅπασι. – σώφρονα-μιᾶς τινὸς pr. σῶφρονα-μίας τινος. – 22. μία τὶς pr. μία τις. – οἷόν τε pr. οἱον τε. – ὀρθότερον pr. ὀρθώτερον. – γεννηθέντα pr. γενηθέντα. – Cap. II, 23. μαστροπῶν pr. μαστρόπων. – εὐφημεῖς μὲν pr. εὐφημείς μέν. – διαγωνιζόμεθα pr. διαγωνιζώμεθα. – περί τινος pr. περὶ τινος. – ἐξεληλακόσιν pr. ἐξεληλακόσι. – ὁμοίαν pr. ὁμοῖαν. – 24 πατραλοῖαι γεγόνασιν pr. πατραλοίαι γεγόνασι. – Ταυτὶ pr. Ταυτί. – εἷς pr. εἵς. – 25. τοῦτό ἐστιν pr. τοῦτο ἐστίν. – παρ' pr. πάρ'. – προὔχει pr. προύχει. – ἑκάστῳ ὅσων pr. ἑκάστω ὅσιον. – 26. μὲν οὖν pr. μέν οὖν. – οἷόν τε pr. οἱόν τε. – Parad. IV. Cap. I, 27. κράτος pr. κράτοις. – γάρ ποτε pr. γὰρ ποτὲ. – ἐστίν pr. ἐστί. – λῃστῶν et infr. bis pr. ληστῶν. – σιδήρῳ ἐκποδὼν pr. σιδήρω ἐκποδῶν. – ὑπῆρχεν et infr. pr. ὑπῆρχε. – λῃστεία infr. λῃστείας pr. λησμεία-ληστείας. – πολιτείας pr. πoολιτείας. – 28. τοίχους pr. τοιχοὺς. – θείαν pr. θεῖαν. – ἠδύνασο pr. ἠδυνάσω. – ἐστιν pr. ἐστι. – Cap II, 30. τοὺς νεὼς pr. τοῦς νέως. – καί με pr. καὶ μὲ. – συμπάντων pr. σύμπάντων. – οὐδέποτε pr. οὐδὲποτε. – εἷς pr. εἵς. – καίπερ

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Ε.

ΟΤΙ ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΣΟΦΟΙ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ· ΠΑΝΤΕΣ ΔΕ ΟΙ ΜΩΡΟΙ, ΔΟΥΛΟΙ.

I. *Δι᾽ εὐφημίας μὲν οὖν ἀγέσθω πάσης οὗτος ὁ αὐτο-* 33
κράτωρ, ἢ καὶ τοῦτο προσειρήσθω, ἢ τῆς ἐπωνυμίας ἐκείνης
ἄξιος κεκρίσθω. Πῶς ἢ τίνος ἂν ἐκεῖνος ἄρξαι ἀνδρὸς ἐλευ-
θέρου ὁ μὴ τῶν ἑαυτοῦ κατακρατεῖν ἐπιθυμιῶν δυνάμενος;
Οὐκοῦν τὰς ἀκολάστους ὁρμὰς ἑαυτοῦ πρότερον καταστειλάτω
καὶ τῶν ἡδονῶν ὀλιγωρείτω, τὴν ὀργὴν ἐπισχέτω, τῇ δὲ πλεο-
νεξίᾳ ὅρους τιθέτω καὶ τὰς λοιπὰς τῆς ψυχῆς κηλῖδας ἐκπο-
δὼν ποιείσθω. καὶ οὕτω τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττειν ἐπιχειρείτω
τότε, ἐπειδὰν πονηροτάταις δεσποίναις πειθόμενος παύσηται,
ἀτιμίᾳ τε καὶ ἀσχημοσύνῃ. καθ᾽ ὅσον γὰρ ταύταις πειθήνιον
ἑαυτὸν παρέξει, οὐχ ὅπως αὐτοκράτορσιν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς
ἐλευθέροις ἐγκριτέος εἶναι δοκεῖ. Καλῶς γὰρ δὴ τοῦτο ὑπὸ
τῶν λογιωτάτων ἀνδρῶν διαπεφήμισται, οὓς ἔγωγ᾽ ὡς ἀξιό-
χρεως εἰς τὸ πιστώσασθαι μάρτυρας οὐκ ἂν παρέσχον, εἰ
πρὸς ἀγροίκους καὶ ἀπαιδεύτους τινὰς τὸν λόγον ἔμελλον ποιεῖ-
σθαι. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἄνδρας λεκτέον ἐμοὶ φρονιμωτάτους
μηδὲ τῶν τοιούτων ἀνηκόους, τίνος ἕνεκεν ὑποστειλαίμην ἂν
προσποιούμενος, εἴ τινά ποτε ἐν τούτοις τοῖς μαθήμασι σπου-
δὴν ἐθέμην, μάτην ἐμοὶ καὶ εἰκῇ κατατετρῖφθαι; τοῦτο τοί-
νυν ὑπὸ τῶν εἰς τὰ πρῶτα τῆς παιδείας ἀνηκόντων εἴρηται,
πλὴν τοῦ σοφοῦ ἐλεύθερον εἶναι μηδένα. Τί ποτε γάρ ἐστιν 34
ἡ ἐλευθερία; ἡ τοῦ ζῆν καθὸ ἂν βουληθῇς ἐξουσία. Τίς
οὖν ἐστιν ὁ καθὰ βούλεται ζῶν, εἰ μὴ ὁ τὰ ὀρθῶς ἔχοντα με-
ταδιώκων καὶ τῷ καθήκοντι χαίρων, ὅτῳ αὖ ἐσκεμμένη καὶ
προβεβουλευμένη ὁδός ἐστι τοῦ βίου; ὅ τε τοῖς νόμοις οὐ διὰ
τὸν φόβον πειθόμενος, ἀλλ᾽ ὅτι σωτήριον αὐτὸ τοῦτο μάλιστα

---

pr. *καί περ.* – *τό σου* pr. *τὸ σοῦ.* – *ἀνήρηκας* pr. *ἀνήρηκας.* – *πυρπολήσας* pr. *πυρπολήσας.* – *Νυμφαῖον* (sic Schneid. Lex. Blum. Anl. vd. Steph. Thes. de accentu) a Passov. Rost. rectius *Νύμφαιον* exhibetur. – *νεὼς* pr. *νέως.* – 32. *τί* pr. *τι.* – *ὅ σου* pr. *ὁ σοῦ.* – *ᾧ τέ σε* pr. *ᾧ τε σέ.* – *δὴ* pr. *δή.* – *γαυριᾷς* pr. *γαυριᾶς.* – *ἄδυτον εἰςέφρησας* pr. *ἄδυτον εἰςέφρησες.*

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ Ε.

Cap. I. *Ὅτι—δοῦλοι*] Vett. Edd. et Facciolat.: *Ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, πάντες δὲ* (Lugd. 1556 *πάντες οἱ*) *μωροὶ δοῦλοι*, unde Petavius suam inscript. composuit. Graev. Ern. Gernh. Orell.: *Ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος.*

πρότερον] *Prius* in aliquot Codd. et Edd., vulgo *primum.* 33
διαπεφήμισται] *Διαφημίζω* est poeticum pr. *λέγω.* Infra pro *μηδὲ—ἀνηκόους* corr. *οὐδὲ—ἀνηκόους.*

Τί—ἐξουσία] Cf. Arrian. Diss. Epict. IV, 1. *ἐλεύθερός ἐστιν* 34
ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ᾽ ἀναγκάσαι ἐστὶν οὔτε κωλῦσαι οὔτε βιάσασθαι. Diog. Laert. VII. §. 121. *εἶναι γὰρ τὴν ἐλευθερίαν ἐξουσίαν αὐτοπραγίας.*

Digitized by Google

τίθησιν· ὁ μήτε λέγων μήτε δρῶν μήτε διανοούμενος ὁτιοῦν,
εἰ μὴ ἑκουσίως τε καὶ ἐλευθέρως· οὐ πᾶσα βουλὴ καὶ πρᾶξις
ἀφ᾽ αὑτοῦ προέρχεται καὶ πρὸς αὑτὸν ἀναφέρεται· ὥστε μη-
δὲν παρ᾽ αὐτῷ δύνασθαι πλέον τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεώς τε καὶ
κρίσεως· ᾧπερ καὶ ἡ τύχη αὐτὴ (ἣν πλείστην φασὶ δύναμιν
ἔχειν) ὅμως ὑπείκει. καθάπερ ὁ σοφὸς εἶπε ποιητὴς οὕτω
πως λέγων· ἐκ τῶν ἰδίων ἑκάστῳ πλάττεται τρόπων. τοιγαρ-
οῦν τοῦτο μόνῳ συμβαίνει τῷ σοφῷ, ὥστε μηδὲν ἄκοντα πράτ-
35 *τειν μηδ᾽ ἀνιώμενον μηδ᾽ ἀναγκαζόμενον. Ὃ κἂν διὰ πλειό-*
νων ἐπεξεργαστέον εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ βραχὺ δὴ τοῦτο καὶ ὁμο-
λογουμένως ἀληθές ἐστι, πλὴν τοῦ οὕτω διακειμένου μηδένα
ὑπάρχειν ἐλεύθερον. Οὐκοῦν πονηροὶ ἅπαντές εἰσι δοῦλοι.
καὶ τοῦτο μέντοι οὐ τοσοῦτον τῷ ὄντι, ὡς τῷ λόγῳ παράδοξόν
ἐστι καὶ θαυμαστόν. οὐδὲ γὰρ δούλους λέγουσιν ἐκείνους, ὡς
ἀνδράποδα τὰ τῶν κυρίων ἴδια γεγενημένα εἴτε ἐκ τῆς διὰ ζυ-
γοῦ πράσεως, εἴτε ἑτέρῳ τινὶ τρόπῳ τῶν κατὰ τὰς πόλεις νο-
μιζομένων. ἀλλ᾽ εἴπερ ἐστὶν ἡ δουλεία πειθαρχία τις ἀνάνδρου
ψυχῆς καὶ ἀπερριμμένης καὶ μὴ αὐτοκρατοῦς, τίς ἂν ἀρνοῖτο,
μὴ οὐχὶ δούλους εἶναι κούφους ἅπαντας καὶ πλεονέκτας καὶ
36 *μοχθηρούς;* II. *Ἆρα γὰρ ἐλεύθερος ἂν ἐμοὶ δόξειεν ἐκεῖνος, ᾧ*
γυνὴ ἐπιτάττει; καὶ νομοθετεῖ, ὑπαγορεύει, κελεύει, ἀπαγο-
ρεύει ὅ,τι βούλεται; ὃς μηδὲν μήτε προσταττούσης ἀναίνεσθαι
δύναται, μήτε τολμᾷ παραιτεῖσθαι; ἥτις ὃ ἐὰν αἰτῇ, δοτέον
ταύτῃ· ἐὰν καλῇ, ἰτητέον· ἐὰν ἐκβάλλῃ, ἀποχωρητέον· ἢν
δ᾽ ἀπειλῇ, φοβητέον. Τοῦτον μὲν οὖν ἔγωγε οὐ μόνον δοῦ-
λον, ἀλλὰ καὶ πονηρότατον δοῦλον προσαγορεύειν οἶμαι δεῖν,
καίτοι λαμπροτάτης ἐξ οἰκίας γενόμενον. Καθάπερ δὲ ἐπὶ
μεγάλης οἰκίας εἰσί τινες ἐπιχυδέστεροι, ὡς γοῦν ἑαυτοῖς δο-
κοῦσιν, οἰκέται· οἷοι, φέρε εἰπεῖν, οἱ αὔλειοι· οἱ δὲ ἄλλοι κα-
ταδεέστεροι, ὡς ἂν εἶεν οἱ μεσαύλειοι. οὕτως εἰς μωρίας λό-
γον ἔχει τὰ κατὰ σεαυτόν. ὡσαύτως δὲ μωρίαν ὀφλισκάνουσιν

ὃ μήτε δρῶν κτλ.] Corr. *ὁ οὔτε δρῶν — ὁτιοῦν*, vel *ὁ οὐδὲν δρῶν.*

ἐκ — τρόπων] Expressa est lectio *suis cuique fingitur moribus.* Pronomen *ea* mult. Codd. et Edd. Gernhard. uncis inclusit, Orellius liberavit.

35 *ὡς — πράσεως*] Cic. verba non accurate interpretatus est Petavius: *ut mancipia, quae sunt dominorum facta nexu.* Quid sit *nexus*, docet Ern. Cl. Cic. *Nexus* est ritus vendendi per aes et libram praesentibus quinque testibus, quo venditor obligatur ad evictionem praestandam. Quomodo *nexum* Graeci scriptores, ut Dion. Halicarn., interpretati sint, dicere nequeo, quum locos frustra quaesierim, in quibus nexus mentio fiat.

πειθαρχία τις] Post *τις* omissa sunt verba *sicut est*, i. e. *ὡς ἔχει, ὥς ἐστι.*

36 Cap. II. *Καθάπερ — ὀφλισκάνουσιν*] In h. l. vexate Codd. et Edd. admodum discrepant. Textus quidem Latinus ap. Petav. sic exhibetur: *Atque ut in magna familia sunt alii lautiores, ut*

Digitized by Google

οἱ τοῖς ἀγάλμασιν ἢ ταῖς γραφαῖς ἢ ἀργύρῳ τῷ γλυπτῷ ἢ τοῖς Κορινθίων χειρῶν ἔργοις ἢ μεγαλοπρεπέσιν οἰκοδομιαῖς πλέον ἢ προςήκει τερπόμενοι. Ἀλλ' ἡμεῖς, φασίν, ἐκ τῶν πρώτων τῆς πόλεως ἄρχοντές ἐσμεν. οὐ μὲν οὖν οὐδ' οἰκετῶν ἄρχοντές ἐστε τῶν ὑμετέρων. Ὥςπερ δὲ κατὰ τὴν οἰκίαν οἱ 87 ἐκεῖνα χειρίζοντες, οἱ ἀποσμήχοντες, οἱ καταχρίοντες, οἱ καλλύνοντες, οἱ ἐπιπάττοντες, οὐκ ἐν τῇ ἐντιμοτάτῃ τάξει τῆς δουλείας ἐξετάζονται· οὕτως ἐν τῇ πόλει οἱ τῶν τοιούτων ἐπιθυμίαις ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες μόνον οὐκ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐκείνης τάττονται τῆς πόλεως. Ἀλλὰ μὴν μεγάλους, φῄς, ἐγὼ πολέμους καὶ ἀρχὰς οὐκ ἐλαχίστας διεχείρισα, καὶ τὰς ἐπαρχίας δέ ποτε διεῖπον. Οὐκοῦν ἀξίαν ἐπαίνου λάμβανέ τοι τὴν γνώμην. τὸ δὲ νῦν Ἐχίονος γραφή τις ὑπὸ θάμβους ἐξεστηκότα σε κατέχει ἢ ἄγαλμά τι τῶν Πολυκλειτείων. Ἐῶ λέγειν, πόθεν ἀνῄρηκας ταῦτα καὶ πῶς κέκτησαι. ἀλλ', ὅταν ἀναθεωροῦντά σε καὶ θαυμάζοντα καὶ ἀναβοῶντα καθορῶ, δοῦλον εἶναί σε τῶν φληνάφων ἐκείνων κέκρικα. Οὐκ ἀστεῖα γοῦν 88 ἐστὶ ταῦτα; φησίν· εἶεν, καὶ γὰρ καὶ ἡμῖν πεπαιδευμένοι εἰσὶν ὀφθαλμοί. Πλὴν οὕτω κομψὰ δεῖ τὰ τοιάδε νομίζεσθαι, οὐχ ὥςτε δεσμὰ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ὡς παίδων ἀθύρματα γενέ-

---

sibi videntur servi, *sed tamen servi* † *atrienses*, *ac tu sic pari stultitia sunt*, *quos* — *delectant*. Sed haec verba Petavius non reddidit, sed expressit partim e coniectura Lambini, partim ex aliis lect. conflata in hunc fere modum: *Atque ut in magna familia sunt alii lautiores*, *ut sibi videntur*, *servi*, *sed tamen servi*, *ut atrienses*, *alii inferiore loco*, *ut mediastini*, *ac tu pari stultitia: sic pari stultitia sunt*, *quos* etc. Gernhardus in textu: — *servi*, *sed tamen servi* [, *atrienses ac topiarii*]; *pari stultitia sunt*; in annotatt. cum Gifanio legendum censet: *sed tamen servi: pari stultitia sunt*, *quos* — exclusis verbis *atrienses ac topiarii*. Orellius secutus Cod. Car. Stephani: *sed tamen servi*, *sic ii pari stultitia sunt*, sententiam loci recte interpretatus est. Pro μεσαύλειοι corr. μεσαύλιοι, nam prius non exstat in Lexicis.

τοῖς Κορινθίων χειρῶν ἔργοις] *Corinthia opera* dicuntur rectius supr. Par. I. Cap. III. et infr. §. 3. Κορινθιουργῆ.

Ἀλλ' — ἐσμεν] A Petavio *inquiunt* vulg. expressa est, *inquis* Orell.: tum textus Latinus ap. Petav. repraesentat quidem *At sumus* — *civitatis principes*, at interpretatio Graeca sequi videtur lect. *At sumus* — *e summis civitatis principes*.

οἰκετῶν — τῶν ὑμετέρων] Textus Latinus exhibet vulgatam *conservorum* — *vestrorum*, i. e. τῶν συν — ὁμο — δούλων; οἰκετῶν i. q. *servorum*, quam lect. egregie tuetur Orell.

φῄς] I. e. *inquis*, Orell. *inquit*. 87

καὶ κέκτησαι] Gernh. et Orell. *et* uncis circumsepsere.

εἶεν] I. e. *sint*, ut Ern. Orell., quanquam in textu Latino exstat *sunt*, ut in Gernh. Ed. 88

δεῖ — νομίζεσθαι] Emendavi νομίζεσθαι pr. νομίζεσθε: δεῖ — νομίζειν requirit usus L. Gr.

σθαι. Τί γὰρ οἴει; εἴπερ Λεύκιος ὁ Μούμμιος τούτων νῦν ἴδοι τινὰ ἀμίδα που τῶν Κορινθιουργῶν μετὰ πολλῆς ἐν χερσὶν ἔχοντα τῆς προσπαθείας· ἐκεῖνος ὁ Μούμμιός, φημι, ὁ πάσης καταφρονήσας τῆς Κορίνθου, πότερον τὸν τοιοῦτον ὁρῶν, ἀξιόλογον εἶναι πολίτην τινὰ μᾶλλον οἴοιτο ἢ τῆς αὐλῆς οἰκέτην ἐπιμελῆ καὶ φιλόπονον; Ἀναβιούτω δὴ Μάνιος ὁ Κούριος ἢ τῶν τοιούτων ἕτερός τις, ὧν ἐν τῇ ἐπαύλει καὶ οἰκίᾳ πλὴν ἑαυτῶν οὐδὲν ἦν λαμπρὸν οὐδὲ κεκαλλωπισμένον, καί τινα ταῖς μεγίσταις χρησάμενον τοῦ δήμου δωρεαῖς ἰδέτω γενειῶντα ἄττα τριγλίδια ἐκ τῆς κολυμβήθρας ὑπολαμβάνοντα καὶ ψηλαφῶντα καὶ τῇ τῶν σμυραινῶν ἀφθονίᾳ ἐπιγαυρούμενον. οὐ τουτονὶ κρινεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνος οὕτως αὐτόχρημα δοῦλον ὑπάρχειν, ὡς μηδεμιᾶς κατὰ τὴν οἰκίαν μείζονος ἐπι-

39 στασίας ἀξιοῦν; Ἆρα τούτων ἡ δουλεία ἀμφίδοξος ἂν εἴη, οἳ ὑπὸ τῆς τοῦ κτήσασθαί τι ἐπιθυμίας ἀγόμενοι μηδεμίαν παραιτοῦνται κἂν χαλεπωτάτης δουλείας ὑπόθεσιν; Ἡ δὲ τῆς κληρονομίας ἐλπὶς ποίας ἐν τῷ ὑπηρετεῖν ὑπηρείας οὐκ ἀνέχεται; ποῖον δὲ νεῦμα πλουσίου καὶ ἄπαιδος πρεσβύτου οὐκ ἐπιτηρεῖ; ἅπαντα πρὸς τὸ ἐκείνου θέλημα λέγει· ὅ, τι δὲ ἂν παραγγελθῇ, ποιεῖ· κολακεύει, παρακάθηται, θαυμάζει. Τί τούτων ἐλευθέρῳ πρέπει; τί δὲ οὐχὶ φαύλου καὶ ἀγεννοῦς ἐστιν οἰκέτου; Ἐκείνη δ' αὖ ἡ ἐπιθυμία, ἥτις ἐλευθερία μᾶλλον εἶναι δοκεῖ, φημὶ δὲ τιμῆς καὶ ἀρχῆς καὶ τῆς τῶν ἐπαρχιῶν προστασίας, ὡς ἀπηνής ἐστι δέσποινα, ὡς ἐν τῷ ἐπιτάττειν ἀμείλιχός ἐστι

40 καὶ ἀπαραίτητος. III. Αὕτη τοίνυν τῷ Κεθήγῳ ἀνδρὶ τῶν οὐ δοκιμωτάτων ὄντι δουλεύειν ἠνάγκασε τοὺς ἑαυτοῖς δοκοῦντας ἐπιφανεστάτοις εἶναι, ὥστε καὶ δῶρα πέμπειν καὶ εἰς οἰκίαν αὐτοῦ νύκτωρ ἐλθόντας ἐντυγχάνειν, δεῖσθαί τε καὶ τὸ τελευταῖον ἱκετεύειν. Τίνα χρὴ δουλείαν εἰπεῖν, εἰ ἐκείνην οἷόν τέ ἐστιν ἐλευθερίαν νομίζειν; Τί δ' ἐντεῦθεν, ὁπότε τῆς τῶν ἐπιθυμιῶν ἐπικρατείας ἐκστάσης ἄλλος ἀντεισήχθη δεσπότης ἐκ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων συνειδήσεως, ὁ φόβος; πῶς, οἴει, ἐλεεινὴ καὶ χαλεπὴ ἐκείνη ἐστὶν ἡ δουλεία; τοῖς γὰρ εἰς τὸ λαλεῖν ὁτιοῦν προπετεστέροις δουλευτέον ἐστὶ νεανίαις· καὶ πάντες οἱ συνειδέναι τι δοκοῦντες, ὡς δεσπόται εἰσὶ φοβεροί. ὁ δὲ δικαστὴς ῥίαν ἐπιφέρει τὴν τυραννίδα· οἷον δὲ φόβον τοῖς κα-

41 κούργοις ἐμποιεῖ. Τί οὖν δύναται τοῦ δεινοτάτου ῥήτορος

Μούμμιος] Appian. Hisp. VI, 57. *Μόμμιος* Strab. VIII. p. 584. Dio. Cass. LXI, 17. Polyb. III, 32.

τριγλίδια — σμυραινῶν] Lexica offerunt tantum deminutiva *τρίγλιον* et *τριγλίς*: *σμύραινα* est forma poetica, *μύραινα* vulgaris.

39 *κολακεύει — θαυμάζει*] Secutus est Petav. lect. *assentatur — miratur*: *assectatur — munerat* optt. Edd. Gernh. Orell., *muneratur* Graev. Ern.

40 Cap. III. *ἐμποιεῖ*] Post *ἐμποιεῖ* omissa sunt Ciceronis verba: *An non est omnis metus servitus?*

Digitized by Google

Λευκίου τοῦ Κράσσου εὐφραδὴς μᾶλλον ἢ φρόνιμος ὁ λόγος. ἡμᾶς, φησί, τῆς δουλείας ἀπαλλάττετε; Ποία τίς ἐστιν ἡ δουλεία ἀνδρὶ οὕτως ἐπιφανεῖ καὶ εὐπατρίδῃ; Πᾶσα γὰρ δηλονότι τῆς ψυχῆς ἀσθενὴς οὖσα καὶ ταπεινὴ καὶ ἀγεννὴς ἡ δειλία δουλεία πέφυκε. Μὴ δουλεύειν ἡμᾶς ἐπιτρέπετέ τινι. Οὐκοῦν εἰς ἐλευθερίαν ἐξαιρεῖσθαι βούλεται; μηδαμῶς. Τί γὰρ ἐπάγει; εἰ μὴ πᾶσιν ἡμῖν. Τὸν δεσπότην ἀλλάττειν, οὐκ ἐλεύθερος εἶναι προθυμεῖται. οἷς καὶ δυνάμεθά, φησι, καὶ ὀφείλομεν. Ἀλλ' ἡμεῖς γε, εἴπερ μέγα τι καὶ ὑψηλὸν καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐξωγκωμένον ἡμῖν ἔνεστι φρόνημα, οὔτε δυνάμεθά πως οὔτ' ὀφείλομεν. Σὺ δὴ δύνασθαι λέγε, ἐπεὶ καὶ δύνῃ· ὀφείλειν δὲ μὴ εἴπῃς· ὅτι μηδενὸς ὀφειλέτης ἐστί τις πλὴν τούτου, ὃ μὴ ἀποδοῦναι αἰσχρὸν ὑπάρχει. Ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν τέως εἰρήσθω. Ἐκεῖνος δὲ σκεψάσθω, πῶς ἂν αὐτοκράτωρ εἴη, ὃν μηδ' ἐλεύθερον εἶναι ὅτε λόγος καὶ ἡ ἀλήθεια οὕτω σαφῶς διήλεγξε.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΣΤ.

ΟΤΙ ΜΟΝΟΣ Ο ΣΟΦΟΣ ΠΛΟΥΣΙΟΣ.

1. *Τίς ἐστιν ἄγαν οὕτω φορτικὴ ἐν τῇ τῶν σῶν χρημάτων ἀπαριθμήσει καὶ ἀπειρόκαλος ἡ ἀλαζονεία; μόνος οὖν ἦσθα πλούσιος σύ; Φεῦ πρὸς τῶν θεῶν. ἆρ' οὐκ ἔγωγ' ἀκηκοώς τι ἢ μεμαθηκὼς ἂν χαρείην; Πότερον σὺ μόνος πλούσιος εἶ; τί δὲ εἰ μηδὲ πλούσιος; τί δὲ εἰ προσέτι καὶ πένης ὢν τυγχάνεις; Τίνα γὰρ νοητέον εἶναι τῷ ὄντι πλούσιον; ἢ τουτὶ τὸ ὄνομα τῷ ποτε τῶν ἀνθρώπων ἐπιθήσομεν; οἶμαι δὴ τούτῳ μάλιστα, ὅςτις τοσαῦτα κέκτηται, ὥςτε πρὸς τὸ ζῆν ἐλευθερίως οἷς ἔχει ῥᾳδίως ἀρκεῖσθαι· καὶ ὅςτις μηδὲν ἐπιζητεῖ, μηδενὸς ἐφίεται, μηδὲ πλείονος τυγχάνειν εὔχεται. Αὐτὸν γάρ* 42 *σου θυμὸν πλούσιον δεῖ κρίνειν ἑαυτόν, οὐχὶ δὲ τοὺς τῶν ἀνθρώπων λόγους, ἢ τὰ κτήματα τὰ σά. ὅςτις οὐδέν οἱ ἐπιλεί-* 43

Πᾶσα — ἡμῖν] Textus Latinus Petav. exhibet quidem *omnis enim* [*enim* optt. Edd. omittunt] *animi debilitati et humilis et fracti timiditas servitus est*, at Graece Petavius expressit lect. vett. Edd. *omnis enim animi debilitata et humilis et fracta.* Pro ἡμῖν corr. ὑμῖν — *vobis* Cic. 41

οὔτε δυνάμεθά πως οὔτ' ὀφείλομεν] Cic. *nec debemus nec possumus.*

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΣΤ.

Cap. I. *μόνος — σύ;*] H. l. ἦσθα et infra εἶ adiectum, cum utroque loco verbum subst. sit omissum: pariter τῷ ὄντι ante πλούσιον. 42

Αὐτὸν γὰρ — ἑαυτόν] Secutus est Petav. lect. vett. Edd. *Animus enim tuus oportet se iudicet divitem*: *Animus tuus oportet se* Ern.; *Animus oportet tuus te iudicet* optt. Edd. Graev. Gernh. Orell. 5

ὅςτις οὐδέν] I. e. *qui nihil*, vulgo *qui* omittitur.

ξειν οἴεται, οὐδέ τινος ἔτι φροντίζει. Ἤδη τε κεκόρεσται καὶ
οἷς κέκτηται χρήμασι στέργει; οὕτως ἔχοντα δὴ πλούσιον εἶναι
συγχωρῶ. εἰ δὲ ὑπὸ φιλαργυρίας κέρδος οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγῇ,
καίτοι παντὸς τοιούτου αὐτῷ τούτῳ, εἰς ὃ συντελεῖς, τάγματι
ἀτιμίαν προστρίβοντος· εἰ καθ᾽ ἡμέραν πλεονεκτεῖς, παρα-
κρούεις, ἀπαιτεῖς, συναλλάττεις, ἀφαιρεῖς, ἁρπάζεις· εἰ τοὺς
συμμάχους ἄγεις καὶ φέρεις· καὶ τὰ δημόσια κλέπτεις· εἰ ταῖς
τῶν φίλων διαθήκαις ἐφεδρεύεις· μᾶλλον δὲ τοσοῦτον οὐκ ἀνε-
χόμενος, σὺ αὐτὸς ὑποβάλλεις· ταῦτα πάντα πότερον πλεονά-
44 ζοντος ἢ δεομένου τεκμήρια καθέστηκεν; Ἡ ἀνθρώπου γνώμη,
οὐχ ἡ κιβωτὸς πλουσία εἴωθεν ὀνομάζεσθαι. κἂν αὕτη σοι
ὑπερπλήρης ᾖ, ἕως ἂν κενὸν ὁρῶ σε, πλούσιον οὐδέποτε νο-
μιῶ. Καὶ γὰρ ἐκ τοῦ, ὅσον ἑκάστῳ ἅλις ἐστί, τὸ τοῦ πλού-
του μέτρον ὁρίζεται. Θυγατέρα τις ἔχει· δεῖται χρημάτων.
δύο ἐὰν ἔχῃ, ἔτι ἀφθονωτέρων χρήζει. εἰ δὲ πλειόνων ἐστὶ πα-
τήρ, καὶ πολλαπλασίων δεῖ. εἰ δέ που, οἷα περὶ τοῦ Δαναοῦ
διατεθρύλληται, πεντήκοντα θηλείας ἔχει παῖδας, τοσαῦται
προῖκες ἀμήχανον ὅσον πλῆθος ἀπαιτοῦσι χρημάτων. Ὁπό-
σου γὰρ ἑκάστῳ δεῖ, πρὸς τοῦτο, καθάπερ ἔφθην εἰπών, τὸ
τοῦ πλούτου μέτρον ἐφαρμόζεται. Ὁστισοῦν οὐ πλείους μὲν
θυγατέρας, ἀναριθμήτους δ᾽ ἐπιθυμίας ἔχει, αἳ δι᾽ ὀλίγου
παμπληθῆ τὴν κτῆσιν ἐκκενῶσαι δύνανται· πῶς ἂν πλούσιον
εἴποιμι τὸν οὕτω διακείμενον καὶ ταῦτα ἑαυτὸν ἐνδεᾶ προφα-
45 νῶς ἀποφηνάμενον; Αὐτίκα πολλοὶ λέγοντος ἀκηκόασί σου,
μηδένα πλούσιον εἶναι, εἰ μὴ ὅτῳ τοσοῦτον περιγίνεται, ὡς
ὅλην ἂν στρατιὰν ἀπὸ τῶν αὐτοῦ προσόδων διαθρέψαι· πρὸς
ὃ τῶν Ῥωμαίων ὁ δῆμος μετὰ τοσούτων τελῶν μέχρι τοῦδε μό-
λις ἐξαρκεῖ. Οὐκοῦν τούτου τεθέντος ἀκόλουθόν ἐστιν, οὐδέ-
ποτε πλούσιον ἔσεσθαί σε, πρὶν ἐξ ὧν κέκτησαι τοσοῦτον ἀνα-
πληρωθῆναί σοι, ὡς ἐντεῦθεν ἓξ ὅλα σε τάγματα, μετὰ καὶ
συμμάχων, ἱππέων τε καὶ πεζῶν πάνυ πολλῶν συγκροτεῖν οἷόν

κεκόρεσται] I. e. *satiatus est*, recte; quanquam textus Latinus *satiatus es* offert.

ἀτιμίαν προστρίβοντος] Melius προστριβομένου vd. Passov. et Rost. Lexx. Gr. s. προστρίβω.

ἐφεδρεύεις — ἀνεχόμενος] Quod Cicero bis usurpavit verbum *exspectandi* non satis accurate reddidit Petavius: est παρατηρεῖν — κατασκοπεύειν.

44 ἐκ τοῦ, ὅσον — ὁρίζεται] Corrige ἐκ τόσου, ὅσον vel ἐξ ὅσου — ὁρίζεται.

ἐὰν ἔχῃ] Corr. εἰ ἔχει, nam recte aliis locis huius periodi εἰ positum est.

45 Αὐτίκα — διαθρέψαι] Fuit is Crassus vd. Plut. Crass. cp. 2. ἐκεῖνο δ᾽ οὐκ εὖ, τὸ μηδένα νομίζειν μηδὲ φάσκειν εἶναι πλούσιον, ὃς οὐ δύναται τρέφειν ἀπὸ τῆς οὐσίας στρατόπεδον.

συγκροτεῖν] *Tueri* apud Cic. non est συγκροτεῖν, sed τρέφειν — διατρέφειν.

Digitized by Google

τε εἶναι. τοιγαροῦν ὁμολογεῖς ἤδη πλούσιος οὐκ εἶναι, ἐπεὶ το-
σοῦτον ἀποδέῃ τοῦ ἐντελὲς ποιεῖσθαι τὸ ποθούμενον. καὶ δὴ
τήνδε σαυτοῦ πενίαν ἢ καὶ μᾶλλον ἔνδειαν καὶ πτωχείαν οὐδε-
πώποτ' ἀφανῶς ἤνεγκας. II. Ὥςπερ γὰρ οἱ προςηκόντως καὶ 46
ἀμέμπτως τὴν χρηματιστικὴν ἐπιβαλόμενοι διά τε τῆς ἐμπο-
ρίας καὶ ἐργασίας τινὸς ἢ τῶν δημοσίων ἐργολαβίας δῆλοι
αὐτόθεν εἰσὶν ἡμῖν πορισμοῦ δεόμενοι· οὕτως ὁ κατὰ τὴν οἰ-
κίαν σου τῶν διωκόντων ὁμοῦ καὶ τῶν δικαστῶν ἠθροισμένα
πλήθη καθορῶν· καὶ δὴ καὶ κακούργους τινὰς ἐπ' ἀδικήμασι
κρινομένους, πολυχρημάτους δὲ ὄντας, καὶ διὰ τοῦτο εἰς-
ηγουμένου σου τῶν τῆς δίκης δικασμὸν μελετῶντας· τά τε
συμβόλαια ἐπὶ τῷ τῆς συνηγορίας μισθῷ παρά σου γενόμενα,
οὐδὲν ἧττον δὲ τὰ ἐν ταῖς συστροφαῖς τῶν εἰς ἀρχὰς παραγ-
γελλόντων μεσεγγυηθέντα χρήματα, καὶ τὰς πανταχοῦ τῶν
ἀπελευθέρων ἐπαφέσεις, ἵνα τοῖς δανείοις καὶ τοκισμοῖς κατα-
λαβόντες τὰς ἐπαρχίας ἀναστάτους ποιῶσιν· ἔτι δὲ τὰς τῶν
γειτνιώντων ἐξελάσεις καὶ τὰς ἐν ἀγροῖς λῃστείας, τάς τε
μετ' οἰκετῶν καὶ ἀπελευθέρων καὶ πελατῶν ξυμβάσεις· ἔπειτα
δὲ ὅςτις δεσποτῶν ἐρήμας κτήσεις, καὶ τῶν πλουτούντων προ-
γραφάς, πανδήμους τε τῶν εἰς πόλεις τελούντων σφαγάς, κἀ-
κεῖνον πάντα τὸν κατὰ τοὺς Σύλλα καιροὺς ἄμητον εἰς μνήμην
ἀναλάβοι, ἅμα δὲ τούτοις τὰς τῶν διαθηκῶν ὑποβολάς, καὶ
τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων ἀνῃρημένον, τὸ δὲ τελευταῖον,
ὅςτις ὤνια κατίδοι ξύμπαντα, τὴν εἰς στρατείαν καταγραφήν,
ψήφισμα, ἀλλοτρίαν ὁμοῦ καὶ ἰδίαν γνώμην, ἀγοράν, οἰ-
κίαν, φωνήν, σιωπήν. τίς οὐκ ἂν ἐκεῖνον φαίη διαῤῥήδην
ὁμολογεῖν πορισμοῦ χρημάτων τινὸς ἑαυτῷ δεῖν; ὅτῳ δὲ πο-
ρισμοῦ προςδεῖ, τίς ἂν ἀληθεύοι πλούσιον ἐκεῖνον ἀποφαίνων;
Καὶ γὰρ ἡ τοῦ πλούτου ἀπόλαυσις ἐν ἀφθονίᾳ κεῖται· τὴν 47
δ' ἀφθονίαν ἐλέγχει ὅ τε κόρος καὶ ἡ εὐπορία τῶν προςόντων·
ὧν σὺ ἐπειδὴ οὐδεπώποτε μέλλεις ἐφικέσθαι, οὐδὲ πλούσιος ἂν
εἴης ποτέ. Τῶν μὲν οὖν χρημάτων ἐμοῦ ἐπεὶ σὺ καταφρονεῖς,
καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀπεικότως ποιεῖς· (καὶ γάρ ἐστιν ὡς πρὸς τὴν
τῶν πολλῶν δόξαν μέτριά πως· πρὸς δὲ τὴν σὴν οὐδενὸς
ἄξια· πρὸς δ' αὖ τὴν ἐμὴν αὐτάρκως ἔχοντα) περὶ τῶν κατ' ἐμὲ
λέγειν ἀφίημι· περὶ δέ σου λόγον ποιήσομαι. Εἰ τοίνυν ὑπο- 48

οὐδεπώποτ'] Sic correxi pro οὐ δὲ πώποτ' et supra οὐδέποτε pro οὐδέ ποτε.

Cap. II. πανδήμους — σφαγάς] Cic. *caedes municipiorum; Mu-* 46
nicipium ab Appian. B. Civ. I, 10. πόλις ἰσοπολῖτις dicitur.

πλῆθος ἀνθρώπων ἀνῃρημένον] Rectius ἀνῃρημένων.

τὴν εἰς στρατείαν καταγραφήν] Cic. *delectum*, qui ab Appian. Syr. 51. κατάλογος vel ἐπίλεξις dicitur.

περὶ — ποιήσομαι] Secutus est lect. *de te loquar*, vulgo *de re* 47
loquar. Ceterum de περὶ δὲ σου supra vd. ad Lael. cp. 7.

τιμητέον ἡμῖν καὶ ὑπολογιστέον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, πότερον δῆτα περὶ πλείονος ἂν ποιοίμεθα τοῦ Πύῤῥου τὰ χρήματα, ἅπερ ἐχαρίζετο τῷ Φαβριτίῳ, ἢ αὐτοῦ τούτου τὴν ἐγκράτειαν, ὃς τὰ ἑαυτῷ προςφερόμενα παρῃτεῖτο; πότερον δὲ αὖ τὸν Σαυνιτῶν χρυσὸν, ἢ τὴν Μανίου Κουρίου ἀπόκρισιν; τὴν Λουκίου τοῦ Παύλου κληρονομίαν, ἢ τὸ τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐλευθέριόν τε καὶ μεγαλοφυές, ὃς τοῦ ἐπιβάλλοντος ἐκεῖθέν οἱ μέρους Κοΐντῳ τῷ Μαξίμῳ παρεχώρησε τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ; τὰ γοῦν τοιαῦτα, τελειοτάτων ὄντα τῶν ἀρετῶν, ἐκείνων προτιμᾶσθαι χρή, ἅπερ μέρη τινὰ χρημάτων ὑπάρχει. Ἐπειδὴ τοίνυν παρ᾽ ὅσον τὰ πλείστου ἄξια κέκτηταί τις, παρὰ τοσοῦτον πλουσιώτατος ἂν νομισθείη, τίς λοιπὸν ὀκνήσει λέγειν, ὡς ἐν ἀρετῇ θετέον ἐστὶ τὸν πλοῦτον; ἐπείπερ οὐδεμίαν ὅλως κτῆσιν, οὐδ᾽ ὅσην ἄν τις βούλοιτο χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου περιουσίαν
49 πλείονος ἀξίαν ἡγητέον ἢ τὴν ἀρετήν. III. Φεῦ, ὡς οὐ τοῦτο συνιᾶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἡλίκη πρόσοδός ἐστιν ἡ φειδώ. Ἤδη γὰρ πρὸς τοὺς πολυτελεῖς μεταβήσομαι τῷ λόγῳ, ἐκεῖνον ἀφεὶς τὸν χρηματιστικόν. Οὐκοῦν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ χωρίων ἐκεῖνος μυριάδας κατ᾽ ἔτος ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα καρποῦται· ἐγὼ δὲ ἐκ τῶν ἐμῶν εἴκοσί που καὶ πέντε. ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μὲν κεχρυσωμένας στέγας ἐν ταῖς ἐπαύλεσι τά τε ἐκ μαρμάρου ἐδάφη κατασκευάζοντι, πρὸς δὲ τούτοις περὶ τὰ ἀγάλματα καὶ πίνακας ἀποσκευήν τε καὶ ἐσθῆτα ἐμμανῶς ἐπτοημένῳ, οὐχ ὅσον εἰς τὴν δαπάνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν δανεισμὸν σμικρά τις τηλικαύτη ἐστὶν ἡ πρόσοδος. ἐκ δὲ τῶν ἐμῶν κἂν ὀλίγων πόρων, ἐπειδὰν τὰ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας δαπανήματα περιαιρεθῇ, ἔστιν ὅ,τι καὶ περιέσται. Πότερος οὖν πλουσιώτερος ἂν εἴη; ᾧ ἐνδεῖ, ἢ ᾧ περιττόν ἐστί τι; ὁ ἀπορῶν, ἢ ὁ πλεονάζων; οὗ κτῆσις ὅσῳ μείζων ἐστί, τοσούτῳ πλέον ἀπαιτεῖ εἰς τὴν ἑαυτῆς φυλακήν,
50 ἢ ἐκ τῆς ἰδίας ἀφορμῆς αὐτὴ ἑαυτὴν διακρατοῦσα; Καίτοι τί περὶ ἐμαυτοῦ λέγω, ᾧ εἰκὸς τὴν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν καιρῶν διαστροφὴν προσομόρξασθαί τι, ὥςτε καὶ ἐπιπολαζούσῃ ἐναπειλῆφθαι τῇ πλάνῃ; Μάρκος ὁ Μανίλιος ὁ ἐπὶ τῶν γονέων

---

48 Φαβριτίῳ] Corr. Φαβρικίῳ; item in textu Latino male *Fabritio* — *Fabritii*.

Λουκίου] Λούκιος Dio Cass. XXXVII, 27. Λεύκιος est scriptura usitatior.

ἅπερ — ὑπάρχει] Expressit lect. *quae sunt pecuniae membra*, ut est in Edd. Venet. et Hervag., reliquae omnes *membra* omittunt.

ὡς — πλοῦτον] Expressa est lectio: *quin in virtute divitiae positae sint*: vulgo *positae* omittitur.

49 Cap. III. Οὐκοῦν — πέντε] Cic.: *Capit ille ex suis praediis sexcenta sestertia; ego centena ex meis.* — Quae cur Petavius Graece sic interpretatus sit, me non intelligere ingenue fateor.

50 Μάρκος Μανίλιος] Male: nam *M'*., non *M. Manilius* est vocatus vd. Ernest. Cl. Cic.

Digitized by Google

ἡμῶν γενόμενος (ἵνα μὴ διὰ παντὸς τοὺς Κουρίους καὶ Λουσκίνους ἀπομνημονεύω) λοιπὸν ἐν πενίᾳ διέζη. εἶχε γὰρ οἰκίσκους τινὰς ἐν ταῖς Καρίναις καὶ χωρίον ἐν τῷ Λαβικανῷ. Ἆρα γοῦν ἐκείνου πλουσιώτεροί ἐσμεν ἡμεῖς οἱ πλείω κεκτημένοι; εἴτε τῷ ὄντι γενοίμεθα. ἀλλ' οὐχὶ τῇ τῶν ὄντων ἐκτιμήσει, τῇ δὲ διαίτῃ μᾶλλον καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον θεραπείᾳ τὸ τῶν χρημάτων μέτρον ὁρίζεται. Τὸ δὲ ἀρκεῖσθαι τοῖς προςοῦσι 51
μέγιστος ἐστι καὶ ἀσφαλέστατος ὁ πλοῦτος. καὶ γὰρ εἰ οὗτοι οἱ δεινοὶ τῶν πάντων λογισταὶ λειμῶνας καὶ οἰκόπεδά τινα πολλοῦ τιμῶσιν, ὅτι τὰ τοιαῦτα τῶν κτημάτων ἐπιεικῶς ἀβλαβῆ καὶ ἀνεπηρέαστα πέφυκε· πόσου τιμητέα ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἣ μήτε ἁρπάζεσθαι μήτε ὑφαιρεῖσθαι οἷατε οὖσά ποτε· μήτε μὴν ναυαγίῳ ἢ ἐμπρησμῷ διέπεσε· μήτε τῇ τῶν χειμώνων ἢ καιρῶν ἀλλαγῇ συμμεταβάλλεται; ἧς οἱ ἐπήβολοι γενόμενοι μόνοι εἰσὶ πλούσιοι. Μόνοι γὰρ εὔκαρπά τινα καὶ ἀΐδια κέκτην- 52
ται· μόνοι δὲ (ὅπερ πλούτου ἐστὶν ἴδιον) τὰ ἑαυτῶν στέργουσιν, ἀρκεῖν τε οἴονται τὸ παρόν. μηδενὸς ἐφίενται, μήτε μὴν χρῄζουσι, μηδενός τε σφίσιν ἀποδεῖν ἡγοῦνται, μηδὲν ἀπαιτοῦσιν. Οἱ δὲ πονηροὶ καὶ χρημάτων ἥττους, ἐπειδὴ ἄδηλά ἐστι καὶ τυχηρὰ πάντα τὰ σφῶν κτήματα, καὶ πλειόνων ἀεὶ ὀρέγονται. οὐδεὶς δὲ τέως αὐτῶν εὑρέθη, ᾧ ἱκανὸν ἦν, ὅπερ εἶχεν· οὐ μόνον εὐθηνούμενοι οὐκ εἰσὶ καὶ πλούσιοι, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐνδεεῖς καὶ πένητες δίκαιοί εἰσι νομίζεσθαι.

Τὸ — πλοῦτος] Petavius non interpretatus est verba Ciceronis: *Non esse cupidum, pecunia est; non esse emacem, vectigal est,* quanquam textus Latinus ea offert. 51

μήτε — συμμεταβάλλεται] Sequitur Pet. lect. *nec tempestatum nec temporum permutatione mutatur:* Gernh. Orell. e Codd. *nec vi tempestatum, nec temporum perturbatione.*

Digitized by Google

INCERTI SCRIPTORIS
LOCUS RHETORICORUM
AD HERENNIUM III., 16.—24.
IN GRAECUM CONVERSUS
AB INCERTO SCRIPTORE.

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΠΕΡΙ
ΜΝΗΜΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ

ΜΝΗΜΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ.

XVI. Περὶ τῆς μνήμης πότερον ἔχει τι τέχνης τε καὶ τριβῆς, 28
ἢ τὸ πᾶν αὐτῆς ἐκ φύσεως πρόεισι, καιρὸς ἕτερος προςήκων εἰπεῖν ὁρισθήσεται. Νῦν δ' ὡςπερεὶ συνεστῶτος καὶ πᾶσιν ὁμολογουμένου, πολύ τι κράτος ἐν αὐτῇ τέχνην τε καὶ διδασκαλίαν κεκτῆσθαι, οὕτω περὶ αὐτῆς ἐκ τῶν ἐνόντων λέξομεν. Τεχνικὴν μὲν γὰρ εἶναι τὴν μνήμην, εἴπερ τι τῶν ἄλλων, ᾠήθημεν ἔκπαλαι τὰ ὄντα φρονήσαντες· ὅπως δ' ᾠήθημεν,

---

ΤΟΥΛΛΙΟΥ] Matth. Mai. *Τουλίου* Cod. Aug. vd. Seebod. Bibl. crit. 1823. p. 193., at in Edit. Mosquensi Matth. hanc lect. non annotavit. Ab interprete Graeco falso Cicero pro auctore Rhetor. ad Herennium habetur.

Μετηνέχθη ἐκ τοῦ Λατινικοῦ] Matth. omis. Mai.

Cap. XVI. *πότερον — τριβῆς*] *τί — τέ* Matth. *τι — τε* Mai. Lect. 28
artificii, quae in plerisque Codd. et Edd. ut Schütz. Orell. exstat, expressa est vocc. *τέχνη τε καὶ τριβή*; *artificiosi* exhibent plures Codd. Ed. Lindem. quam cf.

πρόεισι] Matth. *πρόειισιν* Mai.

προςήκων — ὁρισθήσεται] Matth. *ὁρισθείσεται* Cod. Aug. *προςῆκον* Mai. Interpres om. *magis* (*μᾶλλον*) ante *idoneum*, quod deest in Cod. a Matth. collato, cuius lectt. Edit. Ern. ascripserat; sed quis is fuerit, non amplius recordatur. Exhibuit Matth. textum Latinum huius fragmenti in Edit. Mosq. Opusc. Graec. p. 222.—245.

Νῦν — ὁμολογουμένου] Matth. *ὡς περί* Mai. eadem significatione *ὡςπερεί* vel *ὡς περί* h. l. admitti potest. Perperam additum est *συνεστῶτος*, quum *constare* hic non denotet bestehen *συνίστασθαι*, sed bekannt sein *ὁμολογεῖσθαι*.

πολύ — τε] Mai. *τι τὸ κράτος* Matth. *ἐν αὐτῇ* Cod. Aug. *τέ* Matth.

περὶ αὐτῆς — λέξομεν] Interpres *ἐκ τῶν ἐνόντων* de suo adiecit.

Τεχνικὴν — ᾠήθημεν] *εἴπερ τι* Matth. *ἐνέθηκεν* Cod. Aug. *ἐνήθημεν* Matth. infra *ᾠήθημεν* (in annott. coniiciens *ἐνενοήθημεν* aut *ᾠήθημεν*); *ᾠήθημεν* h. l. et infra Mai. Expressum est *artificiosam memoriam*, a Lambin. e coniectura exhibitum, vulg. *artificium memoriae*. Interpres addidit *εἴπερ τι τῶν ἄλλων*.

ἔκπαλαι — φρονήσαντες] Matth. *ἐκ πάλαι* Mai. Haec non leguntur in Latin.

Digitized by Google

ἐπιδείξομεν καλῶς ἐν καιρῷ· τανῦν δ' ἐκπληρωτέον ἡμῖν τὸν ἐπὶ τῆς παρούσης χρείας σκοπὸν καὶ τίς ἡ τεχνικὴ μνήμη λεκτέον. Διπλῆ τοίνυν ἡ μνήμη φυσική τε καὶ τεχνική. Καὶ φυσικὴ μέν ἐστιν, ἥτις ταῖς ἡμετέραις ἐνίδρυται ψυχαῖς, συγγεννωμένη τῇ διανοίᾳ· τεχνικὴ δέ ἐστιν, ἣν εἰςαγωγή τις συμβεβαιοῖ καὶ λόγος διδασκαλίας. Ἀλλ' ὥςπερ κἀν τοῖς λοιποῖς τῆς διδασκαλίας πράγμασιν, ὧν ἡ ἀγαθότης μιμεῖται πολλάκις διδασκαλίαν, ἡ τέχνη παραγενομένη ποιεῖ, τὰ φύσει χορηγούμενα συμβεβαιοῦσα καὶ αὔξουσα, τοῦτο κἀν τῷδε τῷ πράγματι γινόμενον δείκνυται, ὡς οὐκ ἔσθ' ὅπως συμβήσεται ταύτῃ τῇ τεχνικῇ μνήμῃ ἡ φυσική, εἰ καί τινι τῶν ἀνθρώπων
29 ἐξῃρημένη δοθείη. ἐπὶ πολὺ γὰρ αὕτη τὴν τῆς φύσεως μνημοσύνην ἀνέχει καὶ πλατύνει λόγῳ διδασκαλίας. Ὅθεν καὶ ἡ φυ-

---

ἐπιδείξομεν — καιρῷ] In Latin. est: *alias ostendemus.*

τανῦν — λεκτέον] τἀνῦν Matth. τὰ νῦν Mai. vd. me ad Somn. Scip. cp. 14. In Latin. est: *in praesentia cuiusmodi ea sit aperiemus.*

Διπλῆ — τε καὶ — ἐστιν] Matth. Διπλῆ — καὶ — μέν ἐστιν Mai.

συγγεννωμένη — διανοίᾳ] Matth. συγγενωμένη Cod. Aug. συγγενωμένη Berger. in Catal. Monac. lectoribus tamen non monitis, συγγενομένη Mai lect. non damnanda; διανοίᾳ Cod. Aug.

δέ ἐστιν — εἰςαγωγή] δὲ ἐστὶν Mai. *Inductio* ad verbum est εἰςαγωγή, Matth. in annott. textui Lat. subiectis *inductionem* interpretatus *institutionem* sic accipit locum: adhibita ratio praeceptionis, adhibita rationi consentanea praeceptio. De v. *inductio* vd. Ernest. Lex. technol. Latin. rhetor. p. 213. Eiusd. Lex. tech. Graec. rhetor. p. 115.

Ἀλλ' ὥςπερ κἀν — χορηγούμενα] ὅπερ Matth. Mai. ὥςπερ recepi e coniect. Iacobs. in Seebod. Archiv. 1824. p. 116. κἀν Cod. Aug. teste Iacobs. κἂν Matth. Mai. h. l. et infra.

πολλάκις μιμεῖται τὴν φύσιν — τῇ φύσει] Mai μιμεῖται πολλάκις διδασκαλίαν — φύσει Matth. quem secutus sum ob verba Lat *imitatur saepe doctrinam* (τὴν φύσιν Mai. est *naturam*) et φύσει recepi, quia φύσει ut κατὰ φύσιν etc. a bonis scriptoribus sine artic. ponitur vd. Sturz Lex. Xen. Schleusner. Lex. N. T. s. v. *Bonitas ingenii* non est ἀγαθότης (om. v. *ingenii*), sed εὐφυΐα.

εἰ καί τινι] Matth. Mai. εἰ καί τινα Cod. Aug.

ἐπὶ — διδασκαλίας] Matth. de v. ἀνέχει textui Graeco haec subiecit: „In Latino *retinet.* Sed ἀνέχει est *erigit*, ὑψοῖ, ἀνορθοῖ." Textui Latino haec: „*Retinet* mihi displicet. Nec enim ars ulla naturae bonae reprimit aut abiicit, sed fovet, alit, auget. In Graeco est ἀνέχει i. e. *sublevat*, *effert.* Sic dicitur χεῖρας ἀνέχειν, *levare manus.* Ἀνέχειν varia notare docet Schol. Sophocl. p. 110. Inter alia explicat ὑψοῦν. Loco *retinet* malim ergo *evehit* aut simile quid." Retinet i. q. ἀντέχει — κατέχει. *Amplificare ratione doctrinae* ad verbum redditum est πλατύνειν λόγῳ διδασκαλίας, rectius explicares ἐπαυξάνειν — μείζω ποιεῖν ὁδῷ τῆς διδασκαλίας — παιδεύσεως — μεθοδικῇ διδασκαλίᾳ. Post om. τεχνική *artificiosa.*

Digitized by Google

σικὴ μνήμη τῇ διδασκαλίᾳ συμβεβαιωτέα, ὡς ἂν εἴη πάντως ἐξηρημένη· καὶ αὖθις τῇ τῇ διδασκαλίᾳ διδομένῃ προςληπτέα καὶ ἡ εὐφυΐα. Οὐδὲ γὰρ ἐν ταύτῃ μᾶλλον ἢ ἔλαττον ἢ ταῖς ἑτέραις τέχναις συμβαίνει, εὐφυΐᾳ μὲν τὴν διδασκαλίαν, διδασκαλίᾳ δὲ τὴν φύσιν ἐκλάμπειν. Κἀκείνοις οὖν πάντως, οἳ φύσει μνημονευτικοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, ὠφέλιμος ὁ παρὼν ἀγὼν ἔσται, ὃν αὐτὸς μετ᾽ ὀλίγον ἐννοῆσαι δυνήσῃ. Εἰ δέ τινες τῶν ἡμετέρων τῇ σφῶν εὐφυΐᾳ θαῤῥοῦντες καὶ ταύτῃ χρώμενοι οὐ προσδέοιντο τῶν ἤδη ῥηθησομένων, λόγον ἂν ἀποδοίημεν δίκαιον, τὸ μὲν προὔργου τοῖς εὐφυεστέροις, τοῖς δ᾽ ἧττον εὐφυΐας ἔχουσι βοηθεῖν αἱρουμένους ταυτὶ πραγματεύεσθαι. Περὶ τῆς τεχνικῆς τοίνυν μνήμης εἴπωμεν ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι. Ἡ τεχνικὴ τοίνυν μνήμη συνίσταται ἐκ τόπων τε καὶ εἰκόνων. Τόπους δὲ προςαγορεύομεν, οἵτινες βραχέως, τελείως, ἐμφανῶς ἢ φύσει ἢ χειρὶ τετελεσμένοι εἰσίν, ὡς ἂν ῥᾳδίως αὐτοὺς φυσικῇ μνήμῃ συλλαβεῖν καὶ περιπλέξαι δυνηθείημεν, οἷον βωμόν, ἐπίστυλον, γωνίαν καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις

τῇ διδασκαλίᾳ — εἴη] *τῇ διδασκαλία* Mai. *εἴ τι* Matth. *εἴη τε* perperam Berger. in Catal. Monac. *εἴη* Mai. 29

τῇ — εὐφυΐα] Matth. *τη τῇδ.* Cod. Aug. *τῇ* semel Mai. *καὶ εὐφυΐα* Mai.

ἢ ταῖς — ἐκλάμπειν] Matth. *τέχναω* Cod. Aug. mendum typogr. procul dubio est in Seebod. Archiv. p. 117. *ἢ καὶ ἑτέραις* om. *τέχναις* Mai., non *η καί*, ut exhibet Iacobs. Expressa est lect. *ut ingenio doctrina, praeceptione natura nitescat* in Orell. Ed., *ut ingenio, doctrina, praeceptione, natura nitescat* omn. Codd. ap. Gruter. Lindem. Matth. *ut doctrina et praeceptione natura nitescat* Lambin.

οἳ — τυγχάνουσιν] *οἱ — τύγχανουσιν* Mai.

ἀγὼν — ὅν] *Institutio* non est *ἀγών*, sed *παίδευσις — διδασκαλία*; pro *ὅν* ponendum erat *ὅ*, quum in Lat. exstet *quod*.

Εἰ — πραγματεύεσθαι] *τὸ μὴ προὔργου — εὐφυεστέροις — αἱρουμένους, τοῦτο* (hoc errore typogr. pr. *ταὐτό*) Matth. *τὸ μὴ προὔργου — εὐφυέστέροις ταυτό* (an *ταυτί* obscurum) Cod. Aug. *θαῤῥοῦντες — τὸ μὲν προὔργου — εὐριεστέροις* (voc. non Graec.) — *αἱρούμενοι* (*ἑρουμενοι* Cod. Ambros.) *ταυτί* Mai. Interpretatio Graeca amplificata non accurate respondet verbis Lat.

εἴπωμεν] I. e. *loquamur* ut Lambin., vulg. *loquemur*.

ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι] Interpres de suo adiecit.

τοίνυν — περιπλέξαι] *τοίνυν* om. Mai. *τόπων — ῥαδίως* Mai. *τέ* Matth.; pro *περιπλέξαι amplecti* malim *περισχεῖν*.

βωμόν] „Ergo Latinus Auctor haud scripsit *aedes*, ut est in editionibus, sed *aram*, quae est probabilior lectio." Mai.

ἐπίστυλον] Cod. Aug. Ambros. Matth. *ἐπιστύλιον* Mai. ut emendandum suspicatus est Matth.; *περιστύλιον* coniecit Iacobs., ego *περίστυλον* vd. Lexx.

γωνίαν] Post h. v. omissum est *fornicem* i. e. *καμάραν*.

ὅσα ἄλλα] Matth. *ἄλλα* om. Mai.

εἰσὶν ὅμοια. Εἰκόνας δὲ λέγομεν μορφάς τινας γνωρίμους καὶ εἴδωλα ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὗ μνησθῆναι βουλόμεθα, ὡς ἵππον, λέοντα, ἀετὸν καὶ τὰ ὅμοια, ὧν ἂν οὖν ἐθέλωμεν μνήμην ἔχειν, τὰ εἴδωλα αὐτῶν ἐν τόποις τισὶ βεβαίοις, ὡς εἴρηται, συσκηνοῦν καὶ ἐνιδρύειν ὀφείλομεν. Ἀλλὰ νῦν ἤδη, καὶ ὁποίους τινὰς τόπους εὑρίσκειν καὶ ὅπως τούτους ζητεῖν καὶ αὖθις ὅπως ἐν τοῖς εὑρεθεῖσι τόποις τὰς εἰκόνας ἐγκαθιστᾶν δεῖ, ὑποδείξομεν.

XVII. *Ὥςπερ τοίνυν οἱ γράμματα εἰδότες καὶ τὰ λεγόμενα γράφειν καὶ τὰ γραφόμενα ἀναγινώσκειν δύνανται· οὕτω καὶ οἱ ὅσα ἄν τις εἴποι πλεῖστα μεμαθηκότες, ἃ ἔμαθον, ἐν τόποις συνιδρύειν δύνανται καὶ ἐξ ἐκείνων μνημονευτικῶς προφέρειν. Οἱ μὲν γὰρ τόποι κηρίοις καὶ χάρταις ὁμοιότατοί εἰσιν· αἱ δὲ εἰκόνες τοῖς γράμμασιν· ἡ δὲ τῶν εἰκόνων τάξις τε καὶ καθίδρυσις ὡς μάλιστα τῇ γραφῇ· ἡ δὲ προφορὰ τῇ ἀναγνώσει. Δεῖ γοῦν, ἂν βουλώμεθα πολλῶν μνημονεύειν, καὶ πολλοὺς τόπους ἡμῖν αὐτοῖς συσκευάζειν, ὡς ἂν ἐπ' αὐτῶν τῶν πόλλῶν τόπων πολλὰς ἐγκαθιδρύειν εἰκόνας οἷοί τε ὦμεν. Ἔτι*

Εἰκόνας — πράγματος] *μορφάς τινὰς — πραγματος* Mai. Non recte reddita sunt verba *formae quaedam et notae* i. e. *μορφάς τινας καὶ σημεῖα*, non *μορφάς τινας γνωρίμους*. Cod. Erfurt. sic fere exhibet: *formae iam notae et simulacra*, in annott. probatum Graevio.

ἵππον — ἀετόν] *λεῶντά* Cod. Aug. *ἀετόν* om. Mai. In Lat. est *equi*, *leones*, *aquilae*.

οὖν ἐθέλωμεν] *θέλωμεν* om. *οὖν* Mai. De scriptura *θέλω* et *ἐθέλω* cf. Lobeck. ad Phryn. p. 7.

ὡς εἴρηται, συσκηνοῦν] Mai. *συσκυνοῦν* Matth. var. lect. Cod. Aug. a Iacobs. non enotata. Quum in Lat. tantum sit *collocare*, *συσκηνοῦν* non habet, quo referatur; *ὡς εἴρηται* interpres de suo adiecit.

Ἀλλὰ νῦν — ὑποδείξομεν] *καὶ νῦν* Mai. *ὁποίούς τινάς* Cod. Aug. *ὁποίούς τινας* Matth. *ποίους τινας* Mai. *τούτοις ζητεῖν* Cod. Aug. *τούτους* Mai. ex emendat. Matth. Berger. in Catal. Monac. *εὑρεθεῖσι* (i. e. *repertis* addit. ab interpr.) Mai., qui quum dederit *ἐγκαθιδρύειν* uncis inclusum, *ἐγκαθιστᾶν* a Cod. Ambros. abesse videtur; *δείξομεν* Mai.

Cap. XVII. *Ὥςπερ — προφέρειν*] *ἃ — συνιδρύειν* Mai. *ἃ — συνιδρεύειν* Matth. Pro *γράμματα εἰδότες* malim *τὰ γράμματα εἰδότες* (sic *τὰ γράμματα μανθάνειν* Xen. Cyrop. I, 2, 6.); *τὰ λεγόμενα* respondet lect. *dictum* pr. vulg. *dictatum*; *οἱ ὅσα ἄν τις εἴποι πλεῖστα μεμαθηκότες* lect. ineptae *qui immodica didicerunt* pr. vulg. *qui μνημονικά didicerunt* (Xen Symp. IV, 62. *τὸ μνημονικὸν μαθεῖν*); *ἔμαθον* lect. *didicerunt* Cod. Pith. quatuor Codd. Oudend. etc. pr. vulg. *audierunt*. vd Lindem. *Memoriter* non est *μνημονευτικῶς*, sed *ἀπὸ μνήμης — στόματος*.

γράμμασιν — γοῦν] *γράμμασι — γοῦν* Matth. *γράμμασιν — οὖν* Mai

ἐγκαθιδρύειν — οἷοί τε] *ἐγκαθιδρύειν — οἷοι τε* Mai. *ἐγκαθιδρεύειν — οἷοί τε* Matth.

νομίζομέν δεῖν κατὰ τάξιν ἔχειν τούτους τοὺς τόπους, ἵνα μήποτε τῆς τάξεως ἐκπέσωμεν συγχυθέντες, ἀλλὰ τὰς εἰκόνας, ὅθεν οὖν ἡμῖν ἀρέσκει, τῶν ἄκρων ἔχοντες ἑπομένας, δυνησώμεθα τὰ παραπεμφθέντα τοῖς τόποις βλέπειν τε καὶ ἀναλέγεσθαι καὶ προφέρειν ἀναμαρτήτως.

XVIII. Ὡς γὰρ ἂν ἐν τάξει στάντας γνωρίμους τινὰς ἴδωμεν, οὐδὲν διοίσει ἡμῖν, ἀφ' ὅτου δή τινος ἂν ἐθέλοιμεν, τῶν ἄκρων ἢ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μέσου λέγειν ἀρχομένοις τὰ ἐκείνων ὀνόματα· οὕτω δὴ καὶ τῶν τόπων τάξει καθιδρυμένων, ἂν ἐκ τοῦ δόξαντος μέρους τὰς συσκευασθείσας εἰκόνας ἀναλεγώμεθα, πάνθ' ἃ τοῖς τόποις ἐνεθήκαμεν εἰπεῖν δυνησόμεθα. Ὅθεν ἀρέσκει καὶ κατὰ τάξιν συσκευάζειν τοὺς τόπους, καὶ τό- 31
πους, οὓς ἂν λάβωμεν, ἐξαιρέτως συλλογίζεσθαι δεῖν. Καὶ γὰρ αἱ μὲν εἰκόνες, ὥσπερ δὴ καὶ τὰ γράμματα, ἐξαλείφονται μὴ χρωμένοις ἡμῖν· οἱ δὲ τόποι καθάπερ κηρὸς ὀφείλουσιν ὑπολείπεσθαι. Καὶ ἵνα μὴ τυχὸν ἀριθμῷ τῶν τόπων ἀπατη-

---

Ἔτι — τόπους — ἐκπέσωμεν] Secutus est interpres vulg. *item putamus ex ordine hos locos habere*, pro qua *comparari oportere* Cod. Tur. *comparare* Cod. Voss. III, marg. Cratand.

ἵνα — ἀναμαρτήτως] δυνησόμεθα Mai. ἐκπέσωμον (error. typogr.) τέ Matth. Interpretatio Graeca, in qua multa sunt omissa, tantopere recedit a verbis Latinis, ut quas lectt. sit secutus interpres, dici nequeat. Recte is expressit lect *videre* optt. Codd. et Edd. pro *edere* vd. Lindem.; sed ἀναλέγεσθαι et ἀναμαρτήτως non habent, quo referantur.

Cap. XVIII. Ὡς — ἴδωμεν] Mai. ἐν τάξει — εἴδωμεν Matth. suspicatus post γάρ interponendum esse ἐάν; pr. πολλούς (non πολλάς ut vult Matth.) i. e. *complures* interpres exhibet τινάς.

ἀφ' ὅτου δή τινες ἂν — μέσου] ἀφ' οἱ οὐ δή τινας ἂν Cod. Aug. ἐφ' οἷον δὴ τινὸς ἂν Mai. Recepi emendationem Iacobs. Verba Lat. *utrum a summo, an ab imo, an a medio* non accurate reddita sunt om. *ab imo*. Matth. pr. τῶν ἄκρων coniecit τοῦ ἄκρου.

οὕτω — δυνησόμεθα] Matth. ἀνεθήκαμεν Mai. ἐν τάξει bene coniecit Matth., sic infra recte κατὰ τάξιν legitur. Interpretatio Graeca a verb. Latin. recedit.

Ὅθεν — δεῖν] καί ante κατά et τόπους ante οὓς om. Mai. λά- 31
βοιμεν Matth. λάβωμεν Mai. δεῖν Codd. Aug. Ambros. Matth. δεῖ Mai. ex emendat. non necessaria, si teneamus δεῖν pendere ex ἀρέσκει. Expressa est lect. *egregie commeditari* optt. Codd. Edd. *egregie commediter notare* Codd. Tur. Medic. Leid. I. al. *egregie, commediter notare* Gronov. vd. Lindem., non improbante Orell., qui tamen laudans Gronov. comma post *egregie* in annott. non exhibuit. Omissa sunt verba ut *perpetuo nobis haerere possint*.

μὴ χρωμένοις ἡμῖν] Omissum est *illis*, quod deest in fere omnibus Codd. it. Matth. Ed. princ. Mediol. probantibus Graev. Oudend., qui tamen pariter atque Orell. *illis* retinuerunt.

ὀφείλουσιν — ἀριθμῷ] Mai. ὀφείλουσι Matth., qui mavult τῷ ἀριθμῷ, ego ἐν τῷ ἀριθμῷ.

Digitized by Google

θείημεν, πέμπτον ἕκαστον ἀρέσκει σημειοῦσθαι, οἷον ἐν τῷ πέμπτῳ τόπῳ χεῖρα χρυσῆν συντιθέναι, καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ τινὰ γνώριμον, ᾧ ἐπίθετον ἔσται καθ' ὑπόθεσιν Δεκάτιος, καὶ ὅσα τῶν ὁμοίων εἰσί· καὶ οὕτω ῥᾴδιον ἔσται ὅμοια σημεῖα ἐν ἑκάστῳ πέμπτῳ τόπῳ συνιδρύειν.

XIX. Ἔτι προσφορώτερόν ἐστιν ἐν χώρᾳ ἐρήμῳ ἢ πληθούσῃ συσκευάζειν τοὺς τόπους, διότι ἡ συνεχὴς τῶν ἀνθρώπων πάροδος ἐνοχλεῖ καὶ τὰ τῶν εἰκόνων ἐξασθενεῖ σημειώματα. ἐρημία δὲ ἀκέραια τὰ τῶν εἰδώλων συντηρεῖ σχήματα. Ἐπὶ τούτοις ἀνομοίους σχήματί τε καὶ φύσει τόπους εὑρετέον ἐστίν, ὡς ἂν εὐτάκτως ἐπιφαίνεσθαι δύναιντο. Καὶ γὰρ ἂν πολλά τις διαχωρήματα ἔχῃ λαβών, ταραχθήσεται τῇ τῶν τόπων ὁμοιότητι καὶ ἐπιλήσεται, ὅ,τι ἐφ' ἑκάστῳ τόπῳ συνέθηκεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ μεγέθους ἧττον ἔχοντος καὶ μετρίους τό-

---

πέμπτον ἕκαστον] I. e. *quintumquemque* Codd. Tur. Matth. AET. (ap. Lind.) Graev. Lind. addunt *locum* Codd. Voss. I. Leid. IV. al Orell.

χεῖρα χρυσῆν] χείρα χρυσήν Mai.

ᾧ — Δεκάτιος] *Praenomen* est τὸ προώνυμον, non ἐπίθετον; καθ' ὑπόθεσιν omissa Berger. in Catal. Monac. interpres de suo adiecit. Pro Δεκάτιος Matth. mavult Δέκατος *Decimus*; Δεκάτως a Iacobs. exhibitum videtur mendum typogr.

καὶ — εἰσί] Haec absunt a text. Lat.

καὶ οὕτω — πέμπτῳ] καὶ οὕτω — πέμπτῳ Cod. Aug. Matth. καὶ τοῦτο om. πέμπτῳ Mai. Quum h. l. sit var. lectt. (de qua vd. Lindem.) *deinde — deinceps* optt. Edd. probat., *deinceps* om. *deinde*, interpres expressisse videtur *deinde* om. *deinceps*.

Cap. XIX. προσφορώτερόν ἐστιν — χώρᾳ] προσφορώτερόν ἐστιν — χώρῳ Cod. Aug. χώρῳ Matth. προσφορώτατα ἐστὶν — χώρᾳ Mai. χώρᾳ pr. χώρῳ Berg. in Catalog. Monac. emendandum censuit ut Matth. ad h. l. Pro πληθούσῃ malim πολυανθρώπῳ.

ἡ συνεχὴς — εἰδώλων] εἰδόλων Cod. Aug. In Latin. est *frequentia et obambulatio hominum*, non *frequens ob.*

ἀκέραια] *Integra* vulg., *integra vi* Codd. Erfurt. Turic. Leid. I.

Ἐπὶ — δύνανται] Quoniam h. l exstant var. lectt. *propterea* in plerisque Codd. ac *praeterea* optt. Edd. vd. Lindem., et ἐπὶ τούτοις utrumque significat, utram lect. interpres sit secutus decerni nequit. *Interlucere* melius interpretere παρεμφαίνεσθαι quam ἐπιφαίνεσθαι.

πολλά — ἔχῃ] ἔχει Cod. Aug. Matth. (ἔχῃ suspic. in annott. nam ἔχη est mend. typogr.) ἔχῃ Mai. Pro πολλάκις lect. Matth. Mai. recepi emendationem certissimam πολλά τις a Matth. in annott. et a Berg. in Catal. Monac. propositam, astipulante Iacobs., quoniam in Lat. est *si quis multa.* — De voc. διαχώρημα, quod non est *intercolumnium*, sed a posterioribus Grammaticis usurpatur de spatio, cf. Schaef. Melett. crit. p. 95.

καὶ ἐπιλήσεται] *Et ignorabit* Codd. aliquot et Edd. probante Oudend. *ut ignoret* vulg.

Ἀλλὰ — δεῖ] Matth. ἔχοντος Mai. ἔχοντας perperam Berg.; suf-

Digitized by Google

πους ἔχειν δεῖ. Οἱ γὰρ ὑπὲρ τὸ δέον πλατεῖς κλονεῖσθαι τὰς εἰκόνας ποιοῦσι, καὶ οἱ λίαν αὖ στενοὶ οὐ δύνασθαι δοκοῦσι πολλάκις τὴν τῶν εἰκόνων δέξασθαι σύνθεσιν. Ἔτι οὔτε λίαν ἐκ- 32
λάμπρους οὐθ' ὑπερβαλλόντως σκοτεινοὺς τόπους ἔχειν δεῖ, ἵνα μὴ ἢ τῇ σκοτώσει ἀφανίζωνται αἱ εἰκόνες ἢ τῇ λαμπρότητι διαχέωνται. Ἔτι τὰ τῶν τόπων διαστήματα μέτρια εἶναι ἀρέσκει σχεδὸν ὀλίγῳ πλείω ποδῶν τριῶν. Καὶ γὰρ ὡς ἡ ὄψις, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἔλαττον ἰσχύει, ἂν ἢ σφόδρα πόῤῥω ἀναχωρῇς ἢ ὑπερβαλλόντως ἐγγὺς προσχωρῇς ἐκείνῳ, ὅπερ δεῖ ὁρᾶσθαι. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ τῷ ὄντι ῥᾴδιον τῷ πλέον τι καὶ ἀκριβέστερον ἐγνωκότι τὴν τοιαύτην σπουδὴν πολλούς τε καὶ ἁρμοδίους τόπους συνετοιμάζειν· ὅμως εἴ τις πρὸς ταῦτα ἱκανὸν ἁρμοδίους τόπους ἐφευρίσκειν ἑαυτὸν οὐ νομίσει, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ συστήσασθαι ὡς ἂν βούλοιτο πολλοὺς τόπους ἐξέσται. Ἡ γὰρ διάνοια παντοίαν δή τινα χώραν δύναται περιπλέκειν καὶ ἐν ἐκείνῃ θέσιν ἑκάστου τόπου κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν κτίζειν καὶ ἀρχιτεκταίνειν. Ὅθεν ἔξεστιν, ἐὰν τούτῳ τῷ προχείρῳ πλήθει οὐκ ἀγαπητῶς ἔχωμεν, αὐτοῖς ἡμῖν σκέ-

---

fragatur interpres Gr. coniecturae Graev. *Iam* (non *Inm* et ut Orell.) a Schütz. receptae pr. *Nam*.

ὑπὲρ — ποιοῦσι] Matth. ὑπό Mai. *Vagas imagines reddere* non est κλονεῖσθαι ποιοῦσι τὰς εἰκόνας, sed τὰς εἰκόνας ἀσταθμήτους ποιεῖν.

οὔθ' — διαχέωνται] οὐθ' — σκοτεινούς Mai. *Praefulgere* non est 33
διαχεῖσθαι, sed ὑπερλάμπειν.

σχεδὸν — ποδῶν] ὀλίγῳ Mai. Vulgata est *fere paullo plus aut minus pedum tricenum*. Delbenii coniectura *pedum trinum* confirmatur interpretatione Graeca, probantibus Mai. (*trium* in annott. exhib.) Orell. Lindem., qui tamen in textu *tricenum* retinuerunt.

πόῤῥω — προσχωρῇς ἐκείνῳ] πόῤῥω Mai. προσχωρῇς ἐκείνῳ Cod. Aug. non Mai., ut annotavit Iacobs.

Οὐ μὴν — ἐξέσται] ἀλλ' εἰ καὶ Mai. ἀλλὰ καὶ Matth., sed observante Iacobs. in Cod. Aug. vocabuli ἀλλά syllaba posterior est in correctione, ut ἀλλ' εἰ καὶ fuisse videatur; ἱκανόν Matth. ἱκανῶς Mai. Verba *qui paullo plura exploraverit* ab interprete circumscripta sunt τῷ πλέον τι καὶ ἀκριβέστερον ἐγνωκότι τὴν τοιαύτην σπουδὴν, qui lect. *noverit* duor. Codd. Oxonn. all. ap. Oudend. pro vulg. *exploraverit* secutus est. Pro πολλούς τε καὶ ἁρμοδίους *quamvis multos et idoneos* dicendum erat καίπερ πολλούς τε καὶ ἁρμοδίους ὄντας; ἑαυτόν ex indole ling. Gr. abesse potest.

παντοίαν δή τινα — ἀρχιτεκταίνειν] Matth. παντὶ αὖ δή τινα Mai. ἀρχιτεκτείνειν Cod. Ambros. ἀρχιτεκτονεῖν Mai., praeter necessitatem, quum lect. Cod. Ambros. syllaba ει in αι mutata facillime possit emendari, et formam ἀρχιτεκταίνειν analogia v. τεκταίνειν tueatur. *Loci cuiusdam* (confusum cum *cuiusquam*) non est τόπου ἑκάστου, sed τόπου τινός; omissa sunt verba *commodum: et*, quae praeeunte Ern. recepere Schütz. Orell. non Lindem. e tribus Codd. Oxonn. etc.

Digitized by Google

ψει ἡμετέρᾳ χώραν συνιστᾶν καὶ τὴν τῶν ἁρμοδίων τόπων προχειροτάτην εὐταξίαν συνετοιμάζειν. Περὶ μὲν τῶν τόπων ἱκανῶς εἴρηται· νῦν δὲ καὶ πρὸς τὸν περὶ τῶν εἰκόνων μεταβῶμεν λόγον.

33 XX. Ἐπεὶ τοίνυν τῶν τε πραγμάτων ὁμοίας εἶναι εἰκόνας δεῖ, καὶ ἐξ ἁπάντων λόγων γνωρίμους ἡμῖν ὁμοιότητας ἐκλέγειν ὀφείλομεν, διπλαῖ ἄρα ὁμοιότητες εἶναι ὀφείλουσιν, αἱ μὲν τῶν πραγμάτων, αἱ δὲ τῶν λόγων. Αἱ τῶν πραγμάτων ὁμοιότητες ἐκφανεροῦνται, ὅταν κεφαλαιωδῶς τὰς τῶν πράξεων εἰκόνας συνάξωμεν· αἱ δὲ τῶν λόγων ὁμοιότητες συνίστανται, ὅταν ἑνὸς ἑκάστου ὀνόματος ἢ λέξεως μνήμη εἰκόνι σημειῶται. Ὅλου δὲ πράγματος μνήμην πολλάκις ἑνὶ σημείῳ καὶ εἰκόνι ἁπλῇ συλλαμβάνωμεν κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· οἷον εἴ τις ἐν δίκῃ κατηγορῶν τινὸς εἴποι, παρὰ τοῦ διωκομένου ἄνθρωπόν τινα φαρμάκῳ φονευθῆναι χάριν κληρονομίας τῆς ἐκείνου οὐσίας, καὶ τούτου τοῦ πράγματος ἐπαγγείλαιτο πολλοὺς παραγαγεῖν μάρτυρας καὶ συνίστορας, ἂν τούτου πρώτου, ἵνα πρὸς τῷ διεκδικεῖν ἡμῖν εὔκολον ᾖ, μεμνῆσθαι θελήσωμεν, ἐν τῷ πρώτῳ τόπῳ τὴν τούτου τοῦ παντὸς πράγματος εἰκόνα συ-

---

χώραν — τόπων] *χῶραν — τοπων* Mai.
τῶν τόπων] Matth. *τῶν* om. Mai.
περὶ τῶν εἰκόνων] Mai. *ἐπὶ τῶν εἰκόνων* Matth. qui in annott. *περί* emendandum putat, quanquam hoc quoque ferri possit. De confus. harum praepp. vd. me ad Cic. Somn. Scip. op. 9. Schaef. ad Plut. Vit. Vol. V. p. 142. De formula rariore *λέγειν ἐπί τινος* cf. Heind. ad Plat. Charmid. p. 165. d. St. excitatus a Passov. Lex. s. *ἐπί*.

33 Cap. XX. *τῶν τε πραγμάτων*] Matth. *τῶν πεπραγμένων* Mai.
διπλαῖ ἄρα — πραγμάτων — σημειῶται] *διπλαῖ* Matth. Mai. *ἄρα* Matth. *ἅμα* Mai. *πραγμάταν* mend. typogr. Matth *σημειῶται* Matth. *σημειοῦται* Mai. Interpres expressit aut *ergo* Cod. Erfurt. aut *igitur* in mult. Codd. intrusum post *duplices* vd. Lindem. Ceterum interpretatio Graeca loci *Quoniam — notatur*, quem Orell. corruptum esse censet, congruit cum Editt. Orell. Lindem., in quibus inspicienda est var. lectt.
συλλαμβάνωμεν — τρόπον] *συλλαμβάνωμεν* Mai. recte, cum in Lat. sit *comprehendemus*; *συλλαμβάνομεν* Matth. de qua var. tacet Iacobs. *τόν* om. Mai.
χάριν — οὐσίας] Haec non accurate respondent Latin. *et hereditatis causa factum arguerit.*
ἐπαγγείλαιτο — μάρτυρας] In Lat. est *multos dixerit testes — esse.* Apud Graecos *testes producere* i. q. *μάρτυρας ποιεῖσθαι — ἐπάγεσθαι — παρέχεσθαι — παρίστασθαι.*
διεκδικεῖν] Matth. *ἐκδικεῖν* Mai. vd. Schneid. Lex. Gr. de utroque voc., quorum neutrum alteri praestat.
εὔκολον ᾖ] Mai. *εἰ* Matth. in annotatt. suspicat. *ᾖ* esse corrigendum.
θελήσομεν — συσχηματίσομεν] Mai. nisi quod *συσχηματήσομεν*, Matth. perperam exhibet Coniunctivos et form. soloecam *ληψό-*

σχηματίσομεν· ἀσθενῆ ἐν τῇ κλίνῃ κατακείμενον ποιήσομεν αὐτὸν ἐκεῖνον, ὑπὲρ οὗ ἡ δίκη, ἂν τὴν ἐκείνου μορφὴν ἐν νῷ ἔχωμεν· εἰ δὲ ἐκεῖνον οὐκ οἴδαμεν, ἀσθενῆ τινὰ ληψόμεθα, οὐκ ἐξ ἐλάττονος τόπου, ὡς ἂν εὐθέως εἰς νοῦν ἐλθεῖν δύναιτο; καὶ τὸν κατηγορούμενον πρὸς τῇ κλίνῃ αὐτοῦ παραστήσομεν, τῇ μὲν δεξιᾷ ποτήριον πλῆρες, τῇ δ᾽ ἀριστερᾷ πίνακας γεγραμμένους κατέχοντα, καὶ ἰατρόν τινα Μάρτιον παραστήσομεν οὕτω καλούμενον. Τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τῶν μαρτύρων καὶ τῆς κληρονομίας καὶ τοῦ τῷ φαρμάκῳ φονευθέντος μνήμην ἔχειν δυνησόμεθα. Καὶ ἑξῆς τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα κατὰ τά- 34
ξιν ἐν τοῖς τόποις θήσομεν, καὶ ὁσάκις πράγματος ἐνθυμηθῆναι θελήσομεν, ἂν τῇ τῶν μορφῶν διαθέσει καὶ τῷ τῶν εἰκόνων ἐπιμελεῖ λόγῳ χρησώμεθα, ῥᾳδίως ἐκείνων, ἃ βουλησόμεθα, μνημονεύσομεν.

XXI. Τὰς τῶν λόγων δὲ ὁμοιότητας ταῖς εἰκόσιν ἐκφαίνειν θέλοντες πλείω πόνον ἕξομεν καὶ μᾶλλον τὴν ἡμετέραν διά-

---

μεθα contra auctorit. Cod. Aug. (vd. Iacobs.) haec annotans: „Per totam hanc periodum est confusio inter ω̄ et ō. Modo enim est ω̄, modo ō. Dedi per totum hunc locum ω̄, etsi in Lat. sint *futura.*"

ἂν τὴν ἐκείνου] Mai. *ἐκ τοῦ ἐκείνου* Cod. Aug. *ἐὰν τὴν ἐκείνου* Matth de lect. Cod. Aug. parum recte haec observans: „Loco *ἐάν*, quod permutari quoque potest cum *ἤν*, in Codice erat vel *ει* vel *ηη*. Nam *ε* et *η* in Cod. hoc facile permutantur."

εἰ — οἴδαμεν] Interpres secutus videtur lect. *cognoverimus* Cod. Voss III. marg. Cratand. Lambin. Schütz. *agnoverimus* plerique Codd. et Edd. De *εἰ οὐ* vd. me ad Lael. cp. 3. Schaef. Animadvv. ad Plut. Vit. Vol. IV. p. 395., de Perf. *οἴδαμεν* ad Lael. cp. 2.

ἐξ ἐλάττονος] Matth. Mai. *ἐξ ἐλάττονα* Cod. Aug.

παραστήσομεν] *Adstituemus* Cod. Tur. al. ap. Lindem. Edd. Ern. Graev. Or. *statuemus* Codd. aliquot ap. Lindem. Ed. Omn. *constituemus* Cod. Voss. III. Cod. D. ap. Lind.

τῇ μὲν — καλούμενον] Interpretatio Graeca mirum quantum a verbis Lat. differt, quae sunt haec: *dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentem.* Maius satis inepte ad h. l. annotavit: „Sapienter Interpres immutavit locum latinum, qui est *et medico testiculos arietinos tenente.*" Recte Schütz. *testiculos* intelligit crumenam e pelliculis testiculorum. De var. lectt. vd. Lindem. Interpres *πλῆρες* interposuit, et *tabulas* (sc. testamenti) i. e. *διαθήκας* falso *πίνακας* (tabulas pictas) interpretatur, ut infra *testium* (i. q. testiculorum) *μαρτύρων* pro *ὀρχιπέδων*. Matth. *γεγραμμένας* procul dubio error. typogr.

τοῦ τῷ φαρμάκῳ] Matth. *τούτῳ* male Mai.

ἁμαρτήματα — διαθέσει] Mai. *τῇ τῶν* om. Matth. *Crimina* h. e. 34
partes accusationis — criminationis (Anklagepunkte) non sunt *ἁμαρτήματα*, sed *αἰτιάματα — ἐγκλήματα.*

χρησώμεθα — ἃ] Matth. *χρησόμεθα — ὁ* Mai var. lect. a Iacobs. om.

Cap. XXI. *ἐκφαίνειν — θέλοντες*] *ἐκφαίνειν* Matth. *ἐμφαίνειν* Mai. *θέλοντες* Mai. *ἔχοντες* (subscr. *γρ. θέλοντες*) Cod. Aug. Matth.

πλείω πόνον — ἕξ] Matth. *πλείω πόνων — ὁ* Mai.

Digitized by Google

νοιαν γυμνάσομεν, ὃ τόνδε τὸν τρόπον ποιεῖν ἡμᾶς ἁρμόσει. Ἤδη ἐν δόμῳ ἐκδίκησιν Ἀτρεῖδαι βασιλεῖς κατασκευάζουσιν. Ἐν τόπῳ καθιστάναι δεῖ χεῖρας πρὸς οὐρανὸν αἰρόμενον Δομέτιον, ὅτε παρὰ τῶν βασιλέων Μαρτίων λώροις ἐμαστίζετο. Τοῦτ᾽ ἔσται, ἤδη δόμον ἐκδίκησιν βασιλεῖς. Ἐν τῷ ἑτέρῳ τόπῳ Αἴσωπον θετέον καὶ Κύμβρον καὶ κοσμουμένην ἐν τῇ πλάνῃ τὴν Ἰφιγένειαν. Τοῦτ᾽ ἔσται, Ἀτρεῖδαι κατασκευάζουσι. Τοῦτον τὸν τρόπον οἱ λόγοι πάντες ἔσονται ἔκδηλοι. Ἀλλ᾽ αὕτη ἡ τῶν εἰκόνων συμμόρφωσις οὕτω χρησιμεύει, ἂν τὴν φυσικὴν μνήμην ἀνανήψωμεν ταύτῃ τῇ σημειώσει, ἵνα

Ἤδη — κατασκευάζουσιν] *ἐν δόμω ἐκδίκησιν ἀτρεῖδα* Cod. Aug. *ἐν δόμῳ ἐκδίκησιν Ἀτρεῖδαι — κατασκευάζουσιν* Matth. *ἐ δόμῳ ἐκδίκησιν Ατρεῖδαι — κατασκευάζουσι* Mai. haec parum recte annotans. „Omnino Interpres legebat *domo itionem*. Tum quia sequitur *ἐκδίκησιν*, constat legisse etiam *ultionem*, quae vox in nonnullis editionibus latinis occurrit." Mihi *ἐ* in Cod. Ambros. per compend. scriptum videtur pr. *ἐν*. Expressa est lect. Codd. et vett. Edd. *Iam domi ultionem*, quam Victor. in *domuitionem* h. l. et infra mutavit ab editoribus post eum deinceps receptum, ab Orellio asterisco praefixo; de quo voc. vd. Forcellin. Lexic. Edit. Schneeberg. Graece i. q. *νόστος — ἐπάνοδος*.

ἐν τόπῳ καθιστάναι — ἐμαστίζετο] Matth. *καθεστάναι — ὅτε* male Mai. Orell. recep. Schütz. emendationem * *In primo loco*, item Lindem. sine asterisco. Gronov. *Regibus Marciis* scripturam priorum Edd., relictis Lambin. Gothofred. Gruter., revocavit, quae nunc est vulgata, quum in Codd. et mult. Edd. exstet *regibus Marciis* vel *Martiis*, quod expressit interpres Graec. *Λώροις* (ὁ *λῶρος* et τὸ *λῶρον*) pro *ἱμᾶσι* est infimae Graecitatis vd. Dufresn. Glossar. ad script. med. et infim. Graecit. p 886.

ἤδη δόμον ἐκδίκησιν] Mai. *δόμοι* Cod. Aug. Matth. neutra lect. probanda, Berg. in Catalog. Monac. *ἐν δόμῳ* emendat propositum quoque a Matth., *domi ultionem* Codd. praeter Duisb., in quo *domi itionem* vel *domum*.

Ἐν τῷ — Ἰφιγένειαν] Mai. *Κύμβρον* Cod. Aug. Mai. *Κίμβρον* Matth. *ἐν τῇ πλανῃ τὴν Ἰφιγένειαν* Cod. Aug. *τὴν* om. Berg. in Catal. Monac. In h. l. corrupta magna est lectt. varietas de qua cf. Lindem., interpres Gr. expressisse videtur *subornari — vagantem*; Orell. et Lindem. *In altero loco Aesopum et Cimbrum subornare Iphigeniam, Agamemnonem et Menelaum.* Lindem. suspic. *subornatam agentes Iphigeniam*, et nomina *Agamemnona* et *Menelaum* recte, ut Orell., pro vett. interpretamentis in mult. Codd. omiss. habet.

ἔκδηλοι — χρησιμεύει] Mai. *ἔκδημοι* Matth. qui pariter atque Iacobs. in Seebod. Archiv. p. 115. *ἔκδηλοι* coniecit; *χρησιμεύσει* Matth., at in Lat. est *valet*.

ἂν τὴν φυσικὴν μνήμην ἀνανήψωμεν] *τὴν φυσικὴν ἀνανήψωμεν μνήμην* Matth. *τὴν φυσικὴν μνήμην ἀναλήψωμεν* Mai. *ἀναλήψωμεν* male Berg. in Catal. Mon. Matth. usu transitivo verbi *ἀνανήφειν* offensus haec annotavit: „*Ἀνανήψωμεν* sanum esse nequit. *Ἀνανήφειν* enim intransitive *ἀμεταβάτως* dicitur. In Latino *exsuscita*

Digitized by Google

στίχου τεθειμένου αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν πρῶτον μετερχώμεθα δὶς ἢ τρὶς τὸν αὐτὸν στίχον, μετὰ δὲ ταῦτα μετὰ τῶν εἰκόνων καὶ τοὺς λόγους ἐκφήνωμεν. Οὕτω τῇ φύσει ὑπηρετήσει ἡ μέθοδος. Καὶ γὰρ ἑκατέρα τῆς ἑτέρας κεχωρισμένη ἧττον ἔσται βεβαία· οὕτως ὁμῶς, ὡς εἶναι τὸ πλέον τῆς βοηθείας ἐν τῇ τέχνῃ τε καὶ μεθόδῳ· ὃ δὴ διδάσκειν οὐκ ἂν ἐδυσχεράναμεν, εἰ μὴ ἐδεδίειμεν, μὴ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκστάντος προθέσεως ἧττον ἐπιδεξίως τηρήσαιμεν τὴν σαφῆ ταύτην τῆς διδασκαλίας βραχύτητα. Ἐπεὶ δὲ συμβαίνειν εἴωθε τῶν εἰκόνων τὰς μὲν παγίας καὶ πρὸς τὸ κινεῖν τὸν ἡμέτερον λογισμὸν ἐπιτηδειοτάτας εἶναι, τὰς δὲ ἀσθενεῖς τε καὶ χαύνας καὶ μόλις δυναμένας τὴν μνήμην ἐγρηγορῆσαι, ὡς ἂν ἄμφω ταῦτα γένωνται ἐπισκεπτέον ἐστὶν, ἵνα, νοηθείσης τῆς αἰτίας ὁποίας εἰκόνας φύγωμεν καὶ αἷς χρησώμεθα, εἰδέναι δυνώμεθα.

XXII. Διδάσκει οὖν ἡμᾶς ἡ φύσις αὐτὴ τὸ προσῆκον. Ἂν γὰρ τινὰ πράγματα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ζωῇ ἴδωμεν μικρά, συνήθη, καθημερινά, τούτων μεμνῆσθαι οὐκ εἰώθαμεν, ἐπεὶ οὐδενὶ πράγματι εἰ μὴ νέῳ ἢ θαυμασίῳ συγκινεῖται ἡ ψυχή. Ἀλλ' ἐὰν τι βλέπωμεν ἢ ἀκούωμεν ἐξόχως αἰσχρὸν ἢ καλὸν,

---

verimus. Forte (?) ἀνακήψωμεν, quod est *excitaverimus*, *erexerimus*. Inferius in Latino est *excitare*, quod est ἐγεῖραι, pro quo hic mox est ἐγρηγορῆσαι, de quo dubito. Paullo post est διεγείρεσθαι *excitare*. Graece est ἀφυπνίζειν, ἐξανιστῆναι." Recte Iacobs., qui in Seebod. Archiv. p. 115. praeter necessitatem coniecerat ἀνάψωμεν, ib. p. 118. recte observavit, ἀνακήφειν significatione transitiva esse accipiendum, cuius exempl. vd. Lucian. Bis accus. cp. 17. In recipiendo ordine verborum τὴν φυσικὴν μνήμην ἀνακήψωμεν secutus sum eum, qui est in Lat. *naturalem memoriam exsuscitaverimus*.

μετερχώμεθα] Matth. Berg. in Catal. Mon. Mai. μετερχόμεθα Cod. Aug. *Transire* h. l. i. q. διελθεῖν — διιέναι.

ἐκφήνωμεν] Matth. ἐκφέρωμεν Mai.

Οὕτω — μέθοδος] Expressa est vulgata *suppeditabit*, al. *suppeditabitur* vd. Lind.

Καὶ γὰρ — βεβαία] Matth. Mai. (nisi quod hic ἑκατέρα) εἶτ᾽ ἐρ Cod. Aug. Expressa est lect. *Nam utraque ab altera separata minus erit firma*, quam Edd. Med. Lambin. offerunt; *Nam utraque altera separata minus erit firma* Orell. Lind. de al. var. vd. Lind.

τηρήσαιμεν — ταύτην] Matth. τηρήσομεν Mai. ταύτῃ Cod. Ambros. ταύτην Mai.

παγίας — λογισμόν] Mai. παγίους Matth. Secutus est interpres lect. *ad movendum idoneae* (addito τὸν λογισμόν) Codd. Duisb. Voss. III. Leid. IV., vulgo *ad monendum* vd. Orell. Lindem.

καὶ μόλις δυναμένας] i. e. *et quae vix — possint*, ut in Ed. Lambin., vulg. *quae vix — possint*.

χρησώμεθα, εἰδέναι] Matth. χρησόμεθα ἰδέναι Mai.

Cap. XXII. Διδάσκει οὖν] Matth. γὰρ Mai.

θαυμασίῳ — καλόν] θαυμασίω Mai. ἢ καλόν bis Cod. Aug.

Digitized by Google

ἀνήκουστον, μέγα, ἄπιστον, κινδυνῶδες, γελοῖον, τούτων ἐπὶ πολὺ μεμνῆσθαι εἰώθαμεν. Ἅτινα δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν βλέπομεν ἢ ἀκούομεν, ἐπιλανθανόμεθα πολλάκις· τὰ δὲ συμβάντα ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἐπὶ μνήμης ἀεὶ φέρομεν ἄριστα· πολλάκις δὲ οὐδὲ ταῦτα, διότι τὰ συνήθη πράγματα ῥᾳδίως τῆς μνήμης ἐξολισθαίνουσι, τὰ περιφανῆ δὲ καὶ νέα ἐν τῇ
36 ψυχῇ μένουσιν ἐπὶ πλέον. Τὰς μὲν γὰρ ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου καὶ δρόμους καὶ δύσεις αὐτοῦ οὐδεὶς θαυμάζει, ὅτι καθ' ἡμέραν γίνονται· τὰς δ' ἐκλείψεις αὐτοῦ θαυμάζουσιν ὡς σπανίως συμβαινούσας, καὶ τὰς τοῦ ἡλίου δὲ μᾶλλον ἐκλείψεις θαυμάζουσιν ἢ τῆς σελήνης, ὅτι αὗται συνεχέστεραί εἰσι. Διδάσκει οὖν ἡ φύσις ἑαυτὴν ὀχλώδει καὶ συνήθει πράγματι μὴ διεγείρεσθαι, καινῇ δὲ καὶ περιφανεῖ τινι πράξει. Καὶ μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, εὑρίσκει τε ὅπερ ἡ φύσις βούλεται καὶ ζητεῖ, καὶ ἕπεται οἷς ὑποδείκνυσιν. Οὐ γάρ ἐστιν, ὅπερ ἢ τελευταῖον ἡ φύσις εὗρεν ἢ πρῶτον ἡ μέθοδος· ἀλλ' αἱ τῶν πραγμάτων ἀρχαὶ ἀπὸ τῆς διανοίας προῆλθον, τὰ δὲ τέλη μα-
37 θήσει συσκευάζονται. Τὰς γοῦν εἰκόνας ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ γένει συνιστᾶν ἁρμόσει, ὅπερ ἔχεσθαι καὶ μένειν ἐν τῇ μνήμῃ ἐπὶ πλεῖστον δύναται. Τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἂν ὡς μάλιστα σεσημειωμένας ὁμοιότητας συστησώμεθα, ἂν οὐ πολλὰς οὔτε

κινδυνῶδες, γελοῖον] Interpres secutus est lect. periculosum, ridiculum Codd. aliq. prob. Grut. et Oudend. Schützius putat periculosum ortum e voc. perridiculum, quae initio scripta fuerit; Orell. e διττογραφίᾳ ridiculosum; vulg. periculosum omittitur.

Ἅτινα — ἀκούομεν] Interpres secutus est lect. Itaque quas res ante ora videmus aut audimus Cod. Pith. Itemque q. r. a. o. v. a. a. Ed princ. Mediol. Graev. videmus aut quod recens audivimus Schütz. videmus *, aut recens audivimus Orell. vd. Lindem. de var. lectt.

ἐπὶ μνήμης — ταῦτα] Mai. ἀεὶ quod non est in Latin. om. Matth. φέρωμεν Cod. Aug. Interpres male distinguens meminimus optime, saepe nec hoc transtulit ἄριστα, πολλάκις δὲ οὐδὲ ταῦτα, quae igitur verba non desunt in Lat., ut Matth. annotavit, cui in annott. ad text. Lat. Planudes legisse videtur optime: Saepe vero nec haec —, sed verba alia de causa potest accidere, nisi om. sunt in Graec.

ἐξολισθαίνουσι] ἐξολισθ(αι)νουσι Cod. Aug

36 καθ' ἡμέραν — συνεχέστεραί εἰσι] Matth. καθημέραν — συνεχεῖς εἰσί Mai.

ὀχλώδει — πράξει] καινῇ δὲ Cod. Aug. Vulgaris h. l. non est ὀχλώδης, sed κοινὸς — τυχών; commoveri est omissum.

Καὶ μιμεῖται κτλ.] Coniunctivi imitetur, inveniat — sequatur per Indicativos male redditi sunt.

τε ὅπερ — καὶ ζητεῖ] Matth. τ' ὅπερ — καὶ σκοπεῖ Mai. Interpres v. desiderat duobus verbis expressit.

εὗρεν — ἡ μέθοδος] εὗρεν Mai. η μέθοδος Cod. Aug.

37 σεσημειωμένας — συστησώμεθα — πολλάς] Matth. σεσημειομένας — συστησόμεθα Mai. Expressa est lect. notatas in Codd. aliquot

πεπλασμένας, ἀλλά τι ποιούσας θῶμεν εἰκόνας, ὧν ἔξοχον εὐμορφίαν ἢ ἐσχάτην αἰσχρότητα ταύταις προσνείμωμεν, ἂν πρᾶγμά τι κοσμήσωμεν, οἷον ἢ στεφάνοις ἢ ἐσθῆτι πορφυρᾷ, ἵνα εὔληπτος ἡμῖν ᾖ ἡ ὁμοιότης· ἢ ἄν τι πρᾶγμα κατασχηματίσωμεν αἰσχρῶς, ὡς ἂν εἰ ᾑμαγμένην ἢ πηλῷ κεχρωμένην καὶ βεβορβορωμένην ἢ ὠβελισμένην καὶ κατάστικτον εἰσάγωμεν, ἵνα μᾶλλον σεσημειωμένη ᾖ ἡ εἰκών· ἢ ἂν γελοῖά τινα πράγματα ταῖς εἰκόσι προσνείμωμεν. Τὰ τοιαῦτα γὰρ ποιοῦσιν ἡμᾶς ῥᾳδίως μεμνῆσθαι δύνασθαι· ἃ δὲ ἀληθῆ τυγχάνοντα ῥᾳδίως εἰς νοῦν φέρομεν, τὰ αὐτὰ πεπλασμένα μέν, ἐπιμελῶς δὲ σεσημειωμένα καὶ κατὰ τοὺς εἰρημένους κανόνας ἐπὶ νοῦν φέρειν οὐ δυσχερές ἐστι. Πλὴν κἀκεῖνο προσήκει ποιεῖν, τὸ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοὺς πρώτους ἑκάστους τόπους χάριν τοῦ ἀνακαλεῖσθαι τὰς εἰκόνας ταχέως τῇ διανοίᾳ πρῶτον διαδραμεῖν.

Oudend. unius Oxon. AE ap. Lindemann, Schütz. Orell. *notas* Cod. Leid. I. Turic. Edd. Omn. Lambin. Ern. Graev.; deinde lect. *multas* in aliquot Codd. et Edd. pr. *mutas* vd. Lindem.

ἀλλά τι — προσνείμωμεν] Matth. *ἀλλὰ τί — προσνείμωμεν* om. *ἐσχάτην* Mai. Expressa est lect. *aliquid agentes* in plerisque Codd. et Edd. *notum* addunt Cod. Duisb. Ed. Graev.

πρᾶγμά τι — ἐσθῆτι] *πρᾶγμα τί* Cod. Aug. *πράγματι* Matth. *πράγματά τινα κοσμήσομεν — ἢ δ᾽ ἐσθῆτι* Mai. Lect. Cod. Aug. respondet lect. *si aliquam rem* Codd. Graev. Leid. II. III. IV., lect. Cod. Ambros. lect. *si aliquas res* Cod. Voss. III. al. ap. Oudend. *πράγματι* emendavit Matth. ob vulgat. *si aliqua re.*

ᾖ ἡ ὁμοιότης] Matth. *ᾖ* om. Mai.

ἢ ἄν τι πρᾶγμα] Lect. interpreti probata *si quam rem* exstat in multis Codd. ut Pith. Duisb. Graev. al. etiam addito v. *turpem* aut post *rem* aut post *deformabimus* vd. Lind.; vulg. *si qua re.*

ὡς ἂν εἰ — ὠβελισμένην] *ὡς ἂν εἰ* Cod. Aug. *ὡσανεὶ* Matth. *ἢ ὡς ἂν εἰ* Mai. *πηλῷ* Cod. Aug. *ἢ πηλῷ κεχρωμένην καὶ βεβορβορωμένην* (non *ἢ βεβορβορωμένην* ut Iacobs.) om. Mai. *ὠβελισμένην* Mai. *ἐβολισμένην* Cod. Aug. *ἐβελισμένην* Matth. *Rubrica delibutam* i. q. *μεμιλτωμένην — μίλτῳ ἀληλιμμένην — κεχρισμένην.* Iacobs, coniecit *ὀβολισμένην* (?) aut *μεμολυσμένην*, Matth. *ὀβελισμένην — ἐσβολωμένην — πεφοινιγμένην.*

ἡ εἰκὼν — προσνείμωμεν] Matth. *ἡ* om. Mai. *γελοῖα τινὰ — προσνείμωμεν* Mai.

ποιοῦσιν] *ποιούσι* Cod. Aug. pro quo Matth. suspicatus est legendum *ποιήσουσιν*, quoniam in Lat. est *faciet.*

καὶ — κανόνας] Haec interpres de suo adiecit.

δυσχερές ἐστι. Πλὴν] Matth. *δυσχερὲς ἐστί. Πλὴν* Mai.

τῇ διανοίᾳ — διαδραμεῖν] i. e. *percurramus* in Codd. ACDE. ap. Lind. eique probat. Graev. Ern. Schütz.; *pervagemur* (*pervagemus*) Cod. Pith. Cauch. Voss. III. vett. Edd. Orell., cui illud c. Oudend. e glossa ortum videtur.

38 XXIII. Οἶδα πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων γράψαντας περὶ μνήμης καὶ διδάξαντας δεῖν πολλῶν λόγων συγγράφειν εἰκόνας, ὡς ἂν οἱ ταύτας ἐκμανθάνειν ἐθέλοντες, παρεσκευασμένας ἔχοντες, μηδὲν πονῶσιν ἐν τῇ τούτων ζητήσει, ὃ διά τινας ἡμῖν αἰτίας οὐκ ἀρέσκει. Πρῶτον μέν, ὅτι τῷ τῶν λόγων ἀναριθμήτῳ πλήθει γελοῖόν ἐστι τὰς τῶν λόγων ἑτοιμάζειν εἰκόνας· πολλοῦ γὰρ δεῖ τοῦτο ἐῤῥῶσθαι, ἐπεὶ ἐκ τῆς ἀπείρου τῶν λόγων πληθύος νῦν μὲν ἄλλου, νῦν δ᾽ ἄλλου ἡμᾶς λόγου μνημονεῦσαι δεήσει. Μετὰ δὲ ταῦτα τί μὴ τὴν τῶν εἰκόνων εὕρεσιν τῷ περὶ ταῦτα σπουδάζοντι οἴκοθεν ποιεῖν ἐπιτρέψομεν, ἀλλὰ πάντα ἕτοιμα καὶ ἐξεζητημένα παρέχοντες ἀγύμναστον ἐκεῖνον καὶ οἷον εἰπεῖν ἀκίνητον πρὸς ταῦτα ποιήσομεν; Ἐπὶ τούτοις ἄλλος ἄλλῃ πλέον ὁμοιότητι διεγείρονται. Καὶ γὰρ ὥςπερ πολλάκις μορφῇ τινὶ τήνδε τὴν μορφὴν ἐοικέναι λέγοντες οὐ πάντας ἔχομεν συναινοῦντας, ὅτι γε ἄλλο δοκεῖ ἄλλῳ· οὕτω γίνεται κἂν ταῖς εἰκόσιν, αἵτινες ἡμῖν ἀκριβῶς γνώριμοί

39 εἰσιν, αυται βραχύ τι δοκοῦσιν εἶναι διαφανεῖς ἑτέροις. ὅθεν ἕκαστον ἑαυτῷ χρὴ τὰς εἰκόνας κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιτηδειότητα κατασκευάζειν. Τελευταῖον ἔργον ἐστὶ διδασκάλου διδάσκειν, ὅπως ἕκαστον ζητεῖσθαι προσήκει, καὶ τουτὶ τυχὸν ἤ τι ἕτερον, οὐ πάντα δὲ τὰ τοῦ αὐτοῦ γένους χάριν παραδείγματος ὑποβάλλειν, ὅπως ἂν εἴη τὸ πρᾶγμα σαφέστερον. Ὥςπερ ὅταν,

---

38 Cap. XXIII. πολλοὺς — διδάξαντας] In Lat. est *plerosque* i. e. τοὺς πλείστους: διδάξαντας adiectum est ab interpr.

ταύτας — ὃ] τὰς ταύτας Matth. ταύτας Mai παρεσκευασμένας — πονῶσι — ὃ Matth. παρασκευασμένας — πονῶσιν — ὃ Mai.

τῷ — εἰκόνας] Omissum est *in* ante *verborum* ut in Codd. Voss. I. III. Leid. II. III. IV. Ed. Omnib. et expressa lect. *innumerabili* Cod. Duisb. Voss. I. Leid. II. III. IV. all. Ed. Med., ergo non ἐν addendum, ut vult Matth., vulg. *in verborum innumerabilium multitudine*; *mille* ante *verborum* ab interpr. est omissum.

πολλοῦ — ἐῤῥῶσθαι] Matth. τοῦτο ἐῤῥῶσθαι Cod. Aug. πολλοὺς — τοῦτ᾽ ἐρῦσθαι Mai. Iacobs. οὕτω aut quod lenius τούτῳ emendandum censet; Mai. om. λόγου.

Μετὰ — ποιήσομεν] τῶν εἰκόνων Mai. εἰκόνων Cod. Aug. Matth. (τῶν addendum coniiciens) ἐκεῖνον om. Mai. Ceterum interpres Gr. textum Lat. circumscribendo amplificavit.

διεγείρονται] Mai. διεγείρεται Matth. De Plural cf. supra cp. 22. ἐξολισθαίνουσι — μένουσιν — συσκευάζονται; add. Matth. Gr. Gr. Vol. II. §. 802 b Bernhard. wiss. Synt. p. 420. Dionys. Halic. Histor. ed. Krüger. Iudic. de Thuc. cp. 26, 14.

συναινοῦντας — οὕτω] Expressa est vulg. *assensores — ita*, Cod. Duisb. *asentatores*, Voss. I. Leid. IV. *adsentatores*, item Cod. Tur. aliquot Codd. vd. Lind.

αὗται — οἰκείαν] Matth. αὗται Cod. Aug. αὗται Mai. βραχύ τι om. Mai. διαφανεῖς Cod. Ambros. ἀφανεῖς Mai. e correct. χρῆ Mai. οἰκίαν Cod. Aug.

Digitized by Google

ὡς δεῖ τὰ προοίμια ζητεῖν, διαλεγώμεθα; λόγον ἐν ὑποδείγματι πάντως ἁπλῷ διδόαμεν τῆς τῶν προοιμίων εὑρέσεως, οὐ χίλια προοιμίων γένη συγγράφομεν· οὕτω νομίζομεν περὶ τῶν εἰκόνων γίνεσθαι δεῖν.

XXIV. Νῦν δ' ἵνα μὴ τυχὸν τὴν τῶν λόγων μνήμην ἢ σφόδρα δύςκολον ἢ μετρίως ὠφέλιμον κρίνῃς, ἔτι δ' ἵνα καὶ τῆς τῶν πραγμάτων μνήμης ἀγαπητῶς ἔχῃς ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ ὠφελιμωτάτη ἐστὶ καὶ πολλῷ πλέον προχειροτάτη, τὴν σὴν ἀγάπην παραινετέον, δι' ἥντινα τὴν αἰτίαν τὴν τῶν λόγων οὐκ ἀποδοκιμάζομεν μνήμην. Νομίζομεν γὰρ τοὺς βουλομένους πραγμάτων ῥᾴστων ἀπόνως, ἀνεπαχθῶς, ῥᾳδίως μεμνῆσθαι δεῖν ἐν πράγμασι δυςκολωτέροις εἶναι πρῶτον γεγυμνασμένους. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῶν λόγων μνήμην εἰςάγομεν, οὐχ ἵνα στίχου μεμνῆσθαι δυνώμεθα, ἀλλ' ὅπως ἂν ἐκ ταύτης τῆς ἀσκήσεως ἡ τῶν πραγμάτων μνήμη ἡ πρὸς ὠφέλειαν μάλιστα τείνουσα βεβαιωθείη, καὶ ἀπὸ τῆς δυσκόλου ταύτης συνηθείας ἀπόνως πρὸς τὴν ἐν ἐκείνοις εὐκολίαν διαβῆναι δυνηθείημεν. Ἀλλ' ὥςπερ ἐν παντὶ μαθήματι ἀσθενής ἐστιν ἡ τῆς τέχνης διδασκαλία χωρὶς ἄκρας προςεδρείας καὶ ἀσκήσεως, οὕτω δὴ καὶ ἐν ταῖς μνήμαις ἐπὶ πολὺ ἰσχύει ἡ μέθοδος, ὥςτε τὴν εὐφυΐαν πόνῳ καὶ σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ συνεπιδοῦναι. Δεῖ γοῦν φροντίζειν, ὅπως ἕξεις πλείους τόπους καὶ ὡς μάλιστα ἁρμοδίους καὶ πρὸς τὰ διδαχθέντα συμβαίνοντας, καὶ γυμνά-

---

διαλεγώμεθα — γένη] Matth. *διαλεγόμεθα — προοίμια* om. *γένη* Mai. In fin. Cap. Matth. praeter necessitatem mavult *νομίζομεν καὶ ἐπὶ τῶν εἰκόνων*. De Plur. *διδόαμεν* recentioribus Graecis usitato cf. Lobeck. ad Phryn. p. 245.

Cap. XXIV. *ὅτι — προχειροτάτη*] Ut loc. a Schütz. est exhibitus, propius ad Gr interpretationem accedit: *quod et utilior sit et plus habeat facilitatis*. At vulgata confirmata plerisque Codd. et Edd. est *quod et utiliores sint et plus habeant facultatis*.

τὴν σὴν ἀγάπην παραινετέον] *τὴν* Mai. In Lat. tantum est: *admonendus es*.

οὐκ ἀποδοκιμάζομεν] Matth. *οὐκ* om. Mai.

Νομίζομεν — γεγυμνασμένους] Matth. *ῥᾳδίως* Cod. Aug. *ῥᾳδίως* omis. Mai. *ἀνεπεχθῶς ἐκ δυΐω* Cod. Ambros. *ἐκ δυΐω* om. Mai. *δυςκολοτέροις — γυμνασαμένοις* infra *οὐχ'* Mai. Pro *ῥᾴστων* ponendum erat *ῥᾳόνων faciliorIbus*.

ἡ πρὸς — δυνηθείημεν] *ἡ* Mai. om. Matth. *βεβαιωθείη* Mai. *δυςκολίας — δυςχολίαν* Mai. *διςκόλου* Cod. Aug. nisi forte mend. typogr. Pro *βεβαιωθείη — δυνηθείημεν* scrib. *βεβαιωθῇ — δυνηθῶμεν*.

ἐστιν — εὐφυΐαν] Matth. *εὐφυίαν* Cod. Aug. *ἐστὶ — προςεδρίας — ἀφυιαν* Mai. *Προςεδρεία* et *προςεδρία* sunt Graecis in usu. Expressa est lect. *in memoriis* in plerisque Codd. repraesentata, vulg. *ἐν μνημονικοῖς*. Pro *πλείους* corr. *πλείστους plurimos*. Interpretatio Graeca a verb. Latin. multum discrepat.

Digitized by Google

ζεσθαι καθ' ἡμέραν ἐν τῷ τὰς εἰκόνας συντιθέναι. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν ταῖς ἑτέραις σπουδαῖς καταχρώμεθα πολλάκις ἀσχολίᾳ τε καὶ περισπασμῷ, οὕτω καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ πράγματος δύναταί τις ἡμᾶς αἰτία ἀπάγειν. Οὐ γάρ ἐστιν ὅτε οὐχ ἕξομέν τι δοῦναι τῇ μνήμῃ, καὶ μάλιστα ὅταν τινὶ μείζονι ὑπηρετήματι κατεχώμεθα. Διὰ τοῦτο εἴπερ ἐστὶν ὠφέλιμον τὸ ῥαδίως μεμνῆσθαι, μή σε λανθανέτω, ὅτι τοσοῦτον ὠφέλιμόν ἐστιν, ὅσῳ πλείονι ζητεῖται καὶ λαμβάνεται πόνῳ. Πλείοσι λόγοις πρὸς ταύτην σε παρακαλεῖν δεῖν οὐκ ἡγούμεθα, ἵνα μὴ δόξωμεν ἢ τὴν σὴν σπουδὴν ἀπελπίζειν ἢ περὶ τοῦ πράγματος πλείω τῆς χρείας λέγειν φιλοτιμεῖσθαι.

ἐν ταῖς ἑτέραις σπουδαῖς] Interpres secutus est lect. aliq. Codd. *in ceteris studiis*, vulg. *a ceteris studiis.*

Οὐ γάρ — ὑπηρετήματι] Matth. (nisi quod *ὅτάν τινι* ut Mai.) *γάρ ἐστιν ὅ τε* om. *τι* Mai. *Δοῦναι τῇ μνήμῃ* non est *tradere memoriae*, sed *παραδοῦναι τῇ μνήμῃ — τίθεσθαι εἰς μνήμην; ὑπηρέτημα* non est *negotium*, sed *πρᾶγμα — ἔργον.*

ῥαδίως — λανθανέτω] *ῥαδίως* Mai. Expressa est lect. *non te fallat* unius Cod. Oxon. Ed. Lambin., vulg. *non te fallit.*

πόνῳ] Post h. v. omissa sunt ab interprete vv. *quod poteris existimare utilitate cognita*, quae Schütz. ut ineptam glossatoris appendiculam omis. vd. Lind.

πρὸς ταύτην σε χρείας] *ταύτη* Matth. *ταύτην* om. *σε* Mai. *χρείας* Matth. Pro vulg. *diffisi* reddita est deterior lect. *diffidere* vd. Lind. (i. e. *ἀπιστεῖν*, non *ἀπελπίζειν*), om. verbis *aut nos suo studio;* pro *πλείω* ponendum erat *ἧττω* i. e. *minus.*

INDICES.

A.

INDEX GRAECUS.

O

Digitized by Google

Dieses Blatt ist statt des vorhergehenden einzuheften.

Digitized by Google

A.

B.

Γ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Z.

H.

Θ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

B.

INDEX LATINUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

A.

Digitized by Google

B.

C.

D.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

S.

T.

U. V.

HALAE EXPRESSUM FORMIS GEBAUERIIS.

Digitized by Google

Verzeichniß besonders philologischer Werke, welche im Verlage von C. A. Schwetschke und Sohn und der Gebauerschen Buchhandlung zu Halle erschienen und durch alle Buchhandlungen zu beziehen sind:

Aeschyli tragoediae, recensuit et commentario illustravit *C. G. Schütz.* 5 Vol. 8 mai. 1809—1822. 10 thl. 12 gGr.
charta script. 11 thl. 18 gGr.

— tragoediae VII., denuo recensuit et versionem lat. adiecit *C. G. Schütz.* 2 Vol. 8 mai. 1800. 5 thl. 6 gGr.

— — in usum scholar. ed. *C. G. Schütz.* 12mo. 1827. 12 gGr.

Apparatus criticus et exegeticus in Aeschyli tragoedias. 2 Voll. Vol. I. contin. *Th. Stanleii* commentar. in Aeschyl. tragoed. ex schedis auctoris mss. multo auctior ab Sam. Butlero edit. Accedunt *Caroli Reisigii* emendat. in Prometheum.
Vol. II. contin. *Abreschii, F. L.,* animadversionum ad Aeschyl. libros III. 8 mai. 1832. Preis für beide Theile 4 thl. 12 gGr.

Aeschinis et *Demosthenis* orationes de corona ex recognit. *Im. Bekkeri,* accedunt scholia partim inedita. 8 mai. 1 thl. 12 gGr.
charta script. 1 thl. 20 gGr. velin. 2 thl. 21 gGr.

Anacreontis carmina, textum recens. et animadv. crit. illustravit *E. A. Moebius.* 12mo. 1810. 14 gGr. chart. script. 20 gGr.

Antimachi Colophonii reliquiae, nunc primum conquirere et explicare instituit *C. A. G. Schellenberg,* accessit epistola *F. A. Wolfii.* 8. 1786. 6 gGr.

Aristophanis Ranae, edidit, commentar. illustr., varietat. lect., Scholia graeca indicemque adiecit *I. G. C. Hoepfner.* Vol. I. 8 mai. 1797. 21 gGr.

Arriani historia Indica cum Bonav. Vulcanii interpretat. lat. permultis locis emendat. recens. et illustr. *F. Schmieder.* 8 mai. 1798.
1 thl. 9 gGr. charta script. 1 thl. 12 gGr.

Athenäum, Zeitschrift zur Beförd. der humanist. Studien herausgeg. von Fr. Günther und W. Wachsmuth. 3 Bände. 8. 1817 u. 18. 5 thl.

Bernhardy, L. G., Grundriss der römischen Literatur. gr. 8. 1830
1 thl. 12 gGr.

Boeckh, A., commentat. in Platonis Minoem eiusdemque libros prior. de legibus. 8 mai. 1806. 21 gGr. charta script. 1 thl.

Boysen, F. E., Geschichte der Römer bis auf den Untergang des abend- und morgenländ. Kaiserthums. 3 Theile. gr. 8. 4 thl. 15 gGr.

Casauboni, I., de satyrica Graecor. poesi et Romanor. satira libri duo, cum not. Crenii, quibus suas adiecit *I. I. Rambach.* 8 mai. 1774. 1 thl. 9 gGr.

Ciceronis orationes XIV. sel. mit histor. Einleit. und den wichtigsten Anmerk. berühmter Ausleger, von F. Schmieder. 2te Ausgabe. 8. 1821.
1 thl.

— epistolae temporis ord. dispositae, recens. selectisque interpret. suisque annot. illustrat. *C. G. Schütz.* 6 Tomi. 8 mai. 1809—1813. 8 thl. 8 gGr. charta script. 12 thl. ch. vel. 18 thl.

Collectio novissima scriptor. et monumentor. ineditor. et rarissimor. ex bibliotheca *C. F. I. Fischeri.* 2 Partes. 4. 1781 u. 1782.
2 thl. 12 gGr.

Cornelius Nepos textu recognito selectis alior. suisque notis maxim. part. grammaticis illustr. *G. F. Günther.* 8. 1820. 1 thl.

Demosthenis oratio in Midiam, graeca recensuit, scholia vetera, annotat. crit. et commentarios adiecit *M. H. E. Meier.* Particula prior. 8 mai. 1783. 1 thl. 12 gGr.

Digitized by Google

Diodorus Siculus edid. *H. L. A. Eichstaedt.* Vol. I. et II. 8 mai. 1800 u. 1802. 5 thl. 16 gGr. charta script. 7 thl. 8 gGr.

Dionysii Halic. historiographica h. e. epistolae ad. Cn. Pomp., ad Q. Ael. Tuber. et ad Amm. altera, cum prior. edit. suisque annotat. edid. *C. G. Krüger.* 8 mai. 1823. 5 thl. charta script. 5 thl. 18 gGr.

Ernesti, I. M., clavis Horatiana brevior. 8 mai. 1819. 1 thl. 12 gGr.

— — onomasticum poetar. inprimis Horatii illustr. s. interpres rer. ad. mytholog. geograph. histor. pertinent. 8 mai. 1819. 14 gGr.

— — parerga Horatiana. 8 mai. 1819. 12 gGr.

Euripides Hecuba, mit Commentar von *A. Lafontaine.* 8. 1826. 16 gGr.

Foss, H. E., de Gorgia Leontino, interpositus est Aristotelis de Gorgia liber emendat. editus. 8 mai. 1828. 18 gGr.

Freytag, G. W., Lexicon arabico-lat. praesertim ex Dieuharii Firuzabadiique et alior. Arabum operibus, adhibitis Golii quoque et alior. libris confectum, accedit index voc. lat. locupletiss. 3 Tomi. 4 mai.

Glossarium manuale mediae et infimae latinitatis ex magnis operibus Cangii, Carpentarii aliorumque Benedictinorum concinnat. innumeris fere in locis emendat. auctum. 6 Voll. 8 mai. 1772—1784. 15 thl.

Günther, F., Anleit. z. übersetzen aus dem Deutschen in das Griechische. 8. 1r Cursus. 4te Aufl. 15 gGr. 2r Curs. 2te Aufl. 18 gGr. Deutsch-griech. Wörterbuch zu beiden Cursus. 3te Aufl. 6 gGr.

— — kurzgef. deutsch-lat. Grammatik, Anweisung z. grammat. richtig. übersetzen aus dem Deutsch. in das Latein. 8. 1824. 4 gGr.

— — de usu praepositionum apud Homerum. 4. 10 gGr.

Handbuch, grammat.-kritisches, für angehende Lehrer der latein. Sprache. gr. 8. 1796. 1 thl. 6 gGr.

Harlesii, T. C., opuscula varii argum. 8 mai. 1773. 1 thl. 6 gGr.

Harris Hermes oder philosoph. Untersuch. der Sprache und allgem. Grammatik, übersetzt von *C. C. Ewerbeck*, mit Anmerk. von *F. A. Wolf.* gr. 8. 1788. 1 thl. 9 gGr.

Herodoti Halic. hist. libri qui enarrat. pugnar. inter Graecos et Persas complect. c. summar. animadv. super. interpret. excerptis atque suis et indicib. novis edid. *D. Schulz.* 2 Vol. 8 mai. 1809. 4 thl. chart. Vel. 7 thl.

Hezel, W. F., allgem. Nominal-Formenlehre der hebräischen Sprache. gr. 8. 1793. 1 thl. 6 gGr.

— — institutio philol. hebraei. 8 mai. 1793. 12 gGr.

— — novi foederis volum. sacra vir. clariss. opera ac studio e scriptor. graecis illustr. Vol. I. P. 1. 8 mai. 1788. 5 thl.

— — Geschichte der hebr. Sprache. 8. 1776. 18 gGr.

Homeri Ilias ex recens. S. Clarkii edid. *A. H. Niemeyer.* 2 Voll. Edit. altera. gr. 8. 2 thl.

Horatius Brief an die Pisonen übers. v. *K. I. Brohm.* 4. 1825. 4 gGr.

— Satyren übers. mit Anmerk. v. *I. I. Harmsen.* gr. 8. 1800. 21 gGr.

Hymni Homerici et Batrachomyomachia, addita est Dem. Zeni versio Batrach. et Theod. Prodromi Galeom. textum recens. et animadv. crit. illustr. *C. D. Ilgen.* 8 mai. 1796. 2 thl. 8 gGr. charta script. 2 thl. 16 gGr.

Iacobi, A., initia geometriae symbolicae. Cum 4 tabulis. 4 mai. 1831. 16 gGr.

Digitized by Google